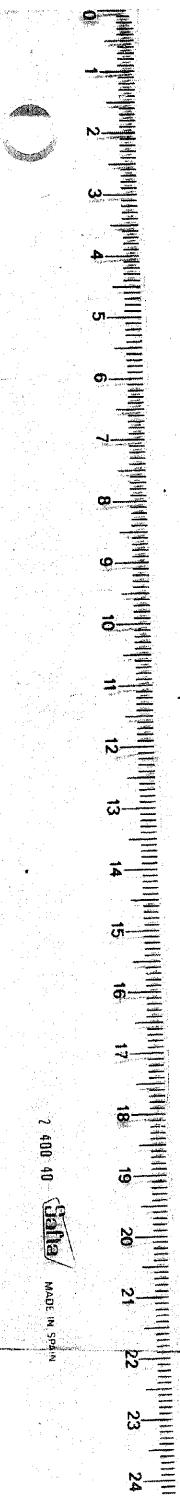
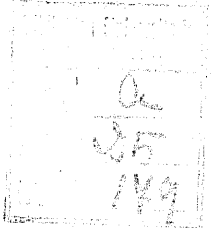
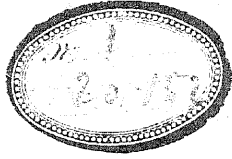

87

2 400 40 **Galva** MADE IN SPAIN

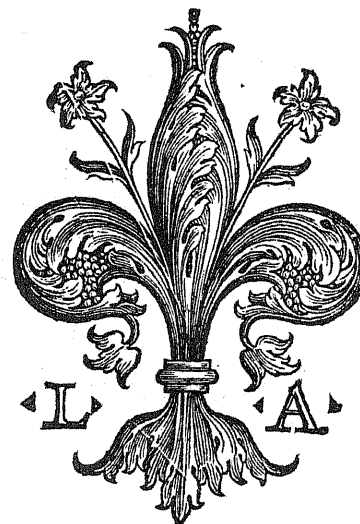
del Museo de la Compañía de Jesús de Granada S. L.
D E R 10363

OFFICIO
SACERDOTIS
CHRISTO SUMMO, ET
ÆTERNO SACERDOTI,
ET EIVS IN TERRIS
VICARIO.

TOMVS PRIMVS.

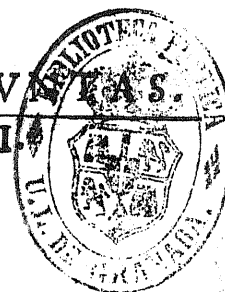
Auctore Cosmo Philiarco Pistoriensi, Canonico,
& Theologo Florentino.

CVM DVPLICI INDICE.

VENETIIS, APVD IVANEM PASTORIS.

M. D. XCVII.

SIXTVS

PP. V.

ilecto filio Cosmo Philiarco, Clerico Pistoriensi, Canonico, & Theologo Florentino, salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum, sicut accepimus, tu librum, seu tractatum tuum quendam latinum, qui inscribitur de Officio Sacerdotis, & pro communi, & publica omnium utilitate illum in duos Tomos imprimi facere ceperis, seu intendas, tamen quia in aliorum librorum impressione multum impedisti, & in hoc tractatu impendere debes, æquum sit, ut tibi, tuæq; indemnitati aliqua ratione opportune consulamus. Idcirco tibi in præmissis providere, teq; specialis favore gratiæ prosequi volentes, Motu proprio, non ad tuam, vel alicuius pro te nobis super hoc oblata petitionis instantiam, sed ex mera liberalitate, & ex certa scientia nostris. Tibi, ut tractatus de Officio Sacerdotis prædictus per Decem annos à nomine sine tui, vel hæredum, & successorum tuorum licentia imprimi, aut ab alijs uendi, seu in eorum apothecis, seu alijs venalis præterquam à te, ut præfertur impressus, vel imprimendus teneri possit. Apostolica auctoritate per præsentem concedimus, & indulgemus, Inhibentes omnibus, & singulis Christi fidelibus, tam in Italia, quam extra eam existentibus, præsertim Bibliopolis, & librorum impressoribus sub excommunicationis latae sententiæ, in terris uero Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediate subiectis etiam quingentorum ducatorum auri, Cameræ Apostolicæ applicandorum, & insuper amissionis librorum pœnis toties ipso facto, & absq; alia declaratione incurrendis, quoties contrauentum fuerit, ne intra Decem annos prædictum tractatum de Officio Sacerdotis per te, seu de tuo ordine imprimendum absq; expressa tui, vel hæredum, & successorum prædictorum licentiâ dictis decem annis durantibus imprimere, seu ab ipsis, vel alijs, præterquam à te, vel hæredibus, & successoribus eisdem impressum, & imprimendum vendere, seu venalem habere, vel proponere, aut illum, ut supra habere audeant, vel præsumant. Mandantes vniuersis venerabilibus fratribus, Archiepiscopis, Episcopis, eorumq; Vicarijs in spiritualibus generalibus, & in statu temporali S. Romanæ Ecclesiæ etiam Legatis, Vicelegatis

Sedis Apostolica, ac ipsius Status Gubernatoribus, ut quoties pro parte tua fuerint requisiti, uel eorum aliquis fuerit requisitus, tibi, ac hereditibus, & successoribus prædictis efficacia defensionis presidio assistentes præmissa ad omnem requisitionem tuam contra inobedientes, & rebelles per censuras Ecclesiasticas etiam illas sæpius aggrauando, & per alia iuris remedia auctoritate nostra exequantur, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, privilegijs quoque indultis, & literis Apostolicis sub quibuscumque tenoribus, & formis, etiam Motu simili, etiam consistorialiter, uel alijs quomodolibet in contrarium concessis. Quibus omnibus, etiam si de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, & expressa, ac de uerbo ad uerbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illis alijs in suo robore permansuris hac uice duntaxat specialiter, & expressè pari Motu derogamus contrarijs quibuscumque. Et insuper quia difficile admodum esset presentes ad quemlibet locum deferri, volumus quo ad cõcessionem prohibitionem, ac inhibitionem, ac alia huiusmodi attinentia credidebat presentium exemplo in ipsis libris imprimendo. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris. Die octaua Februarij. 1589. Pontificatus Nostri Anno Quarto.

I. Ang. Papius

A. Rudoffius.

ERDINANDVS MEDICES CARD.

Dei gratia Etruriæ Magnus Dux III. Florentiæ, & Senarum Dux IIII. Portus Ferrarij in Ilua insula, Castilionis piscariæ, & Igilij insulæ Dominus, &c. Sacræ Militiæ Sancti Stephani Magnus Magister, &c. Vniuersis, & singulis impressoribus Typographis, Bibliopolis, & huiusmodi negociatoribus Ditiones nostras habitantibus, & frequentantibus, & ipsorum cuilibet

bet edicimus, & prohibemus, ne proximo ab hinc sexennio infra scriptum laudabile opus, titulo De Officio Sacerdotis à Reu. Sacræ Theologiæ Doctore Cosmo Filiarco compositum, cura, & industria Antonij Patauinij Florentiæ impressum, seu imprimendum sine ipsius Filiarchi consensu, & uoluntate, in Dominijs nostris imprimere, aut alibi impressum uenale habere audeant, sub pœna pro quolibet uolumine Quinquaginta aureorum, & amissionis librorum cuiuscumque contrafecerit, ipso iure imponenda, cuius altera pars supradicto Filiarco, altera uero Fisco nostro Ducali, ipso iure acquiratur. Contrarijs quibuscumque non obstantibus. In quorum fidem præsens diploma ab infrascripto Secretario, & Auditore nostro exaratum, & sigilli nostri appensione munitum, manu nostra firmauimus. Datum Florentiæ Die 30. Inni. Anno Salutiferæ Incarnationis Domini. 1588. Magni Nostri Ducatus Etruriæ, aliorumque Ducatum primo.

F. Card. Gran Ducâ di Toscana.

Vidit Io. Bapt. Concinius.

Ad mandatum Serenissimi
Card. Magni Ducis.

Iac. Danius.

3 CHRI-

CHRISTO SVMMO,
ET AETerno
SACERDOTI.

*Cosmus Philiarcus, peccator, &
indignus Sacerdos.*

Ro. Animarum nostrarum salute, quas tuo preciosissimo sanguine redemisti, non solum dedisti legem, Sacramenta, gratiam, qua nos iustificas, innumera auxilia, tam interiora, quam externa, præueniendo, concomitando, subsequendo, cuncta externa salubriter disponendo, & non solum delegando Angelos ad custodiam nostram, sed etiã aliquos ex nobis, qui nostri curam, & in spiritualibus, & temporalibus gererent, & unicuique etiam mandasti de proximo suo; & quæ uni concedis, ut ministro, & dispensatori, in aliorum etiam vtilitatem illi concedis, ut nullum possit esse, aut excogitari auxiliij genus, quod nobis semper singulis horis, & momentis non concesseris, & concedas, à quo omnia
bona

bona procedunt, quæ in nobis sunt, & à nobis fiunt; nec alius unquam debet esse noster scopus, & finis, quam tua gloria, & animarum, tum nostrarum, tum etiam proximorum nostrorum salus. Quod ego agnoscens, quicquid veri in hoc meo tractatu dixi, te inspirante didicisse confiteor, si quid autem in eo est falsi, ignorantia, & temeritati meæ ascribo, pro qua humiliter ueniam peto, & à quocunque doceri exposco. Et sicut nullus alius mihi fuit, aut est Scopus, quàm tuus honor, & gloria, & animarum salus, ita etiam illum tibi dicere, tuæq; protectioni committere volui, ut quæ de tua manu accepi, reddam tibi, pro quo hoc suppliciter exposco, ut ueritas quam docendo exposui, non sit mihi ad iudicium, & condemnationem, si dictis opera mea non respondant. Tolle obsecro à me omnem humanum affectum, & cor meum à peccatis emunda, tuoque reple amore, ut te solum Deum verum, semper diligere, tibi que seruire ualeam. Cui sit honor, & gloria in sæcula seculorum. Amen.

S. D. N. D. SIXTO V.

Pont. Opt. Max.

CH R I S T O, simul, & Tibi, Pater
Sancte, hunc Tractatum de
Officio Sacerdotis dicavi; Chri-
sto quidem, quia ipse solus, ve-
rè omnium honorum auctor, de-
fensor, & remunerator est: cu-
ius honor, & gloria, ab omnibus, in omnibus sem-
per quaerenda est. Tibi autem Beatissime Pa-
ter, quia cum sis eius in terris Vicarius, tuum
est errata corrigere, vera tueri, & à calumnijs
innocentes defendere; Nam nos ad aeternam
salutem consequendam, per se quidem interius,
dirigit Christus, intellectum illustrando, & vo-
luntatem inclinando; per te autem exterius do-
cendo, confirmando, disponendo, & corrigendo.
Et verè totum studium tuum, in hoc positum vi-
detur, nam ut omittam tot pyramides iacentes
prope praecipua Urbis templa erectas: tantam
aqua vim, ad construendos, plurimos per multa

ur.

urbis loca fontes, deductam: tot rectas, & latas
vias munitas, tot insignia aedificia extructa, et
in ijs nobile illud xenodochium proxime xysti
pontem ad alendos egenos, à fundamentis ere-
ctum, pluraq; alia ad Urbis magnificentiam, et
decorem, & ad civium commoditatem à te con-
fecta, ad ea, quae ad propositum nostrum, hoc est
ad corrigendos mores pertinent, deveniam. Tu
Beatissime Pater, qui prius faciendo, & do-
cendo, vitia ex aliorum pectoribus euellere stude-
bas: nunc in suprema ista potestate locatus, atq;
ad altitudinem caelo proximam euectus, preci-
piendo, & meritas poenas imponendo, flagitia
insectaris, atq; ex hominum animis penitus pro-
pellerere conaris: ut aperte ostendunt poena gra-
uissima irrogata exulibus, ac latronibus, eisque
fauentibus, item adulteris, incestuosis, abortum
prouocantibus, alijsq; alia scelera patrantibus.
Vere dici potest aureum, ac felix seculum, à Fe-
lice constitutum. Tu autem Pater Sancte vi-
tia extirpando, latrones depellendo, penuriam
remouendo, iustitiam equa lance administran-
do, & tenuem Ecclesiae censum augendo, bona
omnia aduexisti, & mala omnia propulstisti:
Quare omnes Tuae Sanctitati longam ac feli-
cem

cem vitam ad plura, præclaræque opera perficienda à Deo Opt. Max. precantur, quod ut concedat vehementer opto. Florentiæ die 11. Martij. M. D. LXXIX.

Ad Sanctissimos Pedes T. B. Substratus

Humillimus servulus

Cosmus Philiarcbus.

MO. MO.
ILLVSTR. ET REVER. DOMINO,
D. ALEXANDRO PERETTO
S. R. E. CARDINALI
MONTALTO.

Cosmus Philiarcbus. S. P. D.

Um post Christum Sanctissimo D. N. Sixto V. meum hunc tractatum dicauerim: ut ad tantum Pontificem, facilius ei sit aditus, eoq; gratior illi esset; tibi etiam Illustrissime Domine, eum commendare statui; tum quia nemo est Summo Pontifici carior, qui efficere possit, ut eum in suam tutelam suscipiat; tum etiam, quia ut in famulorum, ac domesticorum tuorum numerum, me ascribere digneris, vehementer exopto. Si enim me tuo patrocinio defenderis, à maleuolis, atq; iniquis me tutum fore confido. Ut autem instituti mei rationem in hoc meo tractatu reddam, Anno 1576. libellum quendam Manuale Sacerdotum inscriptum in lucem edidi, & in eo pollicitus sum quandam Summam. Sed cum statim Florentiam venissem, propter quotidianas, & Chori, & mearum lectionum occupationes, aduersa semper valetudine laborans; tantum abfuit, ut eam Summam incipere potuerim, ut de illa ne cogitare quidem fere unquam licuerit. Nunc autem valetudine aliquanto firmiore vtens, hoc opus aggressus sum, & ut id citius in lucem prodiret, extremam in eo manum expectare nolui, sed illud dum imprimebatur, cursim, & ueluti sumptis calcaribus, componebam. Hanc vero meam in componendo velocitatem, quæ ad minorem illius existimationem pertinere deberet, spero, & illud illustrius reddituram, & fructus uberiores allaturam. Primo enim Manuale meum hoc opere augendum assumpsi, tum ut promissioni meæ, aliqua ex parte satisfacerem, id enim multis gratum esse intellexi, tum quia ad plenam Sacerdotis instructionem methodus illa aptissima mihi visa est. Deinde breuitati studens, ea quæ sunt facillima, & passim sciuntur, atque ab omnibus reperiri possunt, vel omisi, vel leuiter tetigi, & in illis solis sum immoratus, quæ aliquam difficultatem præ se ferebant, pro ut res ipsa exigere videbatur. Auctorum citationes non necessarias consultò prætermisi, nam ubi rationibus agitur, in illis insisto; ubi sacris canonibus, determinationes adduco: ubi res dubia est, solos præcipuos Doctores, & Magistros cito: ex quibus intelligitur discipu-

scipulorum caterua. Multæ etiam citationes, cum earum cumulus queritur, confusionem parere solent: & pleræque ex illis parum ad rem faciunt: quàmobrem paucas illas, quas adduxi, in margine notavi. Addo etiam, quia quando rem plene, vel quantum satis esset, me explicuisse, & probasse iudicavi; alios qui de ea re scripserunt, legere non curavi, ne meus scribendi cursus retardaretur. Quod autem Doctores graues, vt Angelicum, contraria sentientes citauerim, ideo feci, ne illorum mihi obiceretur auctoritas, quasi si illos legissem, cum ipsis fortasse sensissem. Ex quibus Illustrissime Domine, facile intelliges per hanc methodum breuissimo temporis spatio, multa posse addisci; & quæ multorum etiam dierum lectione, apud alios addiscenda essent paucis hic horis, & copiosius, & facilius ita percipi posse, vt etiam earum perfecta ratio, & contrariorum argumentorum solutio reddi possit: nam breuitati operam dans, ita sepe contraria argumenta omisi, vt posuerim; quæ ad illorum solutionem pertinent. Quàmobrem, licet sis summus, & innumeris negocijs semper occupatissimus, si tamen in hac tua iuuenili ætate, vnicam diei horam animum studijs applicueris, vtens Doctore aliquo erudito, qui simili breuitate, & profunditate doctrinæ, ordine, & dicendi facilitate, res tibi explicet, breui ad summam eruditionem peruenies. Cuius rei nunc iudicium tibi erit, hic primus huius operis tomus. Nam secundum, qui illam causam conscientię partem, que ad Auaritiã, & ad Septimum Decalogi Præceptum pertinet, & præcipua Christiane Religionis mysteria continebit, propter infirmam valetudinem, & quotidianas occupationes differre cogor: sed breui (Deo fauente) in lucem edam: & operam dabo, vt simili methodo, præcipuas Theologicas difficultates tractem: vt aliquando tibi Illustrissime Domine, vsui esse possit. Et si per occupationes, & valetudinem liceret, eadem breuitate, & methodo, vniuersam Logicam, Philosophiam, & Theologiam, vt tibi primum, deinde cæteris rem gratam, & vtilem facerem, breuiter perstringere vellem, sed cum deficiant vires, deditissimum tibi Cosmum agnosce, Deum precor, vt incolumen te, ac omnes tuos, in omni felicitate quamdiutissime conseruet.

Florentiæ Die 11. Martij. M. D. LXXXIX.

OFFICIO SACERDOTIS

CHRISTO SVMMO SACERDOTI,
ET EIVS IN TERRIS
VICARIO

Auctore

COSMO PHILIARCO PISTORIENSI
CANONICO ET THEOLOGO
FLORENTINO.

PRIMA PARS.

SACERDOTIS officium circa tria præcipue versatur, primo circa diuinorum celebrationem, vt suis orationibus, & Sacrificijs Deo debitas laudes persoluat, eumque peccatoribus propitium reddat. 2. Circa Sacramentorum administrationem. 3. Circa populi instructionem, viam ad æternam beatitudinem perueniendi, exemplo, & verbis hominibus ostendendo; quâuis hæc duo posteriora ad eos pertineant, qui habent animarum curam: De quibus singulis ad Dei honorem, & laudem, & pro animarum salute tractare intendimus, idque summa breuitate, nam ea quæ facilia sunt, & passim sciuntur relinquemus, vel leuiter attingemus, & rebus dumtaxat præcipuis, & difficilioribus insistemus.

Triplex Sacerdotis officium.

Totius operis diuifio.

A PRIMA

PRIMA PARS.

De primo Sacerdotis munere, quod circa Diuinorum celebrationem versatur.

Prime pars
est diuisio.

Sicut triplex est Sacerdotis officium, ita etiam hic noster tractatus in tres præcipuas partes diuiditur, & hæc prima pars quatuor libros continet. Primus est de Horis Canonis. 2. de Sacrificio Missæ, & quia celebrans nulla debet esse Ecclesiastica censura irretitus. 3. est de excommunicatione. 4. de reliquis censuris, & pœnis Ecclesiasticis.

LIBER PRIMVS.

De Horis Canonis.

Quid & quot sint Horæ Canonice.
Cap. I.

Tur. Cre.
d. 91. c. qui
autem q.
1.

Nauar. de
Hor. can.
ca. 7. n. 1.

Oræ Canonice sunt, oratio publica sub certo numero psalmodum, lectionum, & aliorum huiusmodi, a Sanctis Patribus ad laudem Dei ordinata, & per septem congruentes horas distributa. Dicuntur autem Horæ, non ab oro oras, sed ab hora horæ, quia certis horis sunt deputatæ, à quibus etiam nomina sumpserunt, & dicuntur Canonice siue regulares, quia à sacris canonibus sunt inuentæ, & Canonum virtute illas recitare tenemur, dicuntur etiam vigilæ, quia (vt inquit Abbas) in eis dicendis debent clerici vigilare.

Abb. e. r.
de celeb.
Mis.

Tur. Cre.
d. 91. cap.
Presbiter.

Communiter diuiduntur in septem horas. scilicet Matutinam, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vespertinam & Completorium. iuxta illud psalmi, Septies in die laudem dixi tibi, & iuxta septem in eis representata, mundi. scilicet creationem, quæ septem diebus completa fuit, & hominis redemptionem, septem præcipuis mysterijs consum-

consummatâ, de qua sunt illi quinque senarij memoria digni, à Glosa Citati.

Hæc sunt septenis propter quæ psallimus horis.
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat,
Prima replet Sputis, causam dat tertia mortis,
Sexta Cruci necit, Latus eius Nona bipartit.
Vespera deponit, tumulo Completa reponit.

Glo. ca. 7.
de celeb.
Mis.

Alij dicunt esse octo horas canonicas, distinguentes Matutinum à Laudibus, tum quia David non solum ait Septies in die laudem dixi tibi, sed etiam Media nocte surgebam ad confitendum tibi, tum etiam Concilium Agatense, & habetur cap. 1. de Celeb. Mis. id significare videtur, quatenus inquit Matutinam, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperam, & Completorium, distingui à nocturno officio, de quo intelligitur illud, Media nocte surgebam &c. Vbi per Matutinam Orationem, videtur intelligere laudes, per nocturnam vero, Matutinum in nocturnos distinctum, qui durat vsque ad Laudes, pro quo facit, quod post Matutinum ante Laudes in nocte Natiuitatis Domini, cantatur Missa, & quod in multis locis in diebus solennioribus ad Laudes pulsantur campanæ, & quod Laudes incipiunt per Deus in adiutorium &c. & habent proprium hymnum, ut aliæ horæ. Vtraque distinctio est probabilis, hæc secunda multas pro se habet rationes, prima verò est communior, & communiter dicuntur septem horæ. Illa Psalms auctoritas vtriq; distinctioni aptari potest, secunda quidem, ut nox distinguatur a die, & sic sunt octo; prima vero iuxta Abbatem, vt cum dicit Septies in die laudè, &c. loquatur de die naturali. 24. horarum, cum autem dicit Media nocte surgebam, &c. distinguat ipsas horas in diem artificialem, & noctem.

Archid. in
ca. Presbi
ter dif. 91.
S. Ant. 2. p
tit. 9. c. 12.
S. 1.
Nauar. de
Hor. Can.
c. 3. n. 27.

Abb. de
cel. Mis.
c. 1.

Qui teneantur recitare horas Canonicas, & vbi habeat hæc obligatio. Cap. II.

Quatuor sunt causæ obligantes ad horas canonicas. scilicet Ordo sacer, Beneficium, Professio, & votum, tenentur ergo primo eas recitare omnes illi qui ad sacros ordines sunt promoti, etiam si nullum habeant beneficium. 2. Illi etiam omnes qui habent beneficium ecclesiasticum, etiam si sacris ordinibus non sint initiati. 3. Omnes Religiosi professi, qui sunt religiosi vt clerici, & non vt ad of-

Causæ obligantes
ad horas.

Prima.
Secunda.
Tertia.

Quarta. ficia laicalia inferuientes. Alij verò non tenentur, nisi ad id peculiari voto se astrinxerint.

De prima earum institutione

Quando autem horæ Canonicæ fuerint præceptæ, nullibi habetur, nam canones, qui de illis loquuntur, non illas præcipiunt, sed obligationem illas recitandi, vt antiquam supponunt. Et de sacris quidem initiatis loquitur Concilium Agatense, & habetur cap. Præbiter dist. 91. & cap. 1. de Cel. Mis. Et non loquitur nisi de Sacerdotibus, Sed (vt ibidem inquit Abbas) Sacerdotis nomine intelliguntur etiam Diaconi, & Subdiaconi, vt patet de Cohab. cler. & mul. cap. 2. Vbi dicitur, si quis sacerdotum, id est Præbiter, Diaconus, Subdiaconus de quocunque, &c. Concilium autem Agatense non distinguit, quia non erat eius intentio præceptum constituere de horis canonicis, sed illud supponens, Sacerdotes instruere. De Beneficiatis, etiam si non sint sacris ordinibus initiati, habetur Cap. quod à te ex Alex. 3. & Cap. diuersis fallacijs ex Innoc. 3. extra de Cler. coniug. Sed in illis non præcipitur beneficiatis, quòd recitent officium, sed supponitur eos teneri, & statuitur clericos minoribus ordinibus insignitos matrimonium contrahentes, suis beneficijs priuari debere, quia vxo- re ducta, diuinis officijs commodè vacare non possunt. De Religiosis nullus reperitur textus; imò inquit Caietanus quòd nec etiam est ratio conuincens eos ad illas teneri, sed hoc falsum esse ostendemus.

Caiet. v. Horarum. §. 1.

Obligatio vnde habetur.

De sacris initiatis. Tur. Cre. dist. 91.

Horum ergo omnium obligationem; ex iure naturali, & ex immemorabili consuetudine, Ecclesie auctoritate firmata habemus; quod sufficit, licet non constet de eius primo præcepto (quod in earum editione factum fuisse creditur; & traditione, & immemorabili consuetudine nobis innotescit) nam clerici sacris initiati, ob tantum honorem susceptum, naturali iure obligantur ad referendum Deo maiores gratias quam laici, nam vt inquit Turris Cre. ex Aug. de Anc. duplex est beneficium, spirituale & temporale, primum datur ad sacramentorum dispensationem, secundum verò ad vitæ sustentationem, & primum est maius quam secundum, & est causa secundi, dicente Apostolo 1. Cor. 4. Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est si carnalia, id est corporalia vestra metamus? per primum homo obligatur Deo, à quo ipsum beneficium suscepit. per secundum verò obligatur Ecclesie, propter cuius obsequium beneficium temporale sibi impenditur. Ergo constituti in sacris ordinibus, etiam si nullum habeant beneficium, tenentur dicere officium. Quod etiam sic probat idem Tur. Cre. ex Vlrico, quia ad sacrum

ordi-

ordinem nullus debet promoueri nisi beneficiatus, vel qui ad suum patrimonium loco ecclesiasticorum reddituum voluit promoueri, vt extra de præb. c. Episcopus si aliquem. Ergo quilibet habens ordinem sacrum tenetur ad horas canonicas, quia Ecclesia ordinando illum, intendit ipsum, vt ministrum Ecclesie ad hoc ministerium obligare, & pauperes sibi imputent quod receperunt ordines sacros sine beneficiorum prouisione.

Beneficiati etiam, cum à laicis beneficiorum redditus habuerint, vt pro illis Deum intercedant & laudent, qui per occupationes suas non ita sedulo id facere possunt, non solum ex Ecclesie statuto, sed etiam naturali iure ad diuinum officium tenentur, nam propter officium datur beneficium. ca. fi. de resc. lib. 6. Et sicut qui altari feruit de altari debet viuere, ita è contra qui viuunt de altari debet seruire altari, ca. cum secundum Apostolum de præb. Eodem iure tenentur Religiosi & Religiosæ ad chorum professi, non solum quia ex redditibus seu elemosynis a laicis habitis viuunt, sed etiam quia ad vitam contemplatiuam ordinantur, & vt fideles ministri non solum pro semetipsis, sed etiam pro vniuersali Ecclesia orare debent. Verum isti omnes naturali lege, tantum generaliter, & indeterminate tenentur, quæ autem, & quantæ orationes fieri debeant, ad Ecclesie determinationem pertinet, quæ horas canonicas instituit, & illas quotidie prædictis recitare præcipit, vt ex immemorabili consuetudine, & ex canonibus de illis mentionem facientibus constat, quibus, etiam si nullum præcessisset præceptum, hæc immemorabilis consuetudo ita firmatur, vt habeat vim præcepti.

Quo ad illos autem, qui nò habent nisi ordines minores, Glof. & Innoc. voluerunt eos quoque ad horas Canonicas recitandas teneri. At Ioa. And. Abbas & alij dicunt eos teneri de mente iuris diuini & humani, nam eo ipso quo quis initiatur prima tonsura, & promouetur ad ordines minores, assumitur in sortem Domini, & transfert se in Deum, & in Ecclesiam, & eximitur à potestate seculari, sed excusari generali consuetudine. Nos autem dicimus eos iure diuino magis teneri ad orationem quam laici, sed non ita vt in sacris ordinibus constituti, cum non ita sint in sortem Domini assumpti, quin possint Matrimonium contrahere, secularibus negocijs se tradere, & clericali priuilegio amisso, vt seculares sub seculari potestate viuere. Nec aliqua lege aut consuetudine, est eis aliqua peculiaris oratio determinata, ad quam (saltem dum clericali priuilegio gaudet) teneantur. Imò inquit Nauarrus, quod cum non sit eis aliqua peculiaris oratio deter-

De beneficiatis.

De Religiosis.

Obligatio est naturalis, sed determinatione est ab Ecclesia.

Glof. dist. 92. ca. fi. Innoc. in ca. 1. de celebr. Miss. Io. And. Ab. in c. 2. de celebr. Miss. De nò habent. nisi ordines minor.

Nauar. de hor. Can. c. 21. nu. 8.

minata, non obligantur nisi ad veniale. Concludamus igitur eos non teneri ad horas Canonicas, & ita nullum inuenimus canonem, ex quo elici possit eos aliquando obligatos fuisse, nam cap. fin. dist. 92. in quo fundatur Glosa, expresse loquitur de Clericis beneficiatis ad aliquam ecclesiam deputatis.

De profes- Professi etiam & Professæ non ad chorum, sed ad opera seruilia, **sis ad ope-** vel ad bellica, vt sunt conuersi & Equites, non tenentur ad horas **ra seruilia** canonicas, sed ad alias orationes illarum loco eis ab Ordine sta- **uel belli-** **ca.** **De equiti-** **bus q. sūt** **in Sacris.** tutionum, quas loco Horarum, eorum regula præcipit.

Quamuis orationis præceptum omnibus sit commune, nullus tamen ad quotidie recitandum aliquod officium tenebatur, nisi vna ex his causis, At modo per extrauag. fel. rec. Pij V. quicumque pensionem, fructus, aut alias res ecclesiasticas vt clericus percipit, ad dicendum officium paruum Beatæ Mariæ Virginis obligatur. Quod si aliqui ex istis habent etiam aliquod beneficium, vel sunt in sacris ordinibus constituti, cum teneantur ad Horas Canonicas, liberi sunt à uinculo recitandi paruum B. Virginis officium, cum Pontificis intentio, non fuerit obligare illos ad duo officia, vt ad plura teneantur quam qui habent plura beneficia, sed eorum clericorum abusum corrigere, qui ecclesiasticos fructus percipiebant, & diuinis laudibus & obsecrationibus minime vacabant.

An illi qui non percipiunt fructus beneficij, teneantur ratione beneficij recitare officium. Cap. I I I.

Qui excu- **sentur.**

Clerici, qui solum ratione beneficij tenentur recitare officium, si nullos fructus neque per se, neque per alios percipiunt, & per eos non stat quo minus illos percipiant, nec in posterum pro eo tempore percepturi sunt, non tenentur illud recitare, nam in eis cessat illa ratio obligationis, cum nullam stipendium pro illo tempore ab Ecclesia recipiant, nec in posterum recepturi sint, vt sunt illi, qui beneficiorum à Sede Apostolica obtemporum non possunt habere possessionem, quia Principes, vel alij prætendunt ius patronatus, vel alia de causa, similiter & illi qui habita pacifica possessione, eis spoliatur, vt accidit in Germania & in Gallia, vbi multi ab hæreticis suis beneficijs spoliati fuerunt.

Ex quo

Ex quo sequitur, quod non excusantur, Primo illi, qui non acceperunt possessionem suorum beneficiorum, quasi obligatio ad recitandum officium incipiat à die habitæ possessionis, vel à tempore quo per eos stat quo minus eam capiant, eo quod nullos interim percipiant fructus, neque percipere possint, cum fructuum perceptio à possessione incipere videatur. Hoc quidem procedere potest in eo, qui prouisioni sibi factæ nondum consensit, eo quod beneficium nondum est suum, licet sit ei debitum, non tamen in eo, qui iam consensit collationi, quia per solam collationem acceptatam ante possessionem quæsitam, acquiritur ius in re, & dominiū beneficij, & fructus debentur beneficiario à die acceptatæ collationis, quia fructus rei debentur domino illius. Vnde si moritur prouisus ante quæsitam possessionem, beneficium illud vacat per eius mortem. Verum de Canonico non habente nisi Chori distributiones, concedi posset cum Nauarro, quod non teneatur illud recitare, nisi à die habitæ possessionis, vel à tempore, quo per eum stat quo minus illam accipiat, quia ante habitam possessionem nihil potest lucrari, secus si vltra distributiones, habet etiam præbendam, quia illius fructus percipiet à die acceptatæ collationis.

Secundo nõ excusantur illi qui suorum beneficiorum fructus primi anni, ex consuetudine, aut priuilegio, debent dare fabricæ, Sacristiæ, pauperibus, aut prædecessori mortuo, sed tenentur illo primo anno recitare officium, etiam si nihil percipiant, ita tenent Petrus de Palude & Turris Cremata. Nauarrus autem dicit eos teneri, quia huiusmodi priuilegia sūt abrogata à Pio V. & si vellent litigare haberent saltem medietatem fructuum per declarationem Ioannis x x i j. sed excusat Canonicos, quia non debent litigare contra suam ecclesiam. At dicimus eos teneri, etiam si illo anno vigore consuetudinis, aut priuilegij nihil possent percipere, quia illo anno sunt vere beneficiati, & in pacifica possessione existunt, & cum beneficiati debeant partem fructuum suorum beneficiorum fabricæ, & partem pauperibus applicare, si consuetudine, vel priuilegio applicetur fructus primi anni, quia ratione excusabuntur ab officio? imo illi fructus fabricæ, & pauperibus applicantur, vt fructus horum beneficiorum, quia ad id tenentur, ergo debent facere fructus suos, non autem faciunt, nisi recitent officium. Præterea sciunt consuetudinem & priuilegium, si putant se primo anno grauari, non accipiant beneficia, & multo minus excusantur, si fructus debentur hæredibus prædecessoris, quia etiam debebuntur suis hæredibus.

Qui non **excusen-** **tur.** **Nauar. de** **hor. Can.** **ca. 7. n. 29.**

Obligatio **incipit a** **die acce-** **ptatæ col-** **lationis.**

Palud. 4. **5. d. 15. q.** **5. Tur. Cr.** **d. 97. ca. 1.** **Nauar. de** **hor. Can.** **c. 7. n. 30.** **In extrau.** **fufcepti** **tit. Ne** **sed. vacan.**

A 4 Tertio

Nau. ibid.
nu. 28. &
in Man. c.
25. num.
104.
Pal. &
Turr. Cre.
locis cita-
tis.

Tertio non excusantur illi qui litigant impetrata beneficia, etiam si eorum possessionem non habuerint, tamen sperant post latam sententiam, simul cum possessione sequestratos fructus, vel ab aduersarijs perceptos, obtinere; licet Petrus de Palude & Tur. Cremata contrarium asserant, quia fructus percepti, saltem post litis contestationem, actori debentur, si vincat, etiam si contra possessionem super proprietate litigent, tam in spiritualibus, quam in profanis. Et confirmatur, quia ex hoc quod litigant consenserunt collationi, & sperant se obtenturos beneficia, cum fructibus, vel per remissionem fructuum perceptorum, vel eorum compositionem, vel simpliciter, ergo debent facere fructus suos, recitando horas canonicas. Nec obstat si dicatur, quod possent etiam nihil obtinere, quia tenenda est securior pars, quæ est illas recitare, & etiam quia conscientia dictamen, & obligatio, sumitur ex eo quod creditur, & speratur.

Quarto non excusantur adolefcetes, quorum patres, vel auunculi pro eis recipiant fructus, nam cum per alios recipiant non minus tenentur recitare officium, quam si per se reciperent.

Nau. ibid.
Quinto non excusatur ille, qui omnes fructus loco pensionis reseruauit ei, qui in suum fauorem resignauit beneficium, quod est quotidianum, nam si vult, potest aliquos fructus percipere, cum Ecclesia, siue Cappellæ deseruire possit, & ille cui omnes fructus sunt reseruati, cogatur satisfacere inseruienti Ecclesiæ, nam illi soli fructus, qui deductis oneribus superfunt reseruati censentur. At si non solum reseruantur omnes fructus loco pensionis, sed etiam omne seruitium, & administratio beneficii, non tenetur, quia nihil potest percipere, neque seruire, nolente pensionario, & beneficium ita est ei collatum, vt sit beneficiatus nomine, et ipse post mortem pensionarij, & interim pensionarius, cui incumbit omne seruitium, & omnis administratio, est re ipsa beneficiatus, qui etiam consequenter tenetur ad officium: hæc enim resignatio hoc solum operatur, vt post eius mortem beneficium sit illius, in cuius fauorem sic resignauit.

*De illis qui habent tenue beneficium, an teneantur
recitare officium. Cap. IIII.*

Sot. lib. x.
de iust. &
iure q. 5.
ar. 3.

Dominicus Sotus inquit, quod habens beneficium tenuissimum, vt ferè pro nihilo reputetur, vt si summam octo scutorum non attingeret, non tenetur ad officium, nam clericus, qui non est in sacris, non alia ratione tenetur ad offi-

ad officium, quam ratione stipendij, ergo quando beneficium est adeo exiguum, vt ferè pro nihilo reputetur, non est cur talem obligationem inducat. Si dicatur, illi esse imputandum, qui illud recepit, respondet hoc non obstat, quia tenuissimum beneficium ex natura sua non obligat.

Sed contraria sententia est communis, & tenenda, pro qua facit ca. Clericus victum. dist. 91. ex Conc. Carth. vbi statuitur quod Clericus victum, & vestitum sibi artificioso, vel agricultura absq; officij sui duntaxat detrimento præparet. Et ibidem. Glosa notat, quod Clerici non excusantur ab Officio propter tenuitatem beneficii, quia licet de altari debeat viuere, qui seruit altari, ipsi tamen sibi præiudicium fecerunt, qui tam tenuem Ecclesiam acceperunt, & subdit non excusari etiam si Ecclesia prius erat diues, & copiosa, & postea facta est inops, sicut & in matrimonio carnali, vir tenetur ministrare necessaria vxori, etiam si talis sit, quod ei debitum reddere non valeat, & huius ratio est, quia obligationem ad recitandum officium non inducit quantitas reddituum, nec sustentatio de patrimonio Christi; nam multi famuli clericorum, multi Doctores, & ministri Academiæ eo se sustentant, & tamen ad id non obligantur, sed vera ratio, est acceptatio tituli beneficii, quia ob quodlibet beneficium, quantumuis simplex, & exiguum, deputatur quis ad laudandum, & rogandum Deum, eiq; inseruiendum pro populo, à quo recipit aliquod prouentum, licet ad sui sustentationem non sit sufficiens. Accedit etiam, quod omnis clericus etiam primæ tonsuræ tantum, habens beneficium ecclesiasticum quantumuis exiguum, gaudet privilegio fori, etiam quoad crimina, quod privilegium quoad crimina non gaudet etiam insignitus quatuor minoribus, si beneficio careat, vel alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi non inseruit, aut in aliquo seminario de eiusdem Episcopi licentia non existit. Ratione etiam qualiscunq; beneficii, beneficiato aliquis honor, & præeminetia in Ecclesia cuius est beneficium debetur, qui non debetur alteri non habenti in eadem Ecclesia beneficium, Beneficium etiam sine superioris auctoritate renunciari non potest, quæ omnia sunt magni momenti, & faciunt, vt beneficium quantumuis tenue, non debeat pro nihilo reputari, propter quos respectus non deerit qui illud acceptet cum onere recitandi officium, si renunciatur. Huc tandem accedit, quod ipse met. Sotus fatetur beneficium octo ducatorum obligare ad officium, & tamen est valde exiguum, & subdit, quod ad hoc, vt non obliget, debet esse adeo exiguum, vt pro nihilo reputetur, quod certè non datur

Glos. d. 91.
ca. Cleri-
cus.
Hof. Tur.
Cre. d. 91.
c. 1.
Abb. de
Cel. Mil.
c. 1.
S. Ant. 3. p.
tit. 73. c. 4.
§. 1.
Sylu. V.
Hora. §. 3.
Nauar. in
Man. c. 1.
nu. 102. &
de Hor.
Can. c. 21.
nu. xi.

Coc. Trid.
Sess. 23.
ca. 6.

datur, & si daretur, dummodo esset beneficium, obligaret propter rationes adductas.

Quæ Hora dicendæ sint, & quando.
Cap. V.

Quæ.

Quæ Hora Canonicæ dicendæ sint, & quando; quinque Conclusionibus ostendemus, quarum prima sit. Illæ horæ dicendæ sunt, quæ nuper ex decreto Sacri Concilij Tridentini, & Pij. V. iussu editæ sunt, vel aliæ quarum institutio ducentos annos antecedit, ubi eas recitandi est consuetudo, cætera enim omnia breuiaria abolita sunt, vt patet ex extrauaganti Pij V.

Quando.

Secunda Conclusio, Tempus, quo præcepto de recitandis horis canonicis satisficit, est totus dies, incipiendo à vespera præcedentis diei, vsque ad mediam noctem diei sequentis, ita tamen quod solum Matutinum cum Laudibus licet dicere post Vesperas, & Completorium præcedentis diei. Nam vt determinat Alexan. 3. & habetur extra de ferijs cap. 2. Licet scriptum sit de vespera in vesperam celebrabitis sabata vestra, festorum tamen principium & finis, iuxta eorum qualitatem, & diuersarum regionum consuetudinem debet attendi, & sicut magnitudo dierum exigit, prius incipere, & tardius terminari. Vbi notat Glosa, quod dies incipit, & terminatur diuersis horis, diuerso respectu. Quoad officij ergo recitationem, vt inquit Caietanus dies incipit à vespere & durat vsque ad mediam noctem diei sequentis.

Caiet. in summa. Verbo. Horarum. Debitis horis.

Tertia Conclusio. Horæ Canonicæ nihilominus dicendæ sunt horis debitis, siue in Ecclesia cantentur, siue extra illam priuatim recitentur, vt horæ officij corresponsdeant horis diei, non quidem strictè, sed saltem largè consideratis. Quod probatur primo, quia sic iubetur in Clem. 1. de Celeb. Missarum. 2. quia horæ Canonicæ non sunt sic distinctæ, nec iubentur sic recitari in fauorem recitantium, vt diuidendo commodius officium recitent, sed in fauorem cultus diuini, & animarum recitantium, vt diuinus cultus magis augeatur, & oratio sit frequentior, & diuturnior. 3. probatur ex communi omnium Canonistarum, summistarum, & Theologorum de hoc loquentium sententia. Hugo de S. Victore inquit, quod ante horam orare, est prouidentia, post negligentia, debita verò, obedientia, Sed quod dicit de præuentione, intelligendum est cum iusta causa, vt exponunt Doctores, nam prouidentia non est contra obedientiam, Et in Vitis Patrum

habe-

habetur diuina reuelatio, quam ad hoc propositum Io. And. Abbas & alij referunt, nam Angelus cuidam Sancto Eremitæ, quando recitabat horas debitis horis, ferebat vvas maturas & bonas comedendas, quando præueniebat, ferebat vvas immaturas, & acerbas, quando postponebat, marcidas.

In cap. 1. de Celeb. Mis.

Quarta Conclusio, ex causa licet recitare horas, alijs horis, tã priuatim quam publice in Ecclesijs, & quando aliqua superueniente causa non possunt debitis horis recitari, melius est præuenire, quam differre; huius ratio est, quia præuenire est prouidentia, postponere negligentia, vt cum Hugone dicunt Doctores. Cum autem priuatim dicuntur, non requiritur tam vrgens causa, sicut cum in Ecclesijs cãtãtur. Vnde post Vesperas, & Completorium, qui sunt in litteris discendis, vel docendis, vel in alijs pijs operibus occupati, vt eis commodius insistant, possunt Matutinum cum Laudibus diei sequentis recitare, vt inquit S. Th. quem omnes sequuntur. Et qui timent ne eis desit tempus ad recitandum horas deuotè & attentè, ob negocia sibi occurrentia, possunt diluculò recitare omnes horas vsq; ad Vesperam, vt ab Illustrissimis Cardinalibus, & Reuerendissimis Episcopis passim fit, vt dicunt Innoc. & Ioa. And. Et est communis sententia, ad quod etiam facit cap. 1. de Celeb. Mis. Nec obstat quod sæpe Romæ impetratur priuilegium, & per Bullas Cruciatæ conceditur, vt Matutinum vnus diei, præcedenti vespera dici possit, & quod iure conceditur, frustra præcibus impetratur; nam vt respõdet Nauarrus, multa Romæ via priuilegij conceduntur, licet iure communi sint cõcessa, vt absolutio irregularitatis mentalis, & alia similia, neque id frustra fit, nam reperiuntur non nulli ita scrupulosi, quod nullius opinione serenari queunt, quos tamen Apostolica concessio serenat, & serenissimos reddit. Possent etiam (vt inquit Nauar.) hoc priuilegium tam efficacibus verbis concedi, quod liceret impetranti etiam impunè sine iusta causa anticipare. Et non solum licet sic præuenire vel postponere cum recitantur priuatim, sed etiam cum publice cantãtur, verum debet esse magna causa, vt publica processio, Concio in illa Ecclesia, Regis aduentus, & similes, & debet etiam Superioris auctoritas ad id potestatem habentis interuenire, qualis est Episcopus in Ecclesia Cathedrali, vel Vicarius, aut Capitulum, vel Decanus, vel alij de capitulo ad curam Ecclesiæ deputati, in alijs autem, est Abbas, Præpositus, Prior, vel alius Prælatus.

Melius est præuenire, quã differre.

S. Thom. quodlib. 5. ar. 28.

In c. 1. de cel. Mis.

Nauar. de Orat. & hor. can. c. 3. n. 57.

Tur. Cre. d. 91. super c. Pre sbiter.

Nauar. de hor. can. c. 3. n. 55.

Quinta Conclusio. Non recitare Horas Canonicas debitis horis, sine iusta causa, siue præueniendo, siue postponendo, est peccatum,

catum, sed veniale si priuatim dicuntur. Quod sit peccatum, patet ex præcedenti conclusione. Vnde S. Tho. cum dixit licitum esse dicere matutinum sequentis diei, de sero propter necessitatē literarum, & honestarum occupationum, subiūxit etiam, esse peccatum si id fiat, vt quietius somnolentiæ, & voluptati vacetur. Quod autem non sit nisi veniale, etiam si dicatur Prima imo, & Matutinum post meridiem, etiam post decimam, & vndecimam horam à meridie, dummodo ante mediam noctem finiatur, docent inter alios. S. Ant. Sylu. & Caiet. & probatur cum Nauarro; primo, quia nulla est ratio, nec auctoritas quæ in contrarium vigeat. 2. quia licet Concilium generale in cap. Dolentes de Celeb. Mis. præceperit, vt obligati ad horas canonicas dicant officium, tam nocturnum, quam diurnum, non tamē præcepit, vt nocturnum nocte, & diurnum die dicatur. 3. quia si, sicut tenemur singulis diebus dicere omnes horas, ita tenemur ad dicendum illas debitis horis, sequeretur, quod sicut non possumus vlla de causa horas vnus diei differre in alterum diem, ita etiam nō possemus easdem de vna hora in aliam differre, & tamen contrariū vbiq; seruatur, & à iure etiam conceditur cap. 1. de Celeb. Mis. Verum si loquamur de Horis Canonicis, quæ in Ecclesijs cantantur, dicimus quod illas non cantare debitis horis sine iusta causa, est peccatum mortale, & peccant mortaliter, tam Prælati non præcipientes illas cantari, seu publicè recitari horis debitibus, quā subditi clerici, seu Monaci horis minime convenientibus illas publicè recitantes. Tum quia in Clem. 1. de celeb. Mis. præcipitur vt in cathedralibus, regularibus, & collegiatis ecclesijs, horis debitibus psallatur, tum etiam propter scandalum, quod esset, si. V. g. post meridiem cātarētur Matutinum, Prima, & Tertia illius diei.

Quomodo recitandæ sint Horæ Canonice.

Cap. VI.

Aliquamdo possit transponi

Horæ Canonice recitandæ sunt debito ordine, & cum debita attentione. Et vt prius de ordine loquamur. Sit Prima Conclusio. Horæ, & psalmi aliquando sine peccato transponi possunt, vt exempli gratia, post Tertiam, Sextam, & Nonam, recitetur Prima, & primus psalmus Primæ, recitetur post Nonam. probatur quia aliquando sic transponuntur sine vlla culpa, vt qui non potuit interesse principio chori, potest cum alijs cantare, quæ dicuntur, & postea solus recitare alia, & qui cum suo Prælate, cum non dixerit Primam, debet recitare

Tertiam

Tertiam, Sextam, & Nonam. Similiter iter agentes, qui non habent tempus recitandi in diuersorium totum officium, possunt equitando recitare psalmos, quos memoriæ tenent, vel faciliè legere possunt, & postea in diuersorio recitare lectiones.

Secunda Conclusio. Per negligentiam, aut in curiam, imo etiā scienter inuertere ordinem Horarum citra contemptum, est solum veniale, & non est necessarium iterare horam iam dictam, vt si dicantur Horæ memoriter, & postea Matutinum, cum commode potuisset expectari donec habeatur Breuiarium. Ita tenent. S. Ant. Ang. Sylu. & Nau. quod etiam colligitur ex Innocentio.

Tertia Conclusio. Si mutetur officium, & fiat de sancto, cum deberet fieri de feria, potest esse sine peccato, vt cum priuatim dicitur de Sancto illo die occurrente, propter deuotionem ad illum sanctum, si autem id fiat ex inaduertentia est veniale, si verò fiat in fraudem, vt dicatur officium breuius, est grauius peccatum, Syluester dicit esse veniale, quia præceptum est de recitando officio, & non de officio determinato. At modò per extrauagantem fe. re. Pij. V. est etiam præceptum de officio determinato, vnde si fieret de sancto illo die minime occurrente, quia officium est breuius crederem esse mortale, quia videtur etiam quidam contemptus.

Quo ad secundam partem de attentione, aliquas distinctiones præmittemus. Prima sit, quod attentio ad officium, sicut & ad quodlibet bonum opus dupliciter intelligi potest; primo vt officium ab intentione procedat. 2. vt attentio ipsum officium commitetur. 2. distinctio sit. Attentio est duplex, actualis vel virtualis. 3. distinctio. Attentio tam actualis, quam virtualis est triplex, prima verborum, ne alia pro alijs, aut confusè, aut irreuenter dicantur, 2. rerum significatarum per verba. 3. est finis orationis, qui est Deus, qui oratur, & res quæ petuntur, puta beatitudo, gratia, fides, spes, charitas, & ceteræ virtutes. 4. distinctio. Mens in Oratione tripliciter vagatur, primo ex infirmitate, 2. ex negligentia, 3. ex proposito.

Quibus distinctionibus suppositis, sit Prima conclusio. Quilibet ad officium obligatus tenetur sub peccato mortali à principio Officij habere actualem, vel saltem virtuales intentionem, satisfaciendi obligationi de recitando officio. hanc virtuales intentionem habet, qui ita petit, vel accipit breuiarium, quod si interrogaretur quare illud velit, responderet, vt debito suo de recitando officio satisficiat. Huius conclusionis ratio est, quia recitatio officij debet esse actus humanus, & ideo non debet esse

ex so-

Iter agentes non amittant horas, sed sic recitet S. Ant. 3. p. tit. 13. c. 4. §. 4. Ang. V. Hora. S. 12. Sylu. V. Hora. q. 9. Nauar. de Hor. Can. c. 3. n. 68. Innoc. in ca. dolentes de celeb. Mis. De mutatione officij. Sylu. V. Hora. q. 12. De attentione, que multiplex est.

Quæ necessaria.

ex sola imaginatione, quæ nobis, & bestijs, est communis, sed ex deliberatione, quæ attentionem requirit.

Secunda conclusio. Attentio ad officium necessaria, est illa verborum, & finis orationis, id est, qui recitant officium debent attendere, vt benè legant, nihil omittant, & ne vnum pro alio dicant, & quòd recitando officium, Deum laudant, & orant. Attentio autem rerum significatarum per verba, non est necessaria, & est paucorum. quæ conclusio sequentibus magis declarabitur.

De distinctione.

Tertia conclusio. Recitare officium sine actuali attentione, euagata mente ex infirmitate, non est peccatum mortale, imò nec aliquando veniale. Nam vt inquit S. Thomas, mens humana propter infirmitatem naturæ, diu in alto stare non potest, pondere enim infirmitatis humanæ, animas ad inferiora deprimunt, & ideo contingit, quòd sæpe mens subito ex quadam infirmitate, sine aliquo proposito vagatur, quando ergo orans omni quæ valet diligentia, cum Abraham abigit volucres, id est volatiles cogitationes à Sacrificio orationis, & cum inuenit cor suum in oratione, quòd fugitiuum pergit per varias cogitationes, festinat intrare cubiculum, id est secretum mentis arcanum, vt dicitur Glofa, & claudit Offium, id est, præcludit aditum turbæ phantasmatum, & orat Patrem in abscondito occulte intentionis, quæ soli Deo per orationem placere desiderat; tunc si mens distrahitur nulla videtur esse culpa, quia, vt dicit Hieronimus. Deus non præcipit, quòd homo non potest facere. Vnde Basilus in sermone de orando Deum, inquit. Si verè debilitatus à peccato, fixè nequis orare, quātum potes te ipsum cohibeas, & Deus ignoscit, eo quòd non ex negligentia, sed ex fragilitate, non potes, vt oportet, assistere coram eo.

Quarta conclusio. Recitare officium sine actuali attentione, ex sua desidia, licet sit peccatum propter negligentiam, non tamè est peccatum mortale, ista conclusio est Vri. Innoc. Host. & Ioa. And. quos citat, & sequitur Tur. Cre. Et ratio est, quia iste modus orandi ex præcepto Ecclesiæ statutus, est, præcepta autem in rebus positivi non referuntur nisi ad ea, quæ sub iudicio humano cadere possunt, quæ sunt actus exteriores, & non interiores, nisi quatenus requiruntur ad hoc, vt opus sit humanum, qualis est virtualis, seu habitualis intentio.

Quinta conclusio, ita recitare officium, vel eius notabilem partem, quòd scienter pereat omnis virtualis attentio, est peccatum mortale, & sic illud recitans non satisfacit. huiusmodi sunt illi, qui aduertunt mentem suam circa alia ita euagari, vt planè

ab

ab omni officij attentione euagetur, & cum hoc aduertant, non procurant animum suum ab ijs reuocare. Et illi qui animo delibato se occupant in actibus exterioribus repugnantibus omnibus supradictis attentionibus recitandi officium, vt alia legere, vel scribere dum recitatur officium, quæ sententia est communis.

rari. §. 3.
Maior 4. §
d. 12.

De officio B. Virginis, & mortuorum, septem psalmis, & Gradualibus. Cap. VII.

Qui tenentur recitare Horas Canonicas, per extrauagantem Pij V. non tenentur dicere extra chorum officium B. Virginis, Mortuorum, Septè psalmos, & Graduales, quoad Chorum autem seruanda est vniuscuiusq; Ecclesiæ consuetudo, & vbi est consuetudo illa recitandi, recitari debent vigore eiusdem extrauag. quòd ergo in rubricis Romani breuiarij præscribitur, quibus diebus ista dici debeant, non est præceptum, sed consilium saluberrimum.

De illis, qui habent plura beneficia, vel cum beneficio pensionem, an obueniant satisfaciunt recitando singulis diebus semel tantum horas Canonicas.
Cap. VIII.

Videri posset alicui, quòd illi qui habent plura beneficia non satisfaciunt, semel tantum in die recitando officium; primo quidem, quia non est ferendus, qui commodum sumit, & onus ferre recusat, nam onus debet respondere emolumento. Et iure naturæ, qui habet commodum debet ferre illius commodi onus. Commoda qui sentis, iungas onus emolumentis; Sed vnum quodq; beneficium habet onus dicendi quotidie Horas Canonicas, vt superius cap. 2. ostendimus, ad quòd etiam facit, quòd beneficium datur propter officium. de rescr. ca. fin. lib. 6. ergo qui habet duo beneficia, tenetur quotidie bis recitare officium, & qui tria, ter; Et confirmatur quia si duo beneficia duobus conferrentur, bis quotidie propter illa diceretur officium, & ter, si tria tribus daretur, ergo si duo vel tria vni conferantur, debet quotidie bis, vel ter dicere officium, alias Deus, & Ecclesia defraudarentur. 2. probatur, quia habens plura beneficia in pluribus ecclesijs, obligatur cuilibet Ecclesiæ vbi accipit beneficium, de præb. ca. significatum, ergo nisi iuxta beneficiorum numerum recitet officia, defraudat illas Ecclesias, nam obli-

Argumeta pro parte negativa.

2. 2. q. 83.
art. 1. 3. ad 2.

Glo Gen. 15. 2. Reg. 7.

Mar. 6.

Tur. Cre. d. 92. in c. cātantes.

Palud. 4. d. 15. q. 5. Adr. q. lib 8. Caie-tan. v. Ho

obligationem debet sequi solutio. Et confirmatur à simili, quia si quis tribus creditoribus deberet singulis decem aureos, non satisfaceret si omnibus simul solueret decem, & si quis duo facella, siue capellanas haberet, quibus singulis onus dicendi quotidie vnam Missam esset iniunctum, non satisfaceret dicendo vnam Missam pro vtroq; facello, ergo neq; habens duo beneficia quorum cuiuslibet est iniunctum onus dicendi officium, satisfacit dicendo semel tantum pro vtroque officium.

De legitime dispensato.

His nihilominus non obstantibus. Sit prima conclusio. Nullus propter plura beneficia, quæ legitime habet, tenetur ad pluries quotidie recitandum officium. Quæ conclusio probatur. primo vniuersali totius Ecclesiæ consuetudine, scita, & tolerata ab omnibus Ecclesiæ Prelatis, quæ consequenter habet vim legis. probatur 2. ratione, quia habens beneficium obligatur Deo, & Ecclesiæ, ergo si habens duo beneficia obligatur ad recitandum quotidie bis officium, vel est ratione obligationis, quam habet cum Ecclesia, vel ratione ipsorum beneficiorum, quia quodlibet eorum hanc obligationem annexam habet. Sed propter nullum horum tenetur, nam iusta dispensatio obtinendi duo beneficia, ob necessitatem, pietatem, vel vtilitatem, facit quodammodo ex illis vnum beneficium, & sicut vnione duorum beneficiorum, ex duobus efficitur vnum beneficium, ita dispensatione obtinendi duo beneficia, ex illis efficitur quodammodo vnum durante dispensatione, cum ergo virtute dispensationis teneantur, vt vnum beneficium, cessat omnis ratio obligationis ad duo officia recitanda, ex parte quidem Dei, quia ei ad officium recitandum obligatur vt vnus, ex parte Ecclesiæ, quia illud ad quod homo non tenetur nisi ratione statuti, non obligat nisi secundum modum, & formam statuti, at nullo statuto, & nullo iure præcipitur, quod homo dicat eodem die duo officia canonica, quocumq; casu. Ex parte etiam beneficiorum, quia virtute dispensationis sunt quodammodo vnita in dispensato, & consideratur, vt vnum, licet sint diuersi tituli. Probatur 3. quia obligatio sumenda est iuxta intentionem obligantis, intentio autem obligantis ad horas canonicas, non est, vt iuxta numerum causarum, quibus est annexa obligatio illas recitandi, toties recitentur, sed vt vnus homo ad illas obligatus, semel recitet, etiam si pluribus de causis obligetur quarum quælibet per se sufficiat, V. g. quilibet Sacerdos habet hanc obligationem annexam, & si quis per saltum ordinetur Diaconus, vel Sacerdos, illas recitare tenetur, & nihilominus ille, qui habet tres sacros ordines non tenetur ter illas recitare, vel qua-

ter si

ter si cum sacris ordinibus habet Ecclesiasticum beneficium.

Nec est simile de alijs obligationibus, puta celebrandi Missas, faciendi elemosynas, excipiendi pauperes, & huiusmodi, quæ beneficij sunt annexæ, quia istæ obligationes magis respiciunt ipsa opera, & eorum multipliciter, quam vnitatem ministri, vnde videmus sæpe iuxta quantitatem reddituum esse onera, & onera aliquando esse tanta, quæ non possunt à beneficiario per se adimpleri, vt celebrandi plures Missas in vno die, & propterea ista onera semper transeunt cum beneficio; At onus recitandi officium, magis respicit vnitatem ministri, & ideo multiplicatis in eo causis recitandi officium, non propterea debet multiplicari officij recitatio, sicut præceptum ieiunandi certo die, magis respicit illud diem quam ieiunium; vnde si concurrant in vno die duo præcepta ieiunij, vno ieiunio satisficit vtriq; præcepto, & non propterea alio etiam die ieiunare debemus, vel si ratione vnius præcepti non canamus, ratione alterius debemus non prandere.

Nec obstat etiam, quòd si habens beneficium, voueat iterum recitare quotidie officium, tenetur ratione voti quotidie bis dicere officium, nam illa obligatio voti non cadit super officium simpliciter, sed super illius reiterationem. At omnes obligationes recitandi officium ab Ecclesia inductæ, sic cadunt super officium, vt in vno concurrentes, etiam cum simplici voti obligatione, aggrauent quidem peccatum transgressionis, sed non obligent ad plura officia.

Nec etiam obstat quod dicitur, Onus respondere debere emolumento, & qui habet commodum, debere iure naturæ ferre illius onus, & Deum, & Ecclesiam defraudari. Nam respondetur onus officij, beneficij commodo annexum, intelligendum esse iuxta ea, quæ diximus: & cum quis licite dispensatur, vt habeat plura beneficia, causa illa rationabilis (vt ex Palud. inquit Tur. Cre.) propter quam est facta dispensatio, recompensat pro illo onere.

Secunda conclusio, Qui habet plura beneficia, & non est legitime dispensatus, tenetur pluries quotidie iuxta numerum beneficiorum recitare officium; & probatur quia rationes excusantes legitime dispensatos (quia. s. dispensatio quodammodo vnita, & legitimæ dispensationis causa recompensat pro illo onere) non habent locum in istis. Nec etiam pro istis facit, quod habentes tres sacros ordines semel tantum in die recitant officium, nã sacri ordines sunt subordinati, & Sacerdotium includit, seu præsupponit præcedentes; Et propterea Deus, & Ecclesia defraudantur

B & ita

Respondetur contra-riis argumentis.

Tur. Cre. dist. 91. in ca. qui auren-

tem. De non legitime dispensato.

& ita Doctores, qui dicunt excusari eos, qui habent plura beneficia, dicunt etiam dummodo iusta consuetudine, vel dispensatione, obtineant: Ex quo infert Nauarrus, quod qui tenet alia beneficia, præter vnum iniuste, quod ei sufficiat, tenetur restituere fructus eorum, quæ iniuste tenet, non solum quia iniuste tenet, sed etiam quia non recitauit pro illis officium.

Tertia conclusio. Habentes cum beneficio pensionem, non tenentur recitare paruum Beatæ Virginis officium, Sed satisfaciunt recitando Horas canonicas, probatur, quia Pontificis intentio non fuit obligare istos ad duo officia, sed illorum clericorum abusum corrigere, qui Ecclesiasticos fructus, vt clerici percipiebant, & diuinis laudibus, & obsecrationibus minime vacabant. Et confirmatur, quia si habentes plura beneficia satisfaciunt recitando quotidie semel tantum officium, multo magis satisficient, qui cum beneficio habent pensionem.

Quibus de causis excusentur à recitandis Horis Canonicis. Cap. IX.

Prima est infirmitas Innoc. & Host. in c. 1. de cel. Mis. Secunda Occupatio. Henr. de Gand. q. 12. Maior. 4. 5. d. 12. q. 6. Sylu. v. Hora. q. fin. Tertia defectus breuiarij. Nauar. in Man. c. 25. n. 107. & de Hor. Can. c. 9. nu. 38. Quarta di

Multæ sunt causæ ob quas excusamur à recitandis Horis Canonicis, quarum prima est infirmitas talis, ob quam directè vel indirectè Horarum recitatio infirmo noceret, quod intelligendum est de nocumento notabili, & de toto tempore satisfaciendi præcepto. Vnde febris leuis, quæ non impedit colloquia graua, & negotiorum, ac rerum grauium ordinationem, non excusat, nec etiã excusat magna febris, quæ statutis horis aduenit, & infirmum ita inuenit, vel ita postea relinquit, vt sine graui incommodo illas recitare possit. Secunda est occupatio repentina, aut quæ sine scandalo, aut peccato omitti non possit, vt si ad sedandos populi tumultus, ad concionem præparandam, quæ sine scandalo, aut magno damno omitti non potest, ad lectionem inconcurfu publico prælegendam, ad publicas conclusiones defendendas, necesse sit omittere Horas, cum eorum studium, & Horarum recitatio, propter tēporis breuitatem, se non compatiuntur. Tertia est defectus breuiarij, etiã si sua culpa contingat, nam quamuis peccauerit, breuiarium cū posset non emendo, vel non secum portando, tamē si de hoc peccato vere peniteat, non peccat non recitando, cum sine breuiario illas recitare non possit, & ad impossibile nemo teneatur. Quarta est dispensatio Papæ, nam licet oratio sit de iure diuino, hic tamen modus orandi est de iure positiuo. Quinta. Si non perci-

piuntur fructus beneficij, & non nisi ratione beneficij ad illas tenentur, quàm intelligas iuxta ea, quæ superius diximus cap. 3. Alij addunt Sextam causam. s. studere, constituto Vicario, qui beneficio deseruiat, & peregrinationem ad Urbem, relicto similiter Vicario; Sed hoc est falsum, quia onus recitandi officium est personale, iuxta communem, & deducitur ex cap. 1. de Cel. Miss. vbi dicitur fructuum laborum suorum, & quædam Glosa citata à Nauarro inquit Maledictum studium propter quod relinquitur diuinum officium. Alij addunt septimam causam, si beneficium sit tenue, de quo superius capit. 4. vbi ostendimus hoc minime excusare.

An illi qui excusantur à recitatione officij, teneantur si possunt, illud cum alijs dicere, vel eius partem quam possunt, recitare. Cap. X.

Pro huius dubij solutione notandum est Cum Nau. quod argumentum de toto ad partem, aliquando valet, aliquando non, non valet quando non militat eadem ratio in toto & in parte, vt cum præcipitur alicui, vt eat Romam, si non potest ire Romam, non tenetur saltem peragere partem itineris, quàm potest. At quando militat eadem ratio, excusatus à toto, non ob id excusatur à parte, quàm potest. Sed adhuc distinguendum est, nam cum obligamur iure naturali, qui non potest totum adimplere, tenetur quamlibet partem, quàm potest, vt qui non potest totum restituere, tenetur restituere eam partem, quàm potest. At cum obligamur iure positiuo, qui non potest totum, & potest partem notabilem, ad illam tenetur, ut tempore ieiunij, qui potest abstinere à carnibus, sed non à duplici comestione, tenetur abstinere à carnibus, & non à duplici comestione; Ille autem qui non potest nisi partem paruum, non tenetur ad illam, vt in eodem exemplo, qui non potest tempore ieiunij abstinere à duplici comestione, sed potest in vtraq; comestione minus sumere, non tenetur ponderare id quod comedit, vt æquiualeat vni comestioni, sed simpliciter liberatur; Et qui diebus festis non potest audire integram Missam, nec partem notabilem, sed fortè posset audire vltimam orationem, non tenetur accedere ad illam partem audiendam. Et ratio est, quia ad id non tenemur ex natura rei, & iure naturali, sed solum iure positiuo, ius autem positiuum non respicit potentiam naturalem, sed moralem, nec etiam la-

dispensatio. Tur. Cre. d. 91. in c. Eleuterij q. 5. Quinta si non percipiuntur fructus beneficij. Sexta; & septima causa reijcitur. Nauar. de Hor. Can. c. 11. n. 32

Nauar. de Hor. Can. c. 11. nu. 9. & seq. præceptum de toto quando obligat ad partem.

quem iniicit, sed est suauis; unde præcipiendo, obligat casti quod fieri possit, non simpliciter, & absolute, sed sine magno incommodo, & licet eadem præcepti ratio militet in toto, & in partibus, excusat tamen à parua parte illos, qui non nisi secundum partem paruam possunt illud adimplere, ne scrupulos, & laqueos hominibus iniiciat.

Quibus suppositis, sit Prima conclusio. Ille qui est excusatus ab Horis dicendis, si illas cum socio alternatim commodè dicere potest, & socium cum quo illas dicat commodè habere potest, tenetur sic dicere, & licet Ang. Sylu. Caiet. & alii absolute dicant, cæcum excusari ab Horis dicendis, intelligendi tamen sunt tantum de illo, qui non potest dicere per se, neque cum socio, vel socium, qui illum ad dicendum adiuuet, commodè habere non potest. Dixi (commodè) quia si non habet redditus ecclesiasticos, vel patrimonij ad cuius titulum sit ordinatus, quibus socio satisfacere possit, & non habet qui gratis eum adiuuet, non tenetur illum quærere, vt bene inquit Nauarrus, etiam si habeat multos redditus prophanos, & patrimonij, ad quorum titulum non sit ordinatus, quia nullo iure tenetur illos impendere in seruicio Ecclesiæ, sed potest viuere de redditibus Ecclesiasticis, & patrimoniales conseruare quibus voluerit, vt colligitur ex Innoc. & docet Nauarrus: consulendus tamen esset, vt socium ad tantum opus conduceret. Probatur conclusio, quia ratio ob quam excusatur ægrotus, vel cæcus, à dicendis Horis, est quia non potest illas dicere, at si illas cum socio alternatim commodè dicere potest, cessat ratio excusans, nam etiam sanus sic illas dicens, satisfacit præcepto, ergo tenetur illas sic dicere, cessante enim causa cessat effectus. Et confirmatur, quia aliàs sequeretur, quod ille qui sanus, vel aliàs non impeditus, solebat dicere Horas cum suis familiaribus, excusaretur ab eis propter tantum oculorum dolorem impediens à lectione horarum, etiam si partem suam memoriter teneret, quod est absurdum, & nullo modo dicendum.

Secunda conclusio: Ille qui excusatus non potest dicere integras Horas, neque solus, neque cum socio, si commodè potest recitare illarum maiorem partem, vel saltem ferè æqualem, illam recitare tenetur. quæ conclusio patet, quia absurdum est dicere, quod ille sit excusatus ab omnibus Horis, qui, vel propter defectum breuiarij, vel propter caliginem oculorum, non potest omnes dicere, sed potest earum maiorem, vel æqualem partem, cum solo diurnali, vel quia illam memoria tenet, & memoriter commodè recitare potest, similiter & ille qui obrento beneficio, vel pro-

Potens dicere alter natum, tenetur.

Innoc. in cap. Episcopus de preben. Nauar. in Apol. de red. eccl. q. 1.

Potens recitare maiorem partem, vel ferè æqualem, tenetur.

promotus ad sacros ordines, nescit ordinare officium, & ita non potest illud recitare ordinate, quod quousque illud ordinare discat, non teneatur recitare, eo modo, quo potest. Et probatur etiã ex dictis, nam ratio huius præcepti Ecclesiastici de recitandis Horis Canonicis, non solum militat respectu totius officij, sed etiam respectu eius partium, & ratio excusans infirmum, vel cæcum, vel non habentem breuiarium à toto officio, quia illud recitare non potest, cessat quoad dimidiam eius partem, in illo qui eam recitare potest, ergo eam recitare tenetur; quod etiam confirmatur exemplo superius adducto de illo, qui excusatur à ieiunio, tantum quoad vnam comestionem.

Tertia conclusio. Ille qui est excusatus ab Horis Canonicis, & potest solum earum minorem partem commodè recitare, non tenetur illam recitare. Quæ conclusio etiam patet ex dictis, quia lex positua Ciuili, & Ecclesiastica, illos qui excusantur à maioribus, vel ferè æqualibus, simpliciter liberat, & non obligat ad eorum minima, ne laqueum iniiciat, sicut in presenti casu videmus, nullus enim ferè est, qui aliquanto tempore Horas recitare consueuerit, & aliquam earum partem non teneat memoria, & nullus ferè infirmus est, qui non possit memoriter dicere, si non omnia, quæ memoria tenet, saltem aliquam eorum partem, & consequenter cæci, infirmi, & alij qui excusantur ab Horis, & à maiori, & æquali earum parte, semper scrupulis torquerentur, si sic ad ea quæ possunt obligarentur.

Quarta conclusio. Quanta pars Horarum obliget, & quanta excuset, relinquitur arbitrio timoratae conscientia; sed generaliter posset dici, quod maior, vel ferè æqualis pars obliget, & minor excuset. Pro qua notandum est, quod nullo iure determinatur quam magna, vel parua debeat esse ista pars, quæ obligat, vel ab obligatione liberat; Sed prudentis iudicio relinquitur, in quo attendenda est ratio præcepti, an eadem militet in toto, & in parte, & attendenda est etiam intentio præipientis, quæ tanquam moralis non respicit possibilitatem physicam, sed moralem, & tanquam pia nemini laqueum parat, obligando ad minima quæque; illos, qui à maioribus excusantur, vt sic in continuo versentur timore, & præcipue in præceptis Ecclesiæ, quæ est benigna mater; ob quam etiam causam posset generaliter dici cum Nau. quod maior, vel æqualis pars obliget, & minor ab obligatione liberet, etiam si sit notabilis pars, quia regulariter maior pars trahit ad se minorem partem. Illud etiam addam quoad febricitantes, & oculorum, seu capitis dolore laborantes, quod Medicorum iudicio,

Quanta pars excuset.

Infirmi sententia medicorum iudicio.

cio stare debent, nam licet eis videatur quod possint recitare Ho-
ras, si Medici timoratae conscientiae id eis prohibent propter no-
tabile nocumentum, quod inde habere possent; illis credere de-
bent, & sic omittentes non peccant.

*De illis qui excusantur à recitatione officij, an teneantur
aliquid aliud eius loco, dicere.*

Cap. XI.

Vigore iu-
ris positi-
ui ad ni-
hil aliud
teneantur.

Qui excusantur à recitatione officij, de rigore præcepti
iuris humani, non tenentur eius loco aliquid aliud di-
cere, aut facere, sicut qui die ieiunij ieiunare non pos-
sunt, non tenentur pro eo eleemosynis, vel orationi-
bus, vel aliqua alia re compensare; & est communis sen-
tentia, quia cum nullum ius istos ad id obliget, nos nõ debemus
illos obligare. Verum cum omnes, qui iure humano obligantur
ad Horas Canonicas, teneantur iure naturali, pro honore in sacris
ordinibus suscepto, vel pro redditibus ecclesiasticis, ad aliquas
preces, quibus, & Deo gratias agant, & pro benefactoribus orer, &
non quidem determinate, ad has, vel illas, aut tantas, sed genera-
liter, & indeterminate; & Ecclesia vigore huius naturalis, & diui-
nae obligationis, certas preces, & tempus illas recitandi institue-
rit, & præceperit; Consulendum esset, vt qui illas recitare non
possunt, compensent alijs orationibus, vel eleemosynis, eo modo
quo possunt; & ego quidem sacerdotem illum, seu beneficiatũ,
qui ob superuenientem cæcitatem non potest recitare Horas Ca-
nonicas, & cum alijs sit sanus, commodè alias orationes, vel co-
ronas recitare potest, & nihil Horarum loco dicere, aut facere
vellet, difficile excusarem, etiã si nullum sit ius positium, quod
illum ad id obliget, quia est ius naturale. Sed quia hoc ius nihil
determinat, nec qualitatem, nec quantitatem orationis, nec locũ,
nec tempus, neminem auderem damnare peccati mortalis, vt
etiam inquit Nauarrus, nisi illum finaliter, qui habet perpetuum
impedimentum legendi, vt cæcus, & nullam vnquam pecu-
liarem orationem facit ratione huius obligationis,
nec saltem semel mentem ad Deum eleuat,

Teneantur
vigore iu-
ris natura-
lis.

Nauar. de
Hor. Can.
c. II. n. 19.

vel orationem Dominicam, aut An-
gelicam hac (vt diximus)

intentione re-

citatur.

De pœna

De pœna non recitantium Horas Canonicas.

Cap. XII.

Omittentes Horas Canonicas sine aliqua rationabili cau-
sa excusante; primo peccant mortaliter toties quoties
relinquunt, in totum, vel secundum notabilem partem.
Et licet qui omittit vno die partem notabilem, & qui
omittit omnes horas, committant vnum peccatum mortale omis-
sionis, quia septem horæ sunt tantum vna oratio, iste tamen gra-
uius peccat; & peccato commissionis toties quis mortaliter pec-
cat, quoties proponit omittere omnes, aut aliquam earum, li-
cet postea intra tempus debitum illas recitet, & si postea non re-
citat, nouum adhuc omissionis peccatum facit. Secundo illi qui
habent beneficia, amittunt etiam eorum fructus, qui illi, vel illis
diebus responderent, si quotidie diuiderentur, quod si relinquunt
tantum Matutinum, vel cæteras omnes horas, dimidiam, si verò
aliquam aliam horarum, sextam partem fructuum eiusdem diei
amittunt. Quæ pœna extenditur etiam ad illos, qui pensiones,
vel alias res Ecclesiasticas, vt clerici percipiunt, & non recitant
paruum B. Virginis officium, vt patet ex Bulla Pij V. super hoc
ædita, & restitutio fieri debet Ecclesie, vel pauperibus, quando
non est de distributionibus quotidianis, quæ debentur illis, qui
horis diebus illis interfuerunt, nisi fructus male percepti sint per
aliquod statutum certis operibus pijs applicati, nam restitutio il-
lis esset facienda. Nec liberatur quis ab obligatione satisfaciendi,
si alteri officium recitare faciat, vel ipse toties alijs diebus di-
cat, quoties omisit, cum hoc sit onus personale, pro quolibet die
determinate; imo illi qui officium reliquit, nõ debet iniungi, vt
easdem Horas repetat, sed aliqua alia pœnitentia imponenda est.

Primo
peccant
mortali-
ter.
Nauar. de
Hor. Can.
c. 7. n. 6.

Secundo
teneantur
restituere
fructus be-
neficiorũ.

Non excu-
santur.

*An illi qui non intersunt Horis Canonicis, pro quibus sunt quotidiane di-
tributiones, possint iure illas percipere, & retinere, si ab illis
concedantur, quibus ob eorum absentiam iure
debebantur. Cap. XIII.*

AD hanc quæstionem Nauarrus respondet, & bene, quin-
que Conclusionibus, propositis prius argumentis, quæ
partem affirmatiuam probare videntur. & primum est
auctoritate Glofæ c. i. de Cler. non resid. verbo suas in 6.
quæ dicit valere remissionem distributionum male perceptarum

Nauar. de
Hor. Can.
c. 22. n. 48.
Argumen-
ta pro par-
te affirma-
tiua.

B 4 factam.

factam ab eis quibus accrescebant. 2. quia ille, qui tenetur ad restitutionem alicuius rei, absoluitur ab obligatione, si illa res remittatur ab illo ad quem spectabat, iuxta Glosam verbo restitua- tur de reg. iur. in 6. & merito quia remittens donare videtur. ca. veniens de testibus. 3. quia quilibet potest de re sua ad libi- tum disponere, ergo, & is cui accrescit distributio potest illam donare cui volet, & consequenter potest illam sibi debenti re- mittere.

Non po-
test statui
de illis re-
mittendis.

His nihilominus non obstantibus cum Nauarro, melius tamé re declarata, sequentes conclusiones ponimus. Et Prima sit. Ca- nonici, vel clerici non possunt statuere, neque pacisci de remitten- dis distributionibus in futurum perdendis. probatur; Primo, quia distributionum perditio principaliter statuta est in fauoré publicum cultus diuini, ca. 1. de Cler. non res. in 6. At consensus priuatorum non potest tollere ius publicum. Nec obstat si dica- tur, quòd perditio distributionum est etiam in fauorem interes- sentium, quatenus illis accrescunt, & quòd saltem hac ratione il- las remittere possunt, Nam quando ius concernit publicam, & priuatam vtilitatem, si separari possunt, tunc potest quis renun- ciare illi iuri, quatenus concernit propriam vtilitatem; at si non possunt separari, non potest ei renunciari, vt dicit, & probat Sylu. huiusmodi est distributionum perditio. 2. quia materia delin- quendi tollenda est, & non potest quis cedere iuri, etiam ob solú, priuatum fauorem inducto, quando cessio est contra bonos mo- res, vel inducit ad peccatum, at si sufficeret consensus eorum quibus distributiones accrescerent, facile fieret, vt omnes in ab- sentia illas perciperent, facile enim consentiret vnus Canonicus, ne alius in absentia perdat, vt alius similiter consentiat, ne & ipse perdat cum absuerit, & ita omnes delinquerent. 3. probatur à simili, quia in cap. statutum de rescri. in 6. statuitur, ne Delegatus Apostolicus aliquod munus accipiat à partibus, nec partici- pet cum notario, vel assessore de lucro, & quòd si aliquid contra illam còstitutionem receperit, ad integram ipsius restitutionem teneatur, nulla eorum quibus restitutio facienda fuerit remissio- ne vllatenus profutura. Ecce vbi non potest quis etiam remitte- re, & donare, quod sibi restituendum est. 4. quia hoc videtur expressum in Concilio Trid. sess. 24. cap. 2. vbi dicitur. Distribu- tiones verò qui statutis horis interfuerint recipiant, reliqui qua- uis collusionem, aut remissione exclusa, his careant.

Secunda conclusio. Nulla collusionem, machinationem, vel dolo- sa inuentionem, effici potest, vt ille non teneatur restituere distribu- tiones,

tiones, qui cum nò interfuerint diuinis statutis temporibus, id est extra tempus quietis omnibus còcessum, indebitè eas percepit. Diximus extra tempus quietis omnibus còcessum, propter quã- dam quarundam Ecclesiarum consuetudinem, & còstitutionem ab Apostolica etiam sede approbatam, nam communiter Cano- nici, Beneficiati, & alij Choro seruietes, solent alternis hebdo- madis seruire, & qui extra propriam hebdomadã interfunt diui- nis, habent quidem meritum apud Deum, sed nullas percipiunt distributiones, ob quam etiam causam illis diebus ad Chorum non accedunt, ex quo diminuitur diuinus cultus, nam extra dies solenniores pauci interfunt diuinis, & Canonici non solum al- ternis hebdomadis absunt à Choro, sed etiam possunt frui bene- ficio iuris communis, & tribus mensibus extra residentiam ob propria negocia inorari, quibus etiam distributiones omnes a- mittunt. Vt huic incomodo obuietur, ad maius diuini cultus augmentum, in quibusdam Ecclesijs collegiatis in quibus est co- piosus Canonicorum numerus, vt omnes, aut saltem ferè omnes quotidie diuinis interfunt, singulis diebus, pro omnibus sunt di- stributiones, quæ etiam ob hanc causam sunt minores, & cum quotidie omnes ad Chorum accedant, eis conceditur, vt tribus mensibus à iure concessis singulis annis possint abesse, & nihilo- minus distributiones percipiant, dummodo extra illud tempus diuinis interfunt; Et ne occupatus mane, omittat ire post prandiu ad Chorum, ex eo quod integer dies illi computatur ad absen- tiam, ad maius etiam diuini cultus augmentum, & ad tollendas occasiones ne sine rationabili causã Canonici omittant accedere ad Chorum, vt sic magis eorum conscientijs consulatur, menses non solum diuiduntur quoad dies, sed etiam quo ad horas; quò fit vt ultra tres menses, nullus ferè absit à Choro, & quotidie ferè omnes diuinis interfunt, nã rarò còtingit, quòd plures eodẽ die, & eadem hora sint occupati, omnes enim quietem eis concessam differunt, vt diebus quibus occupati sunt illam accipiant, ne di- stributiones amittant. At vbi est paruus Canonicorum nume- rus hoc non fit, vel ita fit, vt etiam statuatur, & prouideatur, quòd semper saltem dimidia Canonicorum pars, & diebus solemnio- ribus omnes diuinis interfunt; Et qui hoc quietis tẽpore absunt, licitè percipiunt distributiones illorum dierum, tum quia hoc sta- tutum est non in detrimentum, sed in euidentem augmentum cul- tus diuini, vt diximus; tum etiam quia propter has distributio- nes, aliorum dierum quibus inferuiunt distributiones sunt mino- res, nam si alternis hebdomadis inferuient, essent maiores, qua- re tunc

De statu-
tis quarũ-
dã eccle-
siarum,

Syl. v. Re-
nunciatio
§. 4.

re tunc potius percipiunt distributiones alijs diebus eis debitas; secundum communem consuetudinem inferuentium alternis hebdomodis, & consequenter iste casus, ab Apostolica etiam sede confirmatus; non est exclusus, sed est potius compræhensus in cap. 1. de cler. non residen. illis verbis [aut euidens Ecclesiæ utilitas excusaret] Nec etiam tollitur per Concilium Trid. nam intelligitur de distributionibus quas absentes iure non lucrantur, & se refert ad d. cap. 1. de Cler. non ref. & de istis est hæc nostra secunda conclusio, quæ probatur eisdem rationibus, quibus & præcedens.

Non possunt remitti. Tertia conclusio. Post Concilium Tridentinum distributiones in absentia indebitè perceptæ, ante earum restitutionem non possunt remitti ab illis quibus deberentur. probatur quia Conciliū perinde vetat remissionem, ac collusionem, cum ergo non possint remitti, debent restitui; Vnde Glosa in contrarium citata, est sublatæ per Conc. Trid. nam ideo Glosa illa asseruit, quòd distributiones in absentia perceptæ possent remitti, quia earum remissio non erat prohibita, cum ergo hodie sit prohibita, non habet amplius locum illa Glosa, & ruunt contraria argumenta.

Quarta conclusio ad idem. Quarta conclusio. Distributiones restitutæ cum pacto de postea donando, non possunt reddi restituentibus, ita quòd illas retineant, ac si iustè lucrati fuissent. probatur quia, qui sic restituit in effectu idem est ac si non restitueret, nam qui habet actionem ad rem, videtur habere rem, & qui sic soluit, vt recipiat, non liberatur.

Recitatæ, & postea liberè donatæ possunt retineri. Quinta conclusio. Si distributiones malè acquisitæ, bona fide sine dolo, & fraude restituntur illis quibus accreuerunt, & illi postea liberè sine dolo, metu, & alia coactione, ex charitate, & beneficentia redderent eas restituentibus, præsertim intuitu paupertatis vel pietatis, illa redditio valeret. Probatur primo, quia quando est aliquod ius particulare, quod recedit à iure communi, & regulari, illud particulare non est extendendum, & trahendum in consequentiam, sed potius restringendum; at iura quæ prohibent remitti debitum, sunt exorbitantia à iure communi, & regulari, vt probant argumenta in cōtrarium pro parte affirmatiua adducta, ergo non sunt extendenda ad donationem rei iam restitutæ, & solutæ. Probatur secundo auctoritate Glosæ in cap. Statutum. §. si quid autem, de rescrip. in 6. quæ hoc, in casu simili expressè tenet, & communiter recipitur, nam ibi statuitur, ne iudex accipiat munera à partibus, & si aliquid contra illam constitutionem receperit, ad integram ipsius restitutionem teneatur.

De regul. iur. in 6. reg. 15. & 28.

Vbi

Vbi quærit Glosa; Quid si postquam iudex restituit, pars illi donet, an possit accipere, & respondet, quòd sic, dummodo id non fiat in fraudem; & rationem reddit, quia ibi prohibetur remissio, & non donatio rei propriæ sibi iam restitutæ; nam licet largo modo paria sint remittere, & donare, propriè tamen differunt, nam facilius quis remittit quam donat, & remissio facilius præsumitur fraudulenter fieri, quam donatio, vnde mulieri conceditur donatio, & non fideiussio, quia non est tam facilis ad donandum, quam ad fideiubendum, & in matrimonio prohibetur pœna, & non arra, quia facilius promitteret quis centum nomine pœnæ, quam daret decem nomine arræ.

*Quomodo concilientur duæ Concilij Tridentini auctoritates.
Cap. XIII.*

DVæ sunt Concilij Tridentini auctoritates, quæ videntur contrariæ, nam sess. 21. de reformatione cap. 3. dicitur omnes distributiones absentibus amissas, accrescere præsentibus, & interessentibus, & sess. 22. c. 3. dicit aliquas distributiones quotidianas ab absentibus amissas debere applicari fabricæ, vel alteri loco pio. Ministri fabricæ vellent vigore huius posterioris capituli distributiones amissas eis applicari, sed ob hoc capitulum nullum ius habent. Verùm vt prius concordemus ista duo Capitula, notandum est cum Nauarro, quòd cum distributiones sunt de fructibus communibus, & de communi massa, tunc distributiones quas amittunt absentes, debent accrescere præsentibus, & interessentibus, quia sunt de communibus fructibus pro officijs ab omnibus communiter faciendis, & sic intelligitur cap. 3. sess. 21. At aliquando constituuntur extraordinariæ distributiones, quæ non sumuntur de communi massa, sed de redditibus particularibus dignitatum, personatum, & officiorum, & lucrantur ab eis solum qui illa habent, si exercuerint diuina officia per Episcopos eis assignata, & istæ distributiones extraordinariæ cum amittuntur, non debent accrescere alijs, quia sunt de fructibus particularibus præfatarum dignitatum, personatum, & officiorum, & pro officijs ab eis solis faciendis, & de istis loquitur, c. 3. sess. 22. & quæuis istæ distributiones amissæ non accrescant alijs interessentibus, non tamen ob id sunt ipso iure applicatæ fabricæ; Sed in potestate ordinarij est, illas fabricæ, vel alteri pio loco applicare.

Nauar. de
Hor. Can.
c. 22. n. 51

PRIMAE

PRIMAE PARTIS
DE OFFICIO
SACERDOTIS.

LIBER SECVNDVS.

DE SACRIFICIO MISSAE.

Quae requirantur ad Missae celebrationem, & primo
ex parte celebrantis.

Cap. I.

MNIA quae ad ritè celebrandum requirun-
tur, ad septem capita reduci possunt; nimi-
rum ad Celebrantem, ad ipsam Missam, ad
numerum, ad tempus, ad locum, ad circun-
stantes, & ad eos pro quibus celebratur.

Celebrans debet esse Sacerdos, in habitu,
& tonsura incedens, nulla Ecclesiastica cen-
sura impeditus, ieiunus, ieiunio naturali,

ita vt post mediam noctem nihil prorsus, etiam per modum me-
dicinae sumpserit, etiam si fuerit ita parum, quod sit digestum, &
postea dormierit. Quoad illa autem, quae medicinae causa deti-
nentur ore, & postea expuuntur, si eorum succus deglutitur, vt
est radix liquoritiae, impediunt Missae celebrationem; nec obstat
si dicatur, quod succus per modum salivae descendit, nam sumun-
tur propter illum succum, & vt eorum succus deglutatur, & con-
sequenter frangitur ieiunium naturae. At si nihil deglutitur, sed
per solam detentionem in ore, habent vim attrahendi, & prouo-
candi sputum, vt est mastix, non impediunt, sicut nec gargaris-
mus; quia cum nihil prorsus deglutatur, non frangitur ieiunium
naturae.

Si aliquo mortali peccato se grauatum senserit, debet prius co-
fiteri; quod si non habuerit copiam Confessoris, & sine scandalo
Missae celebrationem relinquere non potest, sufficiet ei contri-
tio, cum proposito quam primum confitendi.

Debet prius recitare saltem Matutinam cum Laudibus, aliàs
peccat mortaliter faciens contra generalem Ecclesiae consuetu-
dinem, nisi illum excuset repentina necessitas ad euitandum gra-
ue aliquod damnum, aut scandalum.

Ex parte
celebran-
tis.

Sit ieiunus.
De deten-
tis in ore.

Concil.
Trid.

Sylu. V.
Missae. q. 6.
Nauar. in
Man. c. 25
nu. 8j.

An

An ad communicandum infirmum in extremis laborantem possit non ie-
iunus celebrare; Vbi etiam tractatur, An Communicare sit de
iure diuino; & an ius diuinum obliget in articulo mor-
tis; & an etiam obliget Sacerdotem ad com-
municandum infirmum in extremis
existentem. Cap. II.

DUBITAM hoc, est solum de extrema necessitate, quando in-
firmus laborat in extremis, & non fuit conseruatum san-
ctissimum Eucharistiae Sacramentum, nec reperitur Sa-
cerdos ieiunus, An tunc Sacerdos non ieiunus possit ce-
lebrare, vt communicet infirmum illum. Et communiter tene-
tur, quod non possit, ita tenet Petrus de Palude, quem reliqui se-
quuntur Tur. Cre. Sylu. Sotus & alij. Sed contra hanc sententiam
est vnum satis efficax argumentum, quia in articulo mortis de iu-
re diuino tenemur sumere Christi Corpus, & praecipuum, quod
Sacerdos non celebret nisi ieiunus, est Ecclesiasticum; sed quan-
do praecipuum ecclesiasticum concurret cum praecipuo diuino,
obseruandum est praecipuum diuinum, & cessat obligatio praeci-
pti Ecclesiastici, ergo, vt communicetur existens in articulo mor-
tis iuxta praecipuum diuinum, poterit Sacerdos non ieiunus ce-
lebrare. Ad hoc argumentum respondet Sotus, quod sumere
Sacramentum in articulo mortis, fortè non est praecipuum diui-
num, sed sumere semel in vita; sumere autem in articulo mortis
est necessarium, si secundum ritum Ecclesiae sumi valet, alioquin
cum non sit Sacramentum necessitatis, non est ministrandum.
Sed Sotus hac sua responsione sibi contradicit, nam paulò inferius
art. xj. tenet, & probat, quod communicare in articulo mor-
tis sit de iure diuino, & consequenter argumentum apud ipsum,
vt concludens in solutionem remanet.

Ista quaestio non fuit hucusq; ex professo tractata, & qui hoc
dubium mouent, contenti sola auctoritate Petri de Palude, sine
alia discussione ex alterius potius sententia, quam ex propria lo-
quuntur, & ita sententia quae videtur communis, ita est commu-
nis, vt sit vnus priuati doctoris, cuius auctoritas, licet sit ma-
gna, non est tamen tanta, vt necessariò sit sequendus. Non vt tot
Doctoribus me opponam, sed vt quae mihi difficultatem faciunt,
pro rei veritate alijs soluenda proponam, videbimus; An sume-
re Christi Corpus sit de iure diuino, & si est, quando ius diuinum
obliget; Et si obligat in articulo mortis, An Sacerdos eodem
iure

Sententia
comunis.

Pet. 4. 5. d.
8. q. 2.
Tur. Cre.
de conf. d.
2. in cap.
liquido.
Sylu. V.
Missae. 5.
Sot. 4. 5. d.
12. q. 1. ar.
8.

Contra co-
munè effi-
cax argu-
mentum.
Responso
Soti.

Contra So-
ti solutio-
nè ex co-
dem.
distin. 12.
art. 11.

Tres quae-
stiones
tractatae.

iure teneatur infirmo in extremis laboranti dare Christi Corpus. Circa primum est quorundam opinio, quod laici quantum est ex institutione Eucharistiæ, non tenentur de necessitate salutis illam sumere, sed solum tenentur ex statuto Ecclesiæ cap. Omnis vtriusq; sexus. ita tenet Alex. cui consentiunt. S. Bon. Gab. Caiet. S. Tho. in 4. & Sylu. Sed contraria sententia proculdubio est vera, & tenenda. scilicet quod adulti iure diuino tenentur communicare, & non solum Sacerdotes, sed etiam omnes laici. ita tenent. S. Tho. Dur. Palud. Sotus & alij, & vt omittamus rationes Durandi, & Petri de Palude. S. Thomas hoc probat Primo, ex illis verbis Christi Luca 22. Hoc facite in meam commemorationem, quæ habent vim præcepti, quod (vt inquit Sotus) non est tantum de celebrando, sed etiam de ministrando Sacramentum populo, sicut & Christus ministravit discipulis, & consequenter obligat laicos ad sumendum illud. Probatur secundo, Ex illis verbis Christi Io. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, quod non solum intelligitur de sumptione in voto, sed etiam de reali, nam votum est propositum sumendi, & frustra præciperetur votum, si etiam non præciperetur realis sumptio, quando commoditas adest. Probatur adhuc tertio, ex Soto, quia Christus instituit hoc Sacramentum tanquam cibum, & potum spiritualis vitæ, sicut, & Baptismum ad ipsam progignendam, ergo sicut dedit nobis præceptum Baptismi, ita firmiter credendum est dedisse nobis præceptum huius Sacramenti, nam licet non sit ita simpliciter necessarium, vt baptismus, est tamen eatenus necessarium, vt absq; illo non commode, imo vix vitam spiritualem sustentare possimus, quod non sic est de Confirmatione. Quarto, Eucharistia est Sacramentum charitatis, quæ est vinculum perfectionis, & est finis aliorum Sacramentorum, ergo cum Christus dederit præceptum de Baptismo, & de Pœnitentia, non est credendum, quod hoc reliquerit sine præcepto. Quinto, quia Ecclesia eodem tenore dedit præceptum Sacramenti Eucharistiæ, & Pœnitentiæ; sed Sacramentum pœnitentiæ non solum præcepit tanquam de iure positivo, sed determinando tempus præcepti diuini, ergo idem censendum est de Sacramento Eucharistiæ.

Videndum nunc est, quando hoc diuini iuris præceptum nos obliget. Sotus dicit Palud. & aliorum sententiam esse, quod obligat semel inuita, & saltem in articulo mortis; quam sententiam Sotus merito tanquam falsam rejicit.

Sed quod magis ad rem facit est. An ius diuinum obliget in articulo mortis.

Prima sententia. Alex. 4. p. q. 51. m. 4. Bon. 4. d. 2. ar. vlt. q. 1. Gab. in Can. lect. 87. Caiet. 3. p. q. 80. ar. 11. S. Th. 4. 5. d. 9. art. 1. q. 2. Sylu. v. Eu. ch. 3. §. 1. Secunda sententia. S. Th. 3. p. q. 80. ar. 11. Dur. 4. d. 9. q. 2. Palud. 4. d. 9. q. 1. Sot. 4. d. 12. q. 5. ar. 11. Quod communicare sit de iure diuino.

Quando obliget ius diuinum.

Quod o-

articulo mortis. Et Sotus ibidem tractans hoc dubium tenet ius diuinum tunc obligare, & probat primo. Quia vniuersalis Ecclesiæ consuetudo est, quod infirmis detur viaticum, & sic per totum orbem Christianum inuiolabiliter seruetur, & semper seruatum fuit, quod est maximum argumentum, ex Apostolorum traditione tanquam iure diuino, hoc præceptum descendisse. Secundo, ex auctoritate Concilij Niceni, & habetur 26. q. 6. cap. De his, vbi dicitur, cum quis recedit ex corpore, antiquæ legis regula seruetur, nempe vt necessariò vitæ suæ non defraudetur viatico. Vbi ponderat Sotus nomen antiquæ legis, & necessariò, quibus videtur insinuari præceptum. ad quod inducit etiã alios canones, quibus admonetur, vt in articulo mortis nemini denegetur communio. Et confirmat etiam ex Innoc. lib. 4. mysteriorum Missæ, vbi inquit. Necessariò sumendus est agnus, vt à vastante angelo protegamur, neque exire possumus de Aegypto, nisi celebrando phasem, paschalem agnum edamus. Et ex hystoria, quam Eusebius refert Dionisij Alexandrini Episcopi ad Fabianum, de quodam Serapione, qui dum lethali ægritudine iaceret, sentire se dixit detineri, vt mori non posset, quia Eucharistia ei non præbebatur, quam cum assumpsisset (quasi catenis uinculisq; disruptis) animam exhalauit, ex quo idem Dionysius infert, neminem in articulo mortis debere tãto beneficio defraudari. Tertio, Supposito quod communicare sit de iure diuino, vt ostendimus, probat, quod ius diuinum maximè obliget in articulo mortis, & non absolutè semel in vita, quia ius diuinum in suis præceptis non limitat tempus, semper tamen obligat in articulo necessitatis, vt patet in præcepto de elemosyna, & de alijs omnibus, quæ sũt de iure diuino, & est communis sententia. Sed non potest inueniri maior necessitas sumendi Sacramentum Eucharistiæ, quam sit in articulo mortis, vt per se patet, ergo ius diuinum tunc maximè obligat. Et confirmatur primo, quia Eucharistia ratione huius extremæ necessitatis habet nomẽ peculiare, & dicitur viaticum. Confirmatur secundo, quia quoad ius diuinum eadem est Confessionis, & Communionis ratio. Sed cum occurrit probabile periculum mortis, omnes qui aliquo mortali peccato se grauitos esse sentiunt, si possunt tenentur iure diuino confiteri, ita tenent S. Tho. Petrus de Palude Sylu. & est communis sententia, ergo eadem ratione in periculo mortis existens, iure diuino communicare tenetur, ita etiam tenent Tabiena, & Ang. & Petrus de Palude, licet videatur asserere, quod ius diuinum obliget ad communicandum semel in vita, tamen cum postea quærat, an ille qui est

obliget in articulo mortis.

Euseb. lib. 6. Eccles. hist. c. 34.

S. Thom. 2. 2. q. 1. ar. 1. Palud. 4. d. 17. q. 2. Syl. v. Confessio 1. §. 3. Tab. v. communicare §. 13. Ang. v. Euchar. 3. §. 1. Palud. 4. d. 9. q. 1.

est

est moriturus, si illo anno communicavit in Paschate, teneatur iterum communicare, respondet & bene, sed parum sibi cõstans, quòd si non est multum, quòd communicavit, quia. scilicet eadem hebdomada qua communicavit, infirmatus est ad mortem, non tenetur, at si diù est, quòd non communicavit, tenetur communicare, vt satisfaciat præcepto diuino, & toties debet communicare, quoties in idem mortis periculum incidit.

Cum ergo in articulo mortis iure diuino teneamur communicare, Sequitur, quòd si post prandium accidat huiusmodi articulus necessitatis, & non possit expectari, & nulla reperitur Hostia consecrata, quòd Parochus ad communicandum illum infirmum poterit celebrare; Et ad augendam difficultatem, pono, quòd ille qui est in extremis nunquam toto vitæ suæ tempore communicavit. Probat, quia quando concurrunt duo iura incompatibilia, semper fortius præualet, & inferius illo casu non obligat, & hoc non solum de iure humano, & Ecclesiastico, sed etiam de iure diuino: vt integritas confessionis est de iure diuino, sed si quis per confessionem vnius peccati, vel circumstantiæ infamat proximum, vel incidit in periculum animæ, vel corporis, & non habet copiam alterius confessoris, potest illud peccatum, seu illam circumstantiam omittere, quia integritas confessionis est de iure diuino positiuo, & alia pertinent ad ius diuinum naturale, quòd est fortius. At in præsentis casu, ne iste infirmus sumat Christi Corpus, prout iure diuino tenetur, obstat solum præceptum Ecclesiæ, quæ non vult, quòd illi qui non sunt ieiuni celebrent. Sed ius diuinum fortius est iure Ecclesiastico; ergo in isto casu cessat præceptum Ecclesiasticum, & præualet diuinum, & Ecclesia non intendit in isto casu obligare: Et confirmatur, si sacerdos, consecrata hostia, moriatur, vel ita infirmetur, vt non possit ulterius progredi, Missa per alium etiam non ieiunium perficienda est, si desit ieiunus, vt sequenti capitulo dicemus, quia maioris momenti est præceptum de Missa post consecrationem per alium præbiterum perficienda, quòd est diuinum, aut diuino proximum, quam de communicando ieiunè, quòd est humanum.

Idem dicit aliquis, ius diuinum obligat infirmum, vt communicet si potest in articulo mortis, at non obligat Sacerdotem, vt illum communicet, & propterea ad illum communicandum non debet celebrare contra præceptum Ecclesiæ. Responderi posset, quòd ius diuinum saltem obligat illius parochum qui illi Sacramenta administrare tenetur, & illo absente fortè etiam alios, vel saltem alij si voluerint celebrare, excusabuntur à præcepto Ecclesiæ. Et est

Et est instantia manifesta de Confessione, ad quam iure diuino tenemur in articulo mortis, in quo casu quilibet Sacerdos, etiam non approbatus, imo excommunicatus, & degradatus potest absolueri in extremis laborantem ab omnibus peccatis, & censuris, etiam sedi Apostolicæ reseruatis, non secus ac Summus Pontifex, si non sit alius qui illius confessionem audire possit. Dicit aliquis, quòd Sacerdos excommunicatus, & degradatus habet in illo casu facultatem absoluendi à Pontifice. Respondetur, quòd etiam si illam non haberet ab Ecclesia, seu Pontifice, nihilominus posset audire illius confessionem, & illum absolueri, facultate ei à iure diuino concessa, per hoc quòd ille iure diuino tenetur confiteri; ita tenent S. Thom. Petrus de Palude, & Capreolus. Et si diceretur cum Durando, & Soto, quòd alij non proprii Sacerdotes, imo etiam excommunicati habent hanc auctoritatem ex confessione Ecclesiæ, & quòd alias non possent in articulo mortis absolueri, hoc etiam non obstat casui nostro, nam id asserunt, non propter ius positiuum, quòd illis prohibet audire confessiones, sed propter ius diuinum, nam iure diuino ad absoluendum requiritur duplex potestas, ordinis. scilicet & iurisdictionis, & potestatis iurisdictionis eis Christus communicandam reliquit, qui illam ordinariè habent; at ad celebrandum nõ requiritur nisi potestas ordinis. Sed prior sententia mihi magis placet, & negari non potest quin sit probabilis, ne dicam probabilior, & vera, cum tot Doctores insignes illam teneant, & sit etiam rationi consona, quia sicut ius diuinum obligat istum in extremis laborantem, vt confiteatur, ita etiam obligat illum, cum non sit alius, vt eius confessionem audiat. Et confirmatur primo. Quia quòd iure diuino teneamur cõfiteri, sic probant Doctores ex illis verbis Christi, quorum remiseritis peccata, &c. Si dedit eis potestatem remittendi, & retinendi peccata, ergo consequenter obligant omnes, vt illa confiterentur. Eodem modo ego argumentor, ius diuinum obligat in particulari istum, qui est in extremis, vt cõfiteatur, ergo etiam obligat Sacerdotem ibi præsentem si alius haberi nõ potest, ut illius confessionem audiat. Confirmatur secundo. Quia unicuique madauit Deus de proximo suo. Nec obstat si dicatur, quòd in tali casu ei sufficit cõtritio, nam forte erit solus attritus, & Sacramentum facit de attrito contritum. Et si aliquis dicat esse diuersam rationem de absolutione, & de celebratione, nam si non ieiunus celebraret esset periculum irreuerentiæ, in audiendo autem confessionem, nullum est periculum. Respondetur hanc solutionem esse nullam & fugam. Primo, quidè quia maius periculum est ex parte infirmi, & tamen Ecclesia con-

S. Tho. 4.
d. 20. ar. 1.
q. 2.
Palud. 4.
d. 20. q. 1.
Capr. 4.
d. 19.
Dur. 4. d.
18. q. 2.
Sot. 4. d.
18. q. 4. ar.
4.

S. Thom.
3. P.
De conf.
d. 1. ca. Sa-
crāmēta.

cedit, quòd infirmi non ieiuni communicent, & sicut infirmi, qui patiuntur vomitum excusantur à præcepto, ita etiam excusarentur Sacerdos ebrius, & tumultuosus; at nos loquimur quando nullum est huiusmodi irreuerentiæ periculum. Secundo, Quo etiã confirmatur ista sententiã, quia in primitiua Ecclesiã die iouis maioris hebdomadę celebrabatur Missa à nō ieiunis, in memoriã (vt inquit S. Thomas) institutionis huius Sacramenti, & Concilium carthaginense, præcipiens Sacramenta Altaris non celebrari nisi à ieiunis, excipit diem illum anniuersarium, quo cēna Domini celebratur. Dicit aliquis, quod isto casu sufficet infirmo Eucharistia in voto, cum illã non possit habere secundum ritum Ecclesiæ. Respondetur primo: Quòd idem etiam possemus dicere de Confessione, quòd ei sufficet contritio, & votum confessionis, si adsit solum Sacerdos, qui non sit vnus ex approbatis. Respondetur secundo, Quòd licet ei sufficiat votum, si non ei detur Eucharistia, quia ad impossibile nemo tenetur, non tamen ob id excusatur Sacerdos illum non communicans, cum succurratur iure diuino, cui cedit ius Ecclesiasticum, ne tanta gratia, & tam necessario priuetur viatico.

Maior. 4.
5. d. 9. q. 3.

Propter istas forsan rationes Ioannes Maior, vt refert Sotus, dixit, quod propter infirmi necessitatem licet Præsbytero post prandium consecrare, clanculo tamen, sine vestibus Sacris, & sine Missa, per sola verba consecrationis, ita vt Sacramentum non sumat, sed ad infirmum deferat, & si non esset hostia ex azimo posset (inquit) buccellam panis fermentati consecrare. Quæ omnia Sotus repræhendit. Et iuxta rationes adductas illa, quæ dicit Maior intelligenda essent, quando tanta vrgeret necessitas, quæ non posset expectari donec Sacerdos sacris induatur vestibus, & omnia secundum communem ritum perficiat. Quòd autem dicit, quod consecret, & non sumat, videndum esset an id sit contra ius diuinum, & quod non sit probari posset ex illorum sententiã, qui dicunt, Christũ dedisse duobus discipulis euntibus in Emaus corpus suum, sub solis speciebus panis, quando cognouerunt eũ in fractione panis, & aperti sunt oculi eorum, tunc enim Christus panem solum consecrauit, nihil enim legitur de calice.

Sed cum omnes quos vidi, qui hoc dubium tractant, dicant, nec etiam propter hunc extremæ necessitatis casum licere Sacerdoti non ieiuno celebrare, & hoc solum propter auctoritatem, & rationem Petri de Palude, ponderemus etiã eorũ rationē: Petrus de Palude quem, vt diximus alij sequuntur, hac sola ratione probat, quia quòd non ieiunus celebret, & quòd non ieiunus com-

mu-

municet, est prohibitum à Papa, & vniuersali Ecclesiæ consuetudine, ergo solus Papa, vel generalis consuetudo potest dispensare; Sed inuenitur permissum de communione in necessitate, non sic autem de celebratione, imo quando licet pluries celebrare, non est sumenda lotio, quæ soluit ieiunium, ergo in nulla necessitate licet non ieiuno celebrare. Et qui illum sequuntur nullam aliam reddunt rationem. Verũm facillè respondetur, quòd hic casus est potius imaginarius, cum Eucharistia in omnibus Ecclesijs curatis, & in alijs etiam semper seruetur, & propter infirmos & ut à Christi fidelibus adoretur, Et si hoc dubium tractatur, est potius, vt consideretur res ipsa, quam vt subueniatur casui occurrenti, quare de hoc nullum debuit esse Pontificis, aut Concilij decretum, nec vlla potest esse consuetudo, sed soli rationi insistendum est; debuit autem esse de communione, quia casus passim occurrit, & exceptio de communione non est simpliciter concessio, aut permissio, sed declaratio iuris diuini, cui cedit ius posituum, quæ declaratio est superflua ex parte celebrantis, quia satis prouisum est per hoc, quod Eucharistia semper seruetur, ita vt talis casus nunquam ferè occurrere possit, Et si occurreret, & consuleretur summus Pontifex, aut Concilium, credo quod ita declararent. Et ita declarant Doctores, quando Sacerdos post consecrationem hostiæ non potest perficere, & non inuenitur ieiunus, quia hic casus potest accidere: Nolo tamen à communi sententiã discedere, & in hoc cum Maiore esse singularis, & hæc quæ dixi, & quæ mihi etiam maximam difficultatem faciunt, per modum disputationis accipiantur, & à doctioribus soluantur, à quibus libenter discam.

Quæ requirantur ex parte Missæ, & quid si celebrans non potest illam perficere, aut si in calice fuit posita aqua loco vini.

Cap. III.

Missa celebrari debet secundum ritum ordinarium, seu rubricas Missalis, tam in dictis, quã in factis. Lumina-ria saltem aliqua debent esse circa. Sacerdos temerè celebrans capite cooperto, peccat mortaliter, quia est communione priuandus, de conf. d. 1. ca. Nullus Episcopus; Sed quia in dicto capitulo dicitur communione priuandos esse illos, qui temerè celebrant capite cooperto, Doctores excusant illos,

C 2 qui

qui sanitatis causa id faciunt. Sed debent nihilominus ab Episcopo, vel eius Vicario dispensationem petere, vt patet ex his, quæ dicuntur in Missali romano de defectibus ex parte ministri, & isti nihilominus à consecratione vsq; ad sumptionem debent esse capite discooperto.

Vnus saltem debet esse præsens, qui inseruiat, & nõ sit mulier, Sed ut ex Hug. & Innoc. inquit Tur. Cre. in necessitate mulier potest respondere, vt faciunt Moniales; non tamen debet accedere ad altare, ferre librum, dare aquam ad manus, & ponere vinum, & aquam in calice pro ablutione, sed hæc, & huiusmodi, quæ ad ministrum pertinent, faciat Sacerdos qui celebrat. In necessitate etiam posset Sacerdos sine assistente celebrare, si. f. esset reclusus solus, vt ex Alex. de Ales inquit Tur. Cremata.

Debet etiam celebrari Missa sine vlla superstitione circa numerum Missarum, candelarum, &c. Et incæpta, vsq; ad finem perfici debet; Quod si celebranti superuenit mors, vel grauis infirmitas, vt illam perficere non possit, alius Sacerdos perficiat: Sed si impedimentum hoc superuenit ante consecrationem, potest quidẽ per alium suppleri, sed non est necessarium, Si post consecrationem, puta consecrato corpore, ante consecrationem sanguinis, vel consecrato utroq; ante sumptionem, si reperitur Sacerdos, qui suppleat, debet omnino supplere, & absolui, & qui supplet ibi incipiat vbi alter reliquit, quod si nescitur vbi reliquerit, Si reliquit ante consecrationem, cæpto canone, incipiat à Canone, si reliquit post consecrationem, incipiat à secretis, quæ immediatè sequuntur post consecrationem, Si reliquit post consecrationem, corporis ante consecrationem, vel in ipsa consecratione sanguinis, incipiat à simili modo postquam cœnatum est, &c. Super eodem vino. Et si Sacerdos deficit ante consecrationem, cum non sit necessarium supplere, Sacerdos supplens debet esse ieiunus, at si deficit post consecrationem, & non adest nisi Sacerdos non ieiunus, Glosa inquit illum non debere supplere, sed contrarium tenendum est cum Tab. Soto, & Nau. quia maioris momenti est præceptum de Missa post consecrationem per alium Sacerdotẽ perficienda, quod est diuinum, aut proximum diuino c. relatum c. comperimus de Conf. d. 2. quam de communicando ieiunè, quod est humanum ead. dist. ca. liquido. Quamuis autem canones non præcipiant Sacerdoti præsentem, vt in tali casu Missam illam perficiat, nihilominus (vt inquit Nau.) tenetur etiam si non esset ieiunus; & coneratur si est in peccato mortali, & non habet copiam confessoris.

Tur. Cre. de conf. d. 1. in c. hoc quoq; 23. dist. c. sacratus.

7. q. 1. c. Nihil.

Glos. in c. Nihil. 7. q. 1. Tab. v. Missa §. 29. Sot. 4. d. 13. q. 2. ar. 6. Nauar. in man. c. 25 n. 86.

Si sa-

Si sacerdos post consecrationem aduertit se non sumpsisse debitam materiam, quia ex epli gratia in calice non posuit nisi aquã, Si ante sumptionem Corporis aduertit, apponat vinum, & facta oblatione, super illud repetat formam sanguinis, & prosequatur vsq; ad eum locum, vbi id aduertit. Si aduertit post sumptionem corporis, per hoc quod sumpsit aquam, licet non sit ieiunus, secundum S. Thomam, & Sotum, & rubricam Missalis Romani, debet apponere aliam hostiam iterum offerendam, & consecrandã, cum sanguine, & ratio est, quia vel sufficeret tunc sanguinem consecrare, & sumere omissis alijs, quæ sunt à consecratione vsq; ad sumptionem, & hoc non, quia cum in illis quæ illuc vsq; facta fuerunt, fiat mentio, tam corporis, quam sanguinis, non fuerunt legitima, & ideo sunt repetenda, Si autem repetantur omnia sine alterius hostiæ consecratione, cum nulla sit hostia, pari ratione non fient legitime, debent enim fieri simul super Corpus, & sanguinẽ. Ad euitandum tamen scandalum Scotus, Ang. Adria. & Nauarr. (quod etiam concedit Sotus, si coram pluribus celebretur) dicunt, quod Sacerdos accedat ad cornu altaris, quasi ablutionem accepturus, & sumpto vino, & aqua, vel solo vino cum aqua, quæ remansit in calice, redeat ad medium Altaris, & ibi consecret incipiens ab illis verbis. Simili modo, &c. Vsque ad illa, Vnde, & memores, & alijs prætermiſsis, sanguinem reuerenter sumant, & mox purificatione accepta reliqua prosequatur. Nec obstat rubrica Missalis romani, nam ita sequitur primam practicam, vt nõ ob id intelligatur reprobata secunda, quando timetur scandalũ, ob quod etiam cessat prædicta ratio, quia illæ orationes sunt ex institutione Ecclesiæ, quæ non intendit cum populi scandalo ad illarum reiterationem obligare. Illud etiam cum Adriano, & Nauarro subiungimus, quod si ille cui hoc accidit, non consecrat sanguinem, ignorans præceptum Ecclesiæ, aut perturbatus inopinato casu, non peccat mortaliter.

Alia quæ ad defectus qui in Missa accidere possunt, & quæ ad ceremonias pertinent, ideo omisimus, quia in principio Missalis habentur.

Vbi debeat celebrari Missa, Quibus presentibus, & quo tempore. Cap. IIII.

Missa debet celebrari super sacra ara, saltem portatili, & ante Concilium Tridentinum Fratres Prædicatorum, & Minorum virtute priuilegij eis concessi poterant.

C 3 in quo-

S. Th 3. p. 7. 83. ar. 6. Sot. 4. dist. 13. q. 2. ar. 6.

Scot. Ang. Adria. 4. 5. de Sacr. Euch. q. de cibo & potu. Nauar. in man. c. 25 n. 91.

Con. Trid
sess. 22.

Nauar. in
man. c. 25.
nu. 82.

in quocunque loco honesto celebrare super Sacra Ara portatili, quod etiam poterant alij de licentia Episcopi. Sed vigore Concilij illud privilegium est sublatum, & illam facultatem Episcopi non possunt amplius concedere, sed Missa debet celebrari solum in Ecclesijs, vel in Oratorijs ad diuinum tantum cultum dicatis ab Ordinarijs designandis. Et facultatem celebrandi extra Ecclesiam vel Oratorium, solus Papa modo concedere potest. Sed hoc loco notamus cum Nauarro, quod sicut ante Concilium Tridentinum sine licentia Episcopi poterat celebrari super Ara Sacra portatili sub diuo, seu intorij, propter necessitatem, puta si Ecclesiæ Cappellæ, & Oratoria erant combusta, seu destructa vigore cap. Concedimus de Conf. dist. 1. ita etiam posset modo celebrari in simili casu, vel urgente simili necessitate, vt si fiat magnus populi concursus ad paruum Heremitorium, seu Oratoriū, nam ut omnes Missam audiant, posset præ foribus illius Oratorij celebrari, quia non videtur quoad hoc illi esse derogatum per Concilium. quod Nauarrus extendit etiam quando est magnus concursus ad primas Missas Sacerdotum in parua Ecclesia. Ego autem puto hoc restringendum esse ad casum necessitatis, quando. s. non est alia Missa, nec alibi audiri potest, & est dies festus, nā qui deuotionis causa ad huiusmodi Oratoria accedunt, satis est, quod ibi Deum deprecentur, sicut faciunt illi qui dicta Missa, & post prandium accedunt. Posterior verò pars dicti Cap. de celebrando sub diuo in itinere vbi non sunt Ecclesiæ, vel oratoria, est per Concilium abrogata, non sic prima, nam qui celebrat in Ecclesia combusta, vel præforibus parui Oratorij in necessitate, non celebrat omnino extra locum ad diuinum tantum cultum dicatum.

Quibus
præsentibus.

Nullus astantium debet esse excommunicatus, vel interdictus, quemadmodum nec ipse locus Sacer debet esse interdictus, vel pollutus, aliàs enim Missa etiam incepta (dummodo sit ante canonem) propter superuenientem Ecclesiæ pollutionem, vel interdictum, vel talem excommunicatum, cum quo nō liceat communicare, & ab Ecclesia expelli non possit, dimitti debet, quod si inceptus est canon, omnes recedant, & cum vno tantum Ministro perficiatur vsq; ad corporis, & sanguinis sumptionem, & reliqua, si nec tunc expelli potest, in Sacrificia dicantur. Vna tamen Missa in Ecclesia etiam specialiter interdicta, potest quaque hebdomada dici, ad renouandum Sanctissimum Sacramentum, quod infirmis seruetur, & etiam plures si infirmorum necessitas id postularer, dummodo dicatur ianuis clausis, non pulsatis campanis, &

exclusis

Suppl. V.
excōmu. 6

exclusis excommunicatis, & interdictis.

Tempus celebrandi communiter est ab aurora vsq; ad meridiem, in sola enim nocte Natiuitatis Domini a vnā tantum Missam celebrare licet, nisi alicubi b cōsuetudo propter famulos, & viatores ante lucem celebrandi, & sine ea, c necessitas comunicandi infirmum excuset; quemadmodū, & in quadragesima d cōsuetudo est celebrandi vsque ad nonā, quæ est e tertia hora post meridiem; Imo alij etiam diebus f nisi ad sit scādalum, potest cū legitima causa celebrari post meridiem vsque ad horam nonam, tum quia non est textus neque ratio, quæ id ieiuno prohibeat, tum etiam quia hora nona oblatum fuit hoc idem Sacrificium, ab ipso met Christo, sed cruentum. Ex quo infert Nau. quod privilegia de dicenda Missa circa, vel post meridiem, continent ius commune, & tantum profunt ad sedandos animos scrupulo sorū, quibus non obstat Concilium Tridentinum, quatenus prohibet, ne Sacerdotes alij horis quam debitis celebrent, quia id intelligendum est de horis ante lucem, & post nonā, qua Christi cruenta oblatio consummata fuit. Nec etiam obstat rubrica Missalis, quia solum tradit tempus communiter celebrandi.

An liceat pluries eadem die celebrare, & quoties.

Cap. V.

Nemini licet eadem die plures celebrare Missas, nisi in septem casibus quos tradit Petrus de Palude, & alij cōmuniter recipiunt. s. in die Natiuitatis Domini, Cū post dictam Missam corpus defuncti sepeliendum occurrit, & consuetudo est, vt non sepeliatur sine Missa quando haberi potest. Cum superuenit necessitas communicandi infirmum, nec aliter Eucharistia haberi potest propter superuenientes peregrinos, maxime diebus festis, quibus omnes tenentur audire Missam. Ob nuptiarum benedictionem. Cum quis præest duabus Ecclesijs Missis indigentibus, & non est qui aliam dicat. Et cum occurrit alia causa, quæ arbitrio boni viri iusta videatur.

Circa quæ est primo notandum, quod semper intelligitur dūmodo Sacerdos sit ieiunus, ita vt nec solitam calicis purificationem sumpserit, & alius sacerdos qui celebret haberi non possit. Est secundo notandum, quod cum modo non desit copia Sacerdotum, non habent apud nos locum istæ causæ celebrandi plures Missas extra diem Natiuitatis, haberent autem locum in illa provincia in qua esset raritas Sacerdotum.

C 4 Est

Quando.
Angel. V.
Missa. §.
40. a
Sylu. V.
Missa. §.
6. & 7.
Nauar. in
man. c. 25
n. 87. b. c. d
Nau. ibid.
nu. 85.
S. Tho. 3.
p. q. 88. ar.
2.
Grat. de
Conf. d. 1.
c. Solent,
cōcordat
summissæ
in v. Mis-
sa. e.
S. Thom.
2. 2. q. 147
art. 7. &
ibid. Ca-
ict. Sylu.
Tab. V. Ie-
iunium. f.
Nau. ibid.
nu. 85.
Con. Trid
sess. 22.
Palud. 4.
d. 12. q. 1.
S. Ant. 3.
p. tit. 13. c.
6. §. 4. Syl.
Tab. Ang.
V. Missa.
Tur. Cre.
de cōf. d.
1. in c. suf-
ficat.
Sor. dist.
Nauar. in
Man. c. 25
nu. 87.

Quoties.

Est tertio notandum, quòd tradentes hos casus, dicunt etiam quod nemini licet eadem die nisi bis celebrare, excepto die Natiuitatis in quo dicuntur tres Missæ. Et in hoc omnes conueniunt, sed nullum habent textum, nullam afferunt rationem, sed solam Paludani auctoritatem, qui non fuit Papa, vt eius auctoritati standum, sed excellens & egregius Doctor. Quid si ter, aut quater militet eadem, aut maior ratio? vt si Sacerdos secundo propter superuenientes peregrinos celebrauit, & adhuc est ieiunus quia non sumpsit purificationem, & superuenit aliqua magna persona, vt Cardinalis, Dux, Rex, aut quis repentino casu in vitæ periculum incidit, & laborat in extremis, vel si in aliqua magna, & populosa Ciuitate non esset nisi vnus Sacerdos, vt apud Indos, & etiam apud nos ob superuenientem aliquam mortalitatem, quare non licebit tertio, & quarto celebrare? vbi enim militat eadem ratio, ibi etiam est eadem facultas, nisi sit prohibitio incontrariū, nam eadem existente causa, idem sequitur effectus. Et confirmatur quia de Conf. d. 2. ca. Relatum, Concilium Toletanum repræhendit illos Sacerdotes qui in vno die plurima offerebant sacrificia, & omnibus se oblationibus à communionem suspendebant, & in sola tantum extrema sacrificij oblatione, communionis sanctæ gratiam sumebant, & dicit Sacerdotem toties debere sumere corpus & sanguinem Christi, quoties illud conficit: Vbi refert Concilium quod Sacerdotes in vno die plurima offerebant sacrificia, & in ultimo solum communicabant, & non repræhendit primum, sed secundum, & tamen plurima significat plus quam duo. Nec valet quòd ibi inquit glòsa, quod plurima significat duo per cap. sufficit de conf. d. i. nam cum dicitur omnibus oblationibus, &c. & in sola tantum extrema, &c. omnes nõ dicitur de vna tantum. Ex illo etiam Cap. sufficit, nõ habetur quod plurima significet duo, imo ex eo potius probatur intentio nostra, nam cum dixisset Pontifex vnam tantum Missam celebrandam esse, subiungit, quidam tamẽ pro defunctis vnam faciunt, & alteram de die si necesse fuerit, qui verò pro pecunijs, aut adulationibus secularium vna die præsumunt plures facere Missas non estimo euadere damnationem. Vbi dicit solum, quod quidam pro defunctis vnam faciunt, & si necesse fuerit alteram de die; ponderandus est textus primo celebrant Missam pro defunctis, quando. s. pro illis celebrandum erat, vt sic vnam tantum Missam facerent, quod si non sufficiebat, alteram celebrabant de die, sed non dicit, quod si nec etiam secunda sufficiebat non celebraretur tertia, Et quod subdit de illis qui plures Missas vna die faciunt pro pecunijs, aut adu-

latio-

lationibus secularium, non videtur posse restringi ad duas, cum absolute de pluribus loquatur, & illi mouerentur ex avaritia, & dicit, quod isti non euadunt damnationem si illas faciunt pro pecunijs aut adulationibus, quasi in necessitate eis licuerit. Et confirmatur quia extra de Celeb. Miss. cap. consuluisti, interrogatus Papa an Sacerdos extra diem Natiuitatis possit dicere plures Missas, respondet quod non nisi causa necessitatis suadeat, vbi non restringit causam necessitatis ad duas tantum Missas. Probatur tandem expræsse ex Leone Magno Summo Pontifice, qui in epistola 79. ad Dioscorum Alexandrinum inquit. Vt autem in omnibus obseruantia vestra concordet, illud quoque volumus custodiri, vt cum solennior festiuitas conuentum populi numeriosioris indixerit, & ad eam tanta multitudo conuenerit, quam recipere basilica simul vna non possit, sacrificij oblatio indubitanter iteretur, ne his tantum admissis ad hanc deuotionem, qui primi aduenerint, videantur hi qui postmodum cõfluxerint non recepti, cum plenum pietatis atque rationis sit, vt quoties Basilicam in qua agitur præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur, Necesse est autem, vt quædam pars populi sua deuotione priuetur, si vnus tantum Missæ more seruato, sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei parte conuenerint. hæc ille. Quòd autem loquatur de Missa eodem die ab eodem Sacerdote iteranda, patet ponderando verba [Sacrificij oblatio indubitanter iteretur] & illa [si vnus tantum Missæ more seruato, sacrificium offerre non possint] Quòd etiam idem Sacerdos possit eodem die plures dicere quam duas, patet ponderando illa verba [quoties Basilicam in qua agitur præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur.]

Pro quibus sit celebrandum.

Cap. VI.

Missa celebrari debet pro omnibus fidelibus, viuis & defunctis, qui excommunicationis vinculo minimè tenentur. Cum enim sit communis oratio, & Sacrificium Ecclesiæ, pro omnibus fidelibus offerri debet, vt beatis proficit ad gloriam accidentalem, existentibus in purgatorio, ad satisfactionem, & viuis ad remissionem, & remedium peccatorum, ad augmentum gratiæ, & gloriæ, ad liberationem a diuersis malis, & ad multa alia bona consequenda, & nullus horum est in-

Scot. q. l.
20.

S. Th. 4. 5.
d. 13.
Sylu. V.
Missæ. 1. 5.
&

Sylu. ibid.
Host.

est intentione celebrantis excludendus. Cum hoc tamen potest Missa pro aliquo vino vel defuncto particulariter celebrari; est enim triplex valor: Missæ. f. generalis, qui totæ Ecclesiæ, medius qui ei pro quo dicitur, & specialis, qui dicenti debetur. Potest etiam dici pro paruulis baptizatis, non quod ea iuuentur quantum ad remissionem culpæ, vel pœnæ, vel ad augmentum gloriæ, sed propter viuorum solatium, sic enim ostenditur eos ad unitatem Corporis Christi pertinere, & ad commendandum redemptionis mysterium in hoc Sacramento commemoratum, propter quod paruuli sine proprio merito vitam æternam consequuntur. At pro excommunicatis non potest celebrari, nec aliqua oratio pro eis in Missa dici, cum sit oratio Ecclesiæ, & publica; In memento tamen potest pro eis etiam specialiter orari, cum illa sit oratio priuata.

Pro illis, quos constat esse damnatos, nullo modo est celebrandum nec orandum, quales sunt iudæi, gentiles, & hæretici, qui in eorum infidelitate moriuntur. Et si pro omnibus Christianis quos constat non esse mortuos in statu peccati mortalis celebratur, licet multi ex illis sint damnati, est quia cum non sciatur eorum damnatio, piè creditur illos esse, vel in gloria, vel in purgatorio, & si illi pro quibus celebratur non sunt in purgatorio, Missa valet pro alijs ibi existentibus.

*Quod damnatorum pœnæ sint æternæ, & eis non prosint
Ecclesiæ suffragia. Cap. V. II.*

Damnato
rū pœnæ
æternæ.

Non erit inutile hoc loco ostendere quod suffragia Ecclesiæ nō prosint damnatis. Pro cuius pleniori explicatione adducemus quinque conclusiones, & postea respondebimus præcipuis argumentis, quæ in contrarium fieri possent. Sit prima conclusio. Damnati, secundum legem communem ad ignem deputantur æternum sine vlla spe salutis. Ista conclusio est de fide, & probatur primo auctoritate Eccl. 11. Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocunq; loco ceciderit, ibi erit: Vnde Greg. & habetur cap. qualis dist. 25. inquit, qualis quisque hinc egreditur, talis in iudicio apparebit, quia nulla est post mortem, vel in Cælo, vel in Inferno mutatio, est enim firmatum inter eos magnum chaos, vt non possit ex vno loco ad alium fieri transitus. Luc. 16. qui autem in purgatorio sunt ad Cælum pertinent. Secundo. Quia damnati associantur dæmonibus, & eadem est eorum damnatio, sed pro dæmonibus nulla

nulla est redemptio, ergo nec pro hominibus damnatis, antecedens patet Matt. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternū, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Vnde Damascenus inquit, quod est angelis casus, est hominibus mors. Sicut ergo peccatum angeli fuit irremissibile, sic est peccatum mortale hominis post mortem. Terrio. Probatur ex eo, quod canit Ecclesia in officio mortuorum, Peccantem me quotidie, & nunquam penitentem, timor mortis conturbat me, quia in inferno nulla est redemptio, miserere mei Deus, & salua me. Non solum ait, non est redemptio, sed nulla, id est, non solum non possunt inde exire, sed nec etiam potest eorum pœna remitti, neq; villo valent refrigerio releuari.

Quod si aliquis impius dixerit, Deum æternam pœnam peccantibus minari, vt eos à peccatorū perpetracione cōpescat, sed non illam inferre. Respondet Greg. si falsa minatus est, vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa pollicitus est, vt ad iustitiam prouocaret, quod si impium est hoc dicere, est etiam & illud.

Probatur quoque eadem conclusio rationibus, & prima est ex natura peccati mortalis, pro qua notandum est, quod pœna debetur peccato mortali, & peccato veniali; nā ex culpa oritur obligatio ad pœnam, vt per pœnam reparetur iustitia, quæ fuerat læsa per culpam; quantitas autem pœnæ non attenditur penes durationem actus peccandi, nam actus cito transit, & pœna etiam in humano iudicio est diuturnior; nec etiam attenditur penes delectationem, quæ fuit in peccato, vt illi æquetur, nam acerbitas pœnæ est longè maior; sed grauitas, & duratio pœnæ attenditur secundum grauitatem peccati; nam sicut est in ciuitate mūdāna, sic suo modo debet esse in cœlesti, & diuina ciuitate, sed in ciuitate mundana illi qui non peruertunt totaliter bonum ciuitatis, sed leuiter offendunt, non merentur totaliter à ciuim societate excludi, sed ad tempus, & leuiori etiam pœna debet puniri iuxta qualitatem delicti; at illi qui ex eorum culpa quantum in eis est totaliter subuertunt pacem, & amicitiam ciuim ad inuicem, vel obedientiam ad Principem, merentur extirpari totaliter à ciuitate, per mortem, vel exilium, aut carcerem perpetuum; quæ pœna licet non sit perpetua simpliciter, est tamen perpetua secundum capacitatem subiecti, & secundum intentionem legis, quoad hoc vt in perpetuum non reuocetur ad societatem communitatis cōtra quam deliquit, ergo eodem modo debet esse in ciuitate diuina in qua congregantur homines in lege fidei & charitatis, quod ille qui subuertit quantum est in se ordinem charitatis ad proximum,

Obicatio
cum solū
tione.

Greg. 34.
mor. c. 16.

Probatur
rationib⁹.

mum,

num, vel subiectionis ad Deum, quod fit per quodlibet peccatū mortale, meretur totaliter extirpari à consortio Dei, & sanctorū, per mortem secundam, exilium à patria, & carcerem inferni, quæ pœnæ sunt simpliciter perpetuæ, quia & subiectum istarum pœnarum perpetuò durabit.

Secunda ratio est, quia in peccato mortali multa alia etiam concurrunt, quorum singula exigunt pœnam æternam; & ista sūt quatuor præcipua, duo ex qualitate peccati, & duo ex affectu peccantis; ex qualitate peccati, primo. Quia peccatum est contra Deum infinitum, & qui mortaliter peccat, ut inquit S. Bernardus super cantica, quantum est ex se, vellet non esse Deum, quia vellet eum esse, aut impotentem, aut iniustum, aut insipientem, quia vellet Deum, aut peccata sua nescire, aut vindicare non posse, aut vindicare nolle, & per consequens debet puniri pœna infinita, nam offensa eo est grauior, quo dignior est ille qui offenditur, & quo offensa, seu culpa est grauior, eo pœna debet esse grauior, sed pœna non potest esse infinita intensiue, ergo debet esse infinita extensiue, scilicet perpetua. 2. Quia quis puniri, & satisfacere debet, non solum pro malo commisso, sed etiam pro bono sua culpa amisso; vnde & mercatores petunt sibi satisfieri etiam pro lucro cessante, sed peccatum mortale tollit gratiam, cuius virtute peccator consequutus fuisset bonum æternum, ergo ei debetur pœna æterna, quæ ratio est. S. Gregor. in lib. Dialog. ubi inquit factus est malo dignus æterno, qui in se peremit bonum æternum. Ex parte affectus peccantis. 3. Quia mortaliter peccans quando peccat, tanto affectu peccato adheret, quod perpetuò vellet in eo manere, ergo secundum Dei iustitiam, qui magis intuetur cor, quam ea quæ foris patent, & voluntatem pro facto acceptat, ita debet puniri, ac si æternaliter peccasset: hæc ratio est. S. Greg. 4. Dial. & fufius 34. moral. c. 16. cuius aurea verba breuitatis causa omittimus. Et si obijciatur, quod quidam mortaliter peccantes proponunt vitam suam in melius commutare, ergo isti saltem non sunt digni supplicio æterno S. Tho. 4. 5. ad hoc dupliciter respondet primo. Quod Gregorius loquitur de voluntate quæ manifestatur per opus, qui enim in peccatum mortale labitur, propria voluntate se ponit in statu à quo erui non potest nisi diuinitus, vnde ex hoc ipso quod vult peccare, vult perpetuò in peccato manere, hoc enim est Spiritus vades in peccatum, & non rediens per seipsum, sicut si aliquis se in foueam proieceret, vnde exire non posset nisi adiutus, posset dici, quod in æternum ibi manere voluit, quantumcunq; aliud cogita-

gitaret. 2. Quod ex hoc ipso, quod mortaliter peccat, finem suum in creatura constituit, & quia ad finem vitæ tota vita ordinatur, ideo ex hoc ipso totam vitam suam ordinat ad illud peccatum, & vellet perpetuo in peccato manere, si hoc sibi esset impune.

Quarta ratio est, quia culpa in æternum remanet in qua damnatus est obstinatus, cum non possit remitti sine gratia, quam homo post mortem non potest acquirere, ergo semper debet perseverare pœna, cum semper perseveret culpa. psal. 73. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. & psal. 6. Convertere domine, & eripe animam meam, dum. s. mihi superest vita, quoniam non est in morte, qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? quasi dicat, in mortis articulo, seu etiam periculo, difficile est, ut homo qui ad illud conuersionem distulit, sit memor tui, in inferno autem est impossibile, quia tunc voluntas est in malo obstinata, ita ut bonum velle non possit.

Et si obijciatur quod ex pœnis perpetuis nulla potest accidere utilitas, & consequenter non sunt per se eligibiles, sed Deus non delectatur in pœnis, & perditione, ergo non vult nec infligit pœnas æternas. Respondetur, quod perpetuæ impiorum pœnæ sunt utiles ad duo. Primo quia in eis diuina iustitia conseruatur, quæ est Deo accepta propter seipsum. Vnde Greg. 34. mor. c. 16. Omnipotens Deus quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur, quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum non sedatur. 2. sunt utiles, ut de his electi gaudeant, dum in eis Dei iustitiam contemplantur, & dum eas se euasisse cognoscunt. psal. 57. Lætabitur iustus cum viderit vindictam. & Isa. vlt. erunt. s. impij, vsque ad satietatem visionis. s. sanctis, ut exponit Glos. & Greg. eod. cap. 16. inquit. Iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt. s. ut iusti omnes, & in Deo videant gaudia, quæ perceperunt, & in illis percipiant supplicia, quæ euaserunt, ut tanto in æternū magis diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternū mala puniri cōspiciunt, quæ eius adiutorio vitare potuerunt.

Secunda conclusio; damnatis non proiungunt suffragia Ecclesiæ. Ista conclusio sequitur ex præcedenti, & probatur etiam Primo. Quia damnati totaliter ad vitæ terminum peruenerunt, & vltimā pro meritis retributionem immediatè post mortem receperunt, quod enim adhuc restat de pœna corporis, hoc eis rationem viatoris non præbet, cum eorum miseria essentialiter, & radicaliter consistat in anima, & ideo non potest eorum pœna, nec tolli, nec dimi-

Obiectio
cum solu-
tione.

Damnatis
non pro-
iungunt
suffra-
gia.

diminui. Secundo, Quia suffragia Ecclesiæ continuantur defunctis per vinculum charitatis, sed damnati sunt extra vinculum charitatis, ergo ad eos non possunt peruenire Ecclesiæ suffragia. Tertio. Quia pro illis orare non licet, vt sequenti conclusione probabimus.

Contrarij errores.

Ista conclusio magis adhuc probabitur ex confutatione errorum, qui contra illam sunt. Quidam enim asseruerunt suffragia Ecclesiæ prodesse damnatis, quomodo autem profint, inter se diuisi fuerunt, & duæ sunt opiniones præcipuæ, quarum quælibet diuersos modos dicendi continet. Prima opinio est, quod eis profint per diminutionem pœnæ. Secunda, quod non per diminutionem pœnæ, sed per aliquam pœnæ mitigationem.

Errores dicentium pœnas diminui. S. Th. 4. 5. d. 4. 5. q. 2. 99. 2.

Prima ergo opinio est quorundam, qui dixerunt suffragia Ecclesiæ prodesse damnatis per diminutionem pœnæ, qui tamen non simpliciter hoc asserunt, nam vt refert S. Thom. dixerunt in hoc distinguendum esse dupliciter, vno modo quantum ad tempus, dicentes quod post diem iudicij nullus in inferno existens suffragio iuuabitur. Sed ante diem iudicij, iuuantur suffragijs Ecclesiæ. 2. Distinguebant quantum ad personas in inferno detentas, inter quas quosdam dicebant valde malos, qui sine fide, & Sacramentis Ecclesiæ decesserunt, & talibus quia de Ecclesia nõ fuerunt, nec numero, nec merito, suffragia etiam prodesse non possunt. Alij verò sunt non valde mali, qui s. de Ecclesia fuerunt, numero, fidem habentes, & Sacramentis imbuti, & aliqua opera de genere bonorum facientes, & talibus dicunt suffragia Ecclesiæ prodesse. Sed occurrebat eis quedam dubitatio, eos perturbans, quia videbant ex hoc sequi, cum pœna inferni sit finita secundum intensionem, quamuis duratione infinita existat, quod multiplicatis illis suffragijs pœna illa totaliter auferetur, quod est error Origenis. Et ideo, vt hoc inconueniens euitarent, varia dixerunt, ita enim asserbant damnatos suffragijs iuari, vt nullo modo concederent eos à pœnis totaliter liberari.

Error præpositiui.

Præpositiuius dixit, quod tantum possunt suffragia pro damnatis multiplicari, quod à pœna totaliter redduntur immunes, non simpliciter, vt posuit Origenes, sed ad tempus, vsque s. ad diem iudicij, tunc animæ iterato corporibus coniunctæ, in pœnas inferni sine spe veniæ retruduntur. Sed ista opinio est falsa, quia repugnat diuinæ iustitiæ, & prouidentiam, status enim hominis post mortem, est status diuinæ iustitiæ, secundum quam reddit unicuique iuxta opera sua; & diuinæ prouidentiam, secundum quam ea quæ in hoc mundo inordinata fuerunt, ad debitum ordinem redi-

Impugnatio.

redigit, vt nihil inordinatum inueniatur. Sed secundum diuinam iustitiam, pœna correspondet culpe, ergo nisi minuatur culpa, non potest minui pœna, secundum etiam diuinam prouidentiam, culpa ordinari non potest nisi per pœnam, ergo non potest tolli aut minui pœna, nisi tollatur, aut minuatur culpa, aliàs inordinata remaneret. Sed culpa semper eadem remanet in damnatis, cum sint in malo obstinati, ergo eorum pœna nullatenus interrumpitur, aut minuitur. Et confirmatur Deut. 25. secundum mensuram delicti sit plagarum modus.

Porretani videntes falsitatem prædictæ opinionis, alium modum inuenerunt, dicentes, quod damnati non totaliter liberantur à pœna vsque ad diem iudicij, etiam si multiplicentur pro eis suffragia Ecclesiæ, sed in diminutione pœnarum per suffragia procedi, sicut proceditur in diuisione lineæ, quæ cum sit finita, in infinitum diuidi potest, & nunquam per diuisionem cõsumitur, cum diuisio fiat, non secundum eandem quantitatem, sed secundum eandem proportionem, velut si primo auferatur media pars totius lineæ. 2. Media pars illius mediæ remanentis. 3. media pars illius mediæ, & sic deinceps vsq; in infinitum, quia non constat ex indiuisibilibus, sed quacumque parte lineæ assignata, est diuisibilis, & in infinitum. Eodem modo dicunt isti, quod per primum suffragium diminuitur aliquota pars, & per secundum pars aliqua remanens, secundum eandem proportionem, vt primum suffragium. V.g. tollit centesimam partem pœnæ, secundum centesimam partem residui, Tertium, centesimam partem illius residui, & sic consequenter, & semper remanet pœna, quia est diuisibilis in infinitum. Sed contra hanc opinionem arguitur. Primo eisdem rationibus quibus confutata fuit prior opinio præpositiui. Secundo, quia non est quare secundum suffragium minus tollat de pœna, quam primum, & tertium, quam secundum, & sic consequenter, cum omnia suffragia. V.g. Missæ sint ex opere operato æqualis valoris, imo posteriora suffragia debent plus minuere de pœna, quam priora, nam suffragia illa sunt æqualis virtutis, & quò magis per priora suffragia remittitur pœna damnati, eo pœna remanens est debilior ad resistendum sequentibus suffragijs, ergo per secundum suffragium tollitur maior pœna, quàm per primum, & sic consequenter. Tertio, quia infinita diuisio quantitatis continuæ, non est transferenda ad quantitatem spiritalem. Quarto, licet quantum, vt mathematicum sit diuisibile in infinitum, non est tamen sic diuisibile, vt physicum, nam datur minimum naturale, quod si diuidatur corrumpitur forma

Error per retanorũ.

Impugnatio.

cum

cum suis proprietatibus, corpus etiam consideratum, ut mathematicum in infinitum quidem diuiditur imaginatione, sed ipsa peruenietur tandem ad hoc, quod non erit sensibile, & non poterit amplius diuidi, & ita licet per sequentia suffragia diminueretur pœna, secundum eandem proportionem, nihilominus tandem deueniretur ad hoc, quod esset insensibilis, & sic incidunt inconueniens, quod vitare volunt.

Secundus error principalis triplex. primus error.

Impugnatio.

Secunda opinio principalis est, quod suffragia prosint damnatis non per pœnæ diminutionem, sed per aliquam pœnæ mitigationem, quomodo autem fiat ista mitigatio fuit triplex modus dicendi. Primus fuit Altisiodorensis, qui dubitativè dixit, quod suffragia profunt damnatis per confortationem patientis, sicut si homo portaret graue onus, & facies sua perfunderetur aqua frigida, sic enim confortaretur ad melius portandum, & tamen onus suum in nullo fieret leuius. Sed hic modus dicendi est falsus. Primo. Quia nulla est hominis, & animæ passibilitas ab æterno igne, nisi quam facit culpa, unde licet sit idem ignis, aliqui tamen grauius, & aliqui leuius cruciantur, ut inquit Greg. secundum meritum culpæ, sicut sol vno modo agit in omnes eos, qui ex diuersis causis infirmantur, & ei exponuntur, & tamen non omnes eodem modo patiuntur à sole, sed pro infirmitatum diuersitate; sed culpa damnati semper immutata perseverat, ergo non potest esse, quod damnatus leuius pœnam ferat. Præterea. 2. anima non suscipit confortationem nisi per gratiam gratum facientem, aut gratis datam, sed anima damnata non est in statu suscipiendi gratiam, ei denegatur, etiam gutta aquæ Luc. 16. ergo nullam potest habere confortationem. Ad similitudinem autem Altisiodorensis respondetur, quod similitudo corporalis non habet locum in spiritualibus, quia spiritus non habet passibilitatem nisi ex culpa, & ita nulla potest in eo fieri confortatio, nisi per alleviationem culpæ, sed hanc impossibile est damnatis alleviari, ergo nullam possunt recipere confortationem.

Secundus error.

Impugnatio. An damnati sciât quæ apud nos fiunt.

Secundus modus dicendi est, quod suffragia profunt damnatis non per diminutionem pœnæ, nec per confortationem, sed quia ex huiusmodi suffragiis eis aliqua materia doloris subtrahitur, quæ eis esset si ita se abiectos a viuis conspicerent, quod pro eis nullam curam haberent, quæ materia doloris eis subtrahitur dum pro eis suffragia fiunt. Sed hic etiam modus dicendi est falsus, quia ut inquit Aug. in lib. de cura pro mortuis agenda quod præcipuè de damnatis verum est, Ibi sunt spiritus defunctorum, ubi non vident quæcumque aguntur, aut eueniunt in ista

vita.

vita hominibus. & Greg. super Iob. Sicut qui adhuc viui sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur ignorant, ita mortui qui carnaliter vixerunt vitam in carne positam, qualiter postea disponentur ignorant, & ita non cognoscunt quando pro eis fiunt suffragia, nisi supra legem communem per reuelationem, quæ reuelatio sicut conceditur beatis, & animabus in purgatorio existentibus, ita negatur damnatis, quia specialis reuelatio specialè gratiam, & beneficium exigit, cum ergo nulla gratia concedatur damnatis, nihil in eis ponendum est, quod specialem gratiam requirat. Si dicatur, quod illa sciunt, non per diuinam reuelationem, sed à dæmonibus, qui ut tentatores, bonis operibus interfunt, sic eis erit maioris doloris occasio, quia per modum exprobandis eis dicentur, quia eorum culpa tot bonis sunt priuati, & ita in maiorem illorum pœnam cedit.

Tertius modus dicendi, quem citat Aug. de Ancona est, quod suffragia profunt damnatis per sociorum subtractionem, quia multi saluantur per suffragia Ecclesiæ, qui fuerunt eorum exemplo, & doctrina corrupti, qui si non saluarentur eorum pœna auergeretur, & confirmant hanc suam opinionem ex illo Aug. dicentis, quod pœna Arrij nondum determinata est, quia nondum determinati sunt illi, qui eorum praua doctrina, & exemplo malo corrupti sunt: Sed iste modus dicendi est nullus. Primo. quia licet per saluationem talium damnatorum pœna non augeatur, non tamen propterea dicitur diminui pœna quam habent, nec est simile de remissione, & de augmentatione, quia remissio non potest fieri ubi non est fundamentum Charitatis. 2. quia eadem ratione possemus dicere, quod suffragia Ecclesiæ profunt dæmonibus, quia ex multitudine damnatorum aggrauatur etiam eorum pœna; quod tamen nullo modo est dicendum. 3. quia sic etiam orando pro viatoribus possemus ex consequenti orare pro damnatis, quia expedit eis, quod pauci damnentur, & tamen nullo modo est orandum, quod hoc bonum ipsi consequantur, & si quis oraret pro salute alicuius viatoris, ne aliquis damnatus grauius puniatur, peruersa esset eius oratio, quia ad indebitum finem ordinaretur.

Tertius error. Aug. de Anc. in lib. de Eccl. potest.

D Quod

Quòd non liccat sine reuelatione orare pro damnatis, & quòd ex peculiari priuilegio aliqui damnati fuerint salui, & quomodo.

Cap. V III.

Non licet orare pro damnatis Declaratur conclusio.

TERTIA conclusio. Non licet orare pro illis quos constat esse damnatos, & sic orans peccat mortaliter. Explicabimus prius conclusionem, & postea probabimus. Non dicimus simpliciter, quòd nò liceat orare pro damnatis, sed pro illis quos constat esse damnatos, nam nisi constet de damnatione, nullus certò asserendus est damnatus, sed piè credendù est omnes esse saluos, & fortè in purgatorio, quòd si illi pro quibus oramus fuerint in inferno, excusamur, & orationes nostræ non sunt infructuosæ, quia licet non profint illis, profunt alijs; non sic prodescent alijs, si quis formaliter, & expræssè oraret pro damnato, quem credit esse damnatum, quatenus sunt illius, (nã vt sunt orationes Ecclesiæ, cuius intentio est semper bona, & quæ semper est in charitate, nunquam priuantur suo fructu,) quia sic orans mortaliter peccat. Generaliter quidem certum est, illos omnes esse in inferno, qui moriuntur in peccato mortali, de nullo tamen in particulari sine expræssa reuelatione, aut Ecclesiæ auctoritate, id certo affirmare licet, ad quòd facit exemplù, quòd ex diuina reuelatione cuidam facta, narratur de illo, qui ex desperatione se in puteum proiecit, cuius cor dum caderet, ex vehemèti contritione in diuersas partes scissum est, & fuit saluus. Et in primis omnes hæretici, iudæi, & gentiles, qui in eorum infidelitate moriuntur, cõfendi sunt damnati, & pro illis nullatenus orandum est. quoad Christianos autem dicimus, quòd licet nobis videatur, quòd aliqui mortui sint in peccato mortali, vt de meretrice, & de publico vsurario, quia tamen possumus piè credere, moti etiam prædicto exemplo, quòd fortè in extremis pœnituerunt, licet nullum potuerint dare pœnitentiæ signum, pro illis etiam oratione priuata orare licet, sub conditione, quatenus pœnituerint, diximus oratione priuata, quia cum Ecclesia non iudicet de occultis, & illi constet eos vsq; ad mortem sine vllò pœnitentiæ signo perseuerasse in peccato mortali, eis & Ecclesiasticã sepulturam, & suffragia, quæ in persona Ecclesiæ fiunt, denegat. Nec est eadem ratio de Hæreticis, Iudæis, & Gentilibus, quia sũt omnino extra Ecclesiam, & priuati lumine fidei, & in infidelitatis detestationem, in qua constat eos vsq; ad vocis amissionem ob-

stinatè

stinatè vixisse, nec etiam sic oratione priuata pro illis orandum est, licet enim Deo omnia sint possibilis, de illis tamen non ita possumus piè dubitare sicut de Christianis, qui habent lumen fidei, ratione cuius est aliqua spes, quòd in illo extremo nò fuerint immemores propriæ salutis, quòd si aliqui etiam illorum in illo instanti toto corde ad Deum conuertuntur, non ob id priuabuntur Ecclesiæ suffragijs, nam charitas illa eis communicat, iuxta illud psalmi, Particeps ego sum omnium timentium te Domine.

Hac limitatione, & declaratione supposita probatur conclusio, Primò, quia pro illis solù orare debemus, pro quibus præsumimus impetrare, sed dånati non sunt tales, quia sũt obstinati in malo, & eorum salus est impossibilis, ergo pro illis orare non debemus. 2. vt rectè oremus, tenemur conformare voluntatem nostram diuinæ voluntati in his, quæ scimus Deum velle, sed fidei certitudine certi sumus de damnatione dæmonum, & hominum decedentium cum peccato mortali, & quòd Deus ex quo dånauit aliquos, nullum misericordiæ beneficium est eis impensurus, ergo debemus nos conformare diuinæ voluntati, & nullo modo pro illis orare. 3. probatur auctoritate. 1. Io. 5. est peccatum ad mortem, non pro illo dico, vt oret quis. Vbi inquit Glosa, qui in hac vita non corrigitur, post mortem venia ei frustra postulatur. Dion. c. 7. Eccl. Hierar. inquit, quòd summus Sacerdos pro immundis, id est damnatis non orat, quia in hoc auerteretur a diuino ordine, Greg. 34. Mor. c. 16. Eadem causa est (inquit) cur non oretur tunc. s. post diem iudicij pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc etiam causa est, vt non oretur pro diabolo angelisq; eius æterno supplicio deputatis, quæ nunc etiam causa est vt non orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiisq; defunctis, quia de eis vtiq; quos æterno deputatos supplicio in nouerunt, ante illum iudicis iusti conspectum, orationis suæ meritum cassari refugiunt. S. Aug. vt communiter citatur inquit, Si scirem patrem meum esse damnatum, non orarem pro eo, plusquam pro diabolo. 4. probatur quia Ecclesia prohibet orare pro illis 13. q. 2. c. pro obeuntibus. 23. q. 5. ca. placuit.

Quarta conclusio. Ex peculiari priuilegio aliqui damnati ex hominibus liberantur de pœnis inferni, & ad hanc vitam reuocantur, vt pœnitentiam agant, & salui fiant, Conclusio est de solis hominibus, quia nullus prorsus dæmonum liberatur, & dicit, qui liberantur, ex peculiari priuilegio liberantur, paret quia secundum legem communem impossibile est aliquem liberari, vt in prima conclusione probauimus. Quòd autem aliqui ex pecu-

Probatur conclusio

Peculiari priuilegio aliqui dånati saluatur.

D 2 liari

Sot. 4. dif.
45. q. 2. ar.
2.
Canus li.
11. loc.
Theol.

liari priuilegio liberentur, communiter probatur exemplo Traiani Imperatoris, cuius anima precibus sancti Gregorij fuit de pœnis inferni liberata. Sed aliqui de veritate huius historiæ dubitant, vt Sotus, aliqui illam prorsus negant, vt Melchior Canus, & consequenter hoc singulare priuilegium contra legem communem, negant, vel certè de illo dubitant. Sed non est, quòd de hoc priuilegio dubitent propter hanc dubiam historiã, nam (vt omittamus, quòd non sine temeritate in dubium vertitur, quia habetur in vita. S. Greg. à Ioanne diacono Romano ex commissione Papæ descripta, & S. Damascenus in sermone de his qui infide hinc migrarunt, veram esse, asserit, & dicit q̄ illius testis est oriens omnis, & occidens, & quod multi Theologi illam, vt uerã recipiunt, & F. Alfonso Ciacon de illius veritate librum composuit) Multi gentiles à Christo Domino, ab Apostolis, Discipulis, & à multis alijs sanctis fuerunt resuscitati, & tamen credendum est eos in inferno fuisse, cum in eorum infidelitate mortui essent, credendum etiam est, quòd post resurrectionem cõuersi fuerint, & penitentiam egerint, & in bono statu mortui fuerint;

Cõtra Soti
responsionem.

Exemplũ.

S. Amb. 3.
p. scr. 91.

Exemplũ.

Nec valet fuga Soti, qui inquit non nisi illos gẽtiles suscitatos fuisse, qui inuincibili ignorantia christianæ legis laborantes, in lege naturæ saluari poterant, atq; adeo in purgatorio existentes, nam resuscitati fuerunt ex illis quos constat mortuos esse in peccato mortali, & duo solum adducam exempla. Primum, de filio Simphronij Præfecti, quem suscitauit S. Agnes, & referam verba S. Ambrosij, qui scripsit vitam S. Agnetis. Du cta fuit S. Agnes iussu Simphronij nuda in lupanar, & Simphronij filius venit ad locum cum sodalibus suis iuuenulis insultaturus puellæ, cum quibus libidinis suæ se posse credebatur ludibrium exercere, & ingreffos ante se furens pueros, & turpiter sæuientes, cum omni ueneratione, & ingenti admiratione egressos, cepit impotentes arguere, atq; uanos, & molles, ac miseros iudicare, & irridens, locũ in quo uirgo orabat, audacter ingressus est, & uidens tantum lumen circa eam, non dedit honorem Deo, sed irruens in ipsum lumen, priusquam vel manu eam contingeret, cecidit in faciem suam, & præfocatus à diabolo, expirauit, & paulo inferius, corpus iacebat exanime, & paulo etiam inferius S. Agnes ad Simproniu inquit, cumq; manum suam ad me contingendum aptaret, dedit eum Angelus Domini in reprobam quam cõspicis mortem, erat ergo verè mortuus, & in peccato mortali, ac proinde damnatus, qui tamen postea precibus S. Agnetis fuit resuscitatus. Alterum exemplum est inuita S. Martini à Seuero Sulpitio eius discipulo descri-

descripta, & habetur in Suriõ. Quidam laqueo se suspendit, & mortuus est, & precibus S. Martini fuit resuscitatus.

Nec etiam obstat, quòd obijcit Sotus, quia sequeretur, quòd aliqui prædestinati fuerint in inferno damnati sub conditione, nisi postea resuscitentur, & quòd in obitu cuiusq; fertur absolutè sententia, Ite in ignem æternum, vel in vitam æternam, qualiter est in die iudicij ferenda. Nam, vt inquit S. Thom. respondes ad factum Traiani, De facto (inquit) Traiani hoc modo potest probabiliter estimari, quòd precibus B. Gregorij ad vitam fuerit resuscitatus, & ibi gratiam consecutus sit, per quam remissionè peccatorum habuit, & per consequens immunitatem à pœna, sicut etiam apparet in omnibus illis, qui fuerunt miraculosè à mortuis suscitati, quorum plures constat idolatras, & damnatos fuisse, de omnibus enim similiter dici oportet, quòd non erant in inferno finaliter deputati, sed secundum præsentem iustitiam priorum meritorum, secundum autem superiores causas, quibus præuidebantur ad vitam reuocandi, erat de eis aliter disponèdũ.

Secunda pars conclusionis est de modo quo Deus aliquibus hoc priuilegium concedit, vt de pœnis inferni liberentur, eos. s. ad hanc vitam reuocando, vt penitentiam agant. Non hoc asserimus quasi repugnet singulari priuilegio eos in inferno posse lumine gratiæ illustrari, & tota mente ad Deum conuerti, Sed primo, quia à legè communi, quam minimè fieri potest recedendũ est, per alios autem dicendi modos, non solum limitatur lex illa communis, quæ dicit in inferno nullam esse redemptionem, sed etiam alia, quæ dicunt sine fide, sine Baptismo, sine penitentia, mortalis peccati, neminem posse saluari, quæ omnes adimplètur si ad vitam reuocantur, & per hoc priuilegium vna tantum lex limitatur. 2. quia Doctores hoc priuilegium illis dumtaxat factum fuisse, concedunt, qui resuscitati, & consequenter postea baptizati, seu penitentes fuerunt, & reuelationes habitæ de illis, qui resuscitati fuerunt, vt penitentiam agerent testantur, quòd ideo erant resuscitandi, quia sine baptismo, & penitentia saluari non poterant, vt in uitis sanctorum, & miraculis B. Virginis uideri potest. Et licet nulla historia testetur de resurrectione Traiani, & de eius penitentia, & baptismo, nihilominus S. Thom. dicit eum fuisse ad vitam reuocatum, & sic gratiam consecutum, esse. s. per baptismum, & consequenter remissionem peccatorum, & immunitatem à pœna; Et argumentum ab auctoritate negatiuè non valet, præsertim cum illa resurrectio potuerit esse secreta. 3. quia cum certissimæ sint istæ Dei leges, & fide tenendæ. s. in-

Obiectio
cum sola
tione.

S. Th. 4. d.
45. q. 2. ar.
2. ad 2.

Resuscita
ti fuerunt.

inferno nullam esse redemptionem, sine Baptismo, sine fide, sine pœnitentiâ mortalis peccati, & sine gratia neminem posse saluum fieri, & priuilegium de aliquorum liberatione à pœnis inferni, nõ alia ratione cogamur asserere, quam virtute resurrectionis, & consequenter Baptismi, seu pœnitentiæ eorundem; si hoc priuilegiũ etiam ad illos, qui non resurrexerunt extenderemus, quodammodo infirmarentur omnes prædictæ leges, & ita extolleretur Dei misericordia supra iustitiam, quod paulatim omnibus ferè concederetur, & in hæresim Origenis facilè quis laberetur.

Sine reuelatione nõ licet orare pro damnatis.

Quinta conclusio. Non obstante prædicto priuilegio de quorundam liberatione à pœnis inferni, orare pro aliquo damnato sine peculiari reuelatione, vel Spiritus sancti instinctu, quo speratur; Deum velle mediãntibus suis precibus eum ad vitam reuocare, est peccatum mortale. Quod sit peccatum mortale probatur, quia oratio non debet fieri nisi secundum legem communẽ, lex autem communis est, quod in inferno nulla est redemptio, & ista oratio nobis expressè prohibetur, adeo vt etiam pijsissima sancta mater Ecclesia nullo modo pro illis oret, vt in tertia conclusione ostendimus. Suis etiam orationibus tantum tribuere, vt quis speret ex peculiari priuilegio contra communem Dei legẽ, posse obtinere alicuius damnati liberationem à pœnis inferni, nõ spes, sed maxima præsumptio, & superbia est. Quando autem Deus vult alicui damnato hoc priuilegium facere, reuelat, vel inspirat alicui sancto, vt pro illius resurrectione oret, & consecutio effectus, ostendit quod ex peculiari Spiritus sancti instinctu, illa oratio facta fuit, & sic orans ab omni præsumptione, & peccato excusatur. In quo reprehendendus est Abulensis, qui inquit, S. Gregorium orando pro Traiano mortaliter peccasse, sed nihilominus fuisse exauditum, & in pœnam peccati condemnatum fuisse,

Abul. in 4. Reg. 9. 57.

2. Cor. 12

vt stomachi, & pedum dolore laboraret, quæ falsa sunt, nam non peccauit orando, & ille pedum, & stomachi dolor quo etiam antelaborabat, non fuit in pœnam, sed vt eo in humilitatis virtute contineretur, sicut & Paulo datus fuit stimulus carnis, ne magnitudo reuelationum cum extolleret.

Argo

Argumenta contraria cum solutionibus, & quomodo intelligantur illa verba Ecclesie. Ne absorbeat eas tartarus. Ne cadant in obscurum. Cap. I X.

Superest vt adducamus præcipua argumenta, quæ in contrarium fieri possunt, eisque respondeamus, & Primum sit ex Aug. in Enchir. & habetur 13. q. 2. ca. tempus. Cum sacrificia altaris, siue quæcumq; eleemosynarum pro baptizatis omnibus offeruntur, pro valde bonis, gratiarum actiones sunt, pro non valde malis propitiationes sunt, pro valde malis, & si nulla sunt adiumenta mortuorum, tamen viuorum consolationes sunt, quibus autem profunt, aut ad hoc profunt, vt sit plena remissio, aut certè tolerabilior fiat ipsa damnatio. Vbi inquit Glosa, quod S. Aug. hic distinguit quatuor genera hominum. scilicet valde bonos, & valde malos, mediocriter bonos, & mediocriter malos, pro valde bonis non est orandum, iniuriam enim facit Martiri, qui orat pro Martire, valde malis non profunt, sed mediocriter bonis profunt, vt citius liberentur à pœnis purgatorij, mediocriter malis profunt ad hoc, vt mitius puniantur, nunquam tamen liberabuntur. Respondetur istam Glosam quoad hanc vltimam partem fuisse reprobam, & condemnatam à Greg. x i j. & merito, nam est falsa, & S. Augustinum non intellexit, diuisio enim S. Aug. non est quadrimembris, sed trimembris, nam per mediocriter malos, non intellexit aliquos damnatorum, quia omnes sunt valde mali, sed intellexit eos, qui in purgatorio existunt, isti enim sunt mediocriter boni, & mediocriter mali, sunt mediocriter boni, quia deficiunt à perfectione bonitatis, non enim sunt sine venialibus, nec plenè satisfecerunt pro suis peccatis, & propterea sunt etiam mali, sed mediocriter, quia sũt sine culpa mortali. Et istis suffragia, aut ad hoc profunt, vt sit plena remissio, aut certè (inquit Aug.) vt tolerabilior fiat ipsa damnatio, vbi dã nationis nomine intelligit pœnam purgatorij, qui etiam modus loquendi vsitatus est in humano iudicio, non solum enim dicitur condemnatus, qui ad mortem condemnatur, sed etiam, qui ad carcerem ad tempus, vel ad pœnam pecuniariam, à qua aliquando liberatur.

Argumenta contraria cũ solutionibus. Primum argumentum.

Responso.

Secundum argumentum est, quia 2. Machab. 12. dicitur, quod igneuerunt sub tunicis interfectorum de denarijs idolosũ à quibus lex prohibet iudæos, & tamen post subditur, quod Iudas

Secundum argumentum.

duodicim milia dragmas argenti, misit hierosolymā, offerēs pro peccatis mortuorum, constat autem illos mortaliter peccasse. cōtra legem agentes, & ita in mortali peccato decessisse, & consequenter ad infernum descendisse; ergo suffragia profunt existentibus in inferno. Respondet S. Thom. quòd donaria idolorum non fuerunt inuenta apud illos mortuos, vt ex eis signum accipi posset, quòd in reuerentiam idolorum ea deferrent, sed ea acceperunt, vt victores, quæ eis iure belli debebantur, & tamen per auaritiam venialiter peccauerunt, vnde non fuerunt in inferno damnati, & sic suffragia eis prodesse poterant. Vel etiam dici potest secundum quosdam, quòd in ipsa pugna videntes sibi periculum imminere, de peccato pœnituerunt, secundum illud psalmi: Cum occideret eos quærebant eum, & hoc probabiliter poterat æstimari, & ideo fuit pro illis facta oblatio.

Tertium argumentum, quia in vitis patrum legitur (quòd etiā refert Damascenus in sermone pro defunctis) quòd Macharius inuēta in via caluarie cuiusdā defuncti, oratione præmissa quæ fuit cuius caput fuisset, & caput ei respondit, quòd fuerat Sacerdotis gentilis, qui in inferno erat damnatus, & tamen confessus est oratione Macharij se & alios iuuari, ergo suffragia Ecclesiæ profunt existentibus in inferno. Respondetur cum S. Tho. quòd illud adiutorium non erat, quòd pœna eorum diminueretur, sed in hoc solum consistebat, vt ibidem dicitur, quòd eo orante, concedebatur eis, vt mutuo se viderent, nam naturaliter desiderant videre, quæ apud nos fiunt, & aliquādo precibus sanctorum pro viuētiū vtilitate apparent, & in hoc aliquod gaudium non verum, sed fantasticum habent, dum impletur hoc, quòd desiderāt, sicut & demones gaudere dicuntur, dum homines ad peccata pertrahunt, quamuis per hoc eorum pœna nullatenus minuatur, sicut nec minuitur gaudium angelorum per hoc quòd malis nostris compati dicuntur. Et possumus hoc damnatorum gaudium comparare gaudio, quòd habet pater, qui cum ducitur vt suspendatur, videt filium suum.

Responso. Quartum argumentum, quia Dion. in vlt. cap. Cæl. Hierar. inquit Iustorum orationes, & secundum hanc vitam, quanto magis post mortem, in his qui digni sunt sacris orationibus operantur tātummodo, ex quo potest accipi, quòd suffragia magis profunt mortuis, quam viuīs, sed viuīs profunt etiam in peccato mortali existentibus, cum quotidie Ecclesia oret pro peccatoribus, vt cōuertantur ad Deum, ergo suffragia valent etiam mortuis in peccato mortali. Respondet S. Tho. quòd quantum ad hoc magis accepta-

Quartum argumentum.

Responso.

ceptatur suffragium pro mortuo, quam pro viuō, quia magis indiget, cum non possit auxiliari sibi sicut potest viuus, sed quantum ad hoc etiam viuus est melioris cōditionis, quia potest transferri de statu culpæ mortalis in statum gratiæ, quod de mortuis dici non potest, & ideo non est eadem causa orandi pro mortuis, & pro viuīs.

Quintum argumentum, quia misericordia exaltat omne iudicium, sicut dicitur Iacobi 3. ergo exaltat iudicium condemnationis, ergo videtur, quòd ex misericordia concedatur aliquod alleviamen damnatis sanctorum intercessionibus. Respondet Tur. Cre. ex Alberto Magno, quòd duplex est misericordia, liberans, & relaxans, liberantem autem non sentiunt damnati, sed relaxantem, non tamen in suffragijs, sed in hoc, quod citra condignū puniuntur. pro quò notandum est cum S. Bonau. quòd relaxatio pœnæ damnatorum potest dupliciter intelligi, aut quantum ad taxationem, & inflictionem pœnæ, & sic absque dubio ex diuina misericordia est ibi mitigatio, siue relaxatio, quia diuina iustitia non totum exigit, pro eo, quod eius pietate interueniente aliquam partem pœnæ infligendæ remittit; aut potest intelligi mitigatio, siue relaxatio pœnæ, post pœnæ taxationem, & inflictionem, & hoc modo nulla cadit relaxatio, aut mitigatio à diuina misericordia, quia ex tunc claudit eis Dominus viscera pietatis.

Sextum, & vltimum argumentum sit, quia Ecclesia videtur orare pro damnatis, nam in officio mortuorum orat, A porta inferi, erue domine animas eorum; & in Missa, Ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum, sed signifer Sanctus Michael repræsetet eas, &c. quæ non videntur posse intelligi de animabus in purgatorio existentibus, quia certa est earum salus. Respondetur, quòd illæ orationes non fiunt pro damnatis, sed pro animabus existentibus in purgatorio, & eis non significatur, quòd alias in purgatorio existentes damnarentur, nam certa est earum salus, etiam si suffragijs non iuuarentur, nam post plenam satisfactionē nihilominus ad cœlestem, gloriam euolabunt. Sed Ecclesia pia mater orat in Missa generaliter pro omnibus Christi fidelibus in hac vita, vel in purgatorio existentibus, & ita particulariter orat aliquando pro aliquibus, vt non excludat alios, & quando orat pro mortuis, non solum orat pro iam mortuis, vt liberentur à pœnis purgatorij, sed etiam pro illis qui sunt in transitu, pro instanti quo anima est separata à corpore; nam licet eodem instanti iudicetur, & in locum sibi deputatum descendat, prius tamen natura intelligitur anima separata, diuino conspectui præsentata, tum

Quintum argumentum.

Responso.

4. d. 46. q. 2.

Sextum argumentum.

Responso.

De sensu verborū Missæ.

iudi-

iudicata, & demum ad locum suum deducta, Ecclesia, quæ pro fidelibus in quolibet statu existentibus orat, etiam orat pro animabus à corporibus separatis in illo priori naturæ, in quo intelliguntur separata, & præsentandæ æterno iudici, & illas suis suffragiis comitatur, petitq; ne condemnentur ad illas pœnas, & purgatorium appellat infernum, tartarum, & obscurum, tum quia inferni nomine, largo modo intelligitur etiam limbus, & purgatoriû, tum etiam ad ostendendam acerbitatem pœnarum purgatorij, de cuius acerbitate inquit S. Aug. quod sic se habet ignis purgatorij ad pœnas præsentis, vt uerus ignis ad ignem pictum. Orat ergo quantum ad eos qui moriuntur, ne eorum animæ cadant in obscurum, & si earum exigentibus meritis in obscurum cadunt, vel ceciderunt, ne eas absorbeat tartarus, id est ne absorptas retineat, vt communiter exponitur, vel melius, ne eas detineat quantum detinere potest, & detineri merentur, sed citius liberentur: tunc enim proprie dicuntur à purgatorio absorptæ, & sic absorptæ statim liberantur, quia plenè satisfecerunt. Et si quis velit utrumq; intelligere de animabus in purgatorio existentibus. Respondetur primo, quòd Ecclesia orat pro omnibus animabus purgatorij, & formam orationis sumit à maxima eius charitate, quæ est desiderium, vt liberentur antequam ibi descendant, secundum, quam cû essent in corpore pro omnibus semper vsq; ad exaltationem orauit, & si in gratia sunt separata à corporibus illas suis suffragiis in instanti separationis comitatur, & æterno iudici, vt pia mater cum illis pro earum liberatione se præsentat, & hoc suum desiderium, cum pro animabus in purgatorio existentibus orat Deo manifestat, ex quo consequenter orat, & petit, descensas liberari, non enim attendenda est tantum vis verborum, sed etiam intentio Ecclesiæ, & ratio formæ, seu modi orandi, sicut & in forma extremæ vnctionis, quæ est per modum deprecationis, quia moriens transit ad forum Dei, sed non ob id est minoris efficaciam, & Sacramentum illud confert gratiam ex opere operato sicut & alia. Et si quis velit illarum orationum verba secundum eorum proprietatem intelligi de animabus in purgatorio existentibus. Respondetur secundo, illud ne cadant in obscurum sic intelligendum esse, vt simul pro earum liberatione oret, & insinuet varia tormentorum genera quibus cruciantur, ex vno in aliud cadentes, vt hoc etiam transitu ab vno contrario in aliud, grauius crucientur. Job 24. ad nimium calorem transiunt ab aquis niuiû, quòd etiam significauit Christus cum dixit: ibi erit fletus, & stridor dentium, stridor dentium denotat summam frigiditatem, quæ

quæ erit in inferno, vbi est ignis æternus. Sicut è contra sancti in hac vita dicuntur ascendere de virtute in uirtutem, & de fide in fidem, & sensus est ne cadant de pœna in pœnam, iuxta earum demerita, sed liberentur, vel saltem eorum pœna uirtute sacrificij alleuietur. Sic ergo Ecclesia ostendit suam ardentem charitatem erga animas purgatorij, & acerbitatem pœnarum, quas patiuntur, vt omnes excitet adorandum pro illis.

In qua parte Missæ consistat ratio sacrificij.

CERTVM est, & de fide, Eucharistiam non esse solum Sacramentum, sed esse etiam Sacrificium, quod in Missa offertur, sed cum Missa multa contineat, dubiû est in quo præcisè consistat ratio sacrificij. Ista quæstio non est communiter à Theologis tractata, ostendunt quidem Missam esse sacrificium, & Christum in Missa immolari, & sacrificari, sed in quo præcisè consistat ista immolatio non specificant, de quo duas reperi sententias. Prima est Dominici Soti, qui inquit rationem Sacramenti Eucharistiæ perfici in consecratione, rationem uero Sacrificij consistere in oblatione, sed subdit, quòd non tota ratio sacrificij in sola oblatione consistit, nam ad sacrificium integrandum tria concurrunt. Primo consecratio, nam cum id, quòd offertur sit Corpus, & Sanguis Christi, eorum consecratio sic est forma Sacramenti, vt etiam ad Sacrificium pertineat, quia fit, vt offeratur. 2. oblatio, quæ duplex est, vna materiæ consecrandæ, cum dicitur: Suscipe sancte Pater, &c. Supplices te rogamus, &c. altera post consecrationem, cum dicitur, Offerimus hostiam puram, hostiam sanctam, &c. 3. est sumptio Corporis, & sanguinis, & inquit, quòd in sumptione præcipue consistit ratio sacrificij, & probat, quia ratio Sacrificij in eo consistit in quo representatur mors Christi, sed Christi mors representatur non in consecratione, sed in sumptione, nam consecratur, vt imoletur dum sumitur, quæ sumptio est mortis, & sepulturæ Christi effigies, & in sumptione sanguinis, adhibetur imago effusionis eius, & ob id (inquit) tantæ curæ fuit Ecclesiæ, vt nunquam Sacerdos consecraret quin, utrumq; sumeret, quia aliàs Sacrificium remaneret truncum, & imperfectum, unde subdit, quòd quando populus etiam qui Sacris assistit sanctam suscipit communionem, per ipsam etiam sumptionem suo ordine, & gradu sacrificat.

Secunda sententia est Ambrosij Catharini, quòd ratio sacrificij con-

Sot. 4. dif.
13. q. 2.
ar. 1.

Cath. in

cij con-

tract. de
veritate sa-
crificij in
cruenti.

cij consistit in benedictionibus, orationibus rei offerendæ, & in eius oblatione, nam ad sacrificium (inquit) tria requiruntur, offerens, quod offertur, & ipsa oblatio, dicit enim Apostolus, Omnis Pontifex ad offerendum munera cōstituitur, id autem, quod offertur, debet esse acceptabile, & placere Deo, & ideo aptatur & sacrum fit à Sacerdote; Vnde (inquit) Sacrificium nihil aliud est quam operatio quædam circa rem aliquam qua sacra fiat, & digna quæ offeratur, & oblata placeat Deo, Sacrificare enim importat sacrum facere, quæ omnia in hoc sacrificio concurrunt, id quod offertur est Corpus, & Sanguis Christi velatum, quod Sacerdos facit dum benedicit (debit dicere dum consecrat, non enim fit benedictionibus, & orationibus, sed prolatione verborū. Hoc est enim, &c. Hic est enim Calix, &c.) & ex se, & sui dignitate est gratum Deo, dignum omni acceptione, & facerdos illud offert, & gratias agit, vt sit dignum acceptioni etiam ex parte offerentis, saltem vt minister Ecclesiæ, si ipse sit in peccato mortali, & hæc benedictio, & oratio, & oblatio rei acceptabilis corā Deo, facit hoc sacrificium, quod est memoriale sacrificij cruenti.

Sacrificij
Missæ est
illud idē
Crucis.

Pro huius solutione sit prima conclusio. Hoc Sacrificiū, quod in Missa offertur, est illud idem prorsus numero, quod oblatum fuit in ara Crucis, sed modo diuerso, illud enim fuit cruentum, & hoc est incruentum. Probat, quia, Christus qui se ipsum in ara Crucis obtulit Patri, se ipsum nobis reliquit, vt in illius sacrificij memoriam quotidie illum immolaremus, & sacrificaremus, & propterea hoc Sacramentum vocatur sacrificium, non solū, quia est signum sacrificij in cruce oblato, & signa nominibus earum rerum quarum sunt signa, appellantur; sed etiam quia ita est illius signum, vt sit idem prorsus sacrificium, vnde Chrysostomus: Vna est hæc hostia, non multæ, quomodo vna est, & non multæ? quia semel oblata est in sancta sanctorum, hoc autem sacrificium exemplar est illius, id ipsum semper offerimus. Et Concilium Tridentinum: Vna eademq; est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diuersa.

Chrysost.
hom. 17.
in Epist.
ad hæb.
Cōc. Trid.
sess. 22. c. 2

Ratio sa-
crificij cō-
sistit in eo
quod re-
presentat
mortem.

Secunda conclusio. In eo propriè consistit ratio Sacrificij Missæ, quod repræsentat Christi mortem. Hæc conclusio est certa apud omnes, nam sacrificium cruentum consistit in Christi morte, & illius occisio in quantum fuit à Christo voluntariè pro salute generis humani suscepta, & oblata Patri, dicitur Sacrificium. Et ita Rom. 5. dicitur; Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, in quantum: si ipsa mors Christi fuit sacrificium acceptissi-

imum

imum Deo, secundum illud Ephes. 5. Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. Sed hoc Sacrificium incruentum, est signum expressiuum sacrificij cruenti, quo etiam idem prorsus sacrificium offertur, ergo ratio huius sacrificij consistit in eo, quod repræsentat Christi mortem.

Tertia conclusio. Ratio Sacrificij consistit in consecratione, vt est facta in Dei gloriam, & pro salute generis humani. Probat, primo; quia in ea potissimum, & ex diuina institutione repræsentatur Christi passio, nam vi consecrationis, sanguis repræsentatur sine corpore, & Corpus sine Sanguine, est quidem per concomitantiam sanguis cum corpore, & Corpus cum Sanguine, sed non vi consecrationis, nam alia est consecratio Corporis, & alia sanguinis, ad exprimendam, & repræsentandam vi consecrationis Christi mortem. 2. Christus est Sacerdos in æternum, & sempiternum habet Sacerdotium Heb. 7. & dicitur Sacerdos in æternum, quia sicut se ipsum obtulit Patri in cæna, & in cruce, ita etiam se ipsum quotidie offert Sacerdotum ministerio. Vnde Oecumenius inquit. Neque enim de ea, quæ semel à Deo facta est oblatio, & hostia, dixisset in æternum, sed respiciens ad præsentia sacrificios, per quos medios Christus Sacrificat, & sacrificatur, qui etiam in mystica cæna modum illis tradidit huiusmodi sacrificij. Et Concilium Tridentinum, vna (inquit) eademq; est hostia, idē nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in Cruce obtulit, sola offerendi ratione diuersa; Si ergo cum Sacerdos offert, Christus eius ministerio, vt Sacerdos in æternum offert, tunc efficitur Sacrificium, quando Sacerdos profert verba in persona Christi; hoc autem efficit solum in Consecratione, ergo in ea consistit ratio Sacrificij. 3. Christus in cæna hoc Sacrificium incruentum instituit, & primo obtulit, & discipulis tradidit, quod ex Euangelio, & sacris Doctoribus patet, & Concilium etiam Tridentinum declarauit dicens; Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, Corpus & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Patri obtulit, ac sub earundem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc noui testamenti Sacerdotes constituebat, vt lumerent, tradidit: prius ergo obtulit, & postea dedit, & quando dedit primus sumpsit, ex quo sequitur, quod illius sacrificium non consistit in sumptione, sed in consecratione, nam consecrando obtulit, & quod consecrabat offererebat, quod significant ea, quæ tunc Christus fecit, nam eleuatis oculis in Cælum, accepit panem, & gratias agens, benedixit, & dixit, &c. qui actus non referuntur ad sumptionem, sed ad conse-

Consistit
in conse-
cratione.

Oecu. in
Ca. 5. Ep.
ad hæb.

Cōc. Trid.
sess. 22. c.
2.

cra-

Greg. Nis-
in orat.
prima de
Resurr.
Christi.

crationem, & ante sumptionem Corpus, & Sanguis iam erat consecratum, & Patri oblatum. Quod Greg. Nissenus expræssè docuit dicens: Se ipsum pro nobis hostiam offert, & victimam immolat, Sacerdos simul existens, & agnus Dei, illi qui mundi peccatum tollit. quando id præstitit? Cum Corpus suum discipulis cõgre- gatis edendum, & sanguinem bibendum præbuit, tunc apertè de- claravit agni sacrificium, iam esse perfectum, nã victimæ corpus non est ad edendum idoneum si animatum sit, quare cum cor- pus edendum, & sanguinem bibendum discipulis exhibuit, iam arcana, & non aspectabili ratione, corpus erat immolatum, vt ipsius mysterium peragentis potestati collibuerat, & anima in il- lis erat, &c. Ecce quomodo ante sumptionem, sacrificium erat, completum. quod etiam docet Apostolus, 1. Cor. 10. Non ne qui edunt hostias participes sunt altaris, idest Sacrificij, idest offertur Sacrificium, & qui edunt de eo, quod sacrificatum est, participes sunt sacrificij: Cum ergo Christus in cœna cõsecrauerit Corpus suum, & sanguinem, & consecratum sumpserit, & dederit, & ante sumptionem esset factum sacrificium, sequitur quod immolauerit, & sacrificauerit in consecratione, nam nihil aliud legitur fecisse, illud enim, quod panem acceperit, & eleuatis oculis, ad Patrẽ, gratias egerit, ac benedixerit, pertinet ad offerendum id quod consecrando faciebat, quia tunc sacrificabat, & ita eadem in con- secratione facimus. Sed sacrificium, quod in Missa offerimus, est illud idem prorsus, ergo sacrificiũ Missæ consistit in consecratio- ne. Et confirmatur primo, quia in ipsa consecratione multa sũt, quæ pertinent ad oblationem, & ad offerendum id quod fit Pa- tri pro salute nostra, nam Sacerdos ad Christi imitationem, seu potius in persona Christi, eleuat oculos in Cælum, accipit panẽ, & benedicit, consecrat, & postea consecratum adorat, & eleuat, non solum, vt populus adoret, sed illa eleuatio est etiam quædã illius oblatio Patri, similiter & de calice. Confirmatur secundò, quia post consecrationem sacerdos immediatè profert præceptũ Christi de sacrificando, Hæc quotiescunque feceritis, &c. quasi tunc oblatum fuerit Sacrificium, quod præcepit offerri.

Confirma-
tur.

Obiectio
prima.

Nec obstat si dicatur, quod mors Christi repræsentatur etiam per multa alia, quæ efficiuntur in Missa, vt per multas cruces, & alia, sicut ostendunt illi qui exponunt Missæ ceremonias, & præci- pue repræsentatur per sumptionem, vt etiam dicit Apostolus, Quotiescunq; manducabitis panem hũc, & calicem bibetis, mor- tem domini annunciabitis donec veniat. Nam in Missa non solũ repræsentatur ipsa mors, sed etiam totum mysterium passionis,

cum

cum antecedentibus, & subsequentibus, & ipsa quoq; mors, mul- tipliciter repræsentatur, sed præcipue, & principaliter, & ex insti- tutione diuina, repræsentatur in cõsecratione, quia (vt diximus) vi consecrationis, sanguis repræsentatur separatus à corpore, & propterea in ipsa consistit ratio sacrificij, repræsetatur etiam per multas cruces, & ceremonias secundo, & ex institutione Eccle- siæ, & propterea in illis non consistit præcisè ratio sacrificij. per- sumptionem autem potius repræsentatur sepultura, & mors fuit prius repræsentata per consecrationẽ, nam vt citauimus ex Greg. Nissenò, victimæ corpus non est ad edendum idoneum si anima- tum sit, & ideo cum Corpus edendum, & sanguinem bibendum, discipulis exhibuit, iam arcana, & non aspectabili ratione, corpus erat immolatum. Omnia igitur pertinent ad perfectionem sacri- ficij, sed eius præcisa ratio consistit in consecratione.

Nec etiam obstat si dicatur, quod post consecrationem Sacer- dos offert consecrata, dicens, Offerimus præclaræ Maiestati tuæ, hostiam puram, hostiam sanctam, &c. quasi in illa oblatione con- sistat sacrificium, nam sacrificium est quædam oblatio. Et huius solutionem deducemus ex Innoc. Alex. & Gab. in solutione alte- rius dubij, nam cum obijceretur, quod post consecrationem su- biunguntur, non solum benedictionis signa, sed etiam verba, quæ ad consecrationem pertinere videntur, vt illa [per quem hæc om- nia bona, creas, sanctificas, viuificas] respondent quod quæcum- que verba sequentia, quæ consecrationem sonare videntur, intel- ligenda sunt, non pro tempore quo referuntur, sed pro instanti prolationis formæ consecrationis, secundum illam figuram, qua sæpe fit, vt quæ narratione succedunt, intellectu præcedant, non enim possunt simul dici, quæ simul facta sunt, & fiunt. Eodem mo- do dicimus, quod illa oblatio referenda est ad instans consecra- tionis, quæ, quia non potest tunc fieri verbis, fit signis, eleuatio- ne. s. oculorum, benedictione panis, & vini, & eleuatione corpo- ris, & sanguinis, per illam ergo oblationem non fit sacri- ficium, sed factum fuit, & oblatum à Sacerdote in per- sona Christi, quando consecrauit; Sed quia non potuit Sacerdos tunc exprimere propriam etiam oblationem, vt est minister Eccle- siæ; iterum offert quod obtulit in

Obiectio
secunda.

Responso.
Alex. 4. p.
q. 37.
Gab. Biel.
lect. 55. su
per can.

persona Christi, quod ad il- lud instans consecratio- nis referendum.

est.

Do

*De distinctione Missarum, & an satisficiat Sacerdos dicendo vnã
Missam pro alia, & an diebus festis possint dici
& cantari Missæ votiuæ.
Cap. XI.*

Missarum
diuersitas
quomo-
do intelli-
genda.

IDEM prorsus est sacrificium in omnibus Missis, quod offer-
tur Deo, sed tamen non est semper eadem causa pro qua of-
feritur, est quidem semper eadem principalis, Dei, s. gloria,
& nostra salus, sed nihilominus variæ causæ sunt particula-
res, & proximæ, aliquâdo enim offertur in gratiarum actionem,
aliquando pro aliqua gratia obtinenda, aliquando pro viuus, ali-
quando pro defunctis, aliquando offertur quidem Deo, sed in ho-
norem etiam sãctorum, & sicut sunt diuersæ causæ particulares,
ita etiam sunt diuersæ orationes, diuersæ Epistolæ, & alia Euange-
lia, omnia appropriata, quibus etiam excitatur celebrantis, & au-
dientium animus ad id peculiariter orandum. Et propterea me-
ritò institutæ fuerunt ab Ecclesia variæ Missæ, & Sacerdos tenetur
celebrare illas ad quas est peculiariter obligatus, aliàs enim de-
fraudat illos pro quibus celebrat, peculiari fructu; non quidem
principalis, qui est virtute sacrificij ex opere operato, si pro illis of-
fert, nam cum idem sit sacrificium, eadem etiam est illius virtus,
sed defraudat illos fructu peculiari illarum peculiarum oratio-
num, non solum, quæ dicuntur in Missa, sed illarum etiam quas
astantes facerent excitati Missa, quam audiunt, & licet huic defe-
ctui facile suppleatur, puta per intercessionem illorum sanctorum
quorum Missæ dicuntur, accedit, quod Sacerdos deest muneri
suo, & scandalum dat, & quod sic imminueretur diuinus cultus,
nam homines, dum vident non celebrari illas Missas, pro quibus
elemosynas dederunt, facilè retrahuntur à tam pijs, & sanctis
operibus.

Illud tamen est hic aduertendum ne diebus festis omittantur
Missæ propriæ illorum dierum, pro alijs priuatis, quia hoc etiam
scandalum esset, sed Missæ priuatæ in alium diem transferantur,
nisi sit causa vrgens, puta quia benedicendæ sunt nuptiæ, sepeliend-
us est mortuus, agendæ sunt gratiæ pro publico beneficio illo
die recepto, & huiusmodi, quibus etiam casibus non sint omnes
Missæ votiuæ, sed dicantur etiam aliæ Missæ de festo tunc occurren-
ti, si in illis Ecclesijs sint plures Missæ. At si in illa Ecclesia non
esset nisi vna Missa, & Ecclesia est curata, & etiam si non sit cura-
ta, tamen populus ad illam audiendam accedit, non debet omit-
ti Missa

ti Missa de Festo, pro alia votiuæ. Sed aliquibus videtur, quod
diebus festiuis, & præsertim solennibus non possit dici, aut saltè
cantari Missa votiuæ, quia hoc videtur prohibitum in ca. quidam
de Celeb. Miss. & per rubricas Missalis, & probatur etiam ratione
quia diebus Festis Missæ non sunt cantandæ, nisi hora tertia, secun-
dum rubricas, & canones. cap. Noctæ. de Conf. dist. 1. Sed tunc
cantata Tertia, cãranda est Missa Festi, & post illam immediatè di-
cenda est Sexta, & Nona, qua dicta terminatur officium, ergo se-
cundum Canones, & rubricas non est hora in qua Missæ votiuæ
possint cantari. His tamen non obstantibus dicimus ex causa
posse cantari, & Canones hoc nõ prohibere, sed potius expressè
concedere: Quod Canones, & rubricæ perhibent hoc est, ne alia
Missa solenniter, aut ita cantetur, quòd impediatur solennitas
Missa dici, & quod possit cantari, probatur ex cap. Et hoc, de cõf.
dist. 1. vbi hoc satis apertè traditur, quod etiam ibidem docet.
Tur. Crem. & illud verbum [non ita in publico fiant, vt &c.] expo-
nit, idest, non ita cantentur vt &c. idem docet ibidem Archid.
Idem etiam tenet Abbas in d. cap. quidam. Probatur etiam ex
Conc. Senonensi parte 2. cap. 15. Et ex Conc. Mediolanensi 4. pro-
nunciali. Nec obstat d. ca. quidã de Cel. Mis. sed potius p nobis fa-
cit, ibi enim repræhèditur quorundã abusus, qui ex superstitione
volebãt semper audire idem Euangelium, vel eandem Missam,
& non præcipitur, ut omittatur Missa particularis, sed ne di-
mittatur Missa diei propter particularem; imo, vt ibidem notat
Abbas, conceditur quod possit etiam cantari alia particularis, vt
clarius habetur in Conc. Salegustadiensi, cap. 10. vnde de sumptũ
est illud cap. Est autem cantanda ante Tertiam, vt inquit Tur.
Cre. quia sic non impeditur solennitas officij diei. Ad id quod
objicitur de rubrica Missalis, Respondetur quòd intelligitur
quando ex propria deuotione dicuntur; dato etiam, quod generaliter
loqueretur, si concilium generale in generali dispositione
non tollit contrariam consuetudinem, nisi exprimat, & exprimè-
do, non ob id tollit contrarium priuilegium nisi ei deroget, mul-
to minus tollet rubrica generalis, quæ ita unam opinionem se-
quitur, vt alteram non condemnet, sicut diximus superius, ca. 3.
& 4. Vnde videmus, quod etiam in diebus solennibus celebra-
ntur Missæ solennes Communitatis in gratiarum actionem pro vi-
ctoria illo die obtenta, vel pro natiuitate Principis: ob quas cau-
sas cum in die Paschæ esset sepelienda Monialis, & consuetudo
apud eas esset, vt non sepelliantur sine Missa defunctorum, con-
sului, quod cantaretur ante Tertiam, & quando sic cantantur, nõ

Quod ex
causa pos-
sint etiam
cantari.

impeditur solemnitas diei, nec vllum potest esse scandalum, cū publicè constet, quòd non ex avaritia, sed propter consuetudinē, vel peculiarem obligationem illi diei affixam cātantur. & potius scandalum esset si non cantarentur. Nec obstat, quòd in aliquibus Ecclesijs forsan sit contraria consuetudo, illas. s. transferendi vel omittendi si sint pro illo certo die, in quo tunc occurrit festū solenne, nam sponsa Christi propter diuersos diuersarum Ecclesiarum ritus est in uestitu de aurato, circumdata varietate.

De illis qui quotidie tenentur celebrare, an possint aliquando abstinere. Cap. XII.

DE illis autem, qui tenentur quotidie celebrare an possint aliquando abstinere, cum distinctione respondendū est, nam aut obligatio est, quòd in illa Ecclesia, vel cappella quotidie dicatur Missa, aut obligatio est, quòd ille qui habet illud beneficium, vel illam cappellaniam quotidie celebret. In priori casu, vt inquit Tabiena, quotidie ibi celebrandum est, & beneficiatus quando celebrare nō potest, tenetur providere de alio Sacerdote, qui celebret. In posteriori casu, vt dicunt Abbas Tab. & alij, illa obligatio intelligenda est, quòd debeat, & teneatur celebrare, quanto frequentius potest, salua honestate, & debita reuerētia, & deuotione ad tantum Sacramentum; nam aliàs illa obligatio esset illicita, & daret materiam peccandi. Ex quo sequitur, quòd si in aliqua Ecclesia esset consuetudo, vel statutum appūtandi (vt eorum uocabulo vtar) Cappellanos qui quotidie, vel in eorum hebdomada non celebrant, non eis concessa facultate substituendi quando celebrare non possunt, esset illicitum, quia præberet materiam peccandi, licitum autem esset si non admitteretur substitutio, quando vellent pro maiori eleemosyna in alia Ecclesia celebrare, ad quas fraudes euitandas posset cum pœna admitti substitutio, casu quod alibi tanquam condutitij celebrent.

De

De perpetuis anniuersarijs, & quare in Cappella Papæ non fiant anniuersaria pro omnibus Summis Pontificibus, sicut fit pro Cardinalibus, & quid si aliqua Ecclesia non potest supplere obligationibus celebrandi tot Missas. Cap. XIII.

DIFFICULTAS, quæ oritur de perpetuis anniuersarijs est, quia illa anima pro qua perpetuò celebratur, dato quòd ad purgatorium descenderit, nō manet tandiu in purgatorio, & tantum effluxit temporis, quòd etiam si nullis precibus adiuta fuisset, luendo pœnas debitas, iam satisfecisset, & ad Cœlum euolasset, & consequenter non amplius indiget suffragijs. Sed nihilominus dicendum est, huiusmodi anniuersaria non esse relinquenda. Primo, quia qui illa instituerunt non solum pro se, sed etiam pro suis instituerunt, etiam si non expresserint, Vnde licet ipsi non sint amplius in purgatorio, possunt tamen esse illorum affines, & illorum descendentes. Et dato etiam, quòd eorum affines, consanguinei, & descendentes fuerint à multis, & multis annis defuncti, adhuc non sunt relinquenda, quia licet nullus illorum indigeat his suffragijs, profunt tamen alijs in purgatorio existentibus, quòd pertinet ad accidentalem gloriam eorum, qui illa instituerunt, si sunt in cœlo, dum virtute horum suffragiorum multi à pœnis purgatorii liberantur. 3. quia id esset contra iustitiam, cum pro illis anniuersarijs redditus percipiantur, esset etiam scandalum, & multi simplices retraherentur à simili institutione.

In Cappella autem Papæ non fiunt anniuersaria pro Summis Pontificibus sicut fiunt pro Cardinalibus, quia singulis annis Pontificatus vnus, fit anniuersarium Pōtificis immediatè præcedentis, finito autem illo Pontificatu, credendum est Pontificis præcedentis animam non esse amplius in purgatorio, nam quando dantur tot annorum millia indulgentiarum, non intelligitur simpliciter de istis annis quasi tandiu animæ maneāt in purgatorio, sed de pœna grauissima, & intentissima purgatorii, pro ut correspondet pœnis huius vitæ, pœna autem breuissima purgatorii, correspondet pœnis multorum annorum huius vitæ, nam licet ista sit diuturnior, illa tamen est intensior, & Ecclesia in concessione Indulgentiarum seruat antiquam formam, quando pro vno peccato mortali imponebantur multi anni pœnitentiæ, & in illis annis aliquot quadragesimæ grauioris pœnitentiæ, & tantam pœ-

E a nam

Anniuersalia perpetua nō sunt omittenda.

Quare nō fiant pro omnibus Summis Pontifici.

Annorum millia indulgentiarum quomodo intelligatur

Tab. V.
Missæ. §.
44.

Ab. in c. si
gaificati
de præb.

nam purgatorij remittit, quanta correspondet pœnitentiæ illorum annorum, quam in hac vita facere deberemus, attenta multitudi-
tine peccatorum, si tamdiu viueremus, computatis etiam quadragesimis grauioris pœnitentiæ, quando concedit annos, & quadragenas. Animæ tamen non manent tot annos, imo nec multos in purgatorio, cum attenta intensiōe illarum pœnarum, citius & breui satisfaciunt. Cum igitur sit solum vnus Summus Pontifex, & semper singulis annis Pontificatus sequenti, fiat officium pro anima præcedentis, non est quod fiat anniuersarium generale pro Summis Pontificibus, & eadem militaret ratio in singulis Episcopatibus, si idem seruaretur ritus, sed cum non seruetur, sunt anniuersaria generalia pro omnibus Episcopis. Fit autem singulis annis in Cappella Papæ anniuersarium pro Cardinalibus, quia Cardinales sunt multi, & ideo timendum est ne semper aliquorum Cardinalium animæ sint in purgatorio.

Quando
nō potest
suppleri.

Cōc. Trid.
sess. 25. de
Refor. ca.
4.

Si autem contingat in aliquibus Ecclesijs, vel tam magnum Missarum celebrandarum numerum ex varijs defunctorum legatis impositum esse, vt illis pro singulis diebus à testatoribus præscriptis ne queat satisfieri; vel eleemosynam huiusmodi pro illis celebrandis, esse adeo tenuem, vt non facile inueniatur, qui velit huic se muneri subijcere, vigore Concilij Tridentini Episcopi in Synodo diœcesana, & Abbates Generales Ordinum in suis capitulis generalibus, re diligenter perspecta, possunt pro sua conscientia, in prædictis Ecclesijs statuere circa hæc, quicquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque Ecclesiarum vtilitatem, viderint expedire, ita tamen vt semper eorum defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute, legata ea, ad pios vsus reliquerunt.

Quod Sacerdos non satisfaciat celebrando vnâ Missam pro illis omnibus, quibus singulis, singulas promissit Missas, vel à quibus plures eleemosynas accepit, vt plures Missas diceret, Et quod si illas alteri Sacerdoti celebrare facit, non possit sibi retinere partem eleemosynæ quam pro illis accepit.
Cap. X IIII.

Prima sententia, q̄ satisfaciat Caiet. 3.

HANC questionem in nostro Manuali tractauimus, & ad eam sic respondimus, Caietani, & quorundam aliorum sententiam esse, Sacerdotem vnâ Missa satisfacere illis omnibus

omnibus, quibus singulis, singulas debet Missas; existimantes, quod hoc sacrificium cum sit infinitæ virtutis, tantum profit pro multis oblatum, ac si pro singulis eorum singillatim offerretur: idq; confirmant auctoritate D. Hieronimi dicentis, cum pro cunctis animabus psalmus, vel Missa dicitur, nihil minus quàm si pro vno quolibet ipsorum diceretur, accipitur, & habetur in ca. Non mediocriter de conf. d. 5. At contraria sententia est Scoti, Palud. & communis, quæ tanquam vera est indubitatè tenenda, nam quemadmodum Sacramenta omnia, licet habeant suam efficaciam à Sacratissima passione Christi, quæ fuit infinitæ virtutis, & Eucharistia realiter contineat ipsum met Christum Iesum, omnibus tamen est à Deo determinatus certus gradus gratiæ, qui omnibus illa dignè recipientibus datur ex opere operato; gratia vero, quæ vltra hunc gradum datur, ex maiori recipientium dispositione pendet, & ita gratia, quæ datur pueris, Sacramentis, Baptismi, & Confirmationis, non est infinita, sed limitata, & non eorum dispositione, nec (vt aliqui voluerunt) finita Ecclesiæ deuotione, nam cum deuotio Ecclesiæ sit modo maior, modo minor, eodem Sacramento non daretur eadem gratia omnibus pueris, imo posset esse, quod puer, tempore. scilicet maioris deuotionis Ecclesiæ, reciperet maiorem gratiam, quam alio tempore adultus maximè dispositus. Sed limitatio gratiæ, quæ datur ex opere operato, est à Deo.

p. q. 79. ar.
5. & q. 1. 1.
q. 18.

Secunda
sententia,
quod non
satisfaciat
Scot. q. 1. 2.
Palud. 4.
d. 45. q. 2.

Eodem prorsus modo Missa qua parte est Sacrificium, habet vim satisfaciendi, & licet sit infinitæ virtutis, finitè tamen applicatur; alias vnâ Missa tota omnium remitteretur pena, quod constat esse falsum, & limitatio non solum attenditur pœnes finitum celebrantis affectum, vel Ecclesiæ in cuius persona celebratur, vel eorum pro quibus celebratur, sed ex Dei determinatione; sicut enim Christus hoc in se infinitum mysterium instituit, ita etiam determinauit pœnam quam ex opere operato remitteret; maior vero pœnæ remissio, penes maiorem eorum affectum, & dispositionem attenditur; & si tota Sacramentorum, & huius Sacrificij gratia, & satisfactio, penes nostram dispositionem attenderetur, quomodo suum ex opere operato sortirentur effectum?

Quanta autem gratia conferatur, quantauè pœna hoc Sacrificio ex opere operato remittatur, Deus ipse nouit; illud tamen certum est, quod cum ratio huius Sacrificij non consistat in sumptione, vt Sacramenta, quæ ob id tantum percipientibus dant gratiam, sed in oblatione, eius effectus ad omnes Christi fideles se extendit, cum pro omnibus offeratur. At quia ita offertur pro

Missæ quæ
ita fit vis.

omnibus, vt etiam possit particulariter offerri pro aliquibus ob id pœna, quæ virtute huius sacrificij remittitur est tripartita, nã omnibus Christianis in gratia existentibus, eo quod Christiani sunt, remittitur certa pœna, si ad aliquam tenentur, tum peculiariter alia etiam pars pœnæ remittitur ijs quibus ex charitate magis debemus, huiusmodi sunt in dignitate constituti, quos Ecclesia nominari præcipit, hac etiam ratione remittitur pars pœnæ celebranti, & assistentibus, cum ad hoc sacrificium propius accedant, & pœna quæ his rationibus remittitur, non augetur, nec minuitur maiori vel minori fidelium, & circumstantium numero, cum eis vt singulis remittatur. Alia tandem pars remittitur ijs, pro quibus magis adhuc in particulari hoc Sacrificium à Sacerdote offertur; & hæc pœnæ remissio ita est determinata, vt quo pluribus hoc Sacrificium sic particulariter applicatur, eo minor pœna singulis remittatur, quia hæc peculiaris remissio, non est pro singulis, vt duæ præcedentes, sed est determinatè eius distributio commissæ Sacerdoti celebranti, vnde quo pluribus distribuit, eo minus quisque accipit; quemadmodum etiam patet ex applicatione, quæ fit per quodlibet opus pœnale; nec est omnino dissimilis ratio, cum effectus, qui ex opere operato huius sacrificij pendet, sit finitus, cuius ex diuina institutione duplex est limitatio, vna respectu singulorum quibus ex se prodest, altera facta est Sacerdoti, vt eius particulari applicatione tanta remittatur pœna. Cum ergo effectus huius sacrificij, qui intentione Sacerdotis applicatur modo vni, modo pluribus, sit limitatus, non finito Ecclesiæ, vel eorû pro quibus offertur affectu, sed Dei institutione, quo ad eã partem pœnæ, quæ ex opere operato remittitur, vt diximus, si Sacerdos pro duobus duas debet celebrare Missas, vel quia illas eis promisit, vel quia ab eis pro duabus Missis, pro eis dicendis eleemosynas accepit, non satisfacit dicendo pro eis vnã solam Missam, vel dicendo illas duas pro tribus, vel pluribus, quia iniuste facit distribuendo pluribus, quod est vni debitum; nam triplici ratione illum defraudat, primo quia non ei applicat totum id, quod ex opere operato, & iuxta suam applicationem datur. 2. quia Missa prodest etiam ex opere operantis, & ex intentione Ecclesiæ in cuius persona celebratur, certum est autem, quod satisfactio, quæ ex opere operantis fit, tanto minus prodest vni, quanto pro pluribus fit. 3. defraudatur etiam eã ratione qua Missa est impetratoria, quia non videtur verisimile, quod Deus æquè facilius exaudiat supplicationem factam pro centum, sicut illam, quæ eodem charitatis, & feruoris gradu pro

vno

vno est facta, & hæc est vna ex causis quare multiplicentur intercessores, nõ quod eis fleatur Deus, sed quia sua infinita, & æterna sapientia disposuit aliqua maiora dona, mediantibus pluribus precibus dare. Et si Missa dicta pro centum ita prodest singulis, ac si pro vno solo diceretur, quomodo permetteret Ecclesia, vt particulariter pro vno celebretur? huc tandem accedit, quod contraria sententia est diminutiua diuini cultus, & cupiditatis materiam præbet. Nec fit alijs iniuria si quis velit, vt pro se solo celebretur Missa, non enim ob id alij omnes priuantur fructu, qui eis debetur si sint in gratia, sed cum Deus reliquerit peculiariter quendam huius sacrificij fructum Sacerdotis intentione, ad aliorum instantiam applicandum, vt sic eis magis subueniatur, magisque religionis feruor, & Dei amor in eis accendatur, vult eo iuari, suoque exemplo alios ad idem prouocat.

Concludamus igitur, quod Sacerdos, qui sic non satisfacit, tenetur ad restitutionem, vel celebrare reliquas Missas per se, vel per alium. Duobus tamen posset Sacerdos vna Missa satisfacere, si nimirum alteri applicet partem, quæ sibi debetur, quod tamen minimè consulendum est, & præcipuè si eleemosynarum occasione id fiat.

Est etiam hoc loco maximè notandum, quod si vnus Sacerdos facit alteri Sacerdoti celebrare Missam pro qua eleemosynam accepit, debet ei dare totam eleemosynam, quam pro illa Missa habuit, nec potest sibi aliquam eius partem retinere, nisi pro eius labore, aut pro cera, quam ponit daretur; nam si tota eleemosyna data est pro sola Missa, quo iure sibi retinet partem? quare tenetur restituere totum id Sacerdoti, qui illam Missam celebravit. Hoc (inquam) intelligitur de eleemosyna data pro vna, vel pluribus Missis, & non de beneficio cui annexa est obligatio celebrandi; ille enim, qui habet beneficium, & alium pro se celebrare facit, non tenetur diuidere omnes fructus sui beneficii, in æquales partes secundum numerum Missarum, vt illos pro rata parte det celebranti, sed satisfacit dando consuetam eleemosynam, & reliquos fructus tanquam rector beneficii retinere poterit, qui etiã officium recitare, & alia onera subire debet. Idem dicimus de illis Altaribus, Sacellis, Oratorijs, & Ecclesijs, vbi est concursus populi, & dantur pro Missis dicendis multæ eleemosynæ, sed cū loca illa nullos habeant redditus, & in eis sit ædificandum, & pro diuinis officiis sint etiam necessaria prouidenda, potest Episcopus statuere, vt ex illis eleemosynis Sacerdotibus, qui celebrant, dentur consuetæ, vel quantum, ipse iudicauerit, & reliquum fabricæ,

E 4 & Sa-

Quomodo una pro duobus.

Quomodo sit danda tota eleemosyna.

& Sacrificiæ applicetur, & hæc etiam videtur intentio dantium illas eleemosynas, nam cum videant loca illa pluribus indigere, dant etiam largiores eleemosynas; quod ergo diximus, intelligitur de eleemosyna Sacerdoti pro Missa tantum data.

Solutio
obiec-
tionis.
1. Cor. 9.

Nec excusantur Sacerdotes dicentes unā Missā pro pluribus a quibus plures receperūt eleemosynas, vt plures Missas dicerēt, paupertate, & auctoritate. S. Pauli dicentis, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt, & qui altari deseruiunt, cum altari participant; quia quilibet Sacerdos plus in alijs quam in dicenda Missa Ecclesiæ feruit, nam saltem quotidie horas Canonicas recitat, & ideo non tenetur ille solus pro quo celebrat; ei præbere victum; nec est instituta Missa ad alendos pauperes Sacerdotes, imò ab Ecclesia statutum est, vt nullus pauper ordinetur, & qui ordinatus in paupertatem inciderit, aliqua arte, siue agricultura sibi victum quærat. Quæ omnia non solum Sacerdotibus sunt diligenter aduertenda, sed etiam laicis confraternitatum, qui recipiunt eleemosynas datas pro Missis, easq; in capsula reponunt, nulla postea habita ratione Missarum, nec totas eleemosynas dant celebrantibus, (nisi partem de consensu Episcopi propter expensas fabricæ, vel Sacrificiæ ita retineant, quod faciant celebrare omnes illas Missas, & hoc (vt diximus) de consensu Episcopi, nam propria auctoritate non possunt) existimantes eorum fidem, & solitas Missas eis sufficere, nam sic priuarentur fructu, qui ex opere operato percipitur, si pro illis particulariter non celebrarentur.

Solutio ar-
gumentum.

Ad id autem, quod in contrarium obijcitur ex D. Hieronimo, respondetur quod non facit contra nos, cum loquatur de merito celebrantis, vel orantis pro alijs, quod non diminuitur si pro pluribus celebretur; cum celebranti sit proprius assignatus effectus, at quod celebrantis distributione commissum est, plurium applicatione minuitur.

*De significationibus eorum, quæ in Missa dicuntur,
& sunt. Cap. XV.*

Cum inter omnia officia, quæ in Ecclesia peraguntur, nullum sit dignius, nec solennius celebretur Missa, vtile iudicauimus eorum (non tamen omnium) quæ in ea dicuntur, & peraguntur breuiter, aliquam ex approbatis Doctoribus, & maximè ex S. Thomæ rationem reddere, vt quilibet facile cognoscere possit, peculiari Spiritus sancti instinctu, omnia ab Ec-
clesia

clesia instituta fuisse, & minimaqueq; maga, & incōprehensibilia continere mysteria. Est autem Missa sacrum ministerium, & iuge sacrificium, in quo ille idem Christus, qui in ara Crucis semel se ipsum cruenta obtulit, realiter continetur, & incruente immolatur, quod ab ipso Christo Domino fuit institutum, & postea ab Ecclesia auctum; nam quatenus realiter est ibi Christus, & incruente immolatur pro humani generis salute, & in memoriam illius sacrificij cruenti, fuit à Christo Domino institutum, quatenus verò hoc Sacrosanctum Sacrificium ita peragitur, vt etiam, vestibus, verbis, & factis, Christi mysteria, & præcipuè totum illud Sacrificium cruentum, vt factum fuit, repræsententur, & simul etiam ad tantum Sacrificium, Christianus populus, cum gratiarum actione, disponatur, & præparetur, docente Spiritu sancto fuit postea ab Ecclesia auctum.

Missæ
quid.

A Christo
fuit institu-
ta, & ab
Ecclesia
aucta.

Missæ potest commodè diuidi in tres partes principales. Prima, vsq; ad offertorium, & est quædam populi præparatio, & instructio ad tanti mysterij celebrationem. Secunda, ab offertorio vsq; ad summptionem, quæ continet ipsius mysterij celebrationem. Tertia, est gratiarum actio, in quibus non solum consideranda sunt, quæ dicuntur, sed etiam ceremoniæ, quæ fiunt, De vestibus sacris, & de ceremonijs, quæ fiunt in Missis solennioribus, nihil modò dicemus, cum enim studeamus breuitati, satis nobis est solum aliqua attingere, quæ sufficiant ad intellectus illuminationem, & affectus inflammationem, & ad excitandum inquirendum desiderium, cum intellectus nostri in obsequium fidei captiuatione, vt quò magis cognoscimus, eo simus diligendo, & operando feruentiores.

Missæ tres
partes pri-
cipales.

Et vt prius agamus de illis, quæ dicuntur, Cum scriptum sit Eccl. 4. Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & Eccl. 18. Ante orationem præpara animam tuam, prima pars, vt diximus est quædam præparatio, & instructio, Præparatio consistit in quatuor, Primo in Dei laude, quæ fit in introitu, secundum illud Psalmi, Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendā ei salutare Dei. Secundo, In consideratione præsentis miserię, quæ ad misericordiam petendam excitat, dicendo Kirie eleison, ter pro persona Patris, ter pro persona Filij, cum dicitur Christe eleison, & ter pro persona Spiritus sancti, cum subditur Kirie eleison, contra triplicem miseriam, ignorantiam, culpæ, & pœnæ, quo etiam significatur omnes personas esse in se inuicem. Tertio in contemplatione cœlestis gloriæ ad quam post præsentem vitam, & miseriam tendimus, dicendo Gloria in excelsis Deo, quæ can-
tatur

Prima
pars.

Præpara-
tio in qua
tuor con-
sistit.

tatur in festis, in quibus commemoratur cœlestis gloria, & omittitur in officijs luctuosis, quia magis sūt ad commemorationem præsentis miserie. Quarto, in oratione, quam Sacerdos facit pro populo, vt digni habeantur tantis mysterijs. Secundo præmittitur instructio populi, cum hoc Sacramentum sit mysterium fidei, quæ quidem instructio, dispositiue fit per doctrinam Prophetarum, & Apostolorum, post quam lectionem, dicitur graduale, quod significat profectum vitæ, & Alleluja, quod significat spiritualement exultationem, vel tractus, qui significat spiritualement gemitum, hæc enim consequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfectè autem populus instruitur per doctrinam Christi in Euangelio contentam, Et quia Christo credimus tanquam diuinæ veritati, lecto Euangelio, dicitur symbolum fidei, in quo populus ostendit se per fidem, Christi doctrinæ assentiri, dicitur autem Symbolum in festis de quibus in eo fit aliqua mentio. Populo sic præparato, & instructo, acceditur ad celebrationem mysterii, quæ tribus partibus perficitur, oblatione, consecratione, & sumptione. Circa oblationem, materiæ consecrandæ, tria fiunt, primo, præmittitur offerentium exultatio, quasi præparatoria, in offertorio, quia hilarem datorem diligit Deus. Secundo est ipsa oblatio. Tertio petitur oblationis acceptatio, & hoc per orationes secretè dictas, ad quas Sacerdos per humiliationem se præparat dicens, In spiritu humilitatis, &c. Circa consecrationem, autem, quæ supernaturali virtute agitur. Primo excitatur populus ad deuotionem, in præfatione, vnde monetur sursum, corda habere ad Dominum, & ideo finita præfatione, populus deuotè laudat diuinitatem Christi cum Angelis, dicens, Sanctus, Sanctus, & humanitatem cum pueris, dicens: Benedictus qui venit, &c. Deinde Sacerdos secreto commemorat, Primo, quidem pro quibus hoc sacrificium offertur. Secundo sanctos quorum patrocinia pro prædictis implorat. Tertio concludit petitionem. Postea accedit ad ipsam consecrationem, in qua quinque continentur, primo imploratur consecrantis virtus, seu consecrationis effectus, cum ait. Quam oblationem tu Deus, &c. Et si obijciatur, quod cum diuina virtus per certitudinem operetur hoc Sacramentum vi uerborum, per Sacerdotem cum debita intentione prolatorum, superflue videtur peti huius Sacramenti perfectio. Respondet S. Tho. primo non esse inconueniens, quod à Deo petamus, id quod certissime scimus ipsum facturum, sicut Christus Ioan. 17. petijt suam clarificationem. Respondet secundo, quod Sacerdos non videtur illis verbis orare, vt consecratio impleatur, sed

sed vt nobis fiat fructuosa, vnde signanter dicit, Vt nobis Corpus & sanguis fiat, & hoc significant verba, quæ præmittit, dicens, Hæc oblationem facere digneris benedictam, secundum Augustinum, id est, per quam benedicamur. s. per gratiam, adscriptam, id est per quam in cœlo adscribamur: raram, id est per quam de visceribus Christi esse censeamur: rationabilem, id est, per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilem, vt qui nobis ipsis displicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio simus. Secundo consecrationem per agit verbis Christi, cum dicit, Qui pridie, &c. Tertio, excusat præsumptionem per obedientiam ad mandatum Christi, cum dicit, Et memores, &c. Quarto petit hoc sacrificium per adum, esse Deo acceptum, cū dicit, Supra quæ propitio, &c. Vbi posset dubitari, quia videtur inconuenienter peti, quod hoc Sacrificium habeatur, sicut sacrificium Abel, &c. cum hoc Sacrificium sit multo excellentius, quam sacrificium antiquorum Patrum. Sed respondetur, quod licet hoc sacrificium præferatur omnibus antiquis sacrificijs, tamen sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorum deuotione, vnde Sacerdos petit vt hoc Sacrificium acceptetur à Deo ex deuotione offerentium, sicut illa fuerunt Deo accepta. Quinto petit huius sacrificij, & Sacramenti effectum, primo quidem quantum ad ipsos fumentes, & non petit Sacerdos species sacramentales deferri in cœlum, aut corpus Christi, quod ibi esse non desinit, sed hoc petit pro corpore mystico, quod in hoc Sacramento significatur, vt. s. orationes Sacerdotis, & populi, Angelus assistens diuinis mysterijs, Deo representet, Secundo petit huius Sacrificij effectum, quantum ad mortuos, qui iam amplius hoc Sacramentum sumere nō possunt. Tertio specialiter petit quantum ad ipsos Sacerdotes offerentes, cum dicit Nobis quoq; peccatoribus. Deinde agitur de perceptione sacramenti, & primo præparatur populus ad percipiendum, primo quidem per orationem communem totius populi, quæ est oratio Dominica, in qua petimus panem quotidianum nobis dari, secundo præparatur populus per pacem, quæ datur, dicendo Agnus Dei, est enim hoc Sacramentum vnionis & pacis: In Missis tamen defunctorum in quibus sacrificium offertur, non pro pace præsentis, sed pro requie mortuorum, pax inmittitur. deinde sequitur perceptio Sacramenti, primo percipiente Sacerdote, & postmodum alijs dante. Vltimo autem tota Missæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro tanto mysterio, quod significat cantus: post communionem, & Sacerdote per orationem gratias offerente, sicut & Christus

Obiectio

Responsio.

perceptio

Tertia pars.

Triplex
Missarum
finis.

flus celebrata cœna cum discipulis hymnum dixit. *Te igitur*
Triplex autem est Missarum finis, *Ite missa est, Benedicamus*
Domino, & requiescat in pace, nam Missa celebratur pro hono-
re Sanctorum, Salute viuorum, & requie defunctorum, & ita tri-
plex est, pro sanctis, pro viuus, pro defunctis, iuxta tres partes Ec-
clesiæ, alia enim pars est in exultatione, alia in peregrinatione, alia
in expectatione, (sed licet pro diuersis causis celebretur Missa,
soli tamen Deo sacrificium offertur) & iuxta hanc triplicem dif-
ferentiam, est triplex missarum finis, nam in fine missæ pro Sanctis,
inuitamur ad gloriam, in qua Sancti iam requiescunt, per *Ite mis-*
sa est, quasi dicat, hostia à Patre nobis missa est, vel à nobis ad Pa-
trem remissa est, ideo festinatè ingredi ad illam requiem. Finis
Missæ pro viuus, hortatur nos qui sumus in hac peregrinatione,
vt demus ingiter Deo benedictionem, & gloriam, iuxta illud Psal-
mi, Nos qui viuimus benedicimus Domino. In fine missæ pro de-
functis, eis optamus requiem. Postea Sacerdos dat populo be-
nedictionem, quæ significat illam benedictionem, quam Christus
ascensus in cœlum, dedit discipulis, & missionem Spiritus fan-
cti, quem post Ascensionem misit in Apostolos. In missa tamen
defunctorum omittitur benedictio, tū quia hæc benedictio per-
tinet ad solemnitatem & gaudium, quæ non debent luctui admis-
ceri; tum etiam quia licet defuncti nostris suffragijs adiuuari pos-
sint, non tamen indigent confirmatione, nec excitatione, ad quæ
pertinet ista benedictio, cum sint securi, & extra statum merendi.

In Missa
sunt ver-
ba græca,
hæbraica,
& latina.

Est etiam hoc loco notandum, quod in missa habentur quedam
verba græca, sicut *Kirie eleison*, idest, Domine miserere, quedam
hæbraica, sicut *alleluya*, idest, laudate Deum, *Sabaoth*, idest, exer-
cituum, *Osanna*, idest, obsecro, Amen, idest, verè, vel fiat, quedam
latina sicut cætera. Tum quia his tribus linguis scriptus fuit ti-
tulus crucis, tum propter illarum linguarum excellentiam, alias
enim præcellunt, Hæbraica propter legem, & quia ea locutus est
Deus, Græca non tam propter sapientiam, quam propter legem,
in eam Spiritu sancto dictante, à septuaginta translata. Latina
propter primatum Ecclesiæ. Tum etiam ad denotandum vniuer-
saliorem virtutis huius sacrificij, & sacramenti, extenditur enim
in omnes gentes, quæ credunt in Christum, & omnes gentes illis
tribus principalibus linguis comprehendendi videntur.

Cum autem ea, quæ in Missa dicuntur pertineant ad totam Ec-
clesiam, quando solemniter celebratur, illa quæ pertinent ad po-
pulum, dicuntur à Choro, qui illum representat, quorum quedam
Chorus totaliter prosequitur, quæ. s. toti populo inspirantur,

quæ-

quædam verò populus prosequitur, Sacerdote inchoante, qui
personam Dei gerit, in signum, quod talia peruenerunt ad popu-
lum ex reuelatione diuina, sicut fides & gloria cœlestis, & ideo Sa-
cerdos inchoat Symbolum, & Gloria in excelsis Deo. quædam ve-
rò dicuntur per ministros, sicut doctrina veteris, & noui testamē-
ti, in signum, quod per ministros à Deo missos, est doctrina hæc
populis annunciata, quædam verò Sacerdos solus prosequitur,
quæ scilicet ad proprium Sacerdotis officium pertinent, vt. s. do-
na, & preces offerat pro populo, & horum quædam dicit publi-
cè, illa. s. quæ pertinent ad Sacerdotem, & ad populum, sicut sunt
orationes communes; quædam occultè, quæ ad solum Sacerdo-
tem pertinent, sicut oblatio, & consecratio, & quæ circa ea dicun-
tur, & etiam in signum, quod circa Christi passionem discipuli
non nisi occultè confitebantur Christum. In vtriusq; tamen exci-
tat attentionem populi, dicendo, Dominus vobiscum, & expe-
ctat assensum dicentium, Amen.

Non solum verbis, vt diximus, sed etiam factis representan-
tur in missa ea, quæ pertinent ad Christi passionem, & corporis
mystici dispositionem, & quædam aguntur pertinentia ad hu-
ius Sacramenti deuotionem, & reuerentiam. Et vt summatim
aliqua attingamus. Thurificatio fit propter reuerentiam huius
Sacramenti, vt scilicet, per bonum odorem depellatur si quid
prauis odoris in loco fuerit, & ad representandum effectum gra-
tiæ. Manuum ablutio fit propter reuerentiam huius Sacramen-
ti, non enim consueuimus prætiosa tractare nisi manibus ablu-
tis, & ad significandam perfectam mundationem, etiam à mini-
mis peccatis. Fiunt multæ cruces, quæ omnes habent pro-
prium significationem, & quæ fiunt post consecrationem, non
sunt ad benedicendum, sed ad commemorandum virtutem cru-
cis, & modum passionis Christi, de quibus videatur S. Tho-
mam. Manuum extensio significat Christum in Cruce, earum
eleuatio, iunctio, & corporis inclinatio, significant orantis affe-
ctus, & etiam Christi humilitatem, & obedientiam. Fractio ho-
stie significat diuisionem corporis Christi in passione factam, &
tres corporis mystici status, & distributionem gratiarum proce-
dentium ex Christi passione. Quinquies Sacerdos se vertit ad po-
pulum, ad significandum, quod Dominus in die resurrectionis
quinquies se manifestauit, Septies salutatur populum, ad si-
gnificandum septiformem gratiam Spiritus sancti, Episco-
pus autem in prima salutatione dicit Pax vobis. quia tan-
quam superior, fungitur officio, loco Christi, & ideo vti-

tur

Thurifica-
tio.

Manuum
ablutio.

Cruces.

Manuum
extensio.
iunctio.
Fractio ho-
stie.

Versio ad
populum.

Episcopus
dicit Pax
vobis.

tur voce Christi ad subditos, prima enim salutatio, quam Christus habuit ad Apostolos, fuit, Pax vobis, Sacerdos verò, qui est inferior officio, non audet eisdem verbis uti, sed utitur verbis Sanctorum Patrum, qui dixerunt Dominus vobiscum Ruth. 2. Sed Episcopus quoque post primam salutationem, ad modum cæterorum Sacerdotum dicit, Dominus vobiscum, vt vnum ex illis se esse ostendat. Sed hæc dicta sufficiant.

PRIMAE

PRIMAE PARTIS
DE OFFICIO
SACERDOTIS.

LIBER TERTIVS.

DE CENSURIS, ET POENIS
ECCLESIASTICIS.

Quid & quotuplex sit censura, & quare reliquæ poenæ Ecclesiasticæ non dicantur censurae, & quæ nam sit formalis censurarum, & poenarum differentia.

Cap. I.

CENSURA dicitur à censoria dignitate, & Censura significat etiam alicuius correctionem; & si quid vim nominis attendamus, quælibet correctio, & poena, potest dici censura. Sed Ecclesia nomen censuræ accipit pro poena ecclesiastica, & non pro quacunque; sed pro medicinali, quæ est ad correctionem, & quam sequuta correctione, facile tollit; vt sic etiam in ipso rigore iustitiæ piæ, & maternum affectum exprimat; huiusmodi sunt, excommunicatio, Suspendio, & Interdictum, quæ sunt poenæ medicinales, c. i. de Sent. exco. in 6. & vt medicinales facile etiam remittuntur, & istæ solæ appellantur censuræ, ca. quærenti de verb. signif. aliæ autem poenæ Ecclesiasticæ, sunt quidem medicinales animæ, sed non in ordine ad idem officium, nam per respicientiam non tolluntur, & sunt perpetuæ. f. Depositio, Priuatio, & Degradatio, quæ sunt sine spe restitutionis, Irregularitas autem est poena, quæ remittitur, sed non ita facile, cum comuniter tollatur à Papa, qui etiam non ita facile omnem tollit, imo in quibusdam numquam ferè dispensat, & non solum est poena, sed est etiam, & magis propriè quoddam impedimētum Ecclesiasticum, quòd sæpè sine peccato, imo etiam cum meritò contrahitur, & propterea nõ est censura, licet cum censuris, sicut & reliquæ poenæ, in aliquo conueniat, omnes enim in hoc conueniunt, quòd excludunt à diuinis; sed differenter, nam diuina quantum ad præsens attinet, quadrupliciter posunt

Quotuplex sit.

poenæ Ecclesiasticæ quæ.

Irregularitas est poena, sed magis propriè impedimentum. Censuræ, & poenæ in quo conueniant, & differant.

Sunt considerari, primo ratione sui, ut sunt quædam spiritualis unio, & communicatio huius corporis mystici, & membrorum, cum Deo, & inter se; & excommunicatio directe respiciens hanc communionem, excludit hominem à diuinis, & tradit Sathanæ, quasi ea indignum, unde excommunicatus non solum non potest interesse diuinis, sed nec possunt pro illo celebrari, sicut possunt pro alijs peccatoribus, imo etiam pro suspensis, interdictis, & degradatis; ob quam causam semper infligitur, ut medicina, & nunquam simpliciter, ut poena, sine spe remissionis: 2. considerantur diuina quo ad illa celebrantes, & huius respectu possunt esse simpliciter poenæ, sine spe restitutionis ad idem officium, & beneficium, ut depositio, & degradatio; sed est etiam, ut plurimum medicina, cum spe restitutionis, quæ est suspensio à diuinis, & etiam à beneficijs, & iurisdictione Ecclesiastica; quia celebrantes diuina, communiter habent beneficia, & multi etiam iurisdictionem Ecclesiasticam. 3. considerantur quo ad audientes, & loca in quibus celebrantur, & huius respectu non est simpliciter poena, nunquam enim Ecclesia in perpetuum prohibet ne audiantur, vel ne celebrentur diuina, sed ad tempus quidem, sæpe medicinaliter interdicit. Primo ergo respectu, diuinorum prohibitio, semper est censura, & nunquam simpliciter poena, secundo verò respectu, aliquando est poena, aliquando censura, quæ etiam proprijs nominibus appellantur. Tertiò autem respectu, est interdictum, & nunquam est simpliciter poena, sine spe restitutionis, sed semper est ad tempus, ut medicina, & consequenter in rigore, semper est fet dicenda censura, sed quia violantes ecclesiasticam censuram, irregularitatis vinculo illaqueantur, Ecclesia pia mater, distinguit ab Interdicto, Cessationem à diuinis, & Pollutionem Ecclesiæ, nomine potius, quam re; & distinctionem, ut non sint inter censuras ex eius potius benignitate, quam ex natura rei, constituit, cum id ex illius voluntate pendeat, ut violantes interdictum efficiantur irregulares, non autem violantes cessationem à diuinis, vel pollutionem Ecclesiæ. 4. considerantur diuina quo ad illos quibus committenda sunt, mediantè Sacramento ordinis; & consequenter etiam quo ad illos quibus commissa sunt, & quo ad istos est irregularitas, quæ excludit à diuinis respiciendo immediate ipsos ordines ad quos inhabiles reddit, ut suscipi non possint, & suscepti non possint exerceri; & propterea propriè non est poena, nec consequenter censura, sed impedimentum, quòd sæpe est sine peccato, & cum merito, ut patet in corpore vitiatjs, & ministris iustitiæ.

De cessatione, & pollutione.

DE EXCOMMUNICATIONE.

Quid sit excommunicatio, & an sit conueniens aliquem excommunicare. Cap. I I.

EXcommunicatio generaliter sic cum Abbate definiri potest, Excommunicatio est censura à canone, vel à iudice ecclesiastico prolata, priuans communionem Sacramentorum, & quandoque hominum. Sed cum duplex sit excommunicatio, maior scilicet, & minor, de minori inferius agemus, nunc de maiori est fusius tractandum, tum quia est præcipua, tum etiam quia cum aliquid sub poena excommunicationis præcipitur, vel cum aliquis absolute à iudice, vel a canone excommunicatur, de maiori intelligitur. extra de sent. excom. ca. pen. Est autem excommunicatio maior, ecclesiastica césura, qua quis omni licita, tam in spiritualibus, quam in corporalibus, siue civilibus, fidelium communionem priuatur. Pro cuius explicatione, notandum est quatuor esse inter Christianos communicationes, Prima communicatio est humana, quæ etiam inter infideles reperitur, ut simul comedere, colloqui, &c. 2. est ecclesiastica, & visibilis, quæ in hoc consistit, quod homines simul in Ecclesia adorandum, ad recipiendum Sacramenta, & ad audiendum diuina officia, conuenire possunt, & ad canonicam electionem, actiuam, & passiuam vocem habent. 3. est ecclesiastica, & inuisibilis communicatio bonorum, & suffragiorum, quæ ex intentione Ecclesiæ applicantur, vel Deo pro fidelibus offeruntur. 4. est Ecclesiastica, & inuisibilis communicatio omnium bonorum, & suffragiorum, quæ in Ecclesia fiunt, & omnibus in gratia existentibus virtute eiusdem gratiæ communicantur, iuxta illud ps. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Cum autem excommunicatio non sit peccatum, sed poena peccati, non priuat quarta fidelium communionem, quæ sola mortali culpa tollitur, sed eius priuationem, si iusta est, præsupponit, & quando dicitur excommunicationem excludere à regno cælorum, non est quasi excommunicatio tollat gratiam, sed quia præsupponit amissionem, & quia priuat aliquibus dispositionibus ad gratiam, Ecclesiæ. s. suffragijs, priuat etiam cõsequenter speciali Dei protectione, sed non generali, & tradit hominem Sathanæ, ut spiritus saluus fiat, quantum est ex intentione Ecclesiæ, excommunicatio enim est medicina, quæ respicere facit; & obstinati, sua potius

Abb. super rubr. eiusd. tit. Excommunicatio quid sit.

Excommunicatio maior quid. Quatuor inter christianos communicationes.

Excommunicatio non est effectus.

F obli-

obstinatione, quam illa damnantur. Sed excommunicatio priuat tribus prioribus communionibus, quæ hoc versu continentur.

Os, orare, vale, communicio, mensa negatur.

Et non solum in vita excommunicati, sed etiam post eius mortem, ita ut in loco sacro sepeliri non possit, nec pro eo publica oratione orari, nisi prius ab excommunicatione absoluat. Ex quo sequitur excommunicationem esse maiorem pœnam, quæ in Ecclesia detur, cum per eam homo extra Ecclesiam eijciatur, non ut omnino sit extra Ecclesiam, nam si fidem retinet, est membrum Ecclesiæ, sed aridum, putridum, & ut tale, ab Ecclesia eijcitur, & traditur Sathanæ, non quasi damnandus, sed corrigendus, in interitum carnis, ut Spiritus saluus fiat. 1. cor. 5.

EA maxi-
ma pœna.

Conuenientissime infligitur.
Mar. 18.
1. Cor. 5.
1. ad Tim.

S. Th. 4. 5.
d. 18. q. 2.
ar. 1. q. 1.

C6c. Tri.
sess. 25. de
refor. c. 3.

Et hæc excommunicationis pœna conuenientissime in Ecclesia infligitur; nam excommunicandi potestas fuit à Christo Domino Ecclesiæ tradita, & ab Apostolis practicata: Et cum sint in Ecclesia duo gladij ad correctionem malorum, sicut Princeps temporalis debet uti gladio suo, ita etiam Princeps Ecclesiasticus, ne sine causa gladium portet. Quod est etiam rationi naturali consonum, nam cum contingit membrum aliquod corporis putrefieri, & ad aliorum membrorum infectionem esse dispositum, præcinditur ne alia membra inficiat. Accedit etiam, quod Ecclesia, ut inquit S. Tho. excommunicando diuino iudicio conformatur, nam Deus multipliciter punit peccatores, ut eos ad bonum trahat, vno modo per flagella, unde ps. 83. Imple facies eorū ignominia, & querent nomen tuum Domine; alio modo hominē sibi relinquendo, ut auxilijs subtractis quibus à malis præpediebatur, suam infirmitatem cognoscat, & humilis ad Deum redeat, à quo superbiendo abcessit; & quantum ad vtrumque Ecclesia in excommunicationis sententia, diuinum iudicium imitatur, in quantum enim à communionem fidelium separat, ut erubescat, imitatur diuinum iudicium quo per flagella castigat, in quantum autem à suffragijs, & alijs spiritualibus separat, imitatur diuinum iudicium, quo hominem sibi relinquit, ut per humilitatem seipsum cognoscens, ad Deum redeat.

Est autem hoc loco notandum ex Conc. Trid. quod quamuis excommunicationis gladius neruus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris; sobriè tamē magnaq; circumsp̄ctione exercendus est, cum experientia doceat, si temerè, aut leuibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, & perniciem potius parere, quam salutem.

Qui-

Quibus de causis excommunicatio sit nulla, & an sit seruanda quando est nulla vel iniusta. Cap. III.

EXcommunicatio aliquando ita est iniusta, ut non propterea sit nulla, aliquando est etiam nulla, ut si desit aliquid essentialiter requisitum. Videamus primo quando sit nulla, & multæ adducuntur causæ ob quas excommunicatio est nulla. Glof. in cap. Præsenti. de sent. excom. in 6. adducit sex causas, quibus alij super addunt duas, sed ut methodicè procedamus, & simul etiam earum rationem reddamus, Est primo notandum, quod excommunicare licet sit actus clauium, non tamen est actus ordinis, sed iurisdictionis fori exterioris Ecclesiastici. Est 2. notandum, quod nullus est excommunicandus nisi pro peccato mortali, quod patet ex ca. Nemo Episcoporum xj. q. 3. & Glof. ibid. & est communis sententia, & probatur ratione, quia iudex ecclesiasticus per maiorem excommunicationem, illum quem excommunicat tradit Sathanæ, & quodammodo excludit à regno cœlorum, sed nullus debet excludi à regno cœlorum nisi indignus, nullus autem redditur indignus, nisi per peccatum mortale, quod tollit charitatem, quæ est via ducens ad regnum, ergo nullus est excommunicandus, nisi pro peccato mortali. Hoc autem non est ita intelligendum, quasi excommunicatio semper inferenda sit pro eo, quod in se est peccatum mortale, nam sæpe inferitur pro eo, quod in se est veniale, imo aliquando non est peccatum, sed bonum, nam excommunicantur peregrinantes in Hierusalem sine licentia Papæ, sed efficitur peccatū ratione prohibitionis, & inobedientia cui apposta est pœna excommunicationis, est mortalis, & ita semper excommunicatio infligitur pro peccato mortali: Ex quo sequitur (ut inquit Petrus de Palude, & est communis sententia) quod qui certus est se non peccasse mortaliter, propter occurrentes circumstantias, certus etiam est se in rei veritate, non esse excommunicatum, licet præsumatur, & propter scandalum seruanda sit. Et ista duo essentialiter requiruntur ad excommunicationem. s. iurisdictionis, & quod inferatur pro peccato mortali in se, vel ratione inobedientia, quibus essentialiter additur etiam in iudice habente iurisdictionem, intentio excommunicandi. Et si vel vnum ex his tribus desit, excommunicatio est nulla.

Defectu iurisdictionis, vel quia nulla est, vel quia est impedita, excommunicatio ob septem præcipuè causas est nulla.

F 2 Prima.

Excom-
nicatio
quando
sit nulla.

Pro solo
mortali
infligēda.

Petrus de
Palude 4.
5. d. 18. q. 1.

Tria ad
excom-
nicadum
essentialiter
requiruntur.
Defectu
iurisdictionis
est nulla.

Prima si ille, qui excōmunicauit nō est iudex, vel si est iudex, nō est iudex excōmunicati. 2. si excōmunicatio lata est à iudice notorie excōmunicato. 3. cum quis excommunicatur post legitimam appellationem. 4. cum quis excommunicatur à iudice delegato, contra intentionem delegantis. 5. cum quis excommunicatur contra tenorem suorum priuilegiorum, quæ à Superiori maiore obtinuit. 6. cum iudex excōmunicat non seruata forma sibi essentialiter præscripta, vt si inferior Papa excommunicet participantes cum excōmunicato à se, non in crimine sed in locutione, & in alijs propter quæ incurritur excōmunicatio minor, non nominando eos expressè præuia tria monitione, vel vna pro tribus, hæc excōmunicatio est nulla, non quia per huiusmodi participationem incurritur excōmunicatio minor, & vt plurimum est peccatum veniale, nam prohibitio sub pena excōmunicationis, obligat ad mortale, & excōmunicatio lata contra participantes cum excōmunicato ab alio tenet. Sed ideo est nulla, quia Papa illam nullam esse declarat, in cap. statuimus, & in cap. constitutionem de sent. excom. in 6. Et licet vigore cap. statuimus sufficiat monitio generalis, quando excōmunicatio generaliter fertur contra omnes participantes cum excōmunicato, tamen vigore posterioris cap. Constitutionem, requiritur adhuc, quod nominatim moneantur, qui ob huiusmodi participationem excōmunicantur, siue generaliter, siue nominatim excōmunicator excōmunicare intendat, vt ibidem dicit Glossa, & ratio ob quam Pontifex in hoc casu vult monitionem etiam nominatim factam, essentialiter requiri, est quia iudices sunt magis incensi quando eorum auctoritas contemnitur, quam quando contemnitur auctoritas aliorum. 7. cum excōmunicatur non baptizatus. s. iudæus, vel gentilis, nam cum non sint, nec fuerint in Ecclesia, non subduntur spiritali gladio Ecclesie, sed tantum temporalis.

Defectu intentionis.

Defectu intentionis excōmunicatio est nulla. Primo, si qui illam fert, non habet intentionem excōmunicandi. 2. si ille ad cuius instantiam fertur excōmunicatio, non habet voluntatem, vt ligetur, nam (vt inquit Nauarrus), excōmunicatio accipit omne suum robur à voluntate excōmunicantis, qui cum excōmunicat ad petitionem partis, non vult magis excōmunicare, quam ipsa pars velit.

Nau. c. 27
nu. 11.

Quia continet intolerabilem errorem.

Ex eo autem, quod continet intolerabilem errorem, quia scilicet non est lata pro peccato mortali, ob duas causas est nulla. Prima est, si excōmunicetur aliquis, quia fecit aliquod bonum,

vel

vel quia non fecit, vel non facit aliquod illicitum, aut impossibile, huiusmodi est illa excōmunicatio, quam fert Prælati contra non reuelantem ei peccatum suum omnino occultum, vt si constet de furto, vel homicidio, sed penitus ignoratur quis illud comiserit, & illa quam fert contra non reuelantem peccatum occultum alterius, si intendit, & vult quod reueletur, non seruato prius præcepto fraternæ correctionis, in casu quo obligat, nam conseruatio famæ propriæ, & fraternæ correctio ob conseruationem famæ alterius, sunt de iure diuino naturali, cōtra quod Prælati non potest præcipere. 2. est, si excōmunicetur Capitulum, Communitas, vel vniuersitas, & hæc excōmunicatio si sit lata ab inferiori Papa, potest dici etiam nulla ob defectum iurisdictionis, quia de sent. excom. c. Romana in 6. Papa penitus prohibet excōmunicari vniuersitatem, vel Collegium, nam cum dixisset excōmunicationem pro præteritis, vel præsetibus culpis, monitione non præmissa, esse iniustam, & prohibuerit pro futuris, vel præteritis culpis aliquem excōmunicari, nisi mora in exhibenda satisfactione, culpa, vel offensa præcesserit, subiungit In vniuersitatem, vel Collegium proferris excōmunicationis sententiam penitus prohibemus, per quod verbum, videtur tolli potestas excōmunicandi vniuersitatem. Est etiam ex natura sua nulla, quia contingeret innocentes excōmunicari, nō enim est probabile, quod tota aliqua multitudo, sic in malo cōsentiat, vt nulli sint dissentientes. Si autem de facto vniuersitas excōmunicetur, distinguendum est, nam si excōmunicatur à Papa, tenet quoad culpabiles, si excōmunicatur ab alio, uidendum est an per verbum, penitus prohibemus, d. cap. Romana, intelligatur ablata facultas sic excōmunicandi, si intelligitur ablata, vt uideretur, excōmunicatio est nulla, at si non intelligitur ablata, tenet quoad culpabiles. Et si contingeret casus quo omnes communitatis essent excōmunicandi, excōmunicentur omnes, qui tale quid fecerunt, quia cum hac specificatione, & limitatione, licet excōmunicatio sit vniuersalis, fertur tamen contra singulos, & non comprehendit innocentes, & tenet.

Aliquando autem excōmunicatio est iniusta, sed non est nulla, quia ad illam concurrunt omnia essentialiter requisita. s. iurisdictionis non impedita, cum intentione, & culpa mortalis, sed dicitur iniusta, vel defectu rectitudinis animi iudicis, vel defectu formæ non essentialiter requisitæ, est enim excōmunicatio grauissima pœna, quam Ecclesia inferre possit, & pœnæ secundum Philosophum sunt medicinæ, sapientis autem medici est, à le-

Vniuersitas nō potest excōmunicari.

Excōmunicatio iniusta aliquando tenet.

uoribus medicinis, & minus periculosis incipere; & ideo excommunicatio non debet statim pro quolibet peccato mortali infligi, sed requiritur contumacia, & antequam proferatur sententia excommunicationis, debet præmitti triplex monitio, vel vna pro tribus, quæ etiam debet fieri in scriptis, vel coram personis idoneis, vt probari possit, debet etiam in scriptis exprimi causa excommunicationis: & si iudex sine præcedenti monitione, vel sine scriptura excommunicat, excommunicatio est iniusta, & sic excommunicans est per mensem suspensus ab ingressu Ecclesiæ, & si interim celebrat officium diuinum alicui ordini peculiari-ter additum, est irregularis, & solus Papa cum eo dispensat, quæ tamen pœna non afficit Episcopos cap. quia periculotum de sēt. excom. in 6. nec etiam (vt inquit Nau.) alios quando illam formam omittunt, quia periculum est in mora. Sed nihilominus excommunicatio sic lata tenet, etiã si nulla præcedat monitio, ca. Romana de sent. excom. in 6. & ibid. Glossa. Et est communis sententia Abbatis Sylu. Tab. Caiet. Couarru. qui multos etiam citat. Nec est audiendus Sotus qui contrarium tenens, dicit excommunicationem pro peccato præterito quantumuis grauissimo, & enormissimo, sine præcedenti monitione latam, esse nullã, & monitionem iure diuino semper requiri. propter illa verba Christi. Si Ecclesiam non audierit. Nam illis verbis Christus non restringit auctoritatem Ecclesiæ, ut non possit eos, qui aliquod enorme peccatum commiserunt, exemplo Apostoli, qui incestuosum illum absens statim excommunicauit, ad aliorum terrorem, & maiorem illorum confusionem, statim excommunicare, suspēdere, & si Domini sunt, vel populi, propter eos, locum, & eos quoq; interdiceret, sine præcedenti monitione, nam monitio fit, vt resipiscant; & excommunicatio sic repente fulminata, non solum facit resipiscere, sed maiorem etiam timorem, & tunc, & in futurum, incutit.

His præmissis fit Prima Conclusio. Quando excommunicatio ita est iniusta, vt non ob id sit nulla, & quoad Deum, & quoad Ecclesiam est seruanda, patet quia est valida, cum concurrant omnia essentialiter requisita.

Secunda conclusio. Cum dubium est an excommunicatio sit valida, seruanda est tanquam valida, nam in dubijs sequenda est securior pars, qui enim periculum amat, peribit in illo.

Tertia conclusio. Quando certum est excommunicationem esse nullam, sed non publicè constat esse nullam, ad euitandum scandalum est seruanda, sed eo cessante occultè cōmunicare licet.

Quarta

Quarta conclusio. Cum excommunicatio ita est nulla, vt etiã publicè constet esse nullam, nec quoad Deum, nec quoad Ecclesiam, est seruanda.

Quinta conclusio. In omnibus quærenda est absolutio, cum nihil noceat, & multum profit.

An excommunicatio liget ignorantes.

Cap. IIII.

Ignorantia solet à Doctoribus multipliciter distingui, nam alia est facti, alia iuris, & iuris, alia iuris particularis, sententia. s. lata à iudice, vel particularis statuti, alia est iuris communis, & vtraq; tam iuris, quam facti, vel est vincibilis, vel inuincibilis; Et vt quæ certa sunt præmittamus, Sit Prima conclusio. Nulla affectata, & crassa ignorantia, seu vincibilis excusat. 2. conclusio. Ignorantia inuincibilis facti, excusat ab excommunicatione lata contra illud factum: quæ conclusio est expressa in iure cap. si verò, extra de sent. excom. vbi dicitur, quòd qui percussit clericum, quem ignorabat esse clericum, non est excommunicatus.

Tertia conclusio. Ignorantia inuincibilis excommunicationis lata à Iudice, vel à particulari statuto, liberat ab excommunicatione illum, qui facit id quod iudicis sententia, vel ordinarij statuto, sub pœna excommunicationis lata sententiæ, est prohibitum, quæ conclusio est expressa in cap. vt animarum de constitut. in 6. vbi dicitur; Vt animarum periculis obuietur sententijs per statuta quorumcumque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina. Et de istis tribus conclusionibus nulla est inter Doctores controuersia.

Sed dubium est de inuincibili ignorantia excommunicationis lata à Papa, vel à iure communi, Scot. Adria. Maior, Glossa, Io. And. & Bart. tenent, quòd non excuset, sic tamen distinguunt, quando aliquid à Papa, seu à iure communi prohibetur sub censura excommunicationis, aut erat per se antea licitum, aut illicitum; si erat licitum, tunc ignorantia inuincibilis excommunicationis, excusat ab illa, cum excuset à culpa, quia contraueniens dat operam rei aliàs licitæ, at si antea erat illicitum, non excusat, quia dat operam rei illicitæ, ad incurrendam enim excommunicationem, satis est scire opus illud esse aliàs illicitum.

Sed fit quarta conclusio. Ignorantia inuincibilis sententiæ

Ignorantia multiplex.

Quæ excuset, & quæ non.

Scot. 4. 5. d. 6. q. 8. Adria. q. 3. de clauib. Maior. 4. d. 18. q. 2. Gloss. super cap. A nobis 1. extra de sent. exco. Io. And. super cap. Vt animarum de const. in 6. Bar. super l. cunctos populos C. de summa Trini.

F 4 ex-

Nau. c. 27. nu. 8.

Abb. in c. reprehensibilis de Appel. & in ca. sacr. de sent. excom. Sylu. Tab. Exco. 2. §. 5. Caiet. 2. q. 49. ar. 2. Couar. in cap. Alma mater in 6. de sent. exco. Sor. d. 22. q. 5. ar. 2. Excomunicatio quando seruanda.

Ignorantia inuincibilis excusat. Ab. super cap. A no bis eod. tit. S. Ant. 3. p. tit. 24. ca. 33. Sylu. V. exco. 2. §. 25. & 10. §. 4. Ang. V. excom. 7. casu ult. Ros. V. ex co. 7. §. 2. Sot. 4. d. 22. q. 1. ar. 1. Nau. c. 27 nu. 16.

excommunicationis, à Papa, seu à iure communi lata; etiam contra rem aliàs illicitam, & iure diuino prohibitam, excusat ab excommunicatione, ita ut nullo modo incuratur. Ista sententia est Abbatis S. Anto. Sylu. Summæ Ang. & Rosel. Soti. Nau. & videtur etiam Innoc. & aliorum, & probatur primo. Quia committens aliquod peccatum, quod inuincibiliter ignorat esse à canone sub pœna excommunicationis prohibitum, peccat tantum contra legem diuinam, & naturalem, & non contra canonem, vel statutum Pontificis, imo eius respectu ignorantia causat inuoluntarium, quia si sciret excommunicationem, nullo modo faceret, ergo nō incidit in pœnam canonicam, cum eius respectu nulla sit culpa, sed in solam pœnā, quæ peccato lege naturali, & diuina prohibito, debetur, nam quantitas pœnæ debet proportionari quantitati culpæ. Et confirmatur quia auctoritas excommunicandi data, est Ecclesiæ, vt contra illum præcipue exerceatur, qui Ecclesiam non audit, eiq; non obedit, vt patet ex illo Euangelij; Dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus, dixi præcipue, quia illis verbis non restringitur auctoritas Ecclesiæ, quin possit statim contra eos qui aliquod graue delictum commiserunt fulminare sententiam excommunicationis, vt dixi in præcedenti cap. Sed excommunicationes apposita; statutis, & præceptis Ecclesiæ, sunt ordinariæ, non in pœnam peccati iam commissi, sed potius, vt non committatur, & propterea præsupponunt inobedientiam; at qui inuincibiliter ignorat præcepta Ecclesiæ, nullatenus est ei inobediens, nec dicitur eam non audire. Nec valet si dicatur, quod qui non audit Deum, non audit Ecclesiam, nam propriè aliud est non audire Deum, aliud non audire Ecclesiam, vt quis non audiat Ecclesiam, requiritur præceptum Ecclesiæ, & Ecclesia ex eo, quod aliquis peccauit contra Deum, nō ob id illum statim excommunicat, sed prius illum admonet, eique præcipit, & tunc si ei non obedit, illum excommunicat. Probatur secundo. Quia sicut excusat ignorantia facti, ita & ignorantia iuris, nam sicut se habet ignorantia facti, respectu illius qui scit, vel debet scire ius, ita ignorantia iuris, respectu illius, qui nō tenetur illud scire, & in hoc solo differunt ignorantia facti, & iuris, quia cum plures sint qui teneantur scire ius, non tam facillè admittitur inuincibilis ignorantia iuris, quam facti; sed quoad excusationem, eadem est vtriusq; ratio, & ita Innoc. cap. Proposisti dist. 82. absolutè, & sine distinctione ait, quod ignorantibus venia datur. quod autem ignorantia facti excuset, est canon expressus superius conclusione secunda citatus. Probatur tertio.

Quia

Quia iuxta regulas iuris, pœnæ sunt potius restringendæ, quam ampliandæ, sed excommunicatio est pœna, & grauissima, & quod amplietur etiam ad inuincibiliter ignorantes ius commune, & bullas Papæ, est imponere hominibus onus grauissimum, & intolerabile, nam omnes quotidie deberent frequentare valuas. S. Petri, & videre an ibi sit affixa aliqua excommunicatio, & studere iuri canonico, quod autem restringatur ad vincibiliter ignorantes ius, est æquitati, rationi, & canonibus consonum.

Quinta conclusio, in foro exteriori, & contentioso, inuincibilis ignorantia iuris non excusat, & ratio est, quia nō ita præsumitur, & non est idem iudicium de foro contentioso, & conscientie, cum multi sint excommunicati quoad Deum, & non quoad Ecclesiam, & è contra multi sint excommunicati quoad Ecclesiam, sed non quoad Deum, quia Ecclesia non iudicat de occultis, sed secundum allegata, & probata, quando igitur in bullis Papæ dicitur, quod sufficiat affixio inualuis. S. Petri, intelligitur quoad forum exterius, & contentiosum.

Supereft vt respondeamus ad ea, quæ in contrarium obijci possunt, & primo obijcit Adrianus ex d. cap. Vt animarum. quia ibi dicitur, quod ignorantia inuincibilis excusat à statutis ordinariarum, ergo à contrario sensu, non excusat à sententiâ Papæ, & à iure communi. & Papa in d. cap. dicit vt animarum periculis obijcietur &c. nolimus ligari ignorantes, ergo ante hanc concessionem Papæ, ignorantia non excusabat etiam à sententijs, & statutis ordinariarum. Respondetur quod intentio Pontificis in illo capitulo, non est, quod excommunicationes Papæ, & iuris communis ligent ignorantes, saltem in foro conscientie, cum in eis militet eadem ratio; & argumentum à contrario sensu non semper valet. per illam etiam concessionem Papæ non sequitur, quod antea ignorantes ligarentur, sed sicut Papa prohibet etiã ea, quæ lege naturali, & diuina sunt prohibita, ita etiam ad tollendos scrupulos, concedit ea, quæ naturali iure conceduntur, & concessa declarat.

Obijcit secundo ex cap. cum illorum, extra de sent. excomm. Vbi Papa loquens de illis, qui cum essent excommunicati propter manuum iniectionem in clericos, ordines suscipere non formidabant, ex quo erant irregulares, distinguens dicit, quod si sciebant se esse excommunicatos, perpetuò ab ordinibus deponantur, at si ignorabant, vel factum, quia non erant delicti memores, vel ius; cum illis potest dispensari, quo verbo insinuat ignorantes ius, fuisse nihilominus excommunicatos. Respondetur

Secus in foro contentioso.

Argumenta contra quartam conclusionem. Primum argumentum.

Responsio.

Secundum argumentum.

Responsio, quod

quòd ibi Innoc. loquitur de ignorantia crassa, & vincibili, & patet, quia loquitur de ignorantia proprii facti, & de ignorantia notissimi iuris, nullus enim ferè est, qui ignoret, quòd percutiens clericum est excommunicatus, & qui promouendi sunt (vt erant illi de quibus loquitur) illud ignorare non debent; loquitur etiã de foro contentioso, ubi non præsumitur ignorantia; patet etiam quia ignorantia inuincibilis excusat ab irregularitate illos, qui suspensionis tempore, diuina celebrant; extra de Cler. excom. ca. Apostolicæ.

Tertium
argumen-
tum.

Respon-
sio.

Tertio obijcitur, (quo etiam infirmatur prima ratio pro qua ta conclusio) quia licet quis ignoret pœnam ciuilem impositã delicto, committens delictum, in illam nihilominus incurrit, & sic homicida, & fur, est reus mortis, etiã si ignoret sub pœna mortis delicta illa fuisse prohibita; & idem videtur dicendum de pœna ecclesiastica, & ratio est, quia ad hoc, vt aliquis obligetur ad pœnam, non requiritur eius consensus in pœnam, sed satis est, qd delinquat, nam obligatio ad pœnam, non nititur consensui delinquentis, sed potestati legislatoris eam imponentis. Respondetur esse diuersam rationem, inter pœnam ciuilem, & excommunicationem, nam pœnæ ciuiles, sequuntur naturam delicti, cui per legem sunt appositæ, & ob id peccans, illas incurrit, etiam si ignoret legem pœnalem, nam qui scit aliquid esse malum, scit etiam esse debita pœna dignum. At excommunicatio est pœna extraordinaria, quæ non est infligenda nisi Ecclesiæ inobedienti, & præuia monitione, ut ex Euangelio colligitur, & consequenter inuincibiliter illam ignorans, etiam si det operam rei illicitæ, illa non illaqueatur. Et confirmatur, quia idem etiam est de pœnis ciuilibus exorbitantibus, nam si aliquis Princeps alicui paruo delicto apponat pœnam exorbitantem ultra naturam delicti, ad hoc vt incurratur pœna, debet sciri lex, & illam inuincibiliter ignorãs, non meretur illam pœnam, sed solum puniendus est iuxta naturam delicti; quia illius pœnæ ignorantia, facit delictum illud eius respectu inuoluntarium, nam licet sit voluntarium in se, non est tamen voluntarium, vt est causa illius pœnæ, quam inuincibiliter ignorat. Committens etiam fortuito homicidium, liberatur à pœna ei debita, quia non fuit voluntarium. Ex quo sequitur, qd licet ad incurrandam pœnam non sit necessarius consensus delinquentis in pœnam, est tamen necessarium, quòd consentiat in eo cui apposta est pœna, non simpliciter, sed ut est tali pœna subiectum, & non consentiens hac ratione, excusatur à pœna, Vnde si pœna à lege apposta est proportionata delicto, consentiens

in de-

in delictum consequenter consentit in pœnam, at si delictum casualiter committitur, & non est uoluntarium, liberatur à pœna; Si autem pœna est extraordinaria, cõsenties in delictum, & inuincibiliter ignorãs pœnã extraordinariam, obligatur solum ad pœnã delicto debitam, & non ad extraordinariam, quia non consentit in delictum, vt est causa illius pœnæ. At excommunicatio est pœna extraordinaria, nulli peccato ex natura sua debita, ergo ut quis illam incurrat propter quodcumque delictum, debet scire, vel esse talis, quòd teneatur scire, illam esse impositam; Ex hoc ergo contrario argumento, potius nostra sententia confirmatur.

Quarto obijcitur, quia irregularitas est pœna Ecclesiastica, quæ tamen contrahitur ex homicidio casuali, quando datur opera rei illicitæ, secus quãdo rei licitæ, ergo est eadem ratio de excommunicatione. Respondetur primo, quòd hoc argumentum nihil facit ad rem, nam isti dicunt, quòd ignorãtes excommunicationem, si dant operam rei licitæ excusantur, non autem si dant operam rei illicitæ. At quòd casualiter occidens non fit irregularis dans operam rei licitæ, & fit, dans operam rei illicitæ, nõ est ex ignorantia pœnæ irregularitatis, nam hoc est verum, etiam si illam sciat, non est igitur idem casus, nec eadem ratio. Respondetur secundo dato etiam, quòd esset idem casus, adhuc non est eadem ratio irregularitatis, & excommunicationis, nam irregularitas proprie non est pœna, sed est quoddam impedimentum Ecclesiasticum, vnde contrahitur aliquando, etiam sine peccato, imo cum merito, vt à ministris iustitiæ, in causa sanguinis, nam hoc impedimentum non inducitur solum ratione criminis, sed etiam ratione significationis, & non contrahitur nisi in casibus in iure expressis; Et quia clericus debet sequi, & imitari Christi lenitatem, & mansuetudinem, qui propter nos, se morti tradidit, Ecclesia instituit, vt qui voluntariè occidit, aut mutilat, etiam si sine peccato id faciat, sit irregularis; & quòd sit etiam irregularis si casualiter fecit, ita tamen, quòd daret operam rei il-

Quarta
argumen-
tum.
Respon-
sio.

licitæ. At excommunicatio, est pœna, & grauissima, quæ non infligitur nisi pro peccato mortali, & etiam non pro quocumque, sed pro illo cui annexa est contumacia, qua non auditur Ecclesia, ergo non est eadem ratio.

An excommunicatio liget impotentes, excommunicantem, Superiores, æquales, non subditos, & extra terminos iurisdictionis.

Cap. V.

Tria in hoc capitulo explicanda sunt dubia, primum an excommunicatio liget impotentes. 2. an liget excommunicantem, superiores, & æquales. 3. an liget non subditos, & extra terminos iurisdictionis, pro quorum solutione sit Prima conclusio. Si quis verè non potest parere, aut iusta causa ad id non tenetur, perseverante tali causa, non incurrit in excommunicationem latam contra id facientes, vel omittentes, cum ad impossibile, & ad malum nullus teneatur, nec obligari possit.

Secunda conclusio. Excommunicatio non ligat excommunicantem, nec superiorem, nec æqualem. huius ratio est, quia excommunicatio est actus iurisdictionis, & per iurisdictionem aliquis constituitur in gradu superioritatis, respectu eius in quem habet iurisdictionem, quia est eius iudex, & ideo nullus habet in seipsum, vel superiorem, vel æqualem iurisdictionem. Vnde si Episcopus statuto prohibet sub pœna excommunicationis latæ sententiæ aliquod maleficium, nec ipse, nec alius Episcopus, nec Archiepiscopus essent excommunicati, si illud maleficium facerent. At si communicarent in illo maleficio cum iam excommunicato, ratione illius maleficij, essent excommunicati eadem excommunicatione, à iure, virtute Cap. Nuper, & cap. Si concubina extra de sent. excomm. vt dicemus in quinta conclusione sequentis capituli. Nec obstat, quòd aliquis in foro pœnitentiæ potest absolvere superiorem, & quòd dans Indulgentias visitantibus aliquam Ecclesiam, illam visitans, consequitur indulgentias, & remissionem pœnæ, quam ipse concessit, & consequenter se ipsum absoluit; quia absolutio, & ligatio in foro confessionis, est tantum quoad Deum, apud quem aliquis alio inferior redditur per peccatum, sed excommunicatio est in foro exteriori, in quo aliquis non amittit superioritatem, nec redditur inferior, ex hoc quòd peccat, Similiter etiam remissio pœnæ per indulgentias, est quoad Deum, & propterea, qui illas dat, vt Vicarius Dei, potest vt priuata persona visitans Ecclesiam, illas consequi, cum respectu Dei remittentis sit inferior. At superior, in foro exteriori, & contentioso, solum consideratur, vt superior, vel vt subditus

majori

Obiectio.

Responsio.

maiori superiori in eodem foro, & propterea non potest se ipsum ligare, aut soluere, nec per se, nec per accidens, sed debet ligari, & solui, à suo superiori, si habet, & si nullum habet, vt est Papa, nõ potest ligari, & consequenter nulla indiget solutione.

Tertia conclusio. Excommunicatio non ligat eos, qui non sũt sub iurisdictione excommunicantis, nisi ratione delicti, vel contactus, vel rei de qua agitur, de eius iurisdictione efficiantur. probatur quia excommunicatio est actus iurisdictionis. Sed occurrit hoc loco dubium, quare non subditus ratione delicti efficitur subditus, & non ratione indulgentiarum, & gratiarum, quæ sunt fauorabiliores? & quare in foro pœnitentiæ, non subditus ratione delicti non efficitur subditus, sicut in foro contentioso, nam peccans in aliena parochia non ob id debet confiteri peccatum illud Sacerdoti in cuius parochia peccauit. Ad quod respon. detur cum Abbate, esse differentiam inter forum contentiosum, & pœnitentiæ, nam in foro contentioso imponitur pœnitentia, vt satisfaciatur reipublicæ læsæ, quam scandalizauit, & ideo est imponenda ubi deliquit, & ob hoc delinquens, quo ad istam pœnam, sortitur forum alieni iudicis, & ratione delicti, auctoritate iuris, ampliatur læsa iurdictio iudicis illius territorij, vt delinquens cogatur ibi satisfacere reipublicæ, quam læsit delinquendo. at ratione indulgentiarum, & gratiarum, nulla subest ratio ampliandi iurisdictionem sui iudicis, imo confunderetur iurisdictiones. In foro etiam pœnitentiæ, nulla est ratio ob quam ratione delicti amplianda sit iurdictio confessoris in cuius parochia commissum est peccatum, immo potius eneruaretur pœnitentialis satisfactio, nam in confessione imponitur pœna, vt peccator satisfaciat Deo, cuius Vicarius est proprius Sacerdos, qui debet cognoscere vultum pecoris sui.

Quarta conclusio. Excommunicatio non ligat & subditos excommunicantis extra terminos iurisdictionis eius commorantes, dummodo delinquens, & res circa quam delinquitur, & etiam ipsum delictum, sint omnino extra terminos iurisdictionis excommunicantis, aliàs enim essent excommunicati, vt si Episcopus iubeat sub pœna excommunicationis suos clericos beneficiatos in alterius diocesi commorantes, ad residentiam, vel ad synodum venire. At c si Episcopus generaliter præciperet sub pœna excommunicationis, quòd nullus accedat ad monasteria monialium, accedentes ad monasterium exemptorum non incidant in excommunicationem, quia delictum committitur in loco exempto, & locus exemptus æquiparatur loco extra diocesim

Dubium.

Solutio.
Ab. super
cap. i. de
Rapt. & su
per c. Nu-
per de sct.
excom.

a cap. Vt
animarũ
de const.
in 6.
b Ang. ex-
co. r. §. 10.
Sylu. exco
2. §. 3. & 9.
c Tab. ex-
co. 4. q. 4.

sim existenti, si autem specialiter præciperet, quòd nullus accedat ad monasteria exempta, essent excommunicati ratione criminis commissi in loco non exempto, scilicet in via.

d Sylu. excom. 1. §. 6. Nau. c. 27. nu. 6. e Nau. licet Sylu. contrariū dicat ibid f Nauarr. ibid.

Quinta conclusio. Episcopus, vel alius iudex, extra d territorium suæ iurisdictionis excommunicare non potest, etiam suos subditos, etiam si esset e vi pulsus, nisi in loco f viciniorepiscopatu, vel de consensu Episcopi ubi manet, cum enim nullus sit excommunicandus sine cognitione causæ, requiritur locus ad sedendam pro tribunali. At si res esset adeo manifesta, quòd non requireret cognitionem causæ, excommunicare posset.

An excommunicatio liget non completa actione, & an liget etiam mandantes, consulentes, & auxilium dantes, & de differentia, quæ est inter participationem ante incursum, & post incursum excommunicationem. Cap. V I.

VT cognoscamus quos excommunicatio comprehendat, & an requirat actionem completam, duo in qualibet excommunicatione, siue à iure, siue ab homine, notanda sunt. Primum in qualibet excommunicatione duo inueniri. s. personam, quæ excommunicatur, & actionem pro qua excommunicatur. 2. participantes in crimine criminoso, propter quod lata est excommunicatio, dupliciter posse considerari, vel in illo crimine antequam sit commissum, & consequenter ante excommunicationem; vel postquam est commissum, vt participatio sit cum iam excommunicato, in crimine criminoso.

His suppositis sit prima conclusio. Si actio pro qua lata est excommunicatio, consideretur ex parte termini, ad hoc, vt incurratur excommunicatio, illa actio debet esse completa. Verbigratia, Si excommunicatur quicumque occiderit Christianū, quantumcumque aliquis animo occidendi vulneret, etiā si mille vulnera lethalia Christiano inflixerit, nisi sequatur mors, nō erit excommunicatus. Excommunicatur iniiciens manus violentas in clericum, & consilium dans, aut assentiens, vnde quantumcumque aliquis conetur percutere clericum manibus, lancea, lapidibus, nisi lanceæ, vel lapidis ictus pertingat ad clerici personam, non incurrit excommunicationem latam contra iniicientes manus violentas in clericum, nec ipse, nec illi, qui consilium dederunt.

Secunda conclusio. Si actio pro qua lata est excommunicatio, consideretur, vt est ab agente, incurritur excommunicatio, etiam

etiam si actio non sit consummata ex parte termini. Verbigratia excommunicatur religiosus dicens aliquid, vt retrahat audientes à solutione debitarum Ecclesijs decimarum, ad hoc, vt religiosus incidat in excommunicationem, non requiritur, quòd aliquis ex eius dicto retrahatur à solutione decimarum, sed satis est, quòd ipse id dicat tali intentione.

Tertia conclusio. Excommunicatio non comprehendit nisi illas personas quas expressè nominat. Vnde cum excommunicatur qui fecerit hoc, vel illud, est solum excommunicatus qui id fecit, non autem præcipiens consulens, defendens, & adiuuans ante commissum crimen, & si excommunicatur, qui id fecerit, & fieri præceperit, id consulentes, defendentes, & adiuuantes non erunt excommunicati, cum non fuerint expressi. Ista conclusio est partim contra Syluestrum, qui dicit, quòd mandans fieri aliquid, per quod faciens incidit in excommunicationem, in eandem excommunicationem incidit, si sequutus est effectus; & etiam ratum habens illud maleficium, dummodo concurrant ea, quæ requiruntur ad hoc, vt ratihabitio confirmet actum præcedentem, at consulentes, dantes fauorem, & inducentes alium, non incidunt nisi id exprimat. Est etiam contra Rosellam, qui generaliter dicit, præcipientes, consulentes, & dantes auxilium, in eandem excommunicationem incidere. Et probatur conclusio. primo quia secundum Glossam communiter ab omnibus receptam, excommunicatio non debet extendi de vno casu ad alium, quia pœnæ sunt restringendæ l. penul. ff. de pœn. & cap. pœnæ de pœnit. d. r. & in pœnis ad similia non arguimus, secundum Glossam. At præcipientes, consulentes, defendentes, & auxilium dantes, nō sunt verè, & proprie facientes, sed interpretatiue, nam mandatum, & consilium, præcedunt factum, etiam per mensem, & annum, & nihil præcedere potest, id quod vere est ipsum. Vnde secundum Abbatem, statutum faciens mentionem de committente delictū, non comprehendit præstantem opem. Probatur secundo. Quia quando excommunicans vult comprehendere non solum facientes, sed etiam cooperantes, extendit apponendo, quandoque, & quicumque dederit consilium, auxilium, vel fauorem; quandoque, & quicumque mandauerit, quandoque, & qui fuerit mediator; ex his enim, & similibus appositionibus, significatur, quòd nisi fierent huiusmodi extensiones, soli facientes essent excommunicati, nam aliàs frustra fierent huiusmodi expressiones, & extensiones, si in omni excommunicatione intelligerentur.

Nec obstat si dicatur, quòd agentes, & consentientes, pari potest

Caict. V. excom. in princ. & c. 47. Tab. exco. 5. casu 49. Nau. c. 27. n. 51. Sylu. V. excom. 10. §. 5.

Ros. exco. 1. casu 43. Gloss. in Clem. 1. de sep. & in Clem. 1. de cōsag. Gloss. c. in pœnis de regul. iur. in 6. Abb. in c. fin. de iniur. & dā.

Obiectio-
nis solu-
tio. na puniuntur. nam Respondetur, quòd agentes, & consentientes peccant, sed non semper æqualiter, & ita omnes puniuntur, sed non semper æquali pœna, sed pro gravitate delicti, loquendo de pœna criminali, peccato debita. at excommunicatio est pœna extraordinaria, & arbitraria, & ad iudicandum de illa, non attendenda est natura delicti, nec peccatum participantium in illo delicto, sed ipsa excommunicatio, & eius forma, seu verba, nam aliquando infertur pro magno delicto, aliquando non infertur pro magno, sed pro parvo, & aliquando fertur contra omnes participantes, aliquando contra solos committentes. Est autem hoc loco notandum, quòd licet alicuius iuris excommunicatio sit solù contra facientes, nihilominus aliquando à superueniente iure extenditur etiam ad mandantes, consulentes, & iuuantes, vt est illa cap. si quis suadente. 17. q. 4. contra iniicientes manus violentas in clericum, & propterea videndum etiam est, quid alij canones de illa disponant, & an interpretando, uel extendendo, illam amplient.

Quarta conclusio. quando excommunicatio extenditur ad præcipientes, consulentes, defendentes, & auxilium præstantes, isti non sunt excommunicati, nisi cum consumatur actio, vnde licet aliqui mandent, consulant, & auxilium præstent, vt quis manus violentas in clericum iniiciat, nisi ille iniecerit, non sunt excommunicati, quia actiones istæ non excommunicantur, nisi quatenus sunt cooperatoriæ, non sunt autem simpliciter cooperatoriæ nisi quando completur opus principale. s. iniectio manuum; At si excommunicaretur actus præcipiendi, & consulendi, non solum, vt cooperatoriæ, & vt respicit terminum, sed etiam in se, vt est præcipientis, & consulentis, tunc iuxta secundam conclusionem essent excommunicati, etiam non completa actione, & sic mandans interficere aliquem per assassinos, est excommunicatus, etiam si non sequatur mors. cap. 1. de Homic. in 6.

Quinta conclusio. Participantes in crimine criminoso, cum iam excommunicato ratione illius criminis, sunt excommunicati à iure, eadem excommunicatione, vigore cap. Nuper. & cap. si concubinæ. extra de sent. excom. Ista conclusio est communis omnium canonistarum, & summistarum, & inter alios ita tenent, & interpretantur illa duo capitula. Glossa Abbas Sylu. Tab. Caiet. Sot. Nau. & Couar. Nec est contraria tertiæ conclusioni, & proutriusq; conclusionis intelligentia, notandum est, quòd dupliciter contingit participare in crimine criminoso, cui. s. apposita est excommunicatio, Primo antequam illud crimen committatur,

& sic qui

& sic qui præcipiunt committi illud crimen, consulunt, auxiliantur, & fauorem præstant, nõ sunt excommunicati, nisi illa excommunicatio eos expressè comprehendat, & hoc est, quod dicitur in tertiâ conclusionem. 2. postquam illud crimen iam est commissum, & ratione illius qui illud commisit, est excommunicatus, & qui cum excommunicato participant in crimine, propter quod excommunicatus fuit, sunt excommunicati eadem excommunicatione, nõ quidem virtute illius excommunicationis, quæ non fuit nisi contra facientem, sed virtute generalis excommunicationis à iure, quæ est contra participantes cum excommunicato in crimine criminoso. Vnde si excommunicetur, qui furtum fecerit, iuxta tertiam conclusionem, qui consulit, & præcipit furtum, non est excommunicatus, at qui post commissum furtum consulit, & vt nõ restituat, vel, ut iterum furetur, iuxta hanc quintam conclusionem, est excommunicatus, eadem excommunicatione, quia participat in crimine criminoso, nõ ante incursum excommunicationem vt præcedens, sed cum iam excommunicato, etiam si esset Episcopus, qui illam tulit, nam licet non possit excommunicare se ipsum, est nihilominus excommunicatus eadem excommunicatione, à iure communi in dicto casu extensa. dicitur in crimine criminoso, quia qui participat cum excommunicato in alijs criminibus, quantuncumque grauibus, non est excommunicatus, nisi excommunicatione minori, nam virtute dictorum canonum, per solam participationem cum excommunicato in crimine criminoso, incurritur eadem excommunicatio.

Quando excommunicatio liget statim ipso facto, & quomodo suspendatur, & retro trabatur. Cap. VII.

EXcommunicatio aliquando ligat statim ipso facto, aliquando non, nam excommunicatio non est semper latæ sententiæ, sed sæpe est comminatoria, & ad discernendum quando sit latæ sententiæ, vel comminatoria, consideranda sunt eius verba, si enim sunt præteriti, aut præsentis temporis, vt sit excommunicatus, decernimus excommunicationi subiaccere, est latæ sententiæ, & ipso facto incurritur. At nisi sit aliquod verbû, per quòd appareat latam esse excommunicationis sententiam, est comminatoria, & nõ incurritur ipso facto, sed requiritur Iudicis declaratio, & sententia, vt si canon dicat excommunicetur, & etiam si absolute dicat præcipimus sub pœna excommunicationis, intelligitur ferenda.

G Est

Gloss. &
Abb. in d.
cap.
Sylu. Tab.
Caiet. V.
excom.
Sot. d. 22.
q. 2. art. 3.
Nau. c. 27.
nu. 33.
Couar. in
ca. Alma
mater de
sent. exco.
in 6. §. 3.
nu. 5.

Est autem hoc loco de excommunicatione latae sententiae primo notandum, quod excommunicatio (vt diximus) non ligat si qui eam fert non habet intentionem ligandi, neque etiam si is ad cuius instantiam fertur, non habet voluntatem vt ligetur, quia excommunicatio omne robur suum accipit a voluntate excommunicantis, & qui excommunicat ad petitionem partis, non vult magis excommunicare, quam ipsa pars velit, sed cum non constat de eorum intentione, habendi sunt tanquam excommunicati. Ex quo sequitur quod excommunicatus sub conditione, si non soluit ad praescriptum terminum, si ille, cui soluendum est, prorogauerit terminum antequam incurratur excommunicatio, tollit excommunicationem, & non erit excommunicatus, iuxta communem, Abbatis, & citatorum a Decio in cap. Praeterea 2. de Appell. sed si non soluerit in tempore praedicto, erit excommunicatus, quod Sylu. & Nau. limitant, & bene, quando terminus prorogatus fuit, de consensu iudicis, aliis secus, nam licet excommunicatio lata ad petitionem partis, tolli possit antequam incurratur, per hoc quod pars non vult illum amplius ligare, non tamen potest suspendi, & differri, neque ita mutari, vt semel sublata, iterum incurratur, quia hoc est iurisdictionis, quam pars non habet, & propterea ad hoc requiritur consensus Iudicis. Non est autem eadem ratio de excommunicatione lata contra pensionarium non soluentem pensionem tempore debito, quia ista potest per dilationem expressam, vel tacitam factam, ab eo cui soluenda est pensio suspendi.

De parte concedente dilacionem.

Sylu. v. ex comm. 2. not. 7. casu 13. Nau. c. 27. au. 15.

Excommunicatio quando retro trahitur.

Primus casus. Nau. c. 23 au. 103.

Secundus casus.

Est secundo notandum, quod duo sunt casus in quorum vno, excommunicatio latae sententiae, ipso facto incurrenda, retro trahitur, vt prius censeatur incurra, in altero suspenditur, vt non incurratur tunc, quando ipso facto esset incurrenda, sed alio tempore, & quando postea incurritur, a principio censeatur incurra, qui sunt secundum stylum Romanae curiae, vt inquit Nauarrus; quorum etiam nos reddemus rationem, quam nec ipse, nec alij reddunt, nec satis explicant. Primus casus est in Simonia (non loquimur de illa quae fit per confidentiam) vt si detur beneficium; cum pacto, quod post annum dentur v.g. centum aurei, tunc sunt excommunicati, quando soluitur pretium, vt Simonia fit ex vtraque parte completa, & si nunquam soluitur, nunquam sunt excommunicati, & quando post annum soluitur, licet tunc sint excommunicati, tamen iam inde a principio secundum stylum curiae, censentur excommunicati. Secundus casus est in excommunicatione lata ipso iure, contra pensionarium, qui debito tempore

pore non soluit pensionem, & tamen si tempore debito non soluit, non censetur excommunicatus, donec is cui pensio debetur, declaret se velle illum esse excommunicatum, & illo etiam post mensem, & annum declarante, habetur pro excommunicato, iam inde a termino elapso, & si antequam declaret moritur, vel soluitur pensio, vel fit compositio, excommunicatio nunquam censetur incurra. Et huius ratio est, quia ista excommunicatio, est lata a Papa in fauorem illorum quibus referuata est pensio, & non est lata ad instantiam alicuius particularis ob non solutionem, sed ex communi stylo, & non est credendum quod omnes velint non soluentes sibi pensiones die statuto esse excommunicatos, cum autem excommunicans ad instantiam, seu fauorem alterius, non velit magis excommunicare quam ipsa pars velit, ideo Papa, ita fert contra non soluentes pensionem tempore debito excommunicationem, vt velit eos ad quorum instantiam fertur, declarare se velle illos in eam incidisse, & quando declarant, tunc in illam incidunt, sed quia fuit latae sententiae pro tempore debito, & suspensa ex concessione partis, id Papa concedente, ob rationem dictam, licet videatur actus iurisdictionis, & forte dilatio solutionis fuit fraudulenter facta, & etiam obtenta, & propterea quo ad Deum fuerunt statim elapso termino excommunicati, ideo secundum stylum curiae, quando declarantur excommunicati, ita declarantur, vt a termino elapso habeantur excommunicati.

Praedictorum ratio.

Sed notandum est quod in neutro casu excommunicatio ita retro trahitur secundum stylum Romanae Curiae, vt verè a principio fuerit vel censeatur incurra, nam qui ante cum illis licite communicarunt non ob id postea dicuntur illicitè communicasse, imo illi qui ante completam ab altera parte Simoniam, vel qui post elapsum terminum ad soluendam pensionem ante declarationem celebrant, non efficiuntur irregulares, quia illi verè non sunt excommunicati, cum Simonia non sit ex vtraque parte completa, & isti credere possint, quod illi quibus debetur pensio, eos excusatos habebunt, & non declarabunt illos excommunicatos, & consequenter nullus est hic contemptus Ecclesiasticae censuræ, vt hac ratione efficiantur irregulares, etiam si sciant secundum stylum Romanae Curiae, his duobus casibus excommunicationem retro trahi, sed dicitur retro trahi quia ampliatur beneficiū absolutionis, ac si a principio fuisset incurra, quia tunc cepit causa, ob quam, & contra quam, lata fuit excommunicatio, ratione cuius iam illi ligari ceperunt quo ad Deum, & etiam aliquo modo quo ad Ecclesiam, licet non completè & perfectè. Nec obstat si

Quomodo intelligatur retro trahitio.

Obiectio.

Solurio.

dicatur, quod interdictum, & excommunicatio pure, & sine conditione lata, non potest esse pendens, sed statim ligat, aut non ligat, cap. Adhæc quoniam extra de Appell. Nam quod excommunicatio pure facta non possit esse pendens, est secundum ius humanum antiquum, quod potest tolli alio iure humano posteriori contrarij, ius autem posterius contrarium, est antiquus, & communis stylus Romanæ Curia, qui in prædictis casibus sic feruat Papa sciente. Pro quo etiam facit quod amissio emphiteus ipso iure incurta per ca. Potuit extra de locat. & l. 2. C. de iur. Emph. est ita pendens, quod si dominus proprietarius antequam illam perat, vel declaret se velle petere, moriatur, non censeatur amissa, & si peratur, sic: & idem si ipse Emphiteuta moriatur antequam ab eo illa petatur, vt probat Cass. decis. 2. & 3. de locat.

Quando excommunicatio liget mortuo illo qui excommunicauit, & an excommunicationes præceptis appositæ, & Bullæ cæna Domini sint à iure. Cap. VIII.

Videndum nunc est quando excommunicatio liget mortuo illo qui excommunicauit; Et vt separemus certa à dubijs, notandum est, quod excommunicatio, aut est à iure, aut ab homine, & inter vtramque hæc constituitur differentia, quod excommunicatio lata à iure, ligat etiam post mortem excommunicantis, at lata ab homine, idest à iudice, moritur mortuo, vel ablato ab officio illo qui eam tulit, quo ad illos tamen, qui eam non incurserunt antequam ille moreretur, aut priuaretur. Et in hoc nulla est inter Doctores difficultas, & est generale de omnibus pœnis: Sed dubium est quæ nam excommunicatio sit à iure, & quæ ab homine: Omnes in hoc conueniunt, quod excommunicatio lata mediante aliquo canone, constitutione, vel statuto, est à iure, sed dubitatur de præcepto facto sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, an ista excommunicatio sit à iure, vel ab homine; illi enim quibus fiunt huiusmodi præcepta, à quibus se liberare vellent, nisi in eis viderint expressam legis, statuti, aut constitutionis formam, dicunt esse ab homine, & spirare cum vita præcipientis, de quo etiam Doctores videntur variè loquuti.

Pro quo notandum est, quod Doctores de præceptis, & etiam de excommunicatione, suspensione, interdicto, & alijs pœnis, quo ad hoc, loquuntur sub nomine sententiæ, nam pœnæ sunt annexæ sententiæ, & præceptum, vt inquit Speculator, est species sententiæ,

Spec. tit. de sent. c. a. nu. 14.

tiæ, vt ergo ex Doctoribus, hanc veritatem eruamus, videndum est quando sententia est à iure, & quando ab homine. Host. Spec. Abbas S. Ant. & alij dicunt, quod sententia pro offensa futura, absolute, sine temporis determinatione est à iure, & quod à iudice siue ab homine non potest esse nisi pro contumacia, vel offensa præterita, vel futura pro tempore determinato. Alij dicunt quod interdictum, siue sententia excommunicationis simpliciter lata, non durat vltra tempus proferentis, sed tunc durat cum statutum, seu decretum aliquod facit. Ita tenet Glossa in cap. A nobis extra de sententia excommunicationis. Et Couar. in cap. Alma mater de sent. excomm. in 6. §. 10. tenet sententiam simpliciter & vniuersaliter latam sine temporis determinatione pro futuris culpis, posse esse etiam ab homine, & quod illa excommunicatio d. cap. A nobis contra illos qui furtum fecerint, fuerit ab homine.

Sed nihilominus veritas est clara, & qui videntur contrarij, facile ad concordiam reducuntur, nam qui dicunt sententiam simpliciter latam pro culpis futuris posse etiam esse ab homine, & spirare cum illo, mouentur solū propter auctoritatem d. Glossæ, & Glossa id asserit solum propter l. fin. ff. de pœn. in qua dicitur quod præses vltra administrationis suæ tempus, non potest interdiceret alicui arte sua. At l. 1. §. sed vrbem ff. de Off. præf. vrb. & l. 1. C. de postulando, dicitur quod præfectus potest in perpetuum aliquem priuare officio aduocationis, licet ipse sit temporalis. Vbi Glossa super d. leges, eas concordans, inquit, quod præfectus sententiando potest aliquem sua arte priuare, at si id extra iudiciū facit, vltra suum tempus non extenditur. Sententia ergo excommunicationis, suspensionis, & priuationis, pro futuris culpis simpliciter lata, sine temporis determinatione, quando est cum cognitione causæ, est à iure, & perpetua, & ab aliquibus dicitur ab homine, non quia cum illo spiraret, & non sit perpetua, sed quia non est secundum formam statuti, vel legis, & sic loquitur Couar. ab alijs dicitur à iure, non ratione formæ, sed quia est perpetua, vnde æquiuocatio est in nomine, quæ apud aliquos confusionem parit. Nec requiritur, quod ista cognitio causæ semper fiat per processum, ad hoc vt excommunicatio sit perpetua, sed satis est quod causa sit euidenter iusta, quæ semper militet, vel sit secundum Concilia, & canones, in fauorem religionis, aut publicæ utilitatis: nam in manifestis non est opus forma & figura iudicij. Vnde Speculator inquit, quod excommunicatio sic lata, excommunico omnes qui furtum fecerint, durat post mortem excommunicantis, idem dicit Host. de excommunicatione sic lata, Ex-

Host. de sent. excō. cap. 6. Spec. tit. de legato cap. 4. nu. 36. Abb. de cler. non resid. in c. cū ad hoc. & de sent. excōm. in c. a nobis. S. Ant. 3. p. tit. 24. cap. 74.

communico omnes Cruce signatos nisi Crucem ferant, quia est in fauorem crucis. Præceptum igitur disponens de futuris culpis, quod est cum cognitione causæ, vel ex causa euidenter iusta, æquiualeat legi, & statuto, & est perpetuum, & excommunicatio ei annexa semper ligat, etiam post mortem excommunicantis. Et ista sententia est tenenda tanquam communis, nam vt dixi quæ Doctores dicunt de sententijs a iure, vel ab homine, intelligenda sunt etiam de præcepto, cum sit species sententiæ.

Et vt rationem huius differentiæ habeamus, notandū est quod ad excommunicationem tria essentialiter requiruntur, quibus existentibus excommunicatio tenet vt diximus; s. in excommunicante iurisdicctio non impedita, cum intentione excommunicandi, & quod feratur pro peccato mortali, in se, vel ratione inobedienciæ, ad iudicandum ergo an excommunicatio valida, teneat etiam post mortem excommunicantis, videnda est illius intentio, quæ aliquando est manifesta, aliquando habetur coniecturis, Et dicimus quod defectu intentionis perpetuo excommunicandi, non durat post mortem, primo quando est ad tempus, vt nisi quis reuelauerit hoc aut illud infra tatum tempus, vel quando est de re tunc transeunti, vt si Episcopus præcipiat sub pœna excommunicationis ne quis reuelat ea quæ ab ipso audiuit. 2. licet sit sine temporis limitatione, pro futuris culpis, non tamen est vniuersalis contra omnes, sed tatum contra aliquos. 3. licet sit vniuersalis, tamen non est cum cognitione causæ, & causa pro qua lata est, tanquam dubia in se, vel ratione circumstantiarum, indigebat discussione, & debebat audiri pars; istæ excommunicationes non dicuntur à iure, sed ab homine; quia quæ sunt à iure, sunt perpetua donet reuocentur, sunt vniuersalia, & ex certa scientia, & ratione, non est autem credendum quod Iudex, vel Prælatus, qui ad excommunicandum vel ex propria opinione, vel aliquos tantum ex propria voluntate mouetur, velit vt qui post eius mortem, vel officium id comiserint, excommunicationis sententia subiaceant, cum illa excommunicatio fuerit potius à iudice vt homo, quam à iure, quæ nihilominus ipso viuente tenent, quia sunt iuri consonæ, & ex rationabili causa iudicis animum mouente, & indubijs etiam obediendum est; Et quod fuerint absolute lata, sine temporis limitatione, non arguit in iudice voluntatem perpetuo excommunicandi, sed quod sint ad eius beneplacitum. Durat autem excommunicatio post mortem excommunicantis primo quando est mediante aliqua lege, statuto, vel constitutione, quia hæc sunt perpetua donec reuocentur. 2. quando est

Confideranda est intentio.

Non durat post mortem.

Durat post mortem.

do est sub forma præcepti cum cognitione causæ, tunc enim tanquã iuridice lata, est perpetua donec reuocetur, sicut & aliæ sententiæ iudicis, nam præceptum cum cognitione causæ, est species sententiæ. 3. quando est pro confirmatione præcepti facti de re euidenti, quæ non indiget discussione causæ, quale est præceptum de tollendo aliquo abusu, de non committendo aliquid quod est contra religionem, vel contra commune bonum, huiusmodi præcepta & excommunicationes scriptis facta, & intimata, & apud notarium ad perpetuam memoriam registrata, sunt perpetua, quia licet non habeant formam legis, & statuti, nihilominus habent vim legis, & statuti, & eis æquiualent, & præcipientis intentio fuit in perpetuum providere, & non pro tempore tantum sui officij, cum præceptum sit de re perpetua, s. de tollendo abusu, & de re adeo clara, quæ nulla indiget discussione, Er cū verba deseruiant intentioni, & non intentio verbis cap. secundo requiris extra de Appell. ridiculum est credere præceptum illud quod v. g. facit Episcopus suis Canonicis, qui cum non inseruiant, nec resideant percipiunt distributiones, vel qui non incedunt in habitu & tonsura, ne de cætero sub pœna excommunicationis lata sententiæ id committant, momentaneum esse, aut donec ipse vixerit, ex eo quod non posuit verbum statuti, constitutionis, aut legis, & si præceptum est perpetuum, erit etiam consequenter excommunicatio ei annexa, cum eadem vtriusque fuerit intentio, scilicet excommunicatione perpetuo corroborare, & confirmare præceptum.

Ex quo sequitur excommunicationes Bullæ Cænæ Dñi esse à iure, & durare post mortem Pontificis; quod est contra Sotum & alios, & etiam partim contra Nauarrum, qui dicit aliquas bullas Cænæ Domini esse ab homine, & spirare cum vita Pontificis, quia habent vim præcepti, & aliquas esse à iure, quia in illis declaratur quod durent post mortem, & consequenter habent vim legis. Sed simpliciter dicendum est nullam bullam cænæ Dñi spirare cum vita Pontificis, etiam si habeat vim præcepti: primo quia illa præcepta sunt de re summi momenti pro conseruatione veritatis fidei, vnitatis, & puritatis Christianæ religionis, ac libertatis Ecclesiasticæ, & non est credendum quod Pontificis intentio sit providere tantum pro vitæ suæ tempore, & confirmatur quia aliàs successor illam statim renouaret, aut confirmaret, quod tamen non facit, nisi in die cænæ Domini, ergo signum est quod semper durat quousque renouetur. 2. probatur ex cap. 3. & 5. de pen. & remis. extrauag. lib. 6. in quibus ponuntur excommunicationes

De bulla cænæ.
Sot. 4. 5.
dist. 22. q.
2. art. 3.
Nau. c. 27.
num. 74.

reſeruata Papæ, inter quas ſunt illæ bullæ Cænæ Domini, quæ frequenter ſemper ſunt reſeruata, etiam ſede vacante, & nondum à Succellore renouatæ. 3. probatur ex verbis bullæ, vbi hoc multipliciter apparet, nam in excommunicatione contra ſchiſmaticos dicitur, qui ſe à noſtra & Romani Pontificis pro tempore exiſtentis &c. & in alia dicitur, à mandatis noſtris, ac Rom. Pont. pro tempore exiſtentium ad vniuerſale futurum Concilium appellantes, in ea etiã excommunicantur raptores ſupelleſtilium, & ſcripturarum Cameræ, & Palatii Apoſtolici, tempore ſedis vacantis; Si ergo vigore harum bullarum excommunicatur delinquentes tempore vacationis ſedis, & aliorum Pontificum, non ſpirant cum ipſorum vita. Accedit etiam quod aliquando Papa hoc expreſſe declarat, addens volentes præſentes noſtros proceſſus &c. quouſque alij huiusmodi à nobis, aut Rom. Pontifice pro tempore &c. durare, ſuosque ſortiri effectus: Nec obſtat ſi aliquando Papa non ſic declarat, nam nihilominus durat, et ſatis conſtat de eius intentione, vt patet ex dictis. Nec etiam obſtat quod hæc bulla ſingulis annis renouatur, nam non propterea renouatur quaſi præcedens vim ſuam amiſerit, aliàs enim fruſtra renouaretur ab eodem Pontifice, ſed id fit vt frequenti commemoratione, & publicatione, fidelium Chriſtianorum cordibus firmiter in hæreat, maiorque conſcientijs timor injiciatur, ad retinendam Chriſtianæ religionis puritatē, & vnitatē, ob quam etiam cauſam nõ renouatur quocunq; tempore, ſed in die Cænæ Domini, in qua tot à Chriſto Domino recepimus beneficia, & eius myſteria, & ſacramenta ſingulis annis repræſentantur. Ex quo etiam ſatis habetur firma, & conſtans voluntas Pontificis, quod illius bulla duret vſque ad eius renouationem, etiam ſi alia ratione ex verbis bullæ non declararetur. Nec etiã obſtat quod per ſubſequentem bullam ceſſat præcedens, & quod bulla interdum augetur, & minuitur, nam bulla præcedens non ideo ceſſat quaſi vim ſuã amiſerit, ſed quia in ſubſequenti repetitur, & renouatur, & quo ad communiter compræhenſa non minuitur, licet aliquando aliqua addantur, & poſtea etiam tollantur pro vt temporis, ac rei ratione, Põtifici expedire videtur, nec ob id deſinit eſſe à iure, nã etiam canones à Pontifice augetur & mutantur. Concludamus igitur quod ſicut Doctores aſſerentes excommunicationes bullæ Cænæ Domini eſſe ab homine, & ſpirare cum vita Pontificis, quando ſunt per modum præcepti, manifeſte decipiuntur, ita etiam decipiuntur in excommunicationibus ab ordinarijs pro confirmatione ſuorum præceptorum latis, quando præcepta ſunt

ſunt talia, & taliter facta, vt æquiualeant legi, falſum enim eſt (vt diximus) quod omne præceptum terminetur cum vita præcipientis.

An ligent excommunicationes, & ſuſpenſiones, quæ non fuerunt receptæ, vel quæ non ſunt amplius in vſu, & quomodo cognoſcantur. Cap. IX.

Agendum nunc eſt de illis cenſuris Eccleſiaſticis, quæ nõ fuerunt receptæ, vel non ſunt amplius in caſu, de quibus duo videnda ſunt. Primum an ligent, ſecundum, quæ ſint iſtæ, & quomodo cognoſcantur. Quoad primum notandum eſt, quod ſicut aliquando aliqua lex Principis non recipitur à ſubditis, & recepta per contrariam conſuetudinem tollitur, ita etiam, & cenſuræ Eccleſiaſtica, de quibus tamen maior videtur difficultas, quam de lege ciuili, & ratio difficultatis eſt, quia Princeps ſecularis, ita eſt à Deo, vt fit factus mediante Populo, & ſicut factus eſt à Populo, ita etiã à Populo habet ſuam auctoritatem, maiorem, uel minorem, quam etiam ab eo iuſta cauſa exiſtente, auferre, & in alium transferre poteſt, vnde non videtur inconueniens, quod Populus aliquando non recipiat aliquam eius legem, & receptam per contrariam conſuetudinem tollat. At Papa eſt inſtitutus à Chriſto Domino, à quo ſuam habuit auctoritatem, vt eius Vicarius, quam nec populus, nec tota Eccleſia, poteſt ab eo tollere, & licet aliquas leges faciat, etiam vt eſt Princeps temporalis (quod ei etiam conuenit, vt eſt Vicarius Chriſti, qui eſt Rex Regum, & Dominus dominantium) multas tamẽ facit, vt Princeps ſpiritualis, & Chriſti, Vicarius per clauium auctoritatem, quam certum eſt non habere niſi à Chriſto, & virtute huius auctoritatis, & clauium, excommunicat, ſuſpendit, & interdicit, ergo illius cenſuræ non infirmantur per hoc quod non recipiuntur, vel receptæ, non amplius obſeruantur. Et confirmatur primo, quia aliàs ſequeretur, quod iſtæ cenſuræ dependerent à ſubditorum arbitrio, quod nullo modo eſt dicendum. Confirmatur ſecundo. Quia populi conſuetudo habet vim legis, & ob id non eſt mirum, ſi aliqua conſuetudo legi contraria, illam tollit, at nulla populi conſuetudine introduci poteſt aliqua excommunicatio, quæ non ſit ab Eccleſiaſtica poteſtate, vi clauium, ergo nulla etiam populi conſuetudine poteſt tolli aliqua excommunicatio, quia eius eſt tollere, cuius eſt condere.

His tamen non obſtantibus dicimus Eccleſiaſticas cenſuras, &

Pop-

Ratio difficultatis.

Solutio.

Tur. Cre.
d. 4. in ca.
in istis §.
scilicet n.

Dubium.

Abb. de
Preb. in c.
cum iam
dudum.
Sylu. V.
lex §. 6.

Pontificum bullas aliquando non recipi, & receptas per contrarium usum tolli, sicut & Principum leges. Pro quo sic distinguendum est cum Turre Cremata, quando lex Principis, seu bulla Papæ non recipitur, vel Princeps contradicit non recipientibus, vel non contradicit, si contradicit, & ad illius obseruantiam cōpellit, contraria consuetudo non potest legem tollere, & abrogare. Si non contradicit illam non recipientibus, tunc consideranda est lex, nam si lex illa est consona iuri diuino, nulla consuetudine potest tolli, imo diuturna consuetudo contra ius diuinum potius auget, quam minuat peccatum. Sed est hic notandum, quod si illa lex aliquid addit ultra ius diuinum, puta aliquam certam pœnam non obseruantibus, tunc contraria consuetudo non tollit quidem legem, sed tollit pœnam, quia est positua, ad quod facit cap. 2. de const. in 6. vbi sententia excommunicationis Episcopi statuto lata contra furtum facientes, non ligat extra territorium existentes. Si autem illa lex non continet ius diuinum, sed est positua, tunc videndum est an illa lex, seu bulla fuerit ab omnibus subditis suscepta, vel non, si à nullo fuit suscepta, neminem ligat, Papa tolerante, dist. 4. cap. in istis. At si ab aliquibus fuit suscepta, & ab aliquibus non, hoc casu est inter Doctores differētia. Tur. Cre. inquit, quod si tolerantia Papæ est expressa, & ex certa scientia, quoad non obseruantes, & maxime expressa causa, habet vim dispensationis, vt est casus, & tenent Doctores in cap. quia circa, extra de consang. & affin. & tales non obseruantes non peccant. Si autem Papa solum sustinet, nec aliquid super illo disponit, tunc talis tolerantia non excusat peccatum, nec dispensationem inducit, vt est casus, extra de Præb. cap. cum iam dudum. Sed melius est, vt cum Abbate, & Syluestro sic distinguamus. recipientes, & seruantes legem, aut sunt plures, aut sunt pauciores, si sunt plures, pauciores illam non obseruantes, non excusantur nisi dispensentur, & superioris tolerantia dum nō puniunt, non est dispensatio, nec permissio d. cap. cum iam dudum. Si autem recipientes, & obseruantes sunt pauciores, tunc non obseruantes excusantur per contrariam consuetudinem, dist. 4. ca. in istis, Quod si lex à principio fuit recepta ab omnibus, sed postea processu temporis non obseruatur, Si ideo non obseruatur, quia non occurrit casus, non est abrogata, at si non obseruatur, quia fit contra illius legis dispositionem, tunc quantum ad illos qui ceperunt non obseruare, non tollitur, sed illa queat ad peccatum, quantum ad illos, verò, qui postea veniunt, distinguendum est sicut, & de receptione, nam si obseruatur à pluribus, pauciores

res

res non obseruantes peccant, si autem à pluribus nō obseruatur, licet obseruetur ab aliquibus, contraria consuetudine censetur sublata, loquimur autem de rationabili consuetudine, & legitime præscripta, de quo videatur Glossa in cap. fin. extra de consuet. & ibidem Abbas.

Ad id autem, quod in contrarium fuit obiectum. Respondetur, quod licet Papa auctoritate sibi diuinitus concessa, canones condant, Bullas faciat, & vi clauium excommunicet, nihilominus ista aliquando tolluntur, & non obligant, per hoc quod non recipiuntur, vel rationabili consuetudine legitime præscripta abrogantur, & hoc non fit quasi eius auctoritas, vel ea quæ facit, dependeant à subditorum arbitrio, sed quia sic ipse generaliter instituit, vt. s. consuetudo rationabilis legitime præscripta tollatur posituum, extra cap. fin. de consuet. & quando casus occurrit saltem virtualiter consentit, dum scit, & non contradicit, vt diximus. Et meritò, nam leges, quæ iuri naturali, & diuino sunt conformes, nulla consuetudine, vt diximus tolli possunt, & contraria consuetudo est irrationabilis, & non excusat, aliæ autem, quæ respiciunt particulares hominum conditiones, & mores, non sunt ita firmæ cum hominum mores mutantur, & quo ad istas non habet Pontifex infallibilem Spiritus sancti assentiam, vt errare non possit, sicut habet quo ad alias, & ea, quæ sunt fidei, sed relinquit Spiritus sanctus, vt potestate ei diuinitus tradita, humano studio, & diligentia adhibita vtatur, vnde cum non possit, vt homo omnia cognoscere, & præuidere, sicut ipse met ob hanc causam leges suas reuocat, & censuras relaxat, ita etiam aliquando, saltem virtualiter, assentit cum non recipiuntur, & permittit, quod receptæ, contraria consuetudine tollantur.

Quoad secundam partem quæstionis de modo quo cognoscantur excommunicationes, quæ non fuerunt receptæ, vel non sunt amplius in usu, cum absolutio sit secreta, & præsumi possit illam semper quæri. Dicimus in excommunicationibus nemini reseruatis, hoc non ita facile posse cognosci, cum ab illis proprius Sacerdos, vt dicemus possit absoluere, Sed quoad istas nihilominus videndum est, an passim fiat id pro quo lata est excommunicatio, & an qui contraueniunt existiment se esse excommunicatos, & si celebrant, credant se irregulares, idq; non ex cōtemptu, nec ex lata conscientia, sed quia tenent censuram illam non esse in usu. Quoad reseruatas etiam, videndum est si sunt multi qui faciunt id, quod sub pœna talis excommunicationis prohibetur, & si accedunt pro absoluteione ad Episcopum, vel ad Papam, nam

si non

Argumenti solutio.

Quomodo cognoscantur.

si non accedunt, & nihilominus ingerunt se diuinis, ac si non essent excommunicati, & sunt viri aliàs probi, qui non creduntur immemores propriæ salutis, signum est illas excommunicationes, non fuisse receptas, vel non esse amplius in vsu, per tacitum etiam Papæ, & Ordinarij consensum, cum passim constet de transgressione, & Ordinarij non prouideant, vt quæratur absolutio, tam ab ipsis, quam à Papa, cuius sunt oculi, & non procedant contra celebrantes sine tali absolute, tanquam etiam contra irregulares. Et vt demus aliquod exemplum, excommunicantur per extrauag. Ambitosæ Paulij ij. alienantes ultra triennium bona Ecclesiæ, & sic alienata recipientes, quæ decretalis non est recepta, & in aliquibus locis est recepta solum quantum ad nullitatem contractus, sed non quantum ad censuras, vt dicunt Sylu. Caiet. & Nau. & patet, quia passim vbiq; fiunt locationes vltra triennium, & pauci sunt, qui requirant beneplacitum Apostolicum, & qui requirunt potius ad validitatem contractus requirunt, quam ratione censurarum, & nihilominus alienantes sine beneplacito Apostolico, ingerunt se diuinis, & celebrant, nec vllam vnquam petunt absolute, aut dispensationem ab huiusmodi excommunicatione, & irregularitate, ac si nulla esset de hoc censura, idq; publicè scitur, cum autem tolerantur, & ipsi quoque non cessantur immemores propriæ salutis, manifestum est censuras illas non fuisse receptas, vel saltem non esse amplius in vsu. Clerici etiam publici concubinarij, & fornicarij, sunt ipso iure suspensi, & si ante peractam pœnitentiam, proprios ordines exercent, efficiuntur irregulares, à qua irregularitate, secundum Archid. & Tur. Crem. in cap. Præter dist. 3 r. solus Papa dispensat. & tamen Bartholomeus Medina dicit hanc suspensionem non esse amplius in vsu, & ita videtur: nam fere vbiq; sunt multi clerici publici fornicarij, & etiam concubinarij, qui domi concubinas etiam contra præceptum eis particulariter factum retinentes, celebrant, & vti nam non essent, qui tamen post peractam pœnitentiam, proprios Ordines exercent, nec vllam quærunt à Summo Pontifice dispensationem ab irregularitate, nec ad id à suis Ordinarijs compelluntur; & licet aliqui illam quærant, sunt tamen pauci, & plures sunt qui non quærunt, vbi notandum est, quod si hoc est verum de clerico concubinario (nam ad quæstionem facti non respondet iurisconsultus) per hoc solum probatur, quod non est amplius in vsu suspensio ipso iure ab eis incurrenda, & consequenter celebrantes non efficiuntur irregulares ob contemptum Ecclesiasticæ censuræ, quæ est reseruatæ Papæ, sunt tamen nihilominus irregula-

Sylu. V.
alienatio
§. 15.
Caiet. V.
excommu-
nicatio
c. 75.
Nau. c. 27
n. 150.

Bart. Me-
dina lib. 1.
instruct.
Confess.
c. 11.

gulares ob delicti notorietatem, à qua potest dispensare Episcopus, vt inferius suo loco dicemus.

Nec obstat prædictis, quod semper aliqui accedunt ad Romanam Curiam pro absolute, vel dispensatione, & illis datur, nam attendendum est ad id, quod vt plurimum fit, factum enim paucorum non præiudicat consuetudini scitæ, & rationabiliter toleratæ, idq; eo magis, quia Romana sedes, vt pia mater, neminem ad se accedentem pro animæ salute reijcit, omnibus respondet, etiam dubitantibus ubi nullum est dubium, absoluit, & dispensat in his, quæ certum est Ordinarium posse, & concedit ea, quæ sunt de iure communi, compatiens infirmitati scrupulorum, ut sic illos quieros reddat.

Non possunt autem hac ratione se excusare imponentes noua pedagia, seu gabellas, & prohibita exigentes, quia contra Ecclesiæ prohibitionem multi Principes sæpe noua imponunt, & imposta augent, & vbiq; Principum Ministri quotidie illa exigunt, & à Religiosis, & Clericis exemptis gabellas extorquent, & nihilominus absoluuntur, & temporibus debitis communicant, imo tanquam deuoti Sacramenta frequentant, tum quia non absoluuntur ab omnibus, sed ipsi similes quærunt, qui illos absoluant, tum etiam, quia agunt contra Bullam Cœnæ Domini, quæ cum singulis annis renouetur, nunquam possunt excommunicationes illæ censi sublatæ, nam non receptio excommunicationis, vel contrarius vsus, eatenus excusant, quatenus saltem virtualiter à summo Pontifice approbantur, quod nullo modo potest dici de illis excommunicationibus, cum singulis annis renouentur, qui igitur illos absoluunt, malè absoluunt, & cum ipsis in foueam cadent, tamquam cæci, ambitiosi, & auari, cæcorum, & auarorum duces.

Solutio-
nis obie-
ctio.

De Bullæ
cœnæ.

An sit seruanda illa excommunicatio, vel suspensio, in quam quis incidit ob delictum omnino occultum, si per eius obseruationem ille se prodit, cum infamiae, & vitæ periculo, & an sic celebrans efficiatur irregularis, & an teneatur priusquam celebret confiteri. Cap. X.

DVbium hoc loco occurrit an sit seruanda illa excommunicatio cum famæ, & vitæ periculo in quam quis incidit ob delictum omnino occultum, & certum est hanc ex-

com-

communicationem seruandam esse, quoad illa in quibus nullum est periculum, & dubium solum est de illo casu, quo sine euidenti famæ, & uitæ periculo seruari non potest, & talis fingatur casus, in Religiosorum conuentu, vnus fuit occisus, & nullum prorsus contra aliquem particularem potest esse indicium, ille qui occidit est Sacerdos, & solitus ferè quotidie celebrare, si commissio homicidio non celebrat, est satis euidens indicium, quod ob illâ causam non celebrat, tanquam excommunicatus, & irregularis, & ita capiatur, & tormentis exponatur, vt confiteatur, si autem celebrat, facit contra Ecclesiæ prohibitionem, & ex noua causa efficitur irregularis, quid ergo illi faciendum est? nam vndiq; angustia.

Bart. med.
lib. 1. in-
stru. Cõ-
fess. ca. 11.
de excom
§. 5.

Bartholomeus Medina tenet, quòd non debet celebrare, idq; probat. Primo, quia sic daretur occasio cuilibet occulto excommunicato celebrandi, quilibet enim diceret se celebrare ne infametur, & sic diu etiam in excommunicatione perseuerarent. 2. quia sunt quædam leges pœnales quibus aliqui inhabiles redduntur ad sua officia exercenda, nec excusantur quocumq; metu, etiam cadente in virum constantem, & dat duo exempla. primū, quia lex ecclesiastica prohibet ne quis consanguineâ suam sine dispensatione in vxorem ducat, & nullus debet etiam ad euitandam mortem, quæ illi minatur, cum aliqua in gradu ab Ecclesia prohibito, sine dispensatione matrimonio cõiungi. 2. quia Ecclesia Sacerdotem excommunicatum ad celebrandum inhabilem reddit, & si quis Sacerdoti excommunicato minetur mortem nisi celebret, nullo modo potest celebrare, sed potius debet pati mortem: ex quibus infert in casu proposito, quod Sacerdos ille, non debet celebrare; idq; eo magis, quia celebrare non debet ordinari ad euitandam mortem, vel infamiam, & non celebrare non est sufficiens indicium se prodendi, cum alias possit assignare causas ob quas non celebrat.

Solutio.
Nauarro. in
Man. c. 27.
nu. 239.

Sed dicimus cum Nauarro, quòd in tali casu Sacerdos potest celebrare, & Monialis potest cõmunicare, & interesse choro, hæc ante absolutionem ab excommunicatione reseruata, ille etiã ante dispensationem ab irregularitate. Et ratio est, quia quando duæ leges contrariæ in aliquo casu concurrunt, in quo alterius observatio est omittenda, tunc quæ maior est, debet anteferri minori, & hæc illi cedere, & hoc non solum quando concurrat lex Ecclesiastica, cum lege diuina, sed etiam quando cõcurrit lex diuina positua, cum lege diuina naturali, ut superius libro 2. in eo cap. in quo tractauimus an ad communicandum in mortis articulo

culo existentem, liceat non ieiuno celebrare, diximus, & exemplis ostendimus. Sed quòd excommunicatus, suspensus, & irregularis, non celebret est de iure Ecclesiastico, vel de iure diuino positiuo, at quòd quis famam, & vitam suam conseruet, est de iure diuino naturali, quod est fortius, ergo quando excommunicatus nõ potest euitare maximam infamiam, vel periculum mortis ratione occultissimi delicti, nisi celebret, potest celebrare, iure naturali id ei concedente, cui cedit ius positiuum.

Ad id autem, quod primo obiicit Medina, Respõdetur, quod eadem ratione, non posset dici in aliquibus casibus, vigore iuris naturalis, licere pœnitenti omittere in confessione aliquod peccatum, vel aliquam circumstantiam necessariam, quia aliqui possent id extendere, & propterea facillè dimidiare confessionem. Nec quod in articulo mortis nullum peccatum, & nulla censura est reseruata, sed ab omnibus quilibet Sacerdos potest absolueri, quia posset quis inde sumere occasionem perseuerandi in peccato, & in excommunicationis contemptu vsque ad articulum mortis. Cum ergo dicitur aliquem in aliquo casu excusari, si non est verus casus, non excusatur, & non decipit Deum, nec Sacerdotem, sed seipsum, & propter istos relaxatæ conscientia, non sunt alij timoratæ conscientia veritate defraudandi.

Ad id, quod secundo obiicit, dicitur primo non esse eãdem rationem, nam illa ratio, & eius exempla procedunt quando quis metu mortis ab alio inducitur, vt agat contra legem, in casu autem nostro, non inducitur quis ab alio, vt agat contra legem, sed quis, vt euitet periculum mortis, quod est à lege, ne publicet peccatum suum, quod tanquam occultissimum non potest secundum legem puniri, non obseruat legem, quia credit se ad illam in tali casu non obligari; in prioribus casibus, potest esse scandalum, in hoc tanquam occultissimo, nullum potest esse particulare scandalum de aliqua certa persona, in prioribus casibus metus tanquã extrinsecus potest esse inductus in contemptam legis, non autè in hoc casu, cum non sit extrinsecus, sed occultissimus, est ergo maxima differentia. Dicitur secundo, quòd ab eo, quod natura sua est peccatum nullus metus excusat, quia potius debet quis mortem pati quam peccare, sed ab obseruatione legis, aliquãdo quis excusatur à peccato saltem mortali, propter metum cadentem in virum constantem, quia in tali casu non obligat, & hoc etiam aliquando est verum de lege diuina positua, non tamè per commissionem, sed per omissionem, vt si cui ad suscipiendum baptismum, vel ad confitendum peccata cum periculo mortis tran-

Solutio ar-
gumentor-
um Mc-
ding.

Ad secun-
dum.

Metus
quãdo ex-
cuset.

seun-

seundum sit flumen, vel per medios hostes, potest differre, & interim ei sufficit baptismus fluminis, & contritio, cum qua si moritur saluus erit. Sed quo ad leges Ecclesiasticas, metus cadens in virum constantem, excusat non solum quoad omissionem, sed etiam quoad commissionem, quia Ecclesia non intendit obligare ad suas leges, quæ non sunt de re, quæ natura sua sit peccatum, cum tanto periculo, nisi ille metus incuteretur in legis, & ecclesiasticæ potestatis contemptum, nam tunc obligaret ius diuinum, & sic intelligitur. cap. Sacris extra de his, quæ vi, metusue causa fiunt, vt dicemus inferius cap. 14. si ergo citra talem contemptum detur optio Sacerdoti excommunicato, vt eligat vel celebrare, vel mori, poterit celebrare, & potest dari casus, in quo quis cogatur non in contemptum ecclesiasticæ censuræ, sed quia sic cogens vult audire Missam, ne sua deuotione priuetur, nam sicut sunt aliqui impij, qui videntes in aliorum oculis festucam, pro Dei honore contra ipsos, ita zelant, vt in horrendas blasphemias prorumpant, ita etiam posset reperiri aliquis, qui cum non habeat copiam alterius Sacerdotis, ex deuotione (falsa tamen) audiendi Missam, illum sic cogat, qui à Propheta, & Dei inimici, & zelatores honoris eius appellantur, cum dicit, Vt destruas inimicum, & ultorem.

Ad obiectionē de Matrimonio.

Sed maior difficultas est de priori exemplo Medinæ, an propter talem metum debeat contrahere cum consanguinea, & consummare matrimonium, & dicimus quod non debet, non ratione legis Ecclesiasticæ, quasi obliget cum tanto periculo, sed ratione legis naturalis, & diuinæ, non enim est eadem ratio istius Ecclesiæ prohibitionis, & aliarum eiusdem Ecclesiæ, nam Sacramenta habent suas partes essentielles à Christo Domino institutas, & Ecclesia illas immutare non potest, tanquam de iure diuino; Sed quicquid circa Sacramenta præcipit, est necessarium necessitate præcepti, sed non necessitate Sacramenti, Circa Sacramentum tamen Matrimonij pro eius communi bono, habet à Christo peculiarem auctoritatem super eius partes essentielles, quia potest personas ad contrahendum inhabiles reddere, & eorum consensum vanum efficere, & inhabiles, habilitare. Cum ergo ista prohibitio, & inhabilitatio attingat ipsas partes essentielles matrimonij, & matrimonium aliter contractum nullum reddat, ista prohibitio licet sit ab Ecclesia, non est pure Ecclesiastica, sed diuina, nam iure diuino illi sunt ad contrahendum habiles quos Ecclesia habiles esse declarat, quare matrimonium inter personas inhabiles contractum, non est matrimonium, sed concubinatus, vnde consentire

sentire in matrimonium contra illam Ecclesiæ prohibitionem, qua personæ inhabiles redduntur, est consentire in fornicationem, & concubinatum, quod est contra ius naturale, & nullus metus excusat, nec propter metum etiam cadentem in virum constantem cessat illa prohibitio Ecclesiæ, quia illa stante matrimonium contra illam contractum iure diuino est nullum, & copula est fornicaria, vel incestuosa, aut sacrilega.

Sed duo hoc loco occurrunt dubia. Primum est an sic celebrans incurrat irregularitatem, iam ratione homicidij est irregularis, sed demus, quod celebrauerit ne infamerur, & ne periclitetur propter aliud crimen, ratione cuius sit excommunicatus, sed non irregularis. Et respondeo, quod non efficitur irregularis, nam licet irregularitas aliquando contrahatur sine peccato, tamen quando ponitur in pœnam peccati, ratio excusans à culpa, excusat etiam à pœna, quia ablata causa aufertur effectus, at excommunicatus celebrans efficitur irregularis, propter contemptum censuræ Ecclesiasticæ, vnde si celebrat probabiliter ignorans se esse excommunicatum, non est irregularis extra de cler. exco. ca. Apostolicam, & ibidem Glossa, sed in casu nostro, prohibitio Ecclesiastica, cui ratione contemptus apposita est pœna irregularitatis, cessat vigore legis naturalis, durante tali casu, ergo cessat etiam pœna contemptui Ecclesiasticæ censuræ apposita, cum nullus hic sit illius contemptus.

Alterum dubium est an celebranti in tali casu sufficiat contritio, vel debeat etiam confiteri, & ratio dubij est, quia est excommunicatus excommunicatione Papæ reseruata, & non potest absolui à peccatis, nisi prius fuerit absolutus ab excommunicatione, & si dicatur quod in hoc casu poterit absolui ab illa excommunicatione cum onere se præsentandi Sedi Apostolicæ, vel ab ea petendi absolutionem, seu pœnitentiam, sicut & in aliquibus casibus possunt Ordinarij absolui, vt dicemus inferius. cap. 22. ponamus, quod attentata qualitate Confessoris, propter vitæ periculum non sit illi confitendum peccatum illud ob quod incidit in excommunicationem, nec sit copia alterius confessoris. Ad quod respondetur illum prius debere confiteri alia peccata, illo omisso, si confessor respectu illius non est idoneus, & illa absolutio à peccatis sine absolutione ab excommunicatione valebit. Nam sicut de iure diuino positio confessio dimidiata non tenet, tamen si scienter omittitur aliquod peccatum vigore iuris diuini naturalis, confessio tenet, vt suo loco dicemus; ita etiam licet absolutio à peccatis data excommunicato de iure non teneat,

H quia

Dubium de irregularitate.

Dubium de confessione.

Solutio.

Casus in quo excommunicatus potest absolui à peccatis.

Casus in quo necesse est confiteri venialia.

quia illius respectu est impedita, seu suspensa iurisdictio, tamen quia ius diuinum habilitat hunc excommunicatum ad celebrandum, & ad communicandum in casu tantum necessitatis, pro famæ, & vitæ suæ conseruatione, & iure diuino antequam quis accedat ad tantum Sacramentum, debet semetipsum probare, quæ probatio maximè fit per confessionem peccati mortalis, illum etiam habilitat ad confessionem peccatorum, respectu quorum dat iurisditionem, nam qui dat consequens, dat etiã antecedens. Et tenetur confiteri, etiam si alia peccata non essent nisi venialia, nam licet nullus teneatur confiteri venialia, tamen quia ratione illius peccati mortalis amisit gratiam, & ad celebrandum requiritur gratia, & fortè non est contritus, vt credit, sed solum attritus, propterea, vt uel Sacramenti efficiatur contritus, & consequatur gratiam, in hoc casu tenebitur assumere pro materia confessionis aliqua venialia. Nec potest ob eãdem rationem dici, quòd in tali casu cesset excommunicatio, quia quando duo iura concurrunt in aliquo casu, ius inferius cedit maiori, in illo tantum casu in quo ei contrariatur, & in reliquis manet in suo robore, sicut cum ius naturale propter aliquod particulare peccatum attempta qualitate confessoris, contrariatur iuri diuino positiuo de integritate confessionis, seu potius illud declarat, non tollit absolute obligationem confitendi, sed tollit solum obligationem confitendi illud peccatum, quoad vsque occurrat alius idoneus confessor respectu illius peccati; in tali ergo casu remanet excommunicatio in se, & quo ad alios effectus nõ necessarios pro famæ, & vitæ conseruatione, & ius naturale solum concedit actus necessarios, qualis est in casu nostro celebrare, & actus ad hos antecedentes qualis est, quod confiteatur cætera peccata, & ab illis abfoluatur, sed non propterea simpliciter tollit excommunicationem, aut obligationem confitendi.

De vera dispositione Capituli ad euitandum, de euitandis excommunicatis. Cap. XI.

Pro sequentium difficultatum solutione præmittendum est Capitulum. Ad euitandum, de euitandis excommunicatis, de quo duo sunt dubia, Primum, quid in illo disponatur. 2. cuius sit, vt sciatur quantæ sit auctoritatis. Istud Capitulum non eodem modo ab omnibus refertur. Fely. & S. Ant. sic illud ex Concilio Constantiensi, & Basiliensi antecessuram referunt. *Ad euitandum scandalum, & multa pericula, quæ conscientis timoratis contingere possunt, Christi fidelibus tenore præ-*

Fely. in c. Rodolphus de rescript. S. Ant. 3. p. tit. 24. c. 3.

sentium

sentium misericorditer indulgemus, quod nemo deinceps à Communione alicuius, Sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscunque diuinis, intus & extra, prætextu cuiuscunque sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ, à iure, vel ab homine generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum obseruare, nisi sententiæ, vel censura huiusmodi fuerit lata contra personam, collegium, vniuersitatem, Ecclesiæ communitatem, vel locum certum, vel certam, à iudice publicata, vel denunciata specialiter, & expressa, non obstantibus quibuscunque, salvo si quem pro sacrilega manuum iniectioe in clericum sententiæ latam à canone, adeo notorie constiterit incidisse, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari, nam à Communione illius, licet denunciatus non fuerit volumus abstinere, iuxta canonicas sanctiones.

At in ipso Concilio Basiliensi sess. 20. sic habetur. *Ad euitandum scandala, & multa pericula, subueniendumque conscientis timoratis, statuit etiam, quod nemo deinceps à communionem alicuius, in Sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscunque diuinis, vel extra, prætextu cuiuscunque sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis, ab homine, vel à iure generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum obseruare, nisi sententiæ, prohibitio, suspensio, vel censura huiusmodi fuerit in, vel contra personam, collegium, vniuersitatem, Ecclesiæ, aut locum certum, aut certam, à iudice publicata, vel denunciata specialiter, & expressa, aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiæ constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo modo iuris suffragio excusari, nam à communionem illius abstinere vult, iuxta Canonicas sanctiones. Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos suspensos interdictos, seu prohibitos, non intendit in aliquo reuolare, nec eis quomodolibet suffragari. Sic etiam constitutio ista tanquam Basiliensis Concilij ad verbum refertur in Conc. Maguntinensi cap. 104. & Niccol. auctor supplementi, sic etiam illam refert, & dicit se illam habuisse se ab illo met Cardinali, qui Concilio Basiliensi præfuit, & ex eius libro transcripsisse, & Eugenium quartum illam approbasse. Nauarrus quoque sic illam refert, & dicit fuisse editam à Martino V. & à Concilio Basiliensi renouatam, & in Concilio Bituricensi acceptatam in pragmatica sanct. Gallic. titu. de excommu. non vit. dicit etiam renouatam fuisse à Concilio Lateranensi sub Leone x. sess. 11. & in Concordatis inter eum, & Franciscum primum, & consequenter dicit à Felyno, & à S. Ant. malè relatam fuisse. Et ita tenendum est.*

Vt autem rudioribus satisfaciamus, differentia, & difficultas

Sup. V. cle ricus 3. §. ult.

Nau. c. 27. nu. 35.

Leo. x. in extrau. In eminenti Apосто. latus.

consistit in hoc, quia iuxta primum intellectum dicti Capituli, vitandi sunt solum nominatim excommunicati, & notorii percussores clericorum, alios autem excommunicatos euitare non tenemur, quamuis sint notorii. At iuxta posteriorem intellectum, sunt euitandi non solum nominatim excommunicati, sed etiam generaliter omnes notorie excommunicati, quacumque de causa, & quomodocumque sint maiori excommunicatione notorie innodati, & dicimus istos omnes esse euitandos, tum quia fuit dispositio, & determinatio illius Capituli, tum etiam quia sic statutum, & determinatum fuit, à Concilijs, & Pontificibus superuenientibus.

An sint firma ea, quæ fiunt ab excommunicatis.
Cap. XII.

OMnes actus humani ad tria capita reduci possunt, quidam enim conueniunt homini quatenus homo est, siue sit seruus, siue sit liber, qui iuri naturali gentium, & ciuili nituntur; & excommunicatus quacumque excommunicatione, etiam nominatim, in his cum alijs communicans, licet peccet, facta tamen tenent, vt si emat, vendat, donet &c. nisi forte ratione infamiae aliqua anuillantur, vt accusare, testificari, nam excommunicatione non desinit quis esse homo, sed efficitur infamis si sit notoria. Quidam ei conueniunt ratione alicuius iurisdictionis, aut publici officij, ob publicam vtilitatem, siue ecclesiastici, siue ciuilis, siue politici, & de istis quæ iurisdictione, & publicum officium respiciunt, distinguendum est, nam dupliciter possunt considerari. primo, vt tribuunt iurisdictionem, & officium, sicut electio, & collatio. 2. vt procedunt à iurisdictione, & officio, vt iudicare, eligere, dominari, procurare, beneficia conferre, Sacramentum pœnitentiæ administrare, & huiusmodi. Qua distinctione supposita, dicimus primo, quòd ea quæ procedunt à iurisdictione, seu publico officio ante excommunicationem habito, quatenus non sunt in fauorem ipsius excommunicati, tenent, & non annullantur nisi duplici excommunicatione, illa scilicet, quæ est contra certam personam, vel vniuersitatem specialiter, & expressè publicata, vel denunciata, & excommunicatione adeo notorie incurta, vt nullo modo occultari, vel per aliquod iuris remedium excusari possit, hac duplici solum excommunicatione, tollitur, seu suspenditur omnis iurdictio, & omne publicum officium, & infirmantur omnes actus iurisdictionem, seu

seu officium respicientes; quod etiam intelligendum est iuxta Abb. inc. Ad noitram 3. de iur. iur. Abbatem, dummodo ille sic habeatur excommunicatus in illo loco vbi iurisdictionem exercet, si n. ibi non est notoria eius excommunicatio, licet alibi sit notoria, donec illic quoque efficiatur notoria, per eum gesta tenent, quod intellige de excommunicatione in cursa post habitum officium, vt si alio se contulisset, & postea reuerteretur, nam si ante officium esset incurta, omnia possunt reuocari tanquam nulliter gesta, cum electio, seu collatio fuerit nulla, & hoc fauore iuris publici, & publicæ vtilitatis, & non excommunicatorum, vt patet ex cap. ad euitandum in capitulo precedenti citato. Dicimus 2. quod omnes illi actus, qui excommunicato tribuunt iurisdictionem, officium, aut beneficium, annullantur quacumque excommunicatione maiori, & quantumcumque occulta, vnde qui eliguntur, & ad quodcumque officium, etiam seculari eligantur, qui procuratores, curatores, tutores, arbitri constituuntur, qui sacramentaliter absoluantur, & qui beneficium ecclesiasticum consequuntur, si sunt excommunicati, etiam occulti, electio, constitutio, & collatio, non tenent. sunt enim excommunicati, suspensi ab omni officio, & actu publico, etiam in ciuilibus cap. pia de excep. in 6. & per d. cap. ad euitandum in nullo releuantur, sed quod ibi conceditur est in fauorem illorum, qui non sunt excommunicati, & non ipsorum excommunicatorum; & si eligantur ad Ecclesiasticam dignitatem, vel eis conferatur ecclesiasticum beneficium, electio, seu collatio est nulla, etiam si sint excommunicati sola excommunicatione minori, cap. si celebrat extra de Cler. excom. vbi etiam redditur ratio, nã excommunicatio minor excludit à passiva participatione Sacramentorum, & qui eligitur ad aliquod beneficium principaliter eligitur, vt Sacramenta Ecclesiæ percipiat, cui autem prohibetur exercitium alicuius actus, prohibetur etiam omne id per quod peruenitur ad illum actum. l. oratio. ff. de spon. & ibid. Glossa. Alij tandem actus sunt potestatis ordinis, vt Sacramenta conferre, & isti nulla excommunicatione annullantur, siue sacramenta recipiantur, siue conferantur à manifeste, & etiam nominatim excommunicatis, licet grauissimè peccent, nam potestas ordinis nulla Ecclesiastica censura tollitur, aut ita suspenditur, vt factum non teneat. excipitur tamen Sacramentum pœnitentiæ ratione potestatis iurisdictionis, quam habet annexam, & necessariò requirit, vt Sacramentum teneat, & duplici prædicta excommunicatione ex parte confessoris suspenditur, ex parte verò pœnitentis sacramentalis absolutio redditur nulla per quamcumque pœnitentis

excommunicationem, etiam minorem nisi prius ab illa absolua-
tur, vt dicemus in secunda parte quando agemus de causis ob
quas est reiteranda confessio.

*Qui excommunicati sint euitandi, tam iure diuino, quam Eccle-
siastico, & ubi, & quod omnes excommuni-
cati alios euitare teneantur.*

Cap. XIII.

Non solum prohibitum est excommunicatis communi-
care cum alijs, sed alijs quoque prohibitum est ne cum
illis communicent. Et ante Concilium Constantiense
omnes maiori excommunicatione excommunicatos eui-
tare tenebamur, sed hoc postea in Concilijs Constantiensi, Basi-
liensi, & Lateranensi, & à Pontificibus Martino. V. Eugenio 4. &
Leone. x. vt diximus cap. xj. modificatum fuit, & statutum, vt nō
teneamur euitare nisi nominatim excommunicatos, & omnes ita
notorie excommunicatos, vt nullo modo occultari, aut iuris re-
medio excusari possint, quacumque de causa excommunicati exi-
stant, etiam si non sint denunciati. Et hoc non in fauorem excō-
municatorum, quos nullo modo releuare, neque iuuare inten-
dunt, sed in aliorum fauorem, ad multa scandala, & pericula eui-
tanda, & ad subueniendum timoratis conscientijs, Vnde omnes
maiori excommunicatione excommunicati, quantumuis occul-
ti, alios euitare tenentur. In duobus tamen casibus iure diuino
cum occultè etiam excommunicatis nequaquam communicare
debemus, quando. s. eorum conuersatio est nobis quoad fidem,
vel quoad bonos mores nociua, & cum nostra conuersatione ipsi
in excommunicatione fouentur. reliqui omnes casus Ecclesiæ
dispositioni relinquuntur, quare extra hos duos casus, cum non
nominatim, nec notorie excommunicatis, possumus sine vllō cō-
scientiæ scrupulo communicare, ac si non essent excommunica-
ti, etiam in diuinis. Imo si eis ex officio incumbit ministrare Sa-
cramenta, si ab alijs illa recipere non possumus, eos ad nobis sa-
cramenta ministrandum inducere possumus; licèt enim ipsi fac-
cent, nos tamen vtimur iure nostro; & si cum illa ab alijs recipere
possumus eos ad Sacramentorum administrationem inducere
non licet, non tam est ratione excommunicationis, quā ne mi-
nistrando tanquam peccatores peccēt, quod idem etiam de alijs
quos in peccato mortali esse constat obseruandum est, licèt non
sint excommunicati.

Est

Est autem hoc loco notandum, quòd notorie excommunica-
ti in aliqua Diœcesi, non solum in illa Diœcesi, sed vbicunq; exi-
stant publicè euitandi sunt; quæ obligatio non prouenit ex sen-
tentia Episcopi, qui excommunicauit, quia non habet iurisdic-
tionem in aliena diœcesi, sed ex dispositione iuris, quod præcipit ex-
communicatum in vno Episcopatu vitari in alijs omnibus xj. q. 3.
ca. curz, cum enim excommunicatio, vt inquit Abbas, afficiat ani-
mam, & corpus, non clauditur territorio, sed sequitur personā,
sicut lepra leprosum, & vt bene dicunt supplementum, Syluester,
Rosella, & alij, vitandi sunt, etiam si ibi non sint notorij, ab eo qui
scit illos in sua diœcesi esse notorie excommunicatos, donec eò
stet de absoluteione, nisi sint tales personæ, quibus credi possit, si
se absolutos affirmant. Et si ille potest probare per testes, vel in-
strumenta in sua diœcesi esse notorie excommunicatos, debet
etiam publicè eos vitare, at si non potest probare, debet vitare
secrete, non ratione ipsorum excommunicatorum, quia iam sūt
infames, & infamiam sicut leprosi lepram, secum portant, sed ra-
tione sui, ne id probare cogatur, & in probatione succumbat. Nec
obstat si dicatur, quod ipsi non tenentur ibi se prodere, & infam-
mare; nam banniti quoque non debent se ipsos prodere, nec oc-
cidere, imo possunt resistere volentibus eos occidere, & nihilo-
minus possunt a quocumque impunè occidi auctoritate à Prin-
cipe omnibus concessa, & occidens zelo iustitiæ meretur, vt suo
loco dicemus, ergo multo magis vitandi erunt illi, qui alibi sunt
notorie excommunicati, cum ad eorum correctionem, & pro eo-
rum salute vitentur ne in excommunicatione sordescant. Et ipsi
quoque licèt non teneantur se diffamare, debent tamen ab alio-
rum communione, extra casus concessos, & necessarios pro fame
conseruatione abstinere, & si se abstinerent, non essent publicè vi-
tandi, nec ibi diffamandi, nam cum videantur memores propria
salutis, credendum est, quod etiam pro absoluteione laborent.

*Quibus in rebus vitari debeant notorie excommu-
nicati. Cap. XIII.*

Excommunicati vitare debent in omnibus rebus, tam diui-
nis, quam humanis, & ad significandum magis in particu-
lari in quibus non est cum illis communicandum, fuit
compositum hoc carmen.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Per [Os] intelliguntur colloquia, literæ, nuncij, munera, oscula

H 4 ami-

Abb. in e.
r. de treg.
& pace.
Supl. Ex-
co. 6.
Sylu. ex-
co. 5. §. 26
Ros. exco.
6. §. 39.

amicitiæ. Per [Orare], intelligitur non solum cum ipsis orare, & audire diuina officia, sed etiam pro ipsis oratione publica orare. Per [Vale] salutationes omnes quæ fiunt uerbo, scriptis, & quibuscunque signis, ut aperiendo caput. Per [Communio] cohabitare, vel aliquod exercitium commune habere, Per [Mensa] simul comedere, & dormire. Quæ omnia ex Sacra Scriptura habentur, nam Ioannes dicit, Nec aue ei dixeritis, nec in domum recipiatis, & Paulus cum huiusmodi nec cibum sumere, Et Christus, Sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.

Est autem hoc loco diligenter notandum propter multos casus occurrentes, quod hæc omnia eatenus prohibita sunt, quatenus cum excommunicatis communicatur, unde si nulla sit cum ipsis participatio, quamuis sint præsentis, non sunt nobis prohibita, ut si in eodem hospicio, & eadem mensa quis comedat cum excommunicato, quem non inuitauit, neque cum eo, neque ab eo fuit inuitatus. At si cum ipso, vel ab ipso inuitatus esset, licet diuersis mensis accumbant, est vera participatio. Similiter, & in Diuinis, si audiente me in Ecclesia Diuina officia, intret excommunicatus, dummodo non sit in ea ut audiat illa diuina officia, non communico cum ipso, communicarem quidem, si ut illa audiret adesset, etiam si extra Ecclesiam eis assisteret, quo casu relinquenda essent, si expelli non posset, sed de Missa in secundo libro diximus quando, & quomodo prosequi debet. Et si ego cum sim Florentiæ, scribo excommunicato in Hispania existenti, vel oro pro eo publica Ecclesiæ oratione (nam priuata possum) cum eo verè communico, quia potius voluntatum, & animorum, quam loci, & distantia, habenda est ratio.

Quale peccatum committant tam excommunicati, quam non excommunicati in prædictis communicantes, & an excusentur ratione infamiae, uel metus cadentis in uirum constantem. Cap. XV.

Caiet. V.
excom-
unicatio.

Communicantes cum notorie excommunicatis in diuinis (ut inquit Caiet.) peccant mortaliter, in reliquis uero, si absit contemptus, uenialiter, & est circumstantia uenialiter aggrauans, etiam si communicatio sit in re mortali; & idem dicendum est de excommunicatis quacumque maiori excommunicatione cum alijs communicantes, nam excommunicatio directè excludit à communionem hominum quatenus sunt Christiani, & per quandam extensionem ab hominum commu-
nio-

nione; & ob id communicare in Sacramentis, & Diuinis officijs, & publicis orationibus, quæ nomine Ecclesiæ fiunt, est contra, in actibus uero humanis, est præter Ecclesiæ inhibitionem. Ob eandem rationem si excommunicati communicant in actibus legitimis iudicialibus, nisi sit aliqua iniustitia, vel aliquid quod ex suo genere sit mortale, non peccant mortaliter, ut si pro ueritate testimonium ferant, etiam in Ecclesiastico iudicio, si quod suum est repetant. at si iudicant, eligunt, in suam electionem etiam laicam consentiunt, beneficia conferunt, & suorum beneficiorum fructus percipiunt, cum sunt in mora petendæ absolutio- nis, mortaliter peccant, quia iudicium, & iurisdictionem sibi usurpant, & alijs iniuriam faciunt. quæ omnia ex parte excommunicatorum, de omni excommunicato maiori excommunicatione intelliguntur, etiam si communicent cum alijs, qui simili excommunicatione sunt innodati, excommunicati enim non eximuntur excommunicatione à legibus, & præceptis suorum Prælatorum, & Papæ, cum non sint omnino extra Ecclesiam, nec totaliter abscissi, alijs quoad hoc essent melioris conditionis, quam non excommunicati, qui illa conuersatione priuantur. Diximus id intelligendum esse de omni excommunicato maiori excommunicatione, quia licet alij non teneantur euitare occultè excommunicatos, ipsi tamen ab aliorum consortio abstinere debent, & licet ratione officij, quod ante excommunicationem habuerunt debeant iudicare, & absoluere, & per eos gesta teneant, cum non sunt nominatim, nec notoriè excommunicati, nihilominus sic etiam communicantes peccant, sed extra diuina uenialiter, cum non sibi usurpent iurisdictionem, quia Ecclesia per d. cap. Ad euitandum, eos nullo modo releuare, nec iuuare intendit. Si autem, cum excommunicatio est occulta, illam seruando se publicant, inquit Syluester, quod non ob id excusantur, sed hoc est per accidens, quemadmodum etiam peccatores in ueteri lege offerendo determinata sacrificia ex mandato Dei, se publicabant, & in hoc non dabant scandalum, cum esset actus uirtutis, sed virtualiter dabant quando peccabant. Verum quia iure naturali, & diuino tenemur conseruare, & defendere famam nostram, quod præstat legi humanæ, & Ecclesiasticæ de abstinendo à communionem, dicimus quod occultè excommunicati, quado sine periculo infamiae possunt abstinere ab aliorum communionem, debent id facere, & non excusantur ex hoc, quod ignoratur eos esse excommunicatos, at quando per hoc quod ab aliorum communionem abstinere se publicarent, excusantur, quia ius naturale de conseruanda fa-
ma

Sylu. V.
exc. 3. §. 1.

ma praualet.

Caict. V.
exco. cap.
de parti-
cip. cum
exco.
Ma. 4. d.
18. q. 4.
Sylu. V.
excom. 7.
§. 23.
Nauar. c.
27. nu. 36.
Frac. Viñ.
de exco.
q. 12.

An autē peccent participantes cum notoriè excommunicatis, etiam in diuinis propter metum cadentem in virum constantem, est inter Doctores controuersia, aliqui enim volūt, vt Caietanus, quod sic coacti communicantes in diuinis peccent mortaliter, & in minorem excommunicationem incidant, cum ita videatur determinatum ab Innoc. 3. cap. Sacris extra de his, quæ vi metu-ue causa fiunt, Sed dicimus cum Maiore, Sylu. Nau. & Franc. à Vi-ctoria, quod talis metus excusat ab omni peccato, & ab excom-municatione, cum hæc prohibitio sit de iure positivo, & ecclesia-stica, non enim est verisimile, quòd Ecclesia intēdat obligare ad suarum legum obseruationem cum vitæ periculo, seu tanto de-trimento, dummodo tamen cōmunicatio non sit in peccato mor-tali, neque cum negatione saltem tacita fidei catholicæ, quæ re-sultaret si metus incuteretur in contemptum, & vilipendium ex-communicationis, quia potius eligenda est mors, quam sic com-municare, magis enim tenemur defendere potestatem Ecclesiæ excommunicandi, & excommunicationis vim, & efficaciam, quā vitam corporalem, & ita intelligendum est cap. Sacris. de quo etiam superius fufius. cap. x.

*Quibus de causis liceat communicare cum excommu-
nicatis. Cap. X V I.*

Cum excommunicatio sit medicina, & non eradicatio, in-
utilitatem, & non in destructionem, dicente Apostolo.
Ne commisceamini cum illo, vt confundatur, & nolite
quasi inimicum existimare, sed corripite, vt fratrem; qua-
dam æquitate, & Ecclesiæ beneficio, permiffum est cum eis extra
diuina, in his quæ hoc versu continentur, communicare.

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Per [Vtile,] intelligitur cum participatur cum eo ad utilitatem,
animæ eius, prædicando, vel admonendo, quamuis interponan-
tur nonnulla alia verba, vt facilius ei persuadeatur, quod animæ
conuenit, & etiam cum communicatur propter propriam utili-
tatem spiritualem, vel temporalem, vt pro se, vel alijs, ab eo confi-
lium spirituale, & etiam temporale auxiliū petendo, quando non
occurrit similis à quo petatur, debitum quoque ab eo in iudicio,
& extra illud repeti potest, eadem ratione possumus cum ipso
interesse concioni, in cuius principio, & sine etiam ipso præsentē,
& oran-

& orante, cum concionatore orare licet, & etiam si cum eo priua-
tim agamus de eius conuersione, & animæ salute, possumus ali-
quem versiculum alicuius psalmi, qui ad cordis illuminationem
pertineat (vt inquit Nau.) cum ipso orantis affectu dicere, & si
tunc detur signum pro oratione Angelica, illam recitare possumus,
cum istæ sint orationes priuatæ, & participatio in diuinis,
quæ est peccatum mortale, intelligitur de publica oratione, quæ
fit nomine Ecclesiæ; in priuata autem oratione cum eis participa-
re, est solum veniale, & aliquando nullum est peccatum, vt si pro
illis, & etiam cum illis, ad eorum conuersionem, vt diximus ore-
tur. Per [Lex.] intelligitur Matrimonij vinculum, & ita vxor po-
test communicare cum Marito excommunicato, Per [Humile,]
intelliguntur filij non emancipati, commensales, famuli, vrbanī,
& rusticani, qui domino suo ante eius excommunicationem erāt
subiecti, nisi eorum consilio, & fauore perseueraret in sua contu-
macia; Quod si vxor, filius, & seruus, sint excommunicati, Mari-
tus, Pater, & Dominus, possunt communicare cum illis, per ver-
bum [utile & etiam Lex,] cum sint eis subiecti, & necessarij, Per
[Res ignota] intelligitur ignorantia facti, & etiam iuris, quando
est inculpabilis, & non debemus propter dictum cuiuscumq; cre-
dere aliquem esse nominatim, vel notorie excommunicatum, &
illum vitare, sed videndum est an sit fide dignus, cum quis cito
credit leuis sit corde, & multorum inuidia, bonorum famæ detra-
hatur. Per [Necesse] intelligitur ille qui participat propter ma-
gnam necessitatem, tam propriam, quam excommunicati.

*Quid sit excommunicatio minor, & qui sint eius effectus,
& quomodo incurratur. Cap. X V I I.*

Excommunicatio minor, est Ecclesiastica censura, qua ho-
mo excluditur à passiuā tantum participatione Sacramen-
torum, & ex consequenti à passiuā electione canonica, ita
vt sic excommunicatus non possit eligi ad Ecclesiasticam
dignitatem, nec ei possit conferri Ecclesiasticum beneficium, &
si eligatur, vel ei conferatur, facta non teneant: Secus de electio-
ne ad seculare officiū, quia electio, & collatio, ea ratione est nul-
la, quia tribuit dignitatem, & beneficium, quæ principaliter ordi-
nantur ad perceptionem Sacramentorum qua est priuatus; cap.
si celebrat ext. de cle. excom. Sic igitur excommunicatus potest
eligere, & vti omni iurisdictione, & Sacramenta ministrare, si dan-
do non recipit, nam celebrans, vt alios communicet, vel ut ordi-
nes

Quæ ele-
ctio sit
nulla.

nes conferat, non peccat quia dat Sacramenta, sed quia sumit; Si autem se ingerit passiuæ participationi cuiuscumq; Sacramenti, peccat mortaliter, quia ab Ecclesia exclusus, indignè accedit.

Verùm Abbas Sylu. & alij dicunt, quod sic excommunicatus peccat mortaliter etiam ministrando Sacramenta, licet illa non percipiat. Vnde definiunt excommunicationem minorem, quod est separatio à participatione Sacramentorum. Tota hæc difficultas oritur ex d. cap. Si celebrat. de cler. excom. quod videtur uelle eum peccare, expressè enim de eo dicit. *Peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta, sed ab eo collata, virtutis non carent effectu, cum non videatur à collatione, sed participatione sacramentorum, quæ in sola consistit perceptione remotus.* At si istud cap. bene perpendatur, manifestè inueniemus eum non peccare ministrando, nisi adsit contemptus, vel specialis superioris prohibitio, nam dicit excommunicationem minorem excludere à participatione Sacramentorum, & non à quacumq; sed ab ea, quæ in sola perceptione consistit. ergo illa simpliciter administrans, & non percipiens, nõ facit contra prohibitionem Ecclesiæ, & excommunicatio minor sæpè contrahitur per solum peccatum ueniale, quod non excludit à sacramentis, ergo nõ peccat, nec ratione excommunicationis, quia solum excludit à passiuâ participatione, nec ratione peccati mortalis quo teneatur, quia potest esse in gratia, & ita tenet Host. & Ioa. de Ligna, quos citat, & sequitur Nauarrus, Nec obstat prædicta verba capituli, nam quando dicit peccare conferendo, intelligitur quando conferendo percipit, quod patet ex principio, & dubio d. cap. quod est de Sacerdote celebrante. Et glossa Syluestri qua Host. & Ioa. in suam trahit sententiam, est nulla, dicit enim, quod cum dicunt eum conferendo non participare, interpretandos esse, idest non partem capere, & cum dicunt eum esse priuatum sola passiuâ participatione, non ita intelligendos esse, quasi non sit prohibita etiam participatio actiua. Est etiam ista interpretatio contra dictum capitulum, nam specificat participationem, vt non sit quæcumque, sed illa quæ in sola perceptione consistit. Et Syluester sibi contradicit, nam ibidem in principio inquit, quod sic excommunicatus conferens scienter Sacramenta peccat mortaliter quoad Deum, sed non quoad Ecclesiam, quia quoad Ecclesiam excluditur à participatione passiuâ; Sed sic excommunicatus, non est ob id in peccato mortali, nec ei prohibetur à Deo quod non ministret Sacramenta, ergo quoad Deum non peccat mortaliter, sed si peccat, est solum ratione prohibitionis Ecclesiæ, at Ecclesia solam passiuam parti-

Abb. in c. si celebr. de Cler. excom. Sylu. exco. 4. §. 5. An possit ministrare sacramenta.

Nau. c. 27 nu. 24.

Sylu. exco. 4. §. 5.

Sylu. ibid. §. 1.

icipationem ei prohibet, ergo nec etiam peccat quoad Ecclesiam, cum non percipiat, sed solum conferat.

Potest quidem hæc excommunicatio ferri per Iudicis sententiam, sed communiter non fertur, assignantur etiam ab aliquibus octo casus quibus incurritur, quos relinquemus, cum eorum non sit in usu nisi vnus, & in reliquis non sit vera, & propria excommunicatio minor, contrahitur ergo hæc excommunicatio participatione cum excommunicato maiori excommunicatione, in casibus prohibitis, etiam si participatio sit ueniale peccatum, Vnde si participatio sit cum excommunicato, quem euitare non temur, vel si euitare tenemur, si sit in casibus non prohibitis, nõ incurritur; Participatione autem cum excommunicato minori excommunicatione, nullo modo incurritur, cum hæc excommunicatio non transeat in tertiam personam. Ex quibus patet falsum esse, quod ab aliquibus dicitur, minorem excommunicationem æquiualem peccato mortali, nam licet æquiualeat quantum ad hoc, quod excludit à passiuâ participatione Sacramentorum, differunt tamen, quia peccatum mortale excludit etiam ab actiua; peccatum etiam mortale non annullat passiuam electionem, sicut facit excommunicatio minor, & hæc excommunicatio potest incurri sine peccato mortali, quare existens in peccato mortali, non ob id est excommunicatus, & sic excommunicatus, non ob id est in peccato mortali.

Quomodo incurritur.

Nõ æquiualeat peccato mortali.

Qui nam possint excommunicare. Cap. XV III.

Cum excommunicatio sit actus iurisdictionis Ecclesiasticæ in foro exteriori, illi omnes & soli excommunicare possunt, qui habent iurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori, ordinariam vel delegatam, à iure, vel à consuetudine legitime præscripta, aut approbata, quales sunt Papa, & omnes alij Prælati, etiã si sint inferiores Episcopis, vt sunt Abbates, Præpositi, & Priores Ecclesiarum collegiatarum, regulariũ & secularium; Etiam si non sint consecrati a neq; benedicti, modo sint confirmati, vel prouisi, & reliqui omnes qui consuetudine b præscripta sibi iurisdictionem compararunt, & eorum delegati. Vnde illi, qui vocantur Abbates, & Priores in multis regionibus, ex eo, quod sunt Rectores Ecclesiarum habentiũ multos beneficiarios non uiuentes collegialiter, Rectores etiam, & Parochi Ecclesiarum simplicium parochialium, non possunt excommunicare suos parochianos iure communi, neq; specialiter, neque

Nau. c. 27 nu. 5.

a Ca. transmissam, & ca. suffraganeis ext. de elect.

b Ca. duo simul de off. ord. & ca. cū contingat de foro cõp.

neque generaliter, quia nullam habet iurisdictionem in foro exteriori, à qua oritur facultas excommunicandi, seu potius est illius pars. Excommunicare autem cum illa solemnitate, quæ habetur in cap. debent xj. q. 3. ad solum Episcopum pertinet.

Qui possint absoluere ab excommunicationibus à iure latis, & an Parochi possint absoluere ab illis, quæ nemini reseruantur. Cap. XIX.

Videndum nunc est, qui nam possint absoluere ab excommunicationibus, & ut prius de maioribus excommunicationibus à iure latis loquamur, quæ (ut dicemus) sunt in quadruplici differentia, quædam enim sunt Papæ reseruata, quædam Episcopo, quædam nulli reseruantur, quædam verò in aliquibus casibus reseruantur Papæ, in alijs casibus Episcopo, quædam partim sunt reseruata, partim non, & ad illas discernendas diligenter ponderanda sunt verba, quæ non sunt extendenda, sed standum est in eorum proprietate. Dicimus quòd à reseruatis, illi de iure possunt absoluere quibus reseruantur, vel eorum superiores, qualis est Papa, qui ab omnibus potest absoluere, non autem inferiores nisi id eis specialiter concedatur.

Prelati alijs Prælati superiores in duplici differentia.

Sed est hoc loco, in materia absolutionis generaliter notandū, quòd cum dicitur superiorem posse absoluere ab excommunicationibus, & etiam à peccatis inferiori reseruatis, imò etiam à non reseruatis, distinguendum est, nam Prælati alijs Prælati superiores, sunt in duplici differentia, quidam enim habent omnem iurisdictionem, & plenam potestatem super subditos inferiorum. Prælatorum, æquè ac ipsi inferiores Prælati, quibus immediatè subduntur, imò & maiorem, sicut est Episcopus respectu Sacerdotum parochialium, & respectu Archidiaconi, & aliorum, quia tales sunt veluti illius Vicarij, & Generalis, & etiam Prouincialis ordinis Mendicantium, respectu Priorum. Et talis est Papa respectu omnium, tales etiam sunt illi quibus Papa hanc plenitudinem potestatis respectu alicuius loci concedit, ut Legati, Nuntij, & Visitatores Apostolici, iuxta formam suorum priuilegiarum; Isti omnes possunt absoluere subditos aliorum Prælatorum, super quos habent plenam potestatem, & possunt etiam illos absoluere ab excommunicatione lata ab eorum immediato Prælate, siue Iudice, siue illa excommunicatio sit à iure, siue ab homine, licèt non deceat eos absoluere irrequisitis proprijs Prælati, quando res postulabit, vel iudicauerint expedire, debent etiam videre

videre ne absoluant in alterius præiudicium ab excommunicatione, & si absoluerent, absolutio nihilominus teneret, cap. Venerabilibus §. Vbi, de sent. excom. in 6. & Glof. in cap. cum ab Ecclesiarum extra de offic. iud. Ord. & Abbas. possunt etiam illos Sacramentaliter à peccatis absoluere.

Alij sunt qui non habent plenitudinem potestatis super subditos Prælatorum inferiorum, sed solum in quibusdam casibus, ut est Archiepiscopus, qui in subditos suffraganeorum non habet iurisdictionem, nisi per viam appellationis, & dum visitat, & etià cum suffraganei sunt negligentes, & malitiosè ligant, vel ligatos detinent, & res ad eum etiam per simplicem querelam defertur, & extra casus ei à iure concessos, non potest absoluere subditos suffraganeorum, nec etiam à peccatis non reseruatis, & si absoluit absolutio est nulla defectu iurisdictionis, cap. Venerabilibus de sent. excomm. in 6. In causa etiam appellationis si absoluit ab excommunicatione parte non citata, absolutio quidem est iniusta, sed tenet d. ca. Venerabilibus §. Vbi, at si per sententiam absoluit, excommunicationem tanquam iniustam, & nullam reuocando, parte non citata, absolutio est nulla cap. Romana §. sententias de sent. excom. in 6. nam in priori casu simpliciter absoluit, & licèt absolutio sit fortè iniusta, quia contra ius litigatoris, nihilominus tenet, quia non est contra ius constitutionis, cū enim non sit actus iudicialis, sed potius penitentialis, ad sui essentiam non exigit citationem, sed sicut excommunicatio potest ferri sine citatione partis, ex sola Iudicis, seu Prælati uoluntate, ita etià potest tolli, etiam parte contradicente, in posteriori uerò casu non simpliciter absoluit, sed consequenter, per reuocationem, seu annulationem sententiæ, quæ non potest reuocari nisi citata parte, quia iste est actus iudicialis.

Ab illis excommunicationibus, quæ nulli reseruantur Glossa Abbas Ros. Suppl. & multi Canonistæ tenent absolutionem ad Episcopos pertinere, & Parochos non posse absoluere nisi de suorum Episcoporum licentia, cum eis sint reseruata, quod probant ex cap. Nuper ext. de sent. excom. vbi hoc videtur expressè dici, nā interrogatus Innoc. Papa, an qui nominatim excommunicatis scienter communicant possint ab excommunicatione à simplici Sacerdote per confessionem absolui, distinguit de participatione, an sit in crimine criminoso, vel in alijs, & dicit quod si est in crimine criminoso, ratione cuius inciditur in eandem maiorem excommunicationem, absolutio requirenda est ab illo, qui excommunicauit, vel ab eius superiore, at si est in alijs, ut in oratione, osculo,

Abb. in c. qua fronte de Appel. De Archiepiscopis.

Glof. in c. si Episcopus de pen. & rem. in 6. Abb. in c. Nuper de sent. exco. Ros. Sup.

osculo, &c. ab Episcopo, vel à proprio Sacerdote poterit absolui, & huius rationem reddit, quia sic participans cum nominatim excommunicato, non Iudicis, sed iuris sententia est excommunicatus; & quia conditor canonis eius absolutionem sibi specialiter non reseruauit, eo ipso concessisse videtur facultatem alijs relaxandi.

Quod Pa-
rochi pos-
sint absol-
uere à nō
reseruatis

Verum si istud capit. benè ponderetur, & Pontificis ratio consideretur, ex eo potius habetur Parochum ab illis absolueri posse; nam quando Pontifex dicit, quod ab excommunicatione ob participationem in crimine criminoso non potest absolueri proprius Sacerdos, non ea ratione id dicit, quia est excommunicatio maior, sed quia illa excommunicatio est reseruata illi, qui excōmunicauit: pro quo notandum est, quod in isto cap. nuper. & in cap. si concubinæ, eod. tit. excommunicantur, seu declarantur à iure excommunicati, participantes cum excommunicato in crimine criminoso, ratione cuius ille fuit excommunicatus, qui sūt excommunicati, etiam si illa excommunicatio non fuerit lata cōtra adiuuantes, & participantes, nam participantes cum iam excommunicato in crimine criminoso, sunt excōmunicati eadem excommunicatione, sed à canone lata, seu extensa, & si illa excōmunicatio est reseruata alicui, ista quoq; est eidem reseruata, si nulli reseruatur, nec ista, quia (vt inquit Pontifex) sic participantes in eum delinquunt, qui damnauit, & hic est sensus huius cap. & hæc est sententia communis, vt superius cap. 6. diximus, & fusius explicuimus. Ad rē ergo nostrā deueniendo, dicimus quod ista excōmunicatio fuit reseruata, quia fuit nominatim facta, & consequenter excommunicatio participantium cum iam excommunicato in illo crimine criminoso, erat reseruata, non Episcopo, sed illi qui excommunicauit, aut eius Superiori, & nō quia maior, sed quia excommunicatio lata contra illud in quo isti participant, & ad quos à canone extenditur, fuit reseruata. Quando Pontifex subiungit, quod si communicatio illa cum nominatim excommunicato nō fuit in crimine criminoso, sed in alijs, potest absolui ab Episcopo, vel à proprio Sacerdote, nō ideo dicit, quia est excommunicatus minori excommunicatione, quasi non possit Parochus absolueri etiam à maiori, quia hic non loquitur Papa de minori excommunicatione, vt excludat maiorem, sed quia sermo est de participatione cum excommunicato de qua fuit interrogatus; & si de sola minori intendisset, potuisset reddere rationem ob quam Parochus possit absolueri ex parte illius, quia scilicet sæpè contrahitur per peccatum veniale, & non excludit-
nisi

nisi à passiuā participatione Sacramentorum, at reddit rationem vniuersalem, quæ se tenet non ex natura excommunicationis minoris, sed ex voluntate excommunicantis, quæ eadem militat, & in minori, & in maiori excommunicatione, quia. s. est excommunicatus iuris sententia, & conditor canonis eius absolutionem sibi specialiter non retinuit, ex quo concessisse videtur facultatem alijs relaxandi.

Præterea si id quod Papa hic dicit de excommunicatione ratione participationis, intelligitur de omni excommunicatione; quando participatio cum excommunicato inducit excommunicationem maiorem, non dicit Papa quod Episcopus possit absolueri, sed ille qui excommunicauit, vel eius superior; quando de alia excommunicatione subiungit, quod Episcopus, vel proprius Sacerdos potest absolueri, quia conditor canonis non sibi reseruauit, loquitur de excommunicatione minori, ergo secundum eorum intellectum, nec etiam Episcopus poterit absolueri ab excommunicatione maiori nulli reseruata, nisi ab ipso vel eius inferiori fuerit lata, & si dicant, quod illa ratio extenditur etiam ad excommunicationem maiorem quoad Episcopum tantum. Contra, quia Papa dicit quod tunc Episcopus, vel proprius Sacerdos poterit absolueri, ergo si ratio extenditur ad excommunicationem maiorem, poterit etiam absolueri proprius Sacerdos, at si ratio restringitur ad excommunicationem minorem, nec etiā Episcopus poterit absolueri à maiori, quam nec ipse, nec eius inferior tulit. Dicere ergo, quod hic Pontifex vult absolutionem à maioribus excommunicationibus nemini reseruatis ad Episcopum pertinere, & non etiam ad Parochum, est Capitulum istud nullo modo intelligere, & omnino peruertere, nam ex eo totum contrarium habetur, vt satis ostendimus, quia Papa in eo non loquitur nisi de absolutione ab excommunicatione incurfa ob participationem cum nominatim excommunicato, & nullo modo intendit generaliter de omni excommunicatione declarare, quis possit absolueri, vel non possit; & si nos deducimus ex hoc capitulo, quod Parochus possit absolueri ab omnibus nō reseruatis, deducimus ex generali ratione, quam Papa ad suum propositum adducit, quæ etiam militat in illis omnibus. Et ipsemet Abbas, qui sequitur sententiam Glossæ, quæ illam probat per ca. Nuper, in d. cap. Nuper, dicit, quod illius cap. litera hoc apertè non probat. Couar. eandem sententiam probat, ex Clem. 1. de priuileg. & ex extrau. 1. §. obseruent eod. tit. Sed ex dictis locis nihil concluditur, imo potius, vt notat Syluest. contrarium habetur, nam in

Couar. in
cap. Alma
mater de
sent. exc.
in 6. §. 12.
nu. 5.

Clem. 1. de priuil. inquit Clem. V. quod Religiosi non absoluantur excommunicatos à Canone, præter quàm in casibus à iure expressis, quæ exceptio tribuit priuilegium absoluendi ab excommunicatione in aliquibus casibus à iure permissis, isti autem casus sunt excommunicationes, quæ nemini referuntur, nam ex quo aliæ referuntur, istæ censentur à iure permissæ d. ca. Nuper. Sed quicquid per priuilegium Clem. v. concessit Religiosis, de iure competit Sacerdoti curato, nec maiorem eis concessit auctoritatem, ea quæ Curatis de iure competit, ut dicit idem Clem. V. in Clem. Dudum de sepult. ergo per Clem. V. Sacerdotes curati de iure possunt ab illis absolueri.

Nec obstat, quod postea dicitur in extrau. 1. de priu. lib. 5. scilicet, quod Religiosi in confessionibus excommunicatos respuant, cum excommunicationem maxime à iure inflictam remouere non possint, nam intelligitur secundum subiectam materiam, de excommunicatione reseruata, cum ibi Papa loquatur de casibus reseruatis, & si uolunt intelligi de omni excommunicatione maiori, dicimus quod ibi Bened. xj. loquitur de Religiosis, & limitat priuilegium eis à Clem. V. concessum, ut à nulla excommunicatione maiori absolueri possint, qui Clem. V. concedens eis multa priuilegia, & inter alia, quod possint absolueri ab excommunicationibus non reseruatis, dixit quod ea illis concedebat, quæ curatis de iure competunt, nec maiorem eis facultatem tribuebat, per hoc autem quod restringuntur Religiosorum priuilegia, non restringitur curatorum iurisdictio, ut non possint, quæ eis de iure conueniunt. Concludamus igitur quod ista canonistarum sententia non probatur aliquo iure, ut ipsi putant; Sed possumus illam rationibus satis efficacibus probare, 1. quia ab excommunicatione à iure lata, & nemini reseruata, non uidetur, quod possit absolueri nisi minister iuris, qui est solus Episcopus, & non Parochus, unde Parochus non potest absolueri à suspensione, & interdictio, nec dispensare in casibus non reseruatis. 2. quia ad eum pertinet soluere ad quem pertinet ligare, sed Parochus non potest excommunicare, ergo nec excommunicatos absolueri. 3. excommunicatio pertinet ad iurisditionem fori Ecclesiastici contentiosi, sed Parochus in isto foro nullam habet iurisditionem.

Contraria sententia quam sequimur est, quod Parochus possit absolueri ab omnibus excommunicationibus maioribus nemini reseruatis, etiam si sint incurse extra suam parochiam, & illam Diocesim, quod intelligitur quando Episcopus illas sibi non reseruauit, sicut & reseruare potest, quæ sententia est communiter

Theo-

Theologorum, & Summistarum, & multorum etiam Canonistarum, ita tenent S. Tho. S. Bonau. Maior, Ang. Sylu. Inno. Host. Nau. & alij. Verum à nullo hucusque fuit sufficienter probata, nam communiter probant ratione d. Cap. Nuper, quia ex eo, quod conditor canonis earum absolutionem non reseruauit, proprijs Sacerdotibus concessisse uidetur facultatem absoluendi, quam cõfirmant, quia omnia sunt permissa per legem, & iure fieri possunt, quæ prohibita non inueniuntur. ff. ex quibus causis maiores. l. Nec non & si quis. & de prob. & præsumpt. l. ab ea parte. & ibid. Gloss. At quod proprius Sacerdos non possit ab illis absolueri, nullibi inuenitur prohibitum. Sed ista ratio nudè sumpta, nihil concludit, quia excommunicatio est actus iurisditionis Ecclesiasticæ fori contentiosi, in quo foro Parochus nullam habet iurisditionem, sed tota eius iurisdictio est in foro conscientie, & propterea non ualet, conditor canonis non reseruauit sibi excommunicationem, ergo facultas ab ea absoluendi est concessa Parocho, sed bene ualet, ergo est concessa Episcopo, quia est minister canonis, & habet iurisditionem in foro contentioso, nam quoad Parochum transcenditur de genere in genus, & eadem ratione probaremus, quod posset absolueri ab alijs censuris, & dispensare in casibus à iure non reseruatis; & ad leges in contrarium adductas, dicitur, quod ubi agitur de populo, id ei est concessum, quod cum non sit malum, non est ei prohibitum, in his, quæ ad ipsum pertinent; ubi agitur de aliquo ministro, id est, ei concessum, quod pertinet ad suum officium, & non est ei prohibitum, alia autem, quæ non pertinent ad suum officium, licet non sint ei prohibita, non tamen ob id sunt ei concessa, hoc enim, quod est non reseruare, vel non prohibere, non suspendit iurisditionem, sed non propterea tribuit nouam iurisditionem; Ad probandum igitur istam sententiam non est faciendum vis in ratione, sed in intentione Papæ, & Ecclesiæ, à qua lex sumit suam interpretationem, ut per Doct. in c. si postquam de elect. in 6. & propterea, ut huius dubij plenam solutionem habeamus, plenèq; satisfaciamus argumentis pro contraria sententia adductis, uidebimus unde Parochus habeat iurisditionem absoluendi ab excommunicatione, ex eo quod nulli reseruatur, & quare non habeat eadem ratione similem potestatem absoluendi ab alijs censuris, & dispensandi in casibus non reseruatis.

Pro quo est primo notandum, quod licet ratio illius canonis in se considerata, nihil probet, ut ostendimus, tamen cum lex sumat interpretationem à mente legillatoris, etiam quoad exten-

I 2 fio-

Argumen-
ta, quod
non pos-
sunt.

S. Th. 4. d.
28. q. 2. ar.
5. q. 1.
S. Bon. ea.
dist. q. ult.
Maior 4.
d. 13. dub.
3.
Ang. Ab-
solutio 1.
S. 2.
Sylu. Ab-
solutio. 1.
S. 4.
Innocen.
in d. c. Nu-
per.
Nau. c. 27
nu. 39.

tionem, maximè quando non est pœnalis, nullo modo dicendum est rationem illam, vt adducitur a Papa esse vanam, sed iuxta illius mentem optimè concludit. Et propterea est 2 notandum, quod Ecclesia ita excommunicat ad correctionem, vt cupiat filios suos, qui resipiscant, ab ea qua primum absolui, ne mors illos excommunicatione ligatos inueniat, ca. qua fronte. ext. de appellat. quoad absolutionem autem ab alijs cœsuris, non habet tantam sollicitudinem, vnde suspendit ad plures menses, & annos, & sæpe ante elapsum terminum non absoluit, etiam verè pœnitentes & hoc propter maximam differentiam, quæ est inter excommunicationem, & alias censuras, nam excommunicatus est aliquo modo extra Ecclesiam, priuatur fidelium communione, omnibus Sacramentis, & suffragijs Ecclesiæ, & est traditus Sathanæ, non sic de suspensione, & interdicto, nam suspensio est tantum ab aliquibus actibus, & non suspenduntur quicumque, sed personæ Ecclesiasticæ, communitates verò, & loca interduntur, suspensio etiã & interdictum non priuant suffragijs Ecclesiæ, nec tradunt Sathanæ, propterea licèt sint medicinæ ad correctionem, nihilominus post correctionem sæpe relinquuntur, vt pœnæ; hinc est, quod Ecclesia quoad excommunicationem peculiariter desiderat ea ligatos, statim post resipiscentiam absolui, cum singulis horis, & momentis mori possimus; & ad facilitandam eis absolutionem, licèt quasdam excommunicationes ob enormia quædam, & perniciofa scelera referuet, non vt absolutionem pœnitentibus differat, sed vt Papa, seu Episcopus, oportunis remedijs subueniant, & homines à peccatis magis retrahantur, à non reseruatis facultatē absoluedi proprijs Sacerdotibus concedit, quæ concessio habetur ex ratione Papæ in d. cap. Nuper, ex hoc, quod conditor canonis, illas sibi non reseruatur, qui hoc, quod canon illas nō reseruatur, intelligit, & interpretatur esse concessionem factam absoluedi proprijs Sacerdotibus, quæ Papæ intelligentia, & interpretatio habet vim legis, & concessionis, quo ad excommunicationem. Sed quare non idem intelligitur de absolutione ab alijs censuris, & de dispensationibus in casibus non reseruatis, cum eadem sit ratio? quia licèt sit eadem ratio ex parte non reseruatis, non tamen est eadem ratio ex parte censurarum, vt diximus, nam excommunicatio est talis naturæ, vt meritò Ecclesia desideret resipiscentes ab illa quam primum absolui, vt patet ex d. capit. qua fronte, & eis propterea absolutionem faciliat; ab alijs autem censuris non statim etiam verè pœnitentes absoluit, sed sæpe illos in pœnam per menses, & annos ligatos relinquit, quod maximè patet

et in suspensione, nam interdictum facilius relaxatur, cum interdicitur multitudo, in qua sunt multi innocentes. Et per hæc patet responsio ad omnia, quæ in contrarium obijciuntur, nam si cet Parochus non sit minister iuris, & non habeat iurisdictionem in foro exteriori, & absolutio ab excommunicatione sit actus iurisdictionis fori exterioris, & licèt ille possit absolueri, qui potest ligare, & Parochus non possit ligare; nihilominus potest absolueri in foro conscientiæ à non reseruatis, iurisdictione illi à iure quoad hoc in dicto casu specialiter concessa, vt patet ex pontificia declaratione.

Solutio
argumen-
torum.

Secundo eadem sententia probatur, quia iuxta comunem omnium sententiam, Parochus potest absolueri ab excommunicatione minori, qui tamen est actus iurisdictionis fori exterioris, nam excommunicatio minor pertinet etiam ad forum contentiosum, sicut & maior, vnde annullat Ecclesiasticam electionem, & beneficij collationem; Parochus autem in foro contentioso nullã habet iurisdictionem, sed absoluit ab excommunicatione minori auctoritate ei à iure concessa per hoc, quod minor excommunicatio non reseruatur d. c. Nuper.

Probatum tertio, quia canones aliquarum excommunicationum absolutionem reseruant Summo Pontifici, aliquarum Episcopis, aliarum nemini reseruatur, ergo signum est, quod Parochis facultatem ab istis absoluedi concedunt, aliàs enim sufficeret non reseruare Episcopis. Et confirmatur, quia hæc distinctio non solum reperitur in iure communi, sed etiam in particularibus Episcoporum statutis, nã Episcopi, qui particularia in suis Diœcesibus faciunt statuta, & illis excommunicationes apponunt, aliquando excommunicationes sibi reseruatur, aliquando non.

Quarto ista sententia deducitur ex Conc. Trid. sess. 14. c. 7. vbi dicitur, quod sicut summi Pontifices causas grauiorum criminum sibi reseruatur, ita etiam Episcopis omnibus in sua cuique diœcesis licèt pro illis in subditos tradita super reliquos inferiores Sacerdotes auctoritate, præsertim quoad illa quibus excommunicationis censura annexa est. Et ponderando verba Concilij, Episcopi possunt sibi reseruare absolutionem à peccatis quibus est annexa excommunicatio ratione excommunicationis, ergo excommunicationes non reseruatur, nisi illas sibi reseruatur, à iure eis nō reseruatur, aliàs enim non diceret Concilium licere eis excommunicationes sibi reseruare, sed à iure eis reseruatas esse, ne in dubium verteret, quod eis iure conuenit, ijsque concedere videtur facultatem quibus nulla competit, Parochis. s. absoluedi:

à maiori excommunicatione nemini referuata.

Probatum tandem. scilicet quia ista sententia est in usu, & practicitur, & Confessarij communiter ab illis absoluunt quando Episcopi sibi illas non referuant, & quod absoluunt ex eo probatur, quia communiter sequuntur sententiam Theologorum, & summistarum; & hanc sententiam communiter tenent Theologi, summistæ, & multi etiam Canonistæ insignes, quales sunt. S. Tho. S. Bonau. Maior Ang. Syluester, Innocentius, Hostiensis, & Nauarrus. dicere autem quod absoluti tantorum virorum auctoritate, totque rationibus, non sint uerè absoluti, sed semper remanent excommunicati, est nimis durum; & ad tollendos scrupulos quos Canonistæ contrariæ sententiæ iniiciunt, hæc fusius scripsimus.

Qui possint absolute ab excommunicationibus latis ab homine, & ab excommunicatione minori.

Cap. XX.

AB excommunicatione lata ab homine ille solus potest absolute, qui excommunicauit, vel eius successor aut superior, vel à Superiore delegatus cap. Pastoralis §. præterea ext. de off. Iud. Ord. Sed de Superiore distinguendum est, sicut distinximus in principio præcedentis capituli, & hæc excommunicatio intelligitur referuata, etiam si qui excommunicauit, illam sibi expressè non referuauit, Sed hoc intelligendum est de excommunicatione contra certam personam, vel ad instantiã partis, vt paulò inferius dicemus. Est autem hoc loco notandum quod ille cui Episcopus commisit vices suas, non potest absolute subditos Episcopi ab excommunicationibus ei referuatis nisi id ei expressè concesserit cap. Si Episcop. de pœn. & remis. in 6. quia in generali commissione non intelligitur committere ea, quæ verisimiliter non fuisset in particulari commissurus, de reg. iur. in generali in 6. nec est verisimile, quod in specie commississet aliquid cum iniuria alterius, & clausula apponi solita, etiam in his, quæ mandatum speciale requirunt, non extenditur ad maiora, & grauiora quam sint in mandato expressa. cap. quid agendum de proc. in 6.

Dantur tamen aliqui casus, in quibus ille, qui excommunicauit, nõ potest absolute eos quos excommunicauit, & primus est si ille qui excommunicauit in maiorem, & notoriam excommunicationem postea incidit ca. audiuius. 24. q. 1. Secundus est, in Delegato Papæ, qui sententiæ suæ in obedientem excommuni-

care

care potest, sed post annum non potest illum ab excommunicatione absolute. Cap. quærenti ext. de Off. deleg. Et Abbas inquit hoc esse commune omnibus delegatis, quod post annum absolute ab excommunicatione non ad delegatum, sed ad delegantem pertineat. Tertius est in incendiario, quem Ordinarius excommunicare potest, non tamen potest post denunciationem absolute ca. tua ext. de sent. exco. Quartus in excommunicatione lata ab inferiori, & per Papam ex certa scientia confirmata, nam eius absolutio ad Papam pertinet, vt ex Io. And. communiter recepto inquit Nauarr. Quintus est in eo, cui Papa mandat ut aliquem excommunicet sine alia cognitione causæ; nam cum sit merus executor non potest absolute.

Quod si ille, qui excommunicauit non est Sacerdos, secundum Syluestrum non potest absolute ab excommunicatione in foro conscientiæ, sed tantum in foro iudiciali, & contentioso, & debet sic ab eo absolute remittere ad Sacerdotem, vt eum absoluat in foro conscientiæ. Hoc tamen restringendum est ad absolutio- nem coniunctam cum peccatorum absolute, nam ab excommunicatione sola, Iudex sola prima tonsura initiatus potest absolute, etiam in foro conscientiæ, ita tenent S. Ant. Tab. Nau. & alij, & ratio est, quia absolute ab excommunicatione, licet fieri possit in confessione, simpliciter tamen non est sacramentalis, nec est actus Ordinis, sed est actus iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ quoad excommunicationem non requirit potestatem ordinis Sacri, sed solam clericalem tonsuram, vt dicit Pet. de Palude, & est communis sententia: nam Iudex Ecclesiasticus, qui non habet nisi primam tonsuram imo etiam purus laicus ex commissione Papæ potest excommunicare, qui autem potest ligare ex officio suo, sicut in casu nostro potest iudex ecclesiasticus, potest etiam absolute dist. 21. cap. inferior; & confirmatur quia ab excommunicatione potest absolute in peccato mortali existens, & etiam inuitus. Maior quidem consulit, quod non Sacerdos absolute, sed Sacerdoti committat, sed Nauarrus consulit, quod ipsemet absolute, tum quia multi putantes illas iudicum commisiones esse absolute, non quarunt postea absolute à suis parochis, tum etiam quia semel excommunicatus semper presumitur talis nisi constet de absolute, & Parochus secretè absolute, vnde vt de absolute constet, Iudex deberet absolute, & dare literas absolute; posset etiam dare literas quibus committat absolute, & Parochus coram notario, & testibus posset excommunicatum ab excommunicatione dumtaxat absolute, vt sic in iu-

Abb. in d. ca. quærenti.

Nau. c. 27. nu. 40.

De iudice non Sacerdote.

S. Ant. 3. p. ti. 24. c.

77. Tab. V. ab

olutio. 2.

q. 4. Nau. c. 27 nu. 41.

Pet. de Pa lu. 4. d. 18.

q. 2. ar. 7.

dicio probari possit, si opus fuerit.

Cum autem dicitur ab excommunicatione ab homine lata non posse absolueri nisi ille qui excommunicauit, aut eius successor, vel superior, intelligitur quando excommunicatio est contra certas personas, vel ad instantiam partis, ut cum Iudex excommunicat contumacem, uel non restituentes, aut reuelantes res furto sublatas, nam si excommunicatio ab homine est generaliter lata, & sibi eam non reseruat, qui potest absolueri ab excommunicatione lata à iure nemini reseruata, poterit etiam ab ipsa absolueri, ut tenet Nauarrus, ex sententia etiam Io. And. Card. Ioan. de Imol. & Feli. Et confirmatur primo, quia iura, quæ reseruant absolutionem excommunicationis ab homine latam, illi qui excommunicauit, loquuntur de excommunicatione particulariter contra certam personam lata. Confirmatur secundo, quia excommunicatio ab homine generaliter lata sub forma præcepti aliquid prohibetis, vel præcipietis, æquiualeat legi, & statuto, & censetur à iure, & ita à multis etiam uocatur, ut diximus superius, cap. 8. Confirmatur tertio, quia aliam, etiam si Iudex illas sibi expræfessè non reseruet, ex natura rei illi sunt reseruata, nam illas non ut legislator, aut de futuris disponens, sed ut Iudex fulminauit, & pro peculiari causa in eius tribunali terminanda, unde non potest inferior in illis se intromittere, quæ ratio cessat in istis generaliter latis, quæ cum æquiualeant statuto, facultas absoluendi ab illis censetur à iure alijs concessa, per hoc quod sibi non reseruauit.

Nau. c. 27
nu. 25.

Caiet. V.
Absolutio.

Zab. & Fe-
ly. in d. c.
Nuper.

Ab excommunicatione autem minori dicit Nau. quod quilibet simplex Sacerdos potest absolueri, sicut potest etiam absolueri à uenialibus non habentem mortalia. Sed hoc est falsum, & cum Caietano dicimus, quod non omnis Sacerdos, sed ille solus potest absolueri, qui potest etiã, & à peccatis mortalibus absolueri; quod etiam facile deducitur ex d. Cap. Nuper. nam loquens Papa de minori excommunicatione, dicit quod ab Episcopo, uel proprio Sacerdote poterit absolui. Imo Card. Zabarella, & Felinus ex d. cap. Nuper deducunt, quod nec ipse Archiepiscopus potest absolueri ab excommunicatione minori subditos sui suffraganei; & bene, cum non habeat iurisdictionem super illos nisi in certis casibus, ut diximus in principio præcedentis capituli. Et ratio Nauarri nihil concludit, sed potius contra ipsam militat, nam causa ob quam quilibet simplex Sacerdos potest non habentem mortalia absolueri à uenialibus, est, quia cum non teneamur illa confiteri, quoad illa possumus nos subdere cuicumque Sacerdoti; At excommunicatio minor licet sæpe contrahatur solo

pec-

peccato ueniali, & non sit circumstantia mortaliter aggrauans, tamen separat à passiuâ participatione Sacramentorum, & illa percipiens antequam absoluat peccat mortaliter, & propterea tenemur querere absolutionem à minori excommunicatione, non igitur possumus ab ea absolui nisi ab illo Sacerdote qui supra nos aliquam iurisdictionem habet, quod etiam patet, quia cum sit uinculum Ecclesiasticum, in absolvente Ecclesiasticam iurisdictionem exigit, quam non habet simplex Sacerdos.

*Quod in articulo mortis quilibet Sacerdos possit absol-
uere ab omnibus excommunicationibus, &
qui nam sint in articulo mortis, &
ad quid tenentur sic absoluti.*

Cap. XXI.

In articulo mortis quilibet Sacerdos potest absolueri ab omnibus excommunicationibus, & peccatis, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, & ante Concilium Tridentinum hæretici, Schismatici, excommunicati excommunicatione maiori, interdicti, & suspensi notorii, aut denunciati in articulo mortis, secundum multorum sententiam non poterant absolueri, etiam si non reperiretur alius Sacerdos, sed modo per Concilium Tridentinum omnis scrupulus sublatus est, generaliter enim loquitur dicens. *In Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reseruatio in articulo mortis, atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet penitentes à quibusuis peccatis, & censuris absolueri possunt.* Imo credo hanc auctoritatem absoluendi in dicto casu eos omnes habere à iure diuino, cum iure diuino illi confiteri teneantur, ut Superius lib. secundo de Sacrificio Missæ capit. secundo diximus. Cui etiam non contrariatur ius posituum, non enim credendum est, quod pia mater Ecclesia uelit per excommunicationem suspendere iurisdictionem quo ad articulum mortis, At si non reperirentur nisi Sacerdotes hæretici, & schismatici, melius esset in articulo mortis per solam contritionem ad Deum conuerti, quam eis confiteri, propter subuersionis periculum, ob quod periculum idem ius diuinum, quod ad confessionem in tali casu obligabat, excusat. Glossa uoluit quod etiã laici in articulo mortis possint absolueri ab omnibus censuris, & peccatis, Abbas autem non approbat, quod possint absolueri à peccatis, & bene, nam postea illa Glossa fuit damnata, & expuncta à Gregor. xii j. quia ista absolutio est actus

Concil.
Trid. sess.
14. c. 7.

Gloss. in c.
à nobis. 2.
extr. de
sent. exc.
Abb. in d.
cap. a no-
bis.

ordi-

ordinis Sacerdotalis, Sed concedit Abbas, quod laici possint absoluere à censuris. Sed hoc etiam est falsum, quia ista absolutio licet non sit actus ordinis, est tamen actus iurisdictionis, quam iurisdictionem non habent nisi iudices Ecclesiastici, qui saltem sunt prima tonsura initiati, nec est eadem ratio laici, & simplicis Sacerdotis, vel parochi notorie excommunicati, nam simplex Sacerdos licet actualiter non habeat iurisdictionem, illam tamè virtualiter habet per ordinem Sacerdotalem, & parochus excommunicatus habet iurisdictionem, sed suspensam, at laicus illam nullo modo habet, quare quoad laicum non agitur de nõ tollenda, uel non suspendenda iurisdictione, sed de nouo danda, & in capaci, quod autem ei in tali casu detur, nullibi habetur, Sed per d. Concilij auctoritatem tollitur etiam hæc difficultas, cum non dicat omnis homo, sed omnis Sacerdos, significando non posse id facere etiam alium clericum sacris initiatum, quãto minus laicũ.

Nau. c. 27.
nu. 271.

Ex hac tamen Abbatis doctrina elicimus cum Nauarro, quod in articulo mortis existens, potest quis absolui solum ab excommunicatione, Abbas hoc concedit cum absolutio fit à laico, sed nos qui tenemus laicum nullo modo posse absoluere, dicimus tunc posse fieri quando in periculo mortis existens, nullum peccatum potest exprimere, nec verbis, nec signis, tunc non potest ei dari absolutio à peccatis, cum desit materia, sed poterit absolui ab excommunicatione si aliqua tenetur. Nauarrus dicit hoc fieri posse quando ostendit signa contritionis, sed crederem, quod possit absolui, etiam si esset impenitens, nam certum est, quod impenitentes, & etiam inuiti possunt absolui ab excommunicatione, licet non ita facillè sint absoluendi, dicimus autem illum tunc absoluendum esse ab excommunicatione, vt particeps sit iustitiorum Ecclesiæ, & ne diabolus tantam in eum habeat potestatem, si fortè Deus hac via illius cor emolire, & illuminare dignetur, & si postea ostenderit signa contritionis, dabitur etiam ei Extrema Vnctio, & sepelietur in loco Sacro. Quod si moriatur ante solutionem ab excommunicatione cum signis contritionis, poterit post mortem absolui, non tamen à quocumque Sacerdote, sed vt inquit Nau. ab eo tantum, qui illum sanum in vita poterat absoluere.

Nau. c. 26.
nu. 32.
Quis sit
articulus
mortis.

Sed dubium est qui nam sint in articulo mortis. Per articulum mortis non solum intelligimus periculum mortis ex graui infirmitate, sed etiam quodlibet periculum morti vicinum, vt nauigatio per loca periculosa in qua timetur naufragium, iter agere per loca insidiosa, esse in loco ab hostibus obfesso, & telis impugna-

gnato, esse prægnantem, non enim quacumque nauigatio, peregrinatio, & obfessio, habet secum probabile mortis periculum, & quando sit hoc periculum, iudicio boni viri relinquitur.

Duo autem debet diligenter aduertere simplex Sacerdos, qui à casibus & censuris reseruatis absoluit in periculo mortis, Alterum est, quod si potest haberi copia superioris, vel potentis absoluere. ex gratia, seu priuilegio, quale habent aliqui Religiosi, non absoluat, sed illum expectet. Alterum est, quod non absoluat ab aliquo casu Bullæ Cœnæ Domini, nisi præstita cautione de stando S. R. E. mandato, vel satisfaciendo, alias ipse in excommunicationis sententiam incidet.

Duo nota-
tanda.

Dubium etiam est an sic absoluti euaso periculo ad aliquid teneantur, & dicimus, quod absoluti in articulo mortis ab eo, qui alias absoluere non poterat, debent cessante impedimento se præsentare, quam cito commodè possunt, illi qui eos iure absoluere poterat, quod non intelligitur quo ad peccata reseruata, sed quo ad excommunicationem, & nisi se repræsentent, reincident in eandem excommunicationem, & idem intelligendum est de his quos absoluunt Legati Sedis Apostolicæ, cum onere se præsentandi suis Ordinarijs, aut alijs quibuslibet ad suscipiendam pœnitentiam, aut satisfaciendum ei quem iniuria affecerunt cap. eos de sent. excom. in 6. Et secundum Caietanum, & Nauarrum non tenentur regulariter se præsentare personaliter, sed satis est mittere procuratores ad id idoneos, Sed quoad excommunicationes Apostolicæ Sedi reseruatas contrarium est dicendum, nam semper Canones videntur significare, quod ipsi accedant, & hoc expressè habetur in cap. quod de his. extra de sent. excom. vbi dicitur, quod in propria persona accedant. Verùm si mittunt, & Papa, seu Pœnitentiarius, vel Legatus missionem admittunt, satisfecerunt.

Se præsen-
tct.

Caiet. V.
excõmuni-
catio. c. 69
Nau. c. 27.
nu. 46.

Qui possint absoluere illos, qui non possunt accedere ad Sedem Apostolicam pro absoluteione ab excommunicatione ei reseruata, & qui nam sint isti.

Cap. XXII.

Sed difficultas est de illis, qui non possunt pro absoluteione accedere ad Apostolicam Sedem in casibus ei reseruatis, pro cuius solutione placuit integrum cap. Quamuis extra de sent. excom. hoc loco inferere, cum in eo contineantur omnes legitimè impediti qui in alijs canonibus diuim ponuntur, & præ-

Qui non
possunt ac-
cedere.

& præsentis quæstionis decisio habeatur. Capituli uerba sunt. *Quamuis incidens in canonem lata sententiæ propter violentam manuum iniectioem iuxta proprias facultates eis satisfaciatur, quibus iniurias irrogauit, non tamen aliter quam per Sedem Apostolicam, uel eius Legatum absolutionis potest beneficium obtinere, nisi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili, uel senili ætate, fragilitate sexus, seu alia Corporis impotentia, siue quolibet impedimento Canonico retrahatur quominus Romanum Pontificem possit adire, uel nisi iuris beneficio à labore huiusmodi excusetur. Ceterum quibusdam prædictorum, uidelicet qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris sub debito iuramento, quod secundum Ecclesiæ formam præstare tenentur consuevit iungi, ut impedimento cessante ad Apostolicam Sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi.* Qui non possunt adire Apostolicam Sedem pro absolutione, secundum istum canonem, & alios sunt. Primo in articulo mortis existentes, 2. infirmi perpetua uel diuturna infirmitate. 3. qui inimicitias habent, ob quas sine uitæ periculo illam adire non possunt. 4. pauperes qui non sunt soliti mendicare, illi autem qui soliti sunt mendicare non excusantur nisi fortè mendicando coniungi etiam, & filijs prouideant, & iter faciendū id præstare non possint. 5. pueri, qui ante pueritatem excommunicationem incurrunt, licet post eam solutionem petant cap. fin. extra de sent. excom. 6. Senes. 7. mulieres omnes ob sexus fragilitatem, & præcipue iuuenes, matrimonio iunctæ, & Moniales, 8. aliqua corporis impotentia detempti, ut cæci claudi. Subiungitur in dicto capitulo. *Siue quolibet impedimento canonico retrahatur, quo minus Romanum Pontificem possit adire, uel nisi iuris beneficio à labore huiusmodi excusetur.* quia præter istos sunt etiam alij, qui excusantur, illi. scilicet qui habent canonicum impedimentum, id est, legitimum. Dupliciter autem impedimentum est canonicum, seu legitimum. Primo, quia est à lege expressum, quia ratione omnes prædicti excusantur, & etiam filij familias, qui sunt in potestate patris, nisi pater consentiat, uel emancipetur, eod. tit. ca. Mulieres. Et serui qui in fraudem inciderunt in sententiam excommunicationis Papæ referuatam, ut subtrahant se obsequio dominorum, aut quorum domini propter eorum accessum ad Apostolicam Sedem sine sua culpa graue damnum incurrunt, nisi sit grauis & enormis excessus eod. tit. cap. Relatum, secus de famulo libero. 2. impedimentum dicitur canonicum, quia est legi consonum, uel à lege tolerandum, quod tunc est secundum Syluestrum, quando arbitrio boni uiri est æquale, uel maius aliquo expresso in lege; quia eadem causa, habet eundem effectum.

Impedimentum canonicum duplex.

Sylu. Absolutio 4. §. 3. casu 15.

etum, & ubi est eadem ratio ibi idem ius; Sic habet legitimum impedimentum, qui non potest ire nisi relinquendo in magna necessitate uxorem & filios, & habens curam animarum, & non inueniens Vicarium idoneum, & iustè timens notabile damnum accepturas. Excusantur etiam alij nullum habentes ex defectu, uel conditione personali impedimentum, iuris beneficio, ut sunt Regulares, qui iuris beneficio, & uigore suorum priuilegiorum possunt absolui à suis Prælatibus.

Cum istud capitulum, & alia, quæ dicunt prædictos excusari à labore eundi ad Romanum Pontificem, loquantur de excommunicatione incurta ob clerici percussioem, duo hic occurrunt dubia. Primum est an idem etiam intelligatur de quacumque alia excommunicatione Apostolicæ Sedi referuata. 2. an hæc etiam intelligantur de illis excommunicationibus, seu casibus ita referuatis, ut non concedatur facultas ab illis absoluedi nisi in articulo mortis.

Quoad primum duæ sunt sententiæ. Prima est hoc intelligendum esse solum de excommunicatione Papæ referuata ab graue, & enormem clerici percussioem, cum iura de illa loquantur, ita ut pro aliarum absolutione extra articulum mortis recurrendū sit ad Apostolicam Sedem, huius sententiæ fuit Innoc. licet ab Abbate citetur pro contraria sententiâ, fuit etiam Abbas. Secunda sententiâ est, quod idem etiam intelligendum sit de quacumque alia excommunicatione Papæ referuata, huius sententiæ fuit Abbas in cap. de cætero, & licet in cap. quamuis contrarium tenuerit, tamen quod ibi dixit, interpretari potest cum Nau. ut loquatur de absolutione danda ab inferioribus Episcopo, qui non possunt nisi ex priuilegio, huius etiam sententiæ fuerunt Sylu. Tab. & Nau. qui etiam citant Ioa. And. & Fel. & Sylu. dicit esse communem, & hanc sententiam sequimur, & probatur primo ex ca. eos de sent. excom. in 6. & ex ca. ea noscitur, & cap. quod de his extra eod. tit. in quibus enumerantur aliqua ex prædictis impedimenta, & statuitur, quod habentes huiusmodi impedimenta non mittantur ad Apostolicam Sedem pro absolutione ab excommunicatione ei referuata, sed absoluantur ab Episcopo, iuramento eis præstito, quod cessante impedimento ad Apostolicam Sedem, uel eius Legatum accedant. & licet rubrica, & Glossa ibidem dicant hæc capitula loqui de excommunicatione ob percussioem clerici, & forte Pontifices de illa loquuti sunt, in corpore tamē iuris eorum determinationes absolutè ponuntur, nulla facta mentione de hac potius quam de alia excommunicatione Papæ referuata, & cap.

Duo dubia.

Primum dubium.

Abb. & Innoc. in ca. quamuis de sent. excom. Abb. in c. de cætero eod. tit. Sylu. Absolutio 4. dub. 4. Tab. excō mu 5. casu 40. Nau. c. 27 nu. 89.

& cap. eos, ut dicunt Abbas, & Sylu. indubitatè hoc probant. Probatur secundo, ex identitate rationis, quæ etiam in alijs excommunicationibus militat, nam sicut reseruat Papæ excommunicatio ob grauem, & enormem clerici percussione, ita etiam eodem tenore reseruantur eidem multæ aliæ, ergo sicut propter prædicta impedimenta potest Episcopus absoluerè ab illa excommunicatione, ita etiam poterit absoluerè ab alijs, Quod etiam æquitati, & Pontificali pietati consonum est, quia aliàs sequeretur, quod habens perpetuum impedimentum si uiueret centum annos nunquam posset absolui ab excommunicatione Papæ reseruata nisi in articulo mortis, & hoc quia Pontifex illum stantè impedimento ad impossibile obligat, quod Pontificali pietati derogat, ita enim Pontifex medicinaliter excommunicat, ut tanquam pius pater desideret quam primum filios suos absolui, ne mors cuius nescitur hora, eos ligatos inueniat, cap. qua fronte extra de appellat.

Secundū
dubium.
Abb. in d.
ca. de cæ-
tero.
S. Ant. 3.
p. tit. 24.
ca. 47.
Sylu. Ab-
solutio 4.
dub. 4.
Syl. Abso-
lutio 4. §.
3.

Quoad secundum dubium Abbas, & alij dicunt prædictos posse absolui à suis Episcopis ab alijs etiam excommunicationibus Papæ reseruatis, nec ullam faciunt distinctionem aut exceptionem, cum in omnibus sit eadem ratio, & idem impedimentum. At S. Ant. & Sylu. dicunt hoc non esse intelligendum de illis excommunicationibus quas Papa ita sibi reseruat, ut absolutionem extra articulum mortis prohibeat, & annulet, à quibus nullus extra illum absolui potest nisi à Papa. Sed Syluester parum sibi cōstans, paulò superius dicit, quod mulier falsatrix literarum Papæ, si nō potest ire ad Romanam Curiam, uel habet aliud legitimum impedimentum, absoluetur ab Episcopo, & tamen est casus Bullæ Cœnæ Domini. Vt plenam huius dubij solutionem habeamus, notandum est, quod ferè omnia iura, quæ concedunt Episcopis, ut extra articulum mortis possint absoluerè illos, qui aliquo legitimo impedimento non possunt accedere ad Papam, loquuntur de excommunicatione incurfa ob percussione clericum, & Doctores id extendunt etiam ad alias excommunicationes Papæ reseruatas, propter identitatem rationis, ut uidimus in dubio præcedenti, si ergo dantur aliqua excommunicationes à quibus nullus quantumcumque impeditus extra articulum mortis possit absolui à suo Episcopo, ratio non potest sumi nisi ex diuersitate reseruationis, nec potest esse alia ratio, nisi quia Papa simpliciter & absolutè prohibet, ut extra articulum mortis ab illis nullus absoluat, nam Papa tribus modis excommunicationes sibi reseruat. Primò absolutè nullū excipiēdo casum quo quis ab inferiori pos-

Papa tri-
bus mo-
dis sibi re-
seruat.

sit absolui, 2. excipiēdo aliquos casus, quibus concedit Episcopis, ut absoluant illos, qui legitime impediti, non possunt ad Apostolicam sedem accedere. 3. excipiēdo solum articulum mortis, & generaliter prohibendo, ut extra illum nullus absoluerè audeat, quæ distinctio non fit frustra, sed quando conceditur, ut legitime impediti possint absolui, est expressè illius, quod est secundum ius commune, & declaratio reseruationis illarum excommunicationum, quæ absolutè fit, nullo exceptuato casu, nā impotentes iure excusantur, cum ad impossibile nemo obligetur. At quando Papa prohibet, & irritat absolutionem extra articulum mortis ab alio datam, non videtur simpliciter concessio facultatis absoluedi in articulo mortis, cum hæc sit potius à iure diuino, ut superius diximus libro secundo cap. 2. sed simpliciter prohibitio beneficii quod est secundum ius commune, quod scilicet non potentes accedere ad Apostolicam Sedem, possint absolui à suis Episcopis, ergo secundum istam distinctionem, videtur quod ab istis excommunicationibus nullus quantumcumque impeditus extra articulum mortis possit absolui. Ex altera parte est, quod excommunicatio ob uolentam manuum iniectioem in clericum est sic reseruata, ut in solo articulo mortis Papa absoluedi facultatem Episcopis concesserit, 17. q. 4. ca. Si quis suadente. Et tamen postea Papa saepe declarauit legitime impeditos ab illa posse à suis Episcopis absolui, & quæ iura concedunt de ista excommunicatione, Doctores extendunt ad alias etiam excommunicationes Papæ reseruatas, ergo cum ista fuerit illius generis, ut extra articulum mortis fuerit prohibita absolutio, & postea fuerit concessum, seu potius declaratum, quod legitime impediti possint absolui à suis Episcopis, videtur quod illa prohibitio intelligenda sit de illis, qui non sunt legitime impediti, ut extra articulum mortis nullo modo possint absolui. Propterea cum illa, quæ de ista excommunicatione dicuntur extendantur etiam ad alias reseruatas, videndum est, quid iura de ea disponant, & Doctores dicant, & an sit omnino eadem ratio aliarum excommunicationum, & illarum præcipue, quæ continentur in Bulla Cœnæ Domini. Abbas in cap. peruenit de sent. excom. distinguit cum Io. And. triplicem percussione. f. leuem, mediocrem, & enormem, & dicit quod pro leui quilibet Episcopus potest absoluerè iure suo, auctoritate illius capit. pro mediocri nō potest Episcopus absoluerè nisi priuilegiatos, pro enormi uero Episcopus regulariter non absoluit nisi in necessitate, & ubi specificè sibi committitur. Videtur ergo, secundum Abbatem, quod priuilegiati, id est

ideft, legitime impediti non poffint abfolui à fuis Epifcopis nifi pro mediocri percuffione, pro enormi verò extra articulum mortis à folo Pontifice fint abfoluendi; pro quo facit ca. Relatum extra de fent. exco. in quo ftatuitur, quod feruus fi enormiter percuffit pro abfolutione mittatur ad Apoftolicam fedem, nò obftante impedimento feruitutis, & damno domini. Nauarrus. ca. 27. nu. 89. enumeratis omnibus fupradictis impedimentis, dicit, quod fic legitime impediti non funt mittendi Romam, & poffunt abfolui à fuis Epifcopis, fed prius (nifi fuerit probabile periculũ mortis) confulendus eft Papa, & obediendum eius imperio, nec diftinguit de mediocri, vel enormi percuffione, fed abfolutè loquitur. pro quo facit cap. Mulieres eod. tit. vbi dicitur, quod fi dubium fit de delicatis, an poffint fuftinere laborè eundi ad Apoftolicam Sedem, confulatur Pontifex. Sed hoc quod dicit Nau. nihil eft, nam fi iura concedunt Epifcopis, quod abfoluant legitime impeditos, cum occurrit cafus, non eft neceffarium confulere Papam, cum habeant auctoritatem à iure & non reuocatam, & fi confulendus eft Papa, auctoritas à Papa toties conceffa nulla eft, nam abfoluent vigore commiffionis eis fpecialiter factæ. nec obftat d. cap. relatum, quia ibi dicitur, quod confulatur Papa quando dubium eft an fit legitimum impedimentum, at quando certum eft effe legitimum, non eft opus confulere Papam. Concludamus ergo, quod Epifcopi poffunt abfoluere legitime impeditos faltem, pro mediocri percuffione, & eft fententia cõmunis.

Sed dubium eft an illos etiam pro enormi abfoluere poffint. Et fecundum iura aliquos abfoluere poffunt, & aliquos non poffunt, de feruis & de Monachis enormiter percutientibus, iura exprefse determinant, quod non poffunt abfolui nifi à Papa extra eod. tit. ca. relatum & cap. cum illorum, & Gloffa in cap. Monachi, & Abbas ibidem ex d. cap. id etiam deducit. At Moniales quantumcumque enormiter percufferint poffunt abfolui à fuis Epifcopis, ita tenet Abbas in cap. de monialibus eod. tit. quod probat ex eodem cap. quia cum Papa fibi non referuauerit cafũ enormitatis ficut in Monachis, infertur quod quantumcumque excessus fit enormis, Epifcopus potest illas abfoluere, ne habeat caufam immifcendi fe inuerecundè cõtibus uirorum.

Si autem ea, quæ canones de hoc difponunt, & canonum ratio benè ponderentur, tria inueniemus impedimentorum genera, primum eft ex proprio, & personali defectu, propter quòd verè ad Apoftolicam fedem fine graui vitæ, vel animæ periculo quis accedere non potest, vt infirmi perpetua, vel diuturna infirmitate, pau-

te, pauperes, fenes, caeci, inimicitias habentes, & mulieres maxime iuuenes, propter animæ etiam periculum, Secundum eft illorum, qui non poffunt accedere propter præiudicium tertij, vt funt ferui, & qui alios fuo exercitio fuftentant. Tertium eft illorum, qui iuris beneficio excufantur, licèt nullum habeant prædictorum impedimentorum, quibus conceditur, ut à fuis Epifcopis poffint abfolui, ut funt regulares, clerici fimul in aliquo collegio viuentes, huiusmodi etiam funt filij fub cura patris exiftètes. Inter hæc impedimentorum genera eft maxima differentia, nam qui primo modo funt impediti, fimpliciter fũt impediti, quia eft illis impoffibile ire ad Summum Pontificem, vel fimpliciter, vel moraliter loquendo, qui tertio modo funt impediti proprie nò funt impediti, & poffent ire, fed dicuntur impediti, quia iuris beneficio excufantur, cum non fint fui iuris. Illi autem, qui fecundo modo funt impediti, funt quidem verè impediti, fed extrinfece, & impedimentum aliquando eft leue, quia leue damnum, aliquando moralem impoffibilitatem affert, quia contra charitatem, & contra ius diuinum effet fuos in extrema neceffitate, & periculo relinquere. hac diftinctione fupposita videamus, quid Canones difponant de percufforibus clericorum. Canones prohibentes abfolutionem pro enormi percuffione, non loquuntur nifi de feruis, & de monachis, qui verè poffunt ire fine vilo vitæ propriae, aut alterius periculo. Doctores concedunt, quòd Moniales poffint abfolui, & Abbas, vt diximus probat ex eo, quod Canones quoad illas non excipiunt enormem percuffionem, ficut de feruis, & Monachis.

Ex quibus quatuor Conclufiones de mente canonum deducimus. Prima eft fi impedimentum legitimum eft ratione propriae perfonæ, propter quòd, uel fimpliciter non potest ire ad Apoftolicam Sedem, vel non fine magno damno, Epifcopus potest abfoluere etiam pro enormi percuffione.

Secunda conclufio. Si impedimentum eft propter præiudicium tertij, fi illi tertio fit tale præiudicium, quòd propter illud damnum excufaretur, fi effet eadem excommunicatione excommunicatus, potest abfolui etiam pro enormi; huiusmodi funt illi, qui uxores, & filios fuo exercitio fuftentant, & quos aliàs in extrema, vel magna neceffitate, & periculo relinquere.

Tertia conclufio. Si præiudicium tertij non eft ita graue, vt lege charitatis, & naturali præualeat, Epifcopus potest abfoluere pro mediocri, fed non pro enormi, eft cafus exprefsus de fer-

Tria impedimentorum genera.

uo in d. cap. relatum, & extensio fit ad similes.

Quarta conclusio. Si neutrum sit impedimentum, sed percussores sint privilegiati, ut sunt regulares, clerici simul in aliquo collegio viuentes, & etiam filij maiores sub cura patris adhuc existentes, Episcopus potest absolueri pro mediocri, sed non pro enormi, de Monachis est textus clarus, & extenditur ad casus similes. Sed quo ad Regulares habuerunt postea multa privilegia, virtute quorum possunt absolui à suis superioribus, ad quæ autem se extendant, ipsi qui habuerunt norunt.

Probatur
duæ pri-
mæ con-
clusiones.

De duabus posterioribus conclusionibus nullum est dubium, Sed dubium est de duabus prioribus, quia absolutio pro enormi percussione extra articulum mortis videtur reseruata Papæ, Et probatur primo cum Syluest. ex cap. mulieres, cap. ea noscitur, & cap. quod de his, supra citatis, quæ indistinctè, & absolute concedunt Episcopis facultatem absoluendi propter prædicta impedimenta, nec ullam faciunt exceptionem. Et confirmatur primo ex Abbate, qui eadem ratione probat, vt diximus posse absolui Moniales, & quando Abbas in supradicta distinctione percussione, dixit Episcopum posse absolueri privilegiatos à mediocri percussione, sed non ab enormi, ab enormi uerò non posse nisi in necessitate; per privilegiatos non intellexit simpliciter impeditos, sed Regulares de quibus excipitur, per casum uerò necessitatis intellexit illos, qui propter aliquod impedimentum ire non possunt, cum ad impossibile nemo teneatur, & de illis nulla fiat exceptio. Confirmatur secundo, quia exceptio in vno, vel in aliquibus, regulam, & non excepta confirmat, l. nam quod liquidè. ff. de penultima legata, & Glos. in l. quæsitum. ff. de fundo instruct. Et casus excepti extenduntur solum ad eis similes in quibus est eadem ratio. capit. cum dilecta extra de confirm. uti. uel inuti. At canones simpliciter dicunt impeditos posse absolui, nec ullam faciunt exceptionem de enormi percussione, nisi quoad monachos, & seruos, ergo si ista exceptio est extendenda, ad casus similes est extendenda, sicut extendimus in tertia, & quarta conclusione, in reliquis autem in quibus non militat eadem ratio, quia impedimentum affert impossibilitatem saltem moralem, ista exceptio non habet locum, sed quoad illos absolutionem pro enormi non exceptam, confirmat. Probatur secundo ratione, quia cum tales, si impedimentum sit perpetuum, numquam possint adire Pontificem, sequeretur, quod

quod si centum annos uiuerent, numquam possent absolui nisi in articulo mortis, quod derogat Pontificali pietati. Et confirmatur primo, quia lex non debet obligare ad impossibile, & non solum ad impossibile naturale, sed nec etiam ad impossibile morale, at isti sunt pœnitentes, & parati sunt subire quamcumque pœnitentiam, & pro ea adire Apostolicam Sedem, sed est illis impossibile ire, & per illos non stat, ergo est illis subueniendum, ut à suis Episcopis pœnitentiæ suscepta possint absolui. Confirmatur secundo, quia intentio Ecclesiæ est ut excommunicati pœnitentes facile soluantur ne mors illos excommunicatione ligatos inueniat cap. qua fronte extra de Appellat.

Cum ea, quæ de excommunicatione ob percussione. Clerici Papæ reseruata dicuntur, Communis Doctorum sententia ad alias etiam excommunicationes Papæ reseruatas extendat, applicando prædictas conclusiones ad alias excommunicationes, dicimus, quod Episcopi possunt absolueri illos, qui sunt impediti iuxta primam, & secundam conclusionem ab omni excommunicatione quantumcumque, & quomodocumque Papæ reseruata, quia reseruatio absolutionis, extra articulum mortis intelligitur quoad illos, qui possunt ire ad Apostolicam Sedem, & non quo ad illos quibus id est impossibile, vt satis probauimus. Alios uerò, qui iuxta tertiam, & quartam conclusionem sunt impediti, Episcopi possunt absolueri ab excommunicatione simpliciter, & absolute Papæ reseruata, ab illa autem, quam ita sibi reseruatur, ut extra articulum mortis prohibeat absolutionem, non possunt absolueri.

Sed nihilominus de excommunicationibus bullæ Cœnæ Domini habenda est peculiaris ratio, & Episcopi, maximè Italiæ propter facilem ad Summum Pontificem recursum, extra articulum mortis nullum quantumuis impeditum non consulto Pontifice ab illis absolueri debent, sunt enim lata contra enormia quædam, & atrocissima scelera, ut sic qui illa commiserunt, magis confundantur, & cæteris maior timor incutiatur, quod idem etiam eadem ratione possent facere, quando occurreret enormis excessus, etiam si ab illo possint absolueri, vt si filius occidisset patrem, idque eo magis quia si isti non possunt ire ad Apostolicam Sedem, Episcopus vel Confessarius potest scribere suppresso nomine, tamquam ad sigillum Confessionis pertinens, ut habeatur ratio famæ, & nullo modo possit deueniri in cognitionem personæ, & quando de hoc timeretur non

debent ad id illos cogere, præsertim cum canones semper requirant, quod ipsi accedant, & non potentes accedere, non ob id obligant ad scribendum, vel mittendum, sed excusant; imo ut integrè confiteamur licèt sit de iure diuino, non tenemur scribere peccata nostra, etiam si certi essemus, quod multorum non recordabimur.

De obseruandis in absolutione, quæ datur ob aliquod prædictorum impedimentorum.

Cap. XXIII.

Circa prædicta impedimenta, & absolutionem, quæ ob aliquod illorum datur, sunt septem notanda. Primo, quod huiusmodi impedimenta, quædam sunt perpetua, vt fragilitas sexus, cæcitas, &c. quædam sunt ad tempus, vt infirmitas, inimicitia, paupertas. Secundo, quod iudicare de istis impedimentis, an sint legitima, an perpetua, vel ad tempus, & vsque ad quod tempus, non pertinet ad illos, qui huiusmodi impedimentis tenentur, sed ad proprium Episcopum, & patet quia illi est commissa absolutio. Tertio Episcopus non potest absoluere illos, qui licèt propter aliquod impedimentum non possint accedere ad Apostolicam Sedem, possunt tamen ire ad Legatum, nam ad illum pro absolutione, ire tenentur.

Hoc quod de Legato dicitur, Nauarrus, extendit etiam ad illos, qui habent priuilegium absoluendi ab excommunicationibus Papæ referuatis. Sed de Nuntio, & Commissario Apostolico id facilè ei concedo, cum Pontificis personam repræsentent, non autem de Religiosis quibus Pontifex multa priuilegia concedit, nam per illa non intendit derogare Episcoporum auctoritati, ut non possint, quod iure eis conuenit, at Canones dicunt Episcopum posse absoluere illos, qui propter aliquod canonicum impedimentum non possunt accedere ad Apostolicam Sedem, vel ad Legatum, nec vllam vnquam mentionem faciunt de aliquo priuilegiato, & priuilegia, quæ Papa Religiosis, & alijs Confessarijs concedit, sunt in Episcoporum auxiliu, & non in suppressionem auctoritatis illorum. Quarto Episcopus ante absolutionem prouidere debet, quoad omnes quidè, ut iuxta proprias facultates, & meliori modo quo possunt satisfaciant illis, quibus iniuriam irrogarunt, petita ad id cautione idonea, vel si non habent, qui pro illis promittant, nec pignus dare possunt,

præ-

præstito saltem iuramento, si ante absolutionem satisfacere non possunt. Quoad illos autem, qui non habent impedimentum, perpetuum, debent illis sub iuramento iniungere, vt cessante impedimento ad Apostolicam Sedem accedant, mandatum ipsius super illis pro quibus excommunicati fuerant, humiliter suscepturi; exceptis tamen pueris quibus non est dandum tale iuramentum, d. cap. quamuis, nec eis iniungendum est, quod cum ad perfectiorem ætatem peruenerint ad Apostolicam Sedem accedant, imo etiam post pubertatem possunt absolui ab excommunicatione referuata, inquam ante pubertatem inciderunt, cum propter defectum ætatis in qua fuit commissus excessus, rigor sit mäsuetudine temperandus, ca. pueris, extra de sent. exco. Quinto falso existente impedimento, nulla est absolutio.

Sexto si absolutus cessante impedimento, quam cito comodè potest, arbitrio boni viri, non arripit iter, in eandem excommunicationem reincidit, etiam si Sedes vacet, nam vt inquit Abbas sepe est Pœnitentiarius, qui gerit vices Summi Pontificis, cui se præsentare tenetur. Et hoc non solum intelligitur de excommunicatione Papæ referuata, sed etiam de quacumque alia referuata, cum quis non absoluitur ab eo à quo de iure poterat d. capit. eos, per quæ duo, tollitur omnis occasio fingendi falsa impedimenta, & Ecclesiæ intentio seruatur. Et qui absolutus à Papa, vel eius Legato cum iniunctione, quod Ordinario suo, vel alio pœnitentiam accepturus se præsentet, & passis iniuriam, seu his quibus propter hoc obligatus existit, satisfactionem exhibeat competentem, si hæc cum primum comodè poterit, non curauerit adimplere, in eandem etiam excommunicationem reincidit d. cap. eos. Verum cum pœnæ non sint ampliandæ, sed potius restringendæ, hoc secundum procedit solum in absolutis à Papa, vel à Legato, ut exprimitur in canone, non autem in absolutis ab alijs, qui si non obtemperauerint, non reincidunt in eandem excommunicationem, sed sunt iterum excommunicandi, licet Abbas contrarium tenuerit, sed ita tenent Angel. & Tabiena, qui etiam citat Dominos de Rota, Petrus verò de Palude vtramque sententiam probabilem tenet.

Septimo habentes legitimu impedimentu licet possint mittere ad Apostolicam Sedem, uel Legatum pro absolutione, illos tamen ad id ius non obligat, sed vult quod si possunt vadant, & ita sint absoluendi. Et absoluti cessante impedimento non debent mittere, sed personaliter ire, cum Canones dicant, quod ipsi eant in propria persona d. capit. quod de his, nam si non miserunt

K 3 cum

Abb. in c.
quod de
his de sct.
exco.

Abb. in c.
porro de
sct. exco.
Ang.
Tab. exc6
mun. 5. ca
su 40.
Palud. 4.
dist.

Nau. c. 27
num. 88.
ad 4.
Contra
Nauarru.

cum ratione impedimenti suberat causa, qua ratione cessante in impedimento, & absoluti cum hac conditione, quod statim cessante impedimento ipsi accedant, qua (inquam) ratione ab isto labore, mittendo, vel scribendo, se liberabunt? Verum si mittunt, vel scribunt, & admittitur, satisfecerunt.

*De absolutione fraudulenter obtenta.
Cap. XXIII.*

Cum aliquando contingat absolutionem ab excommunicatione fraudulenter dari, & impetrari, Glosa in capit. ex parte de offic. ord. constituit hanc differentiam inter excommunicationem, & absolutionem, quod absolutio ex falsa causa est nulla, at excommunicatio ex falsa causa tenet, Abbas ibidem reprehendit Glossam, & dicit eandem esse vtriusque rationem, cum enim excommunicatio, & absolutio sumant vires ab intentione excommunicantis, & absoluentis, si intentio est excommunicandi, & absoluendi, etiam si causa sit falsa, utrumque tenet, sin minus, neutrum tenet.

Sed dicimus esse maximam differentiam, nam absolutio ab excommunicatione quantumcumque ex causa notorie iniusta, & iniqua, & contra ius tertij, tenet, etiam in foro conscientiae, ut probabimus, at excommunicatio lata ex causa notorie iniusta, & iniqua, est nulla, etiam si iudex excommunicare intendat, nam iura sunt promptiora ad absoluendum, quam ad excommunicandum dist. 50. cap. ponderet de reg. iur. in 6. ca. cum sunt, & propterea plura requiruntur ad excommunicandum, quam ad absoluendum, nam cum excommunicatio sit ab Ecclesia ligante vi clauis, & sit talis naturae, quod nullus est illa ligatus nisi Ecclesia liget, dependet ex voluntate iudicis Ecclesiastici, qui licet debeat iuste excommunicare, nihilominus potest non excommunicare, sed aliam poenam infligere, & consequenter potest ex mera voluntate iuste excommunicatum absolueri, quare ad excommunicandum non habenda est ratio solius intentionis, sicut potest haberi ad absoluendum ab excommunicatione.

Quo supposito sit Prima conclusio, Absolutio ab excommunicatione notorie iniusta, pro causa iniqua, & ad colorandum data ex causa falsa, vel simpliciter, & absolute, quia sic placuit iudici, tenet, quia intentio iudicis est absolueri, ut satis patet, & tenet etiam in foro conscientiae, licet mortaliter peccent sic absolvens, & absolutionem procurans, nam cum sic absoluto licet commu-

nica-

nicare, & ipse celebrans non efficitur irregularis.

Secunda conclusio Absolutio à Iudice, rectè & sincerè procedente, ex falsa causa obtenta, est nulla, patet quia absoluit vigore causae adductae, & alias non absolueret, quae cum sit falsa, absolutio non tenet, ut si quis dicat se satisfecisse cum non satisfecerit, & si quis sit excommunicatus ex pluribus causis, & pro solutione vnam solam afferat, & est textus clarus cap. ex parte extra de Off. iud. Ord. & ibidem Glossa.

Tertia conclusio. Excommunicatio lata ex falsa causa, dum modo id notorie non constet, licet in conscientia non liget, est tamen seruanda ad euitandum scandalum, & peccatum, & ad obediendum Ecclesiasticae potestati, & tanto magis, quod potest esse quoad Ecclesiam iusta, ut si sit data ex falsis testibus, vel instrumentis, Ecclesia enim non iudicat de occultis.

De forma absolutionis ab excommunicatione, & de requisitis ad absoluendum. Cap. XXV.

Cum haec absolutio non sit Sacramentalis, sed potius iudicialis, non habet praescriptam certam verborum formam, sed fit quibuscumque uerbis intentionem absoluendi significantibus. Et licet hoc solum quo ad absolutionis essentiam sufficiat, si tamen excommunicatus ad aliquam restitutionem, vel satisfactionem tenetur, non debet absolui nisi prius satisfecerit parti, vel dederit cautionem pignoratitiam, vel fideiussoriam, quod si praestare nequit, saltem iuret se cum primo poterit satisfacturum. in magnis etiam criminibus debet peti iuramentum de non committendis ijs propter quae in excommunicationem incidit, & de stando mandatis Ecclesiae, & absolutio detur simpliciter, & absolute, & non conditionate.

Si ille qui absoluit habet absolutam potestatem absoluendi, & absoluit non seruatis praedictis, absolutio quidem tenet, sed mortaliter peccat, propter iniuriam quam facit parti, & Ecclesiae, At si eius facultas absoluendi limitatur à canone, vel à superiore, ita ut non possit absolueri nisi seruatis praemissis, vel quae habuit in mandatis, sine illis absolvens, absolutio non tenet, defectu potestatis, imo aliquando sic absolvens, in excommunicationem incidit, ut si absoluat ab excommunicationibus Bullae coenae Domini in casu ei concessio. Dixi si limitatur facultas absoluendi, quia si iura simpliciter disponunt ante absolutionem illa praemitti, & delegans mandet absolutionem fieri iuxta formam iuris, & non

K 4 irri-

Nau.c. 27
n. 37. irritent absolutionem aliter factam, absolutio tenet, ut bene inquit Nauarrus.

In solenni absolutione, quæ datur publico excommunicato dicuntur aliqui psalmi, verberatur excommunicatus, & alia seruatur, quæ nõ requiruntur in priuata absolutione, quæ tamen nõ debet nude fieri, sed præmittenda est aliqua oratio, vel psalmus, ita tamẽ vt non accipiatur liber ad legendũ, ne circumstantes suspicentur pœnitentem esse excommunicatum, sed saltem dicatur Misereatur, &c. licet non sint de essentia.

Sicut potest quis pluribus excommunicationibus excommunicari, ita etiam potest absolui ab una, & non ab alijs, & una generali absolutione ab omnibus.

De generalibus absolutionibus à censuris quas dat Papa, dum beneficia confert. Cap. XXVI.

Quoad absolutionẽ generalẽ ab omnibus censuris, quam concedit Papa dũ beneficium, aut pẽsionem cõfert, vel aliquã gratiam facit, notandũ est, quod non simpliciter absoluit, sed solũ quo ad illũ effectum, vt illa impetratio, & collatio valeat, quæ alias esset nulla, & in reliquis oĩbus remanent, vnde sic absolutus, si ingerit se diuinis est irregularis, & si ab Ordinario aliud beneficium obtinuerit, collatio erit nulla.

Et licet absolutio ab excommunicatione ad illum tantum effectum sit generalis, cum clausula ex quauis causa, vel occasione processerit excommunicatio, & etiam si ex culpa impetrantis, hæc tamen generalitas non extenditur ad casus particulares, in quibus Papa non absolueret, nec dispensaret, & sic à iure & à regulis cæceteriæ restringitur, ita tenet Fel. & dicit hoc fuisse decisum ab Innoc. 8. vnde hæc generalis absolutio, vt inquit Rebus. non prodest hæreticis, nec ei qui inforduit in excommunicatione vltra annum, nec falsum committentibus in literis Apostolicis, etiam si addant pũctum vel deleant, nec quibusdam alijs ad Bullam Cœnæ Domini pertinentibus, & etiam alijs de causis excommunicatis, si per quatuor menses scienter in excommunicatione permanerint, iuxta declarationem Iulij. 3. Nec etiam prodest ei, qui finxit se familiarem, vel nepotẽ Cardinalis, vt facilius obtineret gratiam, quia ut inquit Rebus est excommunicatus, nec est verissimile quod Papa istum furem absolueret vellet.

Addo quod eadem ratione non prodest excommunicato per simoniã commissam in illo beneficio, vel pensione, & quod absolutus

Fel. in ca.
Apostolice
col. 1.
de excep.
Rebus in
praxi be-
nef. par. 1.
de for. no-
uæ prou.

tus postea in foro conscientiæ, si ex alia causa impetret illud beneficium, seu pensionem, non facta mentione de simonia in illo commissa, impetratio est nulla, & surreptitia, quia per simoniam cõpletam factus est inhabilis ad illud beneficiũ, unde resignare tenetur, & absolutio ab excommunicatione in foro conscientiæ obtenta, nõ habilitauit eũ ad illud beneficiũ, & clausula generalis in bullis apponi solita, quod non expressa habeantur pro expressis, non tollit inhabilitatem personæ, nec dispensationem inducit.

Quod generalis facultas absoluendi vigore Bullarum, & indulgentiarum concessa, non extendatur ad hæresim, & de absolutis in foro conscientiæ earum virtute. Cap. XXVII.

Quoad facultatem concessam Confessario electo vigore Iubilæi, absoluendi ab omnibus peccatis & censuris etiam in Bullæ cœnæ Domini reseruatæ dicimus cum Couarruio in hac generali concessione non comprehendendi absolutionem ab excommunicatione ex crimine hæresis, & propterea confessarius vigore huius priuilegij, non potest absolvere hæreticos, etiam pœnitentes, & magno cordis dolore crimen detestantes, quod de solis hæreticis intelligendum puto, & probatur, quia commissio generalis absoluendi ab omni excommunicatione, non comprehendit illam excommunicationem, cuius absolutionem verissimiliter ipse delegas in specie numquam commississet ca. in generali de reg. iur. in 6. vbi Glossa ad hoc propositum adducit ex ca. frater noster 16. q. 1. quod generalis commissio facta Legato, non extenditur ad causas fidei, & confirmatur quia absolutio generalis, à quacumque excommunicatione, ex quacumque causa, per Papam concessa ei cui aliquod ecclesiasticum beneficiũ confert, non habet effectum quo ad excommunicationẽ ex causa hæresis, ut diximus. Cõfirmatur etiã quia generalis facultas absoluendi ab omnibus censuris, & pœnis, quam dat Papa in Iubilæis, non se extendit ad irregularitatem, licet sit pœna, vt inferius suo loco dicemus. Quod etiã probo, quia intentio Põtificis est dare illas Indulgentias & priuilegia Christi fidelibus, vt ad pœnitentiã cõuertantur, & ut orent quidẽ Deũ pro hæreticorũ cõuersione, sed nõ ipsis hæreticis, vt illis mediãtibus cõuertantur, & ad fidelium cõmunionẽ recipiantur, vnde bullæ diriguntur ad Christianos, & nõ etiã ad hæreticos, quare virtute illarum hæretici nõ possunt absolui. Ista sententiã põt etiã dici S. Ant. quatenus asserit, eũ qui habuit facultatẽ generalẽ ab Episcopo absoluendi

Cou. in c.
Alma ma-
ter de sct.
exco. in 6.
§. 11. n. 15

S. Ant. 3.
p. tit. 24.
c. 77. §. 1.

uendi à quacumque excommunicatione, non ob id posse absolueri illum excommunicatum, ab ea, cuius absolutionem non commisisset in speciali.

Nec obstat si obijciatur primo, quia in bullis Iubilæi excipitur absolutio à quibusdam votis, & non excipitur crimen hæresis ergo videtur, quod ab eo possit absolui, cum exceptio regulam in contrarium, & non excepta, confirmet. Nam respondetur, quod casus excepti ad similes extenduntur, c. cum dilecta de conf. vti. vel inuti. & ibid. Abb. & Dec. Si autem considerentur casus, qui excipiuntur in his Bullis, & Iubileis, manifestum erit casum hæresis ex mente Pontificis maiori ratione censeret exceptum. Præterea exceptio communiter fit quoad vota, & non quo ad crimina, & si alicuius criminis fieret exceptio, principaliter fieret hæresis, quod est adeo graue, quod in generari commisione, & concessione non comprehenditur, ut diximus.

Nec obstat si secundo obijciatur, quod secundum communem sententiam id quod disponitur in cap. quamuis extra de sent. excom. ut Episcopi possint absolueri ab excommunicatione ob percussione clericos, qui legitime impediti non possunt ire ad Apostolicam Sedem, idem intelligitur de alijs omnibus excommunicationibus Papæ reseruatis, etiam ob crimen hæresis. Nam respondetur cum Couarruio esse diuersam rationem, quia ibi tractatur de absolutione ab excommunicatione concedenda ab Episcopo quando excommunicatus legitime impeditus non potest ire ad Papam, & propterea non est mirum si illa decisio extendatur ad omnes casus in quibus adest eadem ratio, & idem impedimentum, at in præsentis casu, excommunicatus non est impeditus, sed potest accedere ad Papam, ibi tractatur de extensione facultatis iure communi concessæ, hic agitur de extensione priuilegij extra ius commune dati, quæ maximè differunt.

Absolutio data excommunicato in foro conscientie, vigore iubilæi, aut etiam bullæ ad id specialiter obtentæ, non prodest excommunicato in foro exteriori, nisi in literis Apostolicis expressè dicatur, quod etiam in iudiciali exteriori foro vim obtineat, ac sit admittenda; plurimum enim detraheretur auctoritati iurisdictionis Ecclesiasticæ fori exterioris, si publicè excommunicatus, & denunciatus, secretè per Sacerdotem, ab eo ad confessionem, cui bullæ electum, ita absolueretur, ut ea absolutione obtenta, possit se diuinis ingerere, quasi in contemptum Iudicis, qui eum excommunicauit, etiam si parti læsæ satisfecisset, est enim maxima differentia inter forum conscientie, & forum contentiosum, & abso-

absolutus in foro conscientie, potest accusari, & condemnari in foro exteriori, Vnde in huiusmodi literis Apostolicis dicitur, quod illa absolutio prodest solum in foro conscientie, & vsus Sacramenti Pœnitentiariæ est, ut quoties petitur aliquid ad forum conscientie, & iudicium animæ interius pertinens, id committatur confessorio, ut absoluat nullis testibus adhibitis, literis statim post eius perfectam actionem laniandis, & dilacerandis. Quare sic absoluti, & etiam iniuste excommunicati, licet occultè, citra scandalum, possint se diuinis ingerere, & celebrare, publicè tamen debent, si excommunicatio scitur, illam seruare, aliàs celebrantes in foro exteriori habebuntur irregulares, & tanquam contemptores Ecclesiasticæ censuræ punientur, in hoc enim exteriori iudicio, Ecclesia non iudicat de occultis, nec secundum ea, quæ fiunt in secreto foro conscientie, hoc enim maximè necessarium est ad vniuersalem totius Ecclesiæ auctoritatem conseruandam, aliàs enim paulatim contemneretur, & ecclesiasticus gladius eneruaretur, si ex eo, quod excommunicatio prætenditur iniusta, uel etiam si sit notoriè iusta, ab ea in foro conscientie absolutus, posset ingerere se diuinis, ac si non esset excommunicatus, ob quam causam innocentes debent patienter ferre si aliquando absq; eorum culpa, priuantur diuinis officijs, & Sacramentorum perceptione, & potius obediendo mereri, quam contemnendo mortaliter peccare.

De excommunicatione, & peccato reseruatis, per obliuionem omisissis in confessione facta ei qui poterat absolueri, an quilibet confessarius possit postea ab illis absolueri.
Cap. XXVIII.

Circa propositam difficultatem. Videtur communis sententia, quod quilibet confessarius possit absolueri ab excommunicatione, & à peccato reseruatis, in confessione facta ei qui vigore priuilegij, vel potestate ordinaria poterat ab illis absolueri, per obliuionem omisissis, Ita tenet Ang. Syl. Gab. Biel. Hadr. Nau. Couar. qui etiam citant Petrum de Palude cuius sola auctoritate mouentur, Sed Petrus de Palude loquitur solum de absolutione ab excommunicatione data in foro exteriori, cuius verba sunt, *Si ille qui absoluit potuit ab omni sententia, & voluit tunc sufficit, quod si noluit ab omni, sed a quibusdam absolueri, nunquam valet absolutio, quoad sententiam de qua absoluens non cogitauit, nec absoluisset, si cogitasset, de sent. excom. ex parte, & ca. Officij*

Ang. Confessio 1. q. 12.
Sylu. Confessio. 1. §. 7
Gabr. 4. d. 17. q. 1.
Hadr. de conf. q. 4. §. si petas.

Si au-

Si autem absolutus credat, quod si ille sciisset, quod nesciuit, nihilominus absoluiisset eum, debet se reputare absolutum ab omni. Alij hoc extendunt ad sacramentalem absolutionem à censuris, & à peccatis, qui sunt duo casus, & generaliter, & indistincte dicunt, quod qui confessus est habenti auctoritatem absoluedi à peccatis, & censuris referuatis, & per obliuionem reliquit casum referuatum, poterit illud peccatum, seu excommunicationem confiteri postea Confessario non potenti absoluedi à referuatis, qui hoc casu ab illis oblitis eum absoluedi poterit, quia iam fuit absolutus ab habente facultatem, cum Sacramentalis absolutio tollat etiam oblitam, hac lege, ut ratione integritatis confessionis, confiteantur cum memoriæ occurrunt, sed non necessario eidem Confessori.

At iuxta tenuitatem ingenioli nostri distinguendo dicimus, quod si pœnitens non uigore iubilei, sed ordinariè confitetur illi cui sunt referuati casus, aut eius Vicario, vel Pœnitentiario, pro referuatis specialiter deputato, & per obliuionem omittit casum referuatum, non potest ab illo postea absolui à Sacerdote non habente facultatem absoluedi à referuatis, sed debet redire ad illum, qui potest absoluedi à referuatis, & ratio est, quia cum pœnitens non accesserit ad eum occasione casus referuati, sed quia solitus est ei confiteri, non intendit absoluedi nisi ab absolute ordinaria à non referuatis, quæ ei confessa fuerunt, & licet consequentiè absoluerit etiam ab oblitis, & consequenter etiam à sibi referuatis, tamen, sicut quando superior abest, & non potest adiri, pœnitens si non est excommunicatus, potest interim absolui à proprio Confessario directè à peccatis non referuatis, & pro referuatis remitti ad superiorem, cui tenetur postea illa confiteri, cum non directè, sed consecutiue, & per extensionem fuerit ab illis absolutus, ita etiam cum Superior, vel pœnitentiarius, non intenderit directè absoluedi à referuatis, ad illum pro eorum absolute lutione redeundum est, ut absoluedo oportunitum, & salutare re medium adhibeat, qui est finis reservationis. At si confessio fit uigore Iubilei, & Bullæ concessæ à Summo Pontifice, in qua tribuit Confessori electo, plenam facultatem absoluedi ab omnibus peccatis, & censuris, etiam referuatis, illos qui ea adimpleuerint, quæ pro consecutione Indulgentiæ disponuntur, & per obliuionem pœnitens omittit excommunicationem, etiam Papæ referuatam, postea cū memoriæ occurrit, poterit ab illa absolui à quo cumque Confessario, & ratio est, quia absoluedi uigore huius priuilegij, absoluit iuxta plenitudinem facultatis in priuilegio concessæ, & ita directè absoluit ab omnibus, etiam referuatis, confis, &

sis, & oblitis, & consequenter oblita desinunt esse referuata, & sūt postea confitenda, non ut referuata, sed ut confessio sit integra. Quod intelligendum est quo ad illos, qui Iubileum, seu Indulgentiam, consecuti sunt, id est fecerunt ea, quæ disposita fuerunt; & de absolute à peccatis, & censuris, & non de dispensatione, & votorum commutatione, nam qui non fuerunt dispensati, durante Iubileo, eo transacto non possunt amplius illius uirtute dispensari, quia spirata est facultas concessa; & si absoluantur postea ab oblitis, est quia tunc virtualiter per generalem absolute, absolui fuerunt, non sic autem datur generalis dispensatio, & votorum commutatio, sicut datur generalis absolute.

Hoc idem intelligendum esset, quando pœnitens accederet ad Superiorem, vel eius Pœnitentiarium, pro absolute à referuatis, & dum confitetur per obliuionem omitteret aliquem casum referuatum, eadem enim ratione posset postea absolui ab inferiori à referuato oblitio, quia superior, vel Pœnitentiarius, sciebat pœnitentem illum non esse solitum ei confiteri, sed ad eum accessisse propter casus referuatos, quos habebat, & illum directè à referuatis absoluit, & consequenter etiam ab alijs oblitis referuatis.

An teneat absolute ab excommunicatione sub conditione data, & an excommunicatus ad tempus, indigeat absolute.
Cap. XXIX.

Dubium est de absolute ab excommunicatione data, sub conditione de futuro, an teneat, & an excommunicatus ad tempus, indigeat absolute. Communis sententia canonistarum, & summistarum, Glofæ Abb. Ananiæ, Felini, Dec. Innoc. S. Anr. Sylu. & aliorum est, absolute ab excommunicatione sub conditione de futuro, esse nullam, & excommunicatum ad tempus indigere postea absolute, & dicunt excommunicationem in hoc differre à suspensione, & huius differentiæ rationem reddunt, quia pro excommunicatione est præscripta certa forma absolute cap. A nobis 2. ext. de sent. excom.

Sed eorum pace dixerim, nulla in hoc est differentia inter excommunicationem, & suspensionem, nam absolute ab excommunicatione data sine illa forma, cap. A nobis, & sine ulla solennitate iure pontificio requisita, tenet, & nullam habet certam formam

De voti dispensatione, & commutatione.

Glof. in Clem. 1. de Decimis. Abbas, & Ana. in c. cū tu de uisuris.

Cou. in c.
Alma ma
ter de sét.
excomm.
in 6.

mam verborum præscriptam, sed fit quibuscumque verbis intentionem absoluendi significantibus, sicut & absolutio à Suspensione, & Interdictio. Ex quo Couarruius, contra communem inquit, quod absolutio ab excommunicatione data sub conditione de futuro tenet, & quod excommunicatus ad tempus, donec. f. satisfecerit, transacto tempore, & ad impleta cōditione, est ipso facto absolutus, & non indiget alia absolutione, & probat, quia iuxta communem sententiam, ita est de suspensione, & eadem in hoc est utriusque ratio, nam neutra habet præscriptam certam verborum formam essentialem. & in hanc sententiam citat Paul. Eleaz. Immol. Zab. & Alciatum. & nos hanc sententiam sequimur, & dicimus, quod absolutio debet quidem dari simpliciter, & absolutè, sed nihilominus si detur sub conditione de futuro vel ad tempus, tenet.

Quòd autem híc difficultatem facit, est, quia absolutio Sacramentalis sub conditione de futuro data, non tenet, Sed ratio differentiæ est, quia Sacramenta dant gratiam disposito, & non est in potestate conferentis suspendere, & differre effectum Sacramenti in aliud tempus, at absolutio à censura est sola remotio censure, quæ non requirit necessariò ex parte absoluendi saltem attritionem, sicut requirit absolutio, & gratia Sacramentalis: nam potest absolui etiam impœnitens, & inuitus, sed sufficit uoluntas absoluentis, & ideò quibuscumque verbis fiat, & pro quocumque tempore, & sub quacumque conditione fiat, tenet Hinc est, quod iuxta communem praxim, & sententiam, datur absoluto cum reincidentia, & etiam potest ferri excommunicatio sub conditione cap. Præterea. 2. ext. de Appel. qua autem ratione suspenditur excommunicatio iam lata, & etiam incurfa, eadem potest suspendi absolutio, & ut notat Glosa in Clem. de Immun. Eccl. quam sequitur, & commendat ibid. Abbas, excommunicatus ex uiribus constitutionis reuocata, quæ habetur pro infecta, absolutione non indiget, quod etiam ex illa Clementina deducitur, & ratio est, quia illa excommunicatio tollitur, & annullatur, ac si non fuisset lata.

De excommunicationibus reseruatis Papa.

Cap. XXX.

Satis erit enumerare præcipuas excommunicationes, & illis enumeratis, circa illas, quæ sunt frequentiores, aliquid breuiter annotare. Verùm excommunicationes Bullæ Cœnæ Do-

Domini pro nunc omittam, & illas etiam quæ sunt in corpore iuris, uel in Bullario, & ad dictam Bullam reducuntur, quales sunt illæ cap. Non minus. ext. de Immun. Eccl. cap. Quamquã de Cens. in 6. cap. fin. de Immun. Eccl. in 6. & extrauag. Inter Apostolicas Greg. xij. Difficultates etiam, quæ circa excommunicationes Bullæ Cœnæ Domini occurrunt, propter Ecclesiasticæ immunitatis, & libertatis violationem, quæ Cōfessarios maximè torquêt, omittam, nõ quod de huiusmodi excommunicationibus dubitè, nam communem Theologorum, & canonistarum sententiam, circa illos casus quotidiè ferè occurrentes, sequor, & amplector, nec ullo modo ab ea recedo, quæ autem ista sit, apud illos legas, Bullam facilè habebis, & illam inuiolabiter serua.

Sed cum modus explicandi, res difficiles, faciles reddat, fa-teor tale híc posse adhiberi moderamen, & consilium, quod Ecclesiastica immunitas inuiolata permanebit, & Principum redditus nihil, aut parum propter eam imminuerentur, & eorum, & ministrorum conscientijs facilè consulere-tur. Et cum hanc materiam tractare nolim, ad tollendos scrupulos hoc solum dicam, quod si impositiones proximè, & immediatè respiciunt utilitatè Ecclesiæ, clerici de quorum necessitate, uel utilitate agitur tenentur illas soluere; Si à remotis, Canonistæ communiter dicunt eos non teneri, At leges, & Legistæ dicunt eos teneri, quod etiam inter Canonistas asserunt Glosa Innoc. & Zab. in ca. Non minus de Immun. Eccl. qui cum hanc sententiam probabilem reddant, petant saltem Principes consensum Ordinarij. Si autem impositiones sunt pro necessitate, uel utilitate, quæ non pertineat ad Ecclesiam, illas non exigunt à Clericis, sed si quid ab eis uolunt, petunt à Papa; reducitur ergo difficultas ad gabellas reddituum clericorum ad portas. Et qui habent priuilegium à Sede Apostolica illas exigendi, exigere possunt, qui autem non habent, adducunt pro se uniuersalem consuetudinem, præscriptionem, tolerantiam, quod omnes ubique sine proposito abstinerendi absoluuntur, & multi sunt timorata conscientia, & Sacramenta frequentantes, & quod cum excommunicatio sumat vires ab intentione excommunicantis, non est uerisimile, quod Papa velit illos omnes esse excommunicatos, præsertim cum tractet cum illis tanquam cū non excommunicatis, & non intendat ministros quorum est obedi-re, & apud quos istæ rationes plurimum valent, illaqueare, cū eius sit pro obseruatione declarare, & quod etiam non receptio, uel per contrarium usum sublato híc aliquid operantur. De quibus nolo modò tractare, Sed quia potissima causa ob quam mul-ti illos

Vtile documentū.

ti illos eis non remittunt, est quia multæ committerentur fraudes, cum maximo ipforum detrimento, ideo dico, quod ad exonerandam conscientiam, & ad euitandas fraudes, posset fieri cum clero compositio, quod illas soluant, & in fine anni iuxta redditus Ecclesiarum fiat restitutio, non clericis, sed eorum Ecclesijs fabricæ. s. vel Sacrifiæ, in actuali restauratione, vel ornamentorū emptione, sic enim etiam Ecclesiæ melius se haberent, & existiment se eleemosynam facere, Sed huius compositionis approbatio petenda esset à Summo Pontifice, quæ facta fuit Pistorij, & approbata à Pio 2. anno 1464. & adhuc seruatur, de qua testificari, possū cum in illa Ciuitate sim natus. Et fortè in illis etiā Ciuitatibus facta fuit, in quibus singulis annis de publicis redditibus, Ecclesijs fiunt eleemosynæ, sed de alijs locis testificentur experti. Quæ autem clerici iter agentes pro eorum vsu portant, sunt parui momenti, & si nolunt Principes sic eorum redditus imminui, cum alias eleemosynas faciant, illas potius imminuant, melius tamen est hoc facere, & illud non omittere.

Sed ut dixi de hac materia tractare nolo, Si autem cum cætera omnia tractem, quæ ad casus conscientiæ pertinent, hoc solum omitto, ideo feci, vt hanc elicias utilitatem, ne putes tibi, sumptibus parcens, hunc meum tractatum pro casibus conscientiæ sufficere, non enim tantum mihi tribuo. Et omnes hortor, ut summam emant quam D. Franciscus Toledus, Illustrissimæ societatis Iesu in lucem edet. cuius quanta sit eruditio, non solū Vrbs, sed totus Orbis testimonium reddit; & si de minori ad maius, & de capite ad membra, argumentari licet, est omnium primus, nā Romæ, ubi sunt ex toto Orbe viri doctissimi, quales nulla alia habet Ciuitas, omnes ei libenter cedunt, & summum illius admirantes ingenium, in rebus difficillimis, eius quærunt, & amplectuntur sententiam; Ego quidem, si illius summa in lucem edita fuisset, multa didicissem, quibus hic meus tractatus illustrior redderetur, si autem benigne lector, illa typis mādāta, inueneris me in aliquibus ab eius sententia discrepare, mea relicta, illius sequaris sententiam, nam & ego mutata opinione, illam tenuisē, & hoc nō adulandi causa dico, cum fuerit Præceptor meus, sed pro rei veritate, & doleo, quod sub tanto Doctore, ita negligens fuerim, & parum profecerim; & si es Philosophiæ, Casuum conscientiæ, & Sacrarum literarum amator, illius opera sæpe præmanibus habeas, & re ipsa inuenies quantum in eis proficies, & quod doctior es, eo magis, nam ita breuitati, & facilitati studet, ut doctis amplissimos speculandi aperiat campos, & longe plura sint quæ

D. Francisci Toledici opera.

quæ innuit, quā quæ dicit, & precipuè in sacrarū literarū, & diuinorū explicatione, ut sicut est religiosissimus, ita èt cōcionādo, cōsiliā dando, & scribēdo supernaturali lumine appareat illustratus.

Sed ad rem nostram reuertamur excommunicationes Sedi Apostolicæ reseruata, primo sunt illæ omnes, quæ continentur in Bulla Cœnæ Domini quas pro nunc relinquimus, sunt. n. notæ, & oēs Confessarij Bullam habere debent, quas etiam omnes Summistæ ponunt, & explicant, qui videri poterunt. Præter has excommunicationes aliæ etiā multæ reseruātur Papæ, vel simpliciter, uel in aliquo certo casu, quæ in corpore iuris, Cōcilijs, & Pōtificum bullis habētur, & præcipuè, & magis in vsu sunt sequentes, Prima contra iniicientes manus violētas in clericū, uel Monachū, si percussio sit grauis, & enormis, & cōsiliū dātes, aut assentiētes. 2. excōmunicatio lata à Delegato Papæ elapso anno ei ad exequendā suā definitiuā sententiā concessio. 3. lata ab Episcopo in habētes literas falsas Papæ, si eas intra viginti dies nō destruāt, uel resignent. 4. illa quā incurrūt clerici, qui sciēter, & spōte cōmunicāt cū excōmunicatis à Papa, admittentes eos ad diuina officia. 5. excōmunicatio, quæ fertur in incēdiarios cū denunciata fuerit. 6. cōtra sacrilegos, qui effringunt, & spoliāt Ecclesias post denunciationē. 7. cōtra uexantes excōmunicatium affines, uel bona. 8. cōtra Inquisitores, & deputatos officio Inquisitionis ab Episcopo, qui procedere omittūt cōtra hæreticos, contra suā cōscientiā, & iustitiā, uel falsò hæresim imponunt. 9. cōtra religiosos administrantes Sacramentum extreme vnctionis, & Eucharistiæ, aut benedicentes nuptias, sine licētia parochi, aut absoluentes excommunicatos à Canone præterquā in casibus sibi concessis. 10. contra Clericos, & religiosos, qui aliquē inducunt ad nouendū, iurādū, aut promittendum eligere sepulturam in Ecclesiā suā, aut quod non mutabit electā. 11. cōtra nobiles, & dominos tēporales, qui cogunt aliquē, uel contra eum, uel eius cōsanguineos facta, ad celebrandum diuina in locis interdictis, aut aliquo signo conuocant populū ad audiendum Missā in tali loco, & etiā qui prohibent ne excōmunicati, aut interdicti ab Ecclesia eijciantur, quando peragūtur diuina officia, qui admoniti à Sacerdote nominatim nolūt exire. 12. cōtra exēterātes mortuos ad eos cōseruādos, aut eos cōcidētes in frustra, & eos coquētes, vt ossa carnibus denudate ferāt, & sepeliāt in alio loco, & eos qui hoc fieri iubēt. 13. cōtra dātes, & recipiētes aliquid ob ingressū in aliquod Monasteriū. 14. cōtra cōmittētēs simoniā in ordine, uel in beneficio, & eius mediatores. 15. cōtra fratres Ordinis medicantiū sine speciali facultate

1. 17. q. 4. ca. si quis suadente extra de sent. exco. ca. mulieres. 2. ext. de off. deleg. cap. quærenti. 3. extr. de crim. fal. ca. dura. 4. extr. de sent. exco. ca. significauit. 5. cod. tit. ca. tua. 6. ibid. ca. cōquæsti. 7. de sent. exco. in 6. c. quicum que. 8. in Cle. 1. §. uerū de hæret. 9. in Cle. 1. de priu. 10. in Cle. cupientes §. fin. de pœn. 11. in Cle. grauis de sent. exco. 12. in extr. 1. de sepult. 13. in extr. 1. de symo. 14. in extr. Pauli. 2. de sym. 15. in extr. Marti. ni. v. de reg.

L. Papæ

16. in extra. graue de rel. & uen. Sact. 17. Paul. 2. in extra. c. in omnibus. 18. referatur a S. Ant. 3. P. ti. 24. c. 70 Greg. 13. in extrau. ascenden te. 19. referatur a S. Ant. ibid. 20. in Cõci. Lat. sub Leone 10 fess. 9. 21. in cod. Conc. 22. In extra. Iulij. Cum tam 23. In extra. Pij. 4. ea quæ. 24. Conc. Trid. fess. 25. de ref. c. 11. 25. Pius V. in extr. Durum. 26. Pius v. in extrau. si de protegendis. 27. Pius v. in extrau. licet. 28. Iata a Bonif. 8. & renouata à Greg. 13. in extra. ab ipso.

Papæ migrâtes ad nō medicâtes, excepto ordine Carthusianorū & eos admittentes. 16 cõtra dicētes peccare mortaliter eos, quā credūt B. Virginē fuisse cõceptā cū peccato originali, uel sine eo. 17. cõtra cõmissarios aut delegatos ad cognoscendū an alienatio bonorū ecclesiasticorū fiat in utilitatē euidentē Ecclesiæ, qui amore, timore, aut pecunia, in grauamen, aut detrimentum Ecclesiæ, decretū, uel auctoritatem interponunt. 18 contra ingredientes monasteria Monialium Minorum, & Prædicatorum sine licentia, contra componētes, proferentes in lucem, aut habentes libellos famosos in detractionem status Prædicatorum, uel Minorū. Greg. xiiij. excommunicauit etiam impugnantes institutum, & cõstitutiones Societatis Iesu. 19 contra peregrinantes in Hierusalem sine licentia Papæ. 20 contra Cardinales reuelantes secreta Consistorij. 21 contra prædicantes miracula falsa, uel incerta, uel prophetias, quæ non continentur in Sacra scriptura. 22 contra Cardinales, qui Sede vacante aliquomodo præsumunt facere, uel attentare contra ordinata à Iulio 2. ut sine Symonia eligatur Papa. 23 contra duellantē, & eorū fautores, & spectatores, quæ est Pij 4. de qua uide inferius inter nō reseruatas, ex Conc. Trid. 24. cõtra occupâtes alicuius Ecclesiæ, seu cuiusuis sæcularis, uel regularis beneficij, Montiū pietatis, aliorumq; piorū locorum iurisdictiones bona cõsuetudinis ac iura etiā feudalia, & emphyteotica, fructus, emolumenta, seu quascumq; euentiones, quæ in ministrorum, & pauperum necessitates conuerti debent, per se, uel per alios, quacumq; arte, uel quæsito colore, & non possunt ante restitutionem absolui, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate. 25. contra omnes accipientes priuilegio, uel consuetudine, aliquid ex fructibus primi, uel ulterioris anni beneficij uacantis, in beneficij collatione, uel alia prouisione, siue ad possessionem admissione, & particulares quidem personæ excommunicantur, Episcopi uerò suspenduntur, & capitula interdiciuntur, per quā cõstitutionē non præiudicatur fabricæ, Sacristiæ, & alijs pijs operibus, nec etiā capitulis, mēsis aut personis, quibus fructus beneficiorū uacantiū, ante collationem, seu possessionis apprehensionē, ex statuto, cõsuetudine, uel priuilegio sunt applicati, ut ibidē declaratur. 26. in quomodolibet offendentes ministros Inquisitionis, testes, accusatores, &c. scripturas & processus occultantes, &c. & quomodolibet Inquisitorū Officiū impediētes. 27. in eos, qui Christianos habitâtes in terris occupatis à turcis, capiūt in seruos, & nolunt eos relinquere liberè cum suis bonis. 28. cõtra clericos, religiosos, laicos utriusq; sexus, siue familiares curiæ siue

siue quoscumq; alios, qui aliquod pactū faciunt, seu quid paruū, uel magnū promittunt, uel promissionē recipiūt, aut ex pacto, uel promissione occulta, uel manifesta, siue sub uerbis generalibus, & plenè nō expressis, siue specialibus, & apertè expressis facta, quicquid dant, aut recipiunt pro iustitia siue gratia, siue pro se, siue pro alio, in causis, uel iudicijs, seu alijs per literas Apostolicas, & quibuscumq; alijs modis apud Sedem Apostolicam obtinenda contra illos etiam qui intra triduum non renunciant Papæ, eum quē in culpa esse sciunt, uel alicui per quē fideliter ad Papā referatur. 29 habetur in extrau. Inter Apostolicas Greg. x i j. & reducit ad Bullam Cænæ Domini. 30 in omnes Abbatissas, & Moniales exeuntes à Monasterijs quacumq; de causa, excepta magni incendij, uel ægritudinis lepræ, uel epidimix probatæ literis Superioris, & Episcopi, & in dantes licentiam, & eas recipiētes. 31. quæ est Pij v. contra omnes mulieres etiā Ducissas ingredientes claustra Monasteriorum uirtute cuiuscumque facultatis à Sede Apostolica obtentæ, quas omnes reuocat. Greg. x i j. eadem excommunicationem renouauit, & ampliavit, ut comprehendat omnes mulieres ingredientes claustra monasteriorum uirorū, & etiam Monialium, & omnes uiros ingredientes claustra locorum Monialium cuiuscumque ordinis sint, & loquitur de ingredientibus prætextu licentiæ, non solum ab Apostolica Sede obtentæ, sed etiam ab Episcopis, uel Superioribus, qui non nisi in casibus necessarijs illas concedere possunt, & excommunicat etiam Abbatissas, Abbates, & quoscumque alios superiores, illos, seu illas intra claustra admittentes, licentias reuocat, & irritat, & absolutio nem extra articulum mortis sibi reseruat. Idem postea declarauit Episcopos etiam si sint Cardinales, & Prælatos tam seculares, quam regulares, aliosque omnes quibus cura, & regimē Monasteriorum Monialium quouis modo incumbit, facultate sibi ex officio attributa ingrediendi Monasteria, non posse id facere nisi in casibus tantum necessarijs, & à paucis ijsq; senioribus, ac religiosis personis comitati, & extra casus necessarios ingredientes à Pontificali fuerint dignitatis, prima uice ingressu Ecclesiæ interdiciuntur. secunda uice, suspenduntur à munere pontificali, & à diuinis, deinceps excommunicantur, regulares uerò, omni officio ac ministerio priuantur, & excommunicantur. Sed hanc excommunicationem sibi non reseruat. Nauarrus dicit Pium v. declarasse intentionem suam fuisse excommunicandi etiam ingredientes sine prætextu licentiæ, sed Bullæ tam ipsius, quam Gregor. non loquuntur nisi de ingredientibus sub prætextu li-

29. Greg. 13. in extra. Inter Apostolicas. 30. Pius v. in extrau. Decori. 31. Pius v. in extrau. Regularium. Greg. 13. in extrau. ubi gratiæ

Greg. 13. in extrau. dubiis.

32. Sixtus
v. in conf.
cū de om-
nibus.

centiæ. 32 contra superiores Religionum admittentes ad habitum, vel ad professionem non seruata constitutione Cum de omnibus. Sixti V.

De excommunicationibus Episcopis referuatis, uel partim Papæ partim Episcopis, partim neutris. Cap. XXXI.

1. in c. per
uenit ext.
de sent. ex
com.
4. in c. nu-
per. & c. si
concupi-
tæ ext. de
sent. exc.
5. in c. eos
de sent.
exco. in 6.

Episcono primo referuatur excommunicatio ob leuem percussione[m] clerici, uel Monachi. 2 illa quam fert Episcopus per suum statutum, referuando sibi absolutionem. 3. excommunicatio Papalis cuius absolutio ob aliquod iustū impedimētum cōceditur inferiori, quia illam debet dare Episcopus, & non alius inferior. 4. excommunicatio à iure lata contra scienter participātes cum excōmunicato in crimine, ob quod est excōmunicatus, cuius absolutio est referuata ei, cui est referuata absolutio excommunicationis ob crimen in quo participādo eā incurrūt, quæ consequenter aliquando est Papalis, aliquando Episcopalis, aliquando nemini referuatur. 5 excommunicatio à iure lata in eū qui ob periculū mortis, uel aliud iustū impedimētū fuit absolutus ab eo, qui aliter nō potuisset, si cessante impedimēto, quam cito comodē potest non se repræsentat Superiori, à quo debebat absolui, ut obediat eius mādato, & in eum, qui absolutus à Sede Apostolica, aut eius Nuntijs, cum onere se præsentādi Ordinario, aut Iudici, quam cito comodē potest, & non se præsentat. Et hæc excommunicatio est eiusdem conditionis cum illa, à qua fuit absolutus, si illa erat referuata Papæ, similiter & ista, si Episcopo, & hæc quoque.

5. 23. 9. 5.
c. admini-
stratores.
2. extr. de
elect. c. li-
cet.

3. extr. de
locat. c. 1.
4. extr. de
immun.
eccl. c. nō
minus.
5. ext. c. nō
magnope-
re, & c. su-
per specu-
la. ne cler-
vel Mona.
& eod. tit.
in 6. ca. 1.

De excommunicationibus nemini referuatis. Cap. XXXII.

Omissis illis excommunicationibus, quæ non sunt in usu, & illis quæ postea fuerunt positæ in Bulla Cœnæ Domini, excōmunicationes nemini referuatae sunt istæ, quibus excōmunicantur. 1. Gubernatores & Indices, qui ter admoniti ab Episcopis, & alijs ecclesiasticis, omittunt ius illis reddere. 2. consentiens suæ electioni in Papā, si non est saltem, à duabus partibus Cardinalium electus, & eum recipientes in Papam. 3. Doctores & Scholastici vniuersitatis Bononiæ, conducentes domos alterius Doctoris, uel scholastici, sine eius consensu ante finem termini. 4. habetur in capit. non minus ext. de immun. Eccles. & pertinet ad Bullam Cœnæ Domini. 5. religiosi, qui exeunt à suis monasterijs, ut audiant leges, uel medicinam,

nam, & audiunt, & intra duos menses ad illa non redeunt, & clerici, qui habent dignitatem, uel personarum, quauis non sint præbyteri, & præbyteri qui dictis duobus mensibus audiūt. 6. Sacerdos, qui est Vicarius alicuius Præfecti secularis, si admonitus nō relinquit præfecturam. 7. facientes obseruare statuta, & consuetudines inductas contra libertatē Ecclesiasticā, & ea facientes scribentes, &c. nisi ex libris radant. 8. mittentes literas, uel nunciū, uel clam loquentes Cardinalibus inclusis in Conclauis, & Domini Gubernatores, & alij Magistratus, seu officiales Ciuitatis ubi creandus est Papa, qui diligenter obseruare non faciunt omnē id quod eo tempore faciendum esse statuitur in d. ca. Vbi periculosū. 9. illi qui per se uel alios vexare præsumpserint aliquā personam Ecclesiasticam, uel alia loca pia, quia rogati, uel inducti, uel eorum eligere eum pro quo rogabantur, seu inducebantur, uel eorum consanguineos, &c. 10. illi qui usurpare conantur nouē ius custodiendæ alicuius Ecclesiæ vacantis, præsumunt capere aliqua illius bona. 11. accersitus in directorem electionis Monialium, non temperans à rebus ex quibus nasci, uel ali potest discordia. 12. pars incitans conseruatorem ad procedēdum in eis quæ non continent apertam uiolentiam, uel iniuriam, & quæ requirunt altiore[m] indaginem. 13. illi, qui ui, aut metu consequuntur absolutionem, uel reuocationem sententiæ excommunicationis, interdicti, uel suspensionis. 14. fingentes casū quo Index eat ad accipiendū testimoniū alicuius foeminae. 15. compellentes Prælatos, uel alias personas Ecclesiasticas ad perpetuū, uel in longum tempus submittendum Ecclesias, bona immobilia, aut iura earum laicis in casibus iure prohibitis, & illi, qui aliquid horum habentes, per contractum licitè factum, usurpant plus quam per illum est illis permittum, & admoniti non desistunt. 16. instituentes sine speciali licentia Papæ nouum ordinem religionis, & accipientes nouum illius habitum. 17. habetur in c. quamquam de cens. lib. 6. 18. habetur in c. fin. de Immun. eccl. lib. 6. & referuntur in Bulla Cœnæ Domini. 19. religiosi temerè relinquentes habitū sui ordinis; de quo uideatur etiā Conc. Trid. sess. 25. c. 19. 20. Religiosi, qui eunt ad aliqua studia etiā theologica, sine licentia sui Prælati, aut cum ea, sine consilio maioris partis conuētus. 21. Doctores qui docent leges, aut medicinam religiosos, qui reliquerunt suum habitum, aut eos arroganter in suis scholis detinent. 22. præsumentes scienter sepelire hæreticos, eorum fautores, &c. in loco sacro, & non absoluantur quousque proprijs suis manibus è sepultura extrahant, & foras mittant. 23. illi,

L 3 qui

6. ext. esp.
clericis
Ne cleric.
vel mon.
7 ext. c. nō
uerit delē-
tēt. exco.
8. c. ubi pe-
riculosū
de ele. 1. 6
9. c. sciāt
cuncti de
elect. in 6.
10. c. gene-
rali de c-
lect. in 6.
11. ca. indē-
nitatibus
de ele. 1. 6
12. c. si. de
Offic. de-
leg. in 6.
13. c. 1. de
his quæ
ui lib. 6.
14. c. 2. de
Iudicijs.
lib. 6.
15. c. 2. de
rebus ec-
cl. lib. 6.
16. c. 1. de
reli. dom.
lib. 6.
17. c. quan-
quam de
cens. lib. 6.
18. c. si. de
immu. Ec-
cl. lib. 6.
19. ia c. 2.
ne cler.
uel mon.
lib. 6.
20. ibid.
21. ibid.
22. c. 2. de
heret. li. 6
23. c. ut in
quistiō-
nis de hæ-
ret. lib. 6

qui habent iurisdictionem temporariam, & non obediunt Episcopis, & Inquisitoribus, in requirendis, præhendendis, & custodiendis hæreticis, quæ si faciunt in hæreticorum fauorem referuatur in Bulla Cœnæ Domini 24 qui per assassinos interficiunt aliquem christianum, vel iubent interfici, licet non sequatur mors, aut receperint, defenderint, vel celauerint. 25. Clerici, qui non sunt Episcopi permittentes versari in suis terris forneratores, vel illis locantes, vel alio prætextu concedentes domos ad vsuras exercendum, Episcopi uerò suspenduntur. 26. concedentes, vel extendentes repræfalias ad ecclesiasticos, vel eorū bona, nisi intra mensem reuocauerint. 27. illi, qui capiunt fructus beneficij, impediunt, vel infringunt sequestrum inductum super beneficio ab Ordinario, ob latam in Curia Romana sententiam diffinitiuam, super possessione, vel proprietate eiusdem. 28. sepelientes aliquem in loco sacro interdicto, in casibus nõ permisis, aut interdictos nominatim, uel excommunicatos publicos, aut vsurarios manifestos. 29 Religiosi vsurpantes decimas ecclesijs debitas, & non permittentes solui decimas Ecclesijs animalium suorum familiarium, &c. 30. Religiosi, qui perunt aulas Principum animo nocendi suis Prælati, aut Monasterijs. 31 Monachi sine facultate Abbatis habentes arma intra claustra Monasterij. 32. præsumentes impedire visitatores Monialium in eo, quod statuitur in dicta Clem. si à Visitatoribus admoniti non cessant. 33. fæminæ, quæ sequuntur statum beguinarum, vel de nouo instituunt, & religiosi, qui eas consilio, & fauore iuuant. 34. illi, qui scienter in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis prohibitis, uel cum Monialibus contrahunt, & Religiosi, Moniales, & Clerici in sacris ordinibus constituti matrimonium contrahentes. 35. Inquisitores, & commissarij Inquisitorum, aut Episcopi, vel Capituli Sede vacante, qui prætextu sui officij illicitè sumunt pecuniam aliquam, & qui scienter confiscant bona Ecclesiastica. 36 omnes officiales Ciuitatum qui faciunt, scribunt, vel dicunt statuta, vt soluantur vsuræ, vel quod soluta non possint repeti, & illi qui iudicant vsuras esse soluendas, aut non esse repetendas solutas, & qui ad id potestatem habentes, non eradicant è libris talia statuta, vel consuetudinem vim eorū habentem. 37. religiosi mendicantes, qui accipiunt nouas domos, vel noua loca in habitationem, vel commutant, vel alienant acquisita ante Concilium Lugdunenfe aliquo titulo. 38. religiosi, qui concionantur, vel alias dicunt aliquid ad auertendos audientes à soluendis decimis ecclesijs debitis. 39. religiosi,

qui

qui de industria nullum conscientie scrupulum incutiunt in confessionibus pœnitentibus de solutione decimarum, & postea non expiata hac negligentia cum commodè possent, præsumperint concionari. 40. religiosi non seruantes interdictum, vel cessationem à diuinis, quam seruat Ecclesia cathedralis, uel matrix, uel parochialis oppidi. 41. impugnantes literas electi Papæ an tequam coronetur. 42. Comentantes Clementinam exiui, de verb. signi. quæ declarat regulam. S. Francisci. 43. imprimentes librum, vel quamlibet scripturam, uel imprimi facientes sine licentia. 44. illi qui alienant, uel locant ultra triennium bona immobilia, uel mobilia præciosa Ecclesiarum, extra casus iure permisos, & qui prædicta bona percipiunt, de qua, an sit recepta, uideatur Nauar. 45. non habentes pro authenticis omnes libros Sacræ Bibliæ iuxta vulgatam editionem, exceptis 3. & 4. libris Esdræ, aut etiam constitutiones Apocstolicas scienter contemneres. 46. mulierum raptores, & eis consilium, & fauorem præbentes. 47. illi qui quouis modo subditos suos, uel quoscūq; alios cogunt minus liberè matrimonia contrahere. 48. illi, qui quomodocumque coegerint virginem aliquam, uel uiduam, aut aliam quamcumque mulierem præterquam in casibus iure expressis, ingredi monasterium, uel suscipere habitum, aut profiteri, quique consilium, aut fauorem ad id dederint, uel præsentis ei actui scienter fuerint. 49. illi qui sanctā virginum, uel aliarū mulierum uoluntatem, uel accipiendi, uel profitendi quomodocumque sine iusta causa impediunt. 50. Concedentes locum ad monomachiam, uel duellum in terris suis inter Christianos, illi qui duellum comiserint, & eorum patrini, & illi qui consiliū in causa duelli dederint, uel illius spectatores fuerint. Vbi notandum est hanc excommunicationem concilij Tridentini nemini esse referuatam. Sed Pius i i i j. illam sibi prius referuauerat, illius tamen excommunicatio non comprahendebat Imperatorem, & Reges, at Concilium Tridentinum ad illos quoque eam extendit, & nemini eam referuat, non tamen propterea dicit illā non esse Pontifici referuatam, & cum intentio Concilij fuerit nõ relaxare, sed confirmare, & augere pœnas contra duellantes, & eorum fautores, & spectatores non videtur, quod derogauerit Bullæ Pij i i i j. quoad eius referuationem. Sed Pius i i i j. loquitur de duello formato de quo etiam uidebatur loqui, uel saltem intelligebatur Concilium Tridentinum, & propterea. Greg. x i i j. hanc Conc. Trid. excommunicationem, & alias pœnas eiusdem concilij, extendit etiam ad omnes illos, qui ex condito fra-

L 4 tuto

24. c. 1. de homic. li. 6.

25. c. 1. de usu lib. 6.

26. c. 1. de iniurijs li. 6.

27. in Clem. 1. de sequest. pos. & fruct.

28. in Clem. 1. de sepul.

29. in Clem. 1. de Decim.

30. in Clem. 1. de agr. de stat. Monach.

31. ibid.

32. in Clem. 1. de attendentes de stat. Monach.

33. in Clem. 1. de reli. dom.

34. in Clem. 1. de confan.

35. in Clem. 2. de hæret.

36. in Clem. 1. de vsur.

37. in Clem. 1. de cupientes de pœn.

38. ibid.

39. ibid.

40. in Clem. 1. de sen. exco.

41. in extra fin. de sent. exc.

42. in extra. Nic. re. lata a S.

Ant. 3. p. tit. 24. ca.

69.

43. in cōc. later. sub Leo. x. sess. x.

44. in extra Pauli 2. de reb. eccl. non alie.

45. conc. Trid. sess.

46. Conc. Trid. sess.

24. ca. 6.

47. Conc. Trid. sess.

24. c. 9.

48. Conc. Trid. sess.

25. c. 18.

49. ibid.

50. ibid. De refor. c. 19. Pius 4. in extrau. Ea qua.

Greg. 13. in extrau. Ad tollendum.

tuto tempore, & in loco conuento monachiam commiserint, etiam si nulli patrini, socijue ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullæue procuratoriæ literæ, aut denunciationis cartulæ præcesserint, ac si publico, & consueto abusu singulare certamen iniuissent, & ad locorum Dominos, si certamen ex condito huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit non prohibuerint, & ad mandantes, instigantes, auxilium, consilium, uel fauorem dantes, & ad spectatores ex composito, vel socios quouis modo se se præbentes, etiam si illi qui ad locum destinatum pugnaturi accesserunt impediti, pugnam non commiserint, si per eos non steterit quominus committatur. Sed cum Greg. x i i j. extendat excommunicationem Concilij Trid. ad daellos non formatos, quæ non est reseruata, & non illam Pij i i j. quæ est reseruata, & nihil de re seruatione statuatur, quoad non formatos ista excommunicatio non uidetur reseruata, & ita à Nau. ponitur inter non reseruatas, sed illam ponit absolutè non considerata reseruatione Pij i i j. nos autem dicimus quo ad formatos esse reseruatam. 51. depingentes, miniantes, depingere, & miniare facientes, & uenales tenentes Agnusdei à Romano Pontifice benedictos. 52. Omnes Principes christiani, etiam Imperatores, & Reges, Communitates, & Respublicæ permittentes in suis prouincijs, ciuitatibus, terris, oppidis, & locis fieri taurorum, aliarumque ferarum bestiarum agitationes, & spectacula, & milites, & alia personæ cum tauris, & alijs bestijs, in præfatis spectaculis tam pedestres, quam equestres congregantes, & si quis eorum ibi mortuus fuerit, priuatur Ecclesiastica sepultura. quoad clericos interrescentes huiusmodi spectaculis est comminatoria.

51. Greg. 13. in extra. Omni.
52. Pius v. in extra. De salute.

De quibusdam notandis circa excommunicationem ob percussione[m] cleri ci. Cap. XXXIII.

Nimis prolixum esset omnes excommunicationes explicare. satis erit circa illas, quæ sunt frequentiores aliqua breuiter quantum Confessario sufficiat, omissis etiã citationibus, annotare. Verùm difficultates, quæ circa excommunicationes Bullæ Cenzæ Domini quotidie occurrunt, omittam ut earum solutiones à Canonistis, & Summistis querantur. Primo igitur occurrit explicanda excommunicatio lata contra iniicientem manus uolentas in Clericum, uel Monachum. Circa quam est primo notandum, quod Clerici nomine, intelligitur etiam, qui prima tonsura est insignitus, quamuis sit coniu-

Qui nam intelligantur nomine clerici

gatus, dummodo cum unica, & uirgine, & portet habitum, & tonsuram, & etiam si sit excommunicatus, suspensus, irregularis, & etiam depositus uerbo, nisi sit degradatus realiter, uel incorrigibilis. Monachi nomine intelligitur quilibet religiosus professus religionis approbatæ, & quælibet religiosa, quilibet etiam cõuersus, & nouitius alicuius religionis approbatæ, & etiam ij, quos appellant Beguinos, & fratres tertij ordinis S. Dominici, uel S. Francisci, qui uiuunt gregatim, & gestant habitum Religionis, licet Caietanus contrarium dicat iuxta ius commune, cui derogauerunt priuilegia, consuetudo, & Stylus Romanæ Ecclesiæ, eodem priuilegio gaudet Eremita alicui Superiori subiectus.

Est secundo notandum, quod non exprimentur manus, ut excludantur reliqua membra, sed quia manus est instrumentum aptius ad percipiendum, & ita comprehenduntur qui manu, pede, brachio, aut alia qualibet parte corporis percipiunt immediatè, uel medianter aliquo instrumento, uel quacumque re, ut ense, baculo, lapide, salina, aqua uel puluere asperso, aut alia simili re, etiam si minimum quid, uel solam uestem tangat, ut sic actio dicatur completa, & etiam qui aliquid vi eripit è manibus, aut corpore, & qui capit, in carcerem conijcit, aut includit in aliquo loco unde egredi non potest, nisi cum pudore, aut ad frenos equi manus admonet, aut abscindit cingulum ephipij, aut eum adeo furiosè persequitur, ut cogat se dare præcipitem in flumen, uel aliud discrimen ad se liberandum, at si quis eum persequatur, ut cadat, sed non ita furiosè, & ille fugiens cadat, & lædatur, Ang. & Suppl. dicunt, quod incidit in excommunicationem sicut in prioricasu, cum in utroque læsio ab insequente causetur. At Ros. Pifa. S. Ant. Sylu. & Nauarr. dicunt esse diuersam rationem, quia læsio non fuit intenta in se ab insecutore, nec in sua causa, quæ est fuga, quia per accidens se ad illam habet. Et non solum sunt excommunicati sic iniicientes manus in clericum, sed etiam mandantes, consilium, auxilium, uel fauorem præbentes, si sequatur iniectio, & ratificans iniectio[n]em eius nomine factam, & etiam dicēs suis se illius uindictam desiderare, licet non iubeat, sed credens, uel credere debens, quod ex hoc illi mouebuntur ad percipiendum, quia licet id non dixerit eo animo, considerare tamen debebat illos eo animo dictum putaturos. Et ille, qui aliquid huiusmodi dixit, uel præcepit clerici percussione[m], sed pœnituit, & propter distantiam non potuit reuocare mandatum, sed intellexit clerico datum fuisse uenenum ad tempus duorum mensium, quod tamē ipse non credit, & petit à Parocho absolui, non poterit à pecca-

Qui sint excommunicati.

ris absolui, donec sciatur quod non fuerit secuta actio, & non sit excommunicatus, nam eius credulitas est sine ullo fundamento contra mandatum, & præsumptionem, & in dubijs est eligenda tutior pars.

Illi etiam sunt excommunicati, qui ex officio possunt, & tenentur impedire percussorem, & non impediunt, huiusmodi sunt superiores, eorum ministri, Patres, tutores, curatores, heri, pedagogi, Parochi, & similes, & contrario illos, filij, pupilli, subditi, inferiores, famuli, mancipia, parochiani. Sed dubium est de illis, qui ex officio non tenentur, & cum possint solo verbo non impediunt, non quia id eis placet, sed quia indecens eorum nobilitati iudicant, his priuatis concertationibus immisceri. Ang. Sylu. Tab. & alij, tenent illos non esse excommunicatos, cum non dolosè, sed ex negligentia, uel timore etiam irrationabili omiserint, nam uerbum [suadente diabolo] dolum, & malum animum significat, & etiam quia isti uerè non iniiciunt manus, nec cooperantur, pœnæ autem sunt restringendæ. Sed obstare uidetur cap. Quantæ de sent. exco. ubi dicitur eos delinquentibus fauere interpretamur, qui cum possint manifesto facinori desinunt obuiare. Et ita Host. in summa tenet illos esse excommunicatos. Nos autem conciliando dicimus, quod si dolosè omittunt impedire, fauendo percipientibus, sunt excommunicati, at si uerè non consentiunt, & illis non fauent, non sunt excommunicati, in foro tamen exteriori ubi potius attenduntur præsumptiones, si delictum est manifestum, & commodè possunt obuiare, censentur excommunicati, quia præsumitur eos uoluisse auxiliari, & ita legem iustitiæ uiolasse, ut enim inquit Abbas non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare.

Est etiam excommunicatus ipsemet clericus, qui seipsum ex ira percussit, secus si ex deuotione, uel ob dolorem propter mortem parentum, uel amicorum.

Qui excusentur.

Est tertio notandum quod multis de causis percussit clericum non incidit in excommunicationem, quæ omnes reducuntur ad duas genericas. Prima, si percussio non est suadente diabolo, id est si non est illicita, uel si ita est illicita, ut non sit peccatum mortale. Secunda iuris beneficio, quia clericus amisit priuilegium, uel simpliciter, uel in aliquibus casibus, in quibus illum percussit non est excommunicatus. Sed descendendo ad particulares casus, non est excommunicatus. Primo iocosè, & ludicrè percussit, etiam grauiter, dummodo ex ioco, & non dolosè, nec turbato animo. 2. probabiliter ignorans illum esse clericum,

ut si

ut si noctu percussit, quamuis det operam rebus illicitis, ut contra Sylu. inquit Nau. 3. quando percussit ille, qui ter monitus, non fert habitum clericalem. 4. quando percussit ille, qui se immiscens militaribus, uel secularibus actibus, ter monitus non abstinere, etiam si incedat in habitu, & tonsura, quæ trina monitio faciendâ est cum interuallo aliquorum dierum, nec sufficeret una pro tribus. 5. quando percussit ille, qui relictis habitu, & tonsura, turpibus, & enormibus se miscet, etiam si non sit admonitus. 6. quando percussit bigamus. 7. coniugatus etiam cum una, & uirgine, sed non gestans habitum, & tonsuram. 8. degradatus realiter. 9. depositus uerbaliter, & incorrigibilis. 10. circulator siue ioculator, & scurra per annum, uel qui ter monitus ante non abstinere. 11. exercens per se tabernam, uel lanienam publicè, si ter monitus non desistit. 12. quando percussit inuadens ob suam necessariam defensionem, etiam si posset fugere, quando fuga esset ei ignominiosa. 13. uolens delinquere, ut arceatur, uel sic liberandus ab inimicis, uel alio incommodo. 14. inuentus inhonestè cum sua uxore, matre, sorore, aut filia legitima, uel naturali, etiam si mutilet eum, aut occidat, dummodo id statim, & ex subita passione faciat, non sic autem si inuenitur cum coniunctis in remotiori gradu, uel cum filia adoptata, & sufficit, quod inueniat amplexantem, osculantem, aut in loco suspecto, quamuis non inueniat in ipso opere carnali, modo absit fraus. 15. à muliere de stupro tentata, defendendæ suæ castitatis causa, sed si tentatio fit solo verbo, defensio debet esse uerbalis. 16. excommunicatus nolens aliàs exire ex Ecclesia dum celebrantur diuina. 17. occupas Apostolicam Sedem, sine canonica electione Cardinalium, ut ex ea eiciatur. 18. qui pro munere sibi iniuncto includit, & continet Cardinales Conclauis, ad eligendû Papam. 19. qui detinet clericum domi inuentum cum uxore honestè colloquẽtem, post monitionem, ut ab ea re abstineat, dummodo nihil aliud mali ei faciat, quam detinere spatio viginti horarum continuarum ad tradendum iudici. 20. qui percussit principaliter, ut corrigat tamquã magister, pater, herus, propinquus, senex, aut superior in Ecclesia, dummodo id non faciat principaliter, odio, malitia, uel ira, & percussio sit moderata, saltem iuxta suum propositum, & dummodo castigatus non habeat ordinem sacrum, nisi sit magister, uel pater, aut eius Prælatus. 21. qui percussit ad iustè recuperandû bona, quæ iniustè capta clericus asportat, uel ui occupat, non potens aliter recuperare. 22. minister iustitiæ secularis, qui capit clericum in flagranti delicto, ut illum

pre-

præsentet suo Prælato, aut etiam inuentum noctu, si probabiliter præsumitur illum aliquod scelus intendere, dummodo iustum modum in capiendo non excedat, nam si permittit se capi, & duci, non debet illum percutere, & si offert fideiussionem præsentandi se, non debet in carcerem ducere, quia sic nec Iudex Ecclesiasticus potest in carcerem mittere, nisi grauitas delicti, uel alia iusta causa id exigat. 23 Prælatus qui capit suum clericum per se, uel alium etiam laicum, aut uerberat per se, uel alium clericum, in pœnam probabili suo iudicio iustam, per laicum quidem potest capere, sed non uerberare, unde laici per quos Iudex Ecclesiasticus torquet clericos, sunt excommunicati, nisi deessent clerici ad id idonei, sed iudex Ecclesiasticus, qui sequutus consuetudinem torquet, aut cedit clericum per laicum, non est excommunicatus licet peccet, quia consuetudo si non excusat à culpa, excusat tamen à pœna, & si non habet clericum ad id idoneum, excusatur etiam à culpa, ratione cuius consuetudinis excusantur etiam laici ministri iustitiæ torquentes. 24 quando percussio est tam subita, uel tam parua, quod illata laico non esset mortalis. 25 quando quis uult, & tentat percutere ferire, & proicit lapides, & c. sed quia errat, non attingit clericum, non est excommunicatus, quia non est completa actio.

Qui possit
absoluere
Que sit le
uis percus
sio.

Est quarto notandum, quod à percussione leui potest absolueri Episcopus, à graui autem, & enormi, absolutio pertinet ad Papam, ut diximus, sed uidendum est, quæ dicatur leuis percussio. Non dicitur in hac materia leuis, quæ fit sine peccato mortali, nã excommunicatio maior non incurritur nisi per peccatum mortale, ut diximus, sed dicitur leuis respectu enormis, & etiam mediocris, & sic describitur in extrau. perlectis. *Respondemus percussione leuem esse pugni, palmæ, manus, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis, quæ nullam maculam, aut sugillationem carnum relinquit, neque abscindit membrum, sine effractione dentium, sine auulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis.* Nolumus tamen dicere, quod huiusmodi leuis percussio, ut pugni, aut unguis fiat atrox ob multi sanguinis effusionem. Ad iudicandum tamen, quæ læsio sit leuis, mediocris, aut enormis, volumus diligenter perpendi non solum factum, sed etiam qualitatem eius, & modum percutiendi, & ledendi cum omnibus suis circumstantiis loci, personæ, & alijs, personæ si est magister, iudex, prælatus, pater, patronus, aut dignitas, percussus iniuste à subdito, aut ab alio se uiliori, quia ex hoc interdum censentur graues iniuriæ, quæ ex se sunt leues, aut mediocres, & quia conditio negotij non patitur integram determinationem huius rei relinquitur suo arbitrio, ut declares, quæ sit leuis, & quæ enormis iniuria.

admo-

admonentes, ut potius declares in dubio esse percussione grauem, & ab ea non posse absolueri, quam declarando leuem esse, occasionem præbeas ledendi statum Ecclesiasticum, hæc ibi.

Percussio igitur enormis, ut ex hac extrau. infert Nauarrus, est qua quis interficitur, abscinditur membrum, aut inutile, uel quasi, ad suum munus efficitur, & illa ob quam defuit multum sanguinis, si fit facta in alia parte, quam in naribus, uel alia unde sanguis faciliè erumpere solet, & illa quæ fit in proprium Episcopum, aut Abbatē, & quæ magno scādalo est populo. Glossa & Sylu. dicunt, quod illa etiam est enormis, quæ infertur in foro, uel audiētia publica, coram iudice, uel in dormitorio, aut in oculo, aut in facie, Sed dicimus cum Nauarro hoc non esse uerum, nisi quando percussio est in se notabilis, & gignit aliquod magnum scandalum, Vnde Lap. in alleg. 76. dixit esse percussione leuem colaphum quem impegit capellanus quidam a retinē Ecclesiæ cuidam Canonico eiusdem Ecclesiæ, absque sanguinis effusione, & Card. in cons. 42. conclusit percussiones clericorum, qui sibi ipsi mutuo pugnos, & pedes impegerunt in itinere, esse leues à quibus possent absolueri Episcopus.

Nau. c. 37
nu. 92.

De excommunicationibus, quæ passim feruntur contra non restituentes, & non reuelantes res perditas, uel eos qui aliquod commiserunt delictum.

Cap. XXXIII.

Circa illas excommunicationes, quæ quotidiè feruntur contra non restituentes, & non reuelantes, generaliter dicimus, quod quando adest causa excusans, non restituentes, & non reuelantes à peccato mortali, certum est, illos non esse excommunicatos, cum excommunicatio maior non incurritur nisi propter peccatum mortale, ut diximus. Sed pro maiori declaratione, dicimus, quod non sunt excommunicati. primo illi, qui propter paupertatem non possunt restituere, quia ad impossibile nemo tenetur, quæ autem, & quanta paupertas excuset, habetur ex his, quæ de restitutione dicuntur. 2 ille, qui per tertiam personam, uel alia uia restituit æquiualens, quia si restitueretur res in propria specie, deueniretur in cognitionē furis, & ille etiam, qui propter eandem rationem differt restitutionem, cum iure naturali teneamur conseruare propriam famam. 3 ille, qui ideo aliquid accepit, & retinet, quia fuit sibi donatum à uero domino, ante, uel post factum testamentum, & non reuelat heredi, quia

di, quia cum non possit probare donationem, cogere tur restituere, & ille, qui id quod accepit, ideo accepit, & retinet, ut sic satisfactus sit in totum, uel in partem, de eo, quod ille à quo id accepit ei debet, cum non possit aliter consequi, quod suum est, iuxta ea, quæ de restitutione dicuntur. Nec obstat, quod secundum stylum Curia, etiam Romana, ponitur sepe casus recompensationis, nam (quicquid dicat Rossella) dicimus cū Ang. & Tab. quod id intelligitur, quando qui retinet non est certus de alterius debito, quia non debet esse iudex in propria causa, alias contineret intolerabilem errorem, quia perinde esset, ac si ei preciperetur ut daret, quod suum est. 4. ille, qui per solam confessionem sciuit. 5. ille, qui pro consilio habendo per solam consultationem secretam nouit. 6. illi, qui id quidem sciunt, sed sciunt etiam, quod ille, qui habuit non tenetur restituere, propter impossibilitatem, uel quia retinet in compensationem, uel si tenetur, uult, sed querit modum, ut restituat cum conseruatione famæ suæ, nã causa, quæ excusat principalem, excusat etiam alios scientes, cū ad eum effectum teneantur reuelare, ut principalis restituat. 7. ille, qui à talibus, uel taliter audiuit, ut ob id moueri nõ debeat, præsertim si denunciaturus esset talis, qui ob illam denunciationem leuitatis notaretur. 8. qui non potest reuelare sine suo præiudicio, quia cogere tur id probare, & non potest, uel aliud graue damnum ei eueniret, quod non tenetur subire, quo casu posset scribere, quod scit, & mittere sine nomine, ut interrogentur, uel examinentur habentes, uel alij scientes, quod si adhuc est periculum, excusatur. 9. qui non potest reuelare sine manifestatione furis occulti.

Pro maiori etiam prædictorum, & præsentis difficultatis intelligentia, sic distinguimus, ille qui scit, uel potest manifestare furtum, sine reuelatione furis, & sine suo præiudicio, & tunc tenetur, uel non potest manifestare sine aliquo istorum, quo casu distinguendum est, nam si notorium est quis fecerit furtum, tenetur, si autem non est notorium, sed nihilominus potest probare, quia habet duos testes, tenetur reuelare, non iniuriam passio, sed iudici, uel illi cui iudex præcepit esse reuelandum, at si nõ potest probare, non debet reuelare iudici tanquam iudici, sed tanquam patri, quando ille non est emendatus, & quando credit, quod debeat prodesse, saluo etiam præcepto fraternæ correctionis, contra, quod Prælati, & Index non possunt præcipere.

Illud postremo est hoc loco ex Nauarro notandum, quod qui non potuit denunciare intra tempus in edicto contentum, tene-

tur post illud denunciare id quod scit; quam cito commodè potest. Sed dubium est an si non denunciatur, incidat in excommunicationem, & sit exemplum de Petro, qui erat Romæ quãdo hic Florentiæ facta est per Archiepiscopum monitio, ut infra sex dies restituantur, uel reuelentur pertinentia ad hæreditatem Ioãnis, & illis elapsis lata est sententia excommunicationis contra inobedientes; certum est Petrum non incidisse tunc in excommunicationem, ex eo, quod non reuelauit, quæ sciebat, quia cum esset Romæ laborabat inuincibili ignorantia, sed cum post duos menses Florentiam uenerit, & excommunicationem latam intellexerit, & post sex dies à tempore notitiæ non reuelauerit, dubitari posset an in eam modo incidere, Tabiena, & Armilla dicunt, quod non, quia excommunicatio ultra terminum statuentis nullum habet uigorem, & confirmatur, quia si attendantur monitiones, & sententia, manifestè patet, quod præfixio sex dierum est ad restituendum, uel reuelandum, & quod excommunicatio, quæ in eorum termino fertur, est contra illos, qui intra terminum assignatum inobedientes fuerunt, & non etiam contra illos qui in postea à die habite notitiæ post sex dies non reuelabunt, aut restituent, cum nulla sit horum expressio. Accedit, quod pœnæ sunt potius restringendæ, & non ampliandæ. & quod hoc est æquitati consonum, cum enim excommunicatio sit ad fauorem partis, pro re temporali, est assignandus terminus, ultra quem non incurra- tur, esset enim absurdum dicere, quod ille, qui post viginti annos reuertitur, in eam incidat, si infra sex dies non reuelat instrumenta, quæ scit, præsertim, quia id quod uigore excommunicationis querebatur, fortè nullius est amplius parti utilitatis, & talis etiam censenda est intentio excommunicantis, a qua, ut diximus excommunicatio sumit vires.

Tab. exco
m. 4. §. 4.
Arm. ex-
co. §. 34.

PRIMAE

Ros. v. fa-
milia §. 11
Ang. v. fur-
tum §. 41
Tab. v. In-
quisitio §
71

Nau. c. 25
nu. 46.

tur

P R I M A E P A R T I S
D E O F F I C I O
S A C E R D O T I S .

LIBER QVARTVS.

DE SVSPENSIONE, INTERDICTO,
DEGRADATIONE, ET
IRREGVLARITATE.

De Suspensione.

*Quid, & quotuplex sit suspensio, & qui possint ab
ea absolueri. Cap. I.*

Nau. c. 27
au. 555.

NON loquimur modò de suspensione generaliter sumpta, secundum quam in peccato mortali existens dicitur quoad deum suspensus à Sacramentis, & omnis irregularis, ab ordinibus, & eorum actibus, sed prout est censura Ecclesiastica, & cum Nauarro sic definiri potest. Suspensio est Ecclesiastica censura, qua alicui Ecclesiasticę personę, ob suam culpam prohibetur exercitium sui ordinis, vel officij, vel beneficij ecclesiastici, in certum tempus, vel in perpetuum, quo ad partem tamen, aliàs enim non esset suspensio, sed depositio, vel priuatio, Vnde tripliciter diuidi potest, primo ratione eorum à quibus est suspensio. 2. ratione durationis. 3. ratione suspendentis, Ratione eorum a quibus est suspensio, est triplex vel ab officio, & beneficio simul, vel tantum ab officio, siue eius parte, vel tantum à beneficio, siue ad illud pertinentibus, & quando suspensio fit simpliciter non expresso ordine, aut officio, vel beneficio, intelligitur ab omnibus, ab officio. s. & beneficio, quę est maior, sicut nomine excommunicationis simpliciter, intelligitur maior, c. si quem ext. de sent. excom.

Cum autem suspensio, non prohibeantur omnes actus, alios omnes, qui non sunt annexi illis, à quibus est suspensus exercere potest, ex quo sequitur, quod suspensus à iurisdictione, non est ob id suspensus ab ordine, & sic poterit exercere ea, quę sunt ordinis,

dinis, & è cõtra suspensus ab ordine, nõ est ob id suspensus à iurisdictione, & sic exercere poterit ea, quę sunt iurisdictionis, Suspensus etiam à beneficio, non est ob id suspensus ab ordine, & iurisdictione, & suspensus ab ingressu Ecclesię, non propterea est suspensus à iurisdictione, nec à beneficio, quo ad ea, quę dantur non interessentibus diuinis officijs, quia sunt diuersa, & non sunt inuicem annexa. Suspensus autem ab aliquo ordine inferiori, intelligitur etiam suspensus à maioribus, nam cui prohibentur minora, à fortiori intelliguntur etiam prohibita maiora, extra de sent. excomm. cap. cum illorum. non autem è contra per maiorum prohibitionem, prohibentur minora ext. de cor. uiti. ca. significauit.

Et sicut tenemur uitare excommunicatum in omnibus, ita etiam suspensum, in illis à quibus est suspensus, & non uitando in diuinis officijs, & in actibus suis ordinibus deputatis, peccamus mortaliter si est notorius, aliàs non, per extrau. ad euitanda superius lib. 3. c. 11. relatum.

Suspensiones aliquando sunt à iure, aliquando ab homine, nam iudex, qui potest excommunicare, potest etiam suspendere. Et non omnes, qui excommunicari possunt, sunt suspensionis capaces, sed solę personę ecclesiasticę. In generali suspensione à iure lata, non includuntur Episcopi, nisi fiat illorum specialis mentio. de sentent. excomm. in 6. cap. quia periculosum, secus de excommunicatione, ut ibidem inquit Glossa. Suspensio si fit propter contumaciam, debet ferri in scriptis monitione præmissa, quod tamen non est necessarium, si fiat in pœnam delicti commissi.

Suspensio tam ab homine, quam à iure lata, quę certo tempore, aut facto, aut omissione facti terminatur, lapso tempore, uel adueniente termino, tollitur ipso facto, absque ulla absolute. A suspensione autem lata à iure, tam communi, quam particulari, in contumaciam, & non in pœnam delicti, absolute sine termino, & reservatione, etiam si à Papa sit confirmata, potest absolueri Episcopus, & eius Vicarius, non tamen à lata in pœnam alicuius delicti etiam à iure, siue sit temporalis, siue perpetua, nisi sit lata ob adulterium, & alia minora delicta, A lata autem ab homine regulariter non potest absolueri, nisi qui eam tulit, aut eius Superior, uel successor. Episcopi, & eorum Vicarij vigore Concilij Trid. sess. 24. cap. 6. possunt in foro conscientię absolueri ab omni suspensione in quam incurritur

M pro-

propter delictum occultum, dummodo non sit deducta ad forum contentiosum, & dummodo etiam non descendat ex homicidio uoluntario. Et absolutio quibuscumque verbis eam significantibus fieri potest, cum nulla sit præscripta essentialis forma, & ante illam requiritur iuramentum, sicut in absolutione ab excommunicatione.

Multæ difficultates possunt occurrere circa suspensionem, & Interdictum, quæ facillè soluantur ex his, quæ diximus in præcedenti libro de excommunicatione.

De suspensionibus ipso facto à iure latis.
Cap. II.

Omissis suspensionibus, quæ rarò contingunt, ipso facto à iure. Primo, suspenditur Præbyter, diaconus, vel Subdiaconus, fornicarius notorius, donec pœniteat, de qua vide in præcedenti libro, cap. 9. 2 triennio à beneficio suspenduntur clerici, eligentes in Episcopum eum qui non est legitimus, vel legitima ætate, scientia, uel moribus præditus. 3 suspenditur, qui sacris initiatur sine patrimonio cū pacto non petendi ab Episcopo uictum, & qui ordinatur ad præsentationem alicuius beneficij, cum pacto nihil ab eo percipiendi, & absolutio est reseruata Papæ, Ordinans autem, & præsentans cum tali pacto, suspenduntur per triennium, ille à collatione, iste ab executione ordinum. 4 vno mense suspenditur ab ingressu Ecclesiæ, qui absque debita monitione excommunicat. 5 suspenduntur à quolibet officio, & beneficio, capitula, & singulares personæ, quæ vacante sede Episcopali, vel collegiata, sibi usurpant aliqua bona, quæ reliquit vita functus, aut collecta fuerunt tempore vacationis, donec plenè restituerint. 6 Conseruator Sedis Apostolicæ, qui scienter cognoscit causas, quæ non sunt notoriæ, si non habet clausulam generalem, vno anno suspenditur. 7 suspenduntur donec restituerint, Episcopi, & eorum Superiores ab ingressu Ecclesiæ, & inferiores ab officijs, & beneficijs, qui usurpant aliquid ex redditibus dignitatum, & Ecclesiarum vacantium, & illis subditarum, quos reliquerunt mortui, vel collecti fuerunt tempore vacationis, nisi habeant speciale priuilegium, uel consuetudinem præscriptam ad hoc. 8. ab officio uno anno suspenditur iudex Ecclesiasticus Ordinarius, & delegatus, qui contra ius, & suam conscientiam, aggrauat partem gratia, uel for-

1. ca. præter d. 32.
2. ext. c. cū in cunctis

3. ext. cap. penult. de simonia.

4. extr. de sent. exco. ca. sacro.
5. ca. quia sæpe de elect. in 6.

6. c. fin. de offic. de leg. in 6.
7. ca. præserti de offic. Ord. in 6.

8. ca. r. de sent. & re iud. in 6.

fordibus, idest prece, prætio, timore, vel odio correptus, qui est etiam suspensus à diuinis cum subdatur, quod si infra illum annum ingerat se diuinis sit irregularis, à qua non possit liberari, nisi per summum Pontificem. 9 suspenduntur illi, qui admittunt aliquem ad professionem ante elapsum annum probationis in aliquo ordine Mendicantium. 10 seculares, & Regulares quantumcumque exempti, qui scienter celebrant, uel faciunt celebrari diuina in locis interdictis, aut admittunt ad officia diuina, aut Sacramenta, aut Ecclesiasticam sepulturam, excommunicatos, aut interdictos publicos, suspenduntur ab ingressu Ecclesiæ quousque satisfaciant ad arbitrium eius, cuius sententiam contempserunt. 11 Suspenditur ab ingressu Ecclesiæ, & diuinis officijs, qui excommunicat, interdicat, aut suspendit aliquem solo uerbo, sine scripto, aut non expressa causa illius, vel requisitus non dat copiam. 12 Suspenduntur per sex menses clerici beneficiati à perceptione fructuum beneficiorum, qui gestant uestes partitas, uel coloribus distinctas, & sacro ordine initiati, qui non sunt beneficiati, & minoribus insigniti, qui cum prima tonsura gestant tales uestes, efficiuntur inhabiles ad beneficia in idem tempus, Sacerdotes uero, & religiosi per annum. 13 Suspenduntur ab officio religiosi, qui aliquam administrationem habent, & alienant aliquam rem ad eam pertinentem, præbendo alicui ad uitam, seu ad aliud certum tempus absque necessitate, & utilitate, & absque facultate Capituli si habet, uel sui Prælati si non habet capitulum. 14 Suspenduntur illi, qui sine legitima facultate, uel ætate, uel extra tempus legitimum ordinem sacrum accipere præsumperint. 15 Suspenditur Episcopus ordinans absque titulo clericum religiosum ordinis in quo solum fit uotum temporale religionis. Videantur casus in quibus incurritur excommunicatio, nam aliquando quo ad Prælatos, uel clericos ponitur suspensio, & quo ad reliquos excommunicatio.

9. c. nō solum de reg. in 6.

10. c. Episcoporum de priuileg. in 6.

11. de sēt. exco. in 6. ca. 1.

12. in Cle. 2. de uit. & hon. Cler.

13. in Cle. m. 1. de rebus Eccl. non alien.

14. in extr. Pij 2. cum ex sacrorum.

15. Pius v. in extrau. Romanus

DE INTERDICTO.

Quid, & quotuplex sit interdictum, & quæ tempore interdicti prohibeantur, & concedantur. Cap. III.

Interdictum Ecclesiasticum, est Ecclesiastica censura, qua prohibentur diuina officia, Sacramenta, & sepultura, exceptis his, quæ expressè, uel tacitè permittuntur. Vnde

M a tem-

tempore Interdicti Sacerdos non potest celebrare, & quando celebrat ad renouandum Sacramentum pro infirmis, ianuis clausis, non pulsatis campanis, & exclusis interdictis, debet celebrare, & consequenter Diaconus, Subdiaconus, & Acolitus, non possunt sollemniter iuxta suos ordines ministrare, non potest etiam Sacerdos agere hebdomedarium, cum non possint cantari Horæ; Nec etiam potest benedicere aquam, & aspergere populum, neque candelas in die Purificationis, neque palmas, & ramos in Dominica palmarum; Episcopus etiam non potest Ordinare, nec sollemniter benedicere, nec consecrare altaria, Virgines, neque benedicere corporalia, & alia indumenta ad dicendum Missam, quia ista omnia sunt diuina officia. Possunt tamen benedicere mensam, & alia etiam, quæ sine sollemnitate, sine paramentis, & stola benedicti possunt, sic priuatim benedicere poterunt. Prohibentur quidem tempore Interdicti hæc diuina officia, & sacramenta, & Ecclesiastica sepultura, sed non semper omnibus, imo nec aliquando omnia, ut in interdicto particulari, sed cum non exprimitur, quæ interdicto prohibeantur, omnia prædicta intelliguntur prohibita, & ideo diligenter ponderanda sunt verba interdicti, sicut & aliarum censurarum.

Triplex est interdictum, locale tantum, personale tantum, locale, & personale simul, & quodlibet istorum est duplex, vel generale, ut cum interdicitur tota vrbs, prouincia, uel populus; uel particulare sub quo est singulare, ut cum interdicitur aliqua Ecclesia in vrbe, uel aliqua persona, uel etiam cum interdiciuntur multæ Ecclesiæ, uel plures personæ. Ex quo sequitur, quod interdicto clero, non est ob id interdictus populus, & è contra interdicto populo, non intelligitur interdictus clerus; & clerici nomine intelliguntur etiam religiosi, & religiosæ. Interdictis clericis alicuius Ecclesiæ, non ob id est interdicta Ecclesia; & è contra interdicta aliqua Ecclesia, non ob id est interdictus clerus illius Ecclesiæ; Similiter interdicto aliquo loco, non ob id est interdictus eius populus, & è contra interdicto populo, non propterea est interdictus locus, quia sunt diuersa. Interdicta aliqua Ecclesia, sunt etiam interdicta eius sacella, & cæmeterium contiguum, non autem alia Ecclesia, uel capella coherens mediante muro; & interdicta Ciuitate, sunt etiam interdicta suburbia, & ædificia propè mœnia, sed non è contra interdicto Cæmeterio est interdicta Ecclesia, nec interdictis suburbis est interdicta Ciuitas, nam principale non sequitur accessorium,

forium, sed accessorium sequitur naturam principalis c. accessorium de reg. iur. in 6. Interdicto populo sunt etiam interdicti pueri, qui non sunt doli capaces, & amentes, cum quis sine propria culpa interdicti possit, non tamen sunt interdicti homines, qui sunt in populo interdicto, & ad eos non pertinent, cum sint alterius populi.

Ex quibus sequitur, quod populo interdicto, clerici possunt, & debent celebrare diuina officia, submissa uoce, ianuis clausis, non pulsatis campanis, & expulsis interdictis; Clero autem interdicto, si ad illum locum accedant, uel uocentur alij clerici alterius loci, qui non sint interdicti, poterunt ibi celebrare diuina, & à populo audiri, exclusis solum interdictis, quia Ecclesiæ non sunt interdictæ, Similiter etiam illi, qui sunt in loco interdicto, si ad locum non interdictum pergant, dummodo non fuerint causa interdicti, poterunt celebrare, & diuinis interesse; Verùm interdicti quocumq; pergant, semper à diuinis abstinere debent, quousque eis interdictum relaxetur.

Quando interdictum est generale, & est interdictus nõ solum populus, sed etiam locus, secundum ius antiquum nõ poterat celebrari nisi una Missa in hebdomada, ad renouandum Eucharistiæ Sacramentum, quod pro infirmis seruatur, at modo per cap. Alma mater de sentent. excomm. in 6. in Ecclesijs, & Monasterijs, singulis diebus possunt, & debent Missæ, & alia diuina officia celebrari, sicut prius, sed cum prædictis quatuor conditionibus, scilicet submissa uoce, ianuis clausis, non pulsatis campanis, & exclusis excommunicatis, & interdictis; quod intelligendum est dummodo clerici non sint interdicti, & Ecclesia non sit specialiter interdicta, & non uenientes ad diuina perdunt distributiones ac si non esset interdictum.

Sed dubium est an prædicta moderatio celebrandi submissa uoce, ianuis clausis, & non pulsatis campanis, intelligatur etiam in alijs casibus, quando, scilicet, interdictum est particulare. Aliqui id affirmant, aliqui negant, sed attendenda est ratio prædictæ moderationis, quæ est ne interdicti audiant diuina, tam in Ecclesia, quam extra Ecclesiam, & ideo quando interdictus est populus, seruanda est dicta moderatio, At quando interdictum est particulare alicuius Ecclesiæ, uel quarundam personarum, tunc in Ecclesijs non interdictis poterunt celebrari diuina alta uoce, apertis ianuis, & campana uocato populo, similiter etiam quando clerus esset interdictus, sed non Ecclesia, nec populus, & uocarentur alij clerici non interdicti alterius loci,

quia in his casibus non est ita periculum, quod interdicti audiāt diuina, sicut quando est interdictus populus; & cum etiam ista interdicta sint particularia, non est imminuendus cultus diuinus in Ecclesijs non interdictis, nec est priuandus populus non interdictus diuinis officijs, qui satis priuatur dum non uocatur, dum clausæ sunt ianua, & submissa uoce celebrantur.

Priuilegia celebrandi, uel audiendi diuina, quæ pro tempore interdicti conceduntur, non eis profunt, qui fuerunt causa interdicti, aut delicti, ob quod positum fuit, & si priuilegium sit singulari personæ concessum, cum illa poterunt etiam interesse diuinis eius familiares, & domestici, qui non sunt fraudulenter recepti, sed secum ratione dignitatis solent incedere.

Conceduntur autem tempore interdicti, ea quæ sequuntur, etiam in Ecclesijs specialiter interdictis, & ut fiant etiam a Sacerdotibus interdictis, si non adsint alij, ex quibus etiam consequenter intelligentur prohibita. 1. Sacramentum Baptismi paruulorum, & adulatorum, & Sacramentalia ei annexa. 2. Sacramentum confirmationis. 3. Consecratio Chrismatis. 4. Sacramentum pœnitentiæ pro infirmis, & etiam pro sanis, qui non fuerint excōmunicati, nec interdicti sua culpa, nec consilium, fauorem, uel auxilium dederunt delicto, propter quod interdictum positum fuit, aliàs enim, nisi prius satisfaciant si possunt, uel idoneam cautionem præbeant, non sunt ad pœnitentiæ Sacramentum admittendi. 5. Eucharistia in periculo mortis existentibus, quæ cum lumine, & campanula porrari potest, & dum portatur interdicti nō prohibentur illam adorare, non tamen potest illis dari extrema unctio, nec etiam clericis, licet sint priuilegiati, quoad sepulturā, sine solennitate tamen, & dummodo seruent interdictū. 6. quilibet hebdomada dici potest una Missa ad renouandum Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, quod infirmis seruatur, & etiā plures si id infirmorum necessitas postulet, submissa tamen uoce, clausis ianuis, non pulsatis campanis, & expulsis interdictis, qui nec etiam extra Ecclesiam per portam, fenestram, uel foramen possunt diuina audire, uel aspicere. 7. Sacramentum Matrimonij, etiam inter personaliter interdictos, non tamen possunt bene dici nuptiæ. 8. potest pulsari campana pro oratione matutina, meridiana, & uespertina, quæ dicitur Auemaria, sed non pro diuinis officijs. 9. conceditur etiam lectio, & prædicatio Verbi Dei. 10. excommunicare, & absoluere ab excōmunicatione absque stola, & solennitate Sacerdotali. 11. non prohibetur priuata oratio in Ecclesia, etiam personaliter interdictis, qui ingrediē-

do, &

do, & egrediendo poterunt etiam accipere, & dare aquam benedictam, potest etiam introduci puerpera in Ecclesiam ad reddendum Deo gratias, etiam cum confessione generali, sed sine stola, & Sacerdotali ornatu. 12. tempore interdicti non prohibetur etiam cātus laicorum in suis cōfraternitatibus, uel Ecclesijs, etiā si cantent Litanias, Psalmos, & dei, & Sāctorum eius laudes, quia propriè non sunt diuina officia; Non tamen possunt processionaliter eleuata Cruce, litanias, psalmos, uel himnos, sic solenniter cantare. 13. in festis Natiuitatis, Paschæ, Assumptionis, & Corporis Christi, & in sola octaua Corporis Christi, possunt omnia diuina officia celebrari, alta uoce, apertis ianuis, & pulsatis cāpanis, exclusis excommunicatis, & admissis interdictis, ita tamen, ut illi quorum culpa interdictum positum fuit non accedant ad altare; Sed hoc intelligendum est de interdicto generali de quo loquitur d. c. Alma mater, & nō de Ecclesia specialiter interdicta, quod etiam priuilegium concessum fuit multis locis pro festo immaculatæ Conceptionis, & eius octaua, ut dicunt Nau. & Couarr.

De interdictis à iure ipso facto positis, & quibus de causis polluitur Ecclesia, & an sit eadem ratio interdicti, pollutionis Ecclesiæ, & cessationis à diuinis.
Cap. IIII.

Generale interdictum à iure ipso facto fertur in multis casibus, ut contra uniuersitatem, quæ clericis portoria imponit, illaq; ab eis exigit, quæ facit, ut capiatur percutiatur, uel in exilium mittatur suus Episcopus. contra uniuersitatem cuius dominus impedit ingressum, aut negocium nunciij Apostolici, In multis etiam casibus fertur interdictum particulare, locale Ecclesiæ, ut quando clerici, aut conuentus Ecclesiæ, nolunt restituere corpora eorum, qui ab eis inducti iurauerunt se electuros sepulturam in ea, & illos in ea sepelierunt, & omnia etiam, quæ illa occasione habuerunt. Quando occurrunt casus habentes annexam excommunicationem, uel suspensionē, uideantur, nam sæpe etiam uniuersitates, & loca, eisdem casibus interduntur, de quibus fusius Canonistæ, & Summistæ, satis enim nobis est in præsentibus breuiter aliqua attingere, ut Sacerdotes, cum occurrit casus, dubitare, & illos, qui hæc ex professo tractant, consulere possint.

Ecclesia aliqua in sex casibus polluitur, & cum est sic polluta, diuina in ea celebrari non possunt, nisi pollutio sit occulta, in

De pollutione Ecclesiæ.

ore, scilicet duorum, vel trium, at illis publicantibus, cum incipit esse notoria, cessandum est à diuinis, donec reconcilietur, quæ reconciliatio si Ecclesia erat consecrata, debet fieri ab Episcopo, at si non erat consecrata, potest fieri à Præsbytero. Primus ergo casus est, quando in ea sanguis humanus iniuriosè effunditur, aut causa naturalis eius effusionis, aut mortis datur. dicitur [in ea] quia secus si extra eam, etiam si desuper in tecto, uel subter eam in specu, dicitur [effunditur] quod largitatem denotat, non enim sufficit aliquarum guttarum sanguinis emissio. dicitur [sanguis] quia non sufficit percussio, quæ non sit mortifera sine eius effusione, etiam si sit talis, quæ carnes contundat, aut ossa frangat. dicitur [iniuriosè] quia non sufficit effusio naturalis, per nares, uel os, aut quæ casu fit, neque facta ob iustam defensionem, neque ludo alioquin licito, ut si aliqua pia in ea repræsententur, neque facta per furiosum, aut puerum iudicio carentem. dicitur [aut datur causa, &c.] quia sufficit, quod vulnus infligatur in ea, quamuis percussus egrediatur antequam sanguis in ea effundatur, & quamuis sanguis recipiatur in aliquo vase, ne in eam decidat, non tamen è contra sufficit, quod sanguis in ea effundatur, si vulnus est inflictum extra Ecclesiam. dicitur [naturalis] quia non sufficit, ut in ea feratur sententia condemnatoria, si per eius executionem effusio facta est extra illam. dicitur [aut mortis] quia satis est ad id suffocare, aut aliàs intra illam hominem sine sanguinis effusione interficere. Non sufficit autem ad pollutionem interficere, aut percutere aliquem extra Ecclesiam existentem, lapidè vel tormento misso ab Ecclesia, quamuis sufficiat mors, uel effusio facta in Ecclesia, per tormentum foris missum.

Secundus casus est quando in Ecclesia semen humanum uoluntariè effunditur, etiam per copulam conjugalem. Tertius, quando in ea sepelitur aliquis excommunicatus. Quartus, quando in illa sepelitur aliquis infidelis; quo casu non solum est reconcilianda, sed sunt etiam eius parietes radendi. § quando consecratur, aut benedicatur per Episcopum publicè excommunicatū. 6 cum omnes eius parietes renouantur, quod intelligitur quando omnes, uel maior eorum pars simul deiciuntur. Et quotiescumque Ecclesia est polluta, est etiam pollutum cæmeterium ei contiguum, non autem illud, quod non est ei contiguum, polluto autem cæmeterio, non ob id est polluta Ecclesia ei contigua.

Cessatio à diuinis, & pollutio Ecclesiæ, ad Interdictum reducun-

euntur, & ei quodammodo æquivalent, propriè tamen non sunt interdicta, sed pœnæ distinctæ, unde clericus uiolans interdictum, solenniter exercendo actum alicuius Ordinis, siue maioris, siue minoris, efficitur irregularis, cap. 1. & cap. is qui, de sent. excomm. in 6. non sic autem si uiolet cessationem à diuinis, aut illum exerceat in Ecclesia polluta. Et quo ad cessationem à diuinis, Doctores non conueniunt, nam Angel. dicit cessationem generalem æquiparari interdicto, & si quis ibi celebret effici irregularem, secus de cessatione particulari. Sed si cessatio generalis æquiparatur interdicto generali, cessatio etiam particularis, æquiparabitur interdicto particulari, Melius ergo est, ut dicamus, cum nauarro, & ab eo citatis, quod nec generalis, nec particularis, est idem cum interdicto, & quod celebrans tempore cessationis, non efficitur irregularis, ut etiam dicit Glosa in capit. si canonici, de off. Ord. in 6. & probatur, quia ita se habet pollutio Ecclesiæ ad interdictum particulare locale, sicut cessatio à diuinis ad interdictum, Sed celebrans in Ecclesia interdicta, ut expræsè habetur in capit. is qui, de sentent. excomm. in 6. & ibidem redditur ratio, quia id non est in iure expræssum, ergo etiam celebrans tempore cessationis, non erit irregularis; & confirmatur eadem ratione, quia iura loquuntur de cessatione, ut de re distincta ab interdicto, ut patet in Clement. 1. de sentent. excomm. & irregularitatis pœna non inuenitur in iure apposita uiolanti cessationem, ergo non est ad eam extendenda, præsertim cum pœnæ sint restringendæ, & maximè irregularitas, quia nullus est censendus irregularis, nisi sit expræssum in iure, d. capit. is qui. Et si petatur in quo differant pollutio, & cessatio à diuinis, ab interdicto, Respondetur, quod saltem differunt in hoc, quod hac diuersa forma prohibendi diuina, Ecclesia noluit semper in diuinorum prohibitione, apponere pœnam irregularitatis.

Quid, & quotuplex sit degradatio, & qui sint eius effectus. Cap. V.

Degradatio propriè importat priuationem executionis legitimæ officiorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum, simpliciter, & ex toto, absq; spe restitutionis, & cum certa solennitate, & priuationem priuilegij clericalis; & dif-

Angel. V.
cessatio §
1.

Nau. c. 27
nu. 188.

& differt à depositione, quæ est priuatio eorundem, absque spe restitutionis, sed retento priuilegio fori, & c. si quis suadente diabolo, 17. q. 4. differt etiam à suspensione, quæ est priuatio eorundem, uel aliquorum, uel omnium ad tempus, cum spe dispensationis.

Concil.
Trid. sess.
23. de re-
for. c. 4.

Duplex est degradatio prima uerbalis, quæ est depositio ab ordinibus, seu gradibus ecclesiasticis, alia est actualis, quæ est solennis, & superius definita fuit, quando degradandus indutus sacris uestibus, in manibus tenens uas, seu instrumentum ad suum ordinem spectans, adducitur ad Episcopum, à quo auferuntur omnia illi data in ordinatione, & ad utramq; ne debita iustitiæ executio differatur, per Concilium Tridentinum nõ requiritur necessariò ille Episcoporum numerus, iuxta antiquos canones. Amittit igitur degradatus priuilegium clerici, & potest iudicari à iudice seculari, quando est degradatus actualiter, & si quis eum percusserit, non incidit in canonem si quis suadente. secus si uerballyter tantum, nisi factus esset omnino incorrigibilis, nõ tamè amittit ea, quæ sunt ordinis, etiam si sit degradatus actualiter, unde consecrando, conficit; & propterea tenetur recitare horas Canonicas. Et nullus est degradandus nisi propter delictum adeò perniciosum, ut tradendus sit curiæ seculari.

DE IRREGULARITATE.

Quid sit Irregularitas, & quibus modis contrahatur, & ad quem pertineat dispensare, cum aliquibus notandis.

Capit. VI.

Irregularitas est Ecclesiasticum impedimentum directè acceptionem ordinum Ecclesiasticorum, aut aliquem eorum uisum, quatenus ordines sunt, etiam post pœnitentiam impediens, dicitur quatenus ordines sunt, ad differentiam censurarum, & aliorum canonicorum impedimentorum, quæ licet ordines, & eorum uisum impediunt, quatenus sunt communicatio, aut sacramenta, aut officia, aut beneficia Ecclesiastica, non tamen quatenus sunt ordines, saltem directè.

Quinque autem sunt species irregularitatis, quæ manant ex quinque defectuum generibus. scilicet sacramentalis significationis, Corporis, Animæ, Lenitatis perfectæ, & delicti, & sub qualibet harum specierum, multæ continentur irregularitates, quas breuiter enumerabimus.

Prius

Prius tamen aliqua sunt notanda. Primo, quod nullus est censendus irregularis, nisi propter casum in iure expressum. cap. is qui de sent. excom. in 6. 2. quod in dubio in foro exteriori, nullus est iudicandus irregularis, secus in foro interiori, nullus enim potest facere, absque peccato, id quod dubitat an sit peccatum, & Iudex non debet condemnare aliquem de quo dubitat an condemnari debeat. 3. Irregularis non incurrit nouam irregularitatem, per hoc quod irregularis existens celebrat, nam irregularitas non est censura Ecclesiastica, nec aliquid cuius uiolatio nouam infligat irregularitatem, unde etiam iste casus non reperitur in iure expressus. 4. Irregularis potest absolui à peccatis, antequam obtineat dispensationem super irregularitate. 5. dispensatio ab irregularitate pertinet ad Papam, Episcopus autem non potest dispensare, nisi in casibus ei permisis, qui autem sint isti suis locis dicemus, generaliter autem nunc dicimus ex Concil. Trid. sess. 24. c. 6. quod Episcopus potest dispensare in omni irregularitate descendenti ex delicto occulto, & non deducta in iudicium, excepta ea, quæ descendit ex homicidio uoluntario.

Septem
notanda.

Quis di-
spenset.

Sexto potestas, quæ datur per bullas Iubileorum absoluendi ab omnibus peccatis, & censuris, & pœnis, non extenditur ad dispensationem irregularitatis, nisi id exprimat, & patet. Primo, quia respectu irregularitatis non est absolutio, sed dispensatio, nam irregularitas propriè nõ est censura, nec pœna, sed est quoddam impedimentum, ut diximus in cap. 1. præcedentis libri, respectu autem impedimenti non est absolutio, sed dispensatio. 2. quia aliquando conceditur facultas dispensandi, ut in anno Iubilei, & tunc solum conceditur super aliquibus irregularitatibus, si autem clausula simpliciter in iubileis apposta ab omnibus censuris, & pœnis, sine expressione irregularitatis, comprehenderet irregularitatem, amplior esset facultas, cum nulla sit mentio irregularitatis, quam cum expressè tanquam singularis gratia, ob sacrum annum Iubilei conceditur, quia tunc semper excipiuntur aliquæ, quod tamen constat esse falsum. 3. quia illa facultas absoluendi à pœnis, non est simpliciter de omnibus pœnis, nõ enim potest eius uirtute absolui à pœna pecuniaria, uel ab exilio à iudice pro aliquo delicto imposito, nec à priuatione, depositione, & degradatione, sed illa facultas absoluendi ab omnibus censuris, & pœnis, solum respicit illas censuras, & pœnas, quæ impediunt absolutionem à peccatis, quia in illum finem datur, at absolutio à peccatis, potest dari sine sublatione irregularitatis, Accedit etiam, quod Stylus curiæ sic habet. Nec ob id est superfluum illud

Potestas
absoluen-
di data in
Iubileis
non se ex-
tendit ad
irregulari-
tatem.

ver-

verbum [& pœnis] nam potest esse alia pœna distincta à censuris, cuius sublationem præ requirat sacramentalis absolutio, & sacra Communio, quia ut inquit Nauarrus. potest dari aliqua suspensio à confessorio, ne infra tantum tempus confiteatur, vel communice, quæ propriè non est censura, & Canones pœnitentiales, mādant aliquos intra aliquod tempus arceri à Communione, c. præsbiter d. 82. & c. de his uero 33. q. 2.

Septimo effectus irregularitatis est impedire ne quis ad ordines promoueat, & ne promotus in illis ministret, cum autem beneficium Ecclesiasticum præ requirat ordinem, & illius usum, irregularitas licet non inducat ipso iure priuationem beneficii iam quæsiti, reddit tamen collationem subsequentem ipso iure nullam, verum ei qui incidit in irregularitatem, quæ nascitur ex defectu ad usum alterius ordinis, sed non illius suscepti, sine sua culpa, cui. s. abscisi sunt digiti manus, sine quibus non potest celebrare, potest conferri beneficium non requirens celebrationem, ut inquit Nauarrus, concordans iura, quæ videntur contraria.

De prima specie Irregularitatis ex Bigamia.

Cap. VII.

Prima species Irregularitatis ex defectu Sacramentalis significationis, est bigamia, est autem Bigamia status coniugati cum duobus coniugibus, siue ante, siue post Baptismum ductis, & est impedimentum ordinum, quia bigamus non potest aptè significare unionem Iesu Christi cum Ecclesia, vnica sua sponsa, & sancta.

Triplex est Bigamia, Prima vera, quando quis habuit, & cognouit duas uxores, dist. 26. ca. Acutius. Secunda est interpretatiua, quando quis duas uxores habuisse fingitur, ut si contrahat cum vna, sed vidua, uel cum corrupta per alium, dist. 23. cap. Maritum, uel cum virgine, quam post commissum adulterium, cognouit, dist. 34. c. si cuius. etiam si id per ignorantiam contingat, ut dicit Abbas, & etiam quando contrahit cum una ualidè, & cum altera inualidè, aut cum duabus de facto, & cum neutra ualidè. Contrahens autem cum uidua cognita, uel cum corrupta per alium, inualidè, siue nulliter propter aliquod impedimentum, non est irregularis, per determinationem sacræ Pœnitentiariæ, quam refert Nauarrus, quod intellige dummodo non duxerit prius aliã, nec postea ducat. Tertia est similitudinaria, & est cum quis Sacro ordine insignitus, uel uoto solenni astrictus, cum aliqua, etiã

vnica,

vnica, & virgine contrahit, & consumat, 27. q. 1. capit. quotquot, nam per sacrum ordinem, & votum solenne contraxit similitudinariè cum Christo. Qui autem contrahit, cum muliere scurrili, serua, aut cum publica fabularum astrictice, licet non sit bigamus, si erat virgo, est tamen irregularis, & ea mortua ordinari non potest, dist. 34. capit. si quis viduam. 2 In Bigamia uera, & etiam in interpretatiua solus Papa dispensat, saltem quo ad promotionem, in similitudinaria uero si illa erat uirgo Episcopus dispensare potest.

Quis disp. censet.

De secunda specie irregularitatis ex defectu corporali, & de aliis, quæ ad eam reducuntur.

Cap. VIII.

Secundam Irregularitatis speciem ex defectu corporali, inducit defectus cuiuslibet membri principalis, contingens ob culpam, ca. 1. & cap. si euangelica dist. 55. & etiam si membrum sit occultum, & non impediatur facultatem utendi ordine, ead. dist. c. Si quis absciderit, & etiam si in pœnam alicuius delicti fuerit ei membrum abscisum, cap. ex parte ext. de cor. uit. non tamen est irregularis si absque sua culpa abscindatur, uel alicuius membri debilitatem patiat, dummodo celebrationem non impediatur, uel inter celebrandum notabilem horrorem, deformitatem, aut scandalum, non inducat, d. capit. ex parte, & cap. cum tua eod. tit. quis autem defectus, aut deformitas sit talis, iudicabit Episcopus. Defectus autem membri, qui aliquem inhabilem efficit ad aliquod officium Ecclesiasticum exercendum, ad illud efficit irregularem, & non ad aliud & sic Sacerdos, qui non potest celebrare poterit absolueri, quod intelligitur, ut inquit Nauarrus de ordinatis, & cum defectus propria culpa non euenit, & in ista irregularitate solus Papa dispensat.

Nau. c. 27 nu. 200.

Ad hanc speciem irregularitatis, multæ irregularitates reducuntur, Prima est defectus natalium, ext. de filiis præsb. ca. si. in qua solus Papa dispensat, quoad Sacrum ordinem, dignitatem, & beneficium curatum, sed quoad minores, & unum beneficium simplex, Episcopus dispensare potest; & religionis professio dispensat quoad ordines, sed non ut possit esse prælatus, etiam cum dispensatione Episcopi. Secunda est defectus ætatis dum durat, capit. final. de temp. ord. in 6. Tertia morbus caducus, & demone obsessus. 7. q. secunda, capit. in

Irregularitates, quæ ad hanc speciem reducuntur.

lite

Nau. c. 27 nu.

Nau. c. 27 nu. 249.

literis. 4 lepra cap. tua de cler. egrot. 5 hermafroditus d. 36. cap. illiteratos, in quibus solus Papa dispensat. 6 feruus donec efficiatur liber, ext. de ser. non ord. ca. 1. 7 non potens bibere uinum quin euomat, est irregularis quoad Sacerdotium: & cum eo dispensari non potest, secus quoad inferiores ordines cum in illis ministrans non teneatur sub specie vini communicare, Glof. in cap. ipsi Apostoli. 2. q. 7.

De tertia specie irregularitatis ex defectu animæ. Cap. VIII.

EX defectu animæ sunt irregulares. Primo, illi omnes, qui non sunt baptizati, licet sint cathecumeni, & sancti, & cum eis dispensari non potest, cum character Ordinis præsupponat characterem Baptismi. 2 neophiti, id est recenter conuersi, aut baptizati, ca. 1. & seq. dist. 48. 3 hæretici, fautores hæreticorum, quamuis sint conuersi, & eorum filij, ca. si quis omnem. 1. q. 7. & ca. 2. §. hæretici de hæret. in 6. 4 ignorantia ca. illiteratos, dist. 36. Conc. Trid. sess. 23. cap. 2. de refor. 5 lunatici, furiosi, mente capti, & alij iudicio rationis carentes, cum quibus non dispensatur, cum alijs solus Papa dispensat.

De quarta specie irregularitatis, quæ est ob defectum perfectæ lenitatis. Cap. X.

Irregularitas ob defectum perfectæ lenitatis oritur ex occisione, uel mutilatione membri hominis, in casu licito, quia uisum est Ecclesiæ, eum qui occidit, uel mutilat, etiam licite, non posse satis referre lenitatem, & mansuetudinem Christi, qui propter nos suum proprium sanguinem fudit, & morti se tradidit. Sed quia quinta species irregularitatis oritur ex quibusdam delictis quorum vnum est homicidium, uel mutilatio in casu illicito, ideo breuitatis causa de hac in explicatione irregularitatis, quæ oritur ex delicto homicidij tractabimus.

De quinta specie irregularitatis, quæ ex quibusdam delictis oritur, & primo ex homicidio. Cap. XI.

Regula generalis.

Pro irregularitate, quæ oritur ex homicidio, tam licito, quàm illicito, sit hæc generalis regula. Ille omnis, & solus est irregularis, qui cum sit baptizatus, & habeat usum rationis, se ipsum,

se ipsum, uel alium, etiam gentilem, & infidelem, mutilat, uel occidit, non solum in casu illicito, sed etiam in licito, qui non est causa infirmitatis, aut dat causam propinquam, dicto, uel facto, aliquem occidendi, uel mutilandi, uel saltem, ut citius occidatur, uel mutiletur.

Pro qua est primo notandum, quod nomine homicidij, non intelligitur solum cum occiditur homo natus, sed etiam cum occiditur fetus in utero matris anima rationali uiuificatus, & masculus quidem, quadragesimo die, femina uero octuagesimo anima rationali informatur, qui ergo prægnantem abortire facit, postquam fetus est informatus anima rationali, est irregularis; quia homicidium committit, secus si antea, quod si nescitur, debet censere se irregularem.

Est secundo notandum, quod mutilatio est cum abscinditur aliquod membrum, ca. exposuisti ext. de corp. vit. & membri nomine illa sola pars intelligitur, quæ habet officium per se distinctum, ut manus, pes, auris, dist. 89. ca. singula, quare digitus non est membrum, sed pars membri, & consequenter abscindens digitum non est irregularis, secundum communem, quam sequitur, & contra Caietanum, & Sotum, probat Nauarrus. Sed iudicio meo, neque communis, neque Caietanus rem ipsam sunt affecti, nam distinguendum est, quando enim, quis uoluntariè abscindit aliquam sui partem, etiam si non abscindat membrum, sed partem membri, ut digitum, imo etiã partem digiti, & etiam si nullum impedimentum afferat ad celebrandum, est irregularis, non ratione defectus membri, aut partis, sed ratione crudelitatis in se ipsum. & hoc expressè habetur, dist. 55. ca. qui partem, ubi ponderanda sunt uerba, qui partem cuiuslibet digiti, certum est autem, quod non omnes digiti sunt necessarij ad celebrandum. At si quis alteri partem abscindat non est irregularis, nisi abscindat membrum, unde abscindens alteri digitum non est irregularis iuxta communem, per alterius igitur mutilationem intelligimus abscissionem membri, & quo ad irregularitatem paria sunt occidere, & mutilare, & propterea breuitatis causa, quod de uno dicitur, de utroque intelligatur. An autem etiam paria sint mutilare, & membris ita debilitare, quod quis eo uti non possit, est apud Doctores difficultas, & Abbas utramque sententiã tenuit, sed quia pœnæ sunt potius restringendæ, quam ampliandæ, & mutilatio propriè significat abscissionem, ideo dicimus cum nauarro, & ab eo citatis debilitantem non esse irregularem; licet efficiat debilitatum irregularem.

Quid per homicidium.

Quid per mutilationem.

Caiet. 2. q. 65. ar. 1. Sot. lib. 5. de iust. & iure. q. 2. ar. 1. Nau. c. 27 nu. 206.

Occidere & mutilare quo ad hoc idem sed non debilitare.

Nau. c. 27 nu. 207.

De-

Deducuntur aliqui casus particulares .

Cuius ra-
tione ius-
titia.

Regula sic declarata ad particulares casus descendemus, non quidem ad omnes, sed ad præcipuos, quantum sufficiat Sacerdoti ad dubitandum, ut eos, qui ad minima quæque descendunt, consulere possit. Sunt igitur irregulares secuta morte, seu mutilatione, Iudex etiam iuste procedens, accusator, fiscalis, procurator, consulens, testis, notarius sententiam, aut testium depositionem scribens, aut legens, quando publicantur, dictans, & scribens literas, quibus mors, vel mutilatio iubetur, uel persuadetur, aduocatus etiam defendens reum quando accusator cum effectu subijcitur talioni, comitans iudicem, tanquam notarius, sateles, aut custos damnati ad mortem, uel mutilationem, uendens, commodans, uel præparans, portans scalas, funes enses, uel alia instrumenta ad occidendum, uel mutilandum, hortans etiam condemnatum, ut ascēdat scalas, caput admoneat, & ex hoc citius ponit, uel carneficem, ut cito illum expediat, uel securim aptet, ne bis feriat, & facit, & qui uoluit infirmum, ut citius moriatur, & in uniuersum, qui aliquid aliud facit, uel dicit, ex quo non solum sequitur mors, seu mutilatio, sed etiam, uel minimum talis deformatio acceleratur, omnes sunt irregulares, quia dant causam propinquam morti, seu mutilationi, uel in ea coöperantur arg. c. si quis uiduam d. 50. ca. aliquantos, d. 51. & est communis sententia.

Ratione
infirmorum

Non sunt
irregula-
res nisi in
particula-
ri.

At qui facit, & uendit enses, & funes, absolute ad omnem usum, & non ad occidendum, & suspendendum, non est irregularis, quia casu id sequitur 23. q. 5. ca. de occidendis. Similiter iudex, qui dubitans de intellectu alicuius legis consulit doctiorem, an in casu illius legis infligenda sit mors, uel mutilatio, si non occurrit casus in particulari, sed solum in uniuersali petit intelligentiam legis, legis peritus dans ei ueram intelligentiam illius legis, non est irregularis, sicut nec theologus, nec summus, nec concionatores, qui absolute, & uniuersaliter loquentes, dicunt, & confirmant penas delictis à iure inflictas, & damnant Iudices non administrantes iustitiam, licet Iudices eorum auctoritate plurimum moueantur; At si interrogarentur in particulari propter casum tunc occurrentem, etiam si Iudex interroget, ut pro iustitia tuta conscientia sententiam ferat, consulentes etiam, secundum leges, & conscientiam occisionem, uel mutilationem sunt irregulares, quia sunt eius causa propinqua, in priori uero casu sunt causa remota, & per

ta, & per accidens, concordat Abb. in c. 1. de furtis. Differentia inter homicidium licitum, & illicitum quoad irregularitatem ex his quæ dicemus, & præcipue de homicidio casuali, manifesta erit.

De occidente, & præbente arma, ob necessariam uitæ propriæ defensionem.

Excipiuntur ab hac regula. Primo illi, qui cum moderamine inculpata tutelæ occidunt, uel mutilant, ob necessariam, & iustam uitæ suæ defensionem, isti enim non sunt irregulares, in Cle. 1. de homic. in hac necessitate sunt illi, qui neque fuga, neque clamore, neque ullo alio modo mortem, uel mutilationem euitare possunt, nisi interficiendo, uel mutilando aggressorem, cum dicto moderamine, quod à glof. & Abbate, sic definitur, ut illa defensio non excedat fines meræ defensionis, nec accedat ad uindictam, quod tunc seruatur, quando illud dumtaxat fit, quo omisso uiolentia repelli non potest, unde qui potuit uolentia repellere cum minori, uel leuiori percussione, non adhibuit moderamen, sed est in culpa, quod ut inquit Abb. tunc est uerum, quando ex proposito excessit modum, secus si indeliberate, & accensus furore iracundiæ, nam de facili tunc quis discernere non potest uerum à falso. Et licet quis non teneatur fugere ad uitandum peccatum ne aggressorem interficiat, teneatur tamen quoad euitandam irregularitatem, ut dicunt glof. Abb. & Nau. Ex quo sequitur, quod præbens arma in huiusmodi necessitate constituto, non ualeat sine illis se defendere, non est irregularis si occidat, uel mutilet; at si sine illis poterat periculum illud euitare, est irregularis, sicut & ille occidens, & mutilans. diximus ob iustam defensionem, nam qui occidit ad uitæ suæ defensionem, ut se liberet à ministris iustitiæ, uel etiam ab illis (ut dicunt. S. Ant. & Nauar.) qui eum in furto, uel adulterio deprehenderunt, est irregularis, nam contra ministros iustitiæ iniuste se defendit, & quoad alios, culpa sua in illam ad euitandum, necessitate se iniecit, cum furtum, & adulterium, sint uia ad homicidium, & probatur, quia cum occidens sæpe excusetur ab irregularitate, nunquam tamen excusatur cum homicidium sequitur ex eo, quod dedit operam rei illicitæ, ut patet ext. de homic. uolunt. uel casu. per multa cap.

At si quis occidat, uel mutilet, ob defensionem proprii honoris, uel bonorum suorum, uel etiam ad saluandam uitam patris, & matris suæ, & cuiuscumque alterius, quam aliter saluare non potest nisi occidendo, uel mutilando inuasorem, est irregularis. Nec obstat, quod in isto casu occidit, uel mutilat sine peccato, & quod non

De se defendētib⁹ iustē, & in iustē.

Glof. & Abb. in c. significasti de homic. uolunt. uel casu. Moderamine inculpate tutelæ quid.

Glof. in Clem. 1. de homic. Abb. in c. olim de rest. spol. Nau. c. 27 nu. 211. S. Ant. 3. p. tit. 5. Nau. c. 27. nu. 238.

De defensionibus honoris, uel bonis, uel aliis.

N est

est excommunicatus, qui clericū propter necessariā proximī defensionē percutit, nā per d. Cle. non excipitur nisi occidens, & mutilans ob necessariam uitæ proprię defensionē, & irregularitas contrahitur etiam sine peccato, maior autem excommunicatio nō incurritur sine peccato mortali, quare non est eadem ratio.

De Prælato, de Accufante, & denunciante.

Prælatus, qui etiam temporalem iurisdictionē habet, iudicē secularē, qui audiat causas sanguinis constituat, & cum occurrit casus sanguinis, & interrogatur, non respondeat Iudici, quod occidat, Sed quod ueritate inuenta, iustitiā exequatur, & si dubitat quid agendum sit, peritiores consulat, & sic non erit irregularis, etiam si iudex reum suspendat. Ne cle. uel Mon. ca. Episcopus in 6.

Clericus, uel laicus, qui aliquē accusat, capit, uel indicat, ut in carcerē ducatur, ob quæ sequitur illius mors, uel mutilatio, si id facit suæ utilitatis causa, & simul etiā cū protestatione, quod non intēdit pœnā sanguinis, non est irregularis, c. Prælatis de homic. in 6. Sed altero deficiente, irregularis efficitur, ut si de iniuria, nō sibi, sed alteri illata aliquē accuset, uel testificetur, etiam cū dicta protestatione, uel de sibi illata, sine protestatione, & inde sequatur pœna sanguinis. nec obstat, quod possent etiā cū merito pro iniuria alteri illata testificari, nā irregularitas contrahitur etiā sine peccato, & cum merito, & si ei conceditur in causa propria, est ne detur plerisq; occasio clericos trucidandi, & eorum bona depredandi, dum uident eos non posse accusare, nec testificari.

Possunt etiā Prælati cū opus fuerit, contra pacis, & religionis violatores inuocare brachiū seculare cū protestatione, quod non sanguinis effusionē, sed suarū ouium pacē, & fidei puritatē intendūt. Imo quilibet priuatus potest denunciare iudici mala, quæ scit iminere, ut proditiones, homicidia, & alia delicta, cū protestatione, quod hoc solū facit, ut impediatur ne fiant, & non ut aliqua pœna sanguinis puniantur, & non est irregularis, etiā si sic denunciatus sit clericus, dūmodo extra confessionē id sciat, ut inquit Nauar. quia licet clericus, qui alium ob alienas iniurias corā iudice, etiā cū prædicta protestatione accusat sit irregularis, si sequitur pœna sanguinis, non tamen incurrit irregularitatē, si eos cū prædicta protestatione denunciat ad euitanda mala, quæ iminent, præsertim si ad id eum conscientia astringat, nam aliud est alienas iniurias prosequi, aliud impedire mala ne fiant.

Circa

Circa, quæ notandum est, quod ista protestatio, quod non intēditur pœna sanguinis debet expræse fieri, & ut inquit Glossa in d. cap. Prælatis, clericus de hoc publicā scripturā facere deberet, & nō sufficit, quod fiat uerbo, aut scripto, sed debet etiā fieri animo, nam si uerè ei placet pœna sanguinis, licet contrariū expræse protestetur, in foro conscientię erit irregularis, ut cōtra Fely. inquit Nauarrus ex aliorum etiam sententia, quos citat. Nec obstat, quod irregularitas non incurritur per solam uolūtatem, aut intentionē sine opere exteriori, 15. q. 1. c. fin. quia in proposito casu cum uoluntate concurrat accusatio, seu denunciatio, quam subsequitur pœna sanguinis, & protestatio non est talis qualē ius requirit ad excusandū ab irregularitate, ius. n. non requirit protestationē mendacē, & fraudulētā, Hoc autē ad tollendos scrupulos sic melius declaro, ut nō sufficiat quæcumq; cōplacētia, & uoluntas pœnæ ad irregularitatē, nā accusatio ad hoc tendit, ut puniantur delicta, & Ecclesia tradēs curię seculari, cū prædicta protestatione, ideo facit, ut delicta nō maneāt impunita, & ne detur delinquenti occasio, sed satis est, quod principalis, & formalis intentio accusantis, nō sit pœna sāguinis, licet sit quod iustitia locū suum obtineat, & delicta nō maneant impunita, & sic protestatio nō est mendax & fraudulenta. Illud etiā notādū est, quod prædicta iuste fiant, nam iniuste accusantes, & denunciantes si sequitur mors, uel mutilatio sunt irregulares.

De hortante in bello, & de præbente arma ad bellandum.

Clericus, uel laicus, qui est in bello iusto *a* armatus *b* & milites ad uictoriā generaliter hortatur *c* ut animosē, & fortiter aggrediantur hostes, & prælientur, etiam si ipse *d* proprijs manibus, & armis multos percutiat, & uulneret, dummodo non occidat, nec mutilet, extra in euitabilem casū propriæ uitæ defendēdæ, non est irregularis, licet hinc inde multa homicidia sequantur, quæ ab ipso non sint formaliter intenta, sed uictoria, at si mortem *e* intenderet, efficeretur irregularis. Et idem censendum est de præbentibus arma his, qui eunt ad bellum iustum, uel in eo sunt, sine speciali intentione, ut occidant, & mutilent, sed cum generali, ut pugnent, & uincant, iuxta Abbatē, & communem in cap. sententiam ne cler. uel Monach. At si quis hæc in bello iniuste efficiat, uel aliquem iniuste accuset, non obstante quacumq; protestatione, si sequitur mors, uel mutilatio, irregularis efficitur.

N 2 Qui-

Ad impeda mala.

Nau. c. 27. nu. 213.

Protestatio qualis

Nau. ibid. nu. 226.

cap. igitur, cum trib. seq. 23. q. 8.

b ca. continentia extra. de cler. perc. c. c. 3. cod. tit.

d c. penul. de hom. uol. uel casu. & ibid Abb. e c. quod in dubijs ext. de penis.

Quibus non obstat ca. quod in dubijs, extra de pœnis, vbi dicitur Sacerdotes, qui in bellis ad præliandum incitant, esse irregulares, Nec Glof. in cap. ita quorūdam, extra de Iudæis, quæ inquit irregularem esse, qui ad præliandum dat arma, si eis aliquis fuerit interfectus; Nec quod dicit Innocentius communiter approbatus in d. cap. sententiam. s. eum qui balistam, aut sagittas præbet ei quem credit interfecturum si interficit esse irregularem, quamuis bellum sit iustum, nam hæc intelligenda sunt de incitante, uel dante arma in bello iniusto, ut dicit glof. in d. cap. quod in dubijs, uel quando fiunt cum speciali intentione, vt interficiant, etiam in bello iusto.

Tria argumenta contra prædicta cum solutionibus, & de Clerico in bello de licentia Papæ pugnante. De Nuncio apostolico petente bannito, & de Inquirente instanti, ut comburatur hæreticus.

Nau. c. 27.
nu. 216.

Contra prædicta Nauarrus facit tria argumenta, quæ etiã frustra conatur soluere. Primum quia intentio actualis siue expressa, & uirtualis siue tacita, æquiparantur, in l. cum quid. ff. de reb. cred. & in cap. quemadmodum, extra de iureiur. Sed qui incitat, aut præbet arma ad præliandum, & uincendum hostes, uirtualiter videtur uelle, quod percutiant mutilent, & occidant eos, cum uictoria aliter haberi non possit, & qui uult consequens, uelit etiam necessarium antecedens. Secundum, quia dupliciter aliquid uelle possumus. s. in se, uel in sua causa, & ad incurrendam irregularitatem, sufficit uelle homicidium in causa, cap. Præbyterum, & cap. continebatur de homic. sed prædicta sunt causa homicidiorum. Tertium, qui prædicta facit in bello iniusto, sequuto homicidio, est irregularis, ea sola ratione, quia uirtualiter videtur id uelle, ergo erit etiam irregularis in bello iusto. In his soluendis, & in assignanda ratione huius differentie, Nauarrus multum laborauit, & post multum studiũ in uigilia S. Matthei Diuino fauore, per sacra implorato, se hanc ueram rationem inuenisse putat. s. quod non omne, quod sufficit ad dandam causam propinquam, & habendam intentionem sufficiens occidendi, quo ad occisionem iniustam, ut incurratur irregularitas, sufficit ad dandã causã propinquã, & habendã sufficiẽtẽ intẽtionẽ occidẽdi, quo ad occisionẽ iustã, ut eadẽ incurratur; & sic putat soluta esse argumẽta, Sed quid amplius requiratur, non dicit, unde petit principiu, & argumenta insoluta remanent, nam cum

cum eadem profus concurrant respectu occisionis iustæ, & iniustæ, si non sunt illius causa propinqua, nec etiam erunt huius, & si sunt huius, erunt etiam illius, nam quod occisio sit iusta, non facit, quod illius causa propinqua non sit eius causa; & confirmatur, quia deferens iudici iniuriam alteri factam sine intentione pœnæ sanguinis, & cum expressa huius protestatione, Si inde sequitur homicidium est irregularis, ut ipse dicit, & tamen delatus iuste suspenditur, secus si sic deferat iniuriam sibi factam, deferens iniuriam sibi factam, non erit causa, quod suspendatur, & deferens iniuriam alteri factam, cum eadem intentione, & protestatione, erit causa occisionis illius?

Aliter igitur respondendum est, & dicimus, quod isti non sunt irregulares, non quia non concurrant in causa propinqua homicidij, uel mutilationis, concurrunt enim, ut probant argumenta, sed quia irregularitas est pœna canonica, quæ in solis casibus iure expressis contrahitur, & iura prædictos sic ad homicidium concurrentes, irregulares non esse declarant. imò si clericus de licentia Papæ pugnet, etiam si manibus proprijs occidat, non est irregularis, quia Papa concedendo ei non solum, ut intersit bello, sed etiã ut pugnet, uidetur etiam eum ab irregularitatis pœna eximere, ut ex aliorum etiam sententia inquit Syluester. Nec eadem ratione erit irregularis nuncius Apostolicus, qui de commissione Papæ petit à Principe bannitum, uel rogatu Principis illum petit à Papa, qui postea suspenditur, nam Papa committendo, & concedendo ratione officij eius, censetur dispensare ab irregularitate. Secus si id committeret laico, quia irregularitas non est peccatũ, nec repugnat statui eius, Secus etiam si committeret causam sanguinis Legato, uel Gubernatori Ecclesiastico, quia habent iudices seculares pro causis criminalibus, at si eis committeret, quod ipsimet sententiam proferant, tunc censetur eos dispensare. Et Papa iubens pulsari campanas contra bannitos, clerici pulsantes sũt irregulares, si aliquis occiditur, uel mutilatur, quia id præcepit laicis, & non clericis, & si præciperet ipsimet clericis, & rectoribus Ecclesiarum, ut ipsimet pulsent, uel pulsare faciant, censetur eos dispensare, cum enim teneantur celebrare, & administrare Sacramenta, & non possint statim ad Apostolicam Sedem pro dispensatione recurrere, non est censendum, quod Papa id eis iubens, uelit esse irregulares, si suum exequantur mandatum; Inquiretor etiam tradens hæreticum Iudici seculari, & instans etiam, ut comburatur non est irregularis, quia solum ei prohibetur ne per se sētētiã exequatur, ut inquit Armilla, & est cōmunis sētētia.

Syll. V.
homicidium 3. §.
S. dicto, 6.

Armilla
V. Irregularitas 5.
24.

Quare autem sic concurrentes in causa propinqua homicidij, cum prædicta moderatione non sint irregulares, sicut alij, non est ita ad libitum statutum, ut non possit etiam dari certa, & uniuersalis regula, & ratio. Pro quo est primo notandum, quod Ecclesia ita instituit hoc irregularitatis impedimentum, ut non propterea velit aperire portam delictis, & quod clerici, & ad clericatum aspirantes, impunè offendantur, dum ob timorem irregularitatis non accusant, nec se defendunt, & propterea concessit, quod in aliquibus casibus, clerici possint aliquo modo seingere in causa mortis, ita tamen, ut non sint illius causa propinqua, & per se, uel si sunt, non sint saltem in genere moris ratione intentionis, & consequenter neutro modo illis homicidium imputetur, quod si imputatur, quomodocumq; ad homicidium concurrant, semper sunt irregulares. Est secundo notandum, quod triplex est causa propinqua homicidij (loquimur autem modo de causa propinqua, secundum subiectam materiam, nam propriè sola immediata dicitur propinqua, sed modo illa dicitur propinqua, quæ sufficit ad imputandum homicidium, & incurrendam irregularitatem, qualis non est valde remota, quantumcumq; detur opera rei illicitæ, qui enim ædificauit domum ex rapinis non est irregularis, si quis postea se ex fenestra deiciat, & moriatur, uel in ea occidatur.) Prima, quæ immediatè, & per se est causa homicidij, & per se ad illud tendit, & omnes, qui ad hanc causam concurrunt, sunt irregulares, non obstante quacumque protestatione, quòd non intendatur pœna sanguinis, nam protestatio est contraria facto, ut accusator, testis, notarius, iudex satellites, &c. quia totus ille processus tendit ad rei condemnationem, iustitiæ exigente. Excipiuntur tamen duo casus. Primus, quando quis accusat pro iniuria sibi illata. Secundus, quando quis denūciat mala imminencia, ut prouideatur ne fiant, cum dicta protestatione in utroque casu, non quod ista protestatio faciat, uel declaret, quòd uerè non concurrant in causa propinqua mortis, nam uerè concurrunt, sed hoc est ex indulgentia Ecclesiæ, ne detur delinquendi occasio, extra hos casus prædicta protestatio non excusat ab irregularitate concurrentes in causa per se, & immediata homicidij, & ratio est, quia cum omnes uerè concurrant in causa proxima homicidij, extra illos casus non est ista necessitas remittendi sic protestantibus irregularitatem ad obuiandum malis, nam si iniuria est alteri illata, agat qui illam recepit; administratio etiam iustitiæ est quidem necessaria, sancta, & meritoria, sed non desunt laici, qui nolunt esse clerici, & libenter criminalia of-

ficia

ficia assumunt, & exercent, & propterea non fuit necessarium extra prædictos casus liberare concurrentes in causa criminali sanguinis ab irregularitate, quæ saepe etiam sine peccato, & cum merito (ut quando administratur iustitia) contrahitur. Secunda causa propinqua homicidij, sed non ita immediata, & per se, sed secundaria, est quæ immediatè in aliud dirigitur, & tendit, ex quo sequuntur homicidia, quæ possunt non sequi, sed quia, ut plurimum sequuntur, & præuidentur, propterea non potest omninò dici eorum causa per accidens, sed secundaria, & concurrere in hac causa (dato semper, quòd non intendatur formaliter homicidium, licèt quo ad hanc causam, & sequentem non requiratur protestatio) aliquando inducit irregularitatem, aliquando non, tunc non inducit, quando datur opera rei licitæ, & concurrens non occidit, nec mutilat (nisi fortè ob necessariam propriæ uitæ defensionem) nec homicidium, seu mutilationem formaliter intendit, ut Prælatus habens iurisdictionem temporalem, qui pro causis criminalibus instituit iudicem, cui etiam committit causam particularem sanguinis, & dicit quod iustitiam administret, qui etiam pro pace populi sui legem instituit, cui apponit pœnam sanguinis, & iustum etiam bellum assumit, & eadem ratione clerici in iusto bello hortantes ad fortiter pugnandum pro uictoria, isti omnes in rei ueritate, & physice loquendo, licet immediatè intendat iustitiam, & uictoriam, sunt causa per se homicidij, licet secundaria, quia sunt causa per se, causæ immediatæ, & quicquid est causa causæ, est causa causati, sed quia non concurrunt in causa immediata homicidij, & ad euitanda multa mala est necessariū quod Prælati, & clerici iurisdictionem habentes, prædicta faciāt, & qui non habent temporalem iurisdictionem pro religione inuocent brachium seculare, si formaliter non intendunt homicidium, seu mutilationem, de indulgentia Ecclesiæ non sunt irregulares, quæ ratio cessat in dantibus operam rei illicitæ, qui omnes sunt irregulares si sequitur homicidium, uel mutilatio, licet non intendat homicidium, & ipsi non occidant, ut assumentes bellum iniustum, & in eo adiuuantes, & hortantes, & tiranni pro criminalibus indices constituentes, & contra iustitiam tradentes aliquē curiæ seculari, nam sunt uerè causa homicidiorum, & homicidia sequuta, eis imputantur ad culpam. Tertia causa propinqua homicidij est omninò per accidens, quia non est intentum, nec præuisum, quod ex illa causa sequatur, sed est merè casuale; & hæc quādo datur opera rei licitæ, & adhibetur debita diligētia, nō inducit irregularitatē, quia homicidiū nō imputatur; secus quādo

N 4 datur

datur opera rei illicitæ, sed de homicidio casuali, modo dicemus.

Argumen-
torum so-
lutio.

Per quæ facilè respondetur ad prædicta argumenta. Ad primū dicitur, quod intentio actualis, & virtualis, in aliquibus equiparantur, sed non omninò, nam quod actualiter intenditur, est per se uolitum, at quod uirtualiter, ratione connexionis, secundario, & per accidens, & si posset separari, sæpe nullo modo esset uolitū, unde maximè differunt, & propterea non est eadem utriusq; ratio. Ad secundum dicitur, quod uelle homicidium uirtualiter, in causa, sed non formaliter, quando datur opera rei licitæ ad finem expositum, non inducit irregularitatem, sed tunc inducit quando datur opera rei illicitæ, & hoc probat d. cap. Præsbyterum, & alia multa, ut dicemus. Ad tertium respondetur esse maximam differentiam, nam in bello iniusto datur opera rei illicitæ, & homicidia imputantur, in iusto autem cum detur opera rei licitæ, uirtualis uoluntas non sufficit ad inducendam irregularitatem.

De homicidio, seu mutilatione casuali.

Sylu. V.
Homici-
dii 2. §. 2.
Tab. V. Ir-
regulari-
tas 3. §. 1.
Prima re-
gula.

Pro homicidio casuali tres cum Syluestro, & Tabienna ponemus regulas, ex quibus facilè erit soluere casus particulares. Prima est, quando aliquis dat operam rei licitæ, & adhibet diligentiam probabilem ex homicidio sequuto, nullam incurrit irregularitatem, fortuita enim, quæ uiri prudentes communiter non cogitant, si eueniant, non sunt nobis imputanda, secus si ex negligētia, ut reparabat, quis domum, & posuit signa ante eam, & clamauit per transeuntibus antequam proijceret tempore congruente, vel incidit arborem, & cecidit in partē contra communem extimationem, vel pulsabat campanam, & cecidit, quia non possumus præuidere omnes casus fortuitos, cap. lator, cap. dilectus, cap. 2. ex literis, cap. 1. significasti, ca. Ioannes, cap. fin. extra de homicid.

Secunda
regula.

Secūda regula est, quando aliquis dat operam rei licitæ, & fuit in culpa, vel non adhibuit debitam diligentiam, est irregularis, unde secundum Host. præbyter, qui mittit puerum ad aquandum equum, monens, quod caueat de fluuio, & tamē est submersus, est irregularis, quia cogitare debebat id periculosum esse puero, sic etiam Diaconus, qui nō remouit falcem qua accintus erat, cum sciret ludi consuetudinem, quod. s. vnus equitat alium, & c. cap. continebatur, & Sacerdos, qui non remouit gladium à corri-

gia

gia qua discipulum uerberabat, & c. ca. ad audientiam eod. tit. debebant enim cogitare periculum.

Tertia regula est. Ille, qui dat operam rei illicitæ, dato, quod præter omnē eius uoluntatem eueniat homicidium, uel mutilatio, & quod adhibuerit omnem diligentiam, est nihilominus irregularis, ca. suscepimus, ca. de cætero, ca. tua, ca. sicut ex literarum extra eod. tit. Vnde clericus ludens cum clerico, aut laico, cuius cultellus quem ad latus habebat casu decidens sine eius culpa alium occidit, si ludo licito ludebat, per primam regulam, non est irregularis, casus est in terminis, ca. lator, si ludebat ludo ei illicito est irregularis, ca. continebatur eodem tit. & ibid. Abbas. Similiter iocans, aut saltans cum muliere prægnante, quæ ob id abortit, si ludus fuit licitus, tam ex parte ludi, quia gracilis, & nō periculosus mulieri prægnanti, quam ex parte ludentis, quia est frater propinquus, aut amicus honestus, per primam regulam nō est irregularis, at si illicitè ludit, ut amator obscenus, aut clericus, est irregularis, etiā si ludus non fuerit ex se periculosus mulieri, sed casu sequutus fuerit abortus, quia dat operam rei illicitæ per tertiam regulam, Abbas in cap. sicut eod. tit. Qui dormiendo suffocat infantem in eodem lecto illicitè à se positum, per tertiam regulam est irregularis, secus si licitè fuisset positus, per primam regulam. Clericus cædens alienam arborem si casu aliquē occiderit, etiam adhibita diligentia, quæ ipsum cædentem propriam arborem excusaret à culpa, est irregularis, Pulsans campanam tempore sibi prohibito, si illius tintinnabulum decidens alium quem occiderit, etiam adhibita diligentia, quæ illum excusaret, si tempore debito id faceret, secundum Abbatem, Sylu. Tabiennā, & alios est irregularis, licet contrarium dicant Sotus, Bart. Medina, & Nauarrus, ea ratione moti, quia culpa non dirigitur in mortem, sed cum dent operam rei illicitæ, & mors immediate sequatur ex opere illicito quod faciunt, sunt irregulares quia eis competit tertia regula. Et probatur ex ca. Ioannes eod. tit. ubi ponitur idem casus in pulsante licitè campanam, & determinatur clericum illum non esse irregularem, quia dabat operam rei licitæ, ergo à contrario sensu, si daret operam rei illicitæ esset irregularis, & probatur etiam à simili, quia Monachus in Chirurgia peritus, eam exercens pietatis causa, si moritur ille cui medetur sine ulla prorsus Monaci culpa, quia adhibuit omnem diligentiam, quæ excusaret laicum, sed quia infirmus ei non obtemperauit, est nihilominus irregularis, quia dat operam rei illicitæ exercens alienum officium sibi uetitum, quod expræsè habetur in c.

Tertia re-
gula.

Casus par-
ticulares.

Abb. in c.
Ioannes
eod. tit.
Sylu. V.
Homici-
dium 2. §.
12.
Tab. V.
Irregula-
ritas 3. §.
19.
Sotus.
Med. su-
per 1. 2. q.
73. ar. 8.
Nau. c. 27
hu. 237.

tua

tua eod. tit. & tenet Nau. ex sententia etiam Ioa. And. Abb. Anan. & Fely. Et confirmatur, quia Canones ad iudicandum de irregularitate ex homicidio casuali, nullo modo intento, neque praeniso, & omni etiam diligentia adhibita, solum ad hoc respiciunt, an de derit operam rei illicitam, & si dedit, licet solum peccauerit ratione rei illicitam cui dedit operam, & homicidium, ut mere casuale, & praeter omnem intentionem non ei imputetur ad peccatum, nihilominus illum irregularem faciunt, & si non dedit, illum excusant, ut patet ex multis cap. extra de homicid. vt cap. dilectus, cap. ex literis, & alijs superius etiam citatis. Vnde facile respondetur ad omnia exempla, quae ad contrarium probandum adducit Medina, nam adducit multos casus in quibus iura dicunt non incurri irregularitatem, quos extendit etiam si detur opera rei illicitam, sed eadem iura, cum praesupponant illa homicidia nullo modo fuisse uoluntaria, dicunt illos non esse irregulares, quia de derunt operam rei licite, si ergo ista est causa illos excusans ab irregularitate, consequenter si dedissent operam rei illicitam fuissent irregulares, sicut in d. cap. tua dicitur de Monacho ex charitate medente.

Nec opus est laborare in assignanda ratione ob quam sit magis causa homicidij dans operam rei illicitam, quam rei licitam, etiam omni adhibita diligentia, nam ut superius diximus de hortante in bello, irregularitas est impedimentum canonicum, & non contrahitur nisi in casibus in iure expressis, quae etiam (vt diximus) non casu, sed optima ratione mouentur, & ad iudicandum de ea, non tam attendendum est an id, quod agitur sit uere causa, vel non sit causa homicidij, & an fiat cum peccato, uel sine, sed quid disponant iura, & regulae ex iuris dispositione, & non ex natura rei sunt sumendae, cum hoc impedimentum sit inductum non tam ex natura rei, quam ratione significationis, quatenus pro religione, & non contra religionem militat, sicut militaret si in omnibus casibus contraheretur, ut diximus, & propterea contrahitur etiam sine ulla culpa, ob quam etiam rationem non est respiciendum, quando datur opera rei illicitam, an sit peccatum mortale, uel ueniale, ad iudicandum de irregularitate.

Illud tamen addam pro declaratione tertiae regulae, quod si opus illud illicitum cui datur opera, nullum habet ordinem ad subsequentem mortem, & mors ex illo opere nullo modo sequitur, sed est mere casualis, adeo quod propter illud opus illicitum nulla requireretur diligentia ad praecauendam mortem, non incurritur irregularitas, vt si clericus mittat ad domum illius quam

inhoneste amat, & missus dum it, fulminis ictu moritur, vel rixas cum alio ob aliam propriam causam, & non propter lenocinium occiditur, clericus qui illum misit non est irregularis, nam in superioribus casibus, & de quibus iura loquuntur, mors aliquo modo sequitur ex illo opere illicito, tanquam ex causa propinqua, vel causa causae propinqua, nam arbor aliena abscisa, cadens occidit, similiter, & tintinnabulum campanae indebitum pulsatae, & non obseruans praecipuum Monaci, moritur propter medicinam ab ipso datam, quae alias sanitatem attulisset; similiter clericus adulter est irregularis si maritus ob id uxorem occidat, quia poterat, & debebat cogitare id euenire posse; At nos modo loquimur quando mors ex illo opere illicito nullo modo potest praevideri, quia nullam potest illius praestare causam: quod etiam probatur ex Abbate in cap. Petrus eod. tit. ubi inquit, quod si clericus rixatur cum alio, & interim superueniunt inimici illius, qui cum clerico rixatur, qui illum inuentum occiderunt, ad iudicandum an ille clericus, qui dabat operam rei illicitam sit irregularis, distinguendum esse, nam si illius inimici sunt amici, uel consanguinei clerici, est irregularis, quia clerici intuitu occiderunt, at si non sunt illius consanguinei, uel amici, ita quod non occiderint illius intuitu, sed quia erant eius inimici, & eum ubicumque inuenissent occidere uolebant, non est irregularis, quia homicidium ei nullo modo imputatur, sed eius respectu est mere casuale.

De huius irregularitatis dispensatione.

In irregularitate, quae oritur ex homicidio uoluntario occulto, solus Papa dispensare potest, & in illa quae oritur ex uoluntario illicito, nunquam, aut raro dispensare solet. Pro illa etiam, quae oritur ex homicidio casuali, dum datur opera rei illicitam, quod non est uoluntarium in se, sed in causa, & illa quae oritur ex homicidio ob necessarium sui defensionem ex eo, quod ut se a morte defenderet, inuadentem uolens occidit, uel excessit moderamen inculpatae tutelae, secundum Concilium Tridentinum sess. 14. c. 7. ad Papam recurrendum est, qui cum iure quodammodo dispensatio debeatur, illam committit Ordinario loci, aut ex causa Metropolitana, seu Viciniori Episcopo, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus, & narratis, nec aliter dispensare potest, Ordinarius igitur, seu Metropolitanus, secundum Concilium ex commissione ei facta dispensat, & non iure proprio. Sed quia Concilium ibidem loquitur de homicidio casuali, uel ob necessarium

De tertio delicto uiolandi censuras, celebrando, ex quo contrahitur irregularitas.

Cap. XIII.

Tertium delictum quo incurritur irregularitas, est Ecclesiasticarum censurarum uiolatio, non quacumque, sed quæ sit celebrando diuina, Omnis ergo maiori excommunicatione excommunicatus (nam secus de minori, cap. si celebrat ext. de Cler. excom.) interdictus, aut suspensus suspensione strictè accepta, ut est censura, qui sciens, aut scire debet se esse Ecclesiastica censura irretitum, & celebrat diuina officia, faciendo solenniter aliquid alicui certo ordini, etiam minori deputatum, tanquam tali ordine ordinatus, est irregularis, secus si alia ratione illas uiolat, puta colloquendo, iudicando, eligendo, &c. & etiam recitando horas canonicas, uel diuina, sine solennitate celebrando, eo modo quo per consuetudinem exerceri possunt, etiam à non ordinato tali ordine, ut Epistolam, aut Euangelium sine solito proprio illorum ordinum apparatu cantare. Quod non intelligitur solum de diuinis officijs Missæ, sed etiam de quibuscumque alijs, unde agens tanquam Sacerdos hebdomedarium in choro solenniter, & dicens capitulum, & orationem, solenniter etiam benedicens aquam, & solenniter baptizans, est irregularis, quia ista sic solenniter non possunt fieri ab alio quam à Sacerdote. Similiter etiam est irregularis clericus, qui prædicta in loco interdicto exercet extra casus à iure concessos, & sine moderatione à iure præscripta, de quibus supra, etiam si ipse non sit interdictus, nec excommunicatus, aut suspensus.

Glos. in Clem. 2. de Priui. Abb. in c. illud de cler. exco.

Per hoc autem, quod quis audit diuina, non est irregularis, nisi audiat auctorizando, ut dicunt glossa, & Abbas, & dant exemplum de Prælato, qui cum sit excommunicatus auctoritate sua facit aliquem coram se celebrare, etiam si ille, qui celebrat non sit excommunicatus, & probant ex cap. illud, extra de cler. excom.

Est etiam hoc loco notandum, quod ista irregularitas contrahitur ob contemptum alicuius censure Ecclesiasticæ, unde qui celebrant sine illarum contemptu non efficiuntur irregulares, huiusmodi sunt non solum illi, qui inuincibiliter ignorant se teneri aliqua Ecclesiastica censura, sed etiam illi, qui sciunt censuram, & probabiliter credunt se illa non ligari, hac ratione non est ille, qui celebrat post appellationem à sententia qua declaratur eum incidisse in excommunicationem pendente appellatione, ut do-

cet

cet Feli. Vbi notandum est, quod non loquitur de appellatione à sententia lata excommunicationis, sed à sententia qua declaratur eum incidisse in excommunicationem, quæ maximè differunt, nam hæc appellatio legitima suspendit sententiam declaratoriã, & consequenter relinquit excommunicationem dubiam sicut prius erat, at appellatio ab excommunicatione lata, non suspendit illam, nec tollit, & propterea illa non obstante, seruanda est, Appellatio tamen præcedens legitima, suspendit iurisdictionem iudicis, & consequenter reddit excommunicationem dubiam, & propterea non est etiam irregularis ille, qui appellat ante excommunicationem, & fidens appellationi celebrat ea pendente etiam si declaratur malè appellasse, ut dicunt Glossa, & Abbas. Contra pensionarium non soluentem pensionem tempore debito, est excommunicatio lata sententiã, & tamen si pensionarius post lapsu terminum non soluta pensionis celebret, antequam ille cui debetur pensio declarat se uelle eum esse excommunicatum, probabiliter credens, quod illum excusatum habeat ob impotentiam, uel eius benignitatem, & quod nolit eum esse excommunicatum, non est irregularis, ut tenet Nauarrus. Eadem ratione non sunt irregulares illi, qui celebrant ex eo, quod credunt aliquam censuram non esse receptam, uel non esse amplius in usu, ut est illa contra loquaces bona Ecclesiastica ultra triennium. nec illi etiam, qui celebrant ex eo, quod credunt se in illo casu non teneri ad illius censure obseruationem, quia. sic reuelarent peccatum suum omnino occultum, cum honoris, & uitæ periculo, quod lege naturali euitare tenentur, isti omnes prædictis probabilibus rationibus celebrantes, non contemnunt Ecclesiasticam censuram, & consequenter non sunt irregulares, cum secundum communem sententiam ista irregularitas ob censuram contemptum contrahatur. At si quis sibi potius blandiens, leui, & uana ratione mouetur ad celebrandum, non propterea effugit irregularitatem, unde si quis post latam sententiam excommunicationis, ab ea appellat, & fidens appellationi celebrat, est irregularis, nam appellatio non suspendit excommunicationem, licet enim appellatio legitima, præcedens, suspendat iurisdictionem iudicis, & consequenter reddat dubiam excommunicationem post eam latam, non tamen suspendit, nec tollit excommunicationem latam ante appellationem, ea. Pastoralis. §. uerum ext. de appell. Nauarrus dicit Rotam à Felino citatam non iudicasse irregularem illum, qui celebravit post intimationem executorialium antequam declararetur, quatenus iudicauit validam collationem beneficii factam ab Episcopo ex-

Felinus in c. Rudolphus de re scrip. prope finem. Glos. in c. solet. de sent. exco. in 6. Abb. in c. Pastoralis §. uerum de Appel.

Nau. c. 23 nu. 104.

Nau. c. 29

com-

communicato, eò quod non paruerit executorialibus ante declarationem. Sed pace tanti uiri, iste est irregularis, si non habuit iustam causam non parendi executorialibus, ut ex eadem decisione Rotæ deducitur, ibi enim non est sermo de celebratione, nec de irregularitate, sed de collatione beneficii facta ab Episcopo excommunicato per literas executoriales à Rota emanatas, quæ sunt maximè diuersa, & determinatur, quod collatio ualuit, si nõ dum erat declaratus, nam licet executoriales excommunicet ex tunc, tamen in omnibus intelligitur conditio si non paruerit, quod autem non paruerit sine iusta causa, non prius constat, quam fuerit lata declaratoria, ad quam Rota præmittit quatuor citationes, quo non comparente, declarat eum incurrisse censuras, ac si apertè dicat (inquit Fel.) eum prius non habendum pro excommunicato, sed pro tolerato, & ideo licet gesta per ipsum iure priuato nõ ualeant, ut acceptatio beneficii, contractus, electio, & huiusmodi, tamen ualent gesta iure publici officij, in quibus ante declarationem excusatur communis opinio, non habens eum pro excommunicato. hæc Fel. ante declarationem igitur, si sine ratione eum excusante non obediuit, sed obedire contempsit, cum fuerit excommunicatio latæ sententiæ est excommunicatus, sed toleratus, si excommunicatus autè celebret motus ex hoc, quod cum non sit declaratus, nec notorius, nec alij teneantur eum uitare, & per eum gesta iure publici officij ualeant, credit quod possit celebrare, est ignorantia crassa, nam per ea, quæ fauore iuris publici conceduntur excommunicato tolerato, nullo modo subleuatur ipse excommunicatus, ut diximus in præcedenti libro. c. 13. & consequenter si celebrat est irregularis, nam etiam occultus excommunicatus celebrans, est irregularis. Et si dicatur, quod isti mouentur ad celebrandum ex eo, quod credunt se id facere posse, & consequenter non contemnunt excommunicationem; Respondetur, quod cum agant contra sententiam excommunicationis, & consequenter contra præceptum Ecclesiæ, tenentur prius uidere an illa ratio, qua putant se excusari, sit saltem probabilis, & de hoc certificari, quod autem appellatio lata post sententiam excommunicationis, ab ipsa sententia excommunicationis, non suspendat illam, & quod excommunicatus occultus antequam declaretur excommunicatus, uel efficiatur notorius debeat abstinere à diuinis, sunt adeo clara, ut eorum ignorantia, non sit nisi crassa, & maximè in Sacerdote, qui hæc scire tenetur. Est autem hoc loco repetendum, quod loquimur de suspensione propriè dicta, ut est censura Ecclesiastica, Unde, qui non sunt

suspensi

suspensi per censuram Ecclesiasticam, nec per excommunicationem, seu interdictum, sed à canone eo ipso solum, quod sunt irregulares, ut bigami, illegitimi, corpore uitiati, ordinati à non suo Episcopo, infecti notorio crimine depositione digno, dæmoniaci, si ordinentur, & ordinati celebrent, ut inquit Sylu. non efficiuntur denuo irregulares, & si illa irregularitas in qua sunt, est talis quod Episcopus possit dispensare, poterit etiam dispensare si sic irregulares celebrarunt, quia nullam uolant censuram, irregularitas enim non est censura, & irregulares dicuntur suspensi largo modo. Violantes etiam cessationem à diuinis, & pollutionem Ecclesiæ, nõ sunt irregulares, cū non sint censure, ut diximus, c. 4.

Dispensare in hac irregularitate, quæ contrahitur ob uiolationem Ecclesiasticæ censure pertinet ad solum Romanum Pontificem, sicut & in cæteris quãdo non dicitur, quod possit Episcopus.

De quarto delicto ob quod incurritur irregularitas. s. de iteratione Sacramentorum imprimendum Characterem. Cap. XIII.

Ratione reiterationis Sacramentorum imprimendum characterem, est irregularis, qui bis aliquem baptizat, Confirmat, aut Ordinat, similiter etiam & ille, qui est bis baptizatus, uel confirmatus, aut ordinatus, nisi probabilis ignorantia facti excuset. Sacerdos autem, qui baptizatum ab obstetrice sub conditione baptizat, licet male faciat, non tamen est irregularis, cum verè non rebaptizet, iuxta conditionem appositam.

De irregularitate, quæ oritur ex delicto notorio, & quod dicitur notorium. Cap. XV.

Vltimum delictum propter quod incurritur irregularitas, est crimè notorium enorme, & depositione dignum. duas ergo condiciones debet habere crimen ad hoc, quod inducat irregularitatem. Prima debet esse enorme, & dignum depositione, Et ut notat Abbas ad iudicandum, quæ peccata sint digna depositione non est attendendum ad canones antiquos, quia illi propter quodcumq; peccatū mortale de facili imponebant penam depositionis, quod etiam habetur in c. Fraternitatis, d. 34. ubi dicitur Aetas nostri temporis, quia non solum merita, sed etiã corpora defecerunt, censuram antiquorum canonum nõ patitur manere; at modo de misericordia iuris depositionis pena nõ inducitur pp quodcūq; peccatū mortale, sed pp

○ pecca-

Sylu. V. Irregularitas q. 27.

Abb. in c. At si clerici de Iudicijs.

Notoriū
quot mo-
dis dica-
tur.

Leo x. in
Bulla de
concorda-
tis cū Re-
ge Franco-
rū in cōc.
Later. scilicet
11.
Nau. c. 25.
nu. 73.

peccatum graue, & enorme, ut adulterium, & maiora illo, & concubinatus diū continuatus. 2 debet esse notorium, & nō quomodocumq; non enim satis est, quod possit probari, nec etiam, quod quis extraiudicialiter illud confessus fuerit, sed uno ex tribus modis, vel quia est confessū à parte in iudicio, vel quia super eo lata est sententia, quæ transiit in rem iudicatam, uel quia est adeo manifestum, ut nulla tergiversatione celari possit, ut si quis concubinam ita publicè teneat ac maritus uxorem, & publicè filios ex ea susceptos, alit sic enim non potest excusari, quod sit ancilla matris, aut fororis. Leo x. publicos concubinarios sic describit. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in iure factam, seu per rei euidentiam, quæ nulla possit tergiversatione celari, notorius est, sed etiam qui mulierem de incontinentia suspectam, & diffamatam tenent, & per suum superiorem admoniti, ipsam cū effectu non dimittunt. Nauarrus peccatum notorium sic describit, ut sit illud, quod euidenter scit maior pars populi, vicinorū, aut collegij, modo in eo sint saltem decem, & ita scientia pauciorum quam sex, non facit rem notoriam, neque sex, quando illi nō sunt maior pars illius congregationis respectu cuius illud dicitur notorium. Concurrentibus his duabus circumstantijs cōtrahitur irregularitas, quæ non tollitur etiam per pœnitentiam, & uitæ emendationem, sed indiget dispensatione, non solum, ut quis possit promoueri ad maiorem ordinem, sed etiam ut possit ministrare in susceptis. At si altera conditio desit, ut si crimen nō est enorme, sed leue, licet sit notorium, uel si est enorme, sed nō est notorium, est quoad deum suspensus, & non debet ministrare, nec ascendere ad maiores ordines, licet in foro contentioso nō possit ad id compelli, sed hæc suspensio, & hoc impedimentum tollitur per pœnitentiam, & uitæ emendationem, hæc omnia probantur ex cap. fin. extra de temp. ordin. per quod manifestè probatur falsam esse sententiam illorum, qui dicunt crimina enormia occulta inducere irregularitatem, & indigere etiam post pœnitentiam dispensatione, nam hæresis mentalis, desperatio, & odium Dei sunt peccata enormissima, quorum tamen nullum inducit irregularitatem, & Greg. 9. in d. c. fi. declarauit nulla crimina occulta præter homicidiū facere aliquem irregularē, & per c. is qui de sent. exco. in 6. nullum crimen quantumuis graue inducit irregularitatem, nisi illud de quo à iure specialiter statuitur, ut habeat hunc effectum, ut est homicidium, quare si homicidiū occultum inducit irregularitatem, non est quia sit crimen enorme,

me,

me, sed quia est in iure expressum, & ratione potius significatio nis, & ideo pertinet ad aliam speciem irregularitatis, de qua superius: Sed posset dubitari an sodomia occulta per nouum ius extrau. Pij V. inducat irregularitatem. Ad quod respondetur cū Nauarro, quod non, sed inducit depositionem ipso iure quoad clericos, & non quæcumq; sed ex continuato vsu exercita, & cū depositio nō sit censura, sed pœna, sodomita celebrans non efficitur irregularis, quia non violat ecclesiasticam censuram, an autem dicta bulla sit recepta in foro interiori, sicut est recepta in foro exteriori, ut inquit Nau. est quæstio facti, ad quam non respondet iuriconsultus.

Nau. c. 27.
nu. 249.

Est ulterius notandum; quod hæc crimina enormia notoria, ex facti euidentia, quæ nulla tergiversatione excusari possunt, inducunt ipso facto irregularitatem, nec requiritur necessario, quod aliquod præcedat monitorium, at si aliqua possunt tergiversatione excusari, debet præcedere monitorium, sic tenet & probat Abbas, concordans sententias, quæ contrariæ uidentur.

Abb. in c.
vestra de
Cohab.
cler. &
mul.

Quoad dispensationem autem ab hac irregularitate, dicendum est, quod si hæc irregularitas oritur ex adulterijs, & ex alijs criminibus, quæ sint minora, Episcopus post peractam pœnitentiam dispensare potest, at si oritur ex criminibus maioribus solus Papa dispensat, nisi ubi apparet Episcopis permissum, & patet ex ca. at si clerici. §. de adulterijs extra de Iudicijs. Sed dubitatur an Episcopus possit dispensare post condemnationem, & sententiam per eum latam, nam condemnatus efficitur infamis, & Episcopus non restituit famæ, per communem opinionem traditam in ca. cum te extra de sent. & re iud. Respondetur cum Abbate, quod licet sit irrogata infamia, & Episcopus non possit directe aliquem restituere famæ, nihilominus Episcopus potest in adulterio, & in minoribus dispensare, quia tunc restitutio famæ uenit per quandam consequentiam in eo, quod restituit contra sententiam suam in casu sibi concesso.

Abb. de Iu-
dicijs in c.
At si cleri-
ci. §. de a-
dulterijs.

Est autem hoc loco notandum, quod Episcopus potest dispensare etiam si sic irregularis celebrauit, quia non uiolauit Ecclesiasticam censuram, ut hac ratione referuetur Papæ, irregularitas enim, ut diximus non est censura. At si crimen illud notorium, habet etiam annexam suspensionem propriè dictam, sicut habet notorius clericorum concubinatus, tunc si notorius concubinarius celebret efficitur irregularis, & est duplici ratione irregularis, & ratione notorietatis delicti, & ratione uiolationis cęsuræ, & solus Papa ratione posterioris irregularitatis dispensat.

O 2 Ve-

Verum si dicamus cum Bartholomeo Medina suspensionem illam à iure ipso facto inflictam contra clericos notoriè concubinariorum non esse amplius in vsu propter rationem lib. præced. c. 8. assignatam, adhuc notoriè concubinariorum erit irregularis, ratione notorietatis delicti, sed celebrans, non efficietur notua ratione irregularis, & Episcopus dispensare poterit. Hæc quoad primam partem, ad IESV CHRISTI laudem, & honorem, & Gloriosè semperq; Virginis Matris Mariæ, & Beatæ Mariæ Magdalenaë, & omnium Sanctorum.

Amen.

OFFICIO SACERDOTIS

CHRISTO SUMMO SACERDOTI

ET EIVS IN TERRIS
VICARIO.

Auctore

COSMO PHILIARCO PISTORIENSI
CANONICO ET THEOLOGO
FLORENTINO.

SECUNDA PARS.

*De Secundo Sacerdotis munere, quod circa Sacramentorum
administrationem versatur.*

SECUNDVM Sacerdotis munus circa Sacramentorum administrationem versatur, & quamvis hoc non pertineat ad omnes Sacerdotes, sed ad illos qui habent curam animarum, & quædam ad solum Episcopum, necessarium tamen est, ut hoc secundo loco de illis tractemus, cum ad Sacerdotes pertineant, & hic noster tractatus non sit restringendus ad ea, quæ omnibus Sacerdotibus sunt communia. Et primo agemus de Sacramentis in communi, Secundo de singulis in particulari, Tertio de casibus conscientiaë, quos ad Præcepta Decalogi redu-

cemus. Seruabimus autem ordinem doctrinæ potius, quam naturæ, iuxta quem illa, quæ longiorem tractatum exigunt, etiam si præmittenda essent, posteriori loco explicabimus.

LIBER PRIMVS.

De Sacramentis in communi, de Baptismo, Confirmatione, Extrema Vnctione, Ordine, & Eucharistia.

De varia, & propria Sacramenti significatione, quis possit Sacramenta instituire, & quid sit Sacramentum. Cap. I.

Est nomē analogū.

ON accipitur in præfenti Sacramenti nomen in sua generali significatione, est enim analogum, & dicitur à Sacro, & significat illa omnia, quæ ad rem sacram habent aliquam habitudinem, uel quia in se habent sanctitatem, uel quia illam efficiunt, uel quia illi dicantur, uel quia illam significat, hæc enim omnia, si uim analogiæ attendamus,

possunt dici Sacramenta, non tamen dicuntur, sed in triplici solùm significatione. solet communiter Sacramenti nomē vsurpari, Primo, ut idem significet, quod sacrum secretum, seu mysterium in quo latet sanctitas, quæ significatio est fræquens in sacra scriptura. 2 accipitur à legistis, & etiam canonistis pro iuramento, quia fit per rem sacram. 3 pro eo, quod significat, & repræsentat rem sacram, formaliter nos sanctificantem. scilicet gratiã, secundum diuersos effectus quos in nobis causat, & simul etiam eius causam efficientem. scilicet Christum nos sua gratiã sanctificantem, & in hac significatione accipitur modo Sacramentum.

Gratia dupliciter significatur

Sed ut Sacramenti essentiam intelligamus, notandum est, quod non omnia, quæ gratiam nos formaliter sanctificantem, & Christum etiam significant, dicuntur Sacramenta, pro ut de illis modo loquimur, nam hæc dupliciter possunt significari. Primo aliquibus signis à Deo institutis, & nobis datis, ut per eorum appli-

ca-

cationem essent peccatorum nostrorum medicinæ, & simul etiã essent ceremoniæ, & religionis cultus, quibus colamus Deum, & ista solum sunt Sacramenta, quæ sunt signa practica, idest rei sacræ, ut nos sanctificat. 2 possunt significari aliquibus signis diuinitus quidem factis, sed non in Ecclesia permanentibus per illorum reiterationem, ut simul sint peccatorum medicinæ, & ceremoniæ, quibus colamus Deum, sed uel, ut tunc essent signa quando facta fuerunt, ut transitus Israel per mare rubrum, exaltatio serpentis in deserto,eductio aquæ de petra, manna, columba, & ignis, quæ apparuerunt in baptismo, & aliquorum pœnitentiæ, uel si sunt permanentia, sunt solum, ut rememoratiua, & non ut tanquam peccatorum medicinæ, & religionis ceremoniæ applicentur, & suscipiantur, sicut sunt cruces, & Christi imagines; uel si sunt ceremoniæ quibus colimus Deum, non sunt tales, ut sint etiam, & principaliter institutæ, ut medicinæ contra morbum, peccati, quales fuerunt in ueteri lege multæ ceremoniæ, & sunt etiam multæ in noua, ut benedictiones, consecrationes, quæ licet secundum vim analogiæ possent dici Sacramenta, non tamen dicuntur, nec possunt dici eo modo quo de illis in præfenti loquimur.

Sacramentum sic acceptum, pro signo rei sacræ nos sanctificantis, nobis pro medicina contra morbum peccati dato, adhuc subdiuitur, nam si ista signa, ita significant rem sacram nos formaliter sanctificantem, ut sint etiam illius causa, sunt sacramenta nouæ legis, si autem sistunt in solo genere signi, & non efficiunt, quod significant, sunt Sacramenta ueteris legis.

Ex quo sequitur, quod Sacramenta à solo Deo institui, & mutari possunt, licet enim Ecclesia possit instituire multa signa rerum sacrarum, ut patet in ceremonijs, & benedictionibus ab ea institutis, non tamen potest instituire talia signa gratiæ, quæ ipsam instrumentaliter conferant, quia gratiam, & gloriam dabit Dominus. Et licet Ecclesia instituire possit aliqua signa gratiæ sacramentis receptæ, ut patet in ueste alba, quam dat baptizatis, non tamen propterea potuisset sinagoga instituire Sacramenta ad illum statum pertinentia, quæ erant solum signa, nam illa Sacramenta erant signa gratiæ dandæ in noua lege, & expressiua Sacramentorum, & mysteriorum nouæ legis, & consequenter ad eum solum pertinebat instituire illa Sacramenta, qui futura cognoscit, & disponit, & uocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt.

Variæ assignantur definitiones Sacramenti S. Aug. sic definit. Sacramentum est inuisibilis gratiæ, uisibilis forma ita ut eius ima-

Sacramenta in duplici differentia.

Solus Deus potest illa instituire.

Sacramentum quid.

ginem gerat, & causa existat. Hugo sic definit, est materiale sine sensibile elementum foris propositum, ex institutione diuina significans, & ex sanctificatione spiritualementem gratiam continens. Scotus quoque sic definit, Sacramentum est signum sensibile, gratiam dei, vel gratuitum effectum ex institutione efficaciter significans, ad salutem uiatoris ordinatum, addit uel gratuitum effectum propter Eucharistiam, quæ semper significat gratuitum dei effectum, id est Christum Iesum in ea realiter contentum, & eius sacratissimam passionem, sed gratiam non significat, nec tribuit nisi cum sumitur.

Sacramentum est in genere signi.

Verum omnes istæ definitiones competunt solum sacramentis nouæ legis, & aliqui dixerunt hæc solum esse uerè, & propriè sacramenta, ut Sacramentum dicatur à sacramento actiue, sicut medicamentum à medicando, & ornamentum ab ornando. Sed hoc est falsum, nam Sacramentum habet duplicem habitudinem ad gratiam sanctificantem, signi. scilicet & causæ, quia illam significat, & illius etiam est causa, sed proprium genus sacramenti est, quod sit signum gratiæ, quod autem sit etiam illius causa, non est de ratione sacramenti in communi, sed de specifica ratione sacramenti nouæ legis, & probatur primò, quia sacramenta ueteris legis fuerunt uerè, & propriè sacramenta, licet imperfecta. 2 quia non possumus saluare esse septem sacramenta Ecclesiæ nisi dicendo proprium genus sacramenti esse significare, & ab unitate signi sumi unitatem sacramenti, nam sunt septem ordines, & qui libet habet propriam materiam, & formam, & confert gratiam, sed ratione unius significationis ad quam integrandam omnes referuntur, non sunt septem sacramenta, sed unum tantum, similiter, & Sacramentum Eucharistiæ, licet sit sub diuersis speciebus, tamen ratione unius significationis non sunt duo, sed unum tantum Sacramentum. Sacramentum igitur in communi sic ab August. definitur, Sacramentum est signum rei sacræ, id est gratiæ hominem sanctificantis.

Sacramenti in communi definitio.

Cum nunquam Deus denegauerit suam gratiam, quomodo sit proprium sacramentorum nouæ legis conferre gratiam. Cap. II.

VT autem intelligamus quomodo sit proprium sacramentorum nouæ legis conferre gratiam, cum nemini unquam Deus illam denegauerit. Est primo notandum, quod gratia gratis datur, aliàs enim gratia non esset

esset gratia, dicente Apost. Si gratia iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia, unde prima gratia non cadit sub merito. Est secundo notandum, quod gratia est à Deo, ut à causa principali, & à Christi humanitate, seu passione, ut à causa instrumentali coniuncta, Io. i. Gratia & ueritas per Iesum Christum facta est, & de plenitudine eius omnes accepimus. Rom. 11.

Est tertio notandum, quod uirtus passionis Christi dupliciter nobis applicatur, primo per Fidem, quæ de ipso est 2 per Sacramenta, per Fidem sèper applicata fuit, & applicatur, & in lege nature, & in lege scripta, & nobis, qui sumus in lege gratiæ, quia credentes in Christum, uel implicite, sicut in lege nature per hoc quod credebant deum esse remuneratorem bonorum operum; uel explicite in Christum uenturum, ut in lege scripta quibus reuelatus fuit, uel adhuc magis explicite in Christum, qui iam uenit, & consumauit omnia, quomodo nos credimus: uirtute huius fidei non ponentes obicem, toto corde ad Deum conuertebantur, & conuertuntur per ueram suorum peccatorum contritionem, quæ eis uirtute illius fidei remittebatur, & dabatur gratia, cuius uirtute benè operantes illius augmentum merebatur, & ita per actum fidei gratia dabatur, & datur solum contritis, & toto corde ad Deum conuersis, quæ est ultima dispositio fidei ad causandam gratiam; nec ullum unquam opus quantumcumque ex genere suo bonum fuit, nec est (non loquimur modo de Sacramentis) quod ex se conferat gratiam, licet fiat in fide, & corde attrito, dicente Apostolo: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum, & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Et si gratia per actum fidei datur contritis, & toto corde ad Deum conuersis, non est quatenus contritio est à nobis, sed quatenus est à Deo, sua gratia nos præueniente, sine qua non possumus conteri, & toto corde ad Deum conuerti, & propterea ita deus dicit nobis, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos*, propter nostram cooperationem, ut nos uicissim dicamus illi *Conuerte nos Domine, & conuertemur.* seclusis igitur sacramentis, gratia nunquam data fuit, nec datur uirtute alicuius operis operati, sed gratis credentibus, & non ponentibus obicem, semper data fuit, & datur contritio, & cum contritione gratia, & cum gratia benè postea operantes, nouam acquirunt, & merentur gratiam, non ex opere operato, sed ex merito operantis, uirtute gratiæ.

Virtus passionis Christi nobis applicatur, primo per fidem.

Secundo applicatur uirtus passionis Christi per Sacramenta, quæ

Secundo
per Sacra
menta.

quæ sunt instrumenta ipsius passionis, & habent vim conferendi gratiam, & hæc Sacramentorum virtus in hoc apparet, quod dāt primam gratiam illis, qui per proprium actum fidei illam consequi non possunt, quales sunt pueri, qui nullum habent actum fidei, & etiam attriti, qui non sunt sufficienter dispositi, ut per proprium actum fidei eis applicetur uirtus passionis Christi ad gratiam, & remissionem peccatorum; & habentibus gratiam, illam ui propria præter meritum operantis augent. quam Sacramentorum vim, & efficaciam explicarunt theologi, & etiam Cōcilium Tridentinum, dicentes, Sacramenta conferre gratiam ex opere operato, hanc vim habent Sacramenta nouæ legis, & est illis propria, Sacramenta autem legis naturæ, & legis scriptæ illam non habuerunt, Sed ut erant Sacramenta, illa opera aliàs indifferentia, eleuabantur ad genus bonorum operum, & non solum habebant efficaciam aliorum bonorum operum, ut proficerent existentibus in gratia ad meritum, sed ut Sacramenta legis, propriam etiam adhuc habebant uirtutem, ut mundarent à corporali immunditia à lege inducta, quæ erat quædam irregularitas, quæ tollebat idoneitatem ad cultum diuinum, sed à spiritali immunditia, quæ est immunditia culpæ, non mundabant, debebat enim superbus homo prius humiliari, & cognoscere, quod salus non erat à natura, nec à lege, sed à Deo per Christum Iesum, & propterea licet per fidem Christi uenturi Deus illis se per dederit gratiam, ut diximus, quia nullum unquam deserit, non erat tamen danda lex, quæ iustificare, & saluare posset, ob quam causam Sacramenta legis dicuntur egena, & infirma: quando ergo dicitur esse proprium nostrorum Sacramentorum conferre gratiam, non est sensus, quod per sola Sacramenta Deus conferat gratiam, sed quod Deus nostris Sacramentis hanc uirtutem dedit, quod ex opere operato conferant gratiam, dent primam gratiam non habentibus, & habentibus illam augeant, quæ alijs operibus quantumcumque ex genere suo bonis (Martirio excepto) non dedit.

Quod Circuncisio contulerit gratiam eo modo quo nostra Sacramenta ex opere operato. Cap. III.

Verum ex priuilegio hanc eandem vim conferendi gratiam ex opere operato, habuit Circuncisio, & illud Sacramentum legis naturæ, quod erat pro paruulis in remissionem peccati originalis, & ratio necessitatis, & disse

differentiæ ab alijs Sacramentis est, quia ita Deus humiliavit hominum superbiam, non dando legem, quæ iustificare posset, ut nemini unquam defuerit, & sicut subuenit adultis per proprium actum fidei, quo toto corde conuertebantur in deum, ita subueniendum erat paruulis de externo remedio, cum non essent capaces alicuius proprii actus, quo eis remitteretur peccatum originale, & daretur gratia, & hoc Sacramentum dabat primam gratiam, non ex opere operantis, quia etiam si circuncidens fuisset in peccato mortali, uel infidelis, dabatur gratia, nec ex dispositione suscipientis, quia nullius dispositionis erat capax, sed ex opere operato, quam primam gratiam etiam dabat adulto attrito, & quando circuncidebatur cōtritus, ni sua, dabat nouam gratiam, ergo Circuncisio eodem modo conferebat gratiam, quo & nostra Sacramenta, nam (ut diximus) in hoc consistit uirtus nostrorum Sacramentorum, Et hæc est sanctorum doctrina, qui illam Baptismo æquiparant, & eadem vim ei tribuerunt, Vnde S. Greg. inquit. Quod apud nos ualeat aqua baptismi, hoc egit apud ueteres, uel pro paruulis sola fides, uel pro maioribus uirtus sacrificij, uel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circuncisionis. S. August. Ex quo (inquit) instituta est circuncisio in populo dei, quæ erat tunc signaculum iustitiæ fidei, ad purgationem ualebat magnis, & paruus, originalis ueterisque peccati, sicut Baptismus ex illo ualere cœpit ad inuolutionem hominis, ex quo institutus est. Beda Idem (inquit) salutiferæ eurationis auxilium circuncisio in lege contra originalis peccati uulnus agebat, quod Baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore consueuit, excepto quod regni cœlestis ianuam nondum intrare poterant, tamen in sinu Abrahæ post mortem requie beata eonsolati, supernæ pacis ingressum, spe felici expectabant, quos citat Magister 4. s. dist. 1. & ex illis infert, quod deus per circuncisionem remittebat peccatum originale, & actuale paruulis, & magnis, sicut nunc per Baptismus, Et ibidem S. Thom. inquit Conueniens est, quod peccatum, quod ex alio contrahitur, per alium tollatur, & ideo in quolibet statu post peccatum, fuit aliquod remedium per quod originale peccatum ex uirtute passionis Christi tolleretur, & iterum quia non poterat puer natus antequam haberet usum liberi arbitrij, se ad gratiam præparare, ne omnino sine remedio relinqueretur, oportuit aliquod remedium dari, quod ex ipso opere operato peccatum aboleret, & tale remedium fuit Circuncisio, & ideo ab omnibus conceditur, quod peccatum auferbat sicut significabat ablationem, & in hoc

S. Gregor.

S. August.

Venerab i
lis Beda.

Magister
sententia-
rum.
S. Thom.

hoc cum Sacramentis nouæ legis quodammodo conueniebat, quia efficiebat, quod figurabat. Hæc S. Thom. licet in summa aliter senserit.

Cōtraria
sententia.

Tur. Cre.
de Conf.
d. 4. in ca.
ex quo q
6.

Impugna-
tio.

Thomistæ aliam S. Thomæ sequuntur sententiam, quam tenuit in Summa, quod Circumcisio nō conferebat gratiam ex opere operato, & Turris Cremata conatur concordare dicta S. Tho. ut sibi non contradicat, dicens dupliciter posse intelligi aliquod Sacramentum conferre gratiam ex opere operato, Primo, quod ipsum Sacramentum habeat ex opere operato aliquam uirtutē effectiuam gratiæ, & hoc modo nulla Sacramenta ueteris legis, nec ipsa circumcisio poterat conferre gratiam. 2. quod præter illud opus, nullum aliud opus requiratur per se ex parte iustificandi, licet fortè per accidens requiratur, ut remouens prohibens, & hoc modo circumcisio dicebatur conferre gratiam ex opere operato, & ita (inquit) intelligendus est S. Tho. in 4. f.

Verum ista distinctio est quædam fuga, nam iuxta hanc distinctionem sunt sententiæ de modo quo nostra Sacramenta conferunt gratiam, ut dicemus capitulo sequenti, & quocumque modo dicatur circumcisionem ex opere operato cōtulisse gratiam, certum est, quod in hoc non conueniebat cum aliquo Sacramento legis, sed cum nostris Sacramentis. Quod etiam contulerit gratiam primo modo, probatur eadem ratione, qua ipsi probant nostra Sacramenta sic conferre gratiam, quia s. iuxta secundum modum, gratia fuisset data à deo ad præsentiam circumcisionis, & non per circumcisionem, at Sancti citati, & ipsemet S. Tho. dicunt, quod Circumcisio efficiebat, quod figurabat, auferere peccatum, sicut significabat, & illi tribuunt uirtutem cōferendi gratiam, sicut Baptismo. Probatur etiam, quia dicunt, quod in circumcisione dabatur gratia uirtute fidei Christi, quæ in ea proferebatur, sed hoc eodem modo in nostris Sacramentis cōfertur gratia, quia diuina institutione, sunt quædam protestationes fidei Christi, uirtute cuius eis nobis applicatur efficacia passionis illius, & ob hanc causam dicuntur habere uim conferendi gratiam, cum ergo circumcisio ex diuina institutione esset quædam protestatio fidei Christi uenturi, & uirtute illius fidei sic protestata applicaretur efficacia passionis Christi, dicendum est circumcisionem habuisse uim conferendi gratiam, eo modo quo nostra Sacramenta, nam Sacramenta non habent hanc uim, ut materialiter considerantur, sed ut sunt protestationes fidei, & instrumenta passionis Christi, & hæc sententia est Alexi 4. p. q. 4. Scoti, Rich. Bonauent. Gab. dur. & aliorum in 4. f. qui dicunt nullam fuisse

fuisse differentiam inter Sacramenta nouæ legis, & circumcisionem, quo ad modum conferendi gratiam.

Sed ex solutionibus contrariorum argumentorum, magis apparebit ueritas, quorum primum est ratio S. Thom. ob quam asserit Sacramenta ueteris legis non habuisse uirtutem conferendi gratiam, nam Sacramenta habent efficaciam à passione Christi, cum autem passio Christi sit prior tempore Sacramentis nostris, & posterior Sacramentis ueteris legis, non coniungebatur Sacramentis antiquis, ut causa actiua per illa operans, sicut coniungitur nostris, licet enim id quod posterius est tempore, possit mouere antequam sit, quatenus in actu animæ præcedit, non tamen potest mouere secundum usum rerum exteriorum, cum causa efficiens non possit esse posterior suo effectui, sicut causa finalis. Respondetur, quod ista ratio differentiæ Sacramentorum desumpta ex natura causarum, est bona, sed non concludit, ut uideatur, quod non potuerit aliter fieri, sicut & factum est in circumcisione, nam passio Christi, non est restringenda intra limites causarum creaturarum, potuit enim esse, & fuit causa efficiens, antequam esset in rerum natura, quod cæteris alijs omnibus causis efficientibus repugnat, cum enim Christus sit uerus filius dei incarnatus, & eius passio fuerit infinitæ uirtutis, & instrumentum diuinitatis, non solum cœpit habere rationem causæ efficientis, & efficienter mouere, & causare, quando fuit facta, sed etiam antequam esset, & antequam filius incarnaretur, quia secundum diuinam dispositionem, hæc ordinata erant ab æterno in persona filij, & filius, ut incarnatus, & mortuus suo tempore, ante incarnationem effectiue operabatur & propterea Apoc. 13. *Christus dicitur agnus occisus ab origine mundi*, & Heb. 13. *Iesus Christus heri, & hodie, ipse & in sæcula*, & Iudæ 1. *Iesus populum de terra Egipti saluauit secundo eos, qui non crediderunt perdidit, Angelos uero, qui non seruauerunt suum principatum, &c.* Et probatur, quia Christus sua humanitate, & passione, ut instrumento coniuncto diuinitatis, est causa efficiens remissionis peccatorum, gratiæ, & iustificationis nostræ, ut etiam docet S. Tho. & non solum effectiue expulit peccatum, causauit gratiam, & iustificauit, post incarnationem, & passionem, sed etiam à principio mundi, eo modo quo nunc, licet antè non aperuerit portam paradisi, Rom. 3. *Iustificati gratis, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit, &c. ut sit ipse iustus, & iustificans, &c.* Io. 1. *Gratia, & ueritas per Iesum Christum facta est*, non solum gratia data tempore nouæ legis, sed absolute, omnis gratia, per Iesum Christum facta est. Ergo passio Christi

ante

Argumen-
ta contra-
rie senten-
tiæ cōsolu-
tionibus.
Primum
argumen-
tum.

Solutio.

ante quam esset exhibitā, non solum mouebat ut finis per apprehensionem, sed etiam, ut instrumentum coniunctum Diuinitatis efficiēter operabatur, & erat causa efficiens realis qualitatis. scilicet gratiæ, & quod fuerit causa efficiens gratiæ, & iustificationis, nō habuit Christus de nouo tempore passionis, seu incarnationis, sed à principio mundi, & sic etiam per Circumcisionem efficiēter operabatur, quod si eodem modo non operabatur per Sacramenta legis, non erat quasi repugnaret ipsi passioni efficiēter operari antequam sit, sicut repugnat cæteris alijs omnibus causis efficiētibus, sed quia non conueniebat illi statui, non enim erat eis danda lex, quæ iustificare posset, Quod igitur passio Christi fuerit causa efficiens antequam esset, manifestè patet ex dictis, sed difficilè à nobis intelligitur, quia habemus maximā, quod id, quod non est, non potest operari, & etiam quia non habemus huius exempla. Verum si rem benè perpendamus, inueniemus huic diuino mysterio, illam maximam non contrariari, & si non dantur, posse tamen facilè intelligi exempla, nam quod simpliciter non est, non potest operari, at Christus licet non semper fuerit, ut homo, semper tamen fuit, ut filius Dei, & illa persona hominis Christi, semper fuit, & actiones sunt suppositorum, & si instetur, quod meruit & operatus est nostram salutem, ut homo, & tamen non semper fuit homo; respondetur, quod non meruit, ut purus homo, sed ut Deus, & homo, & ratione æterni, & diuini suppositi, quod fecit ut homo, fuit vera causa efficiens à principio mundi, antequam esset homo: & quod non habeamus exempla, prouenit ex incertitudine uitæ, & ex ignorantia futurorū, facile tamen possumus, quid simile intelligere; ponamus, quod sit quidam Rex, qui habeat filium, & eorum sit idem uelle, & eadē regni administratio, qui uolunt omnes cuiusdam ciuitatis, tanquam rebelles paulatim suspendio interire, id iustitia exigente; filius non uult niolari iustitiam, sed ut eis mereatur ueniam, statuit ducere in uxorem unam ex filiabus eorum, & cum eis tanquam vnus ex illis habitare, & conuenit cum patre, ut hoc eis significetur, & qui approbant hoc futurum matrimonium, & eius filium recipere uolunt, non suspendantur, sed in regis gratiam recipiantur; licet in carcere, non tamen, ut inimici, aduentum filij expectare debeant, iste ut sponsus efficiēter saluaret antequam esset sponsus. Si priuatus certò sciret se post decem annos futurum Pontificem, & qui sint futuri superstitēs, posset nunc pro tunc deputare ministros, & administratores, qui suo tempore, absq; alia deputatione, seu confirmatione suum officium administrer,

& ta-

& tamen ista non faceret, ut priuatus, sed ut Papa, non tunc existens, sed futurus, hoc quod facilè intelligimus, sed tanquam nobis impossibile omittimus, fuit filio Dei possibile, & ante quā carnem assumeret, ut homo gratiam contulit, peccata remisit, & circumcisionem fecit instrumentum suæ futuræ passionis, ad dandū efficiēter gratiam ex opere operato.

Secundum argumentum est, quia Apost. dicit Circumcisionem fuisse signaculum iustitiæ fidei, quia iustitia, seu gratia iustificans quæ dabatur antiquis, erat à fide Christi uenturi, & Circumcisio erat signum illius iustitiæ, ergo non erat à Circumcisione. Respondetur, quoad hoc fuisse eandem rationem circumcisionis, & nostrorum Sacramentorum, nam sicut iustitia antiquorum dicebatur iustitia fidei, ita & nostra, Rom. 5. *Iustificati ex fide*; & sicut Circumcisio erat signū fidei Christi, ita etiam sunt nostra Sacramenta, licet differenter, nam Circumcisio erat signum prognosticum, nostra autem Sacramenta sunt signa rememoratiua; sicut nostra Sacramenta, sunt signa sanctificationis, ita etiam erat Circumcisio, quæ erat signū remissionis peccati originalis, quod non remittitur sine gratia; & sicut nostra Sacramenta sunt instrumenta passionis Christi, quia illis mediantibus applicatur uirtus passionis Christi, ita etiam fuit Sacramentū Circumcisionis, quia ea applicabatur fides Christi ad remissionem peccati originalis, & infusionem gratiæ, nam idem est dicere, quod gratia datur per fidem Christi, & per uirtutem passionis eius, Rom. 3. *quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius*. Ratio autem ob quam nostra Sacramenta non ita dicuntur Sacramenta, & signa fidei, sicut circumcisio, sed signa gratiæ, & instrumenta passionis Christi, non est quasi non sint etiam Sacramenta fidei, uel Circumcisio non fuerit etiam signum gratiæ, & instrumentum passionis Christi, sed quia sic conuenientius loquimur, secundum proprium statum, nam ante Christi aduentum pro quo tempore data fuit Circumcisio, fides erat de Christo uenturo, modo fides est de Christo qui iam uenit, & omnia de ipso prædicta, & præfigurata, per suam passionem adimpleuit, & propterea, secundum præcedentem statum, qui erat fidei, iustitia, quæ dabatur contritis, uel per circumcisionem pueris, & adultis etiam attritis, tribuitur fidei; secundum uero præsentem statum, iustitia, quæ datur contritis, uel per Sacramenta etiam attritis, tribuitur uirtuti passionis Christi, quia captiuandus est intellectus in obsequium Christi, non tam ut credatur uenisse, quā præcipuè, ut credatur uirtus passionis eius ad saluandum nos,

tan-

Secundū
argumen-
tum.

Solutio.

tanquam veri filij Dei. Noster etiam status est status gratiæ, nõ sic autem fuit status antiquorum, quia nõ fuit illis data lex, quæ iustificare posset, & propterea Circuncisio, licet non esset etiam Sacramentum legis, & ex priuilegio daret gratiam, quia tamen erat pro statu, primo, naturæ, postea legis, à quibus non erat gratia, non ita dicitur Sacramentum gratiæ, sicut nostra simpliciter & absolutè dicuntur, quia status noster, est status gratiæ, & conferre gratiam, non est priuilegium vnus Sacramenti, sed est commune omnibus nostris Sacramentis.

Tertium
argumen-
tum.

Tertium argumentum est, si Circuncisio ideo conferebat gratiam, quia erat signum fidei Christi venturi, idem dicendum erit de alijs Sacramentis ueteris legis, vel assignanda est ratio, quare cum omnia Sacramenta fuerint quædam fidei protestationes, sola Circuncisio habuerit hoc priuilegium. Ex his, quæ diximus patet huius argumenti solutio, nam Circuncisio non habuit hanc virtutem vi significationis, sed ex diuina institutione, quia est Sacramentum paruulorum, nam sicut virtus passionis Christi ad iustificandum, applicabatur adultis contritis per eorum actum fidei, qui saltem virtualiter in eorum ad Deum conuersione includebatur, ita etiam cum paruuli, non essent capaces illius proprii actus, ne essent extra statum salutis, Deus illis prouidit de opere externo, quo non ex dispositione suscipientis, vel ministrantis, sed ex opere operato applicaretur uirtus passionis Christi ad sanandum eos, ut instrumento agni occisi ab origine mundi, Et hæc diuina institutio habetur. Gen. 17. *Anima cuius præputij caro circuncisa non fuerit, peribit de populo suo, eo quod pactum meum irritum fecit*, quæ comminatio non est simpliciter comminatio præcepti, sicut & eadem fuit de Sabbato, agno paschali, & alijs multis, sed est etiam institutio Sacramenti, & declaratio uirtutis illius, quia filij hæbreorum circuncidendi erant octauo die, quo tempore non erant capaces præcepti, & si non circuncidebantur non erat eorum culpa, ut propterea essent puniendi in hac uita, uel in alia propter eorum actuale peccatum tanquam transgressores præcepti.

Quartum
argumen-
tum.

Quartum argumentum, quia Rom. 3. dicitur. *Ex operibus legis non iustificatur omnis caro coram illo*, & Concilium Florentinum, hanc constituit differentiam inter Sacramenta nouæ legis, & antiquæ legis, quod nostra continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt, illa autem non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant, sed Circuncisio est opus, & Sacramentum ueteris legis, ergo non iustificabat.

Re-

Respondetur, quod licet Circuncisio quoad ritum esset opus legis, quoad substantiam tamen fuit ante legem, & non fuit opus, nec Sacramentum legis, cum fuerit data Abrahæ, opera autem, Sacrificia, & Sacramenta legis, erant instituta ad satisfaciendum pro peccatis actualibus, quæ homo ex se perpetravit, & ideo non oportebat, quod peccatum tolleretur per Sacrificia, & Sacramenta legis, sicut erat necessarium peccatum originale tolli per Circuncisionem, nam adulti poterant cõteri, & habere fidem formatam, cuius pueri non erant capaces, quæ solutio est S. Thom. in 4. f. Concilium etiam Florentinum non loquitur de Circuncisione, sed de Sacramentis legis, quæ (ut diximus) non conferebant gratiam.

Cum gratia creetur quomodo Sacramenta sint illius causa.

Cap. IIII.

DE modo quo Sacramenta conferunt gratiam, duæ sunt præcipuæ sententiæ. Prima est Scoti, quod Sacramenta sunt signa gratiæ, sed propriè non sunt illius causa, etiam instrumentalis, sed datur à deo Sacramentis assistente, & probat primo, quia gratia creatur, & nulla creatura potest, etiam instrumentaliter creare. Secundo, quia necessitas eorum, quæ sunt ad finem, sumitur ab ipso fine, finis autem Sacramentorum est gratia, quæ sufficienter habetur per solam assistentiam diuinam sine vlla Sacramentorum actione respectu gratiæ, ergo non est ponenda in eis aliqua causalitas gratiæ, non enim est inducenda pluralitas sine necessitate. Sed cum Sancti asserant Sacramenta causare gratiam, dicit quod ea ratione dicuntur causa gratiæ, quia eorum susceptio est dispositio necessitans ad gratiam eis significatam, quæ non per aliquam eorum actionem, sed à solo Deo eis assistente datur, non necessitate absoluta, sed ordinaria, nisi ponatur obex, quia statuit dare gratiam Sacramentis significatam, omnibus illa dignè suscipientibus, & de hoc certificauit Ecclesiam, ad quod duo adducit exempla, nam sicut meritum dicitur causa præmij, & motus termini, & verè dicimur per meritum acquirere premium, & per motum terminum, licet illa non efficiant, & verè non sint eorum causa, ita etiam Sacramenta quamuis verè non sint causa gratiæ, dicuntur nihilominus eius causa, quia illam efficaciter significant, & Deus in eorum collatione, nisi ponatur obex certò, & infallibiliter dat, quemadmodum etiam, & uerbo Elisei

P dici-

dicitur Naaman curatum fuisse à lepra, causa tamen effectiua non fuit in verbo Elisei, nec in aqua Iordanis, sed diuina virtus eis assistens.

Secunda
sententia
tenenda.

Alter sententia est S. Thom. quod Sacramenta sint uerè, & propriè causa instrumentalis gratiæ, & profectò ita dicendù videtur, nam Sancti, & Concilia non solum volunt ea dici causam gratiæ, quia illam certò significant, & Deus ad eorum susceptio nem illam infallibiliter dat, sed etiã quia illam efficiunt, & ita Sã Cti dicunt, quòd Sacramenta sunt causa effectiua gratiæ, quòd efficiunt, quòd figurant, quòd ita imaginem gerunt gratiæ, ut eius causa existant. Et Concilium Florentinum dicit Sacramenta nostra differre à Sacramentis antiquæ legis, quia continent gratiã, & ipsam dignè suscipientibus conferunt, & Concilium Tridentinum anathematizat omnes, qui dicunt Sacramenta nostra non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicè non conferre, quasi signa tantù externa sint accepta per fidem gratiæ, aut gratiam per ea non conferri ex opere operato. dicimus ergo, quod Sacramenta sunt verè, & propriè causa gratiæ, non quidem principalis, sed instrumentalis, nã causa principalis est solus deus, cum gratia sit quædam diuinæ naturæ participata similitudo, & quamuis deus illam per se sine causis secundis conferre possit, utitur tamen duplici instrumento, Christi. s. humanitate, ut instrumento coniuncto, & Sacramentis ut instrumento separato, in quibus est quædam virtus ad causandam gratiã, quæ à Christi diuinitate per eius humanitatem in Sacramenta deriuatur.

Prima dif
ficultas.

Verùm hæc sententia aliquas habet difficultates, quæ iuxta priorè sententiã nullæ sunt, ad quas breuiter respondebimus, & Prima est, quia in instrumèto præter propriã formã, & proprias eius qualitates, est aliqua virtus ei à principali agente impressa, ad opera artis efficienda, ergo si Sacramenta sunt instrumenta gratiæ, debet in illis esse uirtus; seu qualitas diuinitus impressa illius causatiua, sed nulla potest esse, nam hæc uirtus, uel est spiritalis, ut uult Capreolus, & sic non poterit esse in subiecto materiali, uel est corporalis, ut uult Petrus de Palude, & sic non poterit producere effectù spirituale. Respondetur, quod in Sacramentis nulla est qualitas, nec materialis, nec spiritalis eis superaddita, ut benè probat Scotus, & falsum est, quod in instrumentis coniunctis, sit qualitas impressa ab agente, sicut est in instrumentis separatis, ut in sagitta, quæ ad Scopum dirigitur, sed eorù virtus est passiuus usus, seu motus quo ab agente mouetur iuxta

Solutio.

Instrumè
torum vir
tus quæ.

pro-

propriã eorum uirtutem, & operationẽ, & nõ qualitas eis superaddita; ut ferra, quæ ex se est apta ad secandù cum sit ferrea, den rata, & acuta, à quocumq; moueatur secabit, ut autem secãdo sit instrumentù ad constituendam sedem, à fabro lignario moueri debet, & motus quo ab eo mouetur, est in ferra instrumentalis uirtus sedis constitutiua, similiter chorda citharæ à quocumq; moueantur sonum reddunt, sed ut concentum sonù reddant, debent moueri à citharista; Sicut. n. in instrumento est potentia ad motù, formæ naturali, seu artificiali proportionatù, & ad cooperandù arti, ita etiã mouetur motu simplici à quocumq; potente illud sine arte mouere, quo fit effectus instrumèto proportionatus, & mouetur etiam motu artificiofo, qui non est alius omnino motus, sed præcedens modificatus, & redactus ad formã artis, usu artificis, quo fit effectus instrumèto longè perfectior, qui est proportionatus arti, & instrumèti uirtus ad illum effectù producendum, est eius usus, ipse. n. usus, est quidã ingressus artis in instrumentù, & quædam instrumenti actiuatio; & quãuis multa instrumenta cõcurrant ad vnũ effectù, illorù tamen motus particulares, sunt vnus motus totalis, & per consequens vna est vis principalis agentis, in diuersis instrumentis instrumentaliter in eis existens, id est fluens, & in completa in esse naturã, uirtus ergo effectiua instrumenti, non est qualitas ei superaddita, sed eius passiuus usus ab artifice, & sic nõ inducitur nouũ ens, nec noua pluralitas. Intellecta natura, & uirtute instrumèti, facile intelligetur quomodo Sacramèta sint instrumèta gratiæ, & licet Sacramenta respectu humanitatis Christi, quæ cù natura Diuina est unita in persona Verbi, dicantur instrumenta separata, sunt tamen instrumenta coniuncta Diuinitatis, non in unitate personæ, sicut Christi humanitas, sed quia deus est ubiq; & illis utitur, ut instrumètis, & Sacramentorù uirtus ad causandã gratiã, nõ est aliqua qualitas naturalis, uel gratuita illis superaddita, sed eorù passiuus usus, seu motus, quo à principali agente mouentur, hoc. n. ipso, quod deus illis utitur instrumentaliter ad dandã gratiã, eleuantur in ordinè causæ instrumètalıs, & habent vim illam efficiendi, quemadmodum etiam, & de cæteris instrumentis diximus.

Sacramen
ta quomo
do sint in
strumenta
gratiæ.

Sed cõcesso, quod hæc sit instrumentorù uirtus, eorum. s. usus & motus à principali agente, adhuc secũdo dubitatur, quia licet instrumentù, ut ab artifice mouetur, producat effectù longè præstantiorè, tamè actio instrumèti est in illo subiecto in quod agit, ad formã artificialem introducendam, iuxta propriam formam artificialem, uel naturalem, quæ cõcurrit ut causa, ut ad sensù patet,

Secunda
difficultas

nam ignis liquefacit, malleus extendit, ferra scindit, At Sacramēta nullam habent actionem in animā eorum naturali proprietati cōuenientem, nec aliqua in illis apparet naturalis, vel artificialis qualitas, vel proprietas, quæ aliquomodo sit causatiua gratiæ, nam Sacramenta sunt materialia, & anima in qua infunditur gratia est spiritus, quomodo ergo possūt in eam agere, & effectū spirituale producere? Respondetur, quod etiā in Sacramētis ad sensum patet virtus causatiua gratiæ, supposito quod fuerint à Christo domino instituta, de quo dubitare nō licet, nā verborū forma, & essentia, est eorū significatio, formæ autem Sacramentorum significāt gratiā, uel quatenus significāt remissionem peccatorū, quæ fit per gratiā, uel quatenus deputant ad aliquod ministeriū, & deus ministros idoneos, & dignos facit, & istæ formæ sunt uerba dei, à Christo domino instituta, ad efficiendū id quod significant, ergo uirtute significationis eorum, efficiunt gratiam, quia illam significant, ut ab eis effectam, dei enim uerba sunt operatiua, & efficiunt, quod significant, pl. 67. *Dabit uoci suæ, uocem uirtutis*, pl. 32. & 148. *Dixit, & facta sunt, mandauit, & creata sunt.* Et formæ Sacramentorum, ita significant eis dari gratiam, ut simul etiam connotent materiam, eam proportionaliter representantem, ut illius causam, & consequenter gratia uerborum, dei, est à forma, & à materia, nisi ergo uelimus dicere uerba dei in efficacia, & falsa esse (quod absit) necessario dicendum est Sacramenta habere illam vim, quam etiam ad sensum significant.

Ad id autem, quod obijcitur, quomodo possint uerbum, & elementum, quæ sunt materialia agere in animā, & causare gratiam. Respondetur, quod naturaliter hoc non possunt, sed id efficiunt uirtute diuina, quia ad id assūpta, & instituta à Christo fuerunt, ut Christi uerba expræssè significant, & ad hoc facilius intelligendum, aliquibus exemplis possumus manuduci, ignis inferni, est materialis, & tamen quia est instrumentum diuinæ iustitiæ, agit in animas, & dæmones, qui sunt spiritus. phantasma est materiale, & tamen uirtute intellectus agentis, agit in intellectum possibilem, qui per hoc, quod phantasmata recipit, cognoscit singularia, & qui negant intellectum cognoscere singularia, ne cogantur fateri phantasmata, quæ sunt materialia agere in intellectū, nō propterea effugiunt difficultatem, nā etiā uniuersale dicit materiā, homo. n. in uniuersali dicit carnē, ossa, caput, vētrē, hæc. n. oīa cōueniūt homini, ut homo est, in uniuersali consideratus, & repræsētatur in specie uniuersali, quæ cōsequēter est materia-

Solutio.
Virtus Sacramētorum etiā ad sensum patet.

Quod materiale agat in immateriale uirtute immaterialis.

terialis, & agit in intellectum, & in eo recipitur, In uoce etiā sensibili, quatenus à mētis cōceptu procedit, præter significationē, est quædam spiritualis uirtus, ad auditoris intellectū illuminādū, & ad producendū in eo habitum scientiæ; & quod materiale uirtute agētis immaterialis, possit agere in immateriale, docet etiā Aristot. 3. de Anima text. 14. ubi dicit, quod agens, & patiens in passione corruptiua conueniunt in materia, at in passione perfectiua, qualis est cognitio, non est necessaria communis materia, sed quædam proportio, secundum quam unum est in potentia, imperfectum, & perfectibile, & alterum est actus, & perficiens.

Et si dicatur, quod istæ res sensibiles Sacramentorum, & anima non se habent tanquam agens, & patiens; Respondetur, quod considerata, secundum suum esse naturale, non possunt agere in animam, at considerata, ut sunt assumptæ à Deo, ut instrumenta gratiæ, proportionantur animæ, & se habent ad illam tanquam agentia, nam significant gratiam per modum causæ efficientis qua anima sanctificatur, quæ significatio (ut diximus) est efficax. Et si adhuc dicatur, quod instrumenta debent suis qualitatibus attingere subiectum in quod agunt, & quod Sacramenta non attingunt animam, nam ablutio, & unctio fiunt in corpore, & formæ Sacramentorum submissè prolata nullam possunt in intellectu recipientis imprimere speciem. Respondetur id necessarium esse in instrumentis naturalibus, & humanis, at in instrumentis Dei, qui est infinitæ uirtutis, non est necessarium, quod secundum eorum naturalem proprietatem, attingant subiectum in quod agunt, quia nō sunt instrumenta dei secundum eorum naturalem proprietatem, sed nihilominus attingunt subiectum in quod agunt, ea ratione qua sunt instrumenta, secundum scilicet diuinam ordinationem, & significationem, quæ est eorum uirtus, per hoc, quod illa significatio, & ordinatio, ad ipsum pertinet, & hoc modo uerba Christi, *Lazare ueni foras, Vade filius tuus uiuit*, uerè fuerunt causa resurrectionis Lazari, & sanitatis filij reguli, non per hoc, quod sonus uerborum ad illos peruenerit, sed quia eorum significatio ad ipsos pertinebat.

Tertia difficultas est, quia gratia creatur, & creare conuenit soli Deo; & non potest conuenire creaturæ, nec etiam instrumentaliter. Respondetur concedendo creaturæ nullomodo cōuenire, aut tribui posse, ut creet, uel sit creationis instrumentū, nā cum effectus creationis sit esse simpliciter, & per se primo

Obiectio.
Solutio.

Obiectio.

Solutio.
Quomodo Sacramenta attingant animam.

Tertia difficultas.
Solutio.
Creare soli Deo cōuenit.

productum ex nihilo, nulla eius præcedente potentia, ad deum primam, & uniuersalissimam causam, tanquam proprius, & uniuersalissimus effectus pertinebit, qua parte etiam nullum præsupponit subiectum, omnino instrumentum à creatione excluditur, eatenus enim adhibetur instrumentum, ut subiectum sua præuia operatione disponat, excluditur etiam ex eo, quod ad creandum requiritur potentia infinita, nam licet id, quod creatur sit finitum, deducitur tamen ex nihilo, quod infinite distat ab ente. At gratia licet communiter dicatur creari, quia à nullo agente naturali, sed à deo producitur, propriè tamen non creatur. Primo, quia non est per se subsistens, & illis propriè conuenit fieri, & creari, quibus conuenit esse, qualia sunt subsistentia.

2. quia præsupponit subiectum dispositum in quo recipiatur.

3. quia ad eam habemus naturalem potentiam, licet supernaturaliter habeatur, quod patet ex Aug. 1. de Prædest. Sanctorum, c. 1. ubi inquit, posse habere fidem, & charitatè, naturè est hominis, habere autem, gratia est fidelium, & patet etiam, quia Deus ad actus gratiæ, charitatis, & cæterarum virtutum infusarum, non se habet sicut causa totalis, sed sicut causa adiuuans Rom. 8. *Spiritus adiuuat infirmitatem nostram*, 2. Cor. 3. *Sufficiencia nostra ex Deo est*, & earum actus, sunt actus uite à nobis eliciti, eadem autem, est ratio gratiæ, & charitatis, fidei, & cæterarum uirtutum, quas Deus seruis suis infundit; Sed quia ista potentia non potest deduci ad actum ab agente naturali, propterea uirtutes istæ non sunt naturales, sed supernaturales, quia à deo supernaturali agere producuntur; quare in gratiæ productione, cessant omnes rationes quibus à creatione remouetur instrumentum, cum gratia prærequirat subiectum, cui adhiberi potest instrumentum, & non sit ens per se subsistens, nec omnino sit ex nihilo, cum præcesserit eius naturalis potentia, si non ut ex subiecto deducatur, saltem ut in eo recipiatur, & propterea potest esse instrumentum, productiuum gratiæ, sed non illius eductiuum de potentia animæ, cum non deducatur ex eius potentia, per quæ patet solutio prædicti argumenti satis difficilis, & non satis ab alijs soluti, patet etiam ex prædictis solutio aliorum argumentorum Scoti, nam licet gratia posset haberi eo modo quo exponit Scotus, illo tamen non saluantur Conciliorum & Sanctorum dicta, nec nostrorum Sacramentorum dignitas, & eius exempla de merito & motu, nobis potius suffragantur, nam licet præmium sit à præmiante, & non à merente, similiter & terminus, non sit à motu, sunt tamen aliquomodo eorum causa, nam merito debetur præmium, & motus est via ad terminum.

Gratiapropriè non creatur.

De

De Charactere, quid sit, & quod eius subiectum, & quod sit indelebilis, & quod pro Sacramentis non imprimantur characterem, non sit ponendus ornatus. Capit. V.

Alius proprius Sacramentorum effectus, est character in Quid sit. delebilis in anima, quem tria tantum Sacramenta imprimunt, Baptismus. s. Confirmatio, & Ordo, & est quoddam spirituale signum in genere qualitatis, quo anima perficitur respectu eorum, quæ sunt diuini cultus, ut illa recipi, vel alijs tradi possint; & formaliter est potentia, nam cum ex Arist. tria sint in anima, potentia, habitus, & passio, character non est passio, nam character est indelebilis, & passio cito transit, nec est habitus, quia nullus habitus potest ad bene, vel male se habere, hoc enim est solius potentia, at character ad utrumque se habet quare formaliter est quædam spiritualis potentia, id enim per quod aliquis, non tanquam ex commissione, uel ad perfectius operandum, sed simpliciter, & per se, potest aliquid agere, vel recipere, formaliter est potentia, sed character est huiusmodi, nam subtracto caractere baptismi, reliqua omnia Sacramenta uane recipiuntur, & subtracto caractere ordinis, consecratio & ablutio nullius sunt efficaciam, & solo caractere posito, omnia quæ cum debita intentione fiunt, etiam charitate, scientia, & alijs uirtutibus firmis, firma sunt; & rata, est ergo character supernaturalis potentia, & in tribus tantum Sacramentis imprimitur, in Baptismo, ut alia Sacramenta recipi possint, in Ordine, ut Sacramenta alijs tradi possint, & in Confirmatione, quo fideles Christi milites ad spirituales pugnam contra infideles deputantur.

Cum autem character sit potentia ad actus ordinata, eius immediatum subiectum non potest esse essentia animæ, sed eius potentia, & non quæcumque, sed intellectus, qui est principium dirigens, & applicans, nam licet proximum principium diuini cultus sit religionis uirtus, quæ est in uoluntate, & character sit potentia ad ea, quæ sunt diuini cultus, non ob id character est in uoluntate, nam fides & character inter principia religionis computantur, & respiciunt cultum diuinum secundum id quod est, & propterea subiectantur in intellectu, religio uero illum respicit secundum rationem boni, ut homo bene, & cum debitis circumstantijs ad actus religionis se habeat cum sit uirtus moralis, & propterea in uoluntate ponitur.

Quod eius subiectum.

Est indelebilis, & unde de hoc habet.

Hinc sequitur characterem esse indelebilem, non ex eo simpliciter, quod est in subiecto incorruptibili, nam gratia, quæ est in essentia animæ, & virtutes, quæ sunt in intellectu, vel in voluntate, amittuntur, quia sunt quædam formæ in anima, habentes esse completum, forma autem completa est in subiecto, secundum conditionem subiecti, & animæ conditio quamdiu est in hac vita, est ut sit mutabilis, secundum liberum arbitrium, consequens igitur est, quod gratia, & virtutes sint in anima mutabiliter, sed quod character sit indelebilis, supposita incorruptibilitate subiecti, prouenit ex hoc quod est quædam participatio Sacerdotij Christi in fidelibus eius; Christus enim habet plenam spiritualis Sacerdotij potestatem, quam communit fidelibus suis per characteris impressionem respectu Sacramentorum, & eorum, quæ pertinent ad diuinum cultum, sed Christi Sacerdotium est æternum *ps. Tu es Sacerdos in æternum*, ergo illius participata potestas debet esse æterna, unde videmus etiam in rebus materialibus, & corruptibilibus, quod consecratio Ecclesiæ, vel Altaris, semper manet, nisi Ecclesia, vel Altare destruantur; prouenit etiam ex natura ipsius characteris, quia character non est forma completa in anima, sed est quædam uirtus instrumentalis Sacerdotij Christi, uirtus autem instrumentalis magis attenditur secundum conditionem principalis agentis, & ideo licet anima, secundum liberum arbitrium sit mutabilis, & gratiam, & virtutes eam perficientes amittere possit, character tamen indelebiliter est ei impressus, quia non tam recipitur, secundum conditionem subiecti, quam secundum conditionem principalis agentis; quod ergo character sit indelebilis non est propter sui perfectionem, nam gratia, & caritas sunt perfectiores, & tamen amittuntur, sed propter perfectionem Sacerdotij Christi à quo deriuatur, sicut quædam instrumentalis uirtus.

Ornatum quare aliqui affirmauerint, & quod non sit ponendum.

Quo ad Sacramenta non imprimenda characterem, aliqui posuerunt ornatum in anima proprium illorum Sacramentorum effectum, & huius opinionis origo, hæc fuit, quia Innocentius 3. (& habetur in cap. cum Marthæ ext. de Celeb. Miss.) explicans mysterium Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti, tria in eo distinguit, scilicet Sacramentum & non res, res & Sacramentum, & res & non Sacramentum, nam cum Sacramentum sit in genere signi, id quod tantum significat, & non significatur, dicitur Sacramentum & non res, seu Sacramentum tantum, qualis est res sensibilis, ut ablutio, unctio, species panis, & uini; id quod significatur, & non significat aliquid aliud, dicitur res, & non Sacramentum, vel

vel res Sacramenti, & est gratia; id quod significat, & significatur, dicitur res, & Sacramentum, res quatenus significatur, & Sacramentum quatenus significat, & hoc in Sacramento Eucharistiæ est Corpus Christi, quod significatur speciebus panis, & significat gratiam; Et licet Innocentius loquatur solum de Eucharistiæ, tamen Doctores dicunt characterem in Sacramentis illum imprimentibus, esse rem & Sacramentum, quia Sacramentis catifatur, & significatur, & etiam significat gratiam, & id ad quod homines eo deputantur. S. Tho. in 4. dixit Sacramentum, & rem simul, reperiri etiam in alijs Sacramentis, & esse quendam animæ ornatum, sed in summa illum non posuit, & multi etiam Thomistarum illum negant, tamen Petrus de Palude illum conatur defendere, sed frustra, & dicit hunc ornatu ideo poni, ut sit res, & Sacramentum simul, & dispositio ad gratiam, sicut est character in Sacramentis illum imprimentibus, nam gratia non datur nisi sufficienter disposito, sed quia contriti sunt sufficienter dispositi, dixit hunc ornatum non dari contritis, sed attritis, & non manere cum gratia, cum sit ad eam dispositio, sed considerans, quod iste ornatu; est effectus Sacramenti, uidebatur absurdum quod non detur contritis, cum non ponant obicem, in eadē questione statim palinodiam cantans, & sibi contradicens, dixit dari etiam contritis, & manere cum gratia, immo subiungit esse effectum omnium Sacramentorum, quare hic ornatu, sine ullo fundamento, & sine ulla necessitate ponitur, & multas affert difficultates, quæ ergo facilitate affirmatur, eadem negatur, & dicimus rem, & Sacramentum simul, non reperiri in omnibus Sacramentis, & characterem non ideo imprimi, ut sit dispositio ad gratiam, ut ob id cogamur in alijs Sacramentis ponere ornatum sed quia (ut diximus) est quædam spiritualis potentia ad ea, quæ sunt diuini cultus, & quia hæc non æquè bene fiunt sine gratia, remotè & indirectè disponit ad gratiam, quatenus diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quam dignè impleant ea ad quæ deputantur; Et Sacramenta non tribuunt aliquam uirtutem, seu qualitatem, ut dispositionem ad gratiam, sed immediatè conferunt gratiam, non solum contritis, sed etiã attritis, & Baptismus illam etiam confert pueris, nam licet pueri non sint capaces alicuius propriæ dispositionis, & attritio non sit sufficiens dispositio ad gratiam, sine Sacramentis, nihilominus eis Sacramenta, vi propria, ex opere operato, gratiam conferunt.

S. Th. 4. 3.

Petr. de Pal. 4. d. 14 q. 1. art. 3. & 3.

Quot

Quot sint Sacramenta, & quæ in illis omnibus necessario, & essentialiter requirantur, & quomodo inter se differant. Cap. VI.

SI Sacramenta ea sola ratione instituta essent, ut gratiã virtute alicuius operis operati consequeremur, non opus fuisset multiplicare Sacramenta, sed quia deus, cuius perfecta sunt opera, ita Sacramentis gratiam confert, ut spirituales uitam perficiat, & pro diuersitate etiam spiritualium infirmitatum, proprias medicinas adhibeat, qui sunt duo præcipui effectus gratiæ, nos, s. deo vnire, & sanare, propterea secundum utramque rationem, septem fuerunt à Christo domino instituta Sacramenta, Baptismus. s. &c. nam licet Eucharistia sit sub diuersis speciebus, & plures sint ordines, tamen ratione unius significationis, & relationis ad unum, non sunt plura Sacramenta, cum Sacramentum sit in genere signi, quorum necessitas, ordo, & sufficientia sumitur, primo ex eo, quod hominem in vita spirituali perficiunt, per similitudinem ad vitam corporalem, nam primo Baptismo regeneramur in filios dei. 2. Confirmatione ad perfectum statum, & robur spirituale Christianæ vitæ perducimur. 3. Eucharistia nutrimur. 4. Pœnitentia ad sanitatem restituimur. 5. est Extrema unctio, quæ infirmitatis idest peccatorum reliquias remouet, & hominem ad finalem gloriam paratū redit. In ordine ad communitatem, perficimur. 6. Ordine quod dantur multitudinis gubernatores. 7. Matrimonio, quo subuenitur naturali defectui mortalitatis, ut sit etiam in Ecclesia carnalis propagatio, sed sanctificata, & deo dicata. Sumitur 2. ex eo, quod sunt remedia, & medicine contra peccata, nam Baptismus est contra carentiam vitæ spiritualis, Confirmatio contra animi infirmitatem, Eucharistia contra procliuitatem ad peccandum, Pœnitentia contra peccatum actuale post Baptismum commissum, Extrema unctio contra peccatorum reliquias, Ordo contra dissolutionem multitudinis, Matrimonium contra concupiscentiam personalem.

Quatuor necessario, & essentialiter (vt habetur ex Concilio Floren.) in quolibet Sacramento requiruntur. s. res à Deo determinatæ, tanquam materia, verba etiam determinata, tanquam forma, & Minister cum intentione faciendi id quod facit Ecclesia, quorum si uel vnum desit, non conficitur Sacramentum.

Præcipua Sacramentorum differentia sunt sex. Prima, quia

Quare
sunt sept.

Essentialiter
requiritur.
Cõc. Flor.

tria. s. Baptismus, Confirmatio, & Ordo, imprimunt characterē, & non reliqua, ex qua sequitur secunda; nam ratione indelebilis characteris, quem exprimunt, ista tria reiterari non possunt. Tertia est, quia Eucharistia, & matrimonium non solum sunt Sacramenta, sed Eucharistia est etiam Sacrificium, & matrimonium, est etiam naturalis contractus, ob quam causam Ecclesia circa Sacramentum matrimonij potest aliquid præcipere, quod sit etiã de necessitate Sacramenti; quatenus Sacramentum hoc, est quidam contractus, personas ad contrahendum habiles, inhabiles reddendo, & è contra; quod in alijs Sacramentis efficere non potest, sed ea, quæ circa reliqua statuit, vel innouat, sunt solum, necessaria necessitate præcepti, ita ut si omittantur, non ob id annulletur Sacramentum. Quarta est, quia in Sacramentis Baptismi, Confirmationis, & Matrimonij contrahitur cognatio, uel affinitas dirimens Matrimonium. Quinta est ratione necessitatis: nam tria sunt simpliciter ad salutem necessaria. s. Baptismus, Pœnitentia, supposito peccato mortali post Baptismum: at si non adest illa ministrantium copia, sufficiet contritio cum proposito illa suscipiendi, & Sacramentum ordinis, quod in Ecclesia necessarium est, sed non singulis. reliqua non sunt simpliciter necessaria, sed de bene esse, & sine illis saluari possumus, dummodo non adsit eorum contemptus, Sacramentum tamen Eucharistiæ propter illa uerba Christi. *Nisi manducaueritis carnem, &c.* annumerandum etiam est inter Sacramenta simpliciter necessaria, respectu adultorum, cum sumi potest; nam respectu puerorum, intelligitur de spirituali manducatione, dum suscipiunt Baptismum. Sexta est ratione gratiæ, in cuius collatione omnia conueniunt; nam gratiæ, quæ eis datur, pro eorum diuersitate, diuersi attribuuntur effectus, gratia enim baptismi, renascimur; confirmationis, roboramur; Eucharistiæ nutrimur, pœnitentiæ spiritualiter, extremæ unctiois etiam corporaliter prout expedit animæ, sanamur, ordinis, Ecclesia gubernatur, & spiritualiter multiplicatur, matrimonij verò, corporaliter augetur.

In quibus
differant.

DE

De Sacramento Baptismi.

Quid sit Baptismus, De supplendis exorcismis, & de Baptismo in nomine Trinitatis, Genitoris, Geniti, & Procedentis, vel Christi. Cap. VII.

Baptismus est ablutio Corporis exterior, sub præscripta forma verborum, cum debita intentione, Eius materia est aqua naturalis, Forma est, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ego, tamen & Amen, non sūt de essentia, & Sacramētū nō est aqua, nec uerba, sed utriusq; vsus, idest ablutio cum prolatione verborum. Non potest reiterari, etiam sub conditione, quando sciri potest an fuerit collatus, at quando omni diligentia adhibita sciri non potest, ut de infantulo exposito, baptizandus est cum conditione iuxta communem sententiā, quia sic non reiteratur baptismus, dato quod esset baptizatus, sicut reiteraretur si baptizaretur simpliciter, & sine conditione. Non defuit, qui diceret non esse exorcizandos illos, qui fuerunt baptizati domi, quando ducuntur ad Ecclesiā, ut suppleantur omissa, nam dæmon virtute baptismi domi collati fuit expulsus. Sed ad pauca respicientes facillè determināt. Communis vsus est in contrarium, & sequendus, nec vlla fit Sacramento iniuria, nam cum baptismus conferat gratiam, dæmonem expellit ab anima, sed expulsus ab anima potest esse in corpore, ut videmus in obsessis à dæmone, qui sunt contriti, confitentur, & sumunt Eucharistię Sacramentum, & licet sint in gratia adhuc tamen dæmon est in eorum corporibus, & rectè ei imperando dicitur, ut recedat, & det locum Spiritui Sancto; non enim anima solum, sed etiam Corpus iuxta Apostolum debet esse templum Spiritus Sancti, & quod dæmon expulsus ab anima vi Sacramentorum, non expellatur eadem vi, etiam à Corpore, non est ex eorum imbecillitate, sed quia Deus ad diuersos effectus diuersa instituit media, & ut sic etiam ostendat exorcismorum vim, & non esse omittendos propter Sacramentorum vsus, humana enim superbia dum maiora tractat facile minora contemnit. Et ut inquit Sylu. experientia docuit multos, qui non fuerunt in baptismo exorcizati, fuisse postea in adulta ætate à dæmone obsessos, & fuisse etiam liberatos per hoc, quod exorcismi omitti, fuerunt suppleti.

Circa

Circa formam dubium est, an teneat Sacramentum si alijs nominibus inuocetur Trinitas, ut si dicatur Ego te baptizo, in nomine genitoris, geniti, & procedentis ab utroque, uel in nomine Trinitatis, uel in nomine Christi, in quo denotatur Pater ungens Filius unctus, & Spiritus sanctus quo unctus est, Et cōmunis sententia est, quod nisi conferatur sub forma à Christo expressa. In nomine Patris, &c. non teneat Sacramentum. Caietanus tamen à communi sententia recedens, existimat baptismum his tribus modis collatum esse verum Sacramentum, cuius ratio est quia his tribus modis inuocatur, & exprimitur Trinitas, primò quidem explicitè, reliquis uerò implicitè, nam Christus quando instituit formam baptismi, non arctauit uirtutem formæ ad illa uerba, In nomine Patris, &c. sed ad Sāctissimæ Trinitatis inuocationem, tanquam causæ principalis Baptismi, & gratiæ, quæ in eo datur; quibuscumque ergo uerbis significetur Trinitas, Sacramētum tenet, & maximè si in nomine genitoris, geniti, & procedentis ab utroque conferatur, cum ita expressè his nominibus confiteamur Trinitatem, sicut & illis; & genitor, & genitus æquè significant primam, & secundam personam, sicut Pater, & Filius, licet ratio formalis sit diuersa, nullum enim ex his nominibus formaliter significat personas, nam pater significat solam paternitatem in concreto, idest formaliter significat paternitatem, materialiter uerò significat personam habentem paternitatem, & genitor significat generationem actiue in concreto, idest formaliter significat actum generandi, materialiter uero personam, quæ generat, concretum autem utrobique est persona Patris, de Trinitate loquendo, quæ realiter, & formaliter ex parte rei, identificatur relationi paternitatis, & generationi actiue. Et non est habenda ratio formalis significati, sed materialis, puta personæ, quæ utroque nomine significatur: & confirmat, quia satis est, quod nomina ex accomodatione vsus idem significant, unde si nobilis assuetus semper loqui de se in plurali, dicat nos baptizamus te, &c. uel si ignarus dicat ego te baptizo in nomine patriæ, filio, & spiritu sancto baptismus tenet. De baptismo etiā in nomine Trinitatis, & in nomine Christi habetur determinatio Nicolai Papæ in cap. à quodam Iudæo de cons. dist. 4. qui ad cōsulta bulgarorum respondens inquit, qui in nomine Sanctæ Trinitatis, uel tantum in nomine Christi (quod in actibus Apostolorum legitur) baptizati sunt, (unum quippe idemque est, ut S. Ambrosius exponit) rebaptizari non debent.

Fateor argumenta Caietani aliquam difficultatem, & probabili-

De mutatione formæ.

Caietani sententia.

Contraria sententia est tenenda.

De supplendis exorcismis.

Sylu. de strig. lib. 2. c. 12.

bilitatem præferre, sed quia formæ Sacramentorum sunt instituta, & determinata à Christo Domino, & ab illis dependet Sacramentorum uirtus, ad iudicandum de Sacramentorum formis, nõ tam insistendum est rationibus, quam testimonijs sacris, iuxta Sacrorum Doctõrum expositionem. cum igitur Christus hanc præscripserit baptismi formam, & communis Sanctõrum, & Doctõrum sententia sit, quod baptismus, qui non est collatus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, non teneat, ab hac communi sententia nullo modo recedendum esse putamus, quæ etiã uideatur Ecclesiæ determinatione confirmata, nam Pelagius in cap. si reuera de consec. dist. 4. inquit, quod qui aliter, quam in nomine Trinitatis, explicitè. s. iuxta formam Euangelicam, baptizati sunt, si ad fidem catholicam ueniunt, sine ullo dubitationis ambiguo in Sanctæ Trinitatis nomine baptizari debent, & idem Pelagius in capit. multi ead. dist. inquit, multi sunt, qui in nomine solummodo Christi, una etiam mersione se asserunt baptizare, & subdit hoc esse contra Christi præceptum, qui discipulis suis dixit baptizate in nomine Patris, & c. quod Christi præceptum intelligendum est de forma, & non de trina immersione. & Zacharias in capit. In synodo ead. dist. refert in Anglorum Synodo determinatum fuisse, quod baptismus in nomine Trinitatis conferri debet, & si uel una non exprimat persona, nullus est baptismus, & hoc certo tenendum esse dicit, quia nullus potest esse perfectus Christianus, nisi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti fuerit baptizatus. Et huius etiã rationem reddere possumus, nõ sicut ablutio nõ solum aqua naturali, sed etiã artificiali fieri potest, quia tamẽ naturalis est cõmuniõ, & magis propria, ipsa sola est instituta materia baptismi, ita etiam licet multis modis possit inuocari Trinitas, illa tamen sola nomina Christus in baptismo assumi uoluit, quibus communius, & magis propriè personæ nominari consueuerunt, & ista sunt, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, quæ sunt nomina propria personarum, & non ex accommodatione usus, sicut genitor, genitus, & procedens, nam personæ non constituuntur per actus notionales, qui significantur nominibus genitoris, geniti, & procedentis ab utroque, sed per relationes Patris, Filij, & Spirationis passiuæ, quam importat Spiritus Sanctus, & persona relatione constituitur, & formaliter est ipsa relatio subsistens, prima persona Patris constituitur paternitate, & est paternitas subsistens, quare propriè uocatur pater, & magis propriè, quã apud nos Petrus & Paulus suis proprijs nominibus nominantur, Similiter, & Filius

Filius, & Spiritus Sanctus, in quo deceptus est Caietanus, qui existimauit hæc nomina significare personas ex accommodatione usus, sicut genitor, genitus, & procedens ab utroque, quod est falsum, nam pater, & filius, licet sint nomina communia, tamen ut dicuntur in diuinis, sunt nomina propria personarum, & non ex accommodatione usus, cum personæ formaliter sint ipsæ relationes eis propriæ, subsistentes significatæ, at genitor, genitus, & c. significant personas ex accommodatione usus, non solum, quia sunt communia, sed etiam, ut dicuntur in diuinis, quia formaliter significant actus notionales, & personæ non constituuntur a se ipsis notionalibus, sed relationibus, & propterea propriè, & formaliter, non significant personas, sicut Pater, & c.

Ut autem respondeamus argumētis Caietani, notandum est, quod variatio uocū dupliciter fieri potest, primo, quoad uoces solū, & nõ quoad principalia significata, & hæc non obest Sacramēto, cū enim uerba Sacramentorū habeant efficaciam ex eo, quod significant, manente eadē uocū significatione, est eadē Sacramentorū uirtus, & ita quacumq; lingua proferatur forma, siue hæbraica, siue græca, siue latina, siue alia materna, Sacramētū tenet. 2 potest fieri variatio uocū, & significatorū simul, & hoc dupliciter, primo secundū totalē, uel principalē earum significationem, ut si dicatur ego te baptizo in nomine Trinitatis, quia nomen Trinitatis nõ significat personas diuinas, sed numerū personarū, similiter etiã si dicatur in nomine genitoris, geniti, & procedētis, nam licet significet personas, nõ tamẽ illas significat principaliter, & secundū earū formalē, & cõstitutiuā rationē, sed quatenus significat earum actus notionales, & cū sic variatur uerba formæ, secundū eorum principale significatū, nõ tenet Sacramētū, nam uirtus Sacramēti data est uerbis principaliter significatibus ea, quæ sunt de integritate Sacramenti, & secundum earum principalem significationem. 2 potest fieri uariatio uocum, & significatorum, sed nõ quo ad principalem significationem, ut si Prælati assuetus loqui in plurali dicat, nos baptizamus te. & si ignarus ex imperitia linguæ, dicat ego te baptizo in nomine Patri, & Filio, & Spiritus sancto, & Sacramentum tenet. Sed quo ad baptismum in nomine Christi, in primitiua Ecclesia ex diuina dispensatione sic conferebatur, ut Christi nomen, quod iudæis, & gentibus, odiosum erat, honorabile redderetur, dū ad eius inuocationem Spiritus sanctus in Baptismo uisibiliter dabatur, cessante autem causa, cessauit dispensatio, & ita nūc baptismus in nomine Christi non teneret, ut determinauit Pelagius in d. cap. multi

Solutio argumentorū Caietani.

Quod

Quod autem dixit Niccolaus in d. cap. à quodam iudeo, intelligendum est pro tempore primitiue Ecclesiæ; & potest etiam dici, quod responderit non determinando, sed quid senserit tanquam doctor particularis, innixus vsui Apostolorum, & auctori tati S. Ambrosij, qui cum reddat rationem dispensationis factæ in primitiua Ecclesia, quia. s. etiam in nomine Christi intelligitur tota Trinitas, existimauit S. Ambrosium approbasse pro omni tempore baptismum in nomine Christi.

De Ministro Baptismi, Qui debeant baptizari, An paruuli infidelium sint baptizandi inuitis parentibus, Et quid si de facto baptizentur.
Cap. VIII.

Qui baptizare possunt.

Quo ad illos, qui baptizare possunt, Ex officio solus Sacerdos baptizare debet, & baptizare cum solemnitate ad eum solum pertinet, Sed quia hoc Sacramentum est omnibus necessarium, ob id in casu necessitatis, sine solemnitate, omnes, etiam mulieres, imo & infideles (dummodo habeant intentionem faciendi id, quod facit Ecclesia, & vtantur debita forma, licet ipsi credant Ecclesiam nihil efficere) baptizare possunt: presente tamen Sacerdote, clericus non debet baptizare, nec laicus presente Clerico, nec mulier presente uiro, & in necessitate sine solemnitatibus, & cæremonijs debitis baptizatus, rebaptizari non debet, nec etiam sub conditione, sed ad Ecclesiam ducetur, ut suppleantur ommissa, & nullo modo reiteranda erit ablutio, & forma: at si dubitaretur de aliquo an sit baptizatus, ut in filio exposito, hoc solo casu non simpliciter, sed sub conditione (ut diximus) baptismus conferri poterit, sic enim dato, quod fuerit baptizatus, non rebaptizatur, cum iuxta conditionem non baptizetur.

Qui baptizandi.

Illi autem soli baptizandi sunt, qui aliàs baptizati non fuerunt, non sunt autem baptizandi adulti sanæ mentis, si nolint, uel si non apparent sufficienter dispositi, sed in hoc casu Sacramentum teneret, imprimeretur character, & recedente fictione daretur gratia, secus in priori, ob defectum intentionis suscipientis, nec etiã sunt baptizandi amentes, qui aliquando sanæ mentis fuerunt, nisi habuerint voluntatem suscipiendi baptismum, amêtes autem à natiuitate, qui nulla habent lucida interualla baptizari possunt, sicut, & pueri baptizantur in fide Ecclesiæ.

De paruulis infidelium.

Paruuli tamen infidelium ante vsu rationis inuitis parentibus ba-

bus baptizandi non sunt, si sub eorum cura existunt, cum. n. sint secundum ius naturale sub cura parentum, quamdiu ipsi sibi prouidere non possunt, esset contra iustitiam, illos inuitis parētibus baptizare, nō secus (quod tamen nō est omnino simile) ac si quis habens usum rationis, baptizaretur inuitus; nā licet homo sit magis dei, quā patris, & sui ipsius, tamē ordinatur ad deum per rationē per quam Deum cognoscere potest, & pueri ante vsu rationis ordinantur in Deum per rationem parentum, quorum cura naturaliter subiacet, & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsos diuina agenda; at si baptizaretur verè essent baptizati, quia Ecclesia pro illis consensum præstat, cum careant usu rationis, quem non sic præstat pro adultis, qui sunt capaces proprii consensus, & propterea non est omnino eadem ratio de pueris baptizatis inuitis parentibus, & de adultis contradicentibus.

De hoc tamen est inter doctores controuersia, nam Petrus de Palude dicit pueros inuitis parentibus baptizatos, non esse verè baptizatos. Archid. ex S. Thom. inquit Baptismum tenere, Syluest. dicit se hoc apud S. Thom. non inuenisse. Caiet. & Sotus dicunt non esse quidem baptizandos, sed baptismum tenere, & hanc etiam esse sententiam S. Thom. quatenus dicit ideo non esse baptizandos, quia de facili ad infidelitatem redirent. Cum hæc scriberem accidit casus, nam mulier hebræa, vidua, concepit ex hæbreo, & ad occultandum peccatum, peperit in domo cuiusdam mulieris Christianæ, quæ puerum, ad hospitale innocentum misit, ubi fuit baptizatus, quod cum parentes rescuissent, summa instantia, etiam in iudicio sibi reddi petierunt, non tamen obtinuerunt. Sed cum multa sint, quæ non possunt licitè fieri, facta tamen tenent, hoc est unum, ex illis, & dicimus Baptismum tenere donec aliter ab Ecclesia declareretur. Et huius solutio, ex solutione alterius difficultatis dependet, cum enim requiratur baptizandi intentio, & consensus, dubium est, an pro illis, qui non sunt capaces proprii consensus, & intentionis, suppleant, & consentiant parentes, an Ecclesia, & an baptizentur in fide parentum, uel Ecclesiæ. Si consentiunt parentes, illis contradicentibus non, erit baptismus, si Ecclesia, baptismus tenebit, quia cum Ecclesia non declarauerit se aliquibus denegare consensum, tenendum est, quod illum præbeat pro omnibus pueris, qui baptizantur, in fauorem Sacramenti, & salutis animarum. Quod autem Ecclesia pro illis consensum præbeat, docet S. Thom. 3. p. q. 68. art. 8. ubi dicit, quod regeneratio spiritualis, quæ

Q. si

fit per baptismum, est quodammodo similis natiuitati carnali, quantum ad hoc, quod sicut pueri in maternis uteris constituti, non per se ipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur, ita etiam pueri nondum habentes usum rationis, quasi in utero matris Ecclesie constituti, non per se ipsos, sed per actum Ecclesie salutem suscipiunt, & probat etiam ex S. August. de pecca. mer. & rem. ubi dicit, Mater Ecclesia os maternum paruulis præbet, ut Sacris mysterijs imbuantur; quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiam, Et ad Bonifacium inquit, Offeruntur paruuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam ab eis quorum gestantur manibus, quam ab vniuersa societate sanctorum, atque fidelium. Et probatur etiam primo, quia Ecclesia dat compadres, qui baptizandorum nomine respondeant, & promittant, & illos in fide instruant, inter quos etiam spiritualem cognationem inducit, nec obstat, quod illos etiam dat adultis, qui per se ipsos respondent, & consentiunt, nam cum sint capaces proprii consensus, illum requirit, & dat eis compadres, ut instruantur, pueris autem, & amentibus, ut etiam eius nomine consentiant. Secundo, hoc euidentius patet in baptismo derelictorum, & expositorum quorum parentes ignorantur. Tertio, dato, quod baptizetur infantulus inuitis parentibus, & postea parentes ad fidem conuertantur, peto an ille puer sit postea rebaptizandus, certè negabitur, ergo baptismus tenuit. Posset, quidem Ecclesia declarare, quod non intendit præbere consensum puerorum nomine quando parentes sunt infideles, nisi consenserint, sed quousque contrarium declarat, tenendum est illos esse baptizatos. Et si obijciatur, quod intentio Ecclesie satis patet ex hoc, quod nemini iniuriam facere intendit, & ut diximus contra iustitiam est illos inuitis parentibus baptizare. Respondetur, quod cum hic videatur aliqua iniustitia, propterea Ecclesia illos non baptizat, & etiam propter periculum, ne postea parentum nequitia, deficiant à fide; quæ etiam est potissima causa, nam filij ita sunt sub cura parentum, quod Ecclesia posset contra illos agere, & eos ab illis tollere, quando abutuntur iure suo, sed suauiter disponens, considerat non tam, quid possit, quam quid expediat: Sed quia dato, quod aliquis de facto baptizetur, irrogaretur iniuria baptismi, si traderetur parentibus tamquam non baptizatus, propterea ita illos non baptizat, quod in fauorem Sacramenti quando de facto baptizantur, pro illis consensum præbeat, idque

idque eo magis, quia occulto dei iudicio credendum est id fieri, & potest etiam dari casus in quo id magis expediat, ut est casus propositus, qui nunc Florentie accidit, nam credo mulierem illam benè fecisse, mittendo infantulum occultè ad Hospitale Innocentium, probabiliter enim credere poterat, quod illa hebrea, sicut in eius domo peperit, ut suum occultaret peccatum, ita etiam ob eandem causam infantulum esset occisura. Et Sot. d. 5. q. 1. art. 10. in fine, dicit, quod si Christianus inueniret infantulum iam iam moriturum de quo nulla sit spes salutis, posset illum baptizare, non solum clanculo, sed etiam parentibus præsentibus, nisi sic obstarent, ut sine scandalo id fieri non possit, quia nulla irrogatur fidei iniuria, cum nulla timeatur apostasia, nulla etiam fit iniuria parentibus, quia illum statim sunt per mortem amifuri, & infantulo magnum beneficium confertur. Si autem de facto paruuli infidelium inuitis parentibus baptizarentur, essent tradendi, etiam inuitis parentibus, Christianorum custodia, & cogendi semper Christianè viuere.

Illi autem, qui non sunt sub cura parentum, quales sunt, derelicti, uel capti in bello, baptizari possunt, quod si habent usum rationis, quantum ad ea, quæ sunt iuris naturalis, & diuini, sunt suæ potestatis, & ideo inuitis parentibus baptismum suscipere possunt, & ad suscipiendum induci.

Cum etiam de necessitate baptismi, sit quod corpus abluatur, pueri in uteris maternis existentes baptizari non possunt, sed expectandus est totalis eorum egressus ex utero, at si aliqua pars pueri apparet, & timetur mors, illa, quæcumque sit, ablui potest cum debita forma, & erit uerus baptismus.

De existēte in utero.

De effectibus Baptismi.

Cap. IX.

Per baptismum tolluntur omnia peccata, tam originale, quam actualia, & omnis pœna pro illis debita, ita ut nulla sit pro illis iniungenda satisfactio; gratia, & uirtutes infunduntur; cum enim per baptismum incorporemur passioni, & morti Christi, iuxta illud Rom. 6. Si mortui sumus cum Christo, &c. passio Christi omni baptizato ap-

Effectus Baptismi.

Q 2 pli-

plicatur ad remedium, ac si ipse baptizatus, passus, & mortuus esset, ob quam causam per baptismum debet etiam totius pœnæ reatus dimitti, quod etiam exigit natura ipsius baptismi, cum enim sit Sacramentum regenerationis, uetus homo in eo totaliter extingui debet, & nouus indui, quæ rationes non militant in alijs Sacramentis, quare qui cum baptismali gratia moriuntur, statim ad cœlum euolant, ob quam causam dicitur, baptismum aperire ianuam cœli.

De pœnalitatibus.

Huius autem uitæ pœnalitates, baptismus non tollit, similiter nec corruptionem naturæ, sed illas ad exercitium, & meritum relinquit, ut sic etiam magis conformemur Christo, cuius membra per baptismum efficitur, qui licet fuerit plenus gratia, & uirtute, ab instanti suæ conceptionis, habuit tamen corpus passibile, & post passionem, & mortem, illud ad uitam gloriosam resuscitauit, & ita baptismus huius uitæ pœnalitates tollit à iustis in generali resurrectione, in qua completur, & perficitur nostra regeneratio. Nec ob id sequitur falsum esse, quod dicitur Baptismum statim tollere omne peccatum, & omnem pœnam peccati, nam concupiscentia, fomes, & pœnalitates, in se non solum non sunt peccata, sed nec etiam propriè pœna peccati, nam sunt naturales, & sequuntur ex principijs naturæ quatenus sensibiles sumus, & ex contrarijs constamus, sed in statu innocentia, dono iustitiæ originalis, sensus subdebantur rationi, & elementorum ex quibus constat corpus humanum, debita seruabatur proportio, & temperies, at per peccatum amisso freno iustitiæ originalis, sensus, & elementa suum tenuerunt cursum; sensibilis concupiscentia contra rationem insurrexit (quæ non est peccatum, imo potest esse occasio meriti, quatenus uoluntas ei resistit, sed peccatum est ei contra rationem consentire) & elementa mutua actione ad corruptionem disponunt, & illam tandem inducunt, quorum, peccatum non fuit causa per se, sed tanquam remouens prohibens, quatenus, scilicet fuit causa amissionis iustitiæ originalis. Et S. Ansel. de conceptu uirginali, & peccato originali, cap. 5. dat exemplum de indomita fera, quæ ruptis uinculis discurrendo sequitur, & nauis quæ si gubernator dimisso gubernaculo eam dimiserit, uentis, & motibus maris uagatur, & inuehitur in quælibet pericula: fera indomita multa damna ui sua efficere potest, & nauis in mari, natura sua, uentis, & undis uagatur, sed uinculis, & anchora reti-

retinentur, & illa soluens, damnorum quæ ex fera, & uentis sequuntur, est causa, non per se, sed quia remouit prohibens; Quatenus tamen concupiscentia est aliquo modo effectus peccati uocatur ab Apostolo peccatum, eo modo quo litera dicitur manus scribentis. Et si baptismus dicitur diminuire concupiscentiam, & fomitem, non est, quia illum in se dimiuat, nam baptizati eandem concupiscentiam sentiunt, quam & non baptizati, imo etiam multi maiorem, ratione complexionis, cum sit naturalis, sed dicitur diminuire quatenus dat gratiam ad ei resistendum, & etiam quatenus reprimat vires dæmonum, nam licet concupiscentia sit naturalis, dæmonum tamen tentationibus etiam excitatur, & augetur, & quo magis augetur vires unius inimici, eo magis dicuntur minui vires alterius, ex quibus patet, quod per baptismum fit plena peccati remissio quo ad culpam, & pœnam, etiam si modo non tollantur fomes, concupiscentia, & pœnalitates, quæ tamen cum sint aliquo modo effectus peccati, tollentur à iustis (ut diximus) uirtute baptismi in generali resurrectione, in qua perficitur nostra regeneratio.

Hos autem effectus non suscipiunt illi, qui sine debita dispositione in peccato mortali, ad baptismum accedunt, uerum si baptizari intendunt, recipiunt characterem, uirtute cuius recedente fictione illos suscipiunt, non quasi opera nostra mortua reuiuiscant, sed quia Baptismus in mortali susceptus, est opus Dei, & non est omnino mortuum; ut est opus hominis, ipsa indigna susceptio, non solum est opus mortuum, sed mortiferum, at ut est opus Dei, cum reiterari non possit, noluit Deus esse omnino mortuum, sed quod ratione characteris, quem imprimit, recedente fictione conferat gratiam, quod non est commune omnibus Sacramentis: Sotus putat hoc esse proprium Baptismi, sed credo, quod omnibus, & solis Sacramentis imprimentibus characterem conueniat, ratione ipsius characteris, non quasi sit dispositio ad gratiam, ut ob id in alijs Sacramentis sit ponendus ornatus, tanquam dispositio ad gratiam, ut diximus, cap. 5. sed quia illa Sacramenta deputant homines ad aliquod ministerium peragendum, uel suscipiendum, & character est potestas, Deus autem suos ministros idoneos facit, non solum ut possint, sed etiam, ut bene possint id ad quod deputantur, & propterea Sacramenta illa, si non conferunt gratiam quando recipiuntur, illam conferunt recedente fictione, ratione characteris, & ministerij ad quod deputant. Nec ob id est opus, quod amissa gratia recepta

Tacite difficultatis solutio.

Sot. 4. f. d. 6. q. 1. art. 8. Quibus Sacramentis conueniat.

Solutio tacite argummenti.

illam denuò conferant, nam per Sacramentum pœnitentię recuperari potest, non enim est eadem ratio, nam sicut per Sacramenta deputantur ministri, ita etiam per eadem Sacramenta debent fieri idonei, gratia, quam conferunt, quam si amittunt, subintrat pœnitentia, cum propria culpa amiserint.

De Baptismo flaminis, & sanguinis, & de pueris, qui baptizari non possunt, & qui sunt in utero matris. Cap. X.

Triplex
baptism⁹.

Cum autem Deus non alligauerit virtutem suam Sacramentis, peccatum originale, & actualia etiam, remittuntur, & gratiam conferunt sine baptismali ablutione, per hoc scilicet, quod quis martirium pro Christo patitur, uel eius cor à Spiritu Sancto in Deum per charitatē mouetur, quando saluari aqua ablui non potest; ob quam causam ponitur triplex baptismus, aquæ, sanguinis, & flaminis, sed solus baptismus aquæ est Sacramentum, & characterem imprimit, baptismus flaminis est pro solis adultis, cum infantes non sint capaces proprii actus, quo baptismum desiderant, & ferantur in Deum, at baptismus sanguinis est etiam pro paruulis, ob martirij priuilegium, conferendi gratiam ex opere operato, imo Sotus tenet, quod prodest etiam paruulis in maternis uteris existentibus, si eorum matres pro Christo martirium subirent, de paruulis natis, qui in odium Christi, & Christianæ religionis occiduntur, non est dubium, ut patet de Innocentibus, de illis autem qui in maternis uteris existunt, & non sunt capaces baptismi aquæ piè creditur, cum ipsi quoque propter Christum cum matre occiduntur.

Caiet. sententia de pueris, qui baptizari nō possunt.

Non est autem hoc loco audiendus Caietanus, qui de pueris ante usum rationis, quibus Sacramentum Baptismi, aliqua de causa applicari non potest, dicit, quod si signo crucis cum inuocatione Trinitatis muniantur, sufficit eis ad salutem, quod etiā extendit ad illos, qui in utero moriuntur, licet de istis non ita assertiuè loquatur, & hoc uocat dei supplementum, ubi Sacramentum, uel aliquid essentiale ei deest. Non negamus Deum id facere posse, cum eius virtus non sit alligata Sacramentis; nec etiam negamus Deum aliquos sine Sacramento sanctificasse, sed dicimus hoc non posse pro certa, & uniuersali regula assignari, ut uidetur asserere Caietanus, & de illis, qui sine baptismi moriuntur quantumcumque signentur signo Crucis, nisi de eorum Salute aliqua habeatur reuelatio, non esse loquendum iuxta priuilegium quibusdam

Cōtra Caietanium.

busdam factum, sed secundum legem, quam in Euangelio habemus, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* dicimus etiam, quod illi quos constat in utero sanctificatos fuisse, ut Hieremias, & Ioannes Baptista, non propterea fuerunt sanctificati, quia non potuit eis applicari Sacramentum, uel quia aliquibus uerbis, & signis fuit eis applicata fides, loco Sacramenti, uel propter meritum parētum, sed propter diuinam prouidentiam, quia tales paruulos ad aliquod egregium commune bonum ordinauit.

Contra hanc Caietani sententiam Sotus multa facit argumenta, & præcipua sunt. Primum, quia asserere, quod sit aliud ordinarium remedium diuinitus institutum, est manifesta hæresis, cum Christus tanquam certissimam legem dixerit, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum cœlorum. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, qui uero non crediderit condemnabitur.* & ad Titum 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis,* & ad Ephes. 5. *mundans eam lauacro aquæ, in uerbo uitæ.* In lege naturæ sola fides sufficiebat aliquo actu applicata paruulis, similiter & in lege scripta pro fœminis, & etiam pro masculis ante octauum diem, pro quibus post septimum diem, erat Circuncisio, quæ omnia remedia applicandæ fidei per euangelicam legem cessarunt, & abolita sunt, & eorum loco successit baptismus, re, uel uoto susceptus, sine quo nullus saluus esse potest, iuxta Christi uerbum. ex quo contra Caietanum sic arguitur, illa consignatio, seu benedictio, uel commendatio pueri, quo modo prodest puero, uel quasi applicatio fidei, instar Sacramenti, sicut in lege naturæ, & hoc non, tum quia illa remedia applicandæ fidei, iam cessarunt, & eorum loco est solus baptismus, tum etiam quia ponere hoc, tanquam regulare, & uniuersale remedium, quod semper sufficiat, est ponere quantum ad effectum gratiæ, aliud genus Sacramenti; nec etiam potest asseri tanquam priuilegium dei, quia nullibi habetur, sed bene habetur lex in contrarium, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Vel illi prodest tanquam baptismus flaminis, & hoc non, nam baptismus flaminis non est nisi conuersio hominis per fidem, charitate operante, quæ quidem in paruulis esse nō potest; Nec potest dici, quod parentum, seu offerentium oblatio, & oratio eis mereatur gratiam, nam nemo potest mereri alteri primam gratiam de congruo, nisi ipse sit in gratia, & licet sit in gratia, non potest illam alteri mereri, nisi merendo illi bonum motum liberi arbitrij, qui tamen in paruulis esse non potest. Secundum argumentū, quia nusquam apud August. & Sanctos Patres, reperitur baptismi vi-

Sot. 4. d. 5.
q. vni. ar. 2
& 11.

cem suppleri, nisi per baptismum sanguinis, aut flaminis, si autem pro paruulis esset aliqua benedictio, uel oblatio, quae suppleret vicem baptismi, Sanctorum patrum, & Ecclesiae doctrina esset diminuta in re maximi momenti, quod nullo modo est dicendum. Tertium, quia Sancti patres non solum non afferunt hoc remedium pro paruulis, uice baptismi, sed etiam illud expræsse negant, dum dicunt eos, qui sine baptismo moriuntur damnatos esse, & cum Sanctorum testimonia sint innumera, vno aut altero contenti erimus. Aug. lib. de bapism. paru. & habetur de conf. dist. 4. cap. Nulla. inquit. Nulla præter baptismum salus promittitur infantibus, quia infantes si per sacramentum, quod ad hoc est diuinitus institutum, in credentiũ numerũ non transeunt, in tenebris manent, & epist. 28. ad Hieron. inquit. Quisquis dixerit, quod in Christo uiuificabuntur paruuli, qui sine Sacramenti eius perceptione de vita exeunt, hic profecto, & contra apostolicam prædicationem uenit, & totã cõdemnat Ecclesiam, ubi propterea cum baptizandis paruulis festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur aliter eos in Christo uiuificari non posse. Et non loquitur solum de pueris infidelium, sed etiam de pueris Christianorum, qui etiam portantur ad Ecclesiam, ut baptizentur, & ante baptismi susceptionem moriuntur.

Argumenta contra sententiam cum solutionibus. Primum argumentum. Solutio.

Sed respondendum est argumentis Caietani, arguit. n. primo. Fides non fuit maioris vigoris apud ueteres, quã est apud nos, sed non obstante præcepto Circumcisionis, dum necessitas ante octauum diem urgebat, sufficiebat fides parentum applicata per signũ legis naturæ, ergo etiam modò, non obstante præcepto baptismi, sufficit in simili necessitate applicare illam fidem cũ signo Crucis. Respondetur concedendo fidem apud nos non esse minoris uirtutis, sed multo maioris, quã apud ueteres, non solum quia est magis explicita, sed etiam, quia pluribus Sacramentis applicata, gratiã & copiosiorẽ cõfert, & Cœli ianuas aperit, neque ob id sequitur, quod si pueris hæbreorũ poterat applicari fides ante octauũ diẽ per aliud, quã per circumcisionis signũ, possit & nobis quoque aliter, quã per baptismũ; nam ante octauũ diem prohibita erat circumcisio, & propterea pro illo tempore debuit relinqui remedium, quod erat in lege naturæ, & adhuc remanserat pro faminis, at baptismus potest conferri quocumque tempore, & in necessitate à quocumque, & eius materia est communissima, ubique & semper reperitur, & propterea cum omnia alia remedia, & Sacramenta antiqua cessauerint, non opus fuit aliquod relinqui ad supplendam vicem baptismi; & finisset ur

stetur, quod si daretur casus in quo non posset haberi aqua, Infantia. puer ille Christianorum, esset deterioris cõditionis puero olim hæbreorum, Respondetur, quod cum simus in tot, & tantis, melioris cõditionis, nõ est inconueniens si in uno particulari, & potius imaginario casu, simus deterioris conditionis, & si daretur etiam casus, id non esset attribuendum deteriori conditioni, sed diuino iudicio, sicut & de illo, qui moritur dum ad baptizandum fertur, dicit Aug. iudicia Dei abyssus multa. Solutio.

Secundum argumentum est pro puetis, qui in uentre moriuntur, quia rationabile est, quod diuina misericordia prouiderit homini in quolibet statu de aliquo remedio salutis, ille autẽ status puerorum in utero morientium, non habet aliud remediũ, nisi illud modum applicandæ fidei, ergo illo modo saluantur. Respondet Sotus pueros in uentre nõ facere statũ, quia nõdũ prodierunt in lucẽ, sed sunt maternò supposito colligati, cuius nutrimento alantur, & propterea in nulla unquam lege pro illis fuit aliquod remediũ, nam in lege naturæ, & scripta, non poterat illis applicari fides, remediũ ergo, quod pro illis est, est pro tempore quo prodent in lucem, & qui in uentre moriuntur, non possunt de Deo cõqueri, quia illos nõ occidit nisi per causas naturales, quas cursum suũ agere finit, & si dãnantur, propter originale peccatũ, merito damnantur, & si præter causas naturales, quærat quare aliqui nascantur, & alij non, respondetur sicut & Apostolus de Iacob, & Esau. Arguit etiam Caietanus, quia si mulier prægnans pro Christo occidatur infans in utero occisus inter martires computabitur, ergo poterit etiam ei applicari fides, & uotum parentum. Sed negatur consequentia, quia in priori casu non saluatur per mortem, uel actum matris, sed per mortem propriam, quia pro Christo occiditur, licet ad occisionem matris. Solutio. Infantia.

De Sacramento Confirmationis.

Quid sit Confirmatio, an balsamum sit de eius essentia, & an possit simplici Sacerdoti, & non Sacerdoti illius administratio committi. Cap. XI.

Confirmatio est Sacramentum, quo baptizati, in fronte, Quid sit. ab Episcopo, sancto chrismate, sub certa uerborum forma, ad robur spiritualis uitæ consignantur, cuius Forma. forma est, Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate

Materia. chrismate salutis. Materia (vt in forma denotatur) est Chrisma, ex oleo oliuarum, & balsamo confectum, & per Episcopum consecratum, quo signo crucis baptizati, tanquam Christi milites signantur in fronte, ne timore, & uerecundia (quorum signum est in fronte) à libera Christi cōfessione retrahantur, sed pro eo viriliter pugnent, qui est proprius huius Sacramenti effectus.

Effectus. Sed ut bene notat Caietanus, non eodem modo necessaria sūt oleum, & balsamum, nam oleum est necessarium in necessitate Sacramenti, balsamum uerò necessitate præcepti, sed non necessitate Sacramenti, quemadmodum aqua in cōsecratione sanguinis, nam cum balsamum in sola Siria terra paganorum, & difficiliter inueniatur, adeò quòd mercatores, vt plurimum, nos decipiunt, uendentes non balsamum pro balsamo, non uidetur, quod Deus uoluerit materiam adeo arduam, esse materiam huius Sacramenti, cum continuo etiam scrupulo, propter mercatorum fraudes. Et probatur ex cap. 1. Pastoralis de Sacram. non iteran. ubi habetur, quod quidam per errorem fuit confirmatus oleo benedicto, sine balsamo, & quæsitum est, an esset iterandum Sacramentum, & Innoc. tertius respondet nihil esse iterandum, sed cautè suppleendum, quod incautè fuerat omissum, si autem balsamum esset de essentia Sacramenti, reiteranda esset forma, & adhibendū esset oleum. Nec obstant uerba formæ, nam chrisomatis nomen, vt, inquit Isidorus, lib. 6. etymo. significat unctionem, quæ solo oleo effici potest.

Minister est Episcopus. Cum Confirmatio sit quasi ultima consummatio, & perfectio Baptismi, Spiritus Sancti plenitudinem præstans, eius minister est Episcopus, qui summā in Ecclesia potestatem obtinet; Papa tamen de plenitudine potestatis concedere potest simplici Sacerdoti, quod confirmet, pro vt concessit S. Greg. & habetur in c. peruenit, dist. 95. Sed cum de hoc nulla esset Ecclesiæ determinatio, & Papa in his, quæ sunt facti, & quæ facit, ut persona particularis errare possit, non desuerunt qui dicerent Papam id non posse, & S. Gregorium errasse, moti hac præcipua ratione, quia si diuina ordinatione solus Episcopus est minister huius Sacramenti, Papa non potest illud committere simplici Sacerdoti: Si autè etiam simplex Sacerdos est minister, licet confirmando contra prohibitionem Papæ malè faciat, Sacramentum tamen nebit. Sed dicimus cum Alex. S. Tho. Rich. Palud. Marf. & Soto, Episcopum ita esse ministrum Confirmationis, quod etiam simplex Sacerdos, de sola Papæ commissione, hoc Sacramentum administrare potest, Et Concilium Floren. quod postea superuenit, hoc innuit,

innuit, dum dicit, ordinarium ministrum esse Episcopum, & refert apostolicam Sedem aliquando commississe administrationem huius Sacramenti simplici Sacerdoti. Et pro solutione eorum, quæ in contrarium obijciuntur, & huius ueritatis elucidatione, notandum est, quod cum quatuor reperiantur in quolibet Sacramento, materia. s. forma, minister, & illud recipiens, materia, & forma tanquam partes intrinsecæ, & essentielles, à Christo in particulari, ita determinatæ fuerunt, ut nullo modo mutari possint, at minister, & recipiens, licet ad Sacramentorum integritatem pertineant, sunt tamen extra eorum essentiam, & sine ulla Sacramentorum mutatione, potest in aliquibus eorum, aliquauariatio ab Ecclesia fieri, dixi in aliquibus, quia tam minister, quam recipiens, in aliquibus Sacramentis, à Christo totaliter, & simpliciter determinantur, diuina enim ordinatione, solus Sacerdos conficere, absoluere, & ungere potest, & solus etiam infirmus extremam unctionem suscipere debet, solus masculus potest suscipere ordines, & soli baptizati possunt suscipere alia Sacramenta, & in his non potest Papa aliquid innouare, cum simpliciter sint de iure diuino; in aliquibus autem non determinantur à deo simpliciter, sed conditionaliter, supposita. s. ordinatione Ecclesiæ, vt in Matrimonio, & in minoribus ordinibus, in quibus potest Papa aliquam mutationem facere, facit enim personas habiles, & inhabiles ad contrahendum Matrimonium, & aliquando concedit Abbatibus, Præbyteris Cardinalibus, & simplicibus etiam Sacerdotibus, quod conferant minores ordines, & Sacramentum confirmationis administrant, qui si sine expressa Papæ concessione id attentauerint, Sacramentum non tenent, quia diuina ordinatione minorum ordinum, & Confirmationis ordinarius minister, est Episcopus, simplex autem Sacerdos, non nisi ex concessione Ecclesiæ, sine qua nullo modo est eorum minister. Vnde ea, quæ ex officio ordinatione diuina conueniunt Episcopo, vt proprio eorum ministro, sunt in duplici differentia, quedam simpliciter, & absolutè ipsi soli conueniunt, vt alteri committi non possint, sicut conferre maiores ordines, quædam propriè, & ex officio ei conueniunt, nisi alteri à Papa concedantur, vt confirmare, & dare ordines minores, quæ simplici Sacerdoti, & soli Sacerdoti concedere potest, quorum ratio est, quia cum Episcopatus non addat aliquid supra Sacerdotium, per relationem ad Corpus Christi uerum, sed solū per relationem ad Corpus mysticum, Papa per hoc quod est Episcopus summus, non habet plenitudinem potestatis per relationem ad Corpus Christi uerum

Solutio argumenti.

Episcopis dupliciter aliqua ex officio conueniunt.

sti uerum, sed ad mysticum, & propterea cum Sacri ordines habeant actum supra Corpus Christi uerum, uel eius materiã, Christus simpliciter instituit maiorum ordinum ministrum esse Episcopum, unde non potest Papa committere Sacerdoti nõ Episcopo, ut ad illos promoueat, Ordines autem minores nullum habent actum supra Corpus Christi uerum, sed habent quosdam actus secundarios, & preparatorios in ordine ad ministros quibus seruiunt, & in ordine ad eos, qui diuinis interfunt, & consequenter respiciunt Corpus mysticum, quod etiam respicit Confirmatio, & propterea respectu eorum Papa habet plenitudinem potestatis, & licet eorum proprius minister sit Episcopus, tamen potest committere simplici Sacerdoti, ut confirmet, & minores ordines conferat, nam Christus ita instituit Episcopum eorum ministrum, ut suo etiam Vicario dederit facultatem concedendi simplici Sacerdoti eorum administrationem, quæ non conuenit Sacerdoti, eo quod Sacerdos est, sed ex sola Papæ concessione, sine qua si illa administrare attentauerit, nihil efficit, & hoc diuina ordinatione.

Non potest committere non Sacerdoti.

Hanc facultatem, non potest dare Papa non Sacerdoti, etiam diacono, non defectu potestatis eius, sed quia ipsi non habent perfectam potestatem super Christi Corpus uerum, & propterea non sunt capaces perfectæ potestatis, actionis causatiuæ gratiæ super Corpus mysticum, ad quam pertinet confirmare, & ordinare, cum enim Sacramentalis gratia, descendat in Corpus Christi mysticum à capite omnis operatio in Corpus mysticum, per quam datur gratia, dependet à potestate Sacramentali, supra corpus Christi uerum, scilicet consecrandi. Nec obstat, quod non Sacerdos potest baptizare, & ita conferre Sacramentum gratiæ, quia hoc est ex ordinatione Christi, propter baptismi necessitatem, sicut etiam, & in matrimonio Dei ordinatione,

Obiectio cum solutione.

nullus est deputatus certus minister, ita ut sine illo contractio sit nulla, sed hoc reliquit ordinationi Ecclesiæ, cum ita sit Sacramentum, ut sit etiã contractus naturalis, non. n. habet Papa potestatem excellentiæ in Sacramentis, ut possit ad libitum ministros mutare.

De Sa-

De Sacramento extremæ Vnctionis.

Quid sit extrema unctio, quæ materia, quæ forma, quis minister, quibus sit danda, & quibus in partibus ungenti sint infirmi, & quoties.

Cap. XII.

VT prius nos expediamus ab illis Sacramētis de quibus pauca sunt dicenda mutato ordine, nunc de Extrema unctioe agemus. Est autem extrema unctio Sacramentum, quo infirmi in periculo mortis existentes, à Sacerdote oleo Sancto, cum certa uerborum Christi forma ungentur, ut gratia, quæ eo datur, felicius ex hoc mundo demigrent, & corpora etiam, si ita expedit, sanitati restituantur.

Quare nō seruetur ordo.

Materia est oleum oliuarum, ab Episcopo benedictum. forma est, Per istam sanctam unctioem, & suam piissimam misericordiam, parcat tibi Deus, quicquid per uisum, auditum, &c. deliquisti: Est autem huius Sacramenti forma per modum deprecationis, non quasi dubius sit eius effectus, sed quia infirmus est à se destitutus, & aliorum preceatione eget, & transit ad aliud forum, cui per hoc Sacramentum commendatur. Minister est solus Sacerdos.

Quare forma sit deprecatiua.

Hoc Sacramentum dandum est solis infirmis, & sanibus in periculo mortis existentibus, & cum huius Sacramenti effectus sit peccatorum remissio, & Sanitas, non est dandum pueris, nec perpetuo amentibus, quia sine ullo peccato sunt, nec etiam impœnitentibus, quia sunt incapaces ueniæ, nec damnatis ad mortem, quia non moriuntur ex infirmitate, at si essent infirmi ad mortem ex ea morituri, posset eis dari Sacramētum cum eis etiam detur Eucharistiæ Sacramentum: Nec etiam est dandum ingredientibus bellum, vel mare, quia non sunt in periculo mortis ex infirmitate. Baptizatis in articulo mortis, ut dicunt Palud. S. Ant. & alij dandum est, quia licet per baptismum sit remissa omnis culpa, & pœna, remanet tamen pugna contra hostem, nec est mendacium in forma, quia & si post baptismum non deliquerint, remanet tamen in eis debilitas mentis, quæ non tollitur omnino per baptismum, deleta omni culpa, & pœna. Amentibus autem, qui habent lucida interualla, si fuerint bonæ uitæ, dari debet, dummodo nullum adsit huius Sacramenti, ob eorum insaniam irre-

Quibus non sit dandum.

ue.

uerentiæ periculum.

Quod sit
dandum
vulneratis
& submer-
sis statim
morituris

Sed dubium est an sit dandum ita vulneratis, uel submersis, ut ob eam causam statim, uel paulo post moriantur, quod dubiū communiter non mouetur à doctoribus, & licet Bartholomeus ab Angelo, in examine confessariorum sequutus sententiam Nicolai de Ploue, teneat, quod non sit illis dandum, & hanc sententiam tribuat Petro de Palu. S. Ant. Ric. Soto Ang. Tab. Arm. Nau. & alijs, nullus tamen istorum loquitur de vulneratis, & submersis, sed de sanis euntibus ad bellum, ingrediētibus mare, & decapitandis, qui sunt in periculo mortis, sed non ex infirmitate, quibus certum est non esse dandum, sed nos loquimur de vulneratis, & submersis, statim morituris de quibus Doctores non loquuntur. Sed hoc dubium mouit Niccolaus de Ploue in suo tractatu Sacerdotali, & respondet ex sententia etiam doctorum sui temporis Vniuersitatis, in qua erat, non esse dandum, quia nō sunt infirmi, nec ex defectu naturæ, sed ex euentu fortunæ moriuntur, & hoc est Sacramentum infirmorum, subiungit tamen, quod si ex vulneribus inflictis, in infirmitatem inciderint, ex qua esset periculum mortis, dandum illis erit. Et nos in nostro, manuali, cum de hoc alij doctores nihil decernēt, & uideātur loqui de infirmitate naturali, iuxta horum sententiam locuti sumus, & nolimus propriam in contrarium sententiam scribere, quod utinam fecissemus. Modò igitur dicimus, hoc Sacramentum illis dandum esse, nam vulnerati, & submersi, qui ex flumine extrahuntur, paulo post morituri, licet moriantur ex euentu fortunæ, nihilominus sunt verè infirmi, & ex illo accidenti, alteratur humorum temperies, ex qua alteratione consequitur mors, & semper mortem præcedit febris, si non diuturna saltem ferè momentanea, ut in subitanea morte, nam febris nihil aliud est, nisi alteratio debitæ humorum proportionis. Et confirmatur ex Ric. 4. f. d. 23. qui dicit, quod hoc Sacramentum conferri non debet nisi constitutis in periculo mortis, proueniente ex recessu à debita proportione humorum, qui est infirmitas, uel infirmitatis proxima causa, uel ex consumptione radicalis humidi, & caloris naturalis defectu, quis autem negabit in vulneratis, & ex flumine extractis, statim morituris esse recessum à debita proportione humorum? Et peto ab illis an isti sint sani? certè non dicent esse sanos, sed infirmos, & ad mortem, qua ergo ratione eis denegabitur hoc Sacramentum? Et cum isti possint esse solum attriti, & consequenter virtute Sacramenti saluari, alienum à Christiana pietate videtur eis denegare Sacramentum extremæ

Vn-

Vnctionis, præsertim, quia, ut plurimum confiteri, & Sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum sumere non possunt, quibus Christus hoc Sacramentum subuenit.

Vnguntur autem infirmi in oculis, in auribus, in naribus, ore, manibus, pedibus, & renibus quia in his sunt radices spiritualis morbi, mulieribus tamen propter honestatem non unguuntur renes, cæcis autem, & mutilatis unguuntur loca proxima illis, quæ desunt.

Quæ partes un-
genda.

In eodem autem mortis periculo non est reiteranda extrema unctio, licet sit iterabilis in diuersis infirmitationibus, & etiam in eadem si post mortis periculum infirmus conualuerit, & iterum postea in mortis periculum inciderit.

Quoties
dandum.

De Sacramento Ordinis.

Quid, & quotuplex sit Ordo, An prima tonsura, & Episcopatus sint Ordines, quæ sit materia, & forma cuiusque Ordinis, & quis sit eorum minister, quod etiam sit cuiusque Ordinis officium, & qui sint Ordinandi.
Cap. XIII.

Ordo est signaculum, siue signum quoddam, per quod spiritualis potestas traditur ordinato, & est uerè, & propriè Sacramentum, conferens gratiam. Sunt autem septem ordines, siue ordinis gradus, quorum quatuor sunt minores, scilicet Ostiarius, Lector, Exorcista, & Acolythus, & tres maiores, scilicet Subdiaconus, Diaconus, & Sacerdos, non tamen sunt plura Sacramenta, licet eorum sint diuersæ materia, & formæ, & quilibet ordo det gratiam, & Characterem imprimat: sed est unum Sacramentum, quia omnes ordinantur ad vnum, scilicet Eucharistiæ Sacramentum, quod est Sacramentorum Sacramentum, & penès relationem, & ordinem ad Eucharistiam, sumitur distinctio ordinum. nam potestas ordinis, uel est consecratiua Eucharistiæ, & sic est ordo Sacerdotum, uel est ordinata ad ali-quod eius ministerium, hoc autem ministerium, uel est ad ipsam Eucharistiam, uel est ad illam suscipientes. si est ad ipsam, sunt tres ministrorum ordines, qui cooperantur Sacerdotibus, quidam enim Eucharistiam à Sacerdote consecratam dispensant, qui sunt Diaconi; quidam nimirum subdiaconi, Eucharistiæ materiam

Quid sit.

Quotu-
plex.

Ratio di-
stinctionis

teriam in vasis sacris præparant, alij vero præsentant materiam. Sacramenti, qui dicuntur Acolythi, Ministerium verò in ordine ad preparationem recipientium, non potest esse, nisi super imundos, qui enim sunt mundi, sunt ad percipienda Sacramenta idonei. Triplex autem est immundorum genus, quidam enim sunt omnino infideles, nolentes credere, qui à Sacramentorum visione, & cætu fidelium sunt penitus arcèdi, & hoc ad Ostiarios pertinet: quidam sunt, qui credere uolunt, sed non dum sunt instructi, ut cathecumini, ad quorum instructionem est ordo Lectorum: alij tandem sunt fideles, & instructi, sed habent impedimentum ex potestate diaboli, ut Energumeni, & ad hoc ministerium est ordo Exorcistarum. Quamuis autem quilibet ordo sit sacer, cum sit Sacramentum, nihilominus diuiduntur in sacros, & non sacros ratione materiæ, circa quam operantur, & sic tres sũt ordines sacri. scilicet Sacerdotium, diaconatus, & Subdiaconatus, quia suos actus habent circa corpus, & sanguinem cõsecratum, vel circa uasa sacra, ob quam causam eis continentia indicitur, & ut quotidie recitent horas canonicas, imponitur.

De prima tonsura, & Episcopatu. Prima autem tonsura nõ est ordo, sed dispositio, & præambulũ ad ordines: ea enim homines ad diuinum cultum deputantur, vt diuinis laudibus vacent, qui etiã clerici dicuntur, & licet sint in altiori statu, quã laici, non tamẽ habent altioris potestatis gradum. Quoad Episcopatum autem pertinet, notandum est, quod ordo dupliciter accipitur: primo, ut est Sacramentum, & sic episcopatus non est ordo distinctus à Sacerdotio, sic enim omnes ordines ad Eucharistiæ Sacramentum ordinantur, respectu cuius Episcopus non habet aliam potestatem, quam illam Sacerdotis, accipitur secundo, ut est quoddam officium respectu quarundam actionum Sacrarum, & sic cum Episcopus habeat potestatem in omnibus actibus hierarchicis respectu corporis mystici, quã non habet Sacerdos, Episcopatus erit ordo, quia ordo est disparitas gradus in spiritualibus dispensandis.

Materia. Materia, ut inquit Conc. Flor. est illud per cuius traditionem confertur ordo, sicut præbyteratus traditur per calicis cum uino, & patenæ cum pane porrectionem, diaconatus, per libri Euangeliõrum dationem, Subdiaconatus per calicis uacui, cum patena uacua superposita, traditionem, & similiter de alijs per rerum administeria sua pertinentium assignationem. **Forma.** Forma sunt illa uerba, quæ in traditione instrumentorum dicuntur, ut Forma Sacerdotij est, accipe potestatem offerendi Sacrificium in Ecclesia pro uiuis, & mortuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & sic

& sic de aliorum ordinum formis, pro ut in pontificali latè continetur. Minister huius Sacramenti est Episcopus, sed Papa potest concedere simplici Sacerdoti, quod conferat ordines minores, vt diximus in cap. I I. de Confirmatione.

Vniuscuiusque ordinis officium est. Primo Ostiarij introducere fideles in Ecclesiam, & prohibere infideles, & etiam excommunicatos ab Ecclesia, & ob id ei dantur Clauis Ecclesiæ, ut possit Ostia claudere, & aperire, ad eum etiam secundo pertinet signa aperitionis facere, ut pulsare campanas, & etiam custodire, ne aliquid extra Ecclesiam asportetur. Officium lectoris est legere in Ecclesia uetus, & nouum testamentum, & quæ in lectionario scripta sunt. Officium exorcistæ est exorcizare, siue adiurare spiritus immundos super fideles ab ipsis impeditos. Officium Acolithi est ponere uinum, & aquam in urceolis, tam pro Eucharistia, quam etiam pro ablutione manuum, & præparare, & accendere luminaria, & illa deferre, & præsertim cum dicitur Euangelium, & offertur Sacrificium. Officium subdiaconi est præparare materiam Sacramenti in Sanctis uasis, uinum ministrare celebranti, lauare corporalia, Epistolam legere, & quantum sufficit de oblationibus consecrandis super altare ponere. Officium diaconi est Episcopis, & præbyteris ministrare in Eucharistiæ Sacramento, corporales extendere, Sacramentum in uasis sacris portare, sed non potest tangere; in necessitate tamen potest, absente Sacerdote, infirmos communicare: ad eum etiam pertinet Euangelium legere, prædicare, ordinandos, & baptizandos offerre, & pauperum curam gerere. Officium Sacerdotis est Christi corpus, & Sanguinem conficere, & si est curatus, alia Sacramenta dispensare, quæ sunt dispositiones ad susceptionem Corporis CHRISTI sicut baptizare, absoluerre, matrimonio sponsum, & sponsam coniungere, & etiam infirmos ungerere, & alia facere, quæ sunt ex parte totius Ecclesiæ, in cuius persona facit, ut orationes dicere, & benedicere: eius etiam est prædicare, & plebem suam doctrina, & exemplo instruere. Officium Episcopi est confirmare, clericos ordinare, & ordines conferre, prædicare, uirgines benedicere, basilicas dicare, ordinatos deponere, synodum celebrare, chrisma conficere, uestes, & uasa sacra consecrare.

Vt aliquis ordinetur requiruntur in eo debitus sexus: nam mulier ordinari non potest, nec etiam hermafroditus, uel mon-

R struo-

Qui ordinandi.

fruosus ordinari debet. Aetas legitima, ad primam tonsuram, & tres primos ordines minoris est annus septimus: ad Accolytatum duodecimus; ad subdiaconatum uigesimalis secundus; ad diaconatum uigesimalis tertius; & ad Sacerdotium uigesimalis quintus, & sufficit attigisse. Morum honestas, quia infames, irregulares, suspensi, interdicti, & excommunicati, & in his similibus implicati, ordinari non debent; & bonarum litterarum instructio; ut probati, ac examinati idonei reperiantur, & comprobentur.

An Papa possit solo verbo ordinare dicendo esto Sacerdos. Cao. XIII.

Occurrit hoc loco dubium. An Papa possit solo verbo facere Sacerdotem, dicendo, Esto Sacerdos. Aliqui Canonistæ, ut Angel. de Perusio, Fel. drc. & Rebuf. dicunt eum posse, & quod maius est inter Theologos Franc. à Viçt. tenet, quod etiam Episcopus solis verbis consecrat Sacerdotes, & alios ministros, nam nisi dicit non esse necessarium de iure diuino, quod tradatur calix presbytero, quia in scriptura non habetur, quod fiebat per manu impositionem. 1. ad Tim. 4. & 5. & impositio manuum non requiritur, cap. presbyter de sacr. non inter. & propterea concludit, quod Episcopus forsam solis verbis consecrat Sacerdotes, & alios ministros; sed quia uidet communem sententiam in contrarium, non id certò affirmat. Sed contra Franc. à Viçt. indubitatè tenendum est cum communi, in hoc Sacramento materiam requiri de iure diuino, & consecrationem Ministrorum non fieri solis verbis, sed essentialiter requiri etiam materiam. Dubium autem, quod est inter Theologos, & Canonistas, est solum de Papa, an sit ita alligatus materie huius Sacramenti, quod non possit de plenitudine potestatis solo verbo conferre ordines, Theologi contra Canonistas dicerent eum non posse, quia in illa ordinatione nulla esset materia, quæ tamen essentialiter requiritur in omnibus Sacramentis ex diuina institutione, ut etiam determinatum est in Conc. Flor. Et auctoritas Papæ non est supra ius diuinum, & sicut non potest facere Sacramentum, quia nec conferre rem Sacramenti, ita etiam non potest mutare materias, & formas Sacramentorum.

Ego quidem, ut Theologus ita Theologorum sententiam sequor,

quor, ut contrariam non damnem, & non erit inutile considerare rationes quibus fortè Canonistæ mouentur, quas etiam soluam, nam id obiter, & sine probatione dicunt, loquentes de plenitudine potestatis Papæ, & duas ego adducam rationes, quarum prima sumitur ex modo cognoscendi auctoritatem Papæ. Palud. hanc regulam assignat, supposito, quod Ecclesia non errat; in his, quibus Ecclesia dispensatiuè utitur, tenendum est à Christo ultimam determinationem, Ecclesiæ esse commissam, in quibus verò non dum attentauit tenendum est à Christo determinationem esse factam. Si Papa solo verbo aliquando creauit Sacerdotem, erit noua ratio iuxta hanc regulam Paludani, sed quia nescio an hoc unquam factum fuerit, non hic sisto, sed dico illam Paludani regulam non esse sufficientem. nam Papa potest etiam ea, quæ non dum attentauit, quia Ecclesia semper magis illustratur. Et potestas Papæ hinc deducitur, quia Christus non deest Ecclesiæ suæ, sed pro animarum salute omnibus prouidit per suum Vicarium; cui dedit plenam potestatem in eius corpus Mysticum in edificationem. At nisi Papa haberet hanc potestatem, Christus non sufficienter prouidisset Ecclesiæ suæ, quod nullo modo dicendum est; & sequelam probo, quia potest daricafus, & fingamus dari, sicut audiui datum esse, quod filius alicuius nobilis sit domi à leuatrice baptizatus aqua rosacea, & postea factus Episcopus, sit missus à Papa in diuersas mundi partes, in quibus, & Romæ, ubi ex vniuerso mundo confluunt homines, innumeros ordinauerit, & eo mortuo illa, quæ eum baptizauit dolens de eius morte, narret quomodo illum baptizauit, non comune aqua, sed tanquam nobilem aqua rosacea, & consequenter non fuit baptizatus, nec ordinatus, & ordines ab eo dati non tenuerunt. Scire, qui nam fuerint ab ipso ordinati est humanitus impossibile; quod factum est, quin factum fuerit, fieri non potest, prouidendum est in futurum, nam illi omnes Sacerdotes, qui ab eo ordinati fuerunt, non sunt Sacerdotes, & consequenter non conficiunt, nec absoluunt, nec unguunt, & quam plurimi, qui ad hæc Sacramenta accedunt, sunt solum attriti, & sic morientes damnantur, ex eo solum, quod illa Sacramenta non tenent, defectu ministrorum, cum in rei veritate non sint Sacerdotes; res defertur ad Papam, qui facti veritatem inquirat, examinatur mulier, quæ illum baptizauit,

Rationes pro parte affirmatiua.

Palud. 4. s. d. 7. q. 4. ar. 3. ad 2. Quantum se extendat auctoritas Papæ.

R 2 exa

Ang. l. ij. C. crim. sacril. Felin. de const. c. p. ver. fallit.

Dec. ibid. lect. 1. n. 50. Rebuf. in praxi benedict. de cler. ad Sac. cr. Ord. mo. gl. r. nu. xi. Hier. Gig. de pensio. q. 8. Frac. Viçt. de Sac. Ord. q. 5.

examinantur omnes, qui aderant, qui multi erant, & nobiles, & omnes deponunt, quod communi illorum consilio baptizatus fuit aqua rosacea, quia credebant eum baptizari posse; res certe est summi momenti, nam ferè certa est multorum damnatio, qui aliàs essent salui, qui scilicet cum sola attritione, Sacramentis illis susceptis, moriuntur; dicere, quod deus supplet, & dat gratiam ac si Sacramenta illa tenerent, cum eius uirtus non sit alligata Sacramentis, non soluit difficultatem, nam periculum est certissimum, quid Deus faciat nescimus, nullam de hoc nobis certitudinem dedit, & sicut periculum est evidens, ita etiam debuit providere de oportuno remedio, nullum autem aliud remedium est, nisi, quod isto casu Papa illos omnes solo uerbo constituere possit Sacerdotes, dicendo sint Sacerdotes, quæ ratio probat, quod non solum præsentés, sed etiam absentes ordinare poterit. Ad quod respondetur, quod cum Deus habeat summam providentiam de Ecclesia, nunquam hunc casum permetteret, quod scilicet non baptizatus fiat Episcopus, nam licet casus sit possibilis simpliciter loquendo, non est tamen possibilis, supposita diuina providentia propter dicta inconuenientia, quæ inde sequerentur.

Solutio.

Secunda ratio.

Secunda ratio sumitur ex forma huius Sacramenti, quæ est per modum communicationis, & imperij. Accipe potestatem, &c. Vbi notandum est, quod cum hoc Sacramentum præcipuè consistat in potestate concessa, & potestas imperfecta à potestate perfecta causetur, isti omnes ordines, non tantum à Deo, sed etiam ab Episcopali potestate, quodammodo deriuantur, in alijs autem Sacramentis id quod confertur est solum à Deo, & non à ministris, ob quam causam Sacramentum ordinis alio modo habet materiam, & formam, quam alia Sacramenta, aliorum enim Sacramentorum materia, uerbo uitæ sanctificata, uirtutem diuinam continet, & significat, & in ea potius est uirtus causatiua effectus Sacramenti, quam in ministro, ac in Sacramento ordinis uirtus non est in materia, quæ adiungitur, sed in ministro, qui suam spiritualem potestatem tradit, & confert, & materia potius pertinet ad determinandam potestatem, quæ particulariter ordinato traditur, ab habente eam completè, quam ad potestatem causandam, & ob id materia huius Sacramenti non sanctificatur sicut aliorum

rum materia, non enim candelabrum, & clauis sanctificantur, antequam porrigantur, & forma est per modum imperij dum dicitur Accipe, uel age hoc uel illud. Cum ergo uirtus huius Sacramenti sit in ministro communicante suam potestatem, ut patet ex forma, & materia potius pertineat ad determinandam, & significandam potestatem, quæ particulariter traditur, quam ad eam causandam, non uidetur repugnare huic Sacramento, nec omnino esse alienum ab eius ratione, si solo uerbo Papa illud conferat, dicendo Esto Sacerdos, uel trado tibi potestatem consecrandi, & absoluedi, quia his uerbis significatur tota uirtus huius Sacramenti, quæ est in ministro, suam potestatem, communicante, non sic est de alijs Sacramentis, quia eorum uirtus non est in ministro, sed in materia, & forma. Ad hoc argumentum respondetur, quod materia non solum pertinet in hoc Sacramento ad determinandam potestatem, sed etiam essentialiter requiritur sicut, & in alijs Sacramentis, unde illa omnia cum desit pars essentialis, non confertur Sacramentum.

Solutio.

Sed ut satisfaciamus etiam Canonistis, quorum auctoritas est magna, & præsertim cum agatur de potestate Papæ pro qua in dubijs semper est presumendum, adducemus etiam solutionem, quæ posset dari argumento Theologorum.

Ad argumentum igitur in contrarium responderetur, quod CHRISTI institutione hoc Sacramentum habet materiam, & formam, sicut, & reliqua omnia, & illas Papa mutare non potest, cum sint à CHRISTO Domino determinata: tamen ubi propter bonum Ecclesiæ, necessarium est aliquam mutationem facere, Papa illam facere potest, non quasi mutando ea, quæ à CHRISTO sunt ordinata, sed quia CHRISTVS, qui Ecclesiæ suæ nunquam deest, in eo casu hanc potestatem ei dedit, ut uidemus in Sacramento Matrimonij; nam siue dicatur, quod materia sint personæ contrahentes, & forma sint uerba, siue, quod uerba prioris consentientis sint materia, & posterioris forma, Papa potest personas ad contrahendum inhabiles reddere, & eorum consensum uanum efficere, & inhabiles factas, ad contrahendum habilitare. licet ergo Papa non habeat potestatem super partes essentielles Sacramentorum, tanquam de iure diuino, illa tamen habet ex Christi concessione, ubi est necessarium pro bono Ecclesiæ, ut in Matrimonio, & in Sacramento Ordinis.

Solutio argumenti pro parte negatiua.

iniqui

R 3 Et si

Et si dicatur non esse eandem vtriusque Sacramenti rationem, nam in Matrimonio semper est materia, & forma, in ordine autē sic à Papa collato, est forma sine materia. Respondetur, quod ex exemplo Matrimonij saltem habetur, quod Papa in aliquibus casibus habet à Christo potestatem, super ea, quæ Christus instituit, iuxta necessitatem Ecclesiæ; quod autem potestas Papæ super Sacramento Ordinis, sit, vt illud sine materia cum opus fuerit administret, habetur, quia sic aliquando est necessarium pro animarum salute, ut si occurreret casus prædictus, & etiam quia, vt ex forma patet, effectus huius Sacramenti, dependet ex ministro communicante suam potestatem, ad quod sufficiūt sola verba, vt patet in alijs commissionibus iurisdictionis. Nec ob id sequitur, quod materia huius Sacramenti nō sit necessaria, & quod Episcopi possent etiam solo verbo ordinare, nam eius materia est necessaria non solum necessitate præcepti, sed etiam necessitate Sacramenti, ut à Christo instituta, non tamen simpliciter, & absolute respectu eius Vicarij, quem noluit ita astringere ad illā materiam, sicut alios Episcopos, qui si materiam non adhiberēt, nihil efficerent. Hæc disputatiue pro Theologorum, & Canonistarum sententia dicta sufficiant, quid autem tenendum sit Sæcte Romanæ Ecclesiæ sit iudicium, interim communiorem sequendam puto, quæ est illa Theologorum, nec propterea est omnino damnanda alia, propter tantorum virorum auctoritatem, & rationes adductas, quarum solutiones non plenè satisfaciunt.

De Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento.

Quid sit Eucharistia, quæ sit eius materia, & forma, & in quo consistat differentia inter Ecclesiam Latinam, & Græcam

quoad azymum, & fermentatum.

Cap. X.V.

Quid sit.

Eucharistia est præcipuum Ecclesiæ Sacramentum, ad spirituale animæ nutrimentum institutum, quod sub speciebus panis, & vini verè, & realiter continet Christi corpus & sanguinem, & in ipsa consecratione materiæ perficitur, reliqua verò perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem sanctificandum, nam Sacramentum dicitur, quia cōtinet aliquid sacrum. Eucharistia autem continet aliquid Sacrum absolute, scilicet ipsum

ipsum Christum, alia uerò Sacramenta continent aliqua sacra in ordine ad aliud, virtute, scilicet sanctificandi. Eius materia est panis triticeus, & vinum de vite, quibus maximè repræsentatur quod significat, & efficit; est enim Sacramentum spiritualis refectiois, & unionis, & nos pane, & uino nutrimur, quæ etiā ex multis granis, & uuis conficiuntur. Aqua quæ miscetur uino, non est de necessitate Sacramenti, sed de necessitate præcepti, vt significetur populus gētilis Christo adunatus, & quia ex Christi latere aqua cum sanguine, ad idem significandum, profudit: & aqua debet apponi in parua quantitate, ut ante consecrationem conuersa sit in vinum, aliās enim solum vinum conuerteretur in sanguinem, & non aqua, quæ vi specierum conuerteretur in uinum, sed non in sanguinem, sicut nec aqua post consecrationem apposita, nam transubstantiatio fit solum vi uerborum consecrationis. Forma Corporis est. Hoc est corpus meum. Illud [enim] non est de essentia, sed ponitur propter continuationem ex apostolica traditione; Forma essentialis sanguinis, est, Hic est calix sanguinis mei, reliqua uerba noui, & æterni, &c. vsque ad illa uerba. Hæc quotiescumque &c. pertinent ad integritatem formæ quibus mirabiles sanguinis Christi effectus declarantur. nam Ecclesia Græca, vt dicunt Dur. Caiet. & Sot. non ponit omnia prædicta uerba, sed dicit, Hic est sanguis meus, qui pro uobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Et ad formam corporis addit, quod pro uobis frāgitur in remissionem peccatorum, quæ uerba Ecclesia latina omittit; Cum ergo uerba Sacramentorum efficiant id, quod significant; & transubstantiatio illis solis uerbis significetur, illa sola sunt de essentia.

Sed ad materiam reuertentes, illa est panis, & vinum, (ut diximus,) cuiuscunque qualitatis sint, dummodo non mutetur eorū substantia, & quo ad qualitatem panis; Ecclesia Latina consecrat in azymo ad Christi imitationem, quia prima die azymorū hoc Sacramentum instituit. Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. qua die nihil fermentatum in domibus Iudæorum esse debebat; & quia azymo pane magis significatur Corpus Christi, quod sine commixtione, & corruptione conceptum est, & fidelium sinceritas, & integritas, quæ ad huius Sacramenti usum requiritur, vt in azymis sinceritatis, & ueritatis epulemur, at Ecclesia Græca consecrat in fermentato, quia Verbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ, & in detestationem hæresis Nazæorum, qui legalia Euangelio miscebant, & Græci non peccant conficientes in fermentato, imo in eo conficere debent, iuxta tri-

R 4 tum

Materia.

De aqua.

Forma.

Differentia de azymo, & fermentato inter Ecclesiam latinam, & græcam.

tum illius Ecclesiæ, sed peccant, & sunt schismatici, & hæretici in hoc, quod dicunt nos consecrantes in azymo nihil conficere, hac falsa ratione moti, quia Christus in fermentato consecrauit dicente Ioanne, quod ante diem festum paschæ cœnauit cum discipulis, in qua cœna hoc Sacramentum instituit, ante pascha autem iudæi uescebantur fermentato, & quia cæteri Euangelistæ asserunt, quod prima die azymorum cum illis cœnauit, & Sacramentum instituit dicunt eos errasse, & à Ioanne, qui posterior scripsit correctos fuisse. Sed cum certum sit nullum in Sacra scriptura reperiri posse mendacium, dicimus, Christum prima die azymorum hoc Sacramentum instituisse, ut dicunt tres Euangelistæ, a quibus minimè dissentit Ioannes, nam Iudæorum festiuitates à uespera in uesperam computabantur, & de festiuitate agni paschalis, dicitur Leuit. 23. *Mense primo quartadecima die, ad uesperam, pascha Domini est, & quintadecima die mensis huius solemnitas azymorum est, septem diebus azyma comedetis, dies primus erit uobis celeberrimus, sanctusque, Qui dies ratione huius solemnitatis dicitur paschalis, & eo die, dicit Ioannes, quod Iudæi non intrauerunt Prætorium Pilati, ut non contaminarentur, sed manducarent Pascha, non quidem agnum paschalem, quia illum nocte præterita, qua CHRISTVS cum discipulis suis cœnauit, Iudæi etiam comederunt, sed azymos panes, quos hominibus immundis comedere non licebat, cum ergo hic primus dies celeberrimus à uespera diei præcedentis initium, sumeret, & ad illius præcedentis diei uesperam agnus paschalis comedendus esset, cum azymo pane, facile intelligitur nullam esse inter Euangelistas contradictionem, sed omnes idem prorsus dicere, diuersa ratione, nam cum Christus decima quarta die, ad uesperam cœnauerit cum suis discipulis, & hoc Sacramentum instituerit, uerum est, quod prima die azymorum id fecit, nam solemnitas primi diei, quæ est die decima quinta, incipit ad uesperam decimi quarti, quæ hora, & si ratione solemnitatis pertineat ad sequentem primum diem, & ob id meritò cœna illa dicatur facta prima die, ratione tamen solis suo motu conficientis diem naturalem, pertinet ad decimam quartam diem, & non ad decimam quintam, quæ, ut naturalis est, ab oriente sole inchoatur, ob quam causam Ioannes loquendo de die naturali dicit ante diem festum paschæ, Christum cum suis discipulis cœnasse.*

Euangelistarum concordia.

Quid

Quid contineatur post consecrationem sub illis speciebus, & quomodo fiat ista transubstantiatio.

Ca. XVI.

CVM Sacramentorum uerba efficiant id, quod significant, necessario dicendum est post consecrationem sub illis speciebus non esse amplius panis, & uini substantiam, sed uerum Christi corpus, & sanguinem; nam uerba. *Hoc est corpus meum*, essent falsa, non solum si ibi non esset eius corpus, sed etiam si cum eo esset alia substantia, nam illa panis substantia si ibi est, non demonstratur pro nomine [Hoc] & potius dicendum fuisset hic est corpus meum. Substantiæ ergo panis, & uini, secundum se totas, & quasi bet earum partes, uel consecrationis desinunt esse, & in CHRISTI corpus, & sanguinem conuertuntur: quæ conuersio dicitur transubstantiatio.

Quomodo autem fiat ista transubstantiatio, non eodem modo ab omnibus explicatur. Caietanus assignat modum quendam difficilem intellectu, dicens id, quod erat panis, post consecrationem, esse Corpus CHRISTI; non uaga, & accommoda suppositione, ut exponatur contentum sub speciebus panis, erat panis, cui sub eisdem speciebus successit Corpus CHRISTI, sed determinatè, ita ut ipsissima res, quæ erat panis, sit Corpus CHRISTI, unde per simplicem huius propositionis conuersionem, has propositiones infert, & concedit, Corpus CHRISTI est id, quod erat panis, & quod erat iste panis, quam sententiam probat auctoritate S. Ambrosij dicentis. Si tanta vis est in sermone Domini IESV, ut inciperet esse, quod non erat, quanto magis operatorius est, ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur, & sic, quod erat panis, iam est Corpus CHRISTI, quia Sermo CHRISTI creaturam mutat, &c. Si ergo sunt quæ erant, concludit Caietanus contra Scotum, panis non transit per se ab esse panis ad non esse illius, sed ad Corpus CHRISTI, quod est id, quod erat panis, ita ut, id quod, non ad species, sed ad substantiam referatur.

Quid contineatur.

Transubstantiatio quomodo fiat. Caietani sententia.

Ve-

Contra Ca
retani sen
tentiam.

Verum ista Caietani sententia est in intelligibilis, & à ueritate aliena, cum naturam destruat; fidei autem mysteria sunt supra naturam, & non contra, illam perficiunt, & non destruunt. Contra hanc sententiam Sotus multa adducit argumēta, & primum est, quia Caietanus ista sua opinione, ita annihilationem contra Scotum cauet, ut transubstantiationem tollat, si enim res ipsa, quæ est panis, manet facta Corpus Christi, nulla propriè fit transubstantiatio, transubstantiatio enim non dicit quamcumq, mutationem substantiæ, sed transitum de substantia in substantiam, ita, ut prior simpliciter definat esse, quemadmodum, & transformatio impossibilis est nisi una forma deperdita, alia acquiratur. Secundum, quia si panis definit esse panis, necessario definit esse substantia, & ens, nam cum res definit esse aliquid, quod de illa quidditatiuè prædicatur, necessario definit etiam esse, quicquid est de intrinseca ratione illius prædicati, si ergo definit esse panis, & panis est substantia, & substantia est ens, definit esse substantia, & ens. Tertiū, quia intelligi non potest, quod tã parua substantia panis, sit tota substantia Corporis Christi; nã eadē ratione potuisset Deus ante creationē mūdi, creare vnū granū milij, & illud transmutare in Cælum, & totū mundū, manente re, quæ erat milium, nō aucta materia, sed quod illa materia milij esset tota materia totius mundi, & forma milij fieret forma mundi. Sed relictis alijs argumentis Soti, addo quartum argumentum, quia fides catholica docet, eundem numero Christum esse in omnibus hostijs, & in cælo, ergo necessario dicendum est, quod nihil panis, & uini remanet sub illis speciebus, & cōsequenter nullo modo concedendum est, quod sint ipsissimæ res, quæ erant, & quod Corpus Christi, est id quod erat iste panis; & probatur consequētia, nam substantia Christi, & Corporis, & Sanguinis eius in cælo existens, non est id, quod erat iste panis, ergo Christus prout est in Sacramento cum sit ille idem numero, qui est in cælo, non est eadem prorsus res, & substantia, quæ erat iste panis, præterea idem numero Christus est in omnibus hostijs, at substantia uini panis non est eadem numero cum substantia alterius panis. ut ergo saluetur numerica identitas Christi in Cælo, & in omnibus hostijs, necessario dicendum est, quod Corpus Christi non est ipsissima res, quæ erat iste panis.

Ad argu-
mentū Ca
ietani.

Et si S. Ambrosius fuisset huius sententiæ, non esset hac ex parte sequendus, sed non est credendum, quod hoc dicere uoluerit, & ut inquit S. Thom. sic intelligendus est, id quod erat panis, est Corpus Christi, id est, id quod continebatur sub speciebus panis,

nis, antea erat panis, & postea est Corpus Christi, ut iditēntas referatur ad species, sub quibus diuersæ substantiæ succedunt, & quando subiungit, ut sint, quæ erant, & in aliud commutētur, sensus est, res quæ erant in aliud commutantur, & sic aliquo modo sunt, quia non sunt annihilatæ, sed eorum loco aliud successit non enim Sancti doctores usque adeo admodum loquendi scholasticum suas assertiones exigebant. Dicimus ergo cum S. Thom. & cum sententia communi, panem, & uinum definere esse secundum se, & quodlibet sui, & eorum loco sub eisdem speciebus, succedere corpus, & sanguinem Christi.

Et licet hæc conuersio sit supernaturalis, possumus tamen ad eam intelligendam, aliquomodo naturalibus conuersionibus manuduci, & propterea notandum est, quod agens naturale generat sibi simile, expellendo à materia formam, quam habet, & suam in eam introducendo, in qua mutatione vnā forma deperditur, & alia acquiritur; & quia hæc mutatio est secundum formas meritò potest dici transformatio, sed non potest dici, quod una forma in alteram conuertatur, tum quia conuersio est totius cōpositi in aliud compositum, tum etiam, quia forma succedens educitur de potentia materiæ, ad quem modum producendi est limitatum agens naturale, cum sit determinatæ uirtutis, posse enim unam formam in aliam conuertere præsupponit uirtutem per se, super vtramque formam, quod pertinet ad agens infinitū, quod in totum ens, habet actionem; Si autem sicut forma succedit formæ, ita etiam materia succederet materiæ, diceretur transubstantiatio, id est mutatio totius substantiæ in totam substantiam, & substantia, quæ definit esse, diceretur in alteram uersa, tum quia nulla hic esset materia communis, de cuius potentia tota substantia succedēs dicatur educta, tum etiam, quia huius mutationis ratio est infinita uirtus agentis, quæ ad totum ens se extendit, ita ut quodlibet ens, in quodlibet ens conuertere possit; hæc mutatio cum excedat uires totius naturæ, in naturalibus reperiri non potest, sed reperitur tantum in hoc Sacramento. infinita enim uerborum Christi uirtute, substantia panis definit esse, non per se, ut eius desitio sit terminus, sed tanquam via, ut eius loco, sub eisdem speciebus succedat Corpus Christi, & hæc conuersio propriè dicitur transubstantiatio, cum tota substantia in totam substantiam mutetur.

Exemplo
declara-
tur.

Quod

Quod substantia panis, & vini non annihilatur, & qua ratione ista conuersio dicatur transubstantiatio. Cap. XVII.

Scot. & Dur. sententia.

Quod non annihilatur.

Argumentorum solutio.

Sed duo hic oriuntur dubia, Primum, quomodo substantia panis, seu vini non annihilatur, cum nihil eius remaneat. Scotus, & Durandus dicunt annihilari, licet eius loco succedat Corpus Christi, nam duæ hic sunt mutationes, altera ab esse panis, ad non esse illius, altera à non existentia Corporis Christi, ad eius existentiam, & prioris terminus ad quem, est nihil, à quo debet fieri denominatio, nam cum definitio panis accidat successio Corporis, denominatio ab ea fieri non debet, nec ratione successionis tollitur annihilatio, nam in corruptione naturali, forma non ob id, non censetur annihilari, quia in eadem materia alia forma succedit, sed quia forma corrupta remanet in potentia materiæ, ex qua iterum potest educi. Et si detur, quod Deus annihilat alicuius panis substantiam, & eius loco ponat Corpus Christi, nihil plus illius panis, qui dicitur transubstantiari maneret, quam huius: ergo si iste annihilatur, annihilatur etiam ille. Ista quæstio potest dici de nomine, sed cum communi sententia dicimus panis, & vini substantiam non annihilari, & ratio est, quia definitio panis, & successio Corporis Christi, sub eisdem speciebus non sunt duæ actiones per accidens se concomitantes, sed sunt duo effectus eiusdem actionis. scilicet consecrationis, quia panis depellitur, ut sub eisdem speciebus sit Corpus Christi, & terminus huius actionis non est annihilare panem, sed illum conuertere in Corpus Christi; non enim Deus intendit non esse, quemadmodum nec natura per se intendit corruptionem, sed illam ad generationem ordinat, & ob hanc causam, forma, quæ corrumpitur, non dicitur annihilari, non ratione potentie materiæ, sed quia in generationem terminatur, nam si Deus destrueret formam, manente materia nuda, illam uerè annihilaret; ex quo remanent soluta omnia contraria argumenta, præter ultimum, ad quod dicimus, quod Deus potest annihilare panem, & licet nihilo plus remaneret panis transubstantiati, quam illius, qui annihilatur, nihilominus ille non annihilatur, quia non terminatur in nihil, sed in Corpus Christi, alter uerò diceretur annihilari, quia terminaretur in nihil, ibi enim essent duæ mutationes distinctæ, nullam inter se connexionem habentes.

Secundum dubium est, quomodo ista conuersio possit dici trans-

transubstantiatio, nam ut arguit Scotus nihil est terminus noue actionis proprie dictæ, nisi per illam actionem accipiat esse substantiale, uel accidentale, secundum quod est formalis terminus illius actionis, si enim nullum esse per illam acciperet, quomodo terminaretur? at Corpus Christi per hanc conuersionem nullum esse accipit in sua substantia, cum sit præexistens, & iam diu præcesserit, sed tantum fit præsens sub speciebus panis, sub quibus prius non erat, ergo hæc conuersio erit adductio corporis Christi, & non transubstantiatio, seu conuersio substantiæ panis in substantiam corporis Christi; quandoquidem hac conuersione, non producitur corpus Christi, sed fit præsens. Propter hoc argumentum Petrus de Palud. dixit substantiam panis non conuerti in substantiam corporis Christi, sed in esse illic præsens. Ad hoc dubium, & argumentum respõdetur, quod quando transubstantiatio est in aliquid præexistens, nõ requiritur, quod nouum esse substantiale producat, ut sit uera transubstantiatio, sed sufficit, quod uirtute eius, ibi succedat substantia, non quasi aliunde adducta, sed ac si alibi non esset, & ita cum terminus huius actionis sit substantia sub speciebus, non per adductionem, sed, ac si alibi non esset, merito dicitur transubstantiatio, & non adductio. Et si instetur conuersionem tantum ad Christi præsentiam terminari, & non ad eius substantiam, cum ui consecrationis non habeatur, nisi Christi præsentia. Respondetur, quod ui consecrationis non tantum habetur Christi præsentia, & substantia, ut præsens, sed etiam substantia, ut substantia, nõ quasi de nouo producta, sed quia Christus ui consecrationis est sub illis speciebus, non solum, ut præsens, sed etiam, ut cum eis constituens hoc Sacramentum, nam si in hoc Sacramento Christus esset solum præsens his speciebus, sicut angelus dicitur præsens alicui corpori, non ob id requireretur definitio panis, & sumendo hostiam consecratam non diceremur sumere Corpus Christi, sed species, quibus præsens est Corpus Christi, quemadmodum sumentes panem, cui præsens sit angelus, non dicimur sumere angelum, uel deum, qui ibi est per essentiam, præsentiam, & potentiam, & tamen fide tenendum est nos sumere Christi corpus, sicut ipsemet Christus dixit; Accipite, & manducate hoc est corpus meum, quare præter præsentiam Christi, consideratur hic etiam Christus secundum se, & suam substantiam, quatenus sic consideratus, cum his speciebus constituit hoc Sacramentum, inquit enim S. Aug. Sacrificium Ecclesiæ duobus constare, uisibili elementorum specie; & inuisibili domini nostri carne, & sangu-

An possit dici transubstantiatio. Ratio difficultatis.

Solutio.

Habetur de cõf. d. 2. cap. hoc est.

gui-

guine, ubi nota uerbū constare, ac si vnū sit compositū, perinde, atq; ex pane, & speciebus seclusa inhærentia, cum ergo in hoc Sacramento Corpus Christi consideretur, non solū, ut præsens, sed etiā secūdu suā substantiā, ut sic constituens cum speciebus hoc Sacramētū, & desitio panis terminetur ad Corpus Christi, ut constituens hoc Sacramētū, propriè panis dicetur transubstantiari in Christi corpus, cū huius actionis terminus, sit corporis substantia, non ut præsens, sed ut substantia, nec requiritur ad verā transubstantiationē, quod de nouo producat substantia, aliās enim Deus non posset aliquid transubstantiare in præexistens, sed sufficit, quod substantia, ut substantia, secundum nouam quandam rationē cōsideretur, ratione cuius possit esse terminus noue actionis; noua autē ratio secūdu quā corporis, & sanguinis substantia, hāc cōuersionē terminat, est ut hoc Sacramētum constituat, atq; hęc est uera illius argumēti solutio, & trāsubstantiationis ratio.

Quod accidentia panis, & uini sint sine subiecto, & quantitas efficiatur aliorum accidentium subiectum quod, & non acquirat nouum esse.

Cap. XV III.

Accidentia illa virtute diuina, sine subiecto sustentantur cum non sit amplius sub eis panis, & uini substantia, nec in Corpore Christi, nec in aere circumstante subiectentur; Nec vlla ob id sequitur repugnantia, quasi essentialis definitio ab eis remoueat, uel substantiæ definitio eis tribuatur, quia accidentis essentia non est actu in esse, nec substantiæ actu per se existere, sed substantia est res, cuius naturæ debetur, non esse in alio ut in subiecto, accidens uerò est res cuius naturæ debetur esse in alio ut in subiecto, cum ergo in hoc Sacramento non detur accidentibus, ut ex vi suæ essentia non sint in subiecto, sed ex diuina virtute sustentante, non desinunt esse accidentia, nec eis competit definitio substantiæ, quemadmodum anima rationalis est actus materiæ, ad quam habet essentialem ordinem, & tamen ab ea separata existit, quia ita essentialiter est actus materiæ, ut de eius essentia non sit, quod actu illam informet, & actuet. Quod etiam de proprijs passionibus dicitur, non posse. s. à suis subiectis separari, quæ in earum definitionibus includuntur, ac proinde mutuo se inferre, intelligitur secundum naturæ uires, nam per Dei potentiam à suis subiectis separari possunt, cum effectus magis depēdat à causa pri-

ma

ma, quam à secunda, quemadmodum in hoc Sacramento illas se paratas videmus, ubi solius substantiæ est mutatio; Nec ulla est repugnantia, quia subiectum non ingreditur propriæ passionis definitionem, quasi in eo esse, sit passionis essentia, sed quia secundum suam essentiam, passio ad illud ordinatur, à quo fluit, quod ei conuenit etiam si separata existat, nam semper illius intelligitur passio, a quo fluxit.

Verū sola quantitas omnino sine subiecto existit, alia. n. accidentia in quantitate subiectantur, quæ prius erat eorū subiectū, quò, quia ea mediāte subiectantur in panis, & uini substantia, at facta cōsecratione, est eorū subiectū, quod. Quomodo autē quantitas per se existat; Caiet. dicit id esse nō solū, quia Deus illā per se sine subiecto sustentat, sed etiā, quia Deus ultra cōseruationē, alia actione dat ei nouū modū essendi, esse. s. existentia, & substantia, quod licet supernaturaliter habeat, eo tamē habito, naturaliter existit, & est subiectū quod, aliorū accidentiū; hoc nouū esse quātitati, miraculosè ob eā causā Caiet. tribuēdū esse censet, ne multa miracula sine necessitate, in hoc Sacramēto inducantur, nā aliās cōseruatio quātitatis esset cōtinuū miraculū, & accidentia in quātitate miraculosè sustētarētur, quia per se nō est nisi subiectum, quò, miraculosè etiā qualitates agerēt, per modū substantiæ, & quantitas pateretur, & in se reciperet formā substantialē, ac si esset materia, dū ex ea generātur uermes, quæ omnia miracula hoc uno cōcessio tollūtur, cū omnes mutationes, quæ circa accidentia Eucharistiæ apparēt, naturaliter saluētur, ac si fierēt in substantia, uel uirtute substantiæ, quādoquidē quantitas supponitur uicē substantiæ, cuius esse, vim, & proprietatē habet. Et hęc sententiā D. Th. falsò Caietanus attribuit, nā dū ait, quantitatē sic se paratam esse compositam ex esse, & quod est, & esse subiectum, quod, nō intēdit, quod nouū esse acquirat, sed quòd per miraculū sustentatur per modū substantiæ, ibidē. n. dicit esse per se, uel esse in subiecto, nō esse definitionē substantiæ, uel accidentis, sed eorū quiditati, seu essentiæ cōpetere, & in hoc Sacramēto non dari accidentibus, quod ex ui suæ essentia nō sint in subiecto, sed ex diuina uirtute sustentate, & ob id accidentia nō desinere esse accidentia, nec eis cōpetere de finitionē substantiæ, ex quibus uerbis hoc efficac argumentū contra illam sententiā formatur, si quantitas per se existit, & non per solam diuinam sustentationem, sed quia à Deo est ei per miraculum tributum esse existentia, quò per se naturaliter conseruetur sine subiecto, ergo desinit esse accidens, & ei competit definitio substantiæ, & ita erit accidens, &

non

De quantitate.

Caiet. sententiā 3. p. q. 77. ar. 1.

Contra Caietani. S. Th. 3. p. q. 77. ar. 1. ad 4.

Tacita cōtrariorum argumentorum solutio.

non erit accidens, quæ sunt contradictoria, nam essentia accidentis conuenit esse in subiecto, & substantia esse per se, ergo quantitas si habito per miraculum illo esse existentia, naturaliter per se existit, & non est in subiecto, & hoc ei, secundum suam naturam per nouum esse ei miraculose tributum competit, cum sit accidens, non habebit naturam, seu essentiam accidentis, sed substantia, quæ contradictionem implicat. Quare dicimus veram, communem, & S. Thom. sententiam esse, quantitatem per se existere, non aliquo nouo esse acquisito, sed per diuinam sustentationem; & quia est subiectum, quo accidentia in sunt substantia, tanquam uirtus materia, hoc sufficit, ut dum sustentata, per se subsistit, alia accidentia naturaliter sustentet, & sic eorum subiectum, quod, tanquam uirtus substantia, quemadmodum, & calor separatus ab igne, tanquam eius uirtus naturaliter calefaceret; & longe melius esset fateri alia accidentia miraculose sustentari, quam quantitati tribuere esse, quod proprie, & essentialiter conuenit substantia, & ita pugnantia concedere.

*De generationibus, quæ fiunt ex speciebus panis,
& uini. Cap. XIX.*

Sed non parua hic suboritur difficultas de generationibus, quæ ex his accidentibus fiunt, nam si nulla est hic materia, quomodo accidentia ista nutriunt, & ex eis generantur vermes? quod panis, & uini substantia reuertatur, ut quidam existimarunt, dici non potest, nam manentibus speciebus panis, & uini sub eis est corpus, & Sanguis Christi, quæ eorum substantiam secum non admittunt; in primo etiam instanti corruptionis specierum, redire non potest, cum enim illud sit primum esse specierum, quia est primum esse substantia genita, rediret sine suis proprijs accidentibus; Communis sententia est, quod à Deo noua materia creetur, à qua S. Tho. recedit ea sola ratione, quia non uidetur rationabiliter dici, quod aliquid miraculose in hoc Sacramento accidat, nisi ex ipsa consecratione, & inquit, in ipsa consecratione miraculose dari quantitati, quod sit primum subiectum subsequetium formarum, & ob id ex ea generari posse quicquid ex materia panis, & uini generari posset, si adesset, non quidem nouo miraculo, sed ex ui miraculi prius facti. Sed huius S. Thom. opinionis triplex est expositio, nam Aegidius inquit, ex ipsa quantitate permanente in esse accidentis, quia gerit uicem

Innoc. l. 4.
de off. Mil.
iæ cap. 11.
Alex. 4. p.
q. 11. in 2.
ar. 4. in fi-
ne.
An creetur
noua materia.
S. Th. sen-
tentia.
Triplex
expositio
sententia
S. Tho.
Aeg. Theo-
rem. 4.
& 45.

uicem materia, hæc generari, quæ videtur fuisse mens S. Th. hoc tamen à ueritate alienum apparet, nam animal ex ea generatum esset ens per accidens, si enim ex substantia, & accidente sibi inhaerente, non fit compositum per se, multo minus fiet ex accidente, & forma inhaerente, Caietanus inquit in instanti corruptionis specierum, quantitatem transire in materiam, ita quod uirtute consecrationis, quantitas accipit, ut durante Sacramento, sit uice materia, & in termino Sacramenti, id est in primo non esse Sacramenti, sit uerè materia, ut superius dixerat eandem rem, quæ est panis postea esse Corpus, Sotus existimans impossibile, quod eadem res, quæ erat accidens, postea sit materia, interpretatur ex quantitate fieri generationem, quia ex illa producitur materia, in quam inducitur forma, quæ materia non dicitur creata, sicut nec quantitas annihilata, nam cum quantitas corrumpitur, non annihilatur, quia eius desitio non terminatur in nihil, sed in generationem substantia, & ad illius desitionem, quæ fit per primum non esse, subsequitur per primum sui esse existentia materia, forma substantiali informata, & ita agens naturale, non simpliciter naturaliter, sed supposito miraculo, quod quantitas per se subsistat, eam corrumpendo, producit materiam, non illam creando, uel generando, sed congenerando, quia comproducitur ad generationem illius, quod ex quantitate gignitur, & hæc sententia non differt à communi, nisi in hoc, quod dicit materiam non creari, sed subsequi uirtute miraculi consecrationis.

Sed cum non sequamur sententiam S. Thom. superfluum est de illius mente disputare, ideo cum communi sententia dicimus, in hac substantiali generatione produci nouam materiam, in instanti corruptionis specierum, cum enim generatum sit ens per se, & eiusdem speciei cum generatis ex materia panis, actus, & potentia erunt eiusdem generis, An autem hæc nouæ materiae productio sit dicenda creatio, admodum probabile nobis uidetur, ut cum Soto dicatur congeneratio, non ut ipse exponit, per desitionem quantitatis, sed per desitionem aliorum accidentium, & proprietatum panis, supposito priori miraculo, scilicet, quod in quantitate sustententur sine forma, & materia panis, credimus enim in Philosophia quantitatem in rerum generatione, & corruptione non corrumperet, nec de nouo produci, sed materia esse coeam; Possumus etiam, & satis conuenienter cum communi sententia,

Sot. 4. d.
10. q. 2.
ar. 5.

Communis sententia.

An sit dicenda creatio.

Argumen-
tum S.Th

dicere materiam creari, contra quam non militat argumen-
tum S. Thom. scilicet, quod cum hoc Sacramentum consecra-
tione conficiatur, nullum in eo est ponendum miraculum, quod
ui consecrationis non habeatur, hoc autem miraculum crea-
tionis materiæ non ponitur in Sacramento, sed in primo non
esse ipsius, ergo non debet haberi vi consecrationis, cum con-
secratio non respiciat, nec sit causa desitionis Sacramenti. Ad
quod respondetur, quod aliunde habetur necessitas creatio-
nis materiæ, & ratio huius noui miraculi, scilicet ex diuina
prouidentia, qua naturam conseruat; ab agente namque na-
turali corrumpuntur accidentia panis, quæ in quantitate su-
stentabantur; & in eadem quantitate introducuntur alia acci-
dentia, quæ ad generationem disponunt, ergo cum istæ actio-
nes sint ab agente naturali, naturæ lege, debet inde sequi ge-
neratio alicuius compositi ex materia, & forma, sed quia pro-
pter miraculum factum nulla est ibi materia, & iam cessante
illo miraculo, & Sacramento redditur ad naturæ leges, de-
buit Deus sua uniuersali prouidentia, desinente Sacramen-
to, nouam materiam creare, ut natura suum cursum tenere
possit, nam si prouidit, ut graua ascenderent, & leuia descen-
derent, contra propriam ipsorum naturalem inclinationem,
ne detur uacuum, & tollatur uniuersi contiguitas, multo ma-
gis prouidit, ne detur compositum substantiale sine materia,
uel accidens ammissa propria natura efficiatur substantia, ut
hic noua materia producat, uel ab ipso per creationem, uel
ab agente naturali congeneretur, ad generationem illius,
quod vi suæ actionis ex illis speciebus gignitur; melius tamen
dicitur creari, præsertim cum certum sit quotidie operibus
naturæ in hominis generatione admisceri creationem; nam
omne agens naturale est determinatum in suo actu, & agit in-
quantum est actu, & eius actio fertur super determinatum
actum, & ita non nisi ad immutationem formæ agere potest,
& ea solum eius actione comproducentur, quæ consequuntur
formam, non igitur potest eius actio se extendere ad compro-
ducendam materiam, cum ergo materia illa sit eiusdem natu-
ræ, cum altera perpetuo duratura, & ab agentibus naturali-
bus præsupponatur, non nisi ab uniuersali causa per creationem
produci debuit; nec desinit esse creatio, quia cum materia
producit, corrumpuntur accidentia panis, nam cum actio-
ne agentis naturalis corrumpantur, non potest dici, quod eo-
rum corruptio sit uia, seu terminetur ad productionem mate-
riæ,

riæ, sicut desitio panis terminatur ad Corpus Christi ui conse-
crationis.

Sed una adhuc supereff hic difficultas, nam agens naturale
non inducit formam substantialem, nisi in materiam prius di-
spositam, ergo si in primo non esse accidentium panis, incipit
esse materia, & simul forma in ipsa, forma illa non induce-
tur ab agente naturali, sed à solo Deo, cum naturaliter ma-
teria in instanti disponi non possit. Ab hac difficultate facillè se
expediunt Thomistæ, qui dicunt, in rerum corruptione fieri
resolutionem, usque ad materiam primam, & nihil prorsus
corrupti remanere in genito, & etiam omnes dispositiones
præinductas in generatione, corrumpi, & formam cum simi-
libus dispositionibus, & quantitate succedere; At nos, qui
credimus quantitatem, esse coeuam materiæ, & dispositiones
illas incorrupto, & genito perseverare, & earum dispositio-
num subiectum non esse compositum, sed materiam, suffi-
ciam, dicimus, quod cum quantitas sit uirtus materiæ, suffi-
cit, ut in eam inducantur dispositiones formæ producendæ,
quibus introductis, & contrarijs accidentibus expulsis, crea-
tur materia sub illa quantitate, & dispositionibus, quarum uir-
tute in eodem instanti forma de eius potentia educitur, quan-
doquidem eodem instanti ultima dispositio formæ in ea reci-
pitur.

*Quomodo Christus sit sub speciebus panis, & uini,
& quomodo sub illis incipiat, & desinat
esse. Cap. XX.*

Totus Christus est in hoc Sacramento, & sub utraque
specie, differenter tamen, nam ui Consecrationis, &
formæ, directè sub speciebus panis est tantum corpus,
& sub speciebus uini, est tantum sanguis, ut ex formis
id solum significantibus patet, sed quia corpus non est sine
sanguine, anima, & diuinitate, hinc est, quod per concomi-
tantiam sub speciebus panis, est etiam sanguis, anima, diui-
nitas, & unico uerbo, Christus totus, eo modo quo est in Cœ-
lo, similiter etiam totus est sub speciebus uini, cum eius san-
guis non sit separatus à corpore, anima, & Diuinitate, imo
totus est sub totis speciebus, & totus sub qualibet earum par-
te, etiam nulla specierum diuisione facta, sicut & anima ratio-

nalis est tota in toto corpore, & tota in qualibet eius parte, & Deus est totus in toto mundo, & totus in qualibet mundi parte.

Cum quã
titate.

Sic autem est Christus totus sub totis speciebus, & totus sub qualibet earum parte, ut non sit per partium confusionem, & penetrationem, sed per distinctionem, & cum tota sua quantitate, & extensione sicut est in Cælo, duo enim sunt quantitatis officia, unum est ponere distinctionem, & ordinem inter partes corporis organici, alterum est extendere corpus in ordine ad locum, ut una pars corporis sit extra locum, in quo est altera, quantitas ergo Christi in Eucharistia exercet primum officium, quod est ei intrinsecum, & inseparabile, alterum autem, quod non est ei ita intrinsecum, quin per Dei potentiam sine illo esse possit, non exercet, & ita Corpus Christi sub qualibet specierum parte est extensum, sicut est in Cælo, cum sit organizatum, suamque figuram habeat, sed non habet respectum, & commensurationem ad locum, hoc enim modo est in Cælo; in hoc autem Sacramento est ad modum substantiæ, id est cum sua extensione tota in toto, & tota in qualibet parte, sine occupatione loci.

Non sicut
in loco.

Ex quo patet. Christum in hoc Sacramento non esse sicut in loco, cum enim ibi non sit per modum quantitatis sibi inhærentis, sed per modum substantiæ, non est ibi circumscriptiue, id est commensuratiue, nec etiam est definitiue, quo pacto est in loco id, quod est totum in toto, & totum in qualibet parte, nam quod sic est in loco, ita ibi est, ut extra illum non sit, sicut est anima rationalis in corpore, at Christus sic est in una hostia, ut sit etiam in omnibus alijs consecratis, & in Cælo, sed est Sacramentaliter.

Per acci-
dens loca-
liter mou-
etur.

Ex quo etiam sequitur, quod Christus in Eucharistia, non potest moueri localiter per se, sicut moueri potest ut est in Cælo, ratione diuersimodi existendi, quia in Eucharistia nõ est localiter, & commensuratiue, sicut in Cælo, quia tamen est sub speciebus panis, & uini, per accidens ad motum specierum mouetur localiter, sicut motis nobis mouentur ea, quæ sunt in nobis, alijs autem mutationibus, neq; per se, neq; per accidens mouetur, nec affici potest, non enim sicut mouetur localiter ad motum specierum, ita etiam si quantitas illa frigitur, uel frangitur, Corpus Christi per se, uel per accidens sic afficitur, nam cum corpus contineatur sub speciebus, necesse est vbicumque sunt species, ipsum esse, & sic ad earum motum moueri, at quia quantitas illa specierum non ei inest, non potest affici qualitativis, quibus

Alijs mo-
tibus, nec
per se, nec
per acci-
dens.

ipsa

ipsa afficitur, quemadmodum etiam in anima uidemus, quæ ad motum corporis mouetur localiter, non tamen ad alterationem corporis ipsa alteratur, cum enim sit indiuisibilis, non est eius capax.

Nec etiam per se mouetur secundum esse, quod habet in hoc Sacramento, ut sub eo incipiat esse, uel desinat simpliciter per creationem, uel annihilationem, cum habeat esse per se ingenerabile, incorruptibile, & indeficiens, uel ut ibi incipiat, & desinat esse per motum localem quo de Cælo descendat, & postea in Cælum ascendat, quia sic quando est sub illis speciebus non esset in Cælo, sed incipit esse sine sui mutatione, per hoc, quod panis in ipsum conuertitur, similiter etiam desinit ibi esse, per hoc quod illæ species corrumpuntur, quemadmodum Deus immortalis, & immobilis incipit, & desinit esse in creatura, per hoc, quod ipsa creatura incipit, & desinit esse.

Quomo-
do ibi ef-
feincipiat
& desinat.

S 3 SECVN-

S E C V N D A E P A R T I S
D E O F F I C I O
S A C E R D O T I S .

LIBER SECVNDVS.

DE SACRAMENTIS MATRIMONII,
ET POENITENTIAE.

De Sponsalibus.

*Quae dicantur sponsalia, & quando sint ualida, De conditionibus
illis, & Matrimonio appositis, & quibus de cau-
sis soluantur sponsalia.*

Cap. I.

SPONSALIA sunt futuri Matrimonij mu-
tua promissio, quibus arrae, & iuramentum
non sunt necessaria, illis tamē firmiora sūt,
& non sunt matrimonium, nec Sacramentū,
sed quoddam Sacramentale ad matrimoniū
sicut exorcismus ad baptismum. Ex quo se-
quitur, quod sponsalia non possunt ab illis
contrahi, inter quos propter aliquod impe-

dimentum non potest esse matrimonium. Ad contrahendum
sponsalia requiritur aetas debita, quae tam in masculo, quam in
foemina est septem annorum, licet quoad matrimonium aetas le-
gitima in masculo sit quatuordecim annorum completorum, &
in foemina duodecim etiam completorum, nam in sponsalibus
requiritur tantum usus rationis, qui simul incipit in utroque; in
matrimonio verò, requiritur etiam dispositio ex parte corpo-
ris, ut sit tempus generationi aptum, sed sicut quando potentia
supplet aetatem, possit prius contrahi matrimonium, ita etiam
sponsalia quando malitia, seu prudentia suppleret. Potest quis
pro alio sponsalia contrahere, etiam sine eius mandato, ut paren-
tes, & tutores, sed non erunt firma quousque illi quorum nomi-
ne contracta fuerunt, expressè uel tacitè consenserint, cum id re-
sciuerint, uel ad debitam aetatem peruenerint.

Cum

Cum per Concilium Tridentinum sublata sint Matrimonia
clandestina, & illa, quae non sunt contracta in facie Ecclesiae
coram parocho, & testibus, sint nulla, sponsalia non transeunt
in matrimonium per copulam subsequenter affectu mari-
tali, nec per aliquam declarationem consensus de praesenti,
sicut transibant ante Concilium; Et ea quae dicuntur de condi-
tionibus Sponsalibus, & Matrimonio appositis, de solis spon-
salibus dicemus, quia cum Matrimonia contrahantur in fa-
cie Ecclesiae, absolute & non conditionate contrahuntur, quod
si quis ante absolutum consensum protestaretur coram testibus
fide dignis, quod licet in facie Ecclesiae absolute uerbis consen-
tiat, tamen non intendit consentire nisi casu quo adimpleantur
conditiones conuentae, & illis non adimpletis postea probato co-
ditionato consensu, instet pro separatione, iudicandum erit si-
cut, & de sponsalibus.

Tres conditionum species in sponsalibus, & matrimonijs re-
periri possunt. Prima est earum, quae sunt turpes, & contra sub-
stantiam, aut bonum Matrimonij, qualis est illa, si procuraueris
sterilitatem, quae est contra bonum generationis, & illa, si uictū
ex adulterio quaesieris, quae est contra bonum fidei, & illa, donec
ditio inueniam, quae est contra Matrimonij inseparabilitatē,
quae omnes annihilant Matrimonium ca. fin. de cond. appof. Se-
cunda est earum, quae sunt turpes, aut factū impossibiles uel ne-
cessariae, sed non contra substantiam, aut bonum matrimonij,
qualis est illa, si furatus fueris, si Caelum digito tetigeris, si cras
sol orietur, quae non annullant sponsalia, & matrimonium, sed
in fauorem matrimonij pro non appositis habentur, d. ca. fi. Mul-
ta hic essent dicenda, quae tanquam superflua omittimus, cum
sublatis matrimonijs clandestinis, modò in facie Ecclesiae abso-
lute contrahatur. Tertia est earum, quae sunt honestae qualis est
illa si pater meus uoluerit, si tanta dos detur, & istae tenent si à
principio mutuo consensu fuerint appositae, Illa autem condi-
tio contrahatur, seu contraham tecum si te virginem inuenero, si in-
telligitur per inspectionem honestarum foeminarum tenet, at si
intelligitur de inuentione per copulam carnalem, tanquam tur-
pis pro non apposita habetur.

Sponsaliorum duo sunt effectus, primus est iustitia publicae
honestatis, de quo suo loco, alter est obligatio ad contrahendum,
nisi legitimo aliquo impedimento soluantur, & Ecclesia etiam
per censuras ad contrahendum cogit, in foro tamen contentioso
ad contrahendum non ita facile compellit, & obstinatos rādem.

S 4 à cen-

Non tran-
seunt in
Matrimo-
nium.

Tres con-
ditionum
species.

Effectus.

Aetas.

à censuris tanquam pia mater absoluit, ne coacta matrimonia, malos fortiantur effectus.

Soluuntur.

Multis autem de causis solvuntur. Primo mutuo dissensu, sicut mutuo consensu contracta fuerunt, etiã si sint iurata principaliter propter Deũ, quia deus iuramentũ illud recipit in fauorẽ partis, cui pars renũciare potest. 2 per alterius ingressũ in religionem, etiam ante professionem. 3 per susceptionem ordinis Sacri. 4. per alterius matrimonium per uerba de præsenti, etiam copula non subsequuta, non autem per noua sponsalia etiã iuramento confirmata, etiam si sequatur copula affectu maritali, quia modò vigore Concilij Tridentini per talem copulam non transeunt in matrimonium, sicut transibant ante Concilium. 5. propter alterius migrationem ad aliam regionẽ, si infra præsinitũ tempus nõ redierit, & iure quidẽ ciuili præscribitur tempus duorum annorum, si in eadem prouincia est absens, si uerò in alia, trium, at iure canonico nullum præscribitur redeundi tempus, sed iudici præscribendum relinquitur. 6. per superuenientem affinitatem propter copulam cum eius affine in primo gradu, quo casu cum neutra potest contrahere: non cum prima propter impedimentum affinitatis, nõ cum secunda propter impedimentum iustitiæ publicæ honestatis. 7 per lapsum temporis præsinitũ ad matrimonium de præsenti contrahendum. 8 propter ignoratã, uel superuenientem lepram, uel alium contagiosũ morbum, & etiam notabilem corporis deformitatem, ut oculi, nasi amissionem. 9 per superuenientem alterius fornicationem, uel aliud crimen, quod infamiam patitur, secus si præscessisset, & alteri notum fuisset, non autem pendet sponsalium solutio ex illo cuius est culpa, sed ex alterius consensu. 10 si nõ seruẽtur conditiones. 11 per morũ alterius asperitatẽ 12 per uotũ religionis, secus de subsequenti uoto castitatis, quia in alterius præsudiciũ uouere nõ potest, secundũ Pet. de Palu. in 4. & alios. 13. quãdo nõ fuerunt validẽ contracta, ut ante legitimã ætatẽ. 14 possũt etiam solui sponsalia si aliquid superuenit, quod si præscessisset, non fuissent contracta secundũ S. Th. in 4. Ex quibus causis aliqua ipso iure dirimunt sponsalia, ut ingressus in religionem, contrahere cũ altera per uerba de præsenti, &c. & tunc non est necessaria iudicis sententia, aliã uerò nõ dirimunt ipso iure, & ideo earum respectu auctoritate iudicis Ecclesiastici dirimenda sunt; & qui sine tali auctoritate cum alia contraheret, grauiter peccaret, non tamen mortaliter iuxta Sylu. & si causa dissoluendi sponsalia esset manifesta, nec etiam uenialiter peccaret.

De Sa-

De Sacramento Matrimonij.

Quid sit Matrimonium, & quæ sint de illius essentia, & quòd conferat gratiam, & quando.

Cap. II.

Matrimonium est Sacramentum quo fit maris, & fæminæ legitima coniunctio, indiuiduam uitæ consuetudinem retinens. Et quatuor sunt de illius essentia, materia. s. forma, & modò uigore Concilij Tridentini, etiã minister, & saltem duò testes. de materia, & forma est inter Doctores controuersia, aliqui dixerunt materiam esse personas contrahentes, & formam eorum uerba, aut signa quibus expriment consensum; sed personæ sunt suscipientes Sacramentum, Alij dicunt materiam esse consensum, & formam, uerba, sed cõsensus est formale uerborum, quibus significatur, cum uerba formaliter, & nõ materialiter hic sumãtur, ideo cũ alijs dicimus uerba prioris proferẽtis, quibus cõsẽsũ de præsenti exprimit, esse materiã, & posterioris formã. Minister est Parochus, uel alius Sacerdos de licentia Parochi, uel Ordinarij. Minister, & duo testes sunt modò ad contrahendum simpliciter necessarij, propter decretũ Sacri Concilij Tridẽtini, ad tollenda matrimonia clãdestina, Statuit etiã Sacrũ Cõciliũ, ut ter à proprio contrahentiũ parochus, tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter Missarũ solemniam, publicẽ denunciatur, inter quos matrimonium sit contrahendum, quæ denunciations non sunt ita necessariæ, ut si sine his cõtrahatur, matrimonium sit nullum, & si omittantur grauius quidem peccabitur, sed tenebit Sacramentum, non. n. omnia, quæ in illo decreto præsipiuntur, tanquam necessariò simpliciter requisita præsipiuntur, nam dum ad simpliciter necessaria ab ipso nouiter requisita, & ad irritationem matrimonij clandestini descendit, nulla denunciationum facta mentione, inquit, *Qui aliter, quam præsente parochus uel alio sacerdote de ipsius parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus uel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta synodus ad sic contrahendum inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit, & annullat.*

Potest etiam matrimonium contrahi per procuratorem, & erit uerũ Sacramentũ cõferens gratiam, sed requiritur, quod ille, cu-

Quid.

Materia, & forma.

Requisita

Seff. 24. c. 1. de refor. matr.

De cõtracto per procuratorem.

ius

ius nomine à procuratore præbetur consensus per uerba de præfenti, tempore quo procurator consentit, saltem uirtualiter consentiat, id est, ut non mutauerit uoluntatem, quam habuit, quando constituit procuratorem. Vnde si procurator antequam contrahat à domino fuerit reuocatus, contractum postmodum matrimonium, licet tam procurator, quam illa cum qua contraxit, reuocationem huiusmodi penitus ignorauerint, nullius momenti penitus existet, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere non potuit, ca. fin. §. fin. de procur. in 6. quod est peculiare in Sacramento Matrimonij, nam in alijs requiritur etiam notitia reuocationis, ut gesta per reuocatum procuratorem irrita sint, ext. de procu. ca. mandato.

Confert gratia cuius tres sunt peculiare effectus.
S. Bonau. 4. d. 26. q. 5.

Matrimonium est Sacramentum Ecclesiæ, & ut Sacramentum confert gratiam ex opere operato, sicut & reliqua. 1. Tim. 2. Saluabitur mulier per filiorum generationem, si permanserit in fide, dilectione, & sanctificatione. Et cum in quolibet Sacramento detur gratia ad quosdam proprios, & peculiare effectus, in hoc Sacramento, ut inquit. S. Bonauent. datur gratia ad copulam singularem, ad copulam utilem, & ad copulam inseparabilem, nam ex hac gratia fit remedium contra triplicem inordinationem concupiscentiæ, & nascitur triplex bonum matrimonij, Concupiscentia enim inclinatur ad multas, quia luxuriosus non est una contentus, & in matrimonio datur gratia homini, ut soli uxori uelit coniungi, & ita pronitas ad multas excluditur per copulam singularem; Concupiscentia etiam inclinatur ad delectationem, non ad utilitatem, quia luxuriosus non querit, nisi satisfactionem appetitus sensitui, & in matrimonio datur gratia, ut non cognoscat uxorem nisi propter prolem, & ita excluditur delectatio appetitus per copulam utilem; Concupiscentia etiam post impletionem fastidium generat, unde luxuriosus postquam cognouit unam, illam respuit, & uadit ad aliam; at in matrimonio datur gratia, ut semper uelit esse cum una, & ita excluditur uariarum concupiscentia per copulam inseparabilem. Ex copula singulari oritur bonum fidei, ut ad aliam non accedat, ex copula utili, bonum proli, ex copula inseparabili, bonum Sacramenti.

Quando conferatur.

Palud. 4. d. 31. q. 3. art. 1.

Hæc gratia confertur dum contrahitur Sacramentum, secundum communem, Sed dico, quod etiam confertur in ipso actu matrimoniali, quando fit cum debita dispositione, & reuerentia propter debitum finem, nam, ut inquit Petrus de Palude, actus coniugalis quandoque est peccatum mortale, quandoque ueniale, quandoque est meritorium, & in quatuor casibus est meritorium si fiat

si fiat in gratia. Primus cum fit ad reddendum debitum, quod est iustitiæ. Secundus, quando petit causa proli, tempore, loco, & modis debitis, quod est patriæ. Tertius, quando causa præseruandi comparem à fornicatione, quod est charitatis. Quartus, quando causa uitandæ fornicationis in se, quam probabiliter credit non aliter uitandam. & quod in istis quatuor casibus sit meritorium, probat, quia omnis actus uirtutis charitate informatus, est meritorium, huiusmodi est actus coniugalis in his quatuor casibus, ergo est meritorium, at si actus fiat uno ex quatuor dictis modis sine gratia, non est (inquit) meritorium, nec demeritorium, non est meritorium propter carentiam gratiæ, non demeritorium, propter carentiam culpæ. dico ergo, quod dictis quatuor modis datur gratia, non solum, quia sunt actus uirtutum, sed etiam, quia sunt actus Sacramenti, credo tamē, quod prima gratia ex opere operato detur solum dum contrahitur matrimonium: & tunc fieri ex attrito contritum, actus uerò matrimonij ualere ad meritum, ut actus Sacramenti si debite fiant. quare autem non habeant singuli actus matrimonij conferre primam gratiam, sicut habent alia Sacramenta, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, & extremæ unctionis, huius differentiæ hanc possumus reddere rationem, quia in alijs semper reiterantur Sacramenta, at per actus coniugales non reiteratur matrimonium, sed exercetur iam contractum, & habetur simile in Sacramento ordinis, nã gratia ex opere operato datur cum suscipitur ordo maior, siue minor, at quando exercentur Ordines suscepti, non datur exercenti gratia ex opere operato, quia nullum suscipit Sacramentum, sed exercet susceptum, qui actus ei ualent ad meritum, non enim Diaconus, Subdiaconus, Accolytus, &c. quando ministrant in suis ordinibus sunt ex attritis contriti, sed si sunt contriti merentur.

De impedimentis Matrimonij.

De duplici impedimentorum genere.
Cap. III.

Impedimenta Matrimonij sunt in duplici differentia, quædam impediunt matrimonium ne contrahatur, sed si non obstante aliquo istorum impedimentorum contrahitur, matrimonium tenet, quædam uerò ita impediunt matrimonium contra-

Ratio di-
uerſitatis.

trahendū, ut etiā dirimant cōtractum, quando. ſi impedimētū præceſſit; nam ſi ſubſequitur, cum matrimonium ſit inſolubile, tollit ſolum matrimonij uſum, donec obtineatur diſpenſatio. Cum. n. matrimonium ita ſit Sacramētū, ut ſit etiā quidam naturalis cōtractus, Eccleſia habuit quandam peculiare potestate ſuper Sacramentum Matrimonij, quam non habet ſuper reliqua Sacramēta, quicquid. n. circa alia Sacramenta præcipit, eſt ſolum neceſſarium neceſſitate præcepti, ſed non neceſſitate Sacramēti, cum Eccleſia non poſſit mutare materias, & formas aliorum Sacramentorum à Chriſto Domino inſtitutas, quæ ſi ſeruentur, relictis etiā omnibus, quæ Eccleſia propter maiorem illorum honorem, & reuerentiam à Spiritu Sancto inſpirata potestate ſibi diuinitus tradita inſtituit, erunt vera Sacramenta, ut ſi Sacerdos per plateam tranſiens conſecraret panes ibi apud piſtores exiſtentes. at circa Sacramentum Matrimonij poteſt aliquid præcipere, quod ſit neceſſarium etiā neceſſitate Sacramenti, nam poteſt perſonas ad contrahendū inhabiles reddere, & eorū conſenſum vanum efficere. Matrimonium etiā, ut naturalis contractus, habuit quædam peculiaria priuilegia, ut ſcilicet ſine ſimonix labe poſſit de dote pacifci, & per procuratorem in abſentia contrahi.

De impedimentis non dirimentibus. Cap. IIII.

Prohibi-
tio.

Tempus.

Spōſalia.

ET vt prius loquamur de impedimentis non dirimentibus, Primum impedimentum eſt Episcopii, uel Parochi prohibitio, donec conſtet de impedimento, quod opponitur. Secundum eſt tempus in quo ab Eccleſia Matrimonij ſolemnitates prohibentur, quod modò eſt à Prima Dominica aduentus uſque ad Epiphaniam, & à primo die Quadrageſimæ uſque ad octauam Paſchatis incluſiue, quibus temporibus prohibentur ſolum nuptiarum benediſtio, & ſolemniſ ſponſæ traductio; non tamen prohibentur ſponſalia, nec denunciatioes Matrimonij, nec Matrimonium per uerba de præſenti, nec etiā cōſummare Matrimonium per copulam abſque ſolēnitate nuptiarum, & abſque traductioe ſoleni in domum, quæ omni tempore fieri poſſunt, cum nullo tempore prohibeantur, ut bene dicunt Caiet. & Nauar. licet alij ſine neceſſaria ratione negent poſſe conſummari matrimonium. Tertium oritur ex ſponſalibus, qui. n. ſponſalia cum una contraxit, non debet matrimonium de præſenti cū alia cōtrahere, ſine iuſta cauſa, & Iudicis facultate. Quartum eſt cogna-

cognatio ſpiritualis, quæ oritur ex catechiſmo, eſt autē catechiſmus inſtructio baptizandi ſolēniter à Sacerdote facta, ante quam baptizetur, de articulis catholicæ fidei credendis, ex quo oritur ſpiritualis cognatio inter eaſdem perſonas, inter quas, & ex baptiſmo, ad quæ diſponit, licet nō ſit tātæ uirtutis, quia nō dirimit cōtractū matrimoniū, & intelligitur reſtriſta per Conc. Trid. ſicut illa, quæ oritur ex Baptiſmo, ut bene probat Nau. Quintum eſt cōſuetudo in aliquibus locis non cōtrahēdi cū aliquibus perſonis, ſine diſpenſatione. Sextum eſt uotū ſimplex caſtitatis, cū quo ſi contrahatur, matrimoniū quidē tenebit, ſed præterquam, quod ille, qui uotū inſurgit grauius peccat, nō pōt etiā petere debitū, niſi cū eo diſpenſetur, & altero mortuo nō pōt iterū cōtrahere, niſi uotū fuiſſet ad tēpus, quod trāſactū fuiſſet. Septimum eſt impedimentū criminis, ſunt. n. ſeptē peccata, ob quæ in perpetuū prohibetur matrimoniū, & ſi aliquis cōtraxerit poſt aliquod ex his ſeptē delictis perpetrātū, nō obtēta prius diſpenſatione, matrimoniū quidē ualet, ſed grauius peccauit. Primum eſt inceſtus nō ſolū cū affine, ut aliqui uoluerūt, ſed etiā cū cōſanguineis. Secundum eſt uxoriciſiū, idem dicendū eſt de uxore occidēte uirū. Tertium eſt rapus alterius ſpōſæ. Quartum eſt proprii filij de fonte ſuſceptio animo ne uxor à ſe debitū petere poſſit. Quintum eſt occiſio Sacerdotis. Sextum peccatū propter, quod ſolēnis penitētia iniūcta, & facta fuit. Septimum eſt contractus Matrimonij ſciēter cū moniali.

Cognatio
ex cate-
chiſmo.Nauar. in
man. c. 22
nu. 72.
Conſuetudo.
Votum
ſimplex.
Crimen.

De impedimentis dirimentibus Matrimon.

De impedimentis Erroris, Conditionis, Voti, Criminis, & Diſparitatis cultus. Cap. V.

OMnia impedimēta dirimentia, his uerſibus cōtinentur.
Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus diſparitas, uis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortē coire nequibus.

In quorum explicatioe non ſeruabimus ordinem uerſuum, nam cognationem, & affinitatem ultimo loco reſeruabimus cum in illis ſit diutius immorandum.

Primum impedimentū eſt [Error]. ſ. perſonæ, non autē qualitatis, niſi redundet in errorē perſonæ, ſi ergo intēdenti contrahere cū primogenita, ſupponatur alia, non eſt matrimonium, nec etiā ſi aliquis conſentit in aliquā, quæ ei dicebatur eſſe filia regis, tanquā in filiā regis, quia hic qualitatis error, redundat in errorem per-

De errore

personæ, & consensum tollit; at si in illam absolutè consentiret, & existimaret eam esse nobilem, diuitem, & regis filiam, cum tamen non sit, esset matrimonium, quia consensus est in personam, & error est solius qualitatis. 29. q. 1. c. 1.

De condi-
tione ser-
uitutis.

Secundum est [Conditio] scilicet seruitutis ignorata, eod. c. 1. unde si liber contraheret cum serua, quam si sciret esse seruam non acciperet, non tenet matrimonium, etiam si postea dominus eo ignorante seruam libertati donet, & sequatur copula, quia copula est uirtute primi consensus, at si cognita seruitute consensit, uel sequatur copula, uel tali animo cum ea cōtraxit, ut quāuis tunc sciisset eam esse seruam cum ea nihilominus contraxisset, esset matrimonium, Si autem seruus contraheret cum serua putans esse liberam, teneret matrimonium, quia non fit deterioris conditionis.

De voto.

Tertium est [Votum]. s. solenne Religionis approbatæ, siue expressè, siue tacitè fuerit emissum, & cum eo contrahentes sunt etiam excommunicati, in Clem. 1. de cons. & affin. Votum autem simplex castitatis non dirimit, excepto illo, quod emittitur in Religione Societatis nominis Iesu, si à Superioribus eiusdem religionis non fuerit relaxatum per nouam determinationem. Greg. xij.

De crimi-
ne homici-
dij.

Quartum est [Crimen] & duo sunt crimina, quæ matrimoniū impediunt, & dirimunt, homicidium, & adulterium, non simpliciter, sed in casibus sequentibus. Primus casus est, quando alterius coniugis procuratur homicidium, ut cum altero contrahatur, nam inter remanentem coniugem, & illam tertiam personā, quæ homicidium fecit, uel in cuius gratiam factum est homicidium, non potest in perpetuum esse matrimonium, etiam si alter infidelis esset, & ad eius conuersionem procurandam patratum fuisset homicidium. Iste casus communiter ab omnibus sic limitatur, & in duos distinguitur, ut occisio sit facta animo contrahendi, & utroque eam machinante, cap. laudabilem de Conu. infid. at si est facta altero tantum machinante, non sufficit nisi interueniat adulterium, cap. super hoc. de eo, qui dux. in matr. Primam limitationem, quod homicidium sit factum animo contrahendi canones innuunt, & præcipuè d. cap. laudabilem, quæ tamen intelligenda est etiam si non sit data fides de contrahendo, d. cap. Super hoc. At quo ad secundam limitationem si canones, & eorum ratio perpendantur, uidetur quod occisio alterius coniugis impediatur, etiam altero tantum eam procurante, animo cōtrahendi, licet non interuenierit adulterium, & ita tenet Host. nam li-

cet

cet canones pro maiori parte loquantur de adulteris, & ad iudicandum an sint separandi, dicant uidentum esse an alterius coniugis occisionem ambo, uel alter eorum procurauerit, nunquam tamen inuenitur in iure, quod homicidium sine adulterio non impediatur, & in d. c. laudabilem, ponitur impedimentum homicidij, nulla facta mentione de adulterio; quod etiam ratio persuadet, nam Ecclesia ideo uoluit adulterium cum promissione impedire, & dirimere, ne detur occasio homicidij, ergo quando instituit occisionem alterius coniugis animo contrahendi cum remanente, uel cum eo in cuius gratiam factum est homicidium, esse impedimentum dirimens, est simpliciter intelligendum, & non cum adiunctione adulterij, ne detur occasio homicidij, ex eo quod cum non interuenierit adulterium, solum homicidium non impedit. Separabitur, qui adulterium cum promissione contrahendo commisit, & non separabitur, qui propriam uxorem occidit, uel alterius uirum, ut cum illa contrahat? dicent hoc ideo esse, quia canones loquuntur de homicidio adulteri. Esto, sed nunquam dicunt homicidium solum hac intentione factum, non impedire, imo d. cap. laudabilem innuit impedire; Respondent, quod homicidium solum impedit quādo ambo sunt illius causa, & probant ex d. cap. laudabilem. Sed hoc ibi non habetur, quod tunc solum impediatur, & ista interpretatio est contra canones, & eorum intentionem, tota enim ratio prohibitionis, & impedimenti, est, etiam si alter tantum occisionem eo animo procuraret. & præterea impedimentum homicidij, non est ad euitandum adulterium, ut saltem in solo homicidio sistatur, sed adulterij impedimentum, est ad tollendum homicidium, quare cum homicidium sit impedimentum, & finis alterius impedimenti, contra canones est, quod ipsum solum non sufficiat; Impedimentum etiam potest esse ex parte unius, altero ignorante, & quod utrumque illud sciat, hoc plus operatur, quod neuter bonā fide contrahit. Secundus casus est adulterium cum promissione, etiam simpliciter, quod mortuo altero coniuge, simul matrimonio coniungitur, uel cum contractu secundi matrimonij per uerba de præsen- ti, Non sufficit solum adulterium, nec sola promissio, sed utrumque requiritur, siue promissio, uel secundi matrimonij contractus præcedat adulterium, siue subsequatur, ut expressè habetur cap. si quis. de eo qui dux. in matr. ex quo sequitur falsam esse interpretationem dicentium, fidem datam de contrahendo cum adulterio, tunc solum impedire quando est causa adulterij, nam etiam si detur fides post commissum adulterium non potest inter adul-
teros,

Host. in
sūma de
eo q dux.
in matr.
§. 3.

De adul-
terio cum
promissio-
ne.

teros, mortuo altero coniuge esse matrimonium; Sed requiritur quod uterque sciat matrimonium, nam si uterque probabiliter ignorat matrimonium, quia. s. maritus creditur mortuus, cōtrahere poterunt illo mortuo, & si alter tantum ignorabat alterius matrimonium, si in illo errore, vsque ad mortem illius coniugis permanserit, & in eo persistens contraxerit matrimonium, non propterea est matrimonium, nec etiam ob hanc causam sunt omnino separandi, sed in potestate illius, qui matrimonium ignorauit est separari, uel in contracto accedere nouo cōsensu ratione nullitatis persistere, ad instantiam autem illius, qui matrimonium sciuit non sunt separandi, ne lucrum de suo dolo reportet cap. i. de eo, qui dux. in matr. Sed hoc intellige dummodo non contraxerit, nec habuerit copulam postquam resciuit.

De cultus
disparita-
te.

Quintum est [Cultus disparitas,] nam inter baptizatum, & non baptizatum non potest contrahi matrimonium, etiam si sit cathecumenus, notanter dixi non potest contrahi, nam matrimonium inter infideles contractum, non statim per alterius conuersionem soluitur, nam si infidelis uult sine contumelia creatoris, & sine studio peruertendi fidelem, cum eo, uel ea cohabitare, nō sunt separandi, notanter etiam dixi inter baptizatum, & non baptizatum, quia si sint baptizati, quamuis hæretici, & apostata, tenent matrimonium, sed contrahentes peccant mortaliter.

De impedimento uolentia, An teneat Matrimonium metu contractum. Cap. VI.

Card. in
c. Abb. de
his quæ
met. cau.

Sextum est [Vis] id est uolentia, & non solum absoluta, sed etiam uolentia per metum. s. cadentem in uirum constantem, Card. Zab. dicit matrimonium metu contractum tenere ipso iure, per regulam generalem, quia omnia metu facta tenent, sed ratione metus esse rescindendum, quæ sententia est contra communem, & falsa, quia si est uerum matrimonium consequenter dissolui non potest. Et ut rem ipsam plenè explicemus, & cognoscamus differentiam, quæ est inter matrimonium, & reliquos contractus; notandum est, quod metus nō causat simpliciter inuoluntarium, sed secundum quid, exempli gratia, cum quis proijcit merces in mare ne periclitetur, certum est, quod per se, & abstrahendo à circumstantijs, nollit illas proijcere, at cōsideratis particularibus circumstantijs; & quod aliter periculum illud euitare non potest, simpliciter uult illas proijcere, & pro-

iectio

iectio est simpliciter uoluntaria, ob quã causã metu gesta cōmuniter, iure tenent, sed iudicis officio, actione quod metus causa, ueniunt rescindenda, & aliqui crediderunt eadē ratione tenere etiã matrimonium, quod est falsum, & ratio differentia est, quia sunt quædam gesta, & quidã contractus in quibus nō requiritur omnino liber cōsensus, sed satis est, quod attentis particularibus circumstantijs, sit liber, & uoluntarius, & isti contractus iure tenent, sed quia possent esse aliqua particularia circumstantiæ exorbitantes, iudicis officio, & per uiam exceptionis potest rescindi contractus, nō ex causa generali, quia seculis particularibus circumstantijs, id nō esset uoluntum, sed ex particulari, & indebita circumstantia. quædam alia sunt, quæ requirunt liberum cōsensum, & coactionem excludunt, & ista ipso iure sunt nulla, nō quia nō sunt uoluntaria, nã coacta uoluntas, est uoluntas, sed quia uoluntas nō est libera à coactione, prout exigit natura rei super qua præstatur cōsensus, huiusmodi sunt opera meritoria, ut pœnitentia, confessio, quæ sic coacte facta, excludunt meritum, huiusmodi etiã sunt dotis promissio, prorogatio, & concessio iurisdictionis, absolutio ab excommunicatione, & alia multa, quæ ponit Abbas, quæ per metum facta nō tenent, huiusmodi etiã est matrimonium; nã inter matrimonium, & alia Sacramenta quantum ad præsens attinet, sunt due differentie, prima, quia alia Sacramenta non fiunt consensu suscipientis, tanquã parte intrinseca sicut matrimonium, sed ex materia, & forma, intentio ministri est applicans, intentio uero suscipientis est eius dispositio, licet non totalis; at causa proxima, & essentialis matrimonij est consensus contrahentium, ob quã causam ad alia Sacramenta sufficit intentio, quæ potest esse cum metu; ad matrimonium autem requiritur liber consensus. Secunda est, quia alia Sacramenta sunt solum Sacramenta, & non contractus, at Matrimonium est etiã contractus naturalis, ratione cuius Ecclesia potest contrahentium cōsensum infirmare, & ualidare. Quibus suppositis dicimus, matrimonium contractum metu cadente in uirum constantem esse nullum, non quia nō præsumitur cōsuetudine, qui sic contrahit, sed etiã si uerè tali metu cōsuetudine, quia cōsensus nō solum uerbalis, sed et internus metu extortus, non sufficit ad matrimonium, & hoc probatur primo, ex propria ipsius matrimonij natura, cum sit contra eius bona, quia ut inquit Abbas, matrimonium significat unionem inter Christum, & Ecclesiam, & metus tollit coniugum unionem, metus etiã tollit bonum fidei, nã facilius committuntur adulteria, ergo metus est contra omnia bona matrimonij; & cōfirmatur quia matrimonium est indissolubile, quod autem coacte fit nō diligitur, & consequenter facile

Abb. de
his. quæ.
vi. met. in
c. Abb.
Inter Ma-
trimoniū,
& alia Sa-
cramenta
due diffe-
rentiæ.

Matrimo-
nium metu
contra-
ctum est
nullum.

Abb. in c.
cum loci
de spōsal.

T etiam

etiam contemnitur, & abijcitur. probatur secundo ex determinatione Ecclesiæ, ca. Cum locum, ca. Veniens, ca. Consultationi de Sponsal. & ca. de nuptis, & ca. Si uerum 31. q. 2.

An matrimonium metu contractum validetur iuramento, & de obligatione iuramenti metu extorti.

Cap. VII.

Anteneat
si iuramē
to confir-
etur. m

Occurrit hoc loco dubium de Matrimonio metu cōtracto, & iuramento confirmato, quia iuramentum metu præstitum non est ipso iure nullum, sed est obseruādū, uel est ab eo petenda absolutio, etiā si accedat contractui inualido, satis est, quod sit tale, quod sine peccato obseruari possit, c. Si uerò. ext. de iureiur. Respondetur, quod de iuramēto metu præstito Doctores minimè conueniunt, nā Abb. in c. 2. de his, quæ uī. dicit, quod is, qui matrimonium cōtraxit per metū iuramēto præstito, tenetur stare illi matrimonio, uel saltē nō agere cōtra iuramentū, donec sibi detur absolutio per ca. inter cætera 22. q. 4. Et quod iuramentū metu extortū sit validū, etiā si præstitū sit in contractu inualido, dūmodo sine peccato seruari possit, uidetur ferè cōmunis sententia, ita tenent Ioa. Mona. Ioa. And. Domi. Natan. Corne. Iacob. Fort. quos citat, & sequitur Couar. in 4. decret. p. 2. ca. 3. §. 5. nam licet quoad metum inferentē, iuramentū in effectu non obliget, quia actus rescindi potest, interim tamen quoad Deum obligat, quia satis est, quod sine interitu salutis æternæ seruari possit, d. cap. Si uerò. & hoc idem tenet S. Thom. nec obstat d. cap. Verum, ibi enim non dicitur, quod uiolantes iuramenta metu facta non peccent mortaliter, sed quod in exteriori iudicio ratione metus, & uiolentiæ, non sunt puniendi tanquam pro mortali. Sed Abbas parum sibi constat, nam in cap. cum contingat. de iureiur. distinguens, inquit quod iuramentum metu extortum in casu à lege non prohibito, est obligatorium, cap. Verum, & cap. Si uerò eod. tit. at in casu à lege prohibito non obligat, cum propter legis resistentiam debeat esse sponte præstitum, d. cap. cum contingat, quem sequuntur Alciat. in d. cap. Fel. in c. 2. eod. tit. & Franc. in cap. quamuis pactum de pactis in 6. qui dicunt non esse necessariam absolutionem à iuramento metu præstito in cōtractu inualido, Cum autem matrimonium metu contractum, sit ipso iure nullum, iuramentū etiam ad illud confirmandū metu extortum iuxta hanc doctrinā erit nullum.

Et

S. Th. 2. 2.
q. 89. ar. 7.
ad 3.

Et multi ex illis, qui dicunt iuramentum metu præstitum in contractu inualido ualere, excipiunt matrimonium, & Sotus huius exceptionis causam reddit, nam sicut Deus uel eius auctoritate Ecclesia inualidat cōsensū metu extortū per uerba de præsentī, eo quod si matrimonium tenetet, nullus pateret locus restitutioni, ita etiam eadem ratione ipsum inualidat quocumq; iuramento confirmatum, nam aliās maneret per iniuriam, sine remedio ligatus. Sed ista ratio Soti nulla est, quia posset petere absolutionem, nam qui dicunt iuramentum tenere, non propterea dicunt ualidare matrimonium metu contractum, sed quod tenetur, uel liberè contrahere, uel absolutionem petere.

Vt autem huius dubij exactam solutionem habeamus, alia est nobis uia incedendū, nā uix quibus Doctores communiter incedunt non sunt uniuersaliter ueræ, nō enim omne iuramentū metu præstitū in cōtractu à lege prohibito est nullum, nec omne iuramentū metu præstitū, quod sine peccato seruari potest, est ualidū. Et supponemus duas propositiones. Prima est, Iuramentum sortitur naturam, quæ à primordio inest actui in quo præstatum. Secunda est, iuramentum non requirit liberā omnino uoluntatē, sed satis est, quod omnibus cōputatis sit uolūtariū, ex quibus facile soluētur omnes difficultates, quæ de ualiditate iuramēti esse possunt. Dicimus ergo, quod iuramentum de re uana, uel mala in se, uel de re, quæ uergit in deteriorem exitū, est nullū, quia nō cadit super debita materia, at iuramentū, quod est de re, quæ sine peccato fieri potest, etiā si sit lege prohibita, non quia mala in se, uel directe cōtra bonū publicū, sed ad fauorem aliquorū, ut mulierū, minorū, uel in odiū aliquorū, ut uisurariorū, & cōsequenter in fauorē boni publici, tenet, quia est de re, quæ seclusa lege fieri potest, ut patet de filia renūciante paterna hereditate ca. quāuis de pactis in 6. & de promittēte soluere uisuras, c. debitores, extra de iureiur. nā cū iuramentū nō cōtineat in se aliquā turpitudinē ex parte iurātis, uel ex parte materiæ super qua præstitū fuit, nō potest lex impedire quo minus quis se obliget Deo, potest quidē ad cōmodū subiectorū, (ut inquit Abb.) impedire obligationē que redā homini, sed nō obligationē querēda Deo. Sed ista, que in se nō sūt mala, & sine peccato fieri possunt, sūt in duplici differētia, quædā sūt, quæ ad cōtrahēdā obligationē non requirunt liberā omnino uoluntatē, sed satis est, quod omnibus cōputatis sint uolita, & quoad ista, iuramēta metu extorta tenēt, quia ad iuramentū sufficit simplex cōsēsus, & iuramentū hoc est de re cui sufficit simplex cōsēsus, & inter iuramentū liberū, & metu extortū, hæc est differē-

T 2 tia,

Sot. 4. d.
29. q. 1. ar.
3.

Supposita
pro dubij
solutione

De iuramēti ualiditate.

Abb. in c.
cum contingat de iureiur.

tia, quod à libero si est de re, quæ in fauorẽ suum cedat, non est quis absoluendus, tum quia quilibet potest renunciare iuri sub, tum et pp reuerentiam iuramenti: at ab extorto quilibet absoluitur, & hic est sensus d.c. cum contingat. Alia sunt, quæ ad cõtrahendã obligationem, liberã à coactione uoluntatẽ requirunt, & iuramentum de istis metu extortum, est nullum, quia licet sit de re quæ sine peccato fieri potest, nihilominus res liberũ requirit consensũ, uel ex se, uel ex determinatione Ecclesie, & iuramentũ sortitur naturã rei cui à principio adhibetur, & propterea iuramentum debet esse liberũ, ut teneat; si res requirit liberũ consensũ ex natura sua, iuramentum debet esse liberũ ex natura rei, at si requirit liberum consensum ex determinatione Ecclesie, iuramentum etiã debet esse liberũ, cum Ecclesia possit non solũ à iuramenti absoluere, sed etiã irritare illa, quæ cõtra eius ordinationem fiunt, huiusmodi sunt matrimoniũ, professio, uotum, alienatio rerum Ecclesiasticarũ, electio, iurisdictionis tributio, uel prorogatio, absolutio ab excõmunicatione; de quibus Glosa, & Abb. in c. Abb. de his, quæ ui. quæ omnia sine peccato fieri possũt, imo cum merito. & tamen metu facta non tenent, & iuramentum metu extortum quo confirmantur, est nullum, quia metus exterius in uirum constantem cadens, ab eis procul esse debet.

Quis metus impediatur, quid sit metus cadens in uirum constantem, & an tali metu possit Matrimonium contrahi, & con-
summari. Cap. VIII.

Quis metus impediatur.

Pro maiori prædictorum explicatione, notandum est, quod nõ loquimur, de quocumq; metu, nam metus mortis, qui est à natura, uel ab aliquo casu fortuito, non impedit vim promissionis, unde uotum emissum ab ægroto, uel ab existente in belli, naufragij, alteriusue periculi discrimine tenet. similiter & matrimonium cum concubina ob idem mortis periculum contractum, quod aliàs contractũ nõ fuisset. Sed loquimur de metu illato, & non de quocumq; sed de illato ad contrahendum, hac præcisè de causa; unde si iudex capto iustè, & mortem timenti immunitatem offerat, si matrimonium cũ iudicis filia contraxerit, & aliàs mortem ei iustè inferendam comminetur, erit matrimonium, & si principis gratia absque pœna dimittuntur damnati ad mortem, qui aliquam meretricem in uxorem ducunt, ducentes non possunt allegare matrimonium

monium esse nullũ propter metũ mortis, quia ille metus nõ inferitur ad illum cõtractum agendum, sed potius aufertur, metus autem ad contrahendum illatus impedit, & dirimit, etiã si sit iustè illatus, & etiã si ille cui inferitur dederit causã coactioni, unde si quis homicida, aut proditori nihil timenti comminetur eum ad iudicẽ delaturum, nisi cum Berta matrimonium contraxerit, matrimonium sic contractum est nullum, quia licet iustè potuerit ad iudicem deferri, tamen ille metus iustæ delationis, fuit ad illũ contractũ agendum nihil timenti, illatus. Et qui minatur mortem ei, quẽ cum filia, aut Sorore inuenit, nisi cũ illa contrahat, & ob talem metũ contrahit, matrimonium est nullum, quia metus fuit illatus ad contrahendũ, licet ipse dederit causam. Metus autem ad contrahendum à legẽ illatus non excusat, ut est lex contra uolentem virginem, quia illa pœna apponitur nisi cum ea cõtraxerit, unde contrahens potius liberatur à timore pœnæ, quã uel legis obstuprum meretur. Et non est hoc loco audiendus Abbas in cap. cum terra de elect. qui inquit, metum tunc impedire, quando quis cogitur contrahere cum certa fœmina, sed non cũ incerta alicuius generis, nam ex eo, quod ex pluribus, & certis fœminis filiabus Simphronij, cogitur contrahere, cum qua maluerit, matrimonium censetur liberum; nam ut inquit Couar. licet aliæ electiones possint à legẽ restringi ad duos, non tamen in matrimonio; cum liberum consensum exigat, qui liber consensus non est in matrimonio sic contracto, nam qui sic cõtrahit cogitur contrahere cum ea, cum qua cessante metu non erat contracturus, quia neutram ex illis uolebat in uxorem accipere, coactus tamen alteram ex illis elegit.

Nec sufficit quicumq; metus ad contrahendum illatus, sed debet esse metus cadens in uirum constantem, & quod metus leuis nõ sufficiat, habetur in iure si non expressè, saltem à contrario sensu, quia canones irritantes matrimonia metu contracta, loquuntur, & expriment de metu cadente in uirum constantem. Timorem autem cadentem in uirum constantem. S. Tho. cõmuniter receptus sic definit, esse illum quo cogitur quis eligere minus malum, ut enitet maius malum sibi imminens: unde timor quo eligitur maius malum ad euitandum minus malum, est leuis, qui non cadit in constantem uirum. Ex quo sequitur non esse metum cadentem in constantem uirum, si quis ad euitandã mortem eligeret peccare, non solũ mortaliter, sed etiam uenialiter, esset. n. omninõ imprudens, qui mallet peccare, quã ipsã corporis mortem subire, cum nullum sit maius malũ, quã peccatũ.

Couar. in
4. decret.
2. p. ca. 3.
§. 5. n. 8.

S. Th. 4. s.
d. 29. ar. 2.
Metus ca-
dens in uirum con-
stantem
quid sit.

An possit esse respektu matrimonij.

Quo supposito oritur dubium, quia uidetur, quod metus mortis quo matrimonium contrahitur, & consummatur non possit cadere in uirum constantem, & consequenter non irritet matrimonium, nam qui metu contrahit, uidetur semper eligere peccatum ueniale, quod uult potius committere, quia mentitur dicens uerbis se eam accipere uxorem, quam animo, & consensu non accipit. Si autem animo consentit, sciens illum consensum nullius esse momenti, decipit cogentem, Respondetur quod metu contrahens non dicit mendacium, quia consentit, & contrahit quantum est ex se, si autem matrimonium non tenet, est ab Ecclesia, quæ non recipit matrimonia sic metu contracta, ob quam causam etiam non decipit cogentem, sed ipse se ipsum decipit. Verum maior difficultas est de illo, qui metu mortis non solum contrahit; sed etiam consummat matrimonium. Sotus in maximas hic redigitur angustias, citat Paludanum dicentem per copulam confirmari matrimonium, quia non potest nisi consentiens coire, & hoc ei uidetur durum, & dum in utranq; partem loquitur, difficultatem sine sufficienti solutione relinquit, Sed respondetur facile cum Nauarro prædictam definitionem metus cadentis in uirum constantem, intelligendam esse quoad effectum excusandi à peccato, non autem quo ad iudicandum actum esse infirmum, uel infirmadum tanquam meticulosum, ad hunc enim effectum qualis sit timor cadens in uirum constantem, prudentis arbitrio definiendum uidetur; Prudens autem huiusmodi arbitrabitur in primis, illum metum ex solo obiecto sine alijs circumstantijs, qui ex morte, mutilatione membri, & amissione omnium bonorum, si magna sunt, oritur, si autem malum imminens non sit adeo graue, illum iudicabit ex circumstantijs, sexus, ætatis, fortitudinis, uel fragilitatis, innatæ magnitudinis, uel paruitatis animi, aliorumque accidentium metum passi, adeo quod eiusdem mali metum in uno iudicabit iustum, in alio uanum. nullus igitur metus excusat ab eo, quod est peccatum, & peccans quocumq; metu non est uir constans, sed tamen quoad recisionem actus, qui sine peccato effici non potuit, excusat & ualet metus, qui prudentis iudicio sufficiens iudicatur, unde qui metu mortis depofuit falsum, licet non excusetur à peccato, tamé ille metus sufficit ad infirmadum eius testimonium, & etiam ad excusandum eum à pœna saltem ordinaria, eadem ratione poterit rescindi testamentum, uel instrumentum ob huiusmodi metum factum, & idem dicimus de illo, qui simili metu contraxit, & cõsummauit matrimonium, quod coeundo peccauit mortaliter; & non fuit uir

con-

constans, sed quoad irritationem actus, ut non propterea cõsecetur matrimonium ualidum, metus ille iudicatur sufficiens, nam de essentia matrimonij est, quod consensus sit liber, & si consensus directus in matrimonium metu extortus non est satis liber, multo minus erit sufficiens consensus indirectus, & per quandam consequentiam resultans ex copula eodem metu extorta.

De impedimentis Ordinis, & ligaminis.

Cap. ~~IX~~ 9.

Septimum impedimentum est [Ordo] .s. sacer, nam Sacerdos, Diaconus, & Subdiaconus, non possunt matrimonium contrahere, & si contrahunt non tenet, quia Sacro Ordini annectitur solemne uotum castitatis. Octauum est ligamen alterius .s. coniugij, nam uiuente altero coniuge etiam si matrimonium non sit consummatum non potest transiri ad secundas nuptias, certitudo autem de morte alterius coniugis non est sumenda ex annorum numero quibus abest, & nihil de eius uita sciri potest, etiam omni diligentia adhibita, sed ex certo nuncio de eius morte, ca. in præsentia de Sponfal. Verum ut bene distinguit Sylu. ex aliorum etiam quos citat sententia, maior requiritur certitudo de morte uiri, si ab Ecclesia petitur licentia transeundi ad secundas nuptias, quam si mulier non requisito de hoc iudicio Ecclesiæ, tanquam uidua transeat ad secundas nuptias, nam si requiratur iudicium, & licentia Ecclesiæ, requiritur nuncius certus de morte, id est certa probatio ca. in præsentia de spõsal. at ex parte mulieris, ut cum alio contrahere possit non requiritur tanta certitudo, sed sufficit certitudo, ut opponitur dubitationi, quæ potest esse per præsumptiones uiolentas. & ut inquit Glosa mulier tribus modis potest certificari, ut contrahendo non peccet, Primo per famam, intellige quando erat in partibus remotis. 2 quia senex erat, & in acie fuit, & per multum temporis absuit. 3 quia recepit literas eorum cum quibus militauit de eius morte, unde ut sine peccato contrahere possit duo requiruntur. Primo, præsumptiones uiolentæ, 2 firma credulitas, quæ dubitationem tollat. Ex quo sequitur, quod mulier, quæ nihil audiuit per multos, & multos annos de uiro suo iuvene, à turcis capto, nunquam poterit cum alio contrahere, nec illa etiã cuius uir ab ea, uinculo pacis disrupto, dicepsit, nisi de eorũ morte aliquid certi, uel publicam famam habuerint, quia non est mi-

Sylu. Matrimonij 8. q. 13.

Glos. in c. quoniam, ut lite non contest. Certificatio tribus modis.

T 4 rum

rum, quod ipsi nihil eis scribāt, & quod ipse nihil de illis audiāt, & tanquam iuuenes, uel non omninò senes diù uiuere possunt.

Parochi
sic agant.

Et cum matrimonia contrahantur in facie Ecclesiæ Parochi exquirant à uideis quomodo sciant mortem suorum uirorum: at si Parochi sciunt de eorum morte esse uoluntas suspiciones, & timetur de eorum continentia, illas sine alia inquisitione coniungere possunt, eis credentes, ne videatur, quod de eorum licentia contrahant, uersa in dubium morte primorum uirorum, quia ad eam requireretur, ut diximus certior probatio. Quod si postea sit indicium, quod primus uir uiuat, si est tale, quod credi debeat eum uiuere, non potest petere, nec reddere debitum, si non est ita uehemens, & ipsa dubitat, non poterit petere, sed debebit reddere, si secundus uir credit eum mortuum esse; at si indicium est leue, ut propterea non dubitet, poterit etiam petere, & stent arbitrio boni uiri. Et sicut Ecclesia antequam contrahatur secundum matrimonium, semper presumit pro primo, & certitudinē mortis uiri requirit, ita etiam si negligentia parochi, & mulieris nequitia leui indicio de morte uiri contractum sit secundum matrimonium, non uenit ad illius separationem nisi ei constet de uita prioris, quia fortè in rei ueritate primus uir est mortuus, & hoc secundum tenet, & licet Ecclesia quo ad separationem certitudinem mortis prioris requirat, non tamen requiritur tanta certitudo quo ad debitum non petendum, sed satis est, quod probabiliter dubitetur, ca. dominus de sec. nupt. & probabilitas potest esse tanta, ut nec etiam sit reddendum, quia Ecclesia semper maiori grauitate, & auctoritate procedit.

*De impedimentis publicæ honestatis, & impotentia, & An
Castrati possint contrahere. Cap. X.*

De impe-
dimento
publicæ
honestatis.

Nonum impedimentum est [honestas] id est iustitia publicæ honestatis, & est quædam propinquitas ex sponsalibus proueniens, robur trahens ab Ecclesiæ institutione, propter eius honestatem, cum enim sponsalia sint præparatio ad matrimonium, sicut ex matrimonio causatur affinitas, ita ex eis causatur quædam propinquitas, similis affinitati, dirimens matrimonium, & ante Concilium Tridentinum hoc publicæ honestatis impedimentum extendebatur usq; ad quartum gradum, etiam si sponsalia essent inualida, dummodo non essent inualida defectu consensus, at modo uirtute decreti Sacri

Con-

Concilij hoc impedimentum est nullum, quando sponsalia non sunt ualida; & ubi fuerint ualida, non excedit primum gradum.

Decimum impedimentum est [Si fortè coire nequibus] sicut enim in alijs contractibus non est conueniens obligatio, si quis se obliget ad id quod dare uel facere non potest, ita & in contractu Matrimonij. Ista impotentia coeundi debet esse perpetua, & potest esse naturalis, & propter maleficium, ad cognoscendum an sit perpetua, Ecclesia quando aliter non constat, per triennium expectat, post quod tempus iudicio Ecclesiæ soluendum est matrimonium, & qui non est impotens, poterit cum altera, uel altero contrahere, & si post triennium Ecclesia se deceptam fuisse agnoscit, ad primas nuptias redire cogit, licet secundæ de eius licentia fuerint factæ. Impotentia ex maleficio, quæ non potest tolli nisi per aliud maleficium, censetur perpetua, & hæc potest esse respectu unius, & non alterius, & tunc cum altera contrahi potest, secus de impotentia ex naturali frigidityte, quia est respectu omnium, at si impotentia naturalis sit ex magnitudine membri, & ex arctatione mulieris potest esse respectu unius, & non respectu alterius, quo etiam casu, cum altero uel altera poterit matrimonium contrahi.

Quod si potens contrahit matrimonium cum impotente, sciens esse impotentem, ut dicunt Palud. & S. Ant. non possunt separari, & est uerum matrimonium, & sibi impurè contrahens cum impotenti, si quando eum pœnitet, licet contrarium dicat Nauarrus, nam quamuis hoc impedimentum dirimat matrimonium, intelligitur tamen quando ignoranter cum illo contrahitur, quia cum sit contra præcipuum finem matrimonij, virtualiter tollit consensum, at si scienter contrahitur non tollit consensum, & copula, & filiorum procreatio, ita est præcipuus finis matrimonij, ut non sit ipse solus, nec necessario requisitus, potest enim matrimonium contrahi propter solam uitæ societatem, & coniunctionem, & unionem animorum, & erit uerum Sacramentum: nam, aliàs inter Gloriosissimam semper Virginem Mariam, & Ioseph non fuisset uerum matrimonium, quare merito Syluester, qui contrarium dixit, statim eadem quæstione mutauit sententiam, ad quod facit cap. consultationi. de frig. & malef.

Sed dubiū est de castrato, qui caret utroq; testiculo, & uirgæ erigit (nā si careat altero tantum testiculo, certum est, quod potest contrahere, cum seminet, certum etiam est, quod si non erigit uirgam, aut illa caret, non potest matrimonium contrahere propter copulam, sed solum propter societatem, altera con-

C6c. Trid
sess. 24. de
Ref. Ma-
tr. c. 3.
De impe-
dimento
impoten-
tiæ.

Palu. 4. f.
d. 34. q. 2.
S. Ant. 3. p.
tit. 1. c. 12.
§. 3.
Sylu. Ma-
trim. 8. q.
16 §. 2.

tiēte, ut sint tanquam soror, & frater, quo casu abstinere debēt, à tactibus impudicis, propter quorum periculum non ita facile est illis concedenda ista societas. Communiō Theologorū, Canonistarum, & Summistarum sententia est, quod si non seminat non potest Matrimonium contrahere, etiam si uirgam erigat & fœminam prouocet, ei que satisfaciat, & Sotus dicit contrariā sententiam esse errorem intolerabilem, quia ubi non est feminatio non fiunt coniuges una caro, & Palud. aliam addit rationem, quia ubi non est feminatio non contrahitur affinitas. Sed cum nulla de hoc sit Ecclesiæ determinatio contraria sententia mihi vera, & tenenda uidetur, quæ est Glosa in c. hi qui. 23. q. 7. ubi inquit si habet uirgam erectam, siue resoluat sperma, siue non, est ibi matrimonium, nam talis satisfacit mulieri sicut mulier satisfacit viro siue resoluat, siue non, nec requiritur, quod semper in matrimonio sit filiorum procreatio, quia sufficit, quod non euitent prolem; hæc Glosa. Idem tenet Astensis. Et antequam ad nostræ sententiæ probationem descendamus, explicanda prius est, non enim ita absolute loquendum est cum Glosa, propterea, notandum est, quod carentia testiculorum ei cui uirga erigitur partim est impedimentum, partim non, est impedimentum, quia cum talis non possit feminare est ineptus ad generandum, & cum generatio sit præcipuus finis matrimonij, illius ignorantia tollit consensum mulieris, & causat inuoluntarium, nam post contractum matrimonium, mulier cognito uiri impedimento, quod antea ignorauit, potest opponere, quod uult fieri mater, & instare pro separatione, & cum altero contrahere. At cum filiorum procreatio non sit solus finis matrimonij, si mulier antequam contraheret sciuit impedimentum, uel postquam ignoranter contraxit, illo cognito, non curat effici mater, sed peccatum euitare & uult cum illo permanere, matrimonium tenet, & possunt simul coniungi. Et probatur primo, quia Matrimonium non solum est institutum propter generationem, sed etiam in remedium peccati, & propter hunc solum finem (dummodo non uitetur generatio) contrahi potest, 27. q. 2. cap. solet, Sed huiusmodi castrati habent tentationes carnis, & cum fœminis ita coniungi possunt, ut eis etiam in remedium concupiscentiæ satisfacere possint, ergo poterunt contrahere matrimonium cum illis mulieribus, quæ non curant effici matres, sed solum remedium concupiscentiæ quærunt. probatur secundo, ex canonum intentione, quia extra de frig. & malef. dicitur impotentiam uiri, qui contraxit cum uirgine, probandam esse inspectione honestarum mulierum, ut ui-

dac-

Glos.

Ast. lib. 8.
tit. 28.

deatur an sit uirgo, & integrum claustrum uirginale, ubi nihil de seminatione, sed semper Canones uidentur intelligere hoc uiri impedimentum, quod non possit satisfacere uxori, quoad actū in remedium peccati, si mulier non curat effici mater; & ad rationes incontrarium respondetur, quod per commixtionem efficiuntur una caro, & etiam quia sibi inuicem tradūt potestatem corporis sui, ratione cuius potestatis per matrimonium ratum, & non consummatum contrahitur etiam affinitas dirimens, usq; ad quatum gradū, ut declarauit Pius. V. in extra. ad Romanū.

De impedimentis Cognationis Spiritualis, & Legalis. Cap. XI.

DVæ sunt cognationes impediētes, Spiritualis, & Legalis, Cognatio spiritualis est personarum attinentia, quæ ex statuto Ecclesiæ oritur ratione Baptismi, & Confirmationis, sicut enim per carnalem propagationem, qua accipitur esse naturæ contrahitur uinculum naturale amicitiae, ita per Sacramenta, quæ sunt uelut natiuitas esse gratiæ. s. per baptismum, qui correspondet natiuitati in utero, & Confirmationem, quæ correspondet natiuitati ex utero, tunc enim homo tanquam fortis exponitur externis periculis, contrahitur spiritualis cognatio, in qua est pater, mater, & filius, per similitudinem, ad naturalem generationem. & hæc cognatio ante Concilium Tridentinum erat triplex, paternitatis. s. compaternitatis, & fraternitatis, Sed per Conciliū fraternitas est sublata, & paternitas, & compaternitas restricta, ut hæc cognatio non egrediatur baptizantem, seu confirmantem, & baptizatū seu confirmatum, & tenentem illiusq; patrem, & matrem, & quod unus tantum, siue uir, siue mulier, uel ad summum unus, & vna baptizatum de baptismo suscipiant, & si ultra designatos alij baptizatum tetigerint, nullo pacto spirituales cognationem contrahant, Virtute cuius decreti modo cognatio spiritualis non transit ex uiro in uxorem, uel è contra sicut prius transibat post consummationem matrimonij. Posset autem hic suboriri dubium, an quando culpa parochi, uel alterius in necessitate baptizantis, nulli designantur in paternos, omnes tangentes baptizatum fiāt cognati iuxta ius antiquum, ad quod Nauarrus affirmatiuè respondet, quia non est recedendum à iure antiquo nisi quoad excepta in nouo, & Concilium uidetur loqui quando designantur aliqui. Dubitari etiā

hoc

Cognatio
spiritualisQuotuplex fit & interquos contrahatur.
Sess. 24.
de refor.
mat. c. 2.Dubium cum solutione.
Nau. c. 28.
nu. 39.

An cōtra- hatur per procurato- rem. hoc loco posset, an hæc cognatio possit contrahi per procurato- rem, & communior Doctorum sententia videtur, quod non, sed nolo in hoc immorari, solum dicā, quod vsus videtur in contra- rium, & quod matrimonium potest contrahi per procuratorem.

De bap- tizato do- mi. Illud quoq; est hoc loco notandum, quod quādo puer domi bap- tizatus fertur ad Ecclesiam, ut omisā solennitates suppleātur, sicut hoc secundum non est Sacramentum, sed catechismus, cū exorcismo, (non enim reiterantur ablutio, & forma, & reiterata etiam non tenerent,) ita etiam non contrahitur hæc cognatio matrimonium dirimens, sed cōtracta fuit per baptismum domi collatum. Quando impedimentum dirimens superuenit ma- trimonio iam cōtracto, non dirimit illud, sed illius usum impe- dit, at hoc impedimentum in fauorem baptismi, ne infantes sine illo moriantur, si superuenit propter necessitatem, uel propter ignorantiam facti, aut iuris, non tollit petitionem debiti, at si pre- cesserit, matrimonium dirimit, unde pater in necessitate bap- tizans filium suum ex fornicatione susceptum, non potest contra- here matrimonium cum illius matre.

Quid si Matrimo- nio super- ueniat.

Cognatio legalis qd fit.

Quoru- plex, & v- lq; ad quē gradū im- pediat.

Cognatio legalis est propinquitas ex alicuius adoptione in fi- lium proueniens, cum enim ars imitetur naturam, potest quis ad supplēdum filiorum defectum, aliquem sibi in filium assume- re, & triplex est cognatio legalis matrimonium dirimens. Prima est ascendentiū, & descendentiū, inter patrem adoptantem, & filium filij, & nepotis ac neptis, quæ est perpetua, non enim sol- uitur per emancipationem, nec per solutionem adoptionis, & di- rimit matrimonium, usque ad quartum gradum. Secunda est quasi trāsuersalis. s. inter adoptatum, & filios naturales adoptan- tis, durante adoptione, & filio naturali existente in potestate patris, & non aliās, quæ tamen non est (quicquid dicat Sylu.) inter adoptatum, & filios filij naturalis adoptantis, nec è contra, nec etiam inter filios adoptati, & filios, seu filias filij naturalis adoptantis. Inst. de nupt. §. eius uerò. Tertia est quædam legalis affinitas, inter uxorem adoptati, & adoptantem, & inter adopta- tum, & adoptantis vxorem, quæ perpetuò durat sicut, & prima, quare inter adoptantem, & matrem adoptati, etiam uinēte filio, & inter adoptatum, & matrem adoptantis, & inter filium natu- ralem adoptantis, & filiam adoptati, potest esse matrimonium, quia inter eos non est legalis cognatio, & si pater uoluerit filiam suam naturalem in uxorem filio suo adoptiuo tradere, debet fi- lium, uel filiam emancipare, ut illa cognatio soluat.

De

De Impedimentis consanguinitatis, & affinitatis. & an impedimen- tum rectæ lineæ sit perpetuum, & de duobus ge- neribus affinitatis sublati.

Cap. XII.

C onfanguintas (quæ in illis uerbis fuit sub affinitatis nomine comprehensa) est uinculum sanguinis aliquo- rum ab eodem stipite descendentiū carnali propagi- ne, ob quam causam non reperitur in brutis, cuius sūt tres lineæ, ascendentiū. s. descendentiū, & collateralium, Gra- dus inter ascendentes, & descendentes multiplicantur secun- dum numerum personarum, ita quod tot sunt gradus, quot per- sonæ dempto stipite, cum enim gradus sit distantia, & distantia non sit eiusdem a se, pater solus non faciet gradum, sed eius re- spectu descendendo filius, & filia sunt in primo gradu, nepos, & neptis in secundo, pronepos, & proneptis in tertio, abnepos; & abneptis in quarto, Ascendendo pater, & mater sunt in primo gradu, auus, & auia in secundo, proauus, & proauia in tertio, abauus, & abauia in quarto, quæ duæ lineæ diuersificantur so- lum in modo computandi incipiendo à posterioribus, uel à prioribus, sed realiter sunt una recta, in qua ius ciuile, & ca- nonicum concordant, sed differunt in collateralium, seu transuer- sali, nam ius ciuile (ut habetur 35. q. 5. cap. ad sedem) distinguit gradus propter adeundam hereditatē, ius uerò canonicum pro- pter nuptias, & quia nuptiæ non possunt esse nisi inter duas per- sonas, ideo duæ personæ faciunt unum gradum, at quia hæredi- tas defertur de una persona ad aliam, secūdu ius ciuile, una per- sona facit unū gradū, & iuxta personarū numerū sumuntur gra- dus. Sed relicta legū ciuiliū cōputatione; pro gradibus cōsan- guinitatis in linea transuersali secūdu canones duæ sunt regu- læ. Prima est si personæ de quibus quæritur æqualiter distat à communi stipite, quoto gradu quælibet earum distat à com- muni stipite, toto gradu distat inter se, uel sibi attinent, ut duo fratres sunt in primo gradu, horum filij in secundo, filiorum fi- lij in tertio, &c. Secunda est si personæ de quibus quæritur distat in æqualiter, quoto gradu remotior distat à commu- ni stipite, toto distat inter se, & sibi attinent, unde cum duo fratres sint in primo gradu, filius unius fratris distabit à reliquo fratre secundo gradu, & filius filij tertio, & è con- tra frater, qui à communi principio distat solum uno gradu, à fi-

Consan- guinitas quid.

Eius lineæ & gradus.

Differētia inter ius ciuile, & canonicū.

Duæ regu- læ pro gra- dibus trā- uersaliū.

à filio fratris distabit secūdo gradu, & à filio filij tertio, nam filius eo gradu distat à communi principio, & ratio est, quia nō potest esse vicinior alij descendenti à communi principio, quam ipsum principium, propter quod est ei vicinus.

Affinitas
quid sit.

Affinitas est propinquitās personarum ex carnali copula proueniens, omni per se carens parentela, nam per accidens possunt licitè, & illicitè permisceri, consanguinitas consanguinitati, affinitas affinitati, & consanguinitas affinitati; Et non prouenit affinitas ex quacumque copula, sed ex perfecta, qualis est illa sola per quam semen viri in vas fœminæ naturale ad generandū mittitur, & prouenit ex omni huiusmodi perfecta copula, siue sit licita, vt in matrimonio, siue illicita, ut extra matrimoniū; per carnalem enim copulam vir, & mulier vna efficiuntur caro. Contrahitur etiam affinitas per matrimonium per uerba de præsentī ante copulam, ratione societatis cōiugalis, licet aliqui voluerint hanc propinquitatem potius pertinere ad iustitiam publicæ honestatis, cum non fuerit per copulam contracta, certum est enim per matrimonium ratum, maius uinculum cōtrahi, imo alterius generis, quam per sponsalia, cum sponsalia non nisi uirtute matrimonij impedimentum cauent, cum ergo non detur medium inter publicam honestatem, & affinitatem; propinquitas, quæ nascitur ex matrimonio rato, affinitatis nomen obtinebit, cui non obstat, quod coniuges vna caro efficiuntur per carnalem copulam, quia in matrimonio rato, traditur facultas corporū ad eandem copulam, per quam etiam coniuges dicuntur fieri una caro. Accedit, quod hæc propinquitas orta ex matrimonio rato, & non consummato, non restringitur per Concilium Tridentinū ad primum gradum, sicut iustitia publicæ honestatis, sed impedit, usque ad quartum gradum, sicut affinitas matrimonij consummati, prout etiā declarauit Pius V. in extrauag. ad Romanū.

Eius gra-
dus quo-
modo su-
mantur.

Gradus affinitatis sumuntur eodem modo quo, & gradus consanguinitatis, nam omnes consanguinei uxoris meæ, sunt mihi affines in eodem gradu, in quo sunt illius consanguinei; & similiter omnes consanguinei mei, sunt affines uxori meæ in eodem gradu, in quo mihi sunt consanguinei; & ita soror uxoris meæ, est in primo gradu, illi quidem consanguinitatis, mihi uerò affinitatis, filia sororis, illi est in secundo gradu consanguinitatis, & mihi in secundo affinitatis, & sic de cæteris. Consanguinei autē mei, & uxoris meæ, nullo modo inuicem sunt affines, nec inter eos matrimonium prohibetur, unde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, & pater, & filius, cum matre, & filia.

Con-

Consanguinitatis, & affinitatis impedimentum, extenditur solum, usque ad quartum gradum, ultra quem liberè possunt sine ulla dispensatione matrimonia contrahi, etiam si sint in quarto, & quinto, nam attenditur gradus remotior. Verūm, quod de affinitate diximus intellige quando oritur ex copula licita, nam si oritur ex illicita, Sacrum Concilium Tridentinum statuit, ut illius impedimentum non excedat secundum gradum, Quando etiam dicimus Consanguinitatis, & affinitatis impedimentum, non excedere quartum gradum intelligendum est solum respectu lineæ transversalis, nam in linea recta nullus statuitur terminus, sed impedimentum est perpetuum, quia naturali iure, in ea matrimonia contrahi non possunt, si enim natura respuit matrimonium inter filiam, & patrē, est quia naturaliter filia subditur patri, cui honorem, & reuerentiam debet, ergo multo magis respuet matrimonia inter filiam, & abauum, & omnes alios superiores ascendentes, quantumuis remotissimos, imo quanto remotior, & antiquior est, tanto ei maiorem subiectionem, & reuerentiam exhibere oportet, ob quam causam dici solet, & benè, quod si Adam uiueret, cum nulla posset contrahere; quia est omnium pater, & ei summa reuerentia deberetur. Et quamuis Sotus oppositum probare conetur, nos tamen eius rationibus consideratis, in nostra sententia persistimus, quibus ut satisfaciamus dicimus, quòd licet hominum ingratitudine, amicitia inter ascendentes, & descendentes nimium distantes euanescat, non tamen ob id tollitur naturale subiectionis, & reuerentię debitum, & licet propinquius se sanguine contingant in octauo gradu existentes in linea transversali, quam in millesimo in linea recta, maius tamen est sanguinis vinculum, & maior ex eo consurgens obligatio in linea recta, cum enim in ea ponantur soli patres, & filij, & filius sit aliquid patris, consequenter sumus filij Adæ, & aliquid eius, ob quam causam Christus, ut homo dicitur filius Dauid, & factus ex femine dauid, quæ ratio cessat in linea transversali, cum in una linea existentes, non accipiant esse ab alijs in altera linea existentibus, matrimonium ergo in recta linea, quantacunque existente distantia, est cōtra naturam, cum uxor per matrimonium uiro suo sociata, & æqualis efficiatur, & illi tradatur potestas corporis uiri, sicut & sui, uiro, & in recta linea societas, & æqualitas naturaliter repugnet, ob quam causam lex ciuiliis in recta linea nuptias tanquam naturę contrarias in infinitum prohibuit Inst. de Nupt. §. inter eos. At qui contrariam sequuntur sententiam, dicunt hanc legem fuisse correctam à iure Canonico,

Vfque ad
quem gra-
dum im-
pediant.

Cōc. Trid
sess. 24. de
refor. c. 4.
An in re-
cta linea
impedi-
mentū sit
perpetuū.

Sot. 4. d.
40. q. uni-
ca ar. 3.

co,

co, dum septem consanguinitatis gradus prohibuit 35. q. 5. c. ad sedem, & postea consanguinitatis, & affinitatis impedimentum, ad quartum gradum restrinxit, c. non debet. de consang. & affin. Sed si diligenter aduertant facillè cognoscent in quanto errore uerferentur, nam cum ius Canonicum correxerit ius ciuile, & ius ciuile duo matrimonij impedimenta in consanguinitate constituerit, alterum perpetuum in recta linea, alterum usq; ad quartum gradum, in linea transuersali, si perpetuum, & infinitum rectæ lineæ impedimentum ius canonicum sustulisset, eius procul dubio mentionem aliquam fecisset, maximè quia, ut naturale fuit institutum, quare cum nullam eius mentionem fecerit, de sola ciuili graduum transuersalis lineæ limitatione, Summus Pontifex locutus est, & eam usque ad septimum gradum extendit. Quod etiam ex eo patet, quia expræse loquitur, de linea transuersali, loquitur enim de illis gradibus, in quorum computatione ius ciuile propter successionem in hæreditate, differt à iure canonico, & in illis terminum constituit, certum est autem illos gradus esse lineæ transuersalis, de quibus solis uerificatur id quod dicit, extra statutum terminum nullam esse consanguinitatem, sicut nec nomina reperiuntur, quia laterales lineæ, non coniunguntur nisi ratione communis principij, & quo magis protrahuntur, maiorem distantiam non solum a communi principio, sed etiam inter se constituunt, ita ut ad diuisionem tendant, & uitæ societatem quodammodo tollant, quod de gradibus rectæ lineæ etiam in infinitum distantibus, dici non potest, nã præter descendentiã à communi patre, est etiam continua successione, & feminum transfusione, identitas quodammodo sanguinis in omnibus gradibus rectæ lineæ, quæ non ad diuisionem, ut transuersalis, sed ad idem esse perpetuandum instituta uidetur, quod ut perpetuari posset, transuersales lineæ à natura institutæ sunt, quare recta linea iuri naturali, quoad omnes gradus subijcitur, & dispositioni iuris positiui minimè subditur; quibus etiã accedit, quod ubicumque in iure de graduum limitatione fit sermo, non nisi de linea transuersali ponuntur exempla, nec unquã in recta linea legi fuisse ab Ecclesia dispensatum. Concludamus igitur hoc affinitatis, & cognationis impedimentum quoad lineam transuersalem non excedere quartum gradum, quamuis prius in septimo terminaretur.

Duo affinitatis genera subblata.

Circa affinitatis impedimentum notandum est, quod secundum iura antiqua erant tria affinitatis genera, quæ non habebant propria nomina, sed dicebantur, Primum, Secundum, & Tertium genus,

genus, ut sic Doctores distinguerent diuersos casus affinitatis, de quibus loquebantur canones 35. q. 3. quia illa diuersitas non mutat gradum, sed genus attinentiæ. Primum genus surgit ex consanguinitate, & prima carnis coniunctione, ut si frater tuus contrahat Matrimonium cum Maria, ipsa est tibi affinis in primo gradu sicut, & frater tuus est tibi coniunctus in primo gradu consanguinitatis, & omnibus consanguineis tuis, eo gradu affinitatis ipsa est eis coniuncta, quo ipsi sunt tibi coniuncti consanguinitatis, ipsius autem consanguinei licet non sint affines consanguineis uiri, sunt tamen affines ipsi uiro, & è contra consanguinei uiri, ipsi uxori. Et hoc impedimentum non est sublatum, sed durat & de eo locuti sumus. Secundum genus surgit ex consanguinitate, & secunda carnis commixtione, ut in eodem exemplo si alius tibi, nec affinis, nec consanguineus coeat cum dicta Maria, uel mortuo fratre tuo, cum illa contrahat est tibi affinis in secundo genere, & in primo gradu, sicut erat frater tuus, & est Maria. Tertium genus surgit ex tertia carnis commixtione, ut in eodem exemplo si mortuo secundo uiro, alius coniungatur dictæ Mariæ, uel mortua Maria, ille secundus uir, aliam in uxorem ducat, ille tertius uir, uel secunda illius vxor, est tibi affinis tertio genere affinitatis, quia per tertiam copulam, sed in primo gradu, sicut tibi erat frater tuus, nam regulat est, quod persona addita personæ, per carnis copulam, non mutat gradum, sed genus attinentiæ; ista duo posteriora genera affinitatis fuerunt sublata per Cap. Non debet. de cons. & affin. Ex quo deciduntur cum Sylu. multi casus notandi, ut si Petrus habuit successine duas uxores Bertam. f. & mariam, & ex Berta genuit Margaritã filiam, quæ nupsit Martino, mortuis Petro Berta, & Margarita, Martinus poterit ducere in uxore mariã secundam uxorem Petri, & sic est casus in quo gener pot accipere eã, quæ fuit uxor soceri sui. Et mortua uxore mea possũ accipere illam, quæ fuit uxor fratris uxoris meæ, & sic cognata uxoris meæ. Nã licet nõ possim accipere aliquã de consanguinitate uxoris meæ mortuæ, usq; ad quartũ gradũ, possunt tamẽ accipere illam, quæ olim fuit uxor alicuius de cõsanguinitate primæ uxoris meæ. Similiter etiam ex parte uxoris, nã licet mortuo uiro non possit accipere aliquem de consanguinitate primi uiri usq; ad quartum gradum, potest tamen accipere uirum, qui olim fuit maritus alicuius scæminæ de ipsa consanguinitate, quia ibi non est affinitas primi generis, quod adhuc durat, sed secundi, uel tertij, quæ sunt sublata, & non amplius impediunt.

De Matrimonio nullo propter aliquod impedimentum, & quomodo obtenta dispensatione sit iterum contrahendum. Cap. XIII.

Couar. in
4. decret.
p. 2. c. 6. §.
19. n. 14.

SI matrimonium propter aliquod impedimentum fuit nullum, necessaria est dispensatio, sine qua coniuges simul esse non possunt, & statim cognito impedimento separari debent, & ut dispensatio teneat, ut inquit Couar. ex Nau. necessarium est exprimere an scienter contraxerint, & an eo animo, ut facilius cum eis dispensetur. Obtenta dispensatione ob nullitatem, iterum contrahere debent, Et si impedimentum est notorium, cum publicè constet matrimonium illud esse nullum, publicè etiam secundum formam à Sacro Concilio Tridentino traditam contrahendum est; At si est occultum, sufficet mutus consensus, nec erit amplius necessaria parochi, & testium præsentia, nam eorum præsentia Sacrum Concilium hac de causa essentialiter requisivit, ut matrimonia Ecclesiæ constent, at cum Ecclesia non iudicet de occultis, hoc matrimonium, quod in eius facie contractum fuit, firmum, & ratum esse iudicabit, quia existente impedimento occulto, oppositum ei non constat, nec constare potest, ad quod ea inducor ratione, quia cum iam satisfactum fuerit Ecclesiæ intentioni, cessat obligatio præcepti, & quia se aliàs infamarent, Accedit etiã, quod Nauarrus dicit Pium V. ita declarasse, & Sacrum Pœnitentiariæ Prætorium frequenter ea declaratione uti. Notandum est hoc loco cum Nauarro ex Innoc. & Scoto, quod ut matrimonium inter ignorantem impedimenti, & scientem, ualere incipiat, non sufficit cessatio impedimenti, & nouus consensus scientis, sed necesse est, ut ignorans denuo consentiat, postquam ei notum fuerit interuenisse impedimentum, ratione cuius matrimonium non ualuit, & in eius potestate sit renuere si uoluerit, non tamen uidetur necessarium ei notificare impedimentum in particulari, sed satis est in genere ei dicere matrimonium ob aliquod impedimentum non ualuisse, & quod non cogatur ad denuo contrahendum, imo ut ex Caiet. inquit Nauarrus, quando non conuenit impedimentum in particulari manifestare, satis est tunc gratiosè dicere, suspicor te nō esse maritum meum, aut uxorem meam aliqua de causa, ideo rogo te, causa tranquillitatis conscientie meæ, & consolationis, ut si, & quatenus opus fuerit, denuo nos pro coniugibus habeamus.

Quid

Quid faciendum sit quando sine periculo fame, & uitæ non potest peti nouus consensus. Cap. XIII.

SEd dubium est, quid agendum sit, si occurreret casus, in quo obtenta dispensatione, non posset sine euidenti periculo uitæ suæ, & aliorum, exquiri etiam indirectè, alterius consensus, & casus sit iste possibilis, quidam diu absuit, & reuersus inuenit domi sororem, quam putat ancillam, cum ut talem illam eius mater teneret ad celandum peccatum suum, & illam, non obstante matris contradictione, in uxorem duxit, mater post contractum matrimonium non permisit eos in bona fide perseuerare, sed filie suæ impedimentum significauit, ex quo illa considerans, quam humaniter fuerit semper ab ea tractata, non dubitat quin sit eius filia, & occultè dispensationem super impedimento à Summo Pontifice obtinuit, interim eius frater, & maritus, illam, & matrem odio habuit, nec potest pati illarum mores, ob quam causam intra se cogitans, est ferè certa, quod si ab eo petit, an ita illum diligat, quod si non duxisset in uxorem, tunc duceret, ut sic post dispensationem illius consensum in matrimonium habeat, quod non solum negabit, sed etiam suscipitur, quod hoc dicat propter aliquod occultum impedimentum, & cum sciat nullum posse esse impedimentum, nisi peccatū matris; quia cum semper absuerit, nec habeat consanguineos propinquos, non cognouit aliquam mulierem, & illa non potuit à suis cognosci, illam & matrem occidet; quid igitur illi faciendum est? nam consensus est de essentia matrimonij.

Dubium certè est summi momenti, & malle alios audire, quam aliquid dicere, sed cum Doctores (quod sciam) illud nō tractent, saluo meliori iudicio, dicam quid sentiam, Credo quod Summus Pontifex in simili casu possit etiam dispensare, concedere, & declarare, quod sufficiat ille tacitus consensus, quo uir ad illam, ut ad propriam coniugem accedit. Et probatur primo, quia vigore huius taciti consensus, per carnalem copulam, antequam essent sublata matrimonia clandestina, sponsalia transibant in matrimonium, nec ulla in contrarium admittebatur præsumptio, etiam si uir postea cum alia per uerba de presenti contraxisset in facie Ecclesiæ, per quod satis uidetur præsumi, quod illa copula non fuerit affectu maritali, & nihilominus Ecclesia non admittebat hanc præsumptionem, sed cogebat redire ad primam, cap. is qui. de sponsal. ergo multo magis

Ponitur
casus.

Solutio
difficultatis.

poterit Ecclesia declarare, quòd in casu prædicto sufficiat ille tacitus, & uirtualis consensus, tū quia perseverat in illa bona fide; & nō potest præsumi, quòd copula sit affectu fornicario, sicut poterat præsumi de copula habita post promissionem de contrahendo, si postea cum alia contrahebatur in facie Ecclesiæ per uerba de præsentibus, tum etiam propter dictum periculum, quod aliàs se queretur, ratione cuius cum iam ille liberè contraxerit coram Deo, & Ecclesia, poterit Papa occultum impedimentum remouere, & declarare, quòd ille consensus uirtualiter perseveras, sufficiat. quod etiam probatur secundo, quia consensus iā præstitus in tali casu, à iure naturali superueniente cōfirmatur, & corroboratur, ut non sit opus illum denuo formaliter renouare. Pro quo notandū est, quòd quando duo iura concurrunt, semper fortius præualeat; iura hic concurrentia sunt, Primū ad matrimonium iure naturæ requiritur mutuus, & liber consensus, ex quo sequitur quòd cum matrimonium incipiat ualere post remotum impedimentū, tunc liberè consentiendum est. Secundum ius ex altera parte est, quia iure naturæ ubi sine peccato, uita, & fama conseruari possunt, quilibet uitam, & famam suam, & proximi, tueri tenetur, & quia sine utriusque periculo, alterius consensus exquiri non potest, hoc ius excusare uidetur.

Obiectio. Sed posset dici, quod hoc ius non habeat locum in casu nostro quia sine nouo consensu non erit matrimonium, sed concubinitus, unde cōsensus in copulam erit peccatum mortale, & potius moriendum est, quam peccare mortaliter. Ad quod respōdetur non esse dubium, quin ius naturale de conseruanda uita, & fama, ubi sine peccato potest, alijs præualeat, cum sit quodāmodo aliorum iurū naturalium finis. Sed uidendum est an in casu nostro sic possit consuli vitæ, & famæ sine peccato. pro quo notandū est, quod in primo gradu lineæ transuersalis inter fratrem, & sororem non possit esse matrimonium, non est de iure naturæ, sicut est in gradibus lineæ rectæ, unde Papa potest in eo dispensare, nam per matrimonium uxor efficitur societas, & æqualis uiro, & Soror non est naturaliter subdita fratri, sicut est Patri, & ascendentibus rectæ lineæ, ut ei repugnet æqualitas, & societas, sicut repugnat filiæ, quæ subiectionem, reuerentiam, & honorem semper debet patri, quæ per matrimonij legem tollerentur, quia potestatem corporis patris, non pater, sed filia haberet, quod est contra naturam, quod autem inter fratrem, & sororem non possit esse matrimonium est de iure positiuo, & cum lex antiqua cessauerit, & non remanserit nisi quo ad moralia, ille

pro-

prohibitiones Leuitici de cōtrahendo, nō habet locū nisi quoad personas inter quas iure naturæ nō potest esse matrimonium, & quoad alias Papa dispensare potest, & propterea Papa in casu proposito potest dispēfere. Sed post dispensationē requiritur nouus cōsensus, cū tunc matrimonium incipiat tenere. Sed iure naturæ nō potest exquiri iste nouus consensus, propter prædictū vitæ, & famæ periculum, quod subire non tenetur soror, cum sine peccato illud euitare possit, relinquendo fratrem in sua bona fide, & in priori consensu, in quo perseverat; & quòd sine peccato hoc fieri possit, probatur, quia consensus iam præstitus, non fuit nullus iure naturæ, cum huiusmodi matrimonium, ut diximus non repugnet iuri naturali, sed fuit nullus ratione impedimenti iuris positiuo, ratione cuius debet renouari, at iure naturæ propter periculum vitæ, & famæ non potest peti iste nouus consensus, quod ius tanquam fortius præualeat iuri positiuo, ob quam causam Papa non solum potest remouere impedimentum, sed potest etiam remouere obligationem petendi nouum consensum uiri, & erit uerum matrimonium, mutuo cōsensu consistente, nam primus consensus uiri non fuit annullatus à iure naturæ, & semper uirtualiter perseverat, cum maritali affectu mulier semper cognoscatur, & si iure positiuo renouandus esset, ius naturale, quod est fortius, excusat, idque eo magis, quia matrimonium ita est Sacramentum, ut sit etiam contractus naturalis.

Dices hac ratione probaretur, quod nec etiam esset necessaria in dicto casu dispensatio, cum ius inferius cedat superiori, & fortiori. Respōdetur esse necessariam dispensationem, tum ratione impedimenti, quod (ut diximus) non est purè Ecclesiasticum, sed de iure diuino positiuo, cum attingat ipsam essentiam matrimonij, & illud nullum reddat, propter peculiarem auctoritatem, quam habet Ecclesia super hoc Sacramentum, tum etiam quia ad Papam pertinet iudicare, & declarare, quando ius naturale præualeat iuri diuino positiuo. Nec obstat si dicatur, quod in multis casibus quilibet per se iudicare potest, & propter ius fortius naturale, non facere id, quod ius positiuum, etiam diuinum, præcipit, ut patet non solum in non ieiunante, sed etiam in eo, qui scienter in confessione aliquod peccatum mortale omittit, cum non possit alterius confessoris copiam habere, ut alterius famæ, aut propriæ saluti animæ, autem etiam corporis consulat, ut suo loco dicemus; nam hoc tunc fieri potest, quando urget necessitas, & non potest aliter fieri, nec haberi copia Superioris à quo licentia, seu dispensatio obtineatur,

Obiectio
cum solutione.
Quod sit necessaria dispensatio quādo iura concurrunt.

Obiectio.**Solutio.**

At in matrimonio non est ista urgens, & repentina necessitas, cū sit uinculum perpetuum, sed potest & necessariò debet peti à Sūmo Pontifice dispensatio, nam omne ius tam naturale, quam posituum est à Deo, qui ita uoluit ius inferius cedere Superiori, ut non propterea quemlibet suæ conscientiæ iudicem statuerit, sed uoluit, & statuit, quod inferior, illius superioris iudicio ad quem spectat, subdatur, & ab illo dispensationem ab inferiori iure obtineat, quando ad eum recursus haberi potest, & quod aliter in conscientia non sit tutus, cum Dei ordinationi resistat. Ex quo sequitur, quod in prædicto, & simili casu, non sufficit significare Papæ impedimentum, sed est etiam necessarium exprimere, quod sine periculo non potest, nec in particulari, nec in genere peti nõ uis uiri consensus, ut in eo etiam dispenset.

Quid Pa-
pe expri-
mendum.

*Quid faciendum sit quando Matrimonium fuit contractum cum impedi-
mento indispensabili, & sine periculo uitæ non possit
detegi, nec denegari debitum.*
Cap. XV.

EX eodem principio, & ex hoc, quod ad Papam pertinet de-
clarare ius naturale, & ex eo, quod Christus suæ Ecclesiæ
& animarum salutem, auctoritate Papæ eius Vicario conce-
ssa, sufficienter prouidit; probatur etiam, quod Papa pote-
rit sua auctoritate consulere salutem corporis, & animæ filiæ, quæ
cum patre ignoranter contraxisset, & ponatur casus similis præ-
cedenti, quod quidam ex paterna domo puer recesserit, & gran-
dior factus negotiationis causa in longinquas partes iuerit, &
dum iret, hospitatus in quodam diuersorio, in quo erat eius ma-
ter, à qua fuit cognitus, licet ipse eam non cognouerit, dormi-
uit cum matre, quæ filij pulchritudine capta, ad concubitum ipsū
prouocauit, & ex filij concubitu, filiam peperit, quam alijs nu-
triendam dedit, & postea, ut ancillam accepit, & retinuit, nec co-
tineri poterat quin ei sæpe maternum affectum ostenderet, post
multos annos, filius ad propriam domum reuertitur, ubi matrē
cum prædicta ancilla inuenit, & pulchritudine, & honestis illius
moribus captus, illam tandem in uxorem duxit; mater postea
illi significauit, quod eius, & uiri sui, sit filia, illa primo quidem
ei non credit, cum non teneatur, sed aduertens, quod non ut an-
cillam, sed ut filiam potius tenuit, & dilexit, uoluit occultè ueri-
tatem inquirere, ex illis apud quos infantula nutrita fuit satis ma-
nifestis

Ponitur
casus.

nifestis signis habuit, quod illa est eius mater, ex libro in quo
scribuntur nomina eorum, qui baptizantur, scit tempus quo na-
ta fuit, à uiro suo scit annum, mensem, & diem quo per oppidum
itinere unius diei, à domo sua transiit, & domum in qua illa
noctè hospitatus est, à mulieribus, & uiris illius domus sciuit,
quod eius domina tunc temporis apud illos erat, qui etiam ad-
diderunt, quod cum semper fuerit honestissima, ita tunc delira-
uit, & intantam deuenit insaniam, quod capta pulchritudine cu-
iusdam iuuenis, qui illac transiit, non puduit eam, illum etiam
publicè ad concubitum prouocare, ex quibus colligit, quod tunc
temporis concepta fuit, & quod illa signa amoris ei semper ostē-
sa, ex materno affectu processerunt, & iam tot concurrentibus si-
gnis nõ dubitat, quin cum patre matrimonium contraxerit, sed
hoc impedimentum, nec in uniuersali, nec in particulari ei signi-
ficare potest, propter pericula, ut in præcedenti casu, filia per su-
um confessarium omnia significauit Papæ, ut sibi de opportuno
remedio prouideret, quia tanquam muliercula non potest fuga
sibi consulere, & queritur, quid in hoc casu sit agendum, nõ hoc
matrimonium est contra ius naturale, in quo Papa dispensare nõ
potest.

Respondetur, quod licet Papa non possit dispensare contra ius
naturæ, potest tamen quando duo iura nature concurrunt, decla-
rare, quod nam præualeat; & in hoc casu concurrunt duo iura
naturæ, Primum, quod pater non contrahat cum filia, Secundum
de conseruatione uitæ, & famæ matris, & filiæ, & poterit Papa de-
clarare, quod stante bona fide patris cum qua contraxit, & in
qua perseuerat, ius de conseruatione uitæ, & famæ præualeat,
quamdiu perseuerat illa bona fides, & interim filia reddat debi-
tum, sed non petat. Et si quis obijciat, quod ista ratio uidetur ni-
mis concludere, nam si filiam antequam contraheret, sciret illū
esse eius patrem, & ab eo ignorante, quod sit eius filia, metu mor-
tis cogereetur ei matrimonio copulari, posset sibi formare con-
scientiam, quod ius naturale de conseruatione uitæ præualeat, &
ita sine peccato contrahere. Respondetur non esse eadem ratio-
nem, & quod potius debet mori, quam contrahere, & ratio di-
uersitatis est, quia in priori casu bona fide contraxerunt, & pater
in ea bona fide permanet, & consequenter habet ius petendi de-
bitum, at in hoc casu pater nullum habet ius, cum matrimonium
etiam iure naturali debeant liberè contrahi, ex quo etiam nõ est
ita euidens periculum, nam ex hoc, quod non uult cum eo con-
trahere, nihil mali de matre suspicari potest, & dato etiam, quod

Solutio
difficulta-
tis.

Obiectio.

Solutio.

ille esset adeo insanus quod illam velit occidere, adhuc non debet contrahere, sed pati mortem, quia consentiret in opus peccati, & iure etiam naturæ potius moriendum est, quam peccare; Et si dicatur, quod in priori casu reddendo debitum consentit in opus peccati, Respondetur, quod stante illa bona fide, à qua propter dictum periculum non est remouendus, petit quod ei iurè debetur, & filia, quæ scit rei ueritatem, non petit debitum, sed reddit, quia scit eum habere ius petendi, & iustè petere, inuincibili ignorantia facti illum excusante. & reddit etiam, quia sic ei responsum fuit à Summo Pontifice, supponimus enim, quod res ad Papam delata sit, & ita responderit, Et hoc non dicimus quasi sic respondere debeat, aut eum docere uelimus, sed quia hoc nobis probabile uideretur, eius autè erit nos docere, & corrigere errantes, & nostrū eius censuræ intellectū, & vitam ipsam subijcere.

An interim ante dispensationē possit reddere debitū.

Sed adhuc remanet dubiū, an interim donec petatur dispensatio à Papa, possit mulier reddere debitum, si sine periculo uitæ illud denegare non potest, supponimus. n. quod nullā apparentem excusationem afferre possit, & ratio difficultatis est, quia si potest sibi formare conscientiam, quod ius naturale illam excuset in reddendo debitum, non erit ei necessarium quærere dispensationē, & præterea ante dispensationē non est matrimoniū, sed concubinatus, & eorum coniunctio est fornicatio, potius autè debet mori, quā consentire in fornicationē. Ad hoc dubium duo dicimus, vnū tanquam probabile sub correctione, alterū in fine capituli simpliciter, ut certum. Et primū sit, supposito, quod mulier nō possit separari, nec aliquā possit afferre excusationē denegandi debitū; quod uir eius uult sibi omnino reddi, nisi significādo expressè, uel tacitè, aliquod inter eos esse impedimentū, quod sine periculo famæ, & uitæ significare non pōt, probabiliter dico, quod poterit reddere, sed nō petere donec à Papa dispēsetur, uel ei respondetur, quid agere debeat, & ratio est, quia licet potius moriendū sit, quā peccare, & licet in rei ueritate iste sit concubinatus, & non matrimoniū, & consequēter illa copula sit fornicaria; tamen ex parte uiri, qui bona fide contraxit, & in illa permanet, non est concubinatus, sed matrimonium, & copula non est fornicaria, sed matrimonialis, illum ignorantia inuincibili facti excusante; & habet ius petendi debitum, iuxta illam bonam fidem, & propterea mulier reddendo debitū, nō consētit in opus peccati, sed in opus iustitiæ, reddendo quod ab ea iustè petitur, cōsenti- ret autè in opus peccati, & peccaret petendo, quia scit, quod uerè non est illius uxor, à cuius peccato uir eius reddendo debitum,

esset

esset immunis, quia bona fide redderet, quod autem debitum in aliquibus casibus possit reddi, & non peti, est notissimum, ut in habente uotum castitatis, & indubitante de morte prioris coniugis, cap. dominus de sec. nupt.

Dices quando dubium est impedimētum debitum potest reddi, sed non peti, at quādo uxor est certa, quod uiuit primus eius uir, non debet etiam reddere, in quo errauit Magister sententiarū, qui dixit, quod uir, qui uiuente prima uxore contraxit cū altera in facie Ecclesiæ, si Ecclesia illū cogit manere cū secunda, eo quod non pōt probari primū matrimoniū (sicut sæpè accidebat quando contrahebatur clandestinè) potest reddere debitū, sed non petere, & excusatur per obedientiam, & timorē, & Magister in hoc ab omnibus reprehenditur, & meritò, quia est falsū, nā Ecclesiæ determinatio est in cōtrariū, ca. Inquisitioni de sent. exco. ubi distinguitur an mulier certò sciat impedimentum, uel de illo dubitet, & dicitur, quod si certò scit, non debet reddere debitum; etiam si ab Ecclesia per sententiam excommunicationis, ex eo, quod impedimentū probari non potest, cogatur reddere, quia debet potius excōmunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale cōmercium peccatum operari mortale. Respondetur concedendo hoc totum, sed non sumus in eodem casu, nam Doctores, & canon loquuntur de illa, quæ scit impedimentum, & sine uitæ periculo illud notificare potest, imo, & notificatum fuit, & ad iudicium Ecclesiæ deductum, & ita etiā si ab Ecclesia cogatur reddere debitum, ex eo, quod illud probare non potest, quia clandestinè contraxit, & etiam si ei post Ecclesiæ sententiam minetur à uiro suo mors, nisi reddat, nō debet reddere, sed potius pati mortem, quia uir eius cum sciat, aut scire possit, diuersū esse iudicium Ecclesiæ, in foro exteriori, & in foro conscientie, ex hoc, quod uidet uxorem timoratæ conscientie, potius uelle pati excommunicationem, & mortem, quam reddere debitum ob impedimentum, quod certo asserit, super quod non cadit dispensatio, probabiliter credere potest, ei non competere ius petendi, & consequenter non laborat inuincibili ignorantia, & mulier, etiam ob cōseruationem famæ suæ non debet reddere, ex quo asseruit impedimentum de quo est certa, nam reddendo significat se mentitā fuisse, uel esse immemorem salutis suæ; At nos loquimur quando sine periculo infamiæ, & mortis non potest dari, uel minimum indicium alicuius impedimenti, quo casu uir laborat inuincibili ignorantia, & iustè, & tuta conscientia petit debitum.

Dices

Obiectio.

4. l. d. 28.

Solutio.

Obiectio. Dices uidetur, quod sit eadem ratio, nam cum breuis sit omnis malitia super malitiam mulieris Eccl. 25. uir non tenetur credere mulieri asserenti impedimentum occultum, præsertim cū pro se habeat sententiam Ecclesiæ, & consequenter iustè petit, & illa poterit reddere, cum ab ea iustè petatur, & tamen omnes dicunt, quod si est certa de impedimento, non debet reddere. **Solutio.** Respondetur esse maximam differentiam, pro quo notandum est, quod quando impedimētum est tale, quod Papa potest in eo dispensare, & uterque scit impedimentum, uel qui scit sine periculo potest illud alteri in particulari, uel in genere notificare, debet illud notificare, & neuter potest petere, aut reddere debitū ante dispensationem. At si impedimentum est indispensabile, ut quia matrimonium fuit contractum in recta linea, uel non soluto priori matrimonio, factus est transitus ad secundas nuptias; dicimus, quod si impedimentum est ratione matrimonij prius contracti, & non soluti, quod certus de impedimento nō potest reddere debitum ob quemcumque metū, nam (ut diximus) nūquam metus excusat ab eo, quod natura sua sine peccato fieri, uel omitti non potest, quia potius eligendum est mori, quā peccare, & in isto casu reddēdo, semper peccat, nam uel cōtraxit bona fide, uel mala fide, si bona fide credens uirum suum esse mortuum, habita certa noticia uitę prioris uiri, poterit secundum uirum certum reddere, & id etiam in iudicio probare, quod nisi fecerit de adulterio conuincitur, & si re ad iudicium deducta iudicatur non sufficienter probari eius uita, poterit conscientiam deponere, & petere etiam debitum, nisi iudicetur indicium illud esse sufficiens ad non petendum, sed non ad denegandum. c. domini de sec. nup. Si mala fide contractum fuit, puta quia sciebat priorem suum uirum uiuere, sed non posse probari matrimonium, quia clandestinè contraxit (ut poterat ante Concilium Trid. accidere) reddendo semper peccat, nec excusatur ex hoc, quod uir laborans ignorantia inuincibili illud iustè petit, etiam si ei immineat periculum mortis, quia mala fide contraxit, & de ea potest infamari, nam impedimentum licet sit occultum, & ita occultum, quod non possit probari in iudicio; non est tamē natura sua ita occultum, quin etiam tacente muliere possit aliquando in lucem prodere; nec obstat si dicatur, quod significando impedimētum secundo uiro, & ab eo recedendo, se ipsam infamabit, nam potius restituet sibi famam, & se ab infamia præseruabit, melius enim est errata corrigere, quam de obstinatione aliquando infamari, nec etiam excusatur per sententiam Ecclesiæ, si res ad eius iudi-

iudicium deferatur, puta quia à priori uiro repetitur, nā uel negat impedimentum oppositum, uel illud fatetur, si negat peccat mortaliter perniciosè mentiendo, si illud confitetur, & reddit debitum, ex ore suo conuincitur eam peccare mortaliter. At si impedimentum consanguinitatis indispensabile, detectum est post matrimonium bona fide contractum, & ita est uxori, seu filię tantum notum, ut non possit, ad uiri, & ad aliorum notitiam deuenire (nam illud scit sola mater, de qua nullum est periculum, & quæ fortè est mortua) & non possit etiam uiro, uel minimum alicuius impedimenti, etiam in genere dari indicium, ut in casu exposito, uidetur, quod donec consulatur Papa possit reddere debitum, & reddendo non peccet, nam in ista cessat omnis ratio peccati, quia contraxit bona fide, & impedimentum nō potest deuenire in lucem, unde non exponitur periculo infamię, & ratione infamię, & periculi mortis, potest relinquere uirum suū in illa bona fide in qua est, qui consequenter cum labore ignorantia inuincibili facti, habet ius petendi debitum, & illud iustè petit, unde cum iustè ab ea petatur, & ipsa neque neget, neque affirmet impedimentum, nec tacēdo exponatur periculo infamię, ut de peccato argui possit, nulla hic potest esse ratio peccati, nisi quia scit illud non esse matrimonium, sed format sibi conscientiam, quod periculum, quod illam excusat ne id significet uiro, illam etiam excusat ne deneget debitum, & quod excusatur etiā eadem ratione qua Papa potest declarare ius de conseruanda uita in illo casu præualere, & multo magis poterit sibi formare conscientiam in priori casu, si contraxit cum fratre in quo Papa potest dispensare, licet non dispenset, quia (ut diximus) inter illos non est naturalis repugnantia sicut in recta linea, non enim repugnat, quod soror efficiatur, socia, & æqualis fratri, ac proinde ille mutuus consensus bona fide præstitus, non est annullatus à iure naturali, sed à iure positivo, quod cedit iuri naturali de conseruanda uita superuenienti, donec dispensetur, (quod si talem conscientiam non formaret nullō modo posset reddere, quia contra conscientiam ageret, & consentiret in opus peccati, & potius deberet pati mortem, quam peccare, ut diximus.)

Et confirmatur, quia Iudex tuta conscientia potest, & debet condemnare ad mortem illum, quem certo scit esse innocentē, quia falsis testibus conuincitur fecisse homicidium, & tempore quo homicidium perpetratum fuit, ille erat cum Iudice, & Iudex non potest testium falsitatem detegere, eique à Principe committitur, ut iustitiā exequatur, & quia non potest iudicare iuxta

Euidens confirmatio à simili.

certitudinem quam habet, ut priuata persona, sed ut Index, secundum allegata, & probata, debet illum condemnare ad mortem ita tenent S. Thom. Alex. de Ales, Petrus de Tarant. Palud. Sylu. Sot. Bart. Io. And. & alij, sicut ergo Index non peccat condemnando illum ad mortem, quem certo scit, vt priuata persona esse innocentem, ita etiam mulier in casu proposito non peccabit reddendo debitum, quod ab ea iuste petitur, quia licet sciat, quod in rei ueritate non est suus uir, tamen creditur suus uir, & ipse putat illam esse eius uxorem, & ratione periculi est relinquendus in ista bona fide, ergo mulier quoad redditionem, debet iudicare iuxta hanc bonam fidem uiri, & de iustitia reddere, quod iuste petitur. Ad quod etiam facit, quod licet sit Sacrilegium ministrare Sacramenta indignis, nihilominus non peccat Parochus dando Eucharistiæ Sacramentum illi quem certo scit esse in peccato mortali, sed peccatum est occultum, & publicè petit, nec ab soluendo illum, qui negat se fecisse aliquod peccatum, quod certo scit eum fecisse, uel ex alterius confessione, uel quia uidit, imo peccaret denegando illis Sacramenta, quia in priori casu nõ debet illius occultum peccatum publicare, & in posteriori debet credere pœnitenti, & secundum ea quæ dicit iudicare. Alij facillè se ab his dubijs expedirent, dicendo, quod uxor non tenetur credere mulieri dicenti, quod sit eius mater, sed supponimus quod credat, & tot concurrant, ut dubitare, & conscientiam deponere non possit. Casus isti sunt potius imaginarij, & non sũt trahendi in consequentiam, sed quia non sunt impossibiles ad plenitudinem doctrinæ illos tractaui, & ad ostendendam plenitudinem potestatis Papæ, & quod Deus sufficienter auctoritate eius Vicario concessa, suæ Ecclesiæ, & omnium saluti prouidit, & hæc probabilius, & disputatiuè cum omni submissione, potius, ut à meliori iudicio doceamur, quam ut doceamur, dicta sint, & accipiantur.

Dico secundo non ut probabile, sed ut omnino certum, & indubitatum, dato quod ius naturale in dictis casibus preualeat, & excuset in reddendo debitum, nihilominus adhuc consulendus est Papa, & requirenda est eius dispensatio, uel interpretatio propter rationem superius adductam, nam licet Papa non sit supra ius naturale, Christus tamen est super illud, & uoluit, quod ad eius Vicarium pertineat, ubi difficultas occurrit, illud declarare, quem Doctorem, Iudicem, & Dispensatorem constituit, & cum ad eius Sanctitatem in foro conscientiæ secretè, & per confessorium sub sigillo confessionis, sine expressione

sione nominis recursus haberi possit, & consequenter sine ullo periculo, nullus excusatur.

Quod Matrimonium consummatum sit indissolubile, De Matrimonio ad fidem conuersorum, & an Matrimonium non consummatum possit dissolui.

Cap. XVI.

Matrimonij solutio tripliciter accipi potest, Primo, & propriè quoad uinculum, 2 quoad thorum, & habitationem tantum. 3 quoad thorum tantum, & Matrimonium dupliciter considerari potest, antequam sit consummatum, & post illius consummationem. Si loquamur de Matrimonio consummato, dicimus esse, & fuisse semper etiã in statu legis naturæ, & scriptæ indissolubile quo ad uinculum, & quod non soluitur etiam per alterius professionem in Religione approbata; excipitur tantum unus casus de infidelium matrimonio, nam si alter coniugum ad Christianam religionem conuertatur, & infidelis nolit commorari cum fidei nisi cum iniuria creatoris, hoc solo casu soluitur eorum matrimonium, & potest fidelis transire ad secundas nuptias. Quod si aliquis uelit contendere libellum repudij fuisse permissum iudæis non solum impunè, sed ut eis dispensatiuè licitum, nos neque contendere, neque disputare uolumus, certum est omnem dispensationem de libello repudij, & de pluralitate uxorum à Christo fuisse sublatam, & modò non licere habere nisi unam uxorem, nec habitam post carnalem copulam, extra prædictum casum dimittere, ut cum alia contrahatur. & ratio huius dispensationis cum coniuge ad fidem conuerso, est ob fauorem Christianæ religionis, ne coniux infidelis à Sacro baptisate retrahatur, si conuersus non posset cum suâ uxore cohabitare, nec cum altera contrahere, & etiam quia matrimonium infidelium non est Sacramentum, sed officium naturæ, & licet matrimonium sit etiam indissolubile quatenus est officium naturæ; potest tamen diuina dispensatione solui, ut soluitur in casu prædicto, & secundum aliquos soluebatur etiam apud iudæos per libellum repudij; at quatenus est Sacramentum nulla dispensatione soluitur, licet. n. possint ambo communi cõsensu separari, & religionè profiteri, non tamè ob id eorũ matrimonium consummatu, quo ad uinculum soluitur, nam habet perfectam rationè Sacramenti, quæ

quæ matrimonij vinculum ita arctat, ut deus nolit super illud vnam quam cadere dispensationem, & ratio ex solutione sequentis duobus manifesta erit.

De matrimonio non consummato.

Sed dubium est de matrimonio rato, & non consummato, an possit quoad vinculum solui, & certum est solui per alterius professionem, nam potest unus coniux sine alterius consensu religionem ingredi, & facta professione alter coniux, qui vel quæ in seculo remansit potest transire ad secundas nuptias, cap. verum, & ca. ex publico de conuer. coniugat. non sic autem soluitur per susceptionem Sacri ordinis, nec etiam Episcopalis dignitatis, ut habetur in extrau. Antiquæ, Io. 22. tit. de Voto in 6. An possit autem solui per Summi Pontificis dispensationem est controuersia inter Theologos, & Canonistas; communis Theologorum sententia est, quod non possit, Canonistarum uero, quod possit, & sicut aliqui Canonistæ transeunt in sententiam Theologorum, ita etiam aliqui Theologi transeunt in illam Canonistarum, ut Caietanus, quæ mihi probabilior videtur, Vnde dico matrimonium ratum, & non consummatum, posse auctoritate Papæ dissolui, & eo dissoluto posse transiri ad secundas nuptias, & probatur primo, quia sepe fuerunt huiusmodi matrimonia à Papa soluta. S. Ant. refert se uidisse bullas Martini 5. & Eugenij 4. continentes talem matrimonij solutionem, & quod illi postea cum alijs contraxerunt. Couarru. refert Iulium 3. & Paulum 4. hac uos fuisse auctoritate, & illa soluisse. Idem dicit Nau. de Paulo 3. & Pio 4. probatur secundo ratione, quia in matrimonio rato, & non consummato, non est illa indissolubilitatis ratio, quæ est in consummato. pro qua notandum est, quod matrimonium dupliciter consideratur, ut est officium naturæ, & ut est Sacramentum, quatenus est officium naturæ, est quidem in dissolubile, sed non ita quin dispensatione iusta de causa solui possit, etiam post consummationem, ut patet de coniugio infidelium. quatenus uero est Sacramentum, est simpliciter indissolubile, sed quæ ræda est causa ob quæ est sic indissolubile, & uidendum an militet in matrimonio non consummato. Matrimonium quatenus est Sacramentum, duo habet super ea, quæ ad officium naturæ spectant, aliquid in anima efficit, & est signum, cum autem non sit causa alicuius indelebilis effectus (non enim causat characterem, sed solam gratiam) ratione causæ, & effectus, non efficitur indissolubile, super est igitur ut sit indissolubile ratione significationis, quæ duplex est, unio enim, quæ in matrimonio reperitur, duplicem unionem significat, unionem. s. Ecclesiæ cum Christo per gratiam, & hæc ali-

S. Ant. 3. p. tit. 1. c. 21. §. 3. Couar. in 4. decret. p. 2. c. 7. §. 4. nu. 14. Nauar. in man. c. 22. §. 11. 21.

aliquo modo est indissolubilis, quia nunquam Ecclesiæ uniuersalis est sine gratia, & propterea in simbolo dicitur Sancta, & Oleæ 2. dicitur desponsata in sempiternum, sed hæc unio non est simpliciter indissolubilis, quia quoad particulares sepe tollitur per peccatum mortale; significat etiam unionem inter Christum & Ecclesiam per assumptionem naturæ humanæ in utero virginali, & hæc unio est simpliciter, & omnino indissolubilis, naturam enim, quam deus semel assumpsit, nunquam dimittit, & Matrimonium quatenus significat hanc inseparabilem unionem, efficitur simpliciter indissolubile, & non soluitur nisi per mortem naturalem: Sed uidendum est an matrimonium antequam sit consummatum hanc unionem significet. & dicimus, quod matrimonium ratum, & non consummatum, est quidem Sacramentum, & per coniunctionem animorum, quæ fit per uerba de presenti, significat primam unionem Ecclesiæ, & animarum cum Christo, quæ fit per gratiam, sed perfectam illam, & simpliciter indissolubilem unionem per carnis assumptionem, non significat nisi postquam consummatum fuerit: Et probatur primo, quia deus non dixit: Quos deus coniunxit homo non separet, nisi post illa uerba; Et erunt duo in carne una, post quæ apostolus etiam dixit, Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. 2. probatur ex cap. cum Societas 27. q. 2. ubi dicitur, Societas nuptiarum ita ab initio est constituta, ut præter commixtionem sexuum, non habeat Christi, & Ecclesiæ Sacramentum: Nec obstat si dicatur, quod istud cap. desumptum est ex Epistola 90. Leonis 1. quæ sic habet, Societas nuptiarum præter sexuum coniunctionem habet in se Christi, & Ecclesiæ Sacramentum, nam est idem sensus, quia præter commixtionem habet Sacramentum, &c. ergo hoc Sacramentum fundatur in commixtione, & ubi non est sexuum commixtio, non est Christi, & Ecclesiæ Sacramentum; & confirmatur quia Doctores hunc sensum dicti cap. recipiunt, & iuxta illum procedunt, & idem dicit Innoc. 3. ut modo dicemus. probatur 3. quia maritus relicte ante consummationem matrimonij, non est bigamus ext. c. debitum de bigamis, & ratio est, quia matrimonium ratum, & non consummatum, non significat hanc unionem, quæ est inter Christum, & Ecclesiam, nam si illam significaret, esset bigamus; quia non esset unus unius, sicut Christus unus unum tantum est unitus Ecclesiæ, ratio enim bigamiæ est defectus Sacramenti, & Innoc. 3. in d. cap. hanc rationem assignat, cuius uerba sunt, Cum duo sint in coniugio, uidelicet consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat cha-

Ma tt. 19. Ad Eph. 5

rita-

ritatem, quæ consistit in spiritu inter Deum, & iustam animam, ad quod pertinet illud, quod dicit Apostolus. Qui adhæret Deo vnus spiritus est cum eo, reliquum uerò designat conformitatē, quæ consistit in carne, inter Christum, & Ecclesiam, ad quod pertinet illud, quod Euangelista testatur: Verbum caro factum est, profectò coniugium illud, quod non est commixtione corporū consummatum, non pertinet ad illud coniugium designandum, quod inter Christum, & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum, &c. ex quibus manifestè sequitur, quod matrimonium ratum, & non consummatum, non habet perfectam rationem insolubilitatis quatenus Sacramentum est, & ei non repugnat quod dissoluatur, sicut etiā soluitur vnio per gratiā illo significata. Et confirmatur, quia si matrimonium non consummatum significaret inseparabilem inter Christum, & Ecclesiam coniunctionem, sequeretur quod nec etiā per ingressum religionis solui posset, nam eius solutione daretur intelligi significatam Christi, & Ecclesie coniunctionem solubilem esse, ob quā causam matrimonium consummatum non soluitur per ingressum religionis, cum ergo illud soluatur, necessariò dicendum est, quod ut Sacramentum, non significat illam perfectam, & indissolubilem vnionem inter Christum, & Ecclesiam, & non habet illā perfectam rationem indissolubilitatis, sed iusta causa per Summum Pontificem solui potest. Nec obstant rationes Theologorum, quia. s. sic matrimonio iuncti, à Deo iuncti sunt, & quos Deus coniunxit, homo non separet, mat. 19. Et quia Papa non potest immutare Sacramenta, & super illorum partes essentielles nō habet auctoritatem; Nam causa deceptionis ipsorum est, quia solum propositiones vniuersales, veluti maximas, & fundamenta respiciunt, & non aduertunt peculiarem materiam, in qua est aliquando peculiaris ratio, prout in Sacramento matrimonij, quod ita est Sacramentum, ut sit etiam naturalis contractus, ratione cuius Papa habet super illud, & super illius partes essentielles quandam peculiarem potestatem, quam non habet super alia Sacramenta, ut diximus. & propterea dissoluens matrimonium non consummatum, non separat homo, sed Deus. quia auctoritate sibi diuinitus tradita illud dissoluit, quod ipsi fateri coguntur quando alter coniugum professionem in religione emittit.

De se-

De separatione quoad thorum, & habitationem, & an coniux innocens teneatur reconciliari alteri adulteræ post eius vitæ emendationem, uel possit ea, uel eo inuito, perpetuo continenter uiuere, in Religione uel extra.
Cap. XVII.

SI autem loquamur non de solutione uinculi, sed de separatione quo ad thorum, & habitationem, dicimus, quod coniuges etiam consummato matrimonio, iustis de causis possunt separari, ut propter fornicationem iudicis auctoritate, propter seuitiam coniugis, si à coniuge inducitur ad peccatum mortale, & non potest ab inducendo retrahi, non potest autem coniux à coniuge recedere propter morbum gallicum, nec etiam propter amentiam, nisi esset probabile periculum mortis.

Quoad thorum tantum diuiditur ob fornicationem per solam Euangelij auctoritatem, sine alia iudicis sententia, nam qui fornicationem committit, amittit ius exigendi debitum à coniuge innocente, non tamen amittit ius rogandi, ut illud concedat, si uoluerit, & uxor non peccat si non discedit à marito adultero, etiam in adulterio perseuerante, etiam si ei reddat, uel petit debitum, dummodo id ei non placeat, & probabiliter arbitretur eum non destitutum, licet ipsa ei debitum neget. imo nec maritus peccaret idem faciendo cum uxore adultera, si ei adulterium displiceret, & consideratis personarum, loci, temporis aliisque circumstantiis, probabiliter crederet eam non posse ab adulterio arceri sine maximo scandalo, & damno publico uel priuato. Quod si coniux innocens caput negare debitum adulteranti, & postea adulteretur, tenetur ei reddere, quia hoc crimen quoad potestatem negandi debitum, per compensationem tollitur, & negans debitum sine rationabili causa, qualis est petentis adulterium, & reddentis probabile ægritudinis, & uitæ periculum, mortaliter peccat, etiam si fuerit dies Paschæ, in quo communicare debent.

Sed dubium est an si adultera pœnitentiam egerit, & adulterium reliquerit, cogi possit uir innocens, illam resumere, & quod de uno dicitur, de altera etiam intelligitur, nam licet peccatum uxoris sit grauius, tamen quoad hoc iudicantur ad paria

S. Bonan.
Pet. de Pa
lu. S. Tho.
4. f. d. 35.
Tur. Cre.
32. q. 7. in
c. Apосто-
lus.

32. q. 5. ca. Præcepit, & q. 7. ca. Apostolus. Ad quod respondet S. Bonau. quod ad reconciliationem faciendam, aut uterq; concordat, aut uterq; discordat, aut unus petit, & alter repugnat: si uterque discordat, nec potest, nec debet fieri, nisi fiat propter scandalum Ecclesiæ, si uterque publicè fornicaretur; si uterq; cōcordat absque dubio fit; Si autem alter petit, aut nocens petit in nocentem, & sic non debet cogi ad reconciliationem, aut innocens nocentem, ut uir castus uxorem, & sic ipsa inuita debet reconciliari per iudicium Ecclesiæ, quia sicut dicunt iura, quod in meum fauorem introductum est, in meum damnum nō debet retorqueri. aut nocens nocentem petit, ut mulier quæ prius est fornicata repetit virum, qui est post diuortium fornicatus, & sic est restituendus maritus uxori inuitus, non quia actio mulieris refulcitata sit, sed in pœnam fornicationis, quia abusus est priuilegio libertatis; quantumcumque tamen mulier faciat pœnitentiam, nunquam acquirit ius in uirum ipso nolente, nisi uir fornicetur, & hoc propter contumeliam, quam intulit matrimonio, quia directe peccauit contra bonum fidei. Eandem sententiam tenent S. Thom. Palud. Tur. Crem. & uidetur communis, nam quando Canones, & Doctores dicunt uxorem cogendā esse, loquuntur, uel quando uir innocens illam repetit, uel quando ipsa quoque post diuortium adulterium comisit, at quod innocens; qui continenter uiuit cogatur, hoc nunquam Canones tradunt, & confirmatur primo, quia si secundum cōmunem adulter uel adultera, quæ igne de adulterio pœnituit, non potest repellere accusantem, quia pœnitentia non tollit actionem 34. q. 2. ca. ad monere, multo minus poterit post diuortium coniugem repetere, ad effectum ut cogatur, quia facilius tollitur actio, quam exceptio. Confirmatur secundo, uir aut uxor propter alterius adulterium, non solum potest ab adultera separari, sed etiam potest continentiam uouere, etiam illa inuita, & Religionem ingredi, & profersionem facere, & sacros ordines accipere, ut probatur ex S. Tho. & ex Stylo Romanæ curiæ, quod non posset si post pœnitentia cum illa redire teneretur.

DE

De Sacramento Pœnitentiæ.

Quid sit Pœnitentia, ut est uirtus, & ut est Sacramentum, quid contritio, quid, & quotuplex sit attritio, quæ sit illa quæ ui Sacramenti efficitur contritio, & quomodo efficiatur. Cap. XVIII.

Pœnitentia, ut est uirtus, est detestatio, & odiū peccati cōmissi propter deum, cum firmo proposito emendandi uitæ, & spe ueniæ diuinitus obtinendæ; ex qua detestatio ne sequuntur dolor, & satisfactionis opera, & hæc pœnitentia in noua lege est pars Sacramenti pœnitentiæ, illi. n. detestatio modo adiungitur propositū confitendi, & Pœnitentiæ, ut est Sacramentū, sic definiri pōt. Pœnitentia est Sacramentum absolutionis, quo Sacerdos sibi subditū cōfiteat legitime peccata sua, cū debita detestatio, & proposito satisfaciendi, ab eis, salutari satisfactione imposita, absoluit, tres enim sunt huius Sacramenti partes proximæ, Contritio. f. Confessio, & satisfactio.

Contritio est displicentia, & detestatio uoluntaria de peccatis proprijs commissis, supra omne odibile, quatenus eia deus summe diligendus offenditur, cū spe ueniæ, & proposito uitæ diuinitus omnia peccata, saltē mortalia, super omne uitabile, & confitendi, & satisfaciendi; Non. n. est contritio essentialiter dolor sensitius, sed intellectiuis, ex quo sequitur sensitius, tāquā illius effectus; & hæc peccati detestatio, & propositū illud euitandi, debet esse supra omne odibile, & uitabile, si nō intēsiuè, saltē appreciatiuè, ita ut potius uelimus subijse, & subire quæcūq; mala, quam peccasse, & peccare. Nec est ob id necessarium, quod pœnitens credat se nunquam peccaturum, aut ad experiendum propositū suū quod descendat ad particulares comparationes, quæ periculose sunt imperfectis, & si fierent, & pœnitēs titubaret, dubitās de sua infirmitate, potius est signum bonū, nā ut inquit S. Bonau. præeligere omnē pœnā, est perfectæ uirtutis, dubitare est infirmitatis, sed præeligere culpā alicui pœnæ, hoc est iniquitatis, Et si alicui uideatur, quod non ita perfecte doleat, eum saltem pœniteat, quod talem dolorē non habeat, hoc enim ei sufficere, ut absolui possit.

Attritio est dolor, seu detestatio peccatorū imperfecta, & iuxta defectū qualitātū, seu circūstātiarum cōtritionis diuidenda est, & est triplex. Prima est eorum, quos pœnitet peccasse, & uellent non peccare, sed non omnino statuūt a peccatis abstinere, sed in

Quid ut uirtus.

Quid ut Sacramentum.

Eius partes.

Contritio quid.

Attritio quid & quotuplex.

aliquo perseuerare uolunt, Altera est eorum, quos pœnitet peccasse, & statuunt non peccare, non propter Deum, sed quia peccatum eis incommodat. Tertia est eorum, quos pœnitet peccasse, & statuunt non amplius peccare, ob eam præcipuè causâ, quia peccatû est Dei offensa, sed nō concipiunt peccatum, ut rē super omnia detestabilia detestandâ, nec ipsū uitare proponunt super omne uitabile, licet se ita concipere, & proponere credât, & duæ quidē priores attritiones, nec per se, nec cū Sacramēto pœnitentiæ sufficiunt ad obtinēdâ peccatorū remissionem, imo peccatō sic attriti, petentes absolutionē; & Sacerdotes eos absoluētēs, impiū. n. est sperare à Deo dimidiâ ueniâ, & sicut gratia, & peccatorū remissio sunt à Deo ultimo omnium fine, ita etiâ propter ipsum principaliter super omnia detestabilia, peccata detestari, & relinquere debemus, Tertia autem attritio, licet per se non sufficiat ad obtinendam gratiam, adiuncto tamen Sacramento informatur gratia, & sic attritus ui Sacramenti efficitur contritus, & attritio ista contritio.

Quomodo
efficatur
contritio.

Aliqui nō intelligētēs quomodo attritio, sine sui mutatione, vi Sacramenti, per hoc, quod gratia informatur, possit fieri contritio, dicunt ui Sacramenti ex attrito fieri cōtritū, sicut ex nocte fit dies, quia desinit ille dolor imperfectus, & succedit perfectus per hoc, quod peccator dū Sacramētū suscipit, considerat suorum peccatorū grauitatem, Dei iustitiam, & misericordiam, Sacerdotis admonitionibus adiuuatur, & sic diuina cooperante gratia peccata sua perfectè detestatur, & efficitur contritus. Sed hæc ratio non solum tertio modo attritus, sed etiam omnino impenitens, uirtute Sacramenti efficeretur contritus, & hoc non esset proprium Sacramentorum, nam legendo, & audiendo uerbum Dei, potest quis ex impenitente fieri contritus, & Sacramentum pœnitentiæ non daret primam gratiam, nam si accedēs ad Sacramentum debet prius disponi, & effici contritus, ut sit dispositus ad Sacramentalē gratiam, prima gratia erit ui contritionis, & tamen certum est Sacramētū non solum augere gratiam cōtritō, sed etiâ dare primā gratiā tertio modo attrito, in eadē attritione perseuerante, quæ uirtute gratiæ Sacramentalis, sine ulla sui mutatione informatur, & dicitur & est contritio. nam ui gratiæ illa detestatio roboratur, ut sit super omne detestabile, sicut inculpabiliter esse credebatur, in quo differt à perfecta cōtritione, detestatio. n. peccati super omne detestabile habet quādā latitudinē, ratione cuius cōtritio potest esse maior, & minor, cuius infimus gradus est ille, qui ex attritione efficitur, nam ante

Sa-

Sacramentum illa detestatio peccati non erat in rei ueritate super omne detestabile, & consequenter facillè tentationibus euasisset, & licet per gratiam Sacramentalem non fuerit immutatus uoluntatis actus, roboratur tamen uoluntas, ut uirtute illius gratiæ, si ei cooperari uoluerit, possit in actum perfectæ detestationis prorumpere, ac si perfectam detestationem haberet, sicut se habere credit.

Quod Contritio, & Dei dilectio super omnia non possint esse sine gratia. Cap. XIX.

Non potest autem dari contritio, sine gratia, in quo errauit Caie. qui in tractatu de attritione, & cōtritione, duplicè distinguit contritionē, in formam. s. & formatā, nā in cōtritione formata (inquit) duo sunt, quorū unū est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus. s. diligere deū super omnia, & quod hæc dilectio sit in nostra potestate, ex eo patere dicit, quia sicut est in potestate nostra constituere nobis pro ultimo fine delectationē ueneream, aut lucra, ita est in potestate nostra habere Deū, etiâ ut est beatitudo sactorū, pro ultimo fine ita quod intendamus, & deliberemus præferre ipsū in uoluntate nostra, omnibus quæ desiderari, haberi uē possunt; & cū displicentia peccati, & proposito nō peccandi, quantificentur ex quantitate amoris, sicut possumus amare Deū super omnia amabilia, ita etiâ possumus habere propositū uitandi peccatū super omnia uitabilia, & illud detestari, super omnia detestabilia, Alterū, quod in contritione formata requiritur est, quod ista dilectio Dei super omnia, & detestatio peccati super omne detestabile, quia est offensa dei, sit in formata charitate diffusa à Spiritu Sancto in cordibus filiorum Dei, & hoc est ex diuina gratia, & nobis incertum, & tam dilectio Dei super omnia, quā contritio possunt esse (inquit) sine charitate, quod ex eo probat, quia multi sciunt se habere hanc dilectionē, & nesciunt se esse in charitate, si autē huiusmodi tā cōtritio, quā dilectio nō posset esse informis manifeste sequeretur, quod scire possemus euidenter nos esse in Dei gratia, quia euidenter certi sumus de nobis ipsis, quod habemus hanc uoluntatē deliberatā præferendi omnibus deum; unde concludit, quod est duplex cōtritio, prima cōtritio est acquisita displicentia peccati super oē odibile, cū proposito uitandi peccatū, super omne uitabile, ex amore Dei supra omne amabile, & hæc uocatur contritio informis, secunda contritio est hæc eadem displicentia,

Caictani
sententia.

eum dicto, tam proposito, quam amore, charitate informata, & uocatur contritio formata.

Caietani
penitentia
impugna-
tur.

Hæc Caietani opinio, ut inquit Sotus dist. 17. q. 2. ar. 5. usq; ad ipsum non fuit audita, nec erit unquam, qui illam recipiat, est. n. falsissima, & contra Magistrum suum S. Tho. qui. 1. 2. q. 109. ar. 3. docet hominem in statu naturæ corruptæ, nō posse diligere Deū super omnia naturaliter, sicut poterat in natura integra, sed ad hoc indigere auxilio gratiæ, naturam sanantis, ex quo consequenter sequitur, quod nec etiam poterit detestari peccatum super omne detestabile propter Deum summe dilectum, cum hæc detestatio ex illo Dei amore sequatur, qui sine gratia haberi nō potest. Et Caietani rationes nullius sunt momenti, nam rem ueneream, lucra, & huiusmodi facile possumus super omnia diligere, quia hoc est secundum corruptionem naturæ, & corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, at licet naturaliter cognoscamus Deū esse ultimum omnium rerum finem, & esse super omnia diligendum, & peccatum quo Deus offenditur esse super omnia detestandum, & consequenter etiam possumus naturaliter uirtute huius cognitionis desiderare, & uelle hunc Dei amorem super omnia, & hanc peccati detestationem super omne detestabile propter Deum; non tamen possumus ex nobis sic Deum diligere, & peccatum detestari, sed indigemus auxilio gratiæ sanantis naturæ, quia hoc est priuatum naturæ corruptæ commodum contemneret, sensum rationi, & Deo subdere, animam à creaturis abstrahere, & in solo Deo collocare, quod ubi facere attentauerimus, in numeras ex corruptione naturæ, & ex inimicis nostris corporalibus, & spiritualibus sentiemus difficultates, quas nos infirmi, & semiuiui iacentes, sine dei gratia superare non possumus. Ad id autem, quod subdit Caietanus, quod si hæc dei dilectio, & contritio non posset esse sine gratia, possemus euidenter scire nos esse in gratia, respondet bene Sotus, quod adhuc ista dilectione, & contritione informi, non fugit difficultatem, nam si Deus nō dat tunc gratiam contrito, & eum super omnia diligenti, illam dabit paulo post, cum dixerit Zach. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*, & Ezech. 18. *in quacumque hora ingemuerit peccator, &c.* Si ergo homo certus est se habere ultimam dispositionem, post paruum tempus certus erit se habere gratiā, Et addo, quod si iuxta argumentum Caietani, Deus ideo non dat statim gratiam contrito, ne certus sit se habere gratiam, sicut certus est se habere contritionem, quibusdam contritis nūquam debet dare, nam si dat

om-

omnibus, post diem, mensem, annum, uel annos, certi de eorum, contritione, certi tandem erunt se esse in gratia; & si nec tūc erūt certi, quia Deus adhuc differt illam dare quando illam, dabit? vel quare ita differt? hoc profecto est à Christiana ueritate, & pietate alienū, quia nobis tribuitur, quod uiribus nostris faciamus totum id, quod Deus à nobis requirit, & requirere potest. scilicet quod illum super omnia diligamus, & propter illum summe dilectū peccatum super omne detestabile detestemur, & quod nihilominus deus non propterea det nobis suā gratiā, & hoc non quia aliquid amplius à nobis requirat, sed ne certi simus nos esse in gratia.

Dicamus igitur, quod dei dilectio super omnia, & contritio, nunquam possunt esse sine gratia, & quod nos uiribus nostris sine gratia non possumus sic Deum diligere, & cōteri, sed dilectio, & contritio, sunt simul à gratia, & à libero arbitrio, & gratia in genere causæ efficientis est prior dilectione, & contritione, in genere autem causæ materialis dilectio, & contritio, ut est à libero arbitrio, est prior gratia, quia est dispositio ad illam (possunt enim duo, ut etiā docet Aris. 2. phy. esse sibi inuicē causa in diuersis generibus causarum, nam uentus aperiens, & intrās fenestrā, prior est in genere causæ efficientis aperiitione, sed aperiitio, prior est in genere causæ materialis, quia nisi prius natura esset aperta, uetus non ingrederetur) quæ gratia quantum est ex parte dei nemini denegatur, & qui illam non habent, est eorum culpa, quia noluerūt dei specialia auxilia, quibus ad ipsam disponebātur, acceptare, & illam, deo offerente, & liberum arbitrium ad illam excitante, cooperari, & acceptare noluerunt. Quod autem hominē stante corruptione naturæ, nō possit uiribus naturalibus sine gratia deum super omnia diligere, multis rationibus à Sacra scriptura, à Concilijs, & Sanctis habemus. primo, quia declaratur dilectionem Dei importare, & habere annexam obseruationem mandatorum dei. Io. 14. 2. quia uolentibus peccata relinquere, & Deo seruire, indicitur immane bellum, & multæ insurgunt difficultates, ob quam causā admonentur, ut sint in timore, & præparent animam ad tentationem Eccl. 2. 3. quia admonemur dilectionem qua Deum diligimus esse donum Dei. 1. Io. 4. & Ro. 8. 4. quia à sanctis condemnantur, & à Concilio Arausicano anathematizantur, qui non asserunt Dei donum esse, diligere Deum 5. quia Christus docuit, quod sine ipso nihil efficere possumus, 6. quod est prædictorum ratio, quia homo incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum, & plagis impositis abierunt, semi uiuo relicto. Luc. 10. 7. quia sic à Spiritu sancto edocui, quando

Veritatis
explicatio
& probatio.

Quod sine gratia
Deus super omnia
diligere non
possit.

Solutio ar-
gumenti
de dile-
ctione dei
super om-
nia.

Solutio ar-
gumēti de
certitudi-
ne gratiæ.

Deus propter nostram cooperationem nobis dicit, ut conuertamur, nos uicissim dicimus illi, *Conuerte nos Domine, & conuertemur.* Hier. 3. 1. Quod etiam dei dilectio, & contritio non possit esse sine gratia, ex dictis sequitur, & ex Sacra scriptura manifestè probatur, Ezech. 18. *Cum auerterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam uiuificabit.* idest in eodem instanti. Zach. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos.* Matt. 10. *qui amat patrem, aut matrem plusquam me non est me dignus,* ergo qui amat Christum super omnia, est illo dignus, Apoc. 3. *sto ad ostium, & pulso si quis aperuerit mihi intrabo ad illum,* quando? statim, quomodo ei aperitur? per contritionem, & dilectionem super omnia.

Nec ob id sequitur, ut infert Caietanus, quòd certò scire possemus nos esse in gratia, nam incertitudo gratiae non est fumenda ex parte dei, quasi illam non det statim disposito, sed quando uult, quia certi sumus, quod illam statim infallibiliter dat disposito, idest contrito, & diligenti deum super omnia, etiam extra Sacramenta, & attrito, modo exposito, uirtute Sacramentorum & praeceptorum auctoritates adductas, ita nos certos reddidit, & se ipsum obligauit, ut Esa. 1. dixerit. *Venite, & arguite me dicit Dominus, si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur.* Sed tota ratio incertitudinis gratiae, fumitur ex parte nostra, quia non possumus esse certi, an uerè simus contriti, & diligamus Deum super omnia, *prauum enim est cor hominis, & inscrutabile, quis cognoscat illud?* Hier. 17. saepe nobis uidetur, quod moueamur propter dei gloriam, & reuera quærimus proprium commodum, uidetur aliquando nobis, quod simus ita constantes in dei amore super omnia, ut pro ipso parati simus mori, & interim in angulo cordis latet quaedam praua affectio, quæ uel data minima occasione excitatur, & propter illam dei mandata contemnimus. Petrus ita se firmum, & constantem in Christi amore credebat, & tantum sibi tribuebat, ut audacter diceret, *Domine tecum paratus sum, & in carcerem, & in mortem ire, animam meam pro te ponam.* Cui scrutator cordium Iesus respondit, *animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi in hac nocte prius quam gallus bis uocem dederit, ter me es negaturus.* at ille subiunxit, *& si oportuerit me mori tecum non te negabo.* qui eadem nocte, sine tormentis, & minis, ad uocem ancillae Christum negauit, & cum unus ei diceret: *non ne ego te uidi in horto cum illo? cepit anathematizare detestari, & iurare, quia nescio hominem istum quem dicitis.* Accedentes etiam ad Sacramenta non solum non sunt certi de eorum dispositione, sed nec etiam de ministri intentione. Si autem lo-

quamur

quamur de probabilitate, sicut probabiliter credimus nos esse contritos, ita etiam probabiliter credere possumus nos esse in gratia, quod sufficit ad sedandas conscientias.

An praeceptorum contritionem omnium peccatorum, sit necessarium de singulis in particulari conteri.

Cap. XX.

Certum est ad remissionem peccatorum, & ad acquirendam gratiam sufficere unam contritionem generalem omnium peccatorum, quia peccator in instanti potest conuerti, Ezech. 18. *in quacumque hora ingemuerit peccator, &c.* Eccl. 11. *Facile est in conspectu Dei subito honestare pauperem,* discussio autem non potest fieri in instanti, & potest dari casus in quo peccator non habeat tempus examinandi conscientiam, & conterendi de singulis peccatis separatim, quia submergitur, praecipitatur, ab inimicis occiditur, quo casu sufficit, quod ex intimo cordis dicat solum, peccaui. Sed dubium est, an praeter hanc generalem, & uirtualem omnium peccatorum contritionem, necessarium etiam sit postea data oportunitate, de singulis in particulari conteri. Caiet. loco citato, dicit particulares detestationes esse solum necessarias in lege Euangelica, propter praecipuum Sacramentalis confessionis, quod cum non esset in lege naturae, & in lege scripta, sufficiebat generalis, & uirtualis contritio omnium peccatorum, & non erant necessariae particulares detestationes; & si obijciatur, quòd illa generalis, & momentanea contritio fert secum propositum specialis contritionis de singulis mortalibus in se ipsis, sicut baptismus fluminis, fert secum propositum baptismi fluminis; respondet, quod uoluntariè hoc dicitur, quia neque ex sacra Scriptura, neque ex doctoribus habetur necessitas particularium contritionum, quod etiam probat, quia sufficit illa generalis contritio. In quo non est audiendus Caiet. nam specialis contritio singulorum peccatorum ultra generalem, non solum est necessaria in ordine ad Sacramentalè confessionem, sed fuit semper necessaria, non propter remissionem peccatorum, & gratiam obtinendam, quia (ut diximus) ad hoc sufficit generalis, & momentanea contritio, sed propter praecipuum, quod est de contritione singulorum peccatorum in particulari. Pro huius explicatione, & probatione notandum est, quod licet ante legem euangelicam non esset Sacramentalis confessio, semper tamen

fuit

Caietani sententia de particulari contritione ante Euangelium.

Caietani sententiae impugnatio.

Quod particulari discussio contritio, & confessio fuerint sepe necessaria.

fuit necessarium confiteri peccata sua deo, & pro tali confessione discutere conscientiam suam, & propria peccata in memoriã reducere, & de illis omnibus sigillatim conteri, quod præceptū obligabat saltem in periculo mortis, & fortè etiam antequã immineret periculum obliuionis, & quòd hoc semper fuerit in omni tempore necessarium, probatur ex Sacra Scriptura, ubi innu- mere sunt auctoritates, sed duas solum breuitatis causa addu- cam, pl. 55. *Deus vitam meam annunciaui tibi*, confitendo. s. tibi pec- cata mea, *posuisti lachrymas meas in conspectu tuo*. Isa. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*, idest recogitando, tibi confitebor omnia peccata uitæ meæ, & hoc in amaritudine animæ meæ, ubi habentur lachrymæ, & contritiones singulorum peccatorum, quæ discussa conscientia deo confessa fuerunt. Pro- batur etiam ratione, quia Deus est omnium iudex, tam malorū, quam bonorum, & cum durum sit incidere in manus Dei iuuen- tis, concessit nobis, ut nos ipsos iudicemus ne tanquam mali ab ipso iudicemur, de essentia autem iudicij est, quod examinètur, & discutiantur merita causæ, duplex autem est dei iudicium, ad puniendum. s. & ad remunerandum, istud non debemus præue- niendo usurpare, quia illi soli reseruatur, remuneratio enim est ex mera dei gratia, in qua fundatur omne nostrum meritum, at perditio est à nobis, ob quam causam nobis timendum est, & nō de bonis operibus gloriandum, & cum bona omnia fecerimus, adhuc dicere debemus, *serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus*. Luc. 17. Iudicium autem, quod est ad puniendum præ- uenire possumus, & debemus, quia est iuxta nostra demerita, & prouenit ex eo, quod ex nobis est, & hæc est differentia inter pœ- nitentes, & impœnitentes, quod impœnitentes nolunt hoc iudi- cium præuenire, & se ipsos iudicare, sed expectant à iudice exa- minari, & iudicari; & ita sine ulla spe ueniæ in morte efflata ani- ma, iudicantur, & ad ignem deputantur æternum, iuxta eorum demerita. At pœnitentes hoc iudicium præueniunt, se ipsos iu- dicant, & condemnant, ut non condemnentur, sed cum miseri- cordia iudicentur. Potuisset quidem deus differre remissionem peccatorum vsque ad finem iudicij, & ad satisfactionem, quam pœnitens facere debet. Similiter, & in noua lege, usque ad rea- lem Sacramentorum susceptionem, sed est adeo misericors, quod simulatque peccator ex corde proponit facere id ad quod tene- tur, ei remittit peccata, & dat suam gratiam, sed non propterea il- lum liberat ab obligatione præcepti, imo magis obligat, ut citius & feruentius illud exequatur; quemadmodum, & apud nos, do-
mini

mini soluentes mercedem operariorum antequam operas suas exhibeant. Concludamus igitur, quod licet per generalem, & momentaneam contritionem omnium peccatorum nobis remit- tatur peccata, non solum modo propter Sacramentalem confes- sionem, sed semper fuit necessarium ultra illam generalem con- tritionem, conteri de singulis peccatis in particulari, & illa deo in amaritudine animæ confiteri.

Videndum nunc est quomodo intelligatur ista particularis sin- gulorum peccatorum cōtritio, Caietanus, qui in ordine ad Sa- cramentalem cōfessionem speciales detestationes peccatorum mortalium necessarias esse admittit, respondet dupliciter hoc posse intelligi. primo, ut sint tot numero detestationes quot fue- runt numero peccata. 2. ut sint tot numero detestationes, quot sunt species peccatorum, ut una detestatio sit pro omnibus for- nicationibus, alia pro omnibus adulterijs, alia pro omnibus bla- sphemijs. & dicit, quod hoc secundo modo intelligitur necessi- tas particularium detestationum, subdit etiam non esse necessa- rias speciales contritiones, sed speciales detestationes, quas præ- cedere, uel subsequi debet generalis contritio, & ista sententia est etiam S. Tho. 4. f. ubi dicit, quod contritio dupliciter potest considerari, quantum ad principium, & quantum ad terminum, principium contritionis est cogitatio, qua quis cogitat de pec- cato, & dolet, si non dolore contritionis, saltem dolore attritio- nis, terminus autem contritionis est, quando dolor ille iam gra- tia informatur; quantum ad principium contritionis, oportet (inquit) quod sit de singulis peccatis, quæ quis in memoria habet, sed quantum ad terminum, sufficit quod sit una commu- nis de omnibus, tūc enim ille motus agit in uim omnium dispo- sitionum præcedentium. Primum, quod hic dicit Caietanus cō- tritionem generalem coexigere speciales detestationes pecca- torum in se ipsis, sed non speciales contritiones, non uidetur be- nè dictum, quia non est hoc loco facienda distinctio inter dete- stationes imperfectas, & contritiones, nunquam enim nobis da- tur præceptum de attritione, sed semper de contritione, sed ex- cusamur cum credimus nos esse contritos, & sumus solum attri- ti, & cum Sacramento non solum sufficiunt attritiones particu- lares, sed sufficit etiam generalis attritio, nec de necessitate re- quiritur, quòd sit contritio, at extra Sacramentum nulla attritio sufficit. Quod etiam requirantur tot speciales detestationes nu- mero, quot sunt species peccatorum, quæ quis in memoria ha- bet, non est simpliciter necessarium; nam cum præceptum de con-

Quomo-
do intelli-
gatur par-
ticularis
contritio.

Caietani
sententia.

Caietani
sententiæ
impugna-
tio.

tritione singulorum peccatorum in particulari possit facilius intelligi, alleuianda est confessio, & facilitanda est pœnitentibus via salutis, ne sint in continuo scrupulo, an semper tot habuerint particulares, & distinctas detestationes, & consequenter an integrè fuerint confessi, quia non putabant tot numero detestationes illis necessarias esse. Dicimus igitur bonum, & sanctum esse tot, habere contritiones, seu detestationes, quot fuerunt numero peccata, uel quot fuerunt peccatorum species, sed neutrum est necessarium, nam potest dari cum Medina tertius modus quo contritio sit formaliter de singulis peccatis, qui talis est, ut singula peccata, per conscientia discutionem ad memoriam reuocetur, & illa omnia, unico, uel pluribus actibus, in principio, uel in medio, uel in fine discutionis detestentur, quæ contritio, licet sit vna generalis, est etiam formaliter de singulis memorie, & uoluntati oblati, & uirtualiter de oblitis, nam sicut oculus vnico actu uidet omnes sibi præfentes, & singulos in particulari, & sicut intellectus potest in multa obiecta simul repræsentata, unico, uel pluribus actibus tendere, ita etiam uoluntas, potest in multa peccata, uel bona, simul ei oblata, unico uel pluribus affectibus tendere, ista eligendo, & illa detestando, & qui sic vnico actu conteritur, de singulis peccatis in particulari menti oblati conteritur, qui autem generaliter conteritur, nulla facta discutione, nõ formaliter, sed uirtualiter de singulis conteritur, quod autè sufficiat iuxta hunc tertium modum, unico actu de singulis conteriri, probatur etiam tali exemplo de meretrice, quæ licet nolit relinquere peccatum, uult nihilominus in Paschate integrè confiteri, & diligenter conscientiam examinat, & omnia peccata, quasi historiam narret, sine ullo dolore confitetur; Sacerdos cupiens illius conuersionem, licet nullam in ea percipiat peccati detestationem, patienter audit, & exquirat, ut integrè omnia cõfiteatur, audita illius confessione, illam redarguit, & proposito dei iudicio, & misericordia, illam ad pœnitentiam hortatur, quæ in lachrymas conuertitur, emendationem promittit, & dat signa ueræ conuersionis, peccata sua detestatur, & pro illorum absolutione instat, & orat ne differatur absolutio, quæ licet non habuerit speciales detestationes quando conscientiam examinauit, & quando confessa est sua peccata, potest & debet absolui, & non est necessarium, ut tunc iterum confiteatur, ut tot actus contritionis habeat, quot fuerunt peccata, aut peccatorum species, quia illa generalis contritio est formaliter de singulis confessis, & uirtualiter de oblitis.

Veritatis
explicatio
Medina
Cod. de
Pœn. q. 3.

Præ

Præceptum de Contritione quando obliget.
Cap. XXI.

Præsupponimus tanquam certum, esse peculiare præceptum de Pœnitentia, seu Contritione, & dubitatur modo quando obliget, & de peccato quidem dimisso, etiam si memoria præcticè se offerat (licet contrarium dicat Caietanus) non tenemur iterum conteriri; sed possumus cogitationem diuertere; quia deus non iudicat bis in id ipsum Nahum: .i. loquendo autem de peccato non dimisso, Caietanus dicit præceptum contritionis esse partim affirmatiuum, & partim negatiuum; quatenus est affirmatiuum, obligat semper, sed non ad semper; quatenus uero est negatiuum, obligans ad non manendum in inimicitia Dei, obligat sicut & cætera negatiua, semper, & ad semper, & ad fratrem, & sicut qui tenet alienum, tenetur statim reddere; sic qui est in statu inimicitia Dei, tenetur statim ab illo exire, quod etiam probatur Eccl. 5. *Ne differas conuerti ad Dominum; nec differas de die in diem, nam cito uenit ira dei: Apoc. 2. Age pœnitentiam si autem ueniam tibi cito.* Contra hanc Caiet. sententiam arguit Sotus; & certè asserere, quod peccator teneatur statim commisso peccato, peccati præcepto, pœnitentiam agere, uidetur durum, tum quia pœnitentiam differendo infinites peccaret, cum in omni tempore dilationis, infinita sint partialia tempora, in quibus potest pœnitere; tum etiam, quia nemo à Sacerdotibus usum clauium habentibus repræhenditur, quasi denuo peccauerit, per hoc, quod non statim pœnituit. Accedit etiam, quod non est in contrarium conuincens ratio, aut auctoritas, nam præceptum de pœnitentia agenda, est affirmatiuum, quod obligat loco, & tempore, quod autem dicit Caiet. esse etiam negatiuum, ut bene notat Sotus, est falsum, quia ad non manendum in inimicitia Dei, non tenemur nouo præcepto, sed alijs particularibus, Non occides, non furtum facies, &c. & homicida differens pœnitentiam, non committit aliud peccatum impœnitentiæ, sed solum auget culpam homicidij, idem etiam possumus dicere de fure non statim restituente, quod auget peccatum furti, sed non committit nouum peccatum quousque noua ratio necessitatis creditoris, uel alia nouum peccatum inducat. & si concedamus, quod nouum etiã peccatum committit non restituendo, adhuc est diuersa ratio, nam dominus rei furto sublata, uult rem sibi statim restitui, at

Caietani
sententia
tract. 17.
q. 1.

Caietani
sententia
impugnatio.

Deus

Deus pœnitentiam pro offensa non statim à nobis singulari præcepto exigit, sed consulit, ut statim pœniteamus, & pericula pœnitentiam differentibus ostendit, loco autem, & tempore obligat, iuxta uim præceptorum affirmatiuorum.

Quando obliget.

Duo autē sūt casus in quibus hoc singulare cōtritionis præceptū obligat. Primus est in articulo mortis; q̄ intelligas quando percipitur periculū. Secundus est quādo aliquid faciendū, uel suscipiendū est, q̄ requirit gratiā, huiusmodi sunt Sacramēta, quę si in peccato mortali suscipiuntur, uel administrantur sacrilegiū cōmittitur. Scotus addit tertiū casū, dicit. n. obligare etiā diebus festis quia festorū cultus nobis præceptus est, ut Deū colamus, alij negāt, Doctores graues sunt pro utraq; sētētia, cōsultatur tutior, & nō cōdēnetur altera. Caietanus ponit quartū casū quādo. s. peccata practicē memoriæ occurrūt, ut opere cōplenda, aut cogitationē in eorū delectatione sistēdo, quę sētētia est etiā Alex. Ric. Gab. & Palud. & probāt, quia tūc peccatū occurrit, tanquā Dei offensiuū, & esset dei cōtēptus, nisi illud homo detestaretur. Sed dicimus cū Soto satis esse, quādo peccatum practicē memoriæ occurrit cogitationē ab illo dimouere, si sic periculum consensus euitamus, nec ullus ob id est Dei contemptus, sicut nec etiam si dilectionis actum non elicimus, cū dei bonitas, & eius in nos beneficentia memoriæ occurrunt. Accedit etiam, quod contritio est de peccatis commissis, & potest menti occurrere peccatum perpetrandum, quod nunquam fuit commissum. Adrianus addit quintum casum, quando aliqua maxima populi necessitas instat, cui absque orationis feruore prouideri non possit.

Quid sit Confessio, & quæ peccata, & peccatorum circumstantiæ necessario confiteri debeant.

Cap. XXII.

Confessio Sacramentalis est secreta suorum peccatorum accusatio coram proprio Sacerdote, ut ab illis Sacramentaliter absoluantur. Necesario confitenda sunt omnia, & singula peccata mortalia, & illa de quibus pœnitens dubitat an sint mortalia quantumuis occulta, etiam sola cogitatione à pœnitente post baptismum commissā, quæ alias legitime cōfessa non fuerunt, cum illis omnibus circumstantijs, quæ mortaliter aggrauant, cuiusmodi sunt illę, quæ opus in se bonū, uel ueniale, mortale reddūt, qualis est relatio illius operis in finē mor-

ta-

talem, & quæ opus mortale ob unā causam, ob aliam etiā causā mortale efficiunt, quales sunt illę, quæ mutant speciem in genere moris; Omnes autem circumstantiæ hoc uersu continentur *Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.*

quibus, additur, quories, sed hoc potius pertinet ad substantiam actus, quā ad circumstantiam. Circumstantiæ peccati propter diuersa præcepta subordinata, prohibentia peccatum illud cui sunt annexa, nō sunt necessario confitendæ, quia subintelliguntur. qui. n. confitetur se commississe homicidium consequenter etiam confitetur se fecisse cōtra præcepta declinandi à malo, de dilectione dei, & proximi, & alia huiusmodi generalia.

Circumstantiæ quot.

Ille etiam circumstantiæ, quæ sunt uia ad unum peccatum, licet in se sint peccata mortalia, tamen quia non mutant speciem, nec speciali præcepto prohibita sunt, sed eo solum quo peccatū illud prohibetur, tanquam uia ad ipsum, si peccatum illud opere completum est, non sunt necessario confitendæ, sed satis est confiteri peccatum in quo uirtualiter intelliguntur, cum ratione ueniens actus uoluntatis continuati, unum sit peccatum, licet materialiter sint multa, & interrupta, propter multos actus illicitos; ut qui adulterium commisit satis est, quod confiteatur adulterium; nam colloquia, oscula, amplexus, necessario intelliguntur; illas autem circumstantias, quæ non sunt illi peccato necessario annexæ confiteri tenemur, ut si alterius opera usus sumus, quia fuimus causa, quod ille etiam mortaliter peccauerit. quod si peccatum non fuit opere completum, non sufficit dicere uoluntatem adulterandi, sed debent exprimi colloquia, oscula, &c. quia istæ circumstantiæ non sunt necessario annexæ uoluntati peccandi, sicut peccato completo. Si autem post colloquia, & oscula quis pœnitentia ductus non uult peccatum illud prosequi, & postea ad eadem colloquia reuertatur, & peccet, non satisfacit si solum hoc peccatum, & hæc colloquia confiteatur, sed debet etiam necessario confiteri priora colloquia, & oscula cum mutatione uoluntatis, quia cum non processerint hæc, & illa ab uno uoluntatis actu continuato, uel etiam ita interrupto, ut uirtualiter perseueret, sed à duobus actibus numero distinctis, quibus intermediat contrarius uoluntatis actus, uel illius obliuio, sunt duo peccata.

Circumstantia diei festi secundum Scotum, & qui illum sequuntur, necessario est confitenda, at secundum S. Thomā, & Thomistarū scholā nō est necessario confitēda, & hęc sētētiā sequētes, dicimus, quod licet diei festi, & loci Sacri circumstantiæ aggrauent,

De circumstantiis subintellectis

De circumstantiis diei festi, & loci sacri.

non

non sunt tamen necessario confitenda, nisi illud peccatum sitra-
 tione festi, uel loci sacri specialiter prohibitum, huiusmodi sunt
 opus seruile, & non audire Missam diebus festis, & humani semi-
 nis, uel sanguinis effusio, & uiolenta alicuius abstractio, quæ san-
 ctitati uel immunitati loci sacri contrariantur, at qui peccatum,
 superbia, periurij, & desiderij occidendi, & adulterandi in Eccle-
 sia commisit, non tenetur necessario confiteri circumstantiam lo-
 ci sacri, teneretur autem illam confiteri si desiderasset peccatū
 adulterij, aut homicidij perficere in loco sacro, etiam si illud de-
 siderium habuisset extra locum sacrum.

De circum-
 stantia scā-
 dali.

Circumstantia scandalum in tribus casibus est necessario confite-
 da. Primus, quando scandalum est formale, id est, quādo aliquid
 est dictum, uel factum animo prouocandi alium ad peccatū mor-
 tale, & specificanda est species peccati ad quam prouocare intē-
 debat. Secundus, cum per opus suo genere bonum, aut indiffe-
 rens, secundum speciem tamen, & apparentiam malum, præbe-
 tur alteri occasio peccandi mortaliter, quod intelligas dummo-
 do sciat talis periculum, & opus sit tale, quod commodè differ-
 ri potest donec alter informetur de operis bonitate, quod si in-
 formatus adhuc scandalizatur, erit scandalum passiuum. de ter-
 tio casu est doctorum diuersa sententia, quando. s. quis mortali-
 ter peccat coram alijs, absque proposito prouocandi eos ad pec-
 candum mortaliter, quos Nauarrus concordans inquit, quando
 peccatum per eiusmodi personam, uel in cōspectu eiusmodi ho-
 minum committitur, quod uerisimiliter creditur id uidentes
 sumpturos occasionem peccandi mortaliter, ista circumstantia
 est confitenda, secus quando non fit per talem personam, nec
 coram talibus.

De circū-
 stantia ag-
 grauante.
 Sot. 4. d.
 18. q. 2.
 ar. 4.
 Nauar. in
 Man. c. 6.
 nu. 7.

De Circumstantia non mutante speciem, sed multum agrauā-
 te est cōtrouersia inter doctores, Sotus conatur probare esse ne-
 cessarium illam confiteri, & Nauarrus è contra pro uiribus pro-
 bare contendit non esse necessarium, & hanc sententiam, quæ
 etiam est S. Tho. & S. Bona. in 4. tanquam communiorem, & pro-
 babiliorē sequimur, hac præcipua moti ratione, quia aliàs pœ-
 nitentes semper cum magnis scrupulis remanerent, an bene, uel
 male confessi fuerint, uidentes pauca peccata esse unius speciei,
 quæ non sint maiora, uel minora notabiliter, quam alia eiusdem
 speciei, ratione personæ, loci, moræ, antecedentium, consequen-
 tium, & uix est alia uia sedandi, & tranquillandi eos, quam dicē-
 do illas circumstantias non esse necessario confitendas, quia non
 mutant speciem, saltem in genere moris, & ita Confessio reddi-

tur

tur hominibus facilior, & amabilis, & iugum Domini suauis,
 quod plurimum interest ad salutem animarum, Et confirma-
 tur, quia Concil. Trident. cui interfuerunt uiri doctissimi, qui
 de his opinionibus in scholis disseruerunt, declarauit circumsta-
 tias, quæ mutant species esse confitendas, significans à contra-
 rio sensu aliàs non esse necessario confitendas, In tribus tamen
 casibus circumstantia agrauans est confitenda. Primus, quādo
 peccatum ratione ipsius reseruatur, sicut solent Episcopi fur-
 ta, & damna certæ quantitatis sibi reseruare, uel statuere,
 quod absolutio siue restitutio fiat certo modo. Secundus, quan-
 do habet annexam excommunicationem, uel efficit, ut sit Papa-
 lis, ut est gravis clerici percussio. Tertius est, quando Confessa-
 rius de illa interrogat, per quod soluitur præcipuum argumen-
 tum Soti, nā si non esset necessario confitēda sequeretur (inquit)
 quod si pœnitens mentiretur, dicens se non esse furatum nisi de-
 cem, cum furatus sit mille nō redderet confessionem inualidam
 pro cuius explanatione, & pro solutione argumentorū Soti, notā
 est, duplex esse Dei iudicium, unū quod ad exactam, uel puni-
 tionem, uel præmiationem ordinatur, & hoc est exactissimū, q̄
 particulariter fit in morte uniuscuiusque & uniuersaliter fiet in
 die iudicii, aliud est, quod non ordinatur nisi ad bonum personæ
 quæ iudicatur, & hoc est iudicium Sacramentale, quod fit per Sa-
 cerdotes ad salutem pœnitentium ordinatum, & hoc nō exigit,
 tā exactam peccatorū confessionē, quia nec etiam penitentia est
 tam ad unguem taxanda, nec medicina adhibenda, sed ad arbi-
 trium confessarij clauē non errante, & propterea nō tenemur cō-
 fiteri nisi sola mortalia, nec etiam tenemur confiteri omnes cir-
 cumstantias peccati mortalis, etiam agrauantes, sed solum mu-
 tantes speciem in genere moris, ut sic Cōfessio sit integra, cū vnū
 peccatum in genere naturæ, sit multiplex in genere moris. Est vl-
 terius notandū circa mendaciū in Confessione dictū de his, quæ
 cōfiteri non tenemur, Caiet. 2. 2. q. 69. ar. 2. putat omne mendaciū
 in cōfessione esse peccatū mortale, qui tamen in summa modē-
 ratijs loquitur, alij è contra dicunt nullum mendacium de his,
 quæ non tenemur confiteri esse mortale. Sed neritas in medio
 consistit, nam licet pœnitentes obligentur solum confiteri illas
 circumstantias, quæ habent rationem noui peccati mortalis, ta-
 men Confessarius potest etiam de alijs interrogare, & si inter-
 rogat de impertinentibus, & etiam de uenialibus, quæ non sunt
 materia necessaria Confessionis, pœnitens mentiēdo non pec-
 cat mortaliter, at si interrogat de circumstantijs peccatorum.

Y mor-

Cōc. Trid.
 sess. 14. c. 5
 & can. 7.

duplex dei
 iudicium.

De mēda-
 cio in con-
 fessione.

mortalium aggrauantibus, puta an domi habeat occasionem peccandi, an in alijs etiam confessionibus promiserit restituere, uel dimittere occasionem peccandi, gradum consanguinitatis cum qua peccauit, quantum furatus est, tenetur respondere ad rem, & mentiendo peccat mortaliter; & ratio est, quia indulgētia, quæ fit pœnitentibus, ut non teneantur omnes peccatorum circūstantias confiteri, est ad tollendos scrupulos, & sedandam eorū conscientiam, & quia aliæ circūstantiæ remittuntur prudentiæ cōfessarij, ut de illis interroget quātum iudicauerit expedire, ut sciat an pœnitens sit sufficienter dispositus, an debeat ante absolutiōnem iniungere satisfactionem, & quod remoueat occasionem peccandi, quam domi habet, ut possit ex circūstantia multum aggrauante pœnitentem ad maiorē cōtritiōē disponere, & oportiori remedio in futurum prouidere, quas circūstantias tanquā iudex potest exquirere, & pœnitēs interrogatus tenetur cōfiteri, & si excusatur dū nō interrogatur de illis est, quia ad tollēdos scrupulos erat danda generalis regula, non tamen excusatur mētiendo quādo interrogatur, uel ante, ne de illis interrogetur, quia sic augentur scrupuli, & conscientia confunditur, nā confessarius, ut iudex potest plura interrogare, quam pœnitens per se teneatur confiteri, hoc enim exigit natura iudicij. Alia argumenta Soti facile soluuntur, quia licet plura furta æquiualeant vno magno, & plures occidantur unico ictu sulphureo, sunt nihilominus plura furta, & plura homicidia, & propterea ut confessio sit integra, debent distincte confiteri.

De circūstantiis minuētibus.

Circūstantiæ, quæ minuūt grauitatē peccati, nō sūt necessariō cōfiteā, & melius est illas subdicere: dicere. n. quod pronocatus adulteriū cōmisit, potius ad excusationem pertinet. At si ita minuunt, ut opus ex se mortale ueniale reddant, necessario confiteā sunt. De circūstantijs autem impertinentibus, certum est, quod sunt à Confessione tanquam superflua reiiciendæ.

De numero.

Numerus peccatorum mortalium est necessario confitendus, & satis est dicere certum numerum peccatorum cuiusq; speciei, ut decies, cēties, tale peccatū cōmissi: at si aliquod horū aggrauatur circūstantia mutante speciē, illud cum sua circūstantia specifcandum est, quod si certus numerus ignoretur considerare debemus quoties in die, hebdomada, uel mense plus minusuē peccatū illud admiserimus, & uerisimiliōre numerum exprimere. Et quādo hūc numerū Sacerdos ex pœnitētis statu colligere pōt, illū manifestare sufficit, ut si publica meretrix dicat se per decennium paratam, & expōsitam fuisse ad fornicandum, cum omni genere

nere hominum, etiam cum clericis religiosis, &c. debet autem in manifestatione status, & temporis, exprimi an frequenter in illud peccatum inciderit, quia potest quis per multum temporis in statu peccati manere, & raro peccare. Eorum autem cautela, qui numerum maxime excedentem dicunt, omnino cauere debet, nam qui pluries se peccasse affirmat, quam peccauerit, peccat contra discretionem Confessionis, infamando se ipsum. Et non est numerus sumendus ex solis peccatis opere completis, sed etiam ex reiteratione uoluntatis, non quidem simpliciter interrupta, sed mutata, nisi interruptio æquiualeat mutationi.

Qui obliuiscitur cōfiteri circūstantiā necessariō confitendam (ut bene inquit Nau.) non tenetur iterum confiteri illud peccatum, quod iam est confessus, sed satis est, ut solam illam circūstantiam confiteatur, dicendo exempli gratia, roties licita iuramenta transgressus sum, uel contra uotum feci, quam circūstantiam in alia confessione ex obliuione ommisi.

De circūstantia oblita. Nau. ibid. nū. 20.

Peccata uenialia utiliter quidem confitentur, & sunt materia Confessionis, sed non necessaria, sicut nec etiam peccata mortalia legitimē confessa quidam tamen uoluerunt, quod qui non habet nisi uenialia, ratione præcepti Ecclesiastici de confitendo semel in anno, teneatur illa confiteri; sed dicimus, quod hoc casu non tenetur confiteri, sed ad euitandum scandalum debet se præsentare Confessori, & dicere quomodo nullum ei mortale peccatum occurrit, quod confiteatur, nam Ecclesia quando præcipit, ut semel in anno confiteamur, intelligit si habemus mortalia, hæc enim sola iure diuino necessario sunt confitenda, & Ecclesia non potest materiam non necessariam, necessariam facere. Potest tamen dari casus in quo iure diuino confessio sit facienda de ueniali, quando .s. non habetur nisi unum mortale, quod sine periculo uitæ confiteri non potest, & necessario est celebrandum, de quo diximus in p. p. lib. 3. cap. 10. Religiosi tamen qui vi suarum constitutionum tenentur singulis hebdomadibus, uel mensibus confiteri, quorum uita præsupponitur aliena à peccato mortali, si non habent mortalia debent uenialia confiteri, & hoc quia ipsimet se obligant, subdendo se illis constitutionibus: quæ cum sint, non ut laqueum iniiciant, sed ut ad perfectionem inducant, non ita obligant, ut necessarium sit confiteri omnia peccata uenialia, sed poterunt eligi aliqua præcipua uenialia, uel aliqua etiam mortalia aliàs legitimē confessa, & reliqua ommitti, & si interrogati à Confessario de aliquo ueniali

De peccatis uenialibus.

niali, uel mortali legitime confesso negant, non ob id peccant mortaliter, quia cum non sint materia necessaria, possunt accipere pro materia, illa quæ uolunt, hæc dicta sint, ut explicetur natura præcepti, nam illi quibus deus concedit, ut sine mortali uiuant, non solum in palchate, sed etiam sapius sola uenialia confitentur, religiosorum perfectionem imitantes.

De forma Sacramenti Pœnitentiæ, & quomodo verificetur in contrito, & aliàs confesso, & plenariam indulgentiam consequuto.

Ca. XXIII.

Forma essentialis huius Sacramenti est, te absoluo, sed quia nullus potest absolui à peccatis, quin prius fuerit absolutus ab excommunicatione, si aliqua tenetur, ob id maiorem cautelam solet præmitti absolutio ab excommunicatione, quatenus Confessor absolueret potest, alia etiam præmittuntur, & postponuntur, tanquam maxime congruentia, & sunt ista Misereatur tui, &c. Dominus noster Iesus Christus per suam piissimam misericordiam te absoluat, & ego auctoritate illius mihi licet indignissimo concessa, absoluo te in primis ab omni uinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, in quantum possum, & indiges, de inde te absoluo ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen. Passio Domini nostri Iesu Christi, &c. Aliqui solent addere absoluo te ab omnibus peccatis tuis mortalibus uenialibus, contritis, confessis, oblitis, & huiusmodi, quæ relinquenda sunt, tanquam superflua, & aliquando parum uera, non enim absoluit solum à contritis, sed etiam ab attritis, neq; ab omnibus uenialibus, cum forte pœnitens multa habeat, quæ non uult relinquere, nec impediât remissionem aliorum peccatorum.

De ueritate formæ.

Falsa mag. sent. sententia 4. d. dis. 13.

sess. 14. can. 9.

Quomodo autem verificetur forma in contrito, & aliàs legitime confesso, & multo magis in illo, qui consecutus est plenariam indulgentiam, cui remissa est non solum culpa, sed etiam omnis pœna. Magister sententiarum facile se ab his difficultatibus expediret, cum enim solius Dei sit peccata remittere, non uult, quod Sacerdos illa remittat, sed à Deo remissa esse declaret, ita ut sensus formæ sit, te absolutum ostendo, qui merito hac ex parte ab omnibus derelinquitur, est enim ista sententia falsa, & à Sacro Concilio Tridentino tanquam hæretica cõde-

nata,

nata, nam cum formæ Sacramentorum debeant accipi in suo proprio sensu, Sacerdotes uerè à peccatis absoluunt, ut Dei ministri, quod manifestè apparet in his qui attriti ad hoc Sacramentum accedunt. Sotus ad propositas difficultates respondet, sensum formæ esse quantum in me est, & per se attinet ad uirtutem Sacramenti, Ego te absoluo, hoc est Sacramentum absolutionis tibi impendo, cuius uirtute si esses attritus, & sic in peccatis existeres, absolutus fieres, & ita semper saluatur ueritas formæ, quia per accidens est, quod qui confitetur sit in gratia, uel non sit legitime dispositus, & ueritatem formæ in absolutione data contrito sic ostendit, quia contritio includit uotum confessionis pro suo tempore, & in uirtute futuri Sacramenti peccata remittit, & propterea dum quis absoluitur, applicatur Sacramentum, cuius uirtute est absolutus: in quo sensu uera est forma, Ego te absoluo, quia tunc Sacerdos, complet; quod pœnitens in uoto gerebat, sicut cum baptizatur adultus contritus, uera est forma; Ego te baptizo, cuius uirtute, & uoto fuerat ab originali ablutus.

Hæc expositio est bona, & est etiam S. Thom. in 4. Sed non plenè euacuat difficultatem, saltem quoad absolutionem datam aliàs legitime confesso, & plenariam indulgentiam consecuto, licet enim quantum est ex parte Sacramenti semper absoluitur pœnitens, in rei tamen ueritate ille pœnitens cui prius remissa fuerunt peccata non absoluitur, non defectu Sacramenti, sed quia non est quod remittatur, & quamuis absolutio data contrito verificetur, quia eius uirtute fuerunt per contritionem peccata remissa, non sic potest verificari absolutio data iteranti confessionem legitime factam; nam Sacramentalis absolutio præcedentis confessionis non remittit peccata uirtute absolutionis iterum danda eandem confessionem iteranti; & si dicatur, quod verificatur, quia pœnitens absoluitur à parte pœnæ in purgatorio debita, ponamus, quod per plenariam indulgentiam, uel per propriam satisfactionem, plenè satisfecerit, & ad nullam teneatur pœnam, & quod hoc per reuelationem constet, & exemplum sit de Petro, qui confitetur se negasse Christum, & de Paulo, quod persecutus est Ecclesiam, qui etiam testantur illa, & omnia alia iuuentutis peccata, quæ confitentur, fuisse sibi remissa, similiter, & omnem pœnam eis debitam, sed nihilominus ad augmentum gratiæ, uirtute huius Sacramenti se petere absolutionem, si nulli ligantur uinculo, tam culpæ, quam pœnæ, & ab utroque

Sot. sententia 4. d. 14. q. 1. ar. 3.

Expositio Soti nõ euacuat difficultatē.

Y 3 libe-

liberati sunt, non virtute huius absolutionis, sed alterius præcedentis, quomodo possunt nunc absolui? & si uerè non absoluntur, uerè non est Sacramentum, & non confertur gratia ex opere operato; Si dicatur, quod si certò sciretur pœnitentē reiteratē confessionem ad nullam pœnam teneri, non esset ei danda absolutio, hoc uideatur falsum, & contra usum Ecclesiæ, quia si ratione incertitudinis posset reiterari Sacramentum, omnia Sacramenta reiterari possent, quia non solum non habetur certitudo de attritione, sed nec etiam de intentione dantis, & suscipientis Sacramentum, sed sufficit moralis certitudo, quod cum serio agant, intendunt quod efficiunt, ut sic non debeat reiterari Sacramentum; præterea usus Ecclesiæ est, quod reiteranti confessionem semper detur absolutio, etiam si confessarius iudicet, & credat præcedentem confessionem vigore iubilei eorundem dumtaxat peccatorum factam, tenuisse, non quod necessarium sit eadem pluries pœnitens confiteri, sed quia infinites ab eisdem peccatis, si infinites pœnitens confiteretur, potest absolui, quomodo ergo uerificatur in his casibus forma absolutionis?

Triplicem
peccati
uinculum

Pro quo notandum est, quod peccatum est uinculum, quod triplici ligamine ligat, Primum est culpa, secundum etiam dimissa culpa, est pœnæ. tertium etiam dimissa culpa, & pœna, est reliquiarum peccati, huiusmodi sunt natura infirmitas, & procliuuitas ad peccandum, ex peccatorum actibus contracta, mentem eorum memoria perturbare, & ad peccandum allicere, Est ulterius notandum, quod proprius, & immediatus effectus Confessionis est gratia, ut tollit peccata, & ita eius forma sumpta est ab effectu gratiæ quam confert, qui est peccata quibus ligamur tollere, Sed quia culpa est in peccatis præcipua, qua Dei gratia priuamur, ob id primo, & principaliter hoc Sacramentum institutum est ad tollendas culpas, minus autem principaliter institutum etiam est ad tollenda alia duo peccatorum uincula, quæ dimissa culpa, alijs etiam medijs tolli possunt; quod manifestè probatur, quia si propter solam culpam, & non etiam propter alia peccatorum uincula esset institutum, sequeretur quod illa dimissa, nihil operaretur, & quod non esset danda absolutio reiteranti confessionem legitime factam, quod est falsum, & contra usum Ecclesiæ: sicut ergo Confessio sæpius reiterari potest, pro diminutione pœnæ (quod etiam docet S. Tho. 4. d. 18. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 4. ubi dicit, quod potest toties reiterari eorundem peccatorum Confessio, & absolutio, ut ui Sacramenti tota remittatur pœna) ita etiam potest reiterari, remissa etiam tota pœna, pro diminutione impu-

rita-

de uero
sensu for-
mæ.

ritatum, & reliquiarum peccatorum, ut contra nos minus possint, & multo magis, quam pro remissione pœnæ, quia illis magis ligamur, quam pœna, quæ non inclinât nos ad peccandum, sicut istæ reliquiæ, quæ cum uerecundiam tollant, rationem perturbent, uoluntatem alliciant, deuotionis feruorem minuunt, & mentem distrahant, ad similia peccata perpetranda nos inclinant, & hac ratione potest infinites reiterari, quia nunquam totaliter delentur, sed semper remanent ad exercitium, ob quam causam Propheta dixit, *Amplius laua me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me. Et peccatum meum contra me est semper.* Et quamuis dimissa culpa, Sacramentalis absolutio sit à pœna, & etiam ea dimissa, sit à peccatorum impuritatibus, infestationibus, & reliquijs, simpliciter tamen dicendum est, quod absolutio est à peccatis, quia est à uinculis peccatorum, & sicut dicitur, quod peccata his tribus modis nos ligant, ita etiam dicimur his tribus modis à peccatis absolui, nam quot modis dicitur unum contrarium, tot etiam dicitur, & alterum, & Propheta remissa culpa, nõ dixit peccati pœna, uel peccati reliquiæ, sunt contra me semper *Sed peccatum meum contra me est semper. Et ab iniquitate mea, & a peccato meo, amplius laua me, & munda me.*

Qui possint audire Confessiones potestate ordinaria, & delegata, An petens, & non obtinens à proprio Parocho facultatem alteri confitendi possit ob id alteri confiteri, Qui possint eligi, & quamdiu duret iurisdictio delegata.

Ca. XXIII.

Cum Sacramentum pœnitentiæ sit iudicium, quo homines uirtute clauium ad regnum cœlorum admittuntur, aut inde excluduntur, solus Sacerdos erit minister huius Sacramenti, & non quilibet, sed ille, qui supra pœnitentem habet iurisdictionem ordinariam, uel delegatam, duplex enim potestas in Confessario requiritur ordinis. s. & iurisdictionis; & hoc iure diuino, unde absolutio data à Sacerdote non habente iurisdictionem, uel à non Sacerdote, etiam iurisdictionem habente, est nulla, & non est Sacramentum.

Proprius Confessarius est ille, cui ex proprio officio animarum cura incumbit, & tres sunt cuiuscunque secularis proprii Confessarij, Papa, qui est uniuersalis totius Ecclesiæ, Episcopus in

Qui possint audire.

Qui sit proprius Confessarius.

suo Episcopatu, & Parochus in sua parochia, proprius Parochi Confessor, est Episcopus, & Episcopi, Archiepiscopus; Papa cum nullum habeat supra se, ille est eius proprius, quem ipse sibi eligerit, & cui se subiiciens iurisdictionem tribuit, Religiosi sub Pontifice, habent etiam suos ordinarios Prælatos.

Nullus alius Sacerdos potest Confessiones audire, nisi ab aliquo proprio Confessario facultatem habuerit (excepto mortis articulo in quo omnes Sacerdotes, & ab omnibus peccatis, & ceteris furis absoluere possunt, & excepto etiã casu quo pœnitens non habet nisi uenialia, uel mortalia legitime confessa, nã cū non sint materia necessaria, potest absolui ab illis, à quocunque Sacerdote) quam facultatem delegatus alteri dare non potest, nisi à proprio Confessore id ei expressè concedatur. Proprius autem Confessor solum pro sibi subditis illam dare potest, & ita solus Papa potest concedere facultatem audiendi Confessiones omnium fidelium totius mundi. Qui iurisdictionem super aliquos habent ordinariam, uel delegatam, possunt illos absoluere etiam intra terminos alienæ iurisdictionis, nec illorum locorum Ordinarijs iniuriam efficiunt, cum hæc absolutio sit sine strepitu, & figura iudicij.

Hæc facultas dupliciter cōcedi potest, uel ipsis Sacerdotibus, uel alijs, ut sibi Confessarium eligant, & si à maiori, puta à Papa, uel à Episcopo habetur, non tenetur pœnitens petere à Parocho licentiam, ut delegato confiteatur, etiam in Paschate.

Facultas audiendi Confessiones à Papa, & à iure data est Religiosis mendicantibus, non absolutè omnibus, sed fratrum Prælati debet eligere fratres idoneos, & in numero cōuenienti, & eos præsentare Episcopis, & ab eis petere, ut bona eorum uenia, in suis Diocesis pœnitentiæ Sacramentum administrare possint, qui si præsentatos sine iusta causa admittere noluerint, poterunt præsentati Confessiones audire ac si admissi fuissent iuxta formam Clem. dudum de sepult. Et licet satis pateat per eandem Clem. Episcopos habuisse ius illos examinandi, quia iusta de causa poterant illos non admittere (quo casu Prælati debebant alios eorum loco præsentare, ut sic confitendo, quod in illorum odium, & nõ quia inæpti essent, nõ admittebantur, Confessiones audire possent, ac si admissi fuisset) hoc tamè est expressè declaratum, & determinatum

per Conc. Trid. & poterunt Episcopi illos approbare, uel simpliciter, uel ad Tempus, uel quo ad Confessiones uirorum tantum, uel mulierum tantum, uel puerorum tantum, habito respectu sufficientiæ, & iuuenilis ætatis, quam aliqui præferunt licet 25. annum excedant,

dant, omni fraude cessante, & semel præsentatus, & admissus, etiam si aliquoties extra dioccesim exeat ad quam præsentatus fuit, non indiget noua præsentatione, Religiosi sic præsentati, & admissi vigore priuilegij Sixti 4. possunt audire confessiones omnium, qui ad sua loca confitendi causa uenerint, licet non sint ex Episcopatu ad quem præsentati fuerunt, nec ob id possunt extra loca pro quibus præsentati fuerunt confessiones audire, nisi illorum tantum, qui sunt ex Episcopatu, ad quem fuerunt præsentati, licet aliqui hoc negent, & dicant solos proprios Confessarios posse audire Confessiones suorum subditorum ubique, inter quos est Sylu. & fundantur in uerbis d. Clem. ubi dicitur, quod extra ciuitates, & dioceses pro quibus sunt deputati, non possint illam facultatem exercere, Sed ut benè inquit Sotus in 4. Clementina hoc solum uult, quod Religiosi, per hoc, quod approbantur ab uno Episcopo, non putent se habere facultatem in subditos aliorum Episcoporum, & si Parochus potest suos parochianos ubique audire, & dare illis facultatem, ut dum iter agunt confiteantur cui uoluerint, poterunt etiam Parochus, & Episcopus dare facultatem Præbyteris, & Religiosis, ut sibi subditos ubique audiant.

Facultas eligendi Confessorem conceditur à iure Episcopis, & tam inferioribus, quam superioribus Prælatibus exemptis, cap. ne pro dilatione. de pœn. & remis. & utraq; facultas audiendi confessiones, & confessorem eligendi multis alijs conceditur, & Parochi debent esse faciles in danda facultate suis, qui alteri idoneo confiteri uolunt. Peregrini, & uagabundi debent confiteri Parochis in quorum Parochia existunt, uel alteri habenti facultatem audiendi Confessiones omnium, non enim debent esse melioris conditionis, quam incolæ, nec uideo causam propter quã Caietanus Confessionem eis ad solū tēpus quo cōfiteri tenentur restrinxerit, sed puto cū Soto, quod possint quotiescumque uoluerint.

Verum occurrit hoc loco dubium, an quis possit confiteri alteri non habenti iurisdictionem ordinariam, uel delegatam super eum, per hoc quod petiuit licentiam à proprio Parocho alteri confitendi, & non uult illi confiteri, uel propter illius imperitiam, uel nequitiam, quia est confessionum detector, aut sollicitator ad malum, & Parochus petitam licentiam concedere noluit. Host. Palud. Rich. Adr. & Sylu. tenent, quod possit, moti auctoritate Urbani Papæ in cap. Placuit de Pœnit. dist. 6. & ratione, quia Deus neminem absque eius culpa beneficio pœnitentiæ destituit, at proprii Sacerdotis iniquitas eum priuat iure audiendi

Quorum Confessiones audire possint

Facultas eligendi confessorem quibus concessa.

De peregrinis.

De petente, & non obinente licentiam alteri confitendi.

Con-

confessionem, ergo relinquatur ius subdito alium exquirēdi, qui sibi expediat. Sed relicta ista sententia tanquam falsa, contrariam quæ est S. Tho. Marf. Caiet. & Soti sequimur, nam ad audientias confessiones iure diuino est necessaria iurisdictionis, quam propter solam proprii Sacerdotis nequitiam nullus alius acquirit, & ita cap. omnis utriusque; sexus, iubetur, ut si quis iusta causa vult alieno Sacerdoti confiteri, à proprio licentiam petat, & obtineat huc etiam accedit, quod daretur unicuique anfa fingendi malitiam, & periculum in proprio Sacerdote, & etiam in superiore cui propter casus referuatos confiteri debet: & si propter proprii Sacerdotis absentiam, uel mortem alteri nullam super nos iurisdictionem habenti, confiteri non possumus, multo minus poterimus eo licentiam denegante. quare si nullus alius est, qui supra pœnitentem illum iurisdictionem habeat, nec est ad Superiorem recursus, poterit ei confiteri (ut dicemus c. 27.) relicta illis peccatis, quæ sine periculo ei confiteri non potest, cum proposito illa confitendi cum primum illorum idoneum confessarium inuenerit. Nec obstat d. cap. Placuit. nam sensus, & casus illius cap. est, dum quis habens facultatem, uel privilegium eligendi confessarium, committit se sua sponte alicui Sacerdoti, & Sacerdos ille pœnitentiam iniunxit, uel eum absolueret noluit, & ob id ad alium accedit, ut pœnitentiam impositam minuat, uel ut eum absoluat, Papa vult, quod iste secundus electus si uiderit primum rectè functum fuisse suo officio in pœnitentia iniungenda, vel in non danda absolutione, uel si ipse nouit prioris sufficientiam; remittat pœnitentem ad illum, & sine eius consensu non absoluat. Non igitur loquitur ibi Pontifex de proprio Confessore, & Glosa, quæ ait se commisit, id est cuius parochianus est; uerbi sensum peruertit, nam se committere arguit libertatem in committente, & quod sequitur, cui prius confessus est, denotat hanc posteriorem confessionem esse reiterationem prioris.

Circa prædicta sunt duo notanda. Alterum est, quod modo post Conc. Trid. habens facultatem eligendi confessorem non potest eligere quemlibet Sacerdotem, sed solum ex approbatis, & ad Confessiones audiendas admissis, quemcumque uoluerit. Similiter, & Parochus non nisi approbatum potest subdelegare.

Alterum est, quod qui audiunt Confessiones non iure suo, sed auctoritate sibi delegata, mortuo delegante, uel amoto ab officio, iurisdictionem amittunt, nisi forte hæc facultas data sit à iure, sicut datur Prælati exempti, ut sibi Confessorem eligant, uel à Papa, seu ab inferiore de illius auctoritate per modum gra-

tia,

tia, & priuilegij perpetui, qualis est facultas data mendicantibus, at si sit data à Papa non per modum gratiæ, & priuilegij perpetui, sed per modum commissionis, spirat eius morte, quia non est simpliciter gratia, sed delegatio quadam: & delegati iurisdictionis re integra, id est quoad ea in quibus non capit uti iurisdictione sua, spirat per mortem delegantis, uel eius amotionem. cap. si cui de præb. in 6. At Prælati inferiores Papa licet possint concedere indulgentias perpetuas, quia est gratia quæ non præiudicat; gratias tamen, quæ præiudicant, sine cognitione causæ, & consensu Capituli, in perpetuum concedere non possunt, huiusmodi sunt facultates audiendi Confessiones, & eligendi confessorem, quæ proinde eorum morte, uel amotione spirant. Licet autem notorie excommunicatus, uel suspensus non possit delegare, cum non habeat usum iurisdictionis suæ, si tamen aliquem prius delegauit per eius notoriam superuenientem excommunicationem non tollitur usus iurisdictionis delegati, & ita poterit Confessiones audire.

Quod inferiores non possint absolvere à referuatis Superioribus, à quibus possint Episcopi, & ab eis electi, Quod Regulares non possint absolui à suis Superioribus à casibus Bullæ Cœnæ. Et quod non possint absolvere à casibus referuatis Episcopis.

Cap. XXV.

Sacerdotes inferiores non possunt absolvere à casibus, & peccatis Superioribus referuatis, nisi de illorum licentia; & si absoluunt, absolutio est nulla, defectu iurisdictionis. Illi qui habent delegatam facultatem audiendi confessiones, non possunt absolvere à referuatis nisi id eis in eorum priuilegio, uel facultate specificetur. Sed magis ad particularia descendamus.

Episcopi uigore Conc. Trid. sess. 24. c. 6. possunt absolvere sibi subditos ab omnibus casibus, etiam Sedi Apostolicæ referuatis, occultis tamen, & in foro conscientiæ, per se, aut Vicarium ad id specialiter deputatum, at à crimine hæresis ipsi soli, & non eorum Vicarij possunt, in foro tantum conscientiæ absolvere, hoc tamē priuilegium quoad casus bullæ Cænæ domini, est eis sublatū uigore dictæ bullæ, propter clausulas derogatorias in illa cõtetas. Ex quo à fortiori colligitur Regularium priuilegia à Sixto 4. &

Iu-

Qui eligē
di.
sess. 23. c.
15.

Facultas
delegata
quādo spi
ret.

Episcopi
a quibus
absolueret
possint.

regulares a casibus bulle vigore suorum privilegiorum non possunt absolvi.

Julio 2. cōcessa, quod possint absolui à suis Superioribus ab omnibus casibus, etiam contentis in Bulla Cœnæ Domini, exceptis quatuor, aut quinque, & hoc perpetuo, & quod per dictam Bullam nunquam intelligatur hoc privilegium reuocatum; nihilominus quoad absolutionem à casibus dictæ bullæ, fuisse subblata, propter clausulas derogatorias, etiam illorum privilegiorum, de quibus facienda esset specialis mentio, nam ibi Papa magis reuocare intendit aliorum privilegia, quam in Concilio Tridentino expresse contenta, nec potest in Bulla desiderari clausula derogatoria clarior, per quam intelligantur eorum privilegia quo ad casus in illa contentos esse reuocata; Vnde collector privilegiorum de hoc dubitavit, & asseruit, quod Superiores ordinum deberent singulis annis accedere ad Papam, ut mentem suam super hanc rem aperiat, alias ab eis absolutus non erit tatus in conscientia. Auctoritas etiam, quæ datur in plenarijs Indulgentijs absolventi ab omnibus casibus Bullæ Cœnæ Domini, non se extendit ad absolutionem à crimine hæresis, ut Superius diximus in tractatu de excommunicatione cap. 27. Cum autem Papæ nullum peccatum reseruetur nisi ratione censuræ ipsi reseruata, parochus absolutum à censura reseruata Papæ, poterit absolui ab illo peccato ob quod incurrit in illam censuram, nisi sit reseruatum Episcopo.

De absolutio nibus vigore indulgentiarum.

De auctoritate electorum ab Episcopis Palud. 4. d. 17. q. 3. ar. 2. cōc. 3.

Confessarij electi ab Episcopis, uel à Prælati exemptis vigore d. cap. Ne pro dilatione ext. de pœn. & rēm. vt inquit Petr. de Palude, contra Host. possunt illos absolui ab omnibus censuris, & peccatis, iuramenta relaxare, & commutare nota præterquam in reseruatis Sedi Apōstolicæ, etiam Archiepiscopo inuito: Isti enim Confessarij non habent auctoritatem ab eligente, sed à iure committente, & Pontificis intentio fuit prouidere Episcopis, & Prælati exemptis per Confessarium ab eis electum, sicut per Episcopos prouisum est inferioribus, ita ut absolutiones omnes, & dispensationes, quas Episcopi in foro conscientiæ suis subditis dare possunt, eas omnes electi Confessarij eis concedere ualeant, quia eis nimis græue, & eorum gregi parum utile esset, si semper ad Archiepiscopum, uel Papam recurrere deberēt. Non tamen poterunt absolui à sententiâ lata ab Archiepiscopo, uel à Superiore, a quo non sunt exempti. & hoc privilegium non habent omnes Prælati, nec omnes exempti, sed soli Prælati exempti, & quamdiu sunt Prælati exempti.

Episcopus concedendo alicui facultatem audiendi confessiones, non propterea concedit, vt possit absolui à sibi reseruatis, sed

sed dubium est an id concedat per hoc, quod dicit se illi concedere omnem suam facultatem, & auctoritatem ad audiendas confessiones: & respondeo, quod quādo apparet intentionē Episcopi fuisse concedere casus sibi reseruatos, poterit ab illis absolui, secus si non cōstat de illius intentione, argum. c. fi. de Officio Vic. in 6. Si sermo est de approbatione, & concessione facultatis absoluenti, uel de particulari casu, nō intēdit cōcedere casus reseruatos, sed quod omni sua facultate illum ad confessiones habilitat, at si sermo est de facultate, quam confitēdo exercere debet, illos cōcedit. Et cū Episcopo reseruentur casus, & censura, concedendo casus reseruatos, ut inquit Nau. non propterea videtur concedere absolutionem à censuris sibi reseruatis, & multo minus cōcedendo absolutionem à suis casibus, & censuris concedit dispensationem uotorum, aut irregularitatum, quia à diuersis non fit illatio, & ista dispensatio non est necessaria ad absolutionem peccatorum.

Dubium est an Regulares vigore suorum privilegiorum, & maioris magni, possint absolui à casibus Episcopis reseruatis. Multi Regulares putant se posse; Sylu. dicit eos posse absolui ab omnibus casibus exceptis præcisè reseruatis Episcopo in iure, uel Superiori, quantumcūq; reseruetur Episcopo ex cōsuetudine, uel cōstitutione, uel beneplacito, nisi casui reseruato esset per cōstitutionē annexa excōmunicatio reseruata Episcopo, uel Superiori, quā opinionē multi sequuntur, & mouetur pp Clem. Dudū de sepult. quia eorū privilegiū audiendi Confessiones, nō est ab Episcopis, sed à Papa: & Episcopi eis præbent nudū ministerium, & si nō concederent, nihilominus possēt audire confessiones, per cōcessionē eis à Papa factā in d. Clem. Dudū, gratiā autē quā Papa cōcedit, inferior arctare non potest. Ista sententia est falsa ideo contrariam sequemur, quæ est multorū quos citat Syluester, sed eorum argumentis non satisfacit, est etiam Soti d. 18. qui ex eadem Clem. prioris sententiæ falsitatē ostendit, ibi enim expressè dicitur. Per huius cōcessionē nequaquā intēdimus ampliorē potestatem Fratribus impendere, quā est Curatis, & Parochialibus Sacerdotibus à iure concessā, nisi forsā eis Ecclesiarū Prælati uberiorem in hac parte gratiam specialiter ducerent faciendam; at Parochi non possunt absolui à reseruatis Episcopo. & confirmatur, quia licet eorum privilegium sit Pape, nihilominus uult religiosos recipere facultatē ab Episcopo, ut sint tāquā eius Coadiutores. Probatur secūdo ex Cle. Religiosi de Priu. ubi excōmunicantur religiosi si retauerint absolui à casibus reseruatis Sedi

Quomodo intelligatur concessio amplius facultatis absoluenti.

Nauar. in Man. c. 27. nu. 255.

An regulares possint absolui à reseruatis Episcopis. Sylu. V. Confessor 2. §. 5.

Quod nō possint.

Sedi Apostolicæ, uel locorum Ordinarijs, nec ualet responsio dicentium, quod prohibetur absoluere à casibus referuatis quibus est annexa excommunicatio, nam sunt duæ inhibitiones distinctæ, prior ne absoluant excommunicatos, posterior ne absoluant à referuatis etiam citra excommunicationem; nec etiam ualet responsio Sylu. quod hæc Clem. intelligenda sit de casibus referuatis à iure communi, & non à statuto, uel consuetudine, nã absolutè loquitur, & falsum est quod dicit, hanc. s. limitationem deduci ex d. Clem. Dudum, nam ex ea deducitur oppositum, per hoc, quod eis non conceditur maior facultas, quam sit à iure Parochis concessa, at Parochi non possunt absoluere à referuatis Episcopo. Accedit, quod per Conc. Trid. ista priuilegia quoad hunc effectum, dato quod sic intelligerentur, sublata sunt, quia religiosi sine approbatione Episcopi non possunt confessiones audire, si ergo Episcopi modo possunt regulares in totum suspendere ab audientia Confessionum, & admittere cum limitatione, ut pro mulieribus tantum, uel pro uiris tantum, poterunt etiã eis prohibere ne à quibusdam peccatis absoluant, de quo est etiã determinatio Sacræ Congregationis Illustrissimorum Cardinalium Concilij Tridentini, & Greg. xij. auctoritate, cuius uerba sunt (in Epistola responsiua, & habetur in instructione Confessorum Io. Bapt. Eugubini) Hac de re ubi Congregatio accuratè egisset, deinde ad S. D. N. retulisset, illius Sanctitas etiam de sententia Congregationis censuit ex facultatibus per hoc Mare Magnum, aliaue priuilegia regularibus concessis, factam eis non esse potestatem absoluendi in casibus sibi ab Episcopo referuatis.

De peregrinis quoad casus referuatos. Quid faciendum cum occurrerit casus referuatus, An possit dari absolutio solum à referuatis, uel à non referuatis, Quid faciendum cum fuit absolutus, qui non potuit, & qui sint casus referuati. Cap. XXVI.

De peregrinis quoad referuata.

Peregrini quoad casus referuatos subduntur legibus illius diœcesis cui applicuerunt, à casibus enim illius loci Episcopo referuatis non possunt absque eius licentia absoluui. Sed dubium est de peregrino, qui in propria diœcesi commisit peccatum referuatum suo Episcopo, an possit absolui in alia diœcesi à Confessario habente auctoritatem à suo Episcopo absoluendi à casibus sibi referuatis, Nau. dicit, quod potest, & pro-

probat ex consuetudine. Sotus negat, quia peregrini quamdiu non mutarunt domicilium non uidentur absolui in alia diœcesi nisi de licentia interpretatiua sui proprii Sacerdotis, imo dicit, quod etiam si Episcopus ei concessisset facultatem peregrinandi, ut moris erat in primitiua Ecclesia, adhuc non posset absolui à referuatis commissis in eius diœcesi, etiam si non essent referuata in alia in qua confitetur, quia licet illi eo ipso concedat facultatè confitendi ubicumq; non tamen propterea concedit, ut absolua tur à sibi referuatis. Si non posset dari Sacramentalis absolutio à non referuatis cum iniunctione, ut data commoditate confiteatur referuata proprio Episcopo, uel ab eo ad id deputato, dicerem, quod si non se transiit fraudulenter in aliam diœcesim, ut ibi absolua tur, & non se præsentet proprio Episcopo, sed sine ulla fraude, posset absolui ab habente auctoritatem absoluendi à referuatis, neque hoc restringerem ad Pascha, sed absolutè concederem, nam ex hoc, quod non referuatur amplius peregrinandi licentia, uidetur concessu omnibus peregrinantibus, quod possint ubique confiteri, & sumere Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, sed quia credo (ut modo dicemus) quod pœnitès potest pro referuatis remitti ad suum Superiorem, data ei interim absoluteione à non referuatis, propterea dico, quod poterit absolui, & pro referuatis remitti, & iniungi, ut cum primum sui Episcopi copiam habuerit, ei peccata referuata confiteatur, uel alteri habenti ab eo facultatem ab illis absoluendi. At uagabundi cum nullibi habeant domicilium, non tenentur nisi legibus Episcopi loci ubi sunt.

Quid autem faciendum sit cum occurrunt casus referuati, uariè fuerunt Doctorum sententiæ, sed dicimus, quod ille, qui habet casus referuatos debet primo superiorem adire, & nisi uelit ei confiteri, facultatem petere, ut ab inferiori absolui possit, uel mittat Confessarium pro facultate absoluendi, quam si concedere nolit, Superiori confiteatur, qui omnium peccatorum confessionem audire deberet, quod si nolit, poterit sola referuata audire, ut ei salutare remedium adhibeat, & à censuris absolua t, & pœnitentem ad inferiorem remittat, qui ab omnibus eum absolua t. Quod si superior cum longe absit adiri non possit, si peccatis illis est annexa excommunicatio Superiori referuata, inferior neque à referuatis, neque à non referuatis absoluere potest, cū excommunicatus non sit capax Sacramentalis absoluteionis, at si nulla sit excommunicatio, poterit inferior audire omnibus peccatis à solis non referuatis directè absoluere, & pro referua-

Quid faciendum cum occurrerit casus referuati.

is pœnitentem ad Superiorem remittere, pro illorum absolutione, qui tenetur illum adire, & ei confiteri, similiter & inferiori quando absolutus à Superiori à reseruatis, missus est pro non reseruatis ad inferiorem, licet consecutiue, & per extensionem, ab omnibus fuerit coram Deo absolutus; Et cum confessio debeat esse integra, absolutus à Superiori tantum à reseruatis, debet postea inferiori confiteri etiam reseruata, similiter, & quando confitetur primo inferiori, ut absoluat à non reseruatis, cum non possit adiri Superior, & per accidens est, quod pœnitens teneatur bis confiteri idem peccatum propter integritatem Confessionis. Adrianus inquit, quod non potest Superior Sacramentaliter absolueretantum à reseruatis, nec inferior audita confessione omnium à non reseruatis, sed Superior, uel audiat integrâ Confessionem, uel det facultatem inferiori, ut à reseruatis absolueret, & eius ratio est, quia Sacramentalis absolutio simul omnia remittit, uel nulla ex opere operato, & uel Sacramenti, ergo si sit unus casus quem remittere non possit, pœnitens nihil operatur, & uitiatur utile per inutile, quia non recipit diuisionem, quemadmodum si absolueret ab expræsis, & de industria tacitis, uel si omnibus expræsis, uelit solum absolueret ab uno, & non à duobus alijs eiusdem speciei, nihil operaretur. Sed nihilominus dicimus, quod, & Superior, & inferior possunt absolueret eo modo quo diximus, ille directè à reseruatis, & iste directè à non reseruatis, & ita etiam tenent S. Tho. Pet. de Palude Caiet. & Sotus.

Ad argumentum autem Adriani respondetur, quod Sacramentalis absolutio, uel remittit omnia, uel nullum, & ita in casu nostro remittit omnia, sed reseruata directè, alia uero consecutiue, uel è contra, & est instantia manifesta, nam sicut Sacerdos absoluit ab omnibus, ita etiam pœnitens debet omnia confiteri, & tamè, ut sequenti capitulo dicemus, potest dari casus in quo pœnitens possit data opera aliquod peccatum ommittere, ergo qua ratione pœnitens petit absolutionem directè à Confessis, & consecutiue à scienter omisso, quia non est illius idoneus confessor, eadem etiam potest, & Confessor illam dare à non reseruatis, nam æque sacrilegium est dimidiare confessionem, & dimidiare absolutionem. Nec obstat si dicatur, quod non potest scienter omitti aliquod peccatum nisi propter ius fortius superueniens. s. periculum uitæ, uel animæ, uel famæ, quale non est in danda absolutione, casuum reseruatio, quæ est Ecclesiastica ab Episcopi uoluntate dependens; Nam licet reseruatio sit à libera Superioris uoluntate, ius tamen reseruandi est à iure diuino, ut determinauit

Conc.

Conc. Trid. quæ reseruatio est merè medicinalis, & non pœna, sicut est excommunicatio, & propterea non priuat participatione Sacramentorum, ob quâ causâ propter Prælati occupationem non ualentis audire integrâ Confessionem, uel propter Prælati absentiam, non est differenda peccatoris pœnitentiâ, & reconciliatio, sed poterit absolui eo modo quo diximus. Instatiæ autem, quas in contrariû adducit Adrianus, nihil faciunt ad rem, quia sunt de formaliter, & per se dimidiante confessionem, uel absolutionem, quæ est sacrilegium. Accedit etiâ, quæ Ecclesia Romana, ut dicunt Palud. & Caiet. sic utitur, absoluit à maioribus mortalibus, remittens pro minoribus absoluendâ, & ut inquit Caiet. cû talis sit usus Ecclesiæ, non oportet sapere plus quâ oportet, sed sapere ad sobrietatē. Quid faciendû cû fuit absolutus, qui non potuit.

Si Sacerdos aliquem à casibus reseruatis, cû non posset absoluit, uel ad restitutionem, ad quâ tenebatur, non obligauit, pœnitentem cõuenire debet, & dicere errorē grauem in audiendo Confessionem suâ fuisse cõmissû, & ideo salutis suæ consulens, uel iterum confiteatur, uel ei facultatē det, ut quid faciendû sit illi dicere possit, & pœnitens Confessoris consiliū acceptare tenetur, uel alteri idoneo confessionem illam reiterare: at si sit absens non debet ad eum scribere, uel mittere, sed illum Deo commendare.

Papæ nullû peccatum reseruatur, nisi rōne alicuius censure ipsi reseruata, de quibus superius, unde Parochus absolutû ab excommunicationibus reseruatis Papæ, poterit absolueret à peccatis pro quâ illas incurrit, nisi sint reseruata Episcopo. Episcopis non solum reseruatur censure, sed etiâ peccata. De censure diximus superius suo loco. Peccata à iure eis reseruata, ut inquit Bened. sunt tria, Primum est peccatû clericum, pro quod incidit in irregularitatē. Secundû est incēdium domorû, frugû, aut aliarum rerum ex proposito factum, & cõsiliū, & auxilium ad id præstitû. Tertium est peccatum ob quod imponenda esset solēnis pœnitentiâ, licet modo non sit in usu, hoc autē est solû peccatû notoriû, & uulgatissimû grauem scādalosû, quod uniuersâ cõmouit urbē. De uersali autē cõsuetudine, quinq; adhuc eis reseruatur, ut idē Bened. declarauit. Primum est homicidiû uoluntariû, aut mēbrorû mutilatio. Secundû est peccatû falsitatis, falsificādo scripturas, dādo testimoniû falsû, tacēdo uerû corā iudice, & peccata falsitatis cõmissa ab aduocatis, procuratoribus, & notarijs, ostēdēdo scripturas parti aduersæ. Tertium est uiolatio Ecclesiasticæ libertatis, quia. s. iniuste personę, aut res Ecclesiæ grauantur. Quartum est uiolatio Ecclesiasticę immunitatis, quia scilicet in Ecclesia, uel loco Sacro, quis in persona, uel rebus proximum offendit,

Z vel

Sess. 14. c. 7. & can. 11.

Quid faciendû cû fuit absolutus, qui non potuit.

Peccata Episcopis reseruata, quæ.

Extrah. inter cunctas

de priu. 26. q. c. fin.

vel aliter eius immunitatem laedit, & ita omne sacrilegium videtur de consuetudine referuari Episcopis. Quintum est sortilegium, & diuinatio. Alia etiam multa peccata referuari solent, & possunt, quae ab ipsis sciri debent.

Quae sint conditiones legitimae Confessionis, & quomodo possit integre Confiteri, qui habet peccata, quae sine proprio vitae, vel animae periculo, vel alterius infamia dici non possunt.

Cap. XXVII.

Multae assignantur conditiones Confessionis, quae omnes in hoc consistunt, ut poenitens contritus, vel saltem sufficienter attritus, secretè eidem Confessori confiteatur omnia sua peccata mortalia, & quae dubitat an sint mortalia, & eorum specie, & numerum, cum suis circumstantiis mortaliter aggrauantibus, quae diligenti praemisso examine memoriae occurrunt, ita ut Confessor illa intelligere possit, rebus alijs impertinentibus relicta. Sic enim Confessio erit simplex, humilis, pura, fidelis, nuda, discreta, libens, uerecunda fortis, integra, &c.

Quoad Confessionis integritatem attinet, nullus tenetur sua peccata scribere, ut integre confiteatur: & si peccata ommittuntur ex obliuione, diligenti conscientiae examine praemisso, uel quia non possunt omnia exprimi, ut mutis, & grauius infirmis accidit, Confessio integra censetur, si non materialiter, saltem formaliter, cum non relinquatur ex intentione.

Dubium tamen est, an peccatum illud, quod sine periculo salutis propriae corporis, uel animae confiteri non potest, alijs peccatis confessis, silentio praetermitti possit, si nullus alius sit Confessor, cui sine periculo confiteri possit, ut si poenitens Confessarij fratrem occidisset, si confiteretur se aliquem occidisse, statim crederet suum fratrem ab illo occisum, & mulier probabiliter crederet, quod si suum peccatum illi Confessori confiteretur, Confessor illam ad peccandum prouocaret, vel saltem illam concupisceret, & mortaliter peccaret. Aliqui putant vinculum integritatis Confessionis esse adeo arctum, ut dicant tunc potius abstinendum esse a Confessione, quam illam dimidiandam, quae sententia est S. Tho. & dicit, quod hoc casu perinde est ac si non haberet copiam confessoris, & potius confitendum esset laico, non quod uelit licitum esse confiteri laico, sed ut sic magis explicet necessitatem integritatis Confessionis, Caiet. & Sylu. dicunt, quod Confessio debet differri quousque possit fieri integra, & ita faciendum est si commode potest, at si non ita cito expectatur

tur comoditas, si illud peccatum potest omitteri, non est quod pro nequitia Sacerdotis ommittat poenitens confiteri, praesertim cum possit esse solus attritus. Pro huius igitur solutione notandum est, quod quando duae leges contrariae in aliquo casu concurrunt, in quo alterius obseruatio ommittenda est, tunc illa quae maior est, debet minori anteferri, & haec illi cedere, quo casu minor omnino non cessat, sed debet obseruari, quoad alias partes in quibus non contrariatur Superiori; Confessionis integritas est de iure diuino positio, obseruatio salutis corporis, uel animae, est de iure diuino naturali, quod est fortius, hoc autem non contrariatur Confessione nisi aliquando ratione alicuius certi peccati, uel circumstantiae, ergo quando occurrit casus, per hoc fortius, non tollitur simpliciter Confessio illi Sacerdoti facienda, sed solus Confessio illius peccati, uel circumstantiae, ne quod pro charitate institutum est, contra charitatem militet; neque restringendum puto ad tempus necessitatis Confessionis, quia licet Confessio non sit necessaria quantum est ex parte praeccepti, nisi semel in anno, & in periculo mortis, & dum est communicandum; uolenti tamen consulere salutem animae suae, ut semper sit paratus in quacumque hora dominus uenerit, & ex attrito efficiatur contritus, sapius illi necessaria est, & sicut Confessio pro charitate instituta contra charitatem militaret, si cum tanto periculo confitendum esset illud peccatum, ita etiam confessio iuris diuini positio, iuri diuino naturali, quae est pro charitate, contra charitatem militaret, si in dicto casu ommittenda esset confessio, nam infirmo tolleretur medicina, & pro Superioris legem, non ei suppleretur, nam sic confessionem ommittens uigore legis naturalis non ob id efficeretur ex attrito contritus. Concludamus igitur, quod quando occurrit simile periculum, nec potest haberi copia alterius Confessoris, poterit poenitens caetera peccata confiteri, & illud omittere donec habeat copiam alterius confessoris, cui tunc illud confiteri possit; ista sententia est Adriani, Alfonsi dorenensis Maioris Soti, & Nau.

Sed dubium est an possit etiam omitteri illud peccatum, quod sine alterius infamia confiteri non potest, cum obseruatio famae proximi sit de iure diuino naturali, quod praevalet iuri diuino positivo de integritate confessionis, & sit exemplum de poenitente, qui commisit incestum cum propria matre, uel filia, quae sunt Confessori nota, & pro tunc non potest haberi alius Confessor, quod foeminas illas non cognoscat, dubium est an teneatur tacere cognationis gradum Confessori, qui illas agnoscat, pro obseruatione famae illarum, & circumstantiam illam differre donec occurrat Confessor, qui illas non cognoscat. Communior sententia in 4. sent. est, quod illa circumstantia, seu illud peccatum sit necessario confitendum, etiam si manifestetur persona sociamini

Contraria tenetur sententia, & possit.

Adr. in 4. de Conf. q. 4. col. 8. Verf. ad arguementa. Maior. 4. f. d. 17. q. 5. col. 5. Sot. d. 18. q. 2. ar. 5. Nauar. in Man. c. 7. nu. 3. An possit etiam omitteri pro obseruatione famae proximi.

De integritate.

An propter proprium uitae uel animae periculum possit omitteri aliud quod peccatum. Prima sententia, quod non possit. S. Th. 4. f. d. 17. q. 3. ar. 3. q. 4. ad 5.

minis Cōfessori nota, quia in Cōfessione nō contrahitur infamia, & Confessor seruabit secretū, & sigillū Confessionis. Ista sentētia est S.Tho. Bon. dur. & Soti. Pro huius solutione videndū est an in Confessione contrahatur infamia, & dicimus, quōd contrahitur, sed cū medico sit detegenda infirmitas, licet conseruare propriā famā sit de iure naturali, ius naturale in hoc cædit iuri diuino positiuo, dei ordinatione à quo est omne ius; sicut etiā cedit in sigillo confessionis, q̄ in nullo casu uiolari pōt, licet secretū in multis casibus iure naturali seruari non debeat, & ita propria peccata quātūuis enormissima, & occulta, confiteri debemus, q̄ ē est cōsonū ipsimet iuri naturali, q̄a pro sanitate medico detegenda est infirmitas, hoc præmissimus ne quis statim argumētetur pro se, quasi ad euitādā hāc infamiā nō teneat cōfiteri, nā tene t̄ p̄ salute aīe illā subire, cui De⁹ ē cōsuluit sigillo Cōfessionis. Quod aut̄ in Confessione cōtrahat infamia probatur, q̄a si alterius peccatū dicatur Cōfessori, Cōfessor in posterum non habebit de illo eam opinionē quā habuit; Nec obstat, quōd peccatū dicitur deo & Sacerdoti, ut eius ministro, q̄ illud nullo modo reuelare pōt, nā ex tali Cōfessione illud ēt scit homo, cū dei minister sit homo & si Cōfessionis sigillū tolleret infamiā, nō esset etiā infamia dicere viro p̄bo extra Cōfessionē, q̄ illud secreto penes se cōseruabit, ut tenet, Præterea dicere in Cōfessione impertinentia ad peccatorū nostrorū manifestationē, nō est peccatū mortale, atsi inter hāc impertinentia alterius peccatū mortale dicatur, uel secretū reueletur, erit peccatū mortale, nō q̄a impertinētia dicuntur, sed q̄a in Confessione ius diuinū naturale violatur, dū alterius fama tollitur, & secretū reuelatur, casu quo illa seruare tenemur sine ullo maioris boni præiudicio: ob quā causā. S. Bonau. inquit, q̄ illi Sacerdotes, qui ramusculos in Cōfessionibus inquirūt, & audiūt de alijs malū, & sustinēt, uix, aut nūquā à peccato detractionis excusari possūt, & nesciūt mederi animabus, dū patiunt eos, qui ueniunt ad medicinā, alios accusando sibi infligere vulnus graue. Quo supposito est alia sentētia Inn. Host. & Nau. circumstantiā illā proprii peccati per quā manifestatur peccatū alterius Cōfessori noti, esse omnino tacendam ne proximum diffamemus, nam præceptum de integritate Confessionis est de iure diuino positiuo, præceptum uero de conseruanda fama proximi, est de iure naturali, quod est fortius.

Ego quidē hāc sentētiā sequor, sed cū aliqua modificatiōe, & propterea dico, q̄ propria peccata, quæ sine alterius personæ Cōfessori notæ manifestatione explicari nō possūt; relinquenda sūt

ne

ne persona illa apud eum infamata remaneat, nisi ius famæ suæ conseruandæ amiserit, tunc autem illud amittit, cum eius famæ, sine præiudicio animæ, uel uitæ propriæ, uel alterius conseruari non potest, quia peccatum alteri nociuum relinquere non vult; nam bona animæ, uel uitæ sunt altioris ordinis, quam famæ, quo casu non solum in confessione, sed etiam extra illam potēti prodesse alterius peccatum dici potest, extra hunc casum iure naturali habenda est ratio famæ illius, cum sine præiudicio maioris boni conseruari possit, & quod etiam in Confessione, probatur ratione iam dicta, quia integritas Confessionis est de iure diuino positiuo, & conseruatio famæ alterius est de iure naturali, quod præualet, Et probatur etiam ex differentia conditionum requisitarum, nam aliquæ sunt simpliciter necessariae, ut displicentia, quæ sit saltem attritio, firmum propositum relinquendi peccatum, sine quibus absolutio non tenet; At integritas est quidem necessaria, sed non ita simpliciter, nam potest contingere in multis casibus, quod materialiter, & per accidens non sit integra, & tamen absolutio teneat, quia formaliter, & per se censetur, & est integra quantum fieri potest, & ratio differentia est, quia priores conditiones nunquam possunt militare contra charitatem, sicut aliquando potest militare integritas confessionis, ut in præcedenti dubio diximus de illis, qui sine periculo, uel uitæ propriæ, uel inducendi confessarium ad mortale peccatum, non possunt aliquam necessariam circumstantiam confiteri, præcedenti etiam capitulo ostendimus Prælatum posse audire solum reseruata, & ab illis Sacramentaliter absoluere, Omnes etiam concedunt neminem teneri sua peccata scribere, ut integrè cōfiteatur, & quod infirmo danda est absolutio si saltem vnum peccatū confiteatur, cum non possit reliqua. & quod eadem ratione pro conseruatione famæ alterius, possit aliquod peccatum, uel circumstantia relinquere, non solum facit dicta ratio naturalis, sed etiam, quia ex confessione huius circumstantiæ sequitur probabilissimum periculum reuelandi confessionem, uel maxima alterius infamia; & sit iste casus, aliquis cum propria sorore peccauit, & pœnitenti ductus confitetur proprio paroco, uel alteri, qui eius sororem optimè nouit, quæ etiam solita est ei confiteri, & hanc circumstantiam dicit, Soror ad alium confessarium, qui illam non agnoscebat accessit, & integrè confessa est, pro Communionem ad suum ordinarium Confessarium accedit, cui etiam recōciliata est, nec dixit se alteri confessam fuisse, Si confessor, qui in alia confessione eius incestum nouit, præter morem illam etiam à longe interro-

Differentia
conditionū

Z 3 gat,

gat, quæ ei respondeat nihil aliud sibi occurrere, illa de Confessore scandalizata remanebit, quia ex insolita inquisitione confessionis sibi factæ reuelationem infert, & ipsa apud Confessariû magis diffamata erit, qui illam fictè ad confessionem accessisse existimabit. Concludamus igitur, quod licet Confessio ob aliquam ex his causis non sit integra, hoc tamen est per accidens, & materialiter, sed per se, & formaliter est integra, quia si pœnitens aliquod peccatum, uel aliquam necessariam circumstantiam relinquit, non uolens, sed coactus facit, uel quia simpliciter non potest integrè confiteri, ut in mutis, & in infirmis accidit, uel si potest, quia non habet respectu alicuius peccati idoneum confessarium.

*De causis ex parte Confessoris ob quas est reiteranda Confessio
& de prima causa ex parte pœnitentis an sit reiteranda quando constat fuisse informem.
Cap. XXVIII.*

CAUSÆ ob quas est reiteranda Confessio, ex duplici capite sumuntur, uel ex parte pœnitentis, uel ex parte Confessoris, Ratione Confessoris est reiteranda Confessio, Primo si Confessor non habuit iurisdictionem super illum pœnitentem, ordinariam, uel delegatam. 2. si fuit ita ignarus in ordine ad pœnitentem, ut inter eius lepram, & lepram iudicare nesciuerit, nisi fortè pœnitentis scientia suppleuerit. 3. si fuit excommunicatus, non quacumque excommunicatione, sed una harum, uel propter notoriam clerici percussione, uel quia fuit nominatim excommunicatus, cap. Ad euitandum ex Conc. Constant. iuxta quorundam relationem. Sed iuxta ueriores relationem dicti Cap. & vigore Conc. Lateranensis, ut diximus in prima parte lib. 3. cap. 11. per quamcumque notoriam excommunicationem, uel suspensionem, quacumque ex causa proueniat, suspenditur eius iurisdicção, & est consequenter reiteranda Confessio illi facta.

Ex parte pœnitentis tribus etiam de causis est reiteranda Confessio. I. si sine contritione, uel attritione facta fuit, si non fuit integra, & si pœnitens erat excommunicatus. Prima ergo causa est si constat Confessionem fuisse factam sine cōtritione, uel saltem sine illa tertia attritione existimata contritione. de qua tamen causa est controuersia inter Doctores, & quia huius ueritatis cogni-

gnitio est omnibus maximè necessaria, in eius explicatione aliquantum immorabimur. Omnes quidem in hoc conueniunt contra Bernardum de Ganaco, de quo apud Capreolum, quod Confessio facta sine ulla peccatorum detestatione, sit nulla, & reiteranda, At si aliqua adsit peccati detestatio, quantumuis minima, & imperfecta, quæ nec etiam cum Sacramentali absolute sufficiat, ad obtinendam peccatorum ueniam, multi Doctores in signes in ea fuerunt sententia, quod Confessio si integra fuit, teneat, & non sit reiteranda, quia licet tunc non conferat gratiam, illam tamen confert (ut dicunt) recedente pœnitentis fictione, uirtute ornatus, quem in anima imprimit, uel (ut magis placet hunc ornatum reiicientibus) ob diuinam pactionem. huius sententiæ fuit S. Tho. quem postea eius discipuli sunt sequuti, Petr. de Palu. Caiet. Sylu. & alij eiusdem scholæ, Immo (quod maius est) Petrus de Palude, Caiet. & Sylu. addiderunt, quod si quis ita dolet de peccatis commissis, ut non proponat aliquod peccatum relinquere, sed in eo persistere uelit, & hanc suam fictionem confiteatur, quamuis à Confessore absolui non debeat, si tamen absoluitur, esse uerum Sacramentum, quod recedente fictione confert gratiam, at si pœnitens aduertens suam fictionem esse peccatum necessario confitendum, & illud non confitetur, non erit Sacramentum, & erit reiteranda Confessio, non defectu contritionis, sed quia Confessio non fuit integra, quod si reliquit fictionem illam, quia non aduertit, uel si aduertit, quia non putauit esse necessario confitentam; dicunt, quod sufficet solam hæc præcedentis Confessionis fictionem confiteri, cum cōfessio fuerit formaliter integra. quam sententiam duplici ratione probat, Prima est, quia cum nullus sit certus an ueram contritionem sufficientemq; suorum peccatorum dolorem habeat, nullus etiam esset certus, an sit legitimè confessus, & ita Sacramentum, quod nobis ad placandas conscientias datum est, illas potius perpetuo inquietas redderet, Secunda ratio est Caiet. quia superueniente Sacramentali absolute illi Confessionem, est uerum Sacramentum, etiam tenendo, quod contritio sit pars huius Sacramenti; quia contritio non est pars Sacramenti per se, sed relata ad Confessionem, hoc est quatenus est spontanea uoluntas se excusandi, & subijcendi confessoris iudicio, quod in hac confessione reperitur, quæ cum materiam, formam, & debitum ministrum amplectatur, erit uerum Sacramentum, & fructuosum, non quidem tunc, sed cum aderit contritio, & consequenter non erit necessario reiterandum, ueri enim Sacramenti informitas, non pa-

Z 4 rit

Capr. 4. d. 17. q. 2.

Prima sententia, quod non sit reiteranda dum modo sit integra, & cum aliquo dolore.

S. Th. 4. s. d. 17. q. 3. ar. 4.

Palud. d. 17. q. 8.

Caiet. V. Confessio & q. de cōfessione in formi.

Syluef. V. Confessio

1. s. 26. 27.

Tres causas ex parte Confessoris.

De confessione informi an sit reiteranda.

rit eiusdem Sacramenti iterationem, sed fructum futuro tempore; quod in alijs Sacramentis patet, ut in Baptismo, Confirmatione, & Ordine, in quibus character, & quod nō sint iterabilia, per accidens se habent ad fructum pro futuro tempore, ut patet in Extrema unctiōe, quæ data in contrito confert gratiam postea quando conteritur.

Contraria sententia tenenda. S. Bon. 4. d. 17. ar. 4. q. 4. Panor. in cap. quod quidā de pœn. & rem. Arch. de pœn. d. 3. in fine. Host. de pœn. & re. nu. 56. Adr. de Conf. q. 5. dub. 5. Ros. v. Cōfessio 1. §. 3. Ang. V. Confessio 1. §. 14.

Sed nos contrariam sententiam sequimur, quæ est S. Bonau. Panor. Arch. Host. Adri. Ros. Ang. & aliorum, & excepta Thomistarum schola communis, & si S. Tho. hanc quæstionem tractasset in Summa, esset etiam eorum sententia, iuxta quam sit hæc generalis Conclusio. Illa Confessio, quam constat fuisse informem est reiteranda, & pœnitens ubi ei constiterit tantum fuisse suæ attritionis defectum, ut ob eum Confessio fuerit informis, ad illius reiterationem tenetur. Et huius sufficiens probatio, erit exacta contrariæ sententiæ argumentorum solutio, in quibus tota posita est difficultas; sed probatur etiam, quia Contritio, seu attritio existimata contritio, est pars essentialis, tanquam materia proxima huius Sacramenti, ergo ea deficiente Sacramentum non tenet, & est reiterandum, consequentia est nota, quia omne Sacramentum in quo deest aliquid essentialiter requisitum, est irritum, & nullum. Antecedens probatur, primo auctoritate, & determinatione Concilij Florentini, & Tridētini, in quibus statuuntur tres partes Sacramenti pœnitentiæ. scilicet Contritio, Confessio, & Satisfactio, Respondent, quod in hac Confessione reperitur materia, sed impura, & quod Contritio non est pars Sacramenti pœnitentiæ, ut est uirtus gratia informata, sed quatenus dicit ordinem ad Confessionem, puta detestationem, ut Confessio sit per modum accusationis. Sed ista solutio nihil ualet, nam contritio eatenus est materia huius Sacramenti, quatenus est peccatoris ad Deum uirtute Sacramenti conuersio, & quando Concilia dicunt contritionem esse eius materiam, de ea loquuntur, ut est uirtus, ut patet ex definitione, quam assignant, quare Contritio non est pars Sacramenti, ut refertur ad Confessionem, id est, ut dicit quamcunque detestationem, ratione cuius Confessio sit per modum accusationis, sed ut refertur ad formam Sacramenti, nimirum ad peccatorum absolutionem, materia enim propriè formam respicit, est igitur in Confessione sine contritione, uel sine sufficienti attritione facta, materia impura, sed ita impura, ut sit incapax absolutionis, & ueritatem formæ à se excludat; Quomodo etiam est uerum, & quis patienter audire potest, id quod (ut diximus) aliqui ipsorum concedunt, & asserunt, nimirum

rum Confessionem ficti, & in aliquo peccato scienter, & obstinate commorantis, si hoc ipsum Cōfessori dicit, ut Cōfessio sit integra, obtenta absolutione ob Sacerdotis ignorantiam, uel malitiam, esse uerū Sacramentū, & nō iterandum? Contra quod pro confirmatione conclusionis secundo argumentor, quia cū Sacramentū pœnitentiæ, sit Sacramentum reconciliationis, est eorum, qui cū per proprium actū, & uoluntatē sint auersi à Deo, eadē uoluntate, ad ipsū conuertuntur, at quē peccati quatenus est offensa Dei nō pœnitet, aut qui ita dolet, ut in aliquo peccato perseuerare uelit, certè non cōuertitur ad Deum, ergo qui ita non dolet, ut in hoc Sacramento Deo reconcilietur, non est capax huius Sacramenti, cui suam proximam materiā subtrahit; nec ualet si dicatur, quod eius uirtute reconciliabitur cum erit contritus; nam tota huius Sacramenti essentia in reconciliatione consistit, ergo dum cōfertur debet peccatorem reconciliare, quē si nō reconciliat, signum est aliquid ei essentialiter defuisse, & uirtute cōfessionis sic factæ, si postea arteratur, non fiet ex attrito contritus. Præterea illi omnes concedunt, quod huius Sacramenti materia sunt peccata cum aliquo dolore Sacerdoti cōfessa, adeo quod si sine ullo dolore ei dicantur, ac si narraretur historia, cōfessio sit nulla, & reiteranda. Vbi peto quare non sufficiat integra omnium peccatorum Cōfessio, sine ullo profus eorum dolore, cū Sacerdotis absolutione, ad illorum ueniā, & gratiā obtinendā recedēte postea fictione? dicēt, quia materia Confessionis nō sunt peccata nudè, sed per modū accusationis cōfessa, nullus autē se uerè accusat nisi aliquē suorum peccatorum dolorē habeat, Vterius peto, ut quid requiratur in ipsa Cōfessione dolor, & accusatio? dicēt, quia hoc est recōciliationis Sacramentum; ex quo necessario infero, quod etiā tunc requiritur talis dolor, ut uirtute superueniētis absolutionis statim peccator Deo recōcilietur; nā ex fine nō solū sumitur necessitas mediōrum, sed etiā necessaria eorundē mediōrum cōditio, & qualitas. Et ad hominem confirmatur. Si Deus uirtute absolutionis datæ illi quē ita pœnituit, ut Cōfessori se aliquod peccatū relinquere nolle ingenuè sit confessus, dat ei Sacramentalem gratiam recedēte fictione, & ille nō tenetur reiterare confessionem, ut ipsi dicunt, quare nō dabit etiā illi, uirtute Cōfessionis integrè factæ sine ullo dolore, & absolutionis obtētæ, recedente fictione, sed illū ad reiterandam confessionem obligat, & est contentus de alterius sacrilega confessione, in qua asseruit se peccatum mortale nolle relinquere? certe nulla huius differentiæ potest assignari sufficiens ratio, sed simpliciter dicendum est omnes istos teneri ad

reiterationem confessionum, quas eis constat sine debita saltem attritione fuisse factas. Probatum tandem, quia formæ Sacramentorum non sunt verba materialiter sumpta, sed formaliter, id est quatenus significant, ex quorum significationibus sumuntur Sacramentorum materiæ, & earum ultimæ dispositiones, sine quibus non saluatur uerborum, nec consequenter Sacramentorum ueritas, ut patet discurrendo per omnia Sacramenta, At formæ Sacramenti pœnitentiæ est, Ego te absoluo, ergo eius materiæ erunt peccata ita disposita, id est contrita, uel sic attrita, ut uirtute illorum uerborum remittantur, aliàs non saluaretur eorum ueritas, & consequenter non teneret Sacramentum, ob defectum ueritatis formæ: per quod patet responsio ad secundum argumentum contrariæ sententiæ, nam hæc est differentia inter Sacramentum pœnitentiæ, & reliqua Sacramenta, quia aliorum Sacramentorum materia, est res extrinsecus suscipienti appositæ, at materia Sacramenti pœnitentiæ, sunt proprii actus pœnitentis, nimirum Cōtritio, Confessio, & Satisfactio, saltem quoad propositū, & per consequens cum contritio, seu attritio putata contritio, sit solius pœnitentiæ materia, ob eius tantummodo defectum, reliqua Sacramenta non desinunt esse Sacramenta, sed non conferunt suscipienti gratiam, at in hoc Sacramento non solum non datur Sacramentalis gratia, sed nec etiā tenet Sacramentū, quia deest illi pars essentialis, seu conditio materiæ essentialiter requisita.

Solutio
secūdi ar-
gumenti.

Quod nō
omnia Sa-
cramenta
recedente
fictione cō-
ferant gra-
tiam.

Ad id autem, quod dicunt Sacramenta in peccato mortali suscepta cōferre gratiā recedente fictione, Respondeo hoc nō esse uersaliter uerū, quia opera facta in peccato mortali sūt mortua, & non reuiuiscūt, & susceptio Sacramēti in peccato mortali, non solum est opus mortuum, sed mortiferum, quia sic illa suscipiēs peccat mortaliter, Sed hoc est priuilegium solum Sacramentorū imprimētium characterem, quia illis Deus per potestatem indelebilem quam dat, ministros ad certa opera diuini cultus, assumit, & deputat, & Deus ministros suos idoneos facit, & licet Sacramenta illa in peccato mortali mortiferè suscipiantur, tamē sic etiā suscepta sunt opus Dei, & ad diuinum cultum, & ministerium deputant, & indelebilem potestatem. s. characterem tribuunt, & reiterari non possunt; propterea licet sic suscepta ex parte nostra sint mortua, noluit tamen deus, ut sint eius opera irreuerabilia, esse omnino mortua, sed quod ratione characteris indelebilis, recedente fictione conferrent postea gratiam, ut superius diximus de Baptismo, lib. 1. cap. 9. quæ ratio cessat in alijs Sacramentis, quæ etiā præter gratiam non tribuunt aliquem ef-

fe-

fectum permanentem ratione cuius possit dici, quod recedente fictione conferant gratiam, ut diximus eod. lib. 1. c. 5. In quo S. Tho. ut inquit Sotus a se ipso uariare uidetur. nam 4. f. d. 4. q. 3. ar. 2. q. 3. ad 3. dicit omnia, & sola Sacramenta imprimētia characterem in peccato mortali suscepta, postea recedente fictione reuiuiscere, & conferre gratiam, & quod Eucharistia in peccato suscepta recedente fictione non habet suum effectum, cum non imprimat characterem, & dist. 17. q. 3. ar. 4. idem S. Tho. inquit de Sacramento pœnitentiæ, quod si confessio fuit illegittima, & informis, non ex eo, quod fuit dimidiata, sed quia ponitur obex gratiæ, recedente fictione, fictus percipiet fructum absolutionis sicut etiam in alijs Sacramentis; & Sotus infert, sed hoc S. Thom. de alijs Sacramentis non imprimētibus characterem nūquam tenuit, quod recedente fictione conferant gratiam, sed oppositū docuit, ergo quod hic dicit intellexit cum communi vulgo, & correxit in dist. 4. dum asseruit sola Sacramenta imprimētia characterem hoc habere, quod recedente fictione conferant gratiā, quod etiam in summa magis correxit. nam 3. p. q. 69. ar. 10. hoc soli baptismo attribuit, & clarius correxisset, si tractasset de Confessione informi. hæc Sotus d. 18. q. 3. ar. 3. quæ contradictio est etiam apud Petrum de Palude, & Syluestrum, qui tenuerunt (ut diximus) confessionem informem, dummodo fuerit integra, recedente fictione habere suum effectum, & Petrus de Palude 4. f. d. 4. q. 5. citatis uarijs sententijs, tenet cum S. Tho. ead. d. quod sola Sacramenta imprimētia Characterem conferunt gratiam recedente fictione, & in confirmationem addit, quod in Sacramentis imprimētibus characterem, est specialis necessitas, quod fortiantur effectum suum recedente fictione, quia aliàs non possent eorum effectus haberi, quia non possunt iterari, sed si aliquis cōmunicando, confitendo, & huiusmodi faciendo, non habuerit effectum, poterit iterum communicare, confiteri, & habere, iterando, quod prius non habuit. Et idem cum ipso dicit Sylu. Verbo Baptismus 4. §. 17. Ex quorum contradictione, nostra sententiā magis probatur, & auctoritate etiam contrarium tenentium confirmatur.

Sot. 4. d. 6.
q. 1. ar. 8.

Sot. d. 18.
q. 3. art. 3.

Sed respondendum est ad primum argumentum, in quo consistit tota difficultas, quia nisi confessio informis admittatur ualida, pœnitentium conscientia erunt perpetuo inquietæ, & dicimus, quod licet nemini constet, quod sit legitime confessus, sicut nec etiam, quod sit in gratia, non tamen ob id sequitur, ut inferunt conscientias perpetuo inquietas reddi, nam ad cōscien-

Solutio
primi ar-
gumenti.

tias

rias sedandas, nõ requiritur certitudo, sed probabilitas, & quod de contrario manifeste non constet, ut patet discurrendo per omnia Sacramenta, quia in omnibus dubitare possemus, de ministri ordinatione, & intentione, nisi ergo manifeste pœnitenti constet, quod in præterita Confessione non habuit propositum relinquendi aliquod peccatum, uel quod eius peccatorum dolor, nõ fuit propter Deum, sed principaliter propter infamiam, uel aliud proprium incommodum, non est, quod sollicitus sit de illius reiteratione ob contritionis defectum, cum sufficienter dispositus credatur, quod si in rei ueritate non fuit sufficienter attritus, excusatur ignorantia, & licet uirtute illius Cõfessionis nõ fuerint remissa peccata, & Confessio illa non reiteretur, cum credatur legitime facta, nihilominus illorum peccatorum remissio habetur per subsequenter contritionem, & confessionem, quemadmodum etiam, & peccatorum illius confessionis factæ à sufficienter attrito, illi qui non habuit iurisdictionem, quam credebatur habere; non ergo ista sententia scrupulosos nos reddit, sicut nec etiam aliorum Sacramentorum doctrina de intentione, sed potius feruentes, & serenos, & ad ueram nos penitentiam inducit, & à sacrilega Confessione retrahit, dum docet falsum esse quemcumque dolorem, etiam cum uoluntate perseverandi in aliquo peccato, si confessio sit integra, obtenta absolutione, sufficere. Ad secundum argumentum superius respondimus.

De Confessionis reiteratione ex eo, quod fuit dimidiata, uel pœnitens fuit excommunicatus, An sit reiteranda ab ommissam penitentiam, & quomodo sit reiteranda.
Cap. XXIX.

Si confessio nõ fuit integra.

Confessio dimidiatur directè, & indirectè.

Secunda causa ob quam ex parte pœnitentis est reiteranda Confessio, est, si Confessio non fuit integra, quod intelligas si per se, & ex intentione fuit dimidiata, nam si non ex intentione, sed per accidens, quia aliter fieri non potest (ut in casibus de quibus Superius) dimidiatur, Confessio est ualida; secus si per se dimidiatur. quod bifariam contingit, directè, & indirectè, directè dimidiatur Confessio, cum quis scienter omittit aliquod peccatum mortale, uel quod probabiliter dubitat esse tale, uel aliquam necessariam circumstantiam, præ pudore, aut hypocrisis, uel alia iniusta causa, uel cum data opera, & studiosè Confessus est peccatum mortale alicui Sacerdoti, à quo non bene in-

nè intelligebatur, uel usus est uerbis obscuris ne intelligeretur, uel consultò noluit aliquam diligentiam facere, ut suorum peccatorum recordaretur, quibus de causis Confessio tanquam sacrilega, & nulla, est reiteranda; Indirectè dimidiatur Confessio cum pœnitens non adhibet debitam diligentiam, qua peccata commissa in memoriã reuocet, culpabilis. n. negligentia redigit actum in naturam suam formam, & lata culpa æquiparatur dolo cap. ut animarum de Const. in 6. hæc autem diligentia debet esse saltem tanta, quanta in arduis, & grauibus negocijs magni momenti adhiberi solet, habita ratione qualitatis, & conditionis pœnitentis, quo etiam casu est reiteranda Confessio si ex huiusmodi negligentia fuit dimidiata, at si pœnitens probabiliter credit se debitam conscientiam discussionem fecisse, & postea alicuius peccati obliti recordetur, satis est, quod peccatum illud confiteatur, nec est opus, quod confessionem reiteret.

Tertia causa reiterationis Confessionis est pœnitentis excommunicatio, quæcumque illa sit, siue maior, siue minor, siue notoria siue etiã occultissima, si. n. pœnitens fuit excommunicatione ligatus, absolutio à peccatis nõ præmissa absolutione ab excommunicatione nõ tenuit, & est reiteranda Cõfessio. Ista sententia est Pet. de Palu. S. Ant. & Sylu. idè etiã tenent, & extendunt etiã ad excommunicationem inuincibiliter ignoratam, Sed ut diximus p. p. lib. 3. ca. 4. excommunicatio inuincibiliter ignorata apud deum nõ ligat; Sotus hanc causam restringit ad excommunicationem maiorem, sed dicimus, quod etiã minor excommunicatio reddit Confessionem nullam. Et probatur, quia Cõfessio est actus iudicialis, & requirit in Cõfessario iurisdictionem super pœnitentem, sine qua Confessio est nulla, hæc autè iurisdictione tripliciter tollitur, seu suspenditur, uel ratione Confessoris, per ipsius publicam, & notoriam excommunicationem, uel ratione peccatorum, per ipsorum reservationem, uel ratione pœnitentis per quacumque ipsius excommunicationem, cum. n. quælibet excommunicatio etiam minor, prius excommunicatum passiuam receptionem Sacramentorum, illum etiam quoad hoc eximit à iurisdictione Confessorum, ut non possit ab eis absolui à peccatis, nisi prius sit absolutus ab excommunicatione, & per consequens absolutio à peccatis data excommunicato est nulla ob defectum iurisdictionis essentialiter requisitam.

Cætanus tamen Angel. Nauar. & Couarru. dicunt, quod si excommunicatus suam excommunicationem confitetur, & ab ignaro Sacerdote peccatorum absolutionem obtinet, confessio tenet, & non est reiteranda, quia licet tunc priuatur fructu

Si pœnitens fuit excommunicatus
etiã minor
Palu. d. 17 q. 5.
S. Ant. 3. p. tit. 14. §. 4.
Sylu. V. Confessio i. §. 6.
Sot. d. 22. q. 1. ar. 1.
Contraria sententia. Caiet. V. Absolutio nis impedimenta, & V. Confessio reiteranda.
Ang. v. Cõfessio. 5. §. 10.
Nauar. in man. ca. 9. n. 3. & 4.
Couar. in cap. Alma mater. de sent. exco. §. 6.

Sacra-

Impugna-
tio cõtra-
riæ senten-
tiæ.

Sacramenti, illum tamen postea recedente fictione percipiet, sicut & de Confessione sine sufficienti attritione facta dixerunt, ad quod duplici ratione mouentur, Prima quia reliqua Sacramenta, ut Confirmatio, Ordo, matrimonium, excommunicato exhibita tenent, ut per multos canones probant, ergo eadem ratione tenet Sacramentalis absolutio à peccatis. Secunda, quia licet Sacramentalis absolutio sit iure prohibita excommunicato, nullo tamen iure est irrita si de facto suscipiatur, sicut nec reliqua Sacramenta. Sed miror tantos viros non considerasse infirmitatem harum rationum, & maximam differentiam, quæ est inter Sacramentum pœnitentiæ, & reliqua Sacramenta, nam ad Sacramentum pœnitentiæ cum sit actus iudicialis, præter potestatem ordinis, requiritur etiam potestas iurisdictionis, sine qua Sacramentum non tenet, ad alia uerò Sacramenta, sufficientis potestas Ordinis, quæ per excommunicationem non suspenditur, sicut suspenditur potestas iurisdictionis, & cum hoc Sacramentum essentialiter requirat iurisdictionem Confessoris super pœnitentem, quæ per excommunicationem suspenditur, satis constat de iure absolutionem à peccatis excommunicato datam esse nullam, Et confirmatur, quia sicut Sacerdoti notoriè excommunicato excommunicatione maiori prohibetur absoluerè, ita cuilibet excommunicato prohibetur pœnitentiæ Sacramentum, sed si Sacerdos notoriè excommunicatus aliquem Sacramentaliter absoluit, absolutio non tenet, & Confessio est reiteranda iuxta communem, ergo eadem ratione non tenet Sacramentalis absolutio à peccatis data excommunicato, quia etiam per excommunicationem pœnitentis suspenditur, quoad ipsum iurisdictione Confessoris, ut manente excommunicatione non possit illum absoluerè à peccatis, quod si ex parte Confessoris non suspenditur quæcumque excommunicatio, sed notoria, hoc non est in illius, sed in aliorum fauorem, ut superius diximus, & propterea quilibet excommunicatus prohibetur à passiuâ participatione Sacramentorum. Confirmatur secundo, quia si absolutio à peccatis data excommunicato tenet, tenebit etiam absolutio data ab inferiori à casibus reseruat; quod ipsi concedere debent si uolunt consequenter loqui, quia magis arceatur quis à Sacramentali absolutione à peccatis per excommunicationem, quam per peccatorum reseruationem. Sed absolutio data à reseruat non tenet, per Conc. Trid. sess. 13. cap. 13. & can. 11. ergo etiam non tenebit absolutio data excommunicato. Aliqui moderatius loquuntur, & dicunt, quod tunc tenet, quando bona fide datur, & susci-

suscipitur, credendo quòd pœnitens possit prius absolui à peccatis, & remitti pro absolutione ab excommunicatione; Sed hoc nihil est, nec sic etiam tenet, cum iurisdictione, ut diximus, sit suspensa, & ligata, & Sacramentalis absolutio est actus iurisdictionis, sine qua non tenet per Conc. Trid. Hinc est, quod usus Ecclesiæ habet, ut ante peccatorum absolutionem præmittatur absolutio ab excommunicatione in quantum Confessarius potest, & pœnitens indiget, uirtute cuius absolutionis si pœnitens est ligatus aliqua excommunicatione, cuius non recordetur, si confessarius ille poterat ab ea absoluerè, Confessio tenet, si est reseruata superiori, & pœnitens est illa ligatus, confessio est reiteranda, quia Confessarius ab illa absoluerè non poterat.

Petrus de Palude S. Ant. Ang. & Sylu. addunt quartam causam ob quam ex parte pœnitentis est reiteranda Confessio, quando scilicet pœnitens non fecit pœnitentiam sibi impositam. Sed dicimus, quod nunquam est necessario reiteranda Confessio ob defectum satisfactionis, siue sit facta in peccato mortali, siue nullo modo sit facta, & hoc siue per obliuionem, siue per negligentiam, siue etiam per contemptum contigerit, nisi fortè proposito non satisfaciendi fuerit in ipsa Confessione, tunc enim reiteranda esset, non ob satisfactionis omissionem, sed ob defectum contritionis, & integritatis Confessionis, & ita etiam tenent Caiet. Nau. & alij multi, & probatur efficacissima ratione, quia illa peccata cum fuerint legitime confessa, condonata fuerunt: & per consequens propter superueniens peccatum, non redeunt, ut iterum confiteri debeant, sine pœnitentia enim sunt dona Dei, Rom. 11.

Est autem hoc loco notandum, quod quando pro reiteratione Confessionis acceditur ad eundem Confessarium, qui præcedentem Confessionem audiuit, si recordatur peccatorum præcedentis Confessionis, uel saltem pœnitentiæ iniunctæ, aut status pœnitentis, in confuso in quo erat quando confessus est, non erit necessarium iterum confiteri in particulari illa peccata, sed satis erit confiteri causam in particulari, ob quam præcedens Confessio fuit nulla, & si Confessarius dicit se recordari illius Confessionis, satisfaciet dicendo culpam in genere de omnibus ei Confessis, si Confessarius nihil recordatur, uel si accedit ad alium omnia in particulari sunt confitenda.

De omissione pœnitentiæ. Palud. d. 17. q. 5. S. Ant. 3. p. tit. 14. §. 4. Ang. v. cõfessio 1. §. 13. Sylu. V. Confessio. 1. §. 29. Caiet. V. Confessio Nau. c. 9. nu. 14. Quomodo sit reiteranda.

Quanta

*Quanta debeat esse fidelitas Confessoris in seruando sigillo
Confessionis, & quæ sunt illa, quæ cadunt
sub sigillo. Cap. XXX.*

Confessionis sigillum est de iure naturali, & de iure diuino positiuo, & Ecclesiastico, & ad Confessionis conseruationem necessarium; ita ut quamuis alia secreta sapere possint, & debeant reuelari, quando. s. superior iubet, vel eorum occultatio nocet anime, corpori, honori, aut rei familiari alterius; Confessionem tamē in nullo casu (præterquam de pœnitentis licentia, quæ non sine maxima necessitate acceptari debet) reuelare licet, siue ille qui confitetur pœniteat, siue non siue confiteatur peccatum perpetratum, siue perpetrandum: siue peccatum sit in moribus, siue in fide, etiam ad saluandam vitam, siue temporalem siue spiritualem propriam, Principum, & totius reipublicæ, quia quæ in Confessione dicuntur Deo, & nõ homini dicuntur, & Confessor illa scit non ut homo, sed ut tenet locum Dei, & ad idem Confessionis sigillum tenentur etiam illi omnes, qui quomodolibet peccata dum confiterentur audierunt de quo S. Bonau. 4. s. d. 21. narrat miraculum factum in quadam naui, nam cum periclitaretur, quidam confessus est publicè peccata sua, & postquam uentum est ad portum nemo nouit, quid dixerit. Vnde si Confessor falsis testibus conuictus de homicidio ab altero, qui illud ei confessus est, perpetrato, suspendendus sit, à qua morte per Confessionis reuelationem se facile liberare possit, potius mortem subire, & totius mundi subuersionem pati debet, quam Confessionem reuelare, in hoc enim casu ius diuinum positiuum præualet iuri diuino naturali, nam Christus tanquam uerus Deus, & auctor iuris naturalis ei derogat, ut cum in eo nullum obliget secretum iure naturæ, obliget, secretum Confessionis; quod est etiam conforme iuri naturæ, nõ conseruatio in Ecclesia sacramenti pœnitentiæ est bonum uniuersale, quod alijs temporalibus præualet. Et si Episcopus in Confessione nouit aliquem sibi subditum, qui ordinari petit, et se paganum, & minime baptizatum, & Parochus eos, qui matrimonio iungi uolunt esse affines, & ex alterius Confessione aliquem fidei confiteri uidet, non possunt Confessionem reuelare, sed si alia via eos impedire non possunt, Episcopus ordinare, Parochus coniungere, & Confessor absoluere tenentur, Imo Confessor

ffessor de his, quæ in Confessione audiuit, non potest cum ipso met pœnitente extra Confessionem, uel cum alio pœnitente in Confessione loqui, qua in re uigilent, qui Confessiones audiunt uiri, & uxoris, patris, & filiorum, domini & serui.

Quod si Confessor de his, quæ in Confessione audiuit interrogetur, & ei iuramento præstito sub pœna mortis, & excommunicationis, etiam à Summo Pontifice, ut ea reuelet præcipiatur, potius debet mortem subire; imo de eo, quod in Confessione audiuit, securè dicere potest, & iurare se nescire, & se non audiuisse, quia nescit ut homo, sed ut dei minister, & caueat ne tacendo, uel in responsione titubando, illam uirtualiter reuelet, & si ulterius interrogetur an sciat, ut Confessor, liberè dicat se nescire. s. ut dicat, quia etiam si sciat, ut Confessor, non tamen, ut illi dicat, & si interrogans replicet, Scis ne, ut Confessor, ut mihi non dicas, & faciat quot reflexiones uoluerit, potest liberè dicere, & iurare se nescire, quicquid dicat Sotus, quia nõ est periurium, cum enim non teneatur ei respondere ad rem, semper ad omnes suas reflexiones, altera verè superaddi potest. s. nescio etiam hoc modo, ut tibi dicam, non enim debet cum interrogatur an sciat, ut Confessor, & ut deus, increpatione responsionem subterfugere, ut uoluit Sotus, quia uirtualiter affirmaret, sed audacter neget, & postea Christiana libertate grauer eum reprehendat, de sua sacrilega temeritate, & interrogatione; De publicis etiam concubinarijs, & usurarijs non potest Confessor dicere eos peccata illa sibi esse Confessos, nam licet illa peccata sint notoria, tamen quæ tenus in Confessione sunt dicta, de eis loqui non licet, sed interrogatus an illos absoluerit, respondeat se suo officio functum fuisse, & si illos ad Communionem accedentes uiderit, caueat ne aliquid dicat, quod Confessionis reuelationem significet, ut eos non fuisse absolutos; sed eis Sacramentum Eucharistiæ denegare poterit dicendo, isti quantum apparet hucusq; in peccato publico permanent; & propterea quousq; etiã cõset eorum emendatio Eucharistiæ Sacramētū eis ministrari nõ debet. Si occurrit in Confessione casus de quo Confessarius dubitet, quid ei faciendum sit, & uelit peritiorem consulere, non statim eat relicto pœnitente, qui eum expectet; & ita consilium perat, quod non possit deueniri in cognitionem pœnitentis, & si ille à quo uult consilium petere, scit illum ei esse tunc confessum, alium expectet diem, quia esset tacita Confessionis reuelatio. Et sciat Confessor, quod si dubitaretur an alicuius Confessionem reuelauerit, ei incumbit onus probandi, quod id alia via

sciuerit. Plura de sigillo Confessionis dici possent, quæ sciens prætermitto.

De quibusdam notandis à Confessarijs dum Confessiones audiunt; & quam fugienda sit ab eis suarum filiarum spiritualium familiaritas.

Cap. XXXI.

Multa sunt Confessori notanda in administratione huius Sacramenti, & pauca, eaq; præcipua hoc loco adducemus. Pœnitente ante eum decenter constituto, & hilari vultu suscepto, si illum non satis nouit, ante Confessionem aliqua ab illo petere debet, quibus illius dispositionem cognoscat. Primum an sit sibi subditus, & si nō est, an habeat facultatē confitendi cuicumque, ut sciat an illum absoluere possit. 2. interroget de illius statu, conditione, & officio, ut ex proprijs cū eo procedat. 3. de tēpore à quo non est Confessus, & an sit cōfessus habenti iurisdictionē super eum. 4. an eum conscientia remordeat de aliqua negligentia, uel culpa in præcedēti seu præcedentibus Confessionibus cōmissa, ut sciat an sit reiteranda præcedens Confessio. 5. an fecerit ea, quæ sibi in alia Cōfessione iniuncta fuerunt; & si aliqua sibi adhuc peragenda esse dicat, petat quæ nā illa sint, & quæ fuerit causa tantæ negligentia, si enim hæc ad ammouendas peccandi occasiones, uel ad restitutionē pertinent, & commodè ab ipso fieri potuerunt, & possunt, dimittendus est donec illa perficiat, & eo minus ei credēdū est, quo pluries id Confessori promisit, quo casu Confessor multis eius promissionibus respondeat, q̄ illi benè credit, sed quia ipse est huius Sacramenti minister, non potest sine maximo Sacrilegio absolutionis beneficium impendere nisi ei, qui Ecclesiæ iudicio sufficiēter dispositus iudicatur, talē autē Ecclesia nō iudicat illū, qui cū alijs Confessori promiserit statum peccādi relinquere, & alteri satisfacere, absolutione obtenta nihil amplius de eo cogitauit; & quāuis tunc uerè eum pœniteret, & ex animo proponeret se omnia facturū, nihilominus hoc etiā ab eo exigit Ecclesia, sic magis eius salutē cōsulens. 6. an se ad illam Confessionē præparauerit examinando conscientia suam, si dicat se minime paratum esse, & uerisimile est, quod post redibit paratior, dimittendus est, ut redeat conscientia discussa, at si mors uel phrenesis immineret, uel creditur, q̄ dimissus nō redibit, uel si dicit aliquo

quo modo, licet obiter satis, se conscientiam suam discussisse, monendus erit, ut in posterum diligentius se præparet, & ut quod recordatur omni cum humilitate, & peccatorum displicentia sincerè dicat, idem faciendū est si reiteranda sit præcedens Confessio. 7. an sit in aliquo peccato, quod relinquere nolit, qualis est vsura, concubinatus, odium, habere beneficia incompatibilia sine sufficienti dispensatione, nolle residere, nolle incedere in habitum, & tonsuram, & huiusmodi; si enim admonitus, & persuasus non uult peccatum relinquere, dimittendus est, ne ipse postea de Sacerdote conqueratur, quia cum uiderit eum non esse absoluumendum uoluit omnia eius peccata audire, at si hoc periculum non timetur, & occupationes non vrgent, pius est eum audire, si forte deus misereatur, eius cor mutando in cōfessionis decursu. 8. an habeat aliquem casum reseruatū, uel aliqua detineatur excōmunicatione, à qua illum absoluere non possit, ut ad Superiorem remittat, uel ipse ab eo facultatem absoluendi obtineat. Circa quæ notandum est (ut tollatur scrupulus quem inijcit Nauarrus) quod Confessor omnia, quæ sic interrogando nouit, tenetur seruare sub sigillo Confessionis, etiam si absolutionis beneficium non impendat, & contra Nauarri scrupulum facit c. quod quidam ext. de pœn. & rem. ubi dicitur audiendam esse cōfessionē illorum, qui asserunt se à criminibus abstinere nō posse, non ut absoluantur, sed ut consilijs, & admonitionibus iuuentur.

His præmissis prout oportere iudicabit, Confessor pœnitentem admoneat, ut omnia sua peccata, quorum memoriā habet, sincerè, & fideliter dicat, nihil præ uerecūdia relinquens, quod mortale peccatū esse sciat, uel dubitet. Quod si pœnitens malit interrogari, illum hortetur, ut prius dicat, quod meminit, eo modo quo potest, licet inordinatè, & confusè, dicitur enim hoc Sacramentum Confessio, & non interrogatio, quia ille, qui peccauit, se accusando, sua peccata Sacerdoti manifestare debet, ut ab eo absolutionem obtineat, cuius proprium officium est pœnitentem audire, & non interrogare, nisi ubi uiderit ob pœnitentis ignorantiam Confessionem non esse integram; hoc enim differt sacramentale iudicium à forensi, & criminali, quod cum ad punitionem procedat, iudex reum interrogationibus examinare, & per uim coactiuam ueritatem ab eo extorquere debet.

Et dum pœnitens sua peccata dicit, illum pro libito suo quantumcumque rudi, & crassa minerua, & sine ordine dicere patiat, nec interrompat (nisi forte uideretur obiter monendus, ne aliquam personam nominet, uel ne dicat superflua, & ad rem nō

Nauar. in
man. c. 10.
nu. 3.

pertinentia, uel aliquid huiusmodi, quod non impediatur confitentis cursum, sed potius dirigat si in eo erraret) sed illum attentè audiat, & diligenter consideret quibus peccatis magis implicatus existat, & de quibus eum postea interrogare debeat. Caueat etiam ne si aliquod grauè, & enormè peccatum ab ipso audierit, aliqua signa admirationis abominationis, aut pauoris ostendat, sed ac si nihil intellexisset illum audiat, & usque ad finem Confessionis dissimulet, cum peccatorum grauitas, & enormitas illi ostendenda erit.

Postquam pœnitens dixit, quæ illi memoriæ occurrerunt, si Confessor uiderit eum omnia dixisse, quæ necessariò dici debebant, non est, quod eum interroget, at si uiderit eum non perfectè fuisse confessum, cum circumstantias, & alia peccata omiserit, illum interrogare tenetur, & in interrogationibus habenda est ratio pœnitentium, ut interrogentur ab eis, quæ debent, & iuxta eorum Confessionem auditam necessaria uidentur, & non Confessionalium, quæ vulgo circumferuntur, in quibus est maximus interrogationum aceruus, quod ideo dixi, quia aliqui Sacerdotes ad propriam memoriam, & eruditionem, ne dicam in scitiam commendandam nullam præmittunt, & de omnibus peccatis, quæ committi possunt, pœnitentes omnes interrogat, atque adeo in hac exacta interrogatione sunt occupati, ut parum curent de pœnitentium contritione, & proposito relinquendi peccata; qua de re nullum eis uerbum faciunt, uel quia sunt interrogando defessi, uel quia muneri suo se satisfecisse putant, exacta omnium peccatorum interrogatione.

Debet autem Confessor in suis interrogationibus nouem obseruare. Primum, ut simpliciter, & non conditionatè interroget, ut scilicet petat an fecerit hoc uel illud, & non casu, quod hoc, aut hoc peccatum feceris, non ne dicis tuam culpam? nam ad has conditionatas interrogationes debet affirmatiuè respondere, & non confitetur se illa peccata fecisse, aut non fecisse, & confessiones sic factæ non fuerunt validæ, & sunt reiterandæ. Secundum, ne uana, inutilia, & ad Confessionem minimè pertinentia interroget, non nomen pœnitentis, non ubi habitat, non socios criminum. Tertium, ut non interroget pluries de eadem re; neque de his, quæ pœnitens per se dixit, nisi propter aliquam circumstantiam id sit necessarium, & tunc ita interroget, ut pœnitens intelligat non idem, quod dixit, sed aliquid aliud peti. Quartum, ut à pœnitente interroget de peccatis, quæ solent esse communia hominibus illius conditionis,

non

non enim omnes interrogandi sunt de omnibus peccatis. Quintum, ut non fiat explicita interrogatio nisi de illis peccatis, quæ omnibus manifesta sunt; de alijs autem adinventionibus, ita debet à longe interrogare, ut peccator si fecit dicat, si non fecit, & subtilia illa peccata non nouit, non illa discat. Sextum, ne nimis descendat in peccatis carnalibus ad particulares circumstantias ne se ipsum, uel pœnitentem in aliquam, temptationem, & peccatum inducat, & quando audit confessiones uirginum, & puellarum, à longe interroget de uanis cogitationibus, an frequentent fenestras, & si puras illas inuenit, non descendat ad magis particularia, ne illas doceat, & laqueum illis iniiciat. Septimum est, ut ordinatè interroget, sumpto initio à decem præceptis decalogi, quod si timetur pœnitentis mors, phrenesis, uel linguæ impedimentum, tunc summus ordo est, non seruare alium ordinem, quam illum, quem discretio dictauerit, ut prius grauiora, & illa, quæ magis infirmi conscientiam grauare uidentur interroget. de numero autem peccatorum ita interrogare debet, ut subtili computatione pœnitenti fastidium non generet, satis enim est, ut plus minus secundum existimationem suam quisque quoties peccauit dicat. Octauum, ut possit etiam melius pœnitentem iuuare, interroget etiam de bonis operibus quibus est deditus, quomodo tempus dispenset, quas orationes facit, an sæpe confiteatur, ut sic illum doceat non solum declinare à malo, sed etiam facere bonum. Tandem nono, illum interroget an aliquid aliud habeat, quod suam conscientiam grauet. Dum autem pœnitens, uel per se, uel interrogatus peccata dicit, Confessarius non debet illius peccata aggrauare, nec reprehensionibus eum deterrere, præsertim si huiusmodi sit (quales, ut plurimum sunt iuuenes, & mulieres) de quo dubitetur ne aliquid propter timorem, uel uerecundiam reticeat, sed illi potius compatiatur eumque benignè moneat, ut cum fiducia, & sincerè omnia sua peccata dicat, & illi significet sigillum Confessionis, & quàm graue sacrilegium esset aliquod peccatum scièter omittere, quibus omnibus dictis, illi arguat, hortetur, put expedire iudicauerit.

Est tandem hoc loco Confessoribus diligenter notandum, ne mulieres, quæ Confessiones frequentant, diù in Confessionibus detineant, sed solum quantum ad Confessionem satisfacta est, & illas doceat, & admoneat, quod non memoriæ mandata, sed ea solum peccata, quæ ab vltima Confessione fecerunt, relictis circumstantijs non necessarijs dicere debent, est enim

scandalum uidere, quod mulieres, quæ ferè quotidie confitentur, per integram ferè horam, semper manent ad pedes Confessoris, quod non est simpliciter passium, cum enim Confessio debeat esse pura, & simplex, non est uerisimile, quod illa mulier quæ quotidie, uel singulis diebus festis confitetur, tam multa commiserit, ut semper ita immorari debeat, quod sufficeret ad integram totius uitæ Confessionem faciendam. Scio, quod consilijs, & hortationibus adiuuantur; sed non semper sunt nutriendæ lacte, & erga illas Confessarij seueriores esse debent. Et si Christus dixit discipulis suis. *Si ego non abiero Paraclitus non ueniet ad vos*, significans iuxta Aug. & Greg. quod debebant à sensibili conuersatione Christi separari, quæ quamuis esset sanctissima, & utilissima, tamè iam in spiritu perfectos, oportebat, quod sensibile erat, ad spiritum conuertere, multo magis debent cauere Confessarij, ne illis mulieribus quarum Confessiones audiunt, etiam in ipsismet Confessionibus, se familiares exhibeant. Licet aliqua ex S. Th. opusc. 64. breuiter adducere, Nouerint inquit spirituales, quod licet carnalis affectio sit omnibus periculosa, & damnosa, eis tamen perniciosa est magis, maxime quando cõuersantur cum persona, quæ spiritualis uideatur, nam quãuis eorum principium uideatur esse purum, frequens tamen familiaritas domesticum est periculum, delectabile detrimentum, & malum occultum, bono colore depictum; quæ quidem familiaritas quanto plus crescit, tanto plus infirmatur principale motuum, & utriusque puritas maculatur; sicque spiritualis deuotio paulatim conuertitur in corporalem, & carnalem, & ipsorum mentes, quæ solebant in oratione cum Deo absque intermedio loqui, nunc inter se, & Deum, alter ponit alterius corporalem effigiem, & cum proprium errorem percipere, & emendare deberent, in ipsius potius nutrimento erroris, totum illud iudicant ex maxima charitate procedere, cuius merito (puto) & sibi inuicem mentientes referunt, quod in oratione unus alteri præsentatur magis eis delectabile, ac si pro se inuicem orare cogantur, gratia, & uirtute diuina, & sic sensualem simpliciter consolationem affirmant esse spirituales gratiam, & diuinam. Et paulo inferius, quod ille calor ignitus, quem in oratione sentiunt, sit à sagittario illatus, & non à Spiritu sancto immixtus, probat duplici signo, Primum quia deliberant se tanquam spiritualiter unitos posse securius, ac prolixius simul loqui, atque in hoc tempus nõ perdere, sed lucrari; proinde modos insolitos, & cautelas mirabiles adinueniunt, quibus procurant simul colloqui, & frequenter,

Sc

Secundum, quod non nisi mora serotina, aut alia ineuitabili causa ab inuicem discedere possunt, & tunc inuitè, & tristes discedunt. & post multa subiungit ex Hieronimo, Fœminam, quam uides bene conuersantem mente dilige, non corporali frequentia. Si mulier potuit vincere eum, qui iam erat in paradiso, non est mirum si eos impediatur, qui nondum ad paradysum peruenierunt. Ne in præterita castitate confidas, quia nec tu Sansone fortior, nec Salomone sapientior. Si fortè dicas, iam corpus mortuum est, dico tibi, quoniam diabolus uiuit, cuius flatus prunas extinguit, & ardere facit, Ex Augustino, Sermo. breuis, & rigidus cū mulieribus est habendus, nec tamen quia Sanctiores fuerint ideo minus cauendæ, quo enim sanctiores fuerint, eo magis alliciunt, & sub prætextu blandi sermonis, immiscet se uiscus impijssimæ libidinis, crede mihi Episcopus sum, Episcopo loquor, non mentior. Ex Bernardo Quotidie conuersaris cum muliere, & continentis vis putari? Esto quod sis, maculam tamen suspicionis portas, scandalum mihi es; tolle materiam, & causam scandali, quia ue homini illi per quem scandalum uenit. Hæc S. Tho. Ex innumeris, duo solum adducemus exempla, alterum habetur in uita S. Vincentij, quem mulier nobilitate generis clara, ardentè amauit, & singulis diebus sub religionis, & deuotionis specie frequentabat loca in quibus eum uidere, aut colloqui posset, tandè post annum illa se infirmam, & grauibus torqueri doloribus simulauit, & in lecto iacens, uocatur S. Vincentius, qui illius Confessionem audiat, & omnibus ex more exclusis, mulier linteum quo tegebatur amouit, & se totam nudam exhibuit, sancto que uiro significauit suæ ægritudinis causam, & quare illum uocare iusserit, qui uidens, quod admonitionibus, & repræhensionibus parum proficeret, discessit; illa indignata, uoluit contra S. Virum clamare, & dicere, quod eam opprimere uoluisset, sed Dei prouidentia statim, atque os aperuit, diabolus eius corpus grauissimè uexare cepit, & dæmon adiuratus respondit, se ab illo corpore expelli non posse, nisi ab eo, qui in medio ignis positus uri non potuit, uocatus S. Vincentius, dæmon ululatum teterrimum emittens, en adest (inquit) uir ille, qui in medio ignis non est æstuat, & discessit. Simile quid, legitur de S. Bernardino quem Matriona sub specie religionis carnaliter amabat, & propter illud fratribus eiusdem ordinis S. Francisci magnum charitatis feruorem ostendebat, & cum ille ostiatim, ex more mendicaret panem, mulier quæ tunc data opera erat sola, iussit eum ascendere, cui dixit, si noluerit ei assentiri, se clamaturam, & dictu-

Aa 4 ram,

ram, quod uim ei ipse inferre uoluerit; ille autem se deo commendans, hoc ei Deus suggessit consilium, ut diceret, quod si uellet, uestibus se nudaret, quod statim fecit, & ille accepto flagello, quod clam secum portabat, eam egregie cecidit, donec omnis illa tentatio euanesceret. Et ne viri religiosi de se præsumant tanquam constantiores, alterum exemplum sit, quod habetur in libro apud de quodam sacerdote canonico, & curato, qui à pueritia caste, & semper in mira abstinentia, usque ad senectutem sanctissimè uixit, & exemplo, & prædicatione, multos ad Deum conuertit: quædam uirgo sexagenaria illius cilicium mundare, & lauare solebat, & uiri fetore quem cilicium redolebat excitata, cum sub specie charitatis familiares essent, in ipsa senectute uirginitatem amiserunt, sed mulier pœnituit, & Sacerdos in luxuriæ uitio permansit. Inuitis Patrum, in uita S. Abrahæ hæremitæ, cuius neptis sanctissimè viginti annis in cellula propè ipsum clausa uixit in hæremo, habetur de monacho, qui sub specie edificationis, sæpe ad Sanctum uirum accedebat, animo tamen uidentis eius neptem, & tandem post annum peccauerunt; quæ omnia ad nostram correctionem scripta sunt. & illi facilè cadunt, qui multum de se præsumunt, & qui est certus de sua bona intentione, non est certus de bona intentione alterius, & si etiam esset certus, Maculam (inquit S. Bernardus) suspicionis portas, scandalum mihi es, tolle materiam, & causam scandali, quia ne homini illi per quem scandalum uenit.

Quibus sit deneganda absolutio, quæ sit illa peccandi occasio quam nisi pœnitens relinquat, non est ei danda absolutio, quando sit imponenda pœnitentia, & quomodo sit dimittendus pœnitens.

Ca. XXXII.

CAUEAT Confessarius ne impœnitentem absoluat, illi uerè sunt impœnitentes, qui aliquod peccatū, uel propinquā peccādi occasionē relinquere nolunt, licet ostendant signa doloris, & cum lachrymis absolutionē petant. Sed difficile est cognoscere, quæ nā sit illa peccandi occasio, quam nisi pœnitens relinquat, non est illi dāda absolutio. Et cum S. Greg. c. Negocium de pœnitentia d. 5. possumus definire, ut sit illa, quæ aut uix, aut nullatenus possumus uti sine peccato, ubi duplex di-

stin-

stinguitur proxima peccandi occasio, una quæ ex se est peccatū, & sine peccato esse non potest, & nisi pœnitens hanc effectualiter relinquat non est absoluendus, ut meretricium, necromātia, ars uisuraria, & huiusmodi; altera est quæ ex se non est peccatū, & sine peccato exerceri, & uti potest, sed raro, dicimus, sed raro, quia in qualibet re, etiā bona, & sãcta possumus peccare, ea abutēdo, sed loquimur de illis exercitijs, & occasionibus, quæ raro sunt sine peccato mortali, ut militia, & cohabitatio iuuenis cum puella & huiusmodi. Et pro multorū casuū resolutione sequentes ponimus conclusiones, & Prima sit, ex hoc, quod pœnitens, aut Cōfessarius credunt pœnitentē aliquando in suo exercitio peccaturū mortaliter, nō teneretur pœnitēs relinquere suū exercitiū, & sua negocia, ex se licita, nec est ei denegāda absolutio, si est cōtritus, & proponit se dei gratia daturū operā fideliter, & sine peccato mortali, sua officia, & exercitia facturū. Et probatur primo, quia aliās ferè omnes negociatores, & mercatores, imo etiam iudices seculares, & etiā Ecclesiastici, & Prælati, deberent relinquere sua officia. 2. quia ad absolutionē sufficit firmū propositū cauendi peccatū mortale, & nō credulitas, q̄ nūquā cōmittetur peccatū mortale, iuxta Innoc. receptū in c. Omnis de pœn. & remis. quia sicut debemus sperare, & confidere in gratia Dei, ita debemus timere de nostra infirmitate, & non timere, est superbia.

Prima cōclusio.

Secunda Conclusio illa occasio peccādi, quæ ex se est peccatū mortale, est omnino relinquenda (ut diximus) ut meretricium, fœneratio, quia in illa perseuerans est in statu peccati mortalis, & tanquam impœnitens non est capax absolutionis.

Secunda conclusio.

Tertia Conclusio. Illa peccandi occasio, quæ ex se nō est peccatū mortale, sed attentis particularibus cōditionibus, & circūstātijs particularis personæ, raro est sine peccato mortali. Si ratione scandali ipsa occasio est peccatū mortale, omnino est relinquenda si nō est in se rōne scādali peccatū mortale, sed sæpe est cū peccato mortali, est etiā relinquenda si pōt sine magno dāno relinquere, & pœnitēs potēs illā sine magno dāno relinquere, & nolēs, quantumcūq; uideatur contritus, nō est absoluendus: si autē non pōt illā sine graui dāno relinquere, & uidetur cōtritus cū firmo proposito abstinēdi à peccato, licet medicinaliter possit aliquādo cū expedire uidebitur, absolutio differri, debet ei dari absolutio, et si illā occasionē nō relinquat, & hoc nō solū semel, aut septies, sed usq; septuagies septies, id est, quotiescumq; ad Confessionē cōtritus cū firmo proposito abstinēdi à peccato mortali accedit, & durāte causa, quæ illum excusat, ne occasionem illam relinquat.

Tertia cōclusio.

Quæ

Syl.V. C5
cubinatus

Quæ conclusio habet tres partes, quæ probatur, & exemplis explicantur, Prima est de occasione, quæ ratione scandali est in se peccatum mortale, & probatur per secundam conclusionem, & exemplum sit de publico concubinario, & non solum de publico, sed etiam de illo, secundum Sylu. qui ut talis ab aliquibus habetur, iste nisi concubinam dimittat, non est abtoluendus, quia est talis peccandi occasio, quæ in se est peccatum mortale ob scâdalum, quod scientibus præbet. Secunda est de occasione, quæ facile etiam sine temporali incommodo potest relinqui, & probatur, quia licet ista occasio non sit in se, nec ex natura sua, nec ratione scandali peccatum mortale, est tamen propinqua occasio peccati mortalis, quæ cum sine temporali incommodo possit relinqui, si nõ relinquitur, amatur ipsa occasio, & qui amat periculû peribit in illo Eccl. 3. Exemplum sit de domino, qui peccauit cû ancilla, & peccatum est occultum, qui sine scandalo, & damno ancillam dimittere potest, prudens Confessor, si uideret eum in illo peccato diu perseuerasse, probabiliter credit, quod post Confessionem reuertetur in id ipsum, & propterea illi iniungit, ut concubinam dimittat, at si uidet, quod post peccatum commissum pœnituerunt. & quod per multum temporis sine peccato uixerunt, probabiliter credit, quod Dei gratia sic etiam sint in posterum victuri, & considerans viri pœnitentiam, & maiores peccandi occasiones quas habebit ancilla dimissa, & quod sine scandalo simul commoratur, illum absoluit, sequenti autem Confessione si inuenit, quod iterum cum illa peccauit, & quod illa est ei occasio peccandi, iniungit ei, ut illam dimittat, & si non uult dimittere, illum non absoluit. Tertia pars est de occasione, quæ sine graui damno relinqui non potest, de qua dicitur, quod contritus cum firmo proposito relinquendi peccatum potest absolui absque eo, quod illam relinquat, & hoc toties quoties sic dispositus ad confessionem accedit, & probatur ex Nau. 1. quia cû ista circumstantia in se non sit peccatum, nec ex natura sua, nec ratione scandali, non expedit pœnitentem nimis adstringere, qui enim uehementer emungit, elicit sanguinem. Prou. 3. Secundo, quia ad absoluendum non est necessarium credere, quod pœnitens in posterum non peccabit, sed sufficit uera pœnitentia præteritorum peccatorum, cum firmo proposito in futurum nõ peccandi, & quod si peccandi occasionem non relinquit, cum in se non sit mala, quod sit notabilis causa illam non relinquendi, ita tamen quod proponat adiuuante Deo ob illã nõ peccare. Ex quo infert Nauarrus, quod benè faciunt Confessarij absoluendo mul-

Nauar. in
Man.ca. 3.
nu. 5. E.

tos

tos adolescentes pœnitentes, qui uersantur inter mulieres, emendo, uendendo, laborando, & conuersando absque cohabitatione illarum in eadem domo, licet non statuunt abstinere se ab occasione peccandi, quam id ipsis præbet, quamuis sæpius peccent uoluntate, uerbis, actibus impudicis, & etiam copula, quia occasio, quæ ex hoc præbetur ad peccandum non est ex se peccatum mortale, neque talis, ut ferè semper faciat peccare mortaliter eos, qui ea utuntur. Et quod potest absolui hospita, quæ hospites excipit, & quoties certum quendam excipit, habet rem occulte cum illo, modo statuat, & polliceatur nunquam in posterum se recepturam eum, & si absque magno detrimento, & scandalo non possit eum ab hospicio prohibere, modo proponat ac promittat nunquam se solam cum eo solo in aliquo cubiculo separato uersaturam, & dicturam ei ex animo se pœnituisse, & iam confessam fuisse, Et quod possunt absolui sine separatione, cognatæ, ancillæ, ac famulæ quæ rem habuerunt cum suis consanguineis, dominis, uel heris, in quorum domo degunt, si sint contritæ, & si adest notabilis causa ob quam non separentur, At si Confessarius cerneret, quod cum idem in præcedentibus Confessionibus promiserint nulla emendatio, nec eius inchoatio existit, possit absolutionem differre, & illis, quæ facilius possunt separari, ut sunt ancillæ, & cognatæ solutæ, potest etiam iniungere, ut dicant personis, cum quibus degunt, & peccant, sibi denegari absolutionem nisi separentur, & illos uehementer per Deum orent, ut causam inueniant qua ab ipsis honestè separentur, aliàs Confessario obedient, & discedent, quod si separari non possunt, commendetur Deo, & si uidentur contritæ, & habere firmum propositum cauendi peccata, absoluantur.

Quamuis pœnitentia possit iniungi post datam absolutionem, melius tamen est quando non satis cognoscitur pœnitens, ante absolutionem pœnitentiam dare, & restitutionem, & remotionem occasionis peccandi præcipere, Et pœnitentia non solum sit satisfactoria, sed sit etiam medicinalis iuxta qualitatem morbi. Admoneat Confessarius pœnitentem, quod pœnitentia, quam ei imponit non est sufficiens ad delendam omnem pœnam peccatis suis debitam, & propterea alia etiam satisfactoria opera spontè assummat, & quod pœnitentiam iniunctam faciat in statu gratiæ, nam si illam facit in peccato mortali, satisfaciet quidem præcepto Confessoris, sed non satisfaciet Deo, quia esset opus mortuum, & non deberetur ei

re-

remissio pœnæ purgatorij. Hortetur tandem pœnitentem ad bona opera, & maximè ad Sacramentorum frequentationem, & quod per contritionem statim conuertatur ad Deum quando aduertit se peccasse mortaliter, & quotidie mane quando surgit, & noctu quando it cubitum seipsum toto corde Deo offerrat, & commender, ut sic etiam sit semper paratus, quia nescit, qua hora uenturus sit Dominus eius.

SECVN-

SECUNDAE PARTIS
DE OFFICIO
SACERDOTIS.

LIBER TERTIVS.

DE PRÆAMBVLIS AD PRÆCEPTA,
De Primo Charitatis præcepto, & de tribus prioribus tabulæ Decalogi, & Quinque Ecclesiæ Præceptis.

De Præambulis ad Præcepta.

In quibus differant peccatum mortale, & ueniale, & an ueniale possit fieri mortale, & è contra mortale ueniale.

Cap. I.

GENDV M nunc est de peccatis actualibus, & maximè mortalibus, de quibus debet esse Confessio. Inter peccatum mortale, & ueniale hæc præcipua constituitur differentia, ex qua aliæ oriuntur, quòd mortale est contra legem Dei, ueniale uerò non est cõtra legem, sed præter legem; quam differentiam aliqui non admittunt, quia omne peccatum est contra dei uoluntatem, & legem; quòd nos quidem concedimus, nam eius uoluntas est Sancta, & lex immaculata; sed cum Deus omne peccatum prohibeat tanquam uoluntati suæ contrarium, compatiens tamen nostræ infirmitati, non eodem modo prohibet omnia peccata, omnia quidem prohibet, & tanquam mala, & prohibita puniunt, sed non propter omnia nobis suam denegat gratiam, aliqua igitur ita prohibet, ut salua eius amicitia, & gratia committi non possint, alia uerò omnia, prohibet quidem, sed non cum tanto rigore, & ista sunt uenialia, quæ sunt contra uoluntatem, & legem dei prohibentem omne peccatum, sed non sunt cõtra illam legem,

differentiæ inter mortale, & ueniale

legem, sed præter, quæ munita est ammissione gratiæ, & æternitate pœnæ. Ex qua oriuntur alię differentiæ inter peccatum ueniale, & mortale; & secunda sit, quia ueniale non tollit, nec minuit charitatem, licet diminuat eius feruorem, tertia, ueniali per se debetur pœna temporalis, & non æterna. quarta, existenti in gratia potest remitti unum ueniale sine alio. quinta, uenialia non sunt necessariò confitenda, sed faciliè alijs etiam medijs remittuntur, ut aqua benedicta, sacerdotali benedictione, peccatoris tonsione, & huiusmodi, & dicuntur uenialia, quia sunt uenia digna, nõ ut peccata, quia ut talia eis debetur pœna, sed quia non peruenerunt ad gradum peccati mortalis, non priuant gratia Dei, nec eis debetur pœna æterna. At peccatum mortale tollit gratiam, charitatem extinguit, & peccantẽ dei inimicum constituit, ex quo alij pestiferi eius sequuntur effectus, nam in anima causat maculam, qua deformis, & deo, & sanctis omnibus, odibilis redditur, mortificat omnia bona opera in charitate facta, omnia bona opera, quæ in peccato fiunt, mortua reddit, & si sint talia, quę ministrantem, seu suscipientem in gratia, seu saltẽ attritum requirant, ut sunt Sacramenta, mortifera efficit, quia mortaliter peccatur, priuat participatione bonorum omnium, quæ in uniuersa fiunt Ecclesia, & singulis in gratia existentibus, ut uiuis membris huius corporis mystici communicantur, iuxta illud psalmi, *Particeps ego sum omnium timentium te*, alios multos effectus facit, quos ne digrediamur, relinquimus.

Quid sit peccatum mortale.

Peccati mortalis duæ præcipuæ assignantur definitiones, Prima est Ambrosij. Peccatum est diuinæ legis præuaricatio, & cœlestium inobedientia mandatorum. Secunda est Augustini, Peccatum est dictum, aut factum, aut concupitum, cõtra legem dei, Prima solam rationem formalem peccati mortalis explicat. Secunda, & rationem formalem, & quibus modis fiat, nam omisio ad ista reducitur. Vbi notandum est, quod non solum est peccatum mortale quando directè, & immediatè fit contra præceptum Dei, sed etiam quando fit contra præcepta diuina positua, & contra præcepta Superiorum, si superiorum præcepta sint iusta, promulgata, recepta, & non derogata, & superiores ad peccatum mortale transgressores obligare intendebant. & quomodo hoc cognoscatur dicemus inferius.

An mortale possit fieri ueniale, & cõtra, & quomodo.

Quando quæritur an peccatum ueniale possit effici mortale, & cõtra mortale ueniale, dupliciter id potest intelligi; Primo, ex ratione obiecti, uel ex genere suo, & sic est impossibile, nam mortale est contra legem Dei, & ueniale non est contra legem, sed

sed præter legem, & per ueniale non auertimur ab ultimo fine, sicut per mortale. 2. ex dispositione agentis, & sic non est incõueniens, quia actus humani non solum recipiunt bonitatem, & malitiam ex obiecto, sed etiam ex dispositione, & intentione agentis, & hac ratione ueniale potest effici mortale, & cõtra, differenter tamen, nam ueniale potest fieri mortale ratione mortalis intentionis, non sic autem mortale efficitur ueniale ratione uenialis intentionis, nam bonum per malam intentionẽ efficitur malum, & malum per peiorem intentionem efficitur peius, at malum per bonam intentionem non efficitur bonum, non enim sunt facienda mala, ut inde eueniant bona.

Peccatum ex se ueniale, imo etiam bonum opus quinque de causis potest fieri mortale. Prima si fiat ob finem mortalem. Secunda, si fiat contra conscientiam erroneam, dicentem id esse mortale, uel de eo dubitantem, & non sufficit conscientia, uel dubietas generalis, sed requiritur specialis, nam si iurisperitus dubitaret in genere, an iurisconsultus liceat die festo consulere, tamen dato casu particulari quo ei consulendum sit, crederet, quod illo die festo posset in tali casu sine peccato consilium dare, non peccaret, & cõtra si quis arbitraretur licere generaliter iuris peritis diebus festis consulere, sed dubitaret an nunc, & hic, & hoc consilium sibi liceat dare, peccaret agendo contra conscientiam. Tertia, si aliquid fiat in contemptum consilij diuini, uel regulæ, & legis, non obligantis ad mortale, nam Dei consilia licet non obligent, nisi quis se ad illa obligauerit, & multæ leges multorumque religiosorum regulæ non obligent ad mortale, non tamen debent contemni, & earum contemptus est mortale, unde si quis in contemptum status uirginitatis duceret uxorem, & si religiosus in contemptum suæ regulæ sine licentia scriberet literas, peccarent mortaliter. Quarta propter scandalum & contemptum salutis animæ proximi, aut etiam propriæ, ut exornatio mulieris, uel uiri, si credit per eam proximum mortaliter peccaturum, quamuis ex se non sit mortalis, tamen ob contemptum salutis animæ proximi efficitur mortalis, similiter etiam si mulier, ut se ornet diebus festis, non curet audire Missam. Quinta, si ultimus finis in eo constituitur, adeo quod quis paratus sit potius peccare mortaliter, quam id relinquere, & ad hoc periculum euitandum non debent fieri istæ comparationes, quæ infirmis sunt periculosæ.

Peccatum ex se mortale potest etiam aliquibus causis fieri ueniale, imo etiam, ut non sit peccatum, & hoc non ratione intentionis,

Veniale, & opus bonum quinque de causis fit mortale.

Quomodo mortale fiat ueniale.

tionis, ut diximus, sed ratione tollente causam mortalem, duo autem requiruntur ad hoc, quod peccatum sit mortale. Primum, quod sit contra præceptum. Secundum, quod deliberatè fiat. Ratione primi quatuor excusant. Primo, si præcipiens non intendit cum tanto rigore præcipere, ut obliget ad mortale. 2. etiam quando sic obligat, paruitas rei. 3. iusta causa. 4. dispensatio; Ratione secundi, quatuor etiam excusant, ignorantia. s. subreptio, paruitas iudicij, ut in semidormientibus, semiebrijs, & ualde turbatis, & uiolentia, quæ causant inuoluntarium.

*Quomodo cognoscatur legem obligare ad peccatum mortale,
& præcipuè Civilem pœnalem, & an Clerici te-
neantur ad leges Ciuiles.
Cap. I I.*

Errores
cauendi.

Non solum cauenda est hoc loco impia Valdensium, & Lutheranorum hæresis, qui dixerunt nullam esse in Ecclesia potestatem cõdendi articulos fidei, aut mõrum leges, sed cauendus est etiam error Ioannis Gersonis, qui tenet, quod nulla lex, neq; ciuilis, neq; Ecclesiastica, imo nec naturalis habet uim obligandi in conscientia ad culpam, sed sola lex diuina; humana uero intantum obligat, in quantum est illius interpres; & illius ratio est, quia sicut nemo potest conferre gratiam, nisi solus Deus, ita neque illam auferre, nec consequenter obligare ad culpam, per quam tollitur gratia. & sicut solus Deus potest infligere pœnam æternam, ita ipse solus potest obligare ad culpam cui debetur pœna æterna. Ad quam facile respõdetur, quod licet solus Deus gratiam conferat, non tamen ipse illam aufert, sed nos sceleribus nostris illam amittimus; non solum per hoc quod cõtra legem dei facimus, sed etiam, quia suis ministris non obtemperamus; ob quam etiam causam ipse æternam pœnam, ut summus omnium iudex infligit, quam homines infligere nequeunt.

Ut autem facillè cognoscamus quando leges tam Ecclesiasticas, quam Ciuiles, obligent ad mortale, aliquot adducemus conclusiones, quarum Prima sit, Leges humanæ tam Ecclesiasticæ, quam ciuiles possunt obligare, in foro conscientie sub peccato ueniali, & etiam mortali, quæ conclusio est de fide, & de legibus Ecclesie sunt apertissima Christi testimonia. Luc. 10. *Qui uos audit me audit, & qui uos spernit, me spernit.* Matt. 18. *Si Ecclesiam*

non

non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus, de legibus Principũ. Prou. 8. *Per me reges regnant, & conditores legum iusta decernunt.* Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo, quæ autem sunt à Deo ordinata sunt, itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt.* Deut. 21. iubetur lapidibus occidi filius inobediens patri, sed non minor est potestas principis in republica, quam patris familias in priuata domo, imo tanto maior, quanto maius est bonum totius communitatis, bono particulari, & domestico, quod ordinatur ad bonum totius Ciuitatis, ergo legi humanæ quandoque obediendum est sub mortali culpa, quod etiam ratione probatur, quia iure naturali in omni humana societate est necessarius suus ordo, & in omni ordine suum caput, cui reliqui subesse, & obedire tenentur. Et ita docent inter alios Abb. Innoc. Fel. Dec. Ias. & S. Tho.

Secunda Conclusio. Si legislator non intendit obligare sub peccato, illarum transgressio citra contemptum, non est peccatum, huiusmodi sunt constitutiones dominicanorum, & aliarum etiam Religionum, & multæ leges Principum, quæ obligant ad pœnam, sed non ad culpam, & ratio est, quia non operantur, & non ligant ultra intentionem legislatorum.

Tertia Conclusio. Omnis lex tã canonica, quam ciuilis, si iusta sit, recepta, & in usu, obligat ad culpã, nisi cõtrarium expræferit. Caietanus in sũma loquens de ieiunio, dicit nõ satis ei constare an lex ieiunii obliget ad mortale, quia lex id nõ explicat, ubi insinuat legẽ, quæ id nõ explicat, nõ obligare ad culpam, in quo (ut inquit Soto) grauissimè errauit, leges. n. nõquã ferri cõsueuerunt cũ tali accessorio, præcipimus sub reatu culpæ mortalis, uel uenialis, & non est specificandũ eas obligare ad culpã, quia ex natura sua sepe obligat, & propterea specificandũ est quando legislator non intendit obligare ad culpam. & probatur Conclusio, eum Soto, quia lex secum fert obedientiæ præceptum, obedientia autem per se est uirtus, & inobedientia peccatum.

Quarta Conclusio. Lex humana pœnalis, tam mista, quã pure pœnalis uel præcepti humani obligat ad peccatũ ueniale, uel mortale, nisi contrarium explicet, si fuerit iusta, hoc enim semper præsupponimus. Ista Conclusio est contra multos, quorum aliqui tenent, quod lex humana aliquid præcipiens, & pœnã addens, temporalem, non obliget transgressorem ad culpam mortalem, ita tenent Matthe. Matthesil. Capola, Decius, Lud. Gomez, Host. Ioa. And. & Iason, quos citat, sed nõ sequitur Couarruius. idẽ te-

Bb net,

Secunda
cõclusio.

Tertia cõ
clusio.

Sot. lib. 1.
de iust. &
iur. q. 6.
ar. 5.

Quarta cõ
clusio.

Nauar. in
man. c. 23
nu. 55.

net, & conatur probare Nauarrus, sed frustra. Alij moderatius loquuntur, nã Henr. de Gand. & Io. Driedo. distinguunt leges pœnales, quædã sunt, quæ præceptũ, uel prohibitionẽ explicant, quas uocat mixtas, & istas dicunt obligare ad culpã, & ad pœnã, quædã sunt, quæ nullã exprimunt, nec præceptionem, nec prohibitionem, sed tantum pœnam sub conditione, ut qui non probauerit, quod obiecerit, pœnam quã ipse intulerit patiat, Incendiarij capite puniantur, & similes, quibus nihil præcipitur, aut prohibetur, sed pœna tantum statuitur, & has uocant purẽ pœnales, & dicunt non obligare nisi ad pœnam. Sed nos generaliter dicimus omnem legem pœnalem obligare etiam ad culpam, nisi contrarium in ea exprimitur, & ita tenent Geminia. Franc. Fel. dec. Sylu. Med. Alfonso à Castro, & Sot. quos citat, & sequitur Couarru. idem etiam tenet S. Tho. Sed ante probationem est prius explicanda Cõclusio, & propterea est primo notãdũ cũ Soto, quod loquimur de lege pœnali, nã aliquando ponitur solutio pecuniaria, non per modũ pœnæ, sed per modum prætij, aut cõuentionis, quando. s. Princeps non prohibet, sed cõcedit sub prætio, ut si dicat, qui uult euehere frumentum tantum soluat, similiter, & qui uult in nemore cãdere ligna, tunc non obligat ad culpam uigore huius dispositionis, quia non intendit prohibere, sed concedere, & concedendo pecuniam colligere, sed nihilominus peccatur, quia id, est alia lege prohibitum, at si solutio pecuniaria ponatur per modum pœnæ, tunc obligat ad culpam, ut si dicat, qui eueherit frumentum, uel cãciderit ligna tali pœna puniatur. Est secundo notandum, quod in Conclusione diximus, legem humanam pœnalem obligare ad peccatum uel præcepti humani, ne quis existimet ideo obligare ad peccatum, quia præcipit, uel prohibet id, quod lege diuina, uel naturali faciẽdũ, uel omittendũ est, sed uel sua obligat, etiam si id præcipiat, quod alia lege, non est prohibitum, ut ne portentur arma, ne distrahatur frumentum, ne quis noctu sine lumine incedat. Probatur modo Conclusio. Primo, quia lex humana etiam laica, potest obligare eius transgressorem ad culpam, & simul etiam aduersus eum pœnam statuere, ut simul obliget ad culpam, & ad pœnam, cum pœna non sit contraria culpæ, ergo quando aliquid præcipit statuta pœna, obligat etiam transgressorem ad culpam, nec ualet responsio, & ratio Nauar. quod legislator obligat ad pœnam temporalem, uideatur excludere æternam, quia qui de duobus propositis alterum affirmat, alterũ negare uideatur. Ista inquam responsio nulla est, quia culpa, & pœna tẽporalis non

Couar. ir-
reg. pecca-
tũ relect.
2. §. 5.
S. Thom.
2. 2. q. 108
ar. 4.
Sot. lib. 1.
de iust. &
iure q. 6.
ar. 3.
Cõclusio
nis decla-
ratio.

Cõclusio
nis proba-
tio.

non proponuntur legislatori, ut alteram tantum eligat, nec contrariãtur, ut utramq; intẽdere nõ possit. 2. probatur, quia lex humana absolutẽ posita, sine comminatione pœnæ, obligat ad culpam, ut diximus in secunda conclusione, ergo multo magis obligat, quando apponit pœnã, probatur consequentia, quia cõminatio pœnæ non infirmat legem, sed corroborat, ut magis obseruetur, illam autem infirmaret, si liberaret à culpa, & confirmatur ex multis legibus diuinis, quibus apposita est pœna temporalis, ob quam non propterea excluditur pœna æterna. 3. quia pœna legalis, ut ipsum met nomen testatur, tantam habet connexionem cum culpa, ut sine illa non sit, nec possit dici pœna. probatur tandem 4. quia si contraria sententia esset uera, periret tota uis humanarum legum, & parum utilis esset, legislatorum cura, & diligentia, & bonis etiam, qui magis mouentur uirtutis amore, quam formidine pœnæ, aperiretur uia innumeris fraudibus contra legem, si per appositionem pœnæ liberarentur à culpa, & sic legislatores intendentes corroborare leges appositione pœnæ, contrarium effectum agerent, & illas maxime infirmarent, sublato conscientia timore.

Quinta Conclusio. Lex tam Ecclesiastica, quam ciuilis non semper obligat ad mortale; quando autem obliget ad mortale non eodem modo habetur quo ad legem Ecclesiasticam, & quo ad Ciuilem. Prima pars probatur, quia nec etiam lex naturalis, & diuina semper obligat ad mortale, nam lex naturalis præscribit nobis in cibo, & potu obseruare medium, ac regulam temperantiæ, quæ in eo consistit, ut tantum, & non ultra sumatur, quantum exigit necessitas, & utilitas corporis, & tamen eius transgressio non semper est mortale, lege etiam naturali, & diuina prohibetur omne mendacium, quod tamen sæpe est ueniale. Secunda pars probatur, quia, ut inquit Sotus inter potestatem Ecclesiasticam, & Ciuilem est notandum discrimen, nam Prælati Ecclesiastici, quia sunt iudices spiritualium, possunt leges condere non solum constituendo opera in certa specie uirtutis, aut uitij, sed etiam discernendo inter ueniale, & mortale, at seculares Principes non possunt statuere suas leges obligare ad mortale, aut ueniale ad eorum libitum, sed suis legibus constituunt opera in specie uirtutis, aut uitij, an autem transgressio, uel omissio, sit mortalis, uel uenialis, ex rerum natura sumendum est.

Ut autem cognoscamus quãdo lex obligat ad mortale, uel ueniale, dico primo, cũ Nau. quod leges tam canonicæ, quã ciuiles,

Quinta
conclusio

Sot. lib. 1.
de iust. &
iure. q. 6.
ar. 4.

Quinque
dicta.

Primum,
Nau. c. 23
nu. 49.

Quinque
dicta.

Primum.

quæ non habent uerba præceptiua, uel prohibitiua, sed solû ordi-
natiua, uel cõstitutiuua, etiã si sint imperatiui modi, qualia sunt il-
la facite, dicite, faciant, & similia, quæ iuxta communem intelli-
gentiam non significant præceptum, nec prohibitionem, nõ obli-
gant ad mortale, sed solum ad ueniale, nisi sint de materia, quæ
ex se obliget ad mortale; & huius ratio est, quia cum non præce-
perit, nec prohibuerit, uidetur auctor legis actum ex se indiffe-
rentem ita sub lege reducere, ut uoluerit transgressionem esse so-
lum ueniale, & non mortalem.

Secundũ
dictum.

Dico secundo, cum eodem Nauarro, nullum esse uerbũ latinũ,
quod solum in aliqua lege positum, ex sua propria, & primaria si-
gnificatione sufficienter significet legislatoris mentem fuisse
obligare transgressorem ad mortale, licet id possit significare
ex accommodatiõne usus. Vnde huiusmodi uerba, teneatur,
debeat, obligetur, præcipimus, obligamus, uetamus, inhibe-
mus, mandamus, prohibemus, sunt generalia, & apta ad in-
ducendam obligationem ad culpam, tam mortalem, quam ue-
niale. & probatur, quia sunt multæ leges diuinæ, & natura-
les præceptiue, quæ obligant solum ad ueniale, qualis est lex
de non mentiendo iocose, de non furando minima, de non ri-
dendo immoderatè, & an Dei uoluntas fuerit obligandi nos ad
mortale, uel ueniale per suam legem in qua ponitur uerbum
præcipiens, & mandans, colligenda est ex declaratione Pro-
phetarum, Apostolorum, Summorum Pontificum, Concilio-
rum, Sanctorum, & doctorum, qui sua auctoritate, aut ra-
tionibus efficacibus illam eiusmodi esse persuadent. Et mul-
tominus eiusmodi uerba præceptiua, uel prohibitiua ex se si-
gnificant mortalem culpam, si fuerint apposta legibus Princi-
pum secularium, quia ut diximus culpa mortalis quoad eorum
leges non ex eorum intentione, sed ex re præcepta, uel prohibita
sumenda est. Ex accommodatiõne tamen usus, & ex communi
interpretatiõne Conciliorum, Pontificum, & Doctorum, omnia,
& singula uerba præceptiua, & prohibitiua, posita in lege Eccle-
siastica, nisi de contraria legislatoris intentione ex ipsa lege con-
stet, significant animũ obligandi ad mortale, per Cle. Exiui §. cũ
autem de uerb. signi. Ad cognoscendum autem quando lex obli-
get ad peccatum mortale, loquendo de lege Ecclesiastica.

Tertium
dictum.
Med. Cod
de ieiunio
q. 7.

Dico tertio cum Ioanne Medina, quod ex quatuor poterit
colligi an lex Ecclesiastica obliget ad mortale, primo recurrẽdũ
est ad intẽtionẽ legislatoris, quæ si cõstat habetur, quod quæri-
tur. Si nõ cõstat de illius intẽtionẽ. 2. recurratur ad uerba legis,
nam

nam si lex dicit præcipimus, iubemus, sub pœna inobediẽtiæ in-
iungimus, uel si habet uerba præceptiuis æquipollẽtia, ut debet,
oportet, non licet, & huiusmodi, quæ necessitatem denotent,
obligat ad mortale, nisi de contraria legislatoris intentione per
eandem legem constet, ut diximus. At si uerba sunt communia,
ut statuimus, volumus, ordinamus, tunc tertio videatur, quæ pe-
na transgressoribus apponatur, leuis ne, an notabilis, nam si tran-
sgressoribus statuitur pœna mortis, perpetui carceris, excom-
municatiõnis, suspensionis, satis notum erit, quod obligat ad
mortale, quod si nec etiam sic constat, recurrendum est quarto,
ad materiam legis, nam si est res magni momenti, ut illius omis-
sio sit ualdè periculosa, tenendum est obligare ad mortale, si
uero sit leuis, ut nullum quasi periculum sit id prætermitte-
re, obligat solum ad ueniale. At loquendo de legibus Princi-
pum secularium.

Dico quarto cum Soto. Ad cognoscendum an lex Ciuilis obli-
get ad mortale inspicienda est natura rei de qua est lex, nõ quod
res natura sua sit talis, ut seclusa lege illius omisio sit peccatum
mortale, quasi Princeps secularis non possit ui suæ legis obliga-
re ad peccatum mortale, sed uidendum est an res ex se indiffe-
rens, ut est præcepta à lege sit magni momenti propter bonum
publicum, & illius omisio ualdè periculosa, & si sit, talis obligat
ad mortale, ut si tempore famis Rex præcipiat frumentum non
asportari à regno, aut tempore instantis belli, assumi arma, sic
etiam obligant ad mortale, & ad restitutionem leges de iustis
gabellis, & oneribus soluendis. Ex grauitate autem pœnæ pro-
priè non sumitur, quod lex ciuilis obliget ad mortale, nam ali-
quando pro re leuissima imponitur grauis pœna, etiam capitis,
ut si quis occiderit saram in tali nemore, uel caperit pisces in ta-
li flumine, sed potest esse mortale ratione magni periculi cui se
homo exponit, at si sine tali periculo transrediatur, non erit pec-
catum mortale.

Dico tandem quinto cũ Nau. quod in dubio lex est potius in-
terpretanda, quod obliget ad ueniale, quã ad mortale, quia leges,
quæ rectè possunt intelligi de pœna maiori, & minori, in dubio
intelligendæ sunt de minori, c. in pœnis de reg. iur. in 6. Sed addo
cum peccatum sit fugiendum quasi à facie colubri, quo ad nos
in dubio debemus seruare legem, ac si obligaret ad mortale,
quo ad indicandum uerò de alijs, qui legem transgressi sunt, in-
terpretetur de ueniali, si autem eis consilium dandum sit, mo-
neantur, quod qui amat periculum peribit in illo.

Sexta Conclusio. Lex Ciuilibus generalis, & rationabilis, & Sacris Canonibus non cōtraria si sit fauorabilis, obligat etiam Clericos. Ista Conc. est Abb. in ca. Ecclesia sanctæ Mariæ, de Constitut. & licet sit certa, & clara, illam tamen possumus, propter quosdam clericos, qui putant Principum leges nullo modo ad eos pertinere, & quod illas sine peccato uiolare possint. Sed dubitatur, quæ lex dicatur præiudicialis Clericis, & respondetur cum Abbate, quod lex, quæ potest habere aliquod commodum, & aliquod incommodum, non potest dici præiudicialis, secus si simpliciter adfert aliquod incōmodū, unde omnes leges disponentes super contractibus, emptionis, uenditionis, locationis, & huiusmodi, si non contradicunt canonibus, & legi naturæ, sunt seruandæ etiam à personis Ecclesiasticis; si Princeps prohibet ad euitandam caritatem, frumentum ex suo Regno asportari, aut pannos prohibitos inferri, ut sic in suo Regno mercatura exerceatur, & pauperes habeant unde lucrari possint, Clerici tenentur huiusmodi leges seruare, quia sunt pro bono publico etiã clericorum, licet sit in detrimentum eorum, qui priuatum commodum præferunt uniuersali, & quorum nulla est cura pauperū. Et probatur, quia licet clerici sint exempti à Principibus secularibus, & legibus ciuilibus, tamen sunt partes Reipublicæ, & quæ pro communi bono generaliter instituta sunt, seruare tenentur, si Canonibus, & legi naturæ non contrariantur; sed petes nigore cuius auctoritatis ligentur, cum Principes seculares non habeant iurisdictionem super illos; Dico, quod Principes suis legibus ea, quæ aliàs sunt in differentia reducunt ad speciem uirtutis, uel uirtutis, & ut talia pro publico Reipublicæ bono; cuius ipsi sunt partes omnibus præcipiunt: unde iure naturæ illas seruare tenentur, quod si non seruauerint, cum seculari potestati non subdantur, à Iudice Ecclesiastico punientur, apud quem contra illos agent Ministri Principum. Probatur etiam Conclusio ex cap. primo de No. oper. nunc.

Quòd transgressio Legis, Voti, & Iuramenti in re minima non semper excuset à mortali. Cap. III.

Quòd transgressio præceptorum, uoti, & iuramenti, in re minima, quando sunt de re magna excuset à mortali est communis sententia, quod autem transgressio uoti, & iuramenti de re minima sit uenialis, tenuerunt

S. Ant.

S. Ant. Sylu. Sor. & Nau. Sed hoc secundum, cum Caiet. & Couar. credo esse falsum, & primum indiget expositione. Pro quo notandum est, quod ratio ob quam transgressio in re parua excusat à peccato mortali, sumitur tam ex parte præcipientis, seu obligantis, quam ex parte transgredientis, ex parte quidem præcipientis, quia cum ratio præcepti sit de magno, non præsumitur, quod uelit cum tanto rigore etiam obligare ad minimum, nec quis ita se astringere ad minimum, uoto, & iuramento, de magno, ex parte etiam transgredientis, quia, qui transgreditur in minimo, cum possit in magno, non præsumitur habere animum transgrediendi, unde, qui potest furari multū, & accipit solum, quid parum, & qui dicit totum officium, sed relinquit uersiculum, non peccat mortaliter. Tribus autem de causis transgressio in minima re est peccatum mortale. Prima, si intentio sit ad magnum, ut qui rem minimam furatur, quia nil aliud, quod furaretur inuenit. Secunda etiam si intentio non sit ad magnum, sed ad paruū, sed illud paruū æquualet magno, ut signo famæ detrahere, infuramentum artificii surripere, ob cuius defectum cum magno detrimento cogitur interim relinquere opus artis suæ. Tertia, si tota uis obligationis sit de paruo, ut si uotum, aut iuramentum sit de dicendo singulis diebus semel orationem Angelicam, aut Dominicam, in hoc tamen, ut diximus est inter Doctores controuersa. Sed hanc, quam sequimur sententiam, inter alios tenent Caiet. & Couarru.

Præcipua ratio tenentium contrariam sententiam est, quia modicum pro nihilo reputatur, & paruitas rei excusat à peccato mortali in omnium præceptorum materia, ergo multo magis excusabit in uoto, nam uotum est quædam lex, quæ ex hominis voluntate dimanat, quam. s. quisque sibi ponit, ergo non debet aliter obligare, quam si esset lex ab Ecclesia, uel à Deo ipso posita, imo maior uidetur necessitas legis Dei, quam uoti, sed lex, quæ suo genere obligat sub mortali, ratione leuitatis materiæ, rigorem remittit, ut eius transgressio non sit nisi uenialis, ergo etiã transgressio uoti de re leui erit uenialis. Sed ut bene inquit Caiet. illud principium malè applicatur, modicum enim tunc excusat, quando ut pars, aut quasi pars alterius consideratur, at quando secundum se sumitur, ut totum quoddam, tunc non habet rationem modici, sed totius. Pro cuius explicatione notanda est cum eodem Caiet. conuenientia, & differentia præceptorum naturalium, & diuinorum, cum præceptis etiam naturæ, & Dei, de uotis, & iuramentis seruandis: Conuenientia consistit in hoc,

Bb 4 quod

S. Ant. s. p. tit. 10. c. 4. s. 1. Sylu. v. Inramenti. 1. Sor. de iur. lib. 7. q. 2. ar. 1. & lib. 8. q. 1. ar. 7 & q. 2. ar. 3. Nauar. in man. c. 12. nu. 10. In tribus casibus est mortale.

Caiet. s. 2. q. 89. ar. 7. Couarr. lib. 1. Var. resol. c. 1. nu. 2.

Rationes contrariæ sententiæ.

Solutio contrariarum rationum.

quod si nota sint de generibus, & non de re minima, sicut natura, & dei præcepta sunt de generibus, puta de non auferendo alienum; transgressio in re notabili est peccatum mortale, quia habet rationem actus perfecti, transgressio uero minimæ partis, est peccatum ueniale, quia habet rationem actus imperfecti, ut si quis uoueret dicere die dominico psalterium, & dicendo omitteret unum uersiculum, non esset reus fracti uoti. Differentia consistit in hoc, quod præcepta naturæ, & Dei, ex se non sunt determinata uniuersaliter ad minimas res, sed ad genera rerum, & propterea in eis modicum in se, etiam si seorsum fiat, pro nihilo reputatur, ut patet de accipiente alienum pomum: at præcepta de uotis, & iuramentis seruandis, non sunt de certis, & determinatis rebus, sed de rebus, quæ à nobis uoto, & iuramento determinantur, & quæ à nobis sunt de rebus paruis in se, ad illas obligant, ut ad minimas eleemosynas, & minimas liberalitatis, charitatis, & aliarum uirtutum actiones, quia seorsum, & per se sunt promissæ, nam nostra determinatio ad hoc minimum, ut quoddam totum, illud subdit vinculo diuini præcepti, ac si præceptum de illo minimo factum esset. unde uouens dicere orationem Angelicam, aut dare numum pro eleemosyna, tenetur sub mortali. & probatur primo, quia ratio peccati mortalis non sumitur simpliciter ex paruitate, uel ex magnitudine materiæ, sed ex uis præcepti, & debiti, eiusque rationis, quæ si proprie est de re magna, uel de nocumeto notabili, transgressio in minimo censetur præter uoluntatem præcipientis, at si tota uis præcepti est de minimo, transgressio est contra intentionem præcipientis, quæ si sit obligare ad mortale, erit peccatum mortale. Sed præceptum de seruando iuramento, & uoto, obligat ad mortale, & tota eius uis reperitur in iuramento, & uoto de re minima, ergo tunc obligat ad mortale. 2. quia licet inobedientia in re minima sit uenialis, tamen si Prælatus rem minimam præcipiat alicui in uirtute sanctæ obedientiæ, significans per hoc, quod intendit obligare ad mortale, illa inobedientia est peccatum mortale, quia tota uis præcepti obedientiæ ad illam rem minimam restringitur exemplum passim apud Religiosos reperiuntur, quorum Prælati aliquando sic præcipiunt alicui, silentium, ut non egrediatur cubiculum, & huiusmodi. 3. quotiescumque præcepto apponitur poena excommunicationis, præcipiens intendit obligare ad mortale, & inobedientia est peccatum mortale, nam excommunicatio non incurritur nisi propter peccatum mortale, ut superius diximus, sed poena excommunicationis aliquando apponitur præcepto de re leui, ut contra clericos nutrientes comam, contra minian-

tes

tes Agnus dei, ergo leuitas, & paruitas rei non semper excusat ad mortali. 4. iurans soluere uisuras tenetur iuramentum seruare, c. debitores de iureiur. quauis talis solutio parum utilitatis afferat, cum statim accipiens uirtute iuramenti usuras, cogendus sit eas restituere, ubi apparet iuramentum sub poena periurij seruandum esse, etiam si eius executio sit leuissimi momenti. 5. mendacium officiosum non est nisi ueniale, sed si iuramento confirmetur, efficitur mortale, quia Deus ipsa ueritas, adducitur testis, & in confirmationem mendacij; dicent aliam esse rationem iuramenti assertorij, aliam promissorij, nam in assertorio adducitur Deus testis mendacij, sed dico, quod est etiam eadem ratio in promissorio, quia deus adducitur testis, & fideiussor cuius tanta est uis, ut obliget etiam factum coactè, & sine intentione se obligandi. Præterea. 6. omisio unius uerbi est res minima, at si omittatur in forma Sacramenti est sacrilegium, & peccatum mortale.

Sed obijciunt adhuc, quia transgressio multorum iuramentorum ob leuitatem materiæ est peccatum ueniale secundum communem sententiam, etiam illorum qui tenent transgressionem uoti, & iuramenti de re minima esse peccatum mortale, huiusmodi sunt iuramenta matrum de dando filiis plorantibus pomum, uel de castigando eos, & illa quibus se homines inuicem præuenientes iurant se non præcessuros in exitu, & dum se mutuo ad conuiuium uel ludum iurando inuitant, uel quibus promittunt se aliquem alterius nomine saluturos, ad quod facile respondetur huiusmodi iuramenta esse temeraria, & non tenere, cum non sint de re Deo grata, proximo utili; & peccatum ueniale, quod eis committitur non est, quia non obseruantur ratione leuitatis materiæ, quasi obligent, sed quia fuerunt temerè facta. Nec ualet argumentum Nauar. iuramentum de committendo ueniali non est nisi peccatum ueniale, ergo paruitas rei excusat à mortali; nam ut diximus quando iuramentum est de genere, uel de aliquo magno, paruitas excusat, prohibitio autem iuramenti incauti, & temerarij est generica, & propterea iuramentum incautum & temerarium est mortale, uel ueniale iuxta qualitatem materiæ, & si quis contendat aliqua ex dictis iuramentis esse de opere uirtutis, ut cum mater iurat se castigaturam filium, respondetur quod non castigando excusatur, quia commutatur in melius, nam melius iudicat ei parcere, excusatur etiam, quia ex ira, & sine consensu, & iudicio iurauit, est ergo diuersa ratio.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.
Solutio.Obiectio.
Solutio.

De

De Interpretatione, Dispensatione, Commutatione, irritatione, ignorantia, & metu, quando, & quomodo excusent à peccato. Cap. IIII.

EXcusant quoque non solum à mortali, sed etiam ab omni peccato interpretatio, dispensatio, commutatio, irritatio & consuetudo, in ordine tamen ad legem humanam, & ad iuramenta, & uota, quibus nobismetipsis legem imponimus; lex enim diuina irritari, aut consuetudine tolli non potest neque in præceptis decalogi cadit dispensatio, at lex humana, & Ecclesiastica cum sit de rebus contingentibus, & uariabilibus, & non possit prouidere omnibus casibus particularibus, nõ solum aliquam sæpe patitur relaxationem, sed etiam aliquando in totum tollitur, De consuetudine satis diximus in p.p. lib. 3. c. 9. de excõmunicatione non recepta, uel quæ non est amplius in usu. Et licet aliqua ex prædictis uideantur eadem, ut interpretatio, & dispensatio, quia dispensatio debet fieri ex causa, ob quam etiam potest interpretari lex; similiter dispensatio irritatio, & abrogatio, nam eis tollitur uis legis; tamen maximè inter se differunt, nam interpretatio legis, uoti, & iuramenti, quæ fit per Episcopiam, est declarare legem, iuramentum, aut uotum non habere locum in tali casu; at dispensare est aliquem à legis, seu iuramenti obligatione qua tenebatur per licentiam excipere; ex quo sequitur alia differentia, nam declarare non solum competit Prælati, sed etiam subditis, at dispensatio Prælati tantum. Irritare est legem aut uotum impedire, aut cassare, ne robur obtineat obligandi, at abrogare, & dispensare, est postquam uim habuit, obligationem tollere, sed differenter, nam abrogatio in totum tollit, dispensatio uero non in totum, sed respectu alicuius, seu aliquarum certarum personarum, ex quo oritur duplex differentia. Prima, quia abrogare, & dispensare pertinet tantum ad Prælatos, & ad Principes, loquendo de legibus; quia est ablatio uinculi, quod firmum erat, at irritare pertinet etiam ad alios, ut ad patrem, matrem, tutorem, maritum, dominum, quia irritatione non tollitur uinculum inductum, sed ne inducatur; quia statutum, aut promissum fuit id, quod ex alterius uoluntate pendebat, & ille potest non consentire, nec approbare; per quod id totum irritum fit. Secunda, ad irritationem non est necessaria causa, sed sufficit, quod ille ex cuius uoluntate pendet contradicat, ad dispensatio-

de consuetudine uideatur de superioribus. Quomodo differant.

sationem autem, & abrogationem requiritur iusta causa, quia obligatio iam inducta, non debet sine causa tolli, sicut nec etiam fuit sine causa inducta.

Sed duplex hic oritur difficultas. Prima, quia si ad dispensationem requiritur iusta causa, uidetur, quod dispensatio, sit interpretatio, quod. s. propter illam causam lex uotum, aut iuramentum non obligent. Ad quam respondetur, adhuc esse maximam differentiam, nam ad interpretationem, quæ fit per Episcopiam, requiritur talis causa, quod obseruatio legis, aut iuramenti sit in casu proposito rationi contraria, adeo quod illa obseruare non bonum, sed malum sit, sed ad dispensationem, non requiritur causa adeo efficax, quæ ex se tollat in illo casu, seu respectu illius personæ obligationem, sed satis est, quod sit causa rationabilis, ob quam non de rigore, & ex debito, sed ex gratia à legis, seu iuramenti, aut uoti obligatione quis liberetur, uel in totum, per dispensationem, uel in parte per commutationem.

Altera difficultas est, an dispensatio facta sine iusta causa teneat, & an sic dispensatus sit in conscientia tutus. pro cuius solutione aliquot subijciemus conclusiones, quarum prima sit. Quilibet potest dispensare ad libitum in lege sua, sed si dispensat sine causa peccat uenialiter, nisi ratione præiudicij alterius efficiatur mortale, & dispensatio tenet. Quæ Conclusio est contra Petrum de Palude, qui inquit, quod in posituiis sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas, quia quod principi placuit, legis habet vigorem, at in his, quæ sunt iuris diuini attendendum est, quid licet, quid decet, & quid expedit. Sed contra ipsum tenet Abbas, quod dispensans, & dispensatus sine causa in his, quæ sunt iuris posituii peccant, & Caietanus huius rationem reddit, quia licet Princeps possit ad libitum subditum aliquem à lege communi iam promulgata eximere, sic quod exemptus non sit reus uolati præcepti legis, non seruando legem, non tamen potest sic eximere, ut ipse eximens, & exemptus ad libitum, non sit reus uolati iuris naturæ, quo quælibet pars consonare debet suo toti, & præcipue caput; & quo in moralibus magis mouent exempla, quam uerba, & Princeps non solum, ut præsit, sed ut profit creatur. Sed tam dispensans, quam dispensatus sine iusta causa, peccant solum uenialiter, nisi notabile damnum inde sequatur, ut inquit Nauar. & dispensatus si bona fide nixus superioris auctoritate, putat eam sibi iusta de causa datam, excusatur donec no-

uerit non fuisse iustam causam, sed non excusatur dispensans, & dispensatio sic in iustè data tenet, sicut & absolutio excommuni-

Dubium.
Solutio.

De dispensatione sine iusta causa.
Prima conclusio.
Pet. de Pal. l. 4. d. 38. q. 4. art. 4. conc. 3.

Abbas de voto, in c. Non est. Caiet. l. 2. q. 96. ar. 5.

Nauar. in man. præg. 9.

nica-

nicationis iniusta, c. Venerabilis §. sano de sent. excom. in 6. & ratio est, quia lex dependet ex dispensantis uoluntate, & sicut illam ipse, uel eis prædecessor tulit, ita etiam potest tollere.

Secunda
conclusio.

Secunda Conclusio. Inferior non potest dispensare in lege Superioris, nisi quatenus est ei à Superiore concessum, & ita solum potest dispensare ob causas, & in casibus ei concessis, & dispensatio aliter facta non tenet, & tam dispensans, quam dispensatione procurans peccant, nisi ignorantia facti excuset, nam si per subreptionem obtinetur, non narrata veritate, excusatur dispensans, sed non dispensatus, & ratio est clara, quia inferioris, & ministri auctoritas, non extenditur ultra concessionem eis factam.

De uotis,
& iuramentis.
Tertia conclusio.

Sed maior difficultas est de uotis, & iuramentis, quia eorum observatio est de iure diuino, & de istis fit tertia Conclusio. Vota, & iuramenta, quæ ratione materiae poterant etiam sine causa irritari, post illorum confirmationem, non possunt amplius sine causa irritari, & si sine causa irritentur, qui uouit, seu iurauit, debet obedire, & non est reus Voti, seu Iuramenti, sed peccat irritans; excepto uoto continentie, quod seruare tenetur, & non potest amplius irritari. In hac conclusione non loquimur de Papa, & Episcopis, qui habent spirituales iurisdictionem, ratione cuius possunt dispensare, commutare, & relaxare, sed loquimur de illis, sine quorum consensu res non poterat promitti, uel quia ad ipsos pertinebat, ut pater, tutor, maritus, dominus, uel quia sunt domini uoluntatum promittentium, uouentium, & iurantium, ut sunt Prælati religiosorum, & isti possunt ad libitum etiam sine causa irritare illa uota, quæ sunt de rebus ad ipsos spectantibus, & eorum consensum requirunt, nam cum ex natura sua requirant illorum consensum, si sine causa contradicunt, utuntur iure suo, & sicut ante irritationem uota sunt obseruanda, quia quod non mutatur quare prohibetur stare? C. de testi. l. Sancimus, ita etiam irritata, non reuiuiscunt post mortem irritantium, uel per eorum postea confirmationem, quia obligatio semel extincta non reuiuiscit. C. de remis. pig. l. cum ex causa, & ita tenendum est cum Sylu. & alijs, licet multi dicant uota puberum, uxorum, & seruorum, obligare soluta potestate irritantis, quod tunc concedimus quando non sunt legitime irritata, quod etiam concedimus de illis, quæ ante subiectionem fuerunt emissa, & in subiectione ratione præiudicij irritata sunt, nam maritus potest irritare uota sibi præiudicantia, quæ uxor ante matrimonium fecit, ca. nouit. 33. q. 5. & eadem est ratio de dominis, ista enim soluta subiectione seruanda sunt, quod etiam concedimus de illis, quæ in

ipsa

ipsa subiectione emissa fuerunt, quoad partem non præiudicantem Superiori, quam uouere poterant, & patet cap. quidam, & cap. placet ext. de Conu. coning. ubi ingressus religionem, & reuocatus per alium coniugem, eo mortuo non tenetur religionem adire, sed solum uiuere caste, quia illud promittere potuit, scilicet continere quantum in se erat, non exigendo. Ex quibus etiam cap. patet quod uota legitime irritata non reuiuiscunt, nam iste mortua uxore non tenetur regredi ad monasterium, sed solum caste uiuere; & ratio differentie est, quia ista tenuerunt, uel ex parte tenent, & ratione præiudicij fuerunt irritata, quo cessante, tenent; at illa à principio licet absolute fuerint emissa, tamen conditionata censeantur, si superior scilicet consenserit, quo non consentiente nulla sunt. Subdit Conclusio, quod si Superior consensit, uel de eius licentia uotum fuit emissum, non potest illud amplius sine sufficienti causa irritare quod probatur, & explicatur, quia per licentiam, uel approbationem concessam, uotum, seu iuramentum firmitatem obtinuit, & acquisita est Deo obligatio, ad cuius relaxationem requiritur spiritualis iurisdictio, & causa, & propterea pater, maritus, uxor, & dominus, non possunt illa amplius irritare, cum iam consenserint, & tanquam laici non habeant spirituales iurisdictionem, sed si illius iusta causa occurrit, recurrant pro dispensatione ad Episcopum, Prælati tamen religiosorum illa nihilominus irritare possunt, quia per eorum concessionem, nunquam eis præiudicatur, sed semper sunt domini uoluntatum suorum religiosorum, & habent etiam super illos spirituales iurisdictionem, tamen ex quo eorum uota approbarunt, non debent sine causa illa irritare. Ad dicitur in conclusione, quod si sine causa irritentur, qui uouit, seu iurauit debet obedire, & non est reus uoti, seu iuramenti, sed peccat irritans, excepto uoto continentie, quod seruare tenetur. hoc ad omnes Superiores irritare petentes extenditur, ad patrem, maritum, dominum. Sed posset obijci, iure diuino tenemur obseruare uota, *Vouete, & reddite*, sed ista uota per licentiam, seu confirmationem Superioris sunt firma, & tenent, ergo subditus non debet obedire Superiori præipienti contra illa uota, quia magis obediendum est Deo, quam hominibus, idque eo magis, quia Superiores laici, non habent spirituales iurisdictionem, quæ necessaria est ad relaxandum uotum firmum qualia sunt ista. Ad quod respondetur concedendo non esse obediendum Superiori, quando præcipit aliquod peccatum, concedendo etiam uota, & iuramenta esse iure diuino seruanda, & ista tenere, & superiores laicos post eorum approbationem nullam habere auctoritatem illa

Obiectio.

Solutio.

Hug. &
Tur. Cre.
in c. mani
festu 23.
q. 5.
Obiectio.
Solutio.

illa irritandi, aut in illis dispensandi, sed nihilominus dicitur, quod si ab illis irritentur, subditi debent obedire, & obediendo non peccant, quia ut dicunt Hugut. & Turris Cre. non obediunt Superiori contra Deum, quia Deus in hoc casu uult, & præcipit illos obedire, & Dei præceptum de uxore habetur Num 30. & in cap. Manifestum 33. q. 5. Sed instabit aliquis, cum transgressio uoti sit peccatum, quomodo potest Deus iubere, quod ad Superioris præceptum quis agat contra uotum? Deus enim non potest præcipere peccatum. Respondetur, quod in hoc casu non agit contra uotum, quia Deus stante prohibitione, & reuocatione superioris talem obligationem, & tale uotum inferiori quãdian inferior est, relaxat, & uult, quod superiori obediat, nam res in se, & ex genere suo non est mala, sed eatenus est mala quatenus est contra uotum, quod uotum tenet, ratione confirmationis Superioris, per quam confirmationem, & per quod uotum non propterea soluitur ratio subiectionis, etiã in illa re, ob quã causam in fauorem obedientiæ præcipitur inferiori, ut obediat, & Superiori imputatur, & etiam quia Superior potest prætere se non simpliciter consensisse, sed ad tempus, vel ad unum effectum, & quod cesset illa ratio, & ad inferiorem non pertinet iudicare facta Superioris.

De voto
continentiæ
coniugium.

Excipitur in Conclusionem uotum continentiam, quod post confirmationem non potest amplius irritari, ab altero coniuge, & qui illud emisit non debet obedire alteri contrarium præcipienti, ex quo consensit. & ista exceptio uidetur facta ab ipso met Deo, nam Num. 30. cum de filia, & de uxore locutus fuerit generaliter, de omni illarum uoto, quando postea subdit de uoto uxoris approbato ab eius marito, qui postea contradicit, specificat de uoto abstinentiæ, per ieiunium uel cæterarum rerum, quod debeat obedire, quasi uirtualiter insinuet uotum continentiam à viro approbatum esse obseruandum, & contra illud non esse marito obediendum. Contrarium tenuit Abbas, qui dicit uotum continentiam, seu castitatis esse uotum abstinentiæ per cap. Si tu abstines 27. q. 2. & consequenter eandem esse rationem huius, & aliorum uotorum. Sed quod excipiat est communis sententia à qua non est recedendum, nec etiam recedit ipse met Abbas & propterea. dico primo, Si ambo uouerunt continentiam, neuter potest petere, nec reddere debitum, etiam si in seculo permãserint, cap. quod nec 33. q. 5. & ita unus non potest amplius irritare uotum alterius, & petenti est denegandum debitum. quod omnes fatentur, & ipse etiam Abbas. Dico secundo, si unus sine

al-

alterius licentia uouit castitatem, non potest petere debitum, sed tenetur reddere, & alter potest illius uotum irritare, primum patet ex cap. Placet. ext. de Conu. Coniug. secundum tenent multi quos citat, & sequitur Sylu. & probatur quia ei præiudicat, & præcipue mulieri, nimis enim onerosum redderetur ei matrimonium si semper deberet subire uerecundiam in petendo debitum. Dico tertio, si unus coniugum dat alteri licentiam uouendi castitatem, nisi aliud specificetur, intelligitur quantum est ex parte illius, sine sui præiudicio, ut non petat debitum, sed reddat. & probatur ex cap. Charissimus eod. tit. & etiam quia ad uotum de nõ petendo requiritur alterius consensus, cum ut diximus ab eo irritari possit. Dico quarto, si unus coniugum consentit in uotum alterius de castitate simpliciter, ut non petat, nec reddat, uel in alterius professionem, non potest amplius illius uotum irritare, nec petere debitum, nec petenti est reddendum, nisi coactè consenserit, uel fuerit adeo simplex, & ignarus, quod crediderit ad huc ei esse reddendum debitum, per quod conciliantur cũ Glof. & Abb. iura, quæ uidentur contraria, nam cap. Præterea eod. tit. iubetur monachum professum, qui de uxoris licentia religionem intravit restitui uxori, quia. sc. coactè, uel tali laborando ignorantia licentiam concessit, at quando nulla est uolentia, & scit præiudicium suum, quod alter non solum non poterit petere debitum, sed nec etiam reddere, sic uouendi licentiam concedendo, tacite uidetur, ipse quoq; continentiam uouere, ut non possit petere, nec reddere debitum, nam qui uult unum uidetur uelle omne id per quod peruenitur ad illud, & probatur etiam ex cap. ueniens eod. tit. & cap. feriatim, dist. 32. & c. qui uxorem 33. q. 5. Sed si uotum fuerit simplex, & timetur de incontinentia, Summus Pontifex facile dispensabit. Et si petatur causa quare in alijs uotis obediendum sit Superiori contra illa, post illorum approbationem præcipienti, & non obediendum sit in uoto continentiam, respondetur, quod uota confirmata sunt obseruanda, & Superior laicus, qui illa confirmauit non potest amplius irritare, nec contra illa præcipere, tamen in fauorem obedientiæ ad eius præceptum, deus illa, ex parte subditorum relaxat, ut peccatum sit præcipientis, & non obedientis. Sicut ergo in fauorem obedientiæ deus illa relaxat, ita uota continentiam in fauorem castitatis relinquit in sua natura, & uult obseruari.

Transeamus hunc ad habentes spiritualemente iurisdictionem ratione cuius possunt uota, & iuramenta, relaxare, commutare, & in illis dispensare, quæ Episcopi possunt in non reseruatis Sedi

Apo-

Sylu. v. ro
tū. 5. §. 5.

Glof. &
Abb. in c.
præterea
de Conu.
Coniug.

Ratio di-
uerfitatis.

Apostolica, & Papa in omnibus; propterea breuitatis causa loquimur solum de Papa, quia facile erit postea applicare ad Episcopos.

Quarta conclusio.
S. Th. 2. 2. q. 88. art. 1. ad secundum.

Quarta Conclusio. Papa non habet plenitudinem potestatis quoad uota, & iuramenta, ut illa possit ad libitum sine causa relaxare, aut in illis dispensare. S. Tho. refert quorundam sententiam qui dixerunt Prælatos posse in uotis pro libito dispensare, quia in quolibet uoto includitur conditionaliter uoluntas Prælati Superioris, sicut supra dictum est, quod in uotis subditorum, puta serui, uel filij, intelligitur conditio si placuerit patri, uel domino, uel si non remittantur, & sic subditus etiam laicus, posset absque omni remorsu conscientia uotum prætermittere, quandocumque sibi à Prælato diceretur, quam sententiam S. Tho. merito impugnat, quia est falsa, & falso innititur principio. Et pro huius

Primo notandum.

explicatione est primo notandum, quod ex duplici causa prouenit (ut diximus) quod quis possit ad libitum, etiam sine causa alterius uotum, seu iuramentum irritare. Prima, si sit de re ad ipsum pertinente, qualia sunt uota filiorum, uxorum, & seruorum. Secunda, si sit dominus uoluntatis eius, ob quam causam possunt à parentibus irritari uota impuberum, & à Prælati uota religionum. At Papa, & Episcopi non habent plenum dominium religionum, aut uoluntatum laicorum, nec etiam clericorum, in cuius signum est, quia possunt multa disponere, & multos contractus facere, qui si liciti fuerint, reuocari non possunt; habet quidem Papa plenum dominium in rebus Ecclesiasticis, & propterea in uotis de rebus Ecclesiasticis, ut de illis non alienandis, de non augendo numero canonicorum, semper intelligitur excepta auctoritas Papæ, sed quo ad alia, uota tenent, & non sunt conditionata, & Papa non potest ad libitum illa relaxare. Vnde illæ propositiones, In omni obligatione, & promissione intelligitur excepta auctoritas Papæ, Nihil potest promitti in præiudicium auctoritatis Papæ, & similes, habent duplicem sensum, primus, quod omnis obligatio subsit potestati Papæ, ita ut nulla sine illius auctoritate teneat, & sic sunt falsæ, secundus quod nulla obligatio possit præiudicare eius potestati, & sic sunt ueræ. Vt autem intelligamus hanc Papæ potestatem, est secundo notandum. Loquendo de uotis, & iuramentis, quæ iam tenent, illorum relaxatio pertinet primo, & principaliter ad Deum, quia illis, obligatio fit Deo, & obligationem ille solus tollere potest, cui facta est, aut illius Superior, sed inter uota, & iuramenta est differentia, nam uota semper sunt Deo, iuramenta autem ita sunt Deo, ut sapientiorum

Secundo notandū.

eorum promissio principaliter fiat homini, & tunc Deus iuramentum in illius fauorem recipit; hinc sequitur, quod homo potest relaxare homini iuramentum, remittendo illi, quod sibi sub iuramento promissum fuit; at uota, quia fiunt Deo, & iuramenta principaliter facta propter Deum, non potest homo homini relaxare, sed si homo relaxet est in quantum gerit uicem Dei, per auctoritatem illi diuinitus concessam, & hac ratione Papa, & Episcopi illa relaxant; & dicimus in nostra Conclusionem, quod Papa non habuit à Deo plenitudinem potestatis illa ad libitum sine causa relaxandi, quod cum S. Tho. probatur, quia potestas spiritalis Papæ, qui non est dominus, sed dispensator, data est illi in ædificationem, & non in destructionem, 2. Cor. 10. & sicut non potest imperare ea, quæ secundum se Deo displicent. scilicet peccata, ita non potest prohibere ea, quæ secundum se Deo placent. scilicet uirtutis opera, & ideo homo potest ea absolute uouere, & Papa non potest sine causa uota relaxare.

Quinta Conclusio, auctoritas Papæ se extendit ad omnia uota in ædificationem, & illa Dei nomine recipit, & recepta etiam relaxat. explicatur Conclusio, quia illa Dei nomine recipit, dat eis formam, secundum quam tenent, nam quædam ex parte recipit, & tenent, ut uota personalia puerorum in maribus, usque ad quartumdecimum annum, in fœminis usque ad duodecimum, quæ tenent quatenus non sunt irritata à parentibus, uel tutoribus, sub quorum cura sunt; similiter, & uota realia filiorum, usque ad uigesimum quintum annum, quæ etiam à patre irritari possunt, quædam non recipit, quia facta sunt tempore ab eo prohibito, quale est uotum professionis factum iure antiquo à masculis ante decimum quartum annum, à fœminis ante duodecimum, & nunc uigore Concilij Tridentini, tam in masculis, quam in fœminis ante decimum sextum annum expletum, & ante factum est nullum, & nullam obligationem inducit, quædam etiam à quibusdam personis nullo modo unquam recipit, ut modo uigore Constitutionis Sixti V. Cum de cunctis, in qua prohibetur ne illegitimi procreati ex incestu intra tertium gradum, aut ex sacrilegio, etiam si fuerint legitimi admittantur ad habitum cuiuscumque Religionis, aut ad professionem, & irritatur professio, & susceptio habitus contra dispositionem dictæ Constitutionis, & idem statuitur de criminosis, & reddendis rationibus obnoxij. quædam recipit non simpliciter, sed quatenus, & quousque expediunt illis in quorum fauorem recipit, quibus dat facultatem, ea relaxandi, ac si non fuissent

Quinta conclusio

Cc. Trid. sess. 25. c. 15. de reg.

Cc emissa,

emissa, qualia sunt uota simplicia aliquarum Congregationum, & Religionum, in quibus sunt uota simplicia, & professio vel nunquam fit, uel post multos annos ad libitum superiorum, quæ à Superiore illius Congregationis quodcumque expedire iudicauerit, possunt totaliter relaxari. Reliqua omnia si legitima fuerint, simpliciter, & absolutè recipit, nec ob id ligantur eius manus, quin ut Christi ueri Dei Vicarius quando ei expedire uidebitur, possit relaxare dispensando, & commutando.

Sexta Conclusio.

Sexta Conclusio. Ad dispensandum, ad hoc ut dispensatio teneat, etiam in conscientia, non requiritur necessario talis causa, quæ ex natura sua illam dispensationem, ut debitam exigat; sed satis est, quod sit rationabilis cædens in Dei gloriam, & commune bonum, attentis particularibus circumstantijs loci, temporis, & personarum. Et probatur primo, quia dispensatio est gratia particularis emanans ab auctoritate, à fonte gratiarum, & misericordiarum concessa, at si requireretur talis causa ob quam cesset ratio, & obligatio uoti, dispensatio esset potius quædam interpretatio, & non gratia. Secundo, quia aliàs conscientiarum illorum, qui dispensantur, semper essent inquietæ, timentes an causa sit tantæ necessitatis, & an dispensatio fuerit necessaria, at dispensatio cessante omni fraude fit ad conscientias sedandas, de benignitate Apostolica. Sed quia dispensatio est in ædificationem, non debet ad libitum fieri, sed cum causa; quanta autem debeat esse ista causa, Abbas in cap. 1. de Voto, & uo. red. citat Archid. dicentem ex auctoritate, S. Tho. quod sufficit causa superueniens, propter quam si præcessisset uotum non fuisset emissum. Et credo, quod de gratia, & benignitate, ista causa sufficiat, ad hoc ut dispensatio in conscientia teneat; dixi de gratia, quia potuisset uotum in aliud opus commutari, & non loquor de uotis solennibus, nam si super illa cadit dispensatio, & absolutio ab eorum uinculo, ut credo, maior requiritur causa. Sed dubitatur an difficultas adimplendi uotum sit causa legitima. Ad quod respondet Sotus, quod si difficultas nascitur ex ipsa, quia res est ardua, & uiribus impar, tunc causa est legitima, si ex corrupta affectione, & morbo uouentis procedit, non est legitima, nam cum in hunc finem (inquit) uoueris, ut morbo tuo, prauoque habitui medearis, id ipsum in causam proferre, ut ab eodem religeris uoto, non est fidei sinceritatem seruare; quod certè concedo quando est spes emendationis, at quando non est talis spes, est causa legitima ad alleuiandum eius peccatum, ne sit etiam contra uotum, ob quam cau-

Sot. de iust. & iur. lib. 1. q. 7. ar. vi. & lib. 7. q. 4. ar. 3.

causam licet religiosi non subdantur suis Prælati quoad obseruationem mandatorum dei, nihilominus si aliquis illorum fecerit uotum de seruandis Dei præceptis, ut sic duplici uinculo ab illorum transgressione arceatur, Prælati tanquam dominus uoluntatis eius, potest illud uotum irritare, consulens eius conscientiam, ne si contingat aliquod præceptum transgredi, duplicetur peccatum, & præcipue cum sæpe contingat hæc uoti circumstantiam in confessione omitti. Obijcet aliquis si uotum non relaxatur propter maius, aut saltem æquale bonum, uideatur quædam abusus potestatis, & quod relaxatio in conscientia non teneat. Responderetur non esse abusionem potestatis, etiam si causa non sit talis, dummodo sit rationabilis, quia licet relata ad illud bonum de quo est uotum sit inferior, nihilominus relata ad deum, ad Ecclesiam, & ad alios, dispensatio ob illam causam, est maius bonum, quia sic Deus ostenditur diues in miserationibus, & quod sicut consulit hominem homini obligationem ex causa remittere, sic etiam ipse facillè remittit. Ecclesia etiam, pia mater, & eius Ministri cum Capite Sapientes, & pii patres ostenduntur, & alij ad uouendum magis alliciuntur.

Quando autem excusent à peccato, ignorantia, & metus cædens in uirum constantem, facillè erit iudicare ex his, quæ diximus in prima parte, lib. 3. cap. 4. & 10.

Obiectio
Solutio.

de ignorantia, & metu remissive.

De P. Præcepto Charitatis.

Quod Præceptum de dilectione Dei sit fundamentum præceptorum primæ tabulæ, Quando obliget, & an obliget statim in principio usus rationis, & quibus modis contra illud peccetur. Cap. V.

IN Decalogo non continentur expressè omnia præcepta, nam ut inquit S. Thom. triplex est præceptorum gradus, quædam sunt communia, & à deo manifesta, quod editione non indigent, sicut de dilectione dei, & proximi, quæ sunt quasi fines præceptorum, unde nullus potest in eis errare secundum iudicium rationis, quædam sunt magis determinata, quorum ratione statim quilibet etiã popularis potest de facili uidere,

S. Th. 1. 2. q. 10. ar. 3. & 11.

Cc 2 sed

sed ramen, quia in paucioribus contingit circa huiusmodi iudicium humanum perverti, ista editione indigent, & sunt præcepta decalogi, quædam uerò alia sunt, quorum ratio non est ita cuiuslibet manifesta, sed solum sapientibus, & ista proueniunt à deo ad populum mediante disciplina Sapientum. Et omnia continentur in præceptis decalogi, sed diuersimodè, nam illa, quæ sunt prima, & communia, continentur in eis sicut principia in conclusionibus proximis, illa uerò, quæ per sapientes cognoscuntur, continentur in eis è conuerso sicut conclusiones in principijs.

Tria priora præcepta decalogi in prima tabula descripta, deducuntur ex primo, maximo, & communissimo præcepto de diligendo deum ex toto corde super omnia, tanquam conclusiones, ex proximo principio, quod præceptum est affirmatiuum, & non obligat pro semper, sed determinato tempore, & in illis casibus obligat, in quibus de proprijs peccatis tenemur habere contritionem, de quibus superius in capitulo de Contritione.

S. Th. 1. 2. q. 89. ar. 6. An obliget statim cum puer incipit habere usum rationis. Thomista rum sententia.

Additur à S. Tho. & ab eius discipulis alius casus. scilicet statim, atque puer incipit habere usum rationis, tunc enim tenetur se ipsum referre in ultimum finem, quod nisi fecerit, peccat mortaliter, & ita dicunt esse impossibile, quod primum pueri peccatum sit ueniale, & ratio S. Thom. est, quia primum, quod homini discretionem habenti occurrit, est deliberare de se ipso, finis enim est prior in intentione, & si se ipsum ordinauerit ad debitum finem, per gratiam, si non fuit baptizatus, consequenter remissionem peccati originalis, si uero non ordinet se ipsum ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis, peccabit mortaliter non faciens, quod in se est. Sed ratio præcipua huius sententiæ est quia si puer posset mori cum solo peccato originali, & ueniali sine mortali, nullus esset pro eo locus in alia uita, quia pro peccato originali puniuntur homines in limbo puerorum, ubi non est pœna sensus, & pœna sensus est solum in inferno, & in purgatorio, sed in inferno detruduntur homines solum propter peccatum mortale, in purgatorio sunt solum existentes in gratia, & eorum pœna terminatur; at qui sunt cum peccato originali, sunt sine gratia, & pœna peccati uenialis, non terminatur illis, qui non sunt in gratia, unde in inferno pœna uenialium per accidens, ratione subiecti est æterna, quia non remittitur ueniale sine mortali, ergo nullus est locus pro illis, qui decedunt, cum solo ueniali sine gratia, & hoc, quia nullus potest sic decedere.

Contraria sententia probatur.

Quæ sententiæ probabilis est propter tætorum doctorum auctoritatem, sed

sed contraria mihi quidè probabilior uidetur iuxta scholam Scotistarum, quæ etiam sequitur Durandus, nam (salua reuerentia tanti Ecclesiæ Doctoris) durum mihi uidetur asserere, quod si puer statim atque habet usum rationis curiose aspicit equos currentes, peccet mortaliter, quia non prius deliberauit de ultimo eius fine, & ad illum se non ordinauit, sed ad alia curiosè diuertit; & confirmatur, quia si hoc præceptum de ordinando se in Deum tunc primo obligat, omnes obligabit, tam baptizatos, quam non baptizatos, quia si tunc obligat, & est ex natura rei, quia finis est prior in intentione, & non ratione peccati originalis, quod est per accidens, & consequenter facile pueri baptizati amittent gratiam baptismalem, nam credo paucissimos esse, quorum primus actus sit cum ad usum rationis peruenerint, referre se in Deum, nam præterita consuetudo, socij cum quibus tunc puer est, & colloquia puerilia, & uana, quæ tunc habent, & obiecta sensuum magis mouent, quam consideratio finis; & dicere, quod nisi tunc statim ab illis diuerterit, & ad deliberandum de se ipsum applicuerit, peccet mortaliter, mihi quidè non probatur. Et ad primam rationem in contrarium adductam, quia scilicet finis prior mouet, & ita primum, quod homini discretionem habenti considerandum occurrit, est deliberare de se ipso, respondetur, quod finis prior mouet, & est in intentione, ut finis, quæ media, ut media, nam ut talia non eliguntur nisi propter finem, at si in se, & non sub illa formali ratione considerentur, iuxta nostrum modum intelligendi, qui est per discursum, primo nobis occurrunt media, & eorum usu cognito, finem nobis proponimus, uirtute cuius illa, postea eligimus, ut media. & ratio est, quia nostrum intelligere dependet ex sensu, & id primo mouet intellectum, quod primo mouet sensum; ratio procederet si nostrum intelligere esset sicut illud Angelorum sine discursu, & statim primo cognoscere mus finem, cum ergo nostra cognitio dependeat ex sensu, & finis non se primo offerat intellectui, nisi ratione mediorum, ut media sunt, & cum discursu habeatur, uidetur, quod puer statim, atque habet usum rationis, non obligetur sub mortali, nisi ad fugiendum id, quod per se rationi repugnat, tanquam essentialiter malum, & mortale, quale non est ex curiositate uidere picturas, structuram ædificij, equos currentes, & non statim deliberare, de se in ordine ad ultimam finem; nam scilicet scire, quod nostra cognitio dependeat à sensu, illa prima omissio non potest apprehendi à puero, ut essentialiter mala, & rationi repugnans. quare concedimus quod primum peccatum pueri usum rationis habentis, possit esse ueniale, & quod solum ueniale possit esse cum originali.

Solutio contrariorum rationum.

Sed remanet secunda ratio soluenda, quæ est præcipuum illius sententiæ fundamentum, quia. s. in altera uita nullus est locus pro decedentibus cum solo ueniali, & originali, nam cum ueniale non remittatur sine gratia, & ei debeatur pœna sensus, ista pœna esset æterna, sed nulla pœna sensus est æterna nisi illa inferni, quæ non debetur nisi morientibus in peccato mortali. Sed ego mallem dicere, quod Deus illis prouidebit, quam eos in casu dicto, peccare mortaliter. Verum secundum Scotum, & eius scholam, quem etiam sequuntur Gab. & Durandus facillè respondetur, nam isti tenent contra scholam Thomistarum peccatum ueniale posse remitti sine mortali, tam in hac uita, quam in futura, & damnatos non puniri propter uenialia pœna æterna. Sed loquamur modo de damnatis. Et Scotus sic probat, quia peccato ueniali per se debetur pœna finita, secundum omnes; & probatur, quia peccatum ueniale stat cum charitate, sed cū charitate non potest stare debitum pœnæ æternæ, nam per charitatem est aliquis dignus æterna beatitudine. Sed respondet Thomiste, quod peccato ueniali per accidens quando coniungitur cū mortali, debetur pœna æterna, & non ratione sui. Contra quod arguit Scotus, quia Deus semper punit citra condignum; & esto, quod simpliciter, secundum rigorem puniret, usque ad condignū, omnino iniustum esset pœnam æternam infligere pro illo cui secundum se debetur pœna temporalis, quantumcumque enim coniungatur mortali culpæ, cui debetur pœna infinita, non propterea istud infinitum cui adiungitur, extrahit uenialem culpam ex genere suo, quare iniuste punitur pœna æterna. Et subdit, quod non solum pœna debita ueniali habet terminum in inferno, sed etiam pœna mortalium remissorum, quæ non fuit soluta in hac uita, & propter relapsum, & mortem in peccato mortali soluenda est in inferno, quia ex quo per pœnitentiam priora peccata fuerunt remissa, & debitum pœnæ æternæ fuit commutatū in debitum pœnæ temporalis, damnatus pro illis non punietur nisi pœna temporali, qua soluta, liber erit ab illis. Nec ob id sequitur, quod in inferno sit aliqua redemptio, quia ut inquit Scotus, pœna peccati pro quo quis damnatur, est æterna, & nunquam commutatur in temporalem, nec remittitur, aut alleviatur, & si pœna uenialium, & etiam mortalium in hac uita per pœnitentiam remissorum, finitur, hoc non est per aliquam indulgentiam, aut gratiam damnatis factam, sed quia illa pœna natura sua erat finita, & iustitia exigit, quod non extendatur ultra debitum.

Et si petatur quomodo remittatur peccatum ueniale, Scotus

assu-

assignat duos modos, Primus est iuxta sententiam Thomistarū, quod remittatur per actum, seu opera charitatis, sed quia sic non potest remitti dānatis, est alter ipsius modus, quod nihil aliud sit remissio culpæ uenialis, quam solutio pœnæ temporalis debita pro ea, quæ solui potest cum sit temporalis, & non æterna, sicut illa mortali debita. Et confirmatur iste modus dicendi ex solutione præcipuorum argumentorum Thomistarum, quorum primum est, Veniale tollit feruorem Charitatis, sicut mortale tollit charitatem, ergo sicut mortale non remittitur, nisi restituatur charitas, ita nec ueniale, nisi restituatur feruor charitatis, sed feruor charitatis, cum sit posterior charitate, non potest restitui nisi restituta charitate, & hæc non potest restitui manente peccato mortali, ergo ueniale non potest remitti, nisi remisso mortali. Responderetur declarando quomodo ueniale tollat feruorem charitatis; certum est, etiam secundum illos, ut docet S. Tho. charitatem non posse diminui, non solum per unum peccatum ueniale, sed nec etiam per multa, & omnia simul, quia si per uenialia possent diminui, in tantum possent multiplicari, quod etiam possent omnino tolli: Stante ergo, quod uenialia non minuunt charitatem, uidendum est, quomodo tollant, uel minuunt eius feruorem, Si per feruorem intelligitur aliquid charitatis, puta gradus intensiōnis charitatis, certum est, quod ueniale non tollit huiusmodi feruorem, quia non minuit charitatem, Si uero per feruorem intelligitur actus Charitatis, aut intelligitur actus inexisteris, & sic non tollit feruorem, quia non oportet, quod propter actum peccati uenialis, tollatur aliquis eius actus inexisteris, imo cum magno ex charitate operandi feruore, potest esse peccatum ueniale, quia non ei opponitur; Si autem intelligitur actus charitatis, qui possent inesse, puta ille actus uenialis, qui possent esse actus charitatis si adessent debita circumstantia, finis, & cætera, quæ reddunt actum meritorium, sic conceditur, quod tollit feruorem, id est talem actum, aut etiam alios qui forte fierent; sed negatur, quod peccatum ueniale non dimittatur, nisi restituatur talis actus, quia ille actus non est necessarius ad remissionem peccati uenialis, nam potest remitti per quemcumque actum meritorium relatum ad remissionem uenialis, & sine proprio actu per benedictionem Episcopalem, & potest etiam remitti per solutionem pœnæ debita, quæ cum sit finita potest solui etiam ab existente in peccato mortali. Et quod remittatur per solutionem pœnæ sine restitutione feruoris Charitatis, probatur etiam secundum illos, quia sic remittitur culpa uenialium existētibus in purgatorio, ubi nullum est meritum.

Primum Thomistarum in contrarium argumentum. Solutio.

Secundum
argumen-
tum.
Solutio.

Secundum argumentum est, quia inimico quamdiu est inimicus non remittitur offensa, nec parua, nec magna, sed damnatus & habens peccatū mortale, est inimicus, ergo, &c. Respondetur, quod inimico nō remittitur offensa propter quam est inimicus, quamdiu est inimicus, sed propter ueniale nullus est Deo inimicus; Præterea duplex est remissio una reconcilians, & placans, & ista non fit durante inimicitia, altera est uigore satisfactionis, & ista fit etiam perseverante inimicitia, & etiā si pœna non sit uoluntariē assumpta, si n. alicui offensa regis, secundum legē correspondet abscisio manus, si abscindatur etiā inuito, non exigitur ab eo ulterior pœna, sed liber dimittitur, etiam si non recipiatur in gratiam, vel amicitia regis, at ut diximus pœna ueniali peccato debita, ex natura sua est tēporalis, quæ cōsequenter exsolui potest.

Tertium
argumētū

Tertium argumentum, quod est contra præcedentem solutionem, quia peccatum ueniale nō dimittitur nisi per aliquem actū Deo magis acceptum, quam peccatū displicuit, sed nullus actus est Deo acceptus, nisi operans sit Deo acceptus, quia respexit Dominus ad Abel prius, deinde ad munera eius, at damnatus, & qui est in peccato mortali, non est Deo acceptus. Respondetur, quod licet nullus actus sit acceptus Deo quantum ad remunerandum uita æterna, nisi is, qui operatur sit Deo acceptus, quia nullus actus sine charitate est meritorius uitæ æternæ, tamen aliquis actus, uel passio, est Deo accepta ad remissionem pœnæ temporalis peccato ueniali debita, etiam si ille, qui pro ea patitur non sit acceptus ad uitam. Et confirmatur, quia licet opera moraliter bona, facta in peccato mortali nihil mereantur de condigno, neque præmium æternum, neq; temporale; de congruo tamen, secundum omnes, cum deus nullum bonum relinquat irremuneratum merentur multa bona temporalia, & etiam multa bona spiritualia, nam propter illa sæpe deus peccatorem illuminat, & ei dat gratiam iustificationis, & quo ad hoc sūt Deo accepta, & propter illa, multa concedit, ex mera sua liberalitate, etiam si operans non sit ei acceptus, ergo multo magis per satisfactionē factā in peccato mortali remittitur pœna debita peccato ueniali; & probatur cōsequentia, quia si deus dat multa bona etiā spiritualia propter opera bona, facta in peccato mortali, quæ nullo modo sunt debita, multo magis propter huiusmodi satisfactionem remittet pœnā uenialitū, quæ aliquo modo secūdu iustitiā debet remitti, quia (ut inquit Scotus) cum uenialibus secūdu se debeat pœna finita, cōtra iustitiam est, quod etiam per accidēs puniantur pœna infinita, seu æterna. præterea ueniale nō re-

pu-

pugnāt gratiæ, ergo potest remitti absq; eo quod infundatur gratia, & absq; eo, quod homo sit in gratia, secus de peccato mortali, quia cōtrariatur gratiæ, & à suo cōtrario debet expelli, & tolli.

Contra hoc præceptū Charitatis de diligēdo Deū, peccat mortaliter, primo, qui deliberatē Deum odit, q̄ ex genere suo est maximū omnium peccatorum. 2. qui omittit amare Deū super omne aliud amabile, quando sub peccato mortali tenetur illū amare, & de sua spirituali salute cogitare. 3. qui amat Deū, sed minus, uel non plus comparatiue, quā se ipsum, filium, uxore, Regē, uel quamcumque aliam creaturam, gerens in animo expræssē, uel tacitē, quod tantum, uel plus æstimat; & amat se, uel aliam rem ac ipsum Deum, dixi comparatiue, quia secus si absolutē, & sine comparatione; nam cum firmiter diligitur Deus, sæpe feruentius & intensus sine peccato diligitur creatura, & quando indirectē diligitur creatura plusquam Deus, sicut fit in omni peccato mortali, non peccatur directē contra istud præceptum, sed contra aliquod aliud. 4. qui diligit Deum solum, uel præcipuē, & principaliter, quia accipit, uel sperat proprium commodum siue spiritualia, siue temporalia bona; quia licet sit bonum amare Deum etiam propter remunerationem secundario, est tamen malum sic solum, uel principaliter illum amare, quia dei amorem ordinat ad se, & magis se ipsum amat quam Deum. 5. qui deliberatē uult in hoc misero sæculo perpetuo uiuere, quia sic ultimum finem ponit in bonis huius uitæ, & bona cœlestia contemnit, non tamen est peccatum optare longam uitam, etiam aduertendo, quod ob id æterna gaudia differuntur.

Quibus
modis pec-
cetur con-
tra hoc
præceptū.

De Primo Præcepto Decalogi.

*Quod primo Præcepto decalogi non prohibeatur Sanctorum,
Sacrarum Imaginum, ac Reliquiarum adora-
tio, & quæ ratione adorentur.
Cap. V I.*

Cum Deo tria debeantur. s. fidelitas, reuerētia, & famulatus de istis tribus, sūt tria priora præcepta decalogi. Primū est de fidelitate, ut honorē ei soli debitū, alijs nō tribuamus, quo cōsequētē etiā præcipitur, ut illū ei tribuam⁹.

Nec

De dei, &
Sanctorum
adoratio-
ne.

Nec propterea prohibemur Sanctos, & eorum Reliquias, & imagines uenerari, & adorare, quia non adorantur eadem adoratione qua adoratur deus; quis enim esset adeo demens, qui prohibente Rege ne quis se pro rege gerat, aut regio cultu, & honore affici patiatur, statim putet regem nolle, ut suis magistratibus honor deferatur? Adoramus igitur deum, & Sanctos, sed Deum adoratione latriæ, & Sanctos adoratione dulciæ, quæ nomina sūt græca, & significant seruitutem, sed latria propriè sumpto uocabulo est illa seruitus, quæ debetur soli deo omnium Domino, dulia uerò licet aliquando sumatur generaliter pro seruitute, & reuerentia Deo, & creaturæ debita, propriè tamen sumitur ad distinctionem latriæ, pro illa seruitute, & reuerentia, quæ ratione alicuius dignitatis excellentis debetur rationali creaturæ: & ita Sanctos ueneramur, adoramus, & inuocamus, non ut deos, sed ut seruos, & amicos Dei, & ut nostros apud deum intercessores. Sed quia inter omnes Sanctos, Gloriosa semper Virgo, & dei Mater Maria, primum locum obtinet, ad hanc excellentiã denotandam, adoratio qua ueneratur, & adoratur, dicitur hiperdulia: & licet quoad externum cultum illi iisdem actus reuerentiæ, qui fiunt Deo, fiant etiam Sanctis, differentia tamen sumitur ex intentione, quia nos Deo prosternimus, ut Creatori, & omnium bonorum datori, Sanctis uerò, ut Dei amicis, & intercessoribus nostris, unde deo dicimus, ut det, & parcat, Sanctis uerò, ut pro nobis orent.

Imagines
cur Iudæis
prohibita.

Imagines, & sculptilia fuerunt Iudæis prohibita, non simpliciter, sed ne propria auctoritate facerent, tum ad euitandam idolatriam ad quam erant propensi, tum etiam, quia illi statui non conueniebant; nam si religionis causa aliquas imagines eis pingere permitti debuisset, illæ debuissent esse dei, & Sanctorum Patrum, sed nullæ harum illi statui conueniebant, non Dei, quia cū sit Spiritus, nulla potest similitudine repræsentari, & licet dei filius esset incarnandus, nondum tamen erat incarnatus, & eius dignitas, acta, & gesta, obscurè iudæis prædicebantur, & sacrificijs, & ceremonijs adumbrabantur; & licet Deus seipsum per similitudines, & figuras, Prophetis ostenderit, eis simul etiam intelligentiam dabat, ne illis fallerentur, cuius luminis cæteri non erant capaces, unde cum Dei filius in propria uenisset, illum non receperunt; Nec etiam conueniebant illi statui, Sanctorum imagines, tunc quia non concedebantur eis dei, & Messia imagines, tum etiam, quia Sancti Patres non erant in cœlesti gloria, sed in limbo expectantes Messia aduentum. Verum, quia imagines, & scul-

Cur eis
etiam ius-
sæ.

sculptilia non eis prohibebantur tanquã per se mala, deus iussit multa fieri, ut sic prohibitione obuiaret periculo idolatriæ, & iubendo aliqua fieri, ostenderet contra hæreticos, non esse per se mala. Nunc autem tempore gratiæ cum Dei filius factus sit homo, & cessauerit omnis ratio prohibitionis, Dei, & Sanctorum imagines, ut statui nostro maximè conuenientes, possunt, & fieri debent; & in Ecclesijs etiam cum honore seruari, & adorari. ex quibus maximæ percipiuntur utilitates, nam eis habetur rerum repræsentatarum cognitio, & sunt ueluti quidam libri, imo aliquo modo eis præstantiores, nam imaginibus res magis exprimitur, & melius intelligitur, unico intuitu eis multa cognoscuntur, & ab omnibus etiam ignaris intelliguntur; multum etiam ualent ad iuuandam memoriæ labilitatem, & ad excitandos, & inflammandos affectus in dei amorem.

Et non solum sunt faciendæ, & cum honore retinendæ Sacræ imagines, sed sunt etiam adorandæ, eadem adoratione qua adorantur illi cuius sunt imagines, similiter & eorum reliquiæ, quarum est eadem ratio. pro cuius explicatione notandum est, quod imagines dupliciter possunt considerari. Primo, secundum quod sunt materialiter, puta aurum lignum, color, res pulcra, & sic nullus eis debetur honor. 2. quatenus sunt imagines, & ut tales non sistimus in illis, sed per illas tendimus ad res cuius sunt imagines, imago enim, ut imago, est relatiuū, & refertur ad prothotypon, hoc est ad repræsentatum; & quia relatiua mutuo se se respiciunt, necesse est, ut prothotypon aliquo modo ad imaginem referatur, neque hoc solum est de eorum ratione, quod se se mutuo respiciant, sed etiam, ut certo modo in inuicem existant, licet diuersa ratione, nam imago est in repræsentato, uelut in fundamento, a quo habet, ut sit uera illius imago, & in quo imaginis ueritas sustentatur, repræsentatum uerò est in imagine, uelut in speculo in quo expressum cernitur. Et hac ratione adorantur Dei, & Sanctorum imagines, non quod ipsi adorentur solum ante eorum imagines, sed quia adorantur in eorum imaginibus, & quia eorum imagines adorantur, quatenus in illis, & per illas cernuntur. Et quamuis Principes uenerentur, & adorentur, non sic tamen eorum imagines, licet non sint iniuria afficiendæ, est. n. maxima differentia inter illorum, & Sanctorum imagines, nã Principum imagines ad eos referuntur relatione omnino extrinseca, nec ullo modo sunt illis coniunctæ, & unitæ; & in hoc uestis Regis præfertur eius imagini, dum est illa indutus, quia cum Rege adoratur, & non Regis manus, sed extrema pars uestis humiliter deosculatur,

De dei, &
Sanctorum
imaginibus.

Quomodo,
& cur
Imagines
& Reliquiæ
adorandæ.

tur, eius autem imagini, ipso etiam præfente, quia est ab illo se-
parata, nulla reuerentia exhibetur. At Sanctorum imagines non
sunt illis omnino extrinsecæ, & alia est earum ratio nam tria ha-
bent ultra rationem communem imaginis. Primo, ut Deo, & San-
ctis dicata, sunt sanctificata. 2. ut ad Sanctos attinentes, sunt
illis ueluti coniunctæ sicut uestis Regi, per hoc, quod illas sancti
semper uident in diuina essentia, ut suas, & ut in eis aliquomodo
existentes, & quomodo nos erga illas, & illis mediantibus, erga
ipso habeamus. 3. Sancti sunt in ipsis met imaginibus, uirtu-
te, & potestate, dum in illis, & per illas multa miracula operan-
tur, ut quotidiana experientia docet, ob quas etiam causas San-
ctorum imagines, & reliquiæ sunt adorandæ.

*De Idololatria, De Maleficijs, & Strigibus, quod ad diaboli-
cum ludum, & ad maleficiandum realiter por-
tentur. Cap. VII.*

Quæ ado-
ratio pro-
hibetur.

Cultus igitur, & adoratio, quæ hoc primo præcepto pro-
hibetur, est illa latræ, quæ soli deo debetur, ne alteri
exhibeatur, sed ipsi soli, & alteri exhibita dicitur idolo-
latræ, quæ est maximum, & grauissimum peccatum, cu-
ius duplex fuit, & est causa, una dispositiua ex parte hominis. s.
ignorantia, & inordinatio affectus, altera consummatiua ex par-
te dæmonum, qui se hominibus errantibus colendos exhibue-
runt, dando in idolis responsa, & alia faciendo, quæ hominibus
mirabilia uidebantur. Sed notandum est duplex esse genus ido-
latræ, quorum quodlibet multas sub se continet species, ad
primum genus pertinet illa crassa, & expressa idololatria, qua
unicus, & uerus Deus prorsus ignoratur, & adorantur creaturæ,
puta sol, luna, statua, homines, belluæ, quæ prodijis habentur, &
ab illis omnia bona, & omnem salutem nobis conferri creditur;
à qua Dei gratia eius Filij Incarnatione, & passione liberatum
est humanum genus. Sed præter hanc crassam, & expressam ido-
latræ est alia interna, & uirtualis, qua homines, qui iam deũ
per fidem cognouerunt corde, & animo, non uni soli, & uero Deo
adhærent, sed eo relicto, labentes creaturas sequuntur, & in eis
suam spem constituunt, & magis confidunt, maioriq; desiderio
eis afficiuntur, quam ipsi Deo, & licet hac ratione omnis, qui mor-
taliter peccat posset dici idololatra, iuxta illud Apostoli Quorsũ
Deus uenter est, & illud de auaritia, quod est idolorum seruitus
tamen

tamen proprie sub hoc genere idololatriæ continentur illa pec-
cata, quibus diuinus cultus, & ea quæ sunt Dei propria, tribuun-
tur creaturæ, & præcipue diabolo, hac ratione peccant, & idolo-
latræ censentur illi, qui omnia, quæ hic fiunt, etiam illa, quæ ex li-
bero arbitrio pendet, astrorum uirtute fieri credunt, & ex astris
de futuris contingentibus iudicare uolunt, & illi, qui maleficijs,
incantationibus, diuinationibus, & superstitionibus dant operã.

Maleficij nomine hoc loco intelligimus illud solum malefi-
cium, quod à diabolo per hominem, uel instante homine, infer-
tur, mediante aliquo signo pacti expressi, uel taciti, quod est in-
ter maleficum, & diabolum, quod signum etiam dicitur malefi-
cium, ut infixio gladij intra circulum, plumarum inuolutio. Et
quod Malefici, & maleficia dentur, negari non potest, cum leges
ciuiles, & canonicæ, & ipsamet Sacra scriptura de illis loquantur
& maleficos iubeant occidi; sed cum dicamus, quod dæmones
illa, quæ efficiunt, applicando actiua passiuus naturaliter efficiat,
aliqui dixerunt illa, quæ nos maleficia dicimus, sine dæmonum
opera, mediantibus causis naturalibus effici, nam possunt aliqui
habere notitiam illarum causarum naturalium, & per earum ap-
plicationem, influentibus Cœlis, illos effectus facere, quos dæ-
monibus tribuimus. Quibus respondemus, quod licet multã
prodigiola, naturaliter ab hominibus effici possint mediantibus
causis naturalibus, multa tamen ab aliquibus efficiuntur, quæ nõ
nisi dæmoni tribui possunt, & probatur primo, quia homines nõ
possunt tales causas habere, & applicare, ut illi effectus sequatur,
ut patet de pluuijs, grandinibus, & fulminibus, quæ ipsi efficiunt,
nam ad applicandum actiua passiuus requiritur contactus saltẽ
uirtutis intra spheram actiuitatis; certum autem est hominis uir-
tutem non extendi, usque ad nubes, ex quibus illa generantur:
Secundo, quia uidentur, quod illa quæ efficiunt, ut sequantur il-
li effectus, sunt uana, & nullo modo habent uirtutem illos produ-
cendi, ut patet ex sola inspectione eorum, quæ ad illos causãdos
efficiunt, nam pro pluuiã, & grandine, scopam aqua intingunt, &
in aerem aquam spargunt, & statim sequitur pluuiã; ad aliquem
maleficiandum imaginem ceream faciunt, cui acus infigunt, & il-
le, qui maleficiatus fuit, in illis partibus crudeliter torquetur, in
quibus cerea imago fuit acubus infixa, quæ tamen certum est
non habere uirtutem producendi tales effectus, sed cum sequun-
tur, non eorum uirtute sequuntur, sed à dæmone fiunt, qui per
pactum expressum, uel tacitum, illis uanis obseruationibus co-
litur, & inuocatur, & ut sic inuocetur, & colatur, non uult causas

Maleficiũ
quid, & q̄
maleficia
uere fiãt.

natu-

naturales illorum effectuum docere, unde si illa uana fiant ab alijs, qui diabolo, & eius malignis effectibus renūcient, nullus sequetur effectus. 3. quia malefici multa faciunt, quæ sine dæmone naturalibus causis effici nō possunt, etiā influentibus Cælis, qualia sūt illa, quæ nō possunt proficisci nisi ab intellectu, nulla. n. vis corporalis extendere potest ad opera intellectus, at faciunt multa, quæ ita sunt opera intellectus, ut in illis sit etiā intellectus dirigens, & operas, nō humanus, sed alius in rebus ipsis existens, qui nō potest educi de potentia materiæ: & ut aliqua huiusmodi adducamus, malefici suis artibus primo portantur, & alios etiā inuitos, portare faciunt ad certa loca, etiā remotissima ubi uolūt, etiā ianuis, & fenestris, & omnibus clausis, quibus ad eorū ingressum & egressum clausa aperiuntur, & postea ac si tacta nō fuissent eo modo quo erāt reperiuntur; hoc autē excedit omnē uirtutē corporeā & ratione delationis per aera, & loca clausa & ratione ordinis, & directionis ad determinatū locū, quod est opus intellectus, quæ directio, certe esse nō potest ab intellectu eorū, qui inuitē, & quo nesciūt portantur. 2. ad inuenienda occultissima furta faciūt, quod puella uirgo in amphora aquæ, aut in uingue uideat imaginē eius, qui furtū fecit, cū omnibus particularibus circumstantijs, quæ neque maleficus, neque puella nouerūt, ut deceptio esse nō possit, hoc autē nulla corporea ui effici potest, sed est opus dæmonis, qui illā effigiem in amphora facit, uel illā speciē phantasie obijcit. 3. suis magicis artibus faciūt, quod lapides, ligna, & bruta loquantur; de Simone mago legitur, quod faciebat canem loqui, & cantare, constat autem, quod locutio non est nisi ab intellectu, & præcipuē responsiones, quæ sunt ad rem, & de occultis, quibus homines docentur de rebus quas ignorant; cum ergo malefici ista efficiant, non per immutationem solius imaginationis per modum prestigij, sed uerē, quia ab hominibus circumstantibus audiuntur, & uidentur eisque uigilantibus, & sensus solutos habentibus, sequitur quod magicis artibus per immundos Spiritus faciant.

Sed quod a multis etiā Canonistis dubitatur, est, de aliquibus eorū effectibus, an. s. portentur, & alios ad diuersa loca portare faciāt, & de eorū transmutatione in brutorū figuras, p. p. c. Episcopi. 26. q. 5. quod prohibet ista credere de mulieribus, quæ dicebāt se portari cū diana, uel herodiade dea paganorū, & dicit esse illusiones, & solū in phantasia perfici. Sed ut horū ueritatē ex proprio fundamento eliciamus, Dico primo, certū esse homines ab uno loco ad aliā a dæmone posse deferri, & ratio est, quia materialia, & corporea quantum ad motū locale, obediūt Angelis, tā bonis, quā malis

ad

ad nutū, & in dæmonibus naturalia māserunt splendidissima, & in sua prima perfectione. Dico secūdo, certū esse homines de facto ab Angelis bonis, & malis fuisse de loco ad locū translatos: de bonis habemus exēpla de abachuc Dan. 15. & de Philippo Act. 6. de malis habemus exēpla clarissima, & a tota Ecclesia recepta, & celebrata, de Hermogenē mago, qui iussu Sācti Iacobi apostoli fuit a dæmone ligatus, & de domo propria ad domum Sancti Iacobi per aera portatus, & de Simone mago, qui magicis artibus a dæmonibus uisibiliter per aera quasi cælū cōscenderet, se deportari fecit, quem Petrus, & Paulus orationibus, & Petrus præcepto dæmonibus facto, de sublimi aere deposuerunt, & cadens toto fractus corpore postea expirauit. Dico tertio, certum etiam esse, sæpe delationes ad diabolicum ludum, & uisiones huiusmodi virorum, & mulierum, fieri in sola phantasia, & non realiter, quod etiam ipsæ striges fatentur, quæ dum personaliter ludum adire nolunt, cum certis obseruationibus uadunt dormitum, in nomine dæmonū, qui eis ostendunt omnia, quæ ibi fiunt. Dico quarto huiusmodi maleficos, & strigas, sæpe, & ut plurimum realiter a diabolo portari, ad diabolicum ludum, & ad maleficia perpetranda, quod probatur multiplici experientiarum genere. Primo, quia innumerabilis multitudo virorum, ac mulierum, quæ deprehenduntur ad diabolicum ludum ferri, diuersis in locis, varijsque temporibus, unanimitè cōfiteantur, & affirmant se corporaliter ire, uel ferri, etiā uigilantes ad illum ludū, corporaliterque ibi facere quæcumque scelera consistunt, exempla sunt ferè infinita, & Syluester Prierius Magister Sacri Palatii, & auctor Syluestriæ, lib. 2. de strigimago, c. 1. refert unum certissimū, & uulgatissimū sui tēporis, de quodā iuene, qui uigilans se unxit, & alia fecit, ut a maga fuerat edoctus, & statim ad nucē Beneuenti fuit portatus, ubi similiter fuit portata illa quæ amabat, & dū portaretur notauit loca sibi incognita per quæ trāsiiuit, & postea penitentiā egit, & ingressus est religionē. S. Benedicte. Nec potest dici hæc esse sōnia. primo, quia illa quæ in sōnis, uel imaginaria uisio apparent, in uigilia postea cognoscuntur fuisse talia, uel saltē dubitatur; aliās de omnibus, quæ facimus possemus dicere nos sōniasse, at isti omnes unanimitè affirmant se uigilantes fuisse corporaliter ad talem ludum portatos, & ut portarentur uigilantes hæc, & illa obseruarunt, & fecerunt. 2. quia striges antequam portentur parant munera, quæ dæmoni principi ludus offerant, puta umbilicos puerorū, galli, gallinæ, & huiusmodi, & quæ parantur postea nō inueniūt, sed inueniūt pugillū terræ, quæ ab eodē dæmone

ne

Quod etiā
realiter
portentur
multipliciter
probat.
Primo.

Quod nō
sunt sōnia.

An Malefici, & alij eorū maleficijs a diabolo de loco ad locum portentur.

ne acceperant, & secum portarunt ad maleficiandum pueros, viros, & mulieres cuiuscumque ætatis proiecto modico illius terræ super illas personas quas perdere uolunt. Tertio, quia ex illa uelocissima portatione sequenti die languent, uertiginem patiuntur, & in lecto quiescunt, non ergo possunt dici somnia.

Secundo. Secundo idem probatur experientijs earum personarum, quæ ita de uno loco ad alium portatæ sunt, ut ibidem relictæ, & inuentæ fuerint, & F. Bartholomeus Spineus Magister Sacri Palatii in quæst. de Strigibus, c. 18. narrat suo tempore quandam puellam, quæ cum matre Bergami morabatur, nocte fuisse inuentam Venetijs in lecto confobrini dictæ puellæ, nam cum uidisset matrem suam ungi, & per fenestram asportari, ipsa quoque surrexit, & se unxit, & illuc portata fuit, ubi erat mater, à qua reprehensa, Iesu & Virginis nomē inuocauit, & ibi nuda relicta, matrem amplius non uidit, & diligenti inquisitione facta, inuentum est ita fuisse, & mater confessæ est, quod plusquam quinquagesies fuit portata, ut puerum filium prædicti affinis occideret, sed nunquam potuit, quia semper illum inuenit signo Crucis, & sanctis orationibus à parentibus benè munitum. Et subdit ibidem aliud exemplum sui temporis, de quodam qui cum suspectam de hoc haberet uxorem, quadam nocte finxit se profundè dormire, quod ubi uxor percèpit surrexit, se unxit, & asportata fuit, uir surgens eodem unguento se unxit, & portatus fuit in cellam uinariam cuiusdam Comitibus ubi uxorem cum alijs inuenit, quæ signo dato cū alijs discessit, marito ibi relicto, qui manè à famulis inuento, & rei ueritate percepta, uxor pœnas dedit sceleribus suis dignas.

Tertio. Tertio probatur, quia hic diabolicus ludus fuit ab alijs noctu illac transeuntibus, & à uicinis uisus, & aliqui de illo dubitantes, cum esset uicinus, suis pedibus ad illum iuerunt, de quo idem Barth. ibid. cap. 17. plura refert exempla, & Sylu. eodem, c. 2. adducit tale famosissimum, & notissimum sui temporis exemplum, de Comi Vicario, & Inquisitore, qui curiositate, uel quod nō crederent strigibus quas habebant in carcere, media una earum, ludum, qui non longe aberat adierunt, & omnia è regione uiderunt, sed omnibus inde licentiatis, demon caput ludi, fingens se eos durante ludo, non uidisse, repente omnem concionem denuo reuocauit, & illos duos iudices tot uerberibus ce ciderunt, quod uix domum redire potuerunt, & infra quindecim dies mortui sunt.

Quarto. Quarto probatur alio experientia genere de quo Sylu. ibid. nam crebro pueri, & puellæ duodecim, decem, & octo annorum, doctrina, & hortatu Inquisitorum resipiscunt, qui in tantæ rei con-

rma-

firmationem, instar illius ludi saltare iubentur, quod ita faciunt ut nullus sapiens negare possit, quin altiori quadam arte, & quæ humanum transcendat, sint edocti, nam cum illæ choreæ per omnia humanis dissimiles sint, quia in illis scæmina post dorsum masculi tenetur, & non antecedendo, sed retrocedendo saltatur, & in fine cum reuerentia diabolo præfidenti exhibent, ei terga dantes, caput inclinant, non ante, sed retro, & pedem flectunt nō retro, sed ante eleuantes in altum, & id totum tanta uenustate perficiunt, ut id statim, & in pueritia impossibile sit didicisse, & Syluester cum hæc scriberet, dicit, quod tunc in agro Comensi, & Brixiano multi paruuli, & puellæ huiusmodi reperiebantur. Probatur tandem quinto, quia Inquisitores contra striges procedentes, hæc omnia ex earum confessione, testibus, indicijs, & effectibus, uera esse inueniunt, & eas pro tanto scelere morti tradunt, & comburunt, Et confirmatur primo, quia Inquisitores, ut in pluribus sunt uiri religiosi, optimæ famæ, & integerrimæ uitæ, & magis ad clementiam, & misericordiam moti, & tamen contra has striges sunt seuerissimi, nec acquiescunt præcibus, & lachrymis, quia hæc uera, & non somnia esse inueniunt. 2. quia Inquisitores cōtra has tales maleficas personas, nō soli procedunt, sed de cōsilio peritorum, tam in iure, quā in sacra Theologia, & etiā de consilio, & consensu Episcopi Ciuitatis, ubi hoc iudiciū exercetur, uel eius Vicarij, qui omnes conueniunt prædicta realiter fieri, & striges nō pro sōnijs, & illusionibus, sed pro maleficijs, & delationibus ad maleficiandum, morte multandas esse, ut patet ex innumeris super hoc processibus, & consilijs. 3. quia hoc iudiciū fit auctoritate Ecclesiæ, & Inquisitores contra Striges, & maleficos non procedunt nisi, ut delegati Sūmi Pontificis, & nō solū per generalem auctoritatē, quam eis Summus Pontifex cōtra tales sicut cōtra hæreticos dat, sed etiam per specialem, quia sæpe eos contra striges specialiter delegat, ut patet ex literis huiusmodi delegationis Innoc. 8. Iulij. 2. Adria. 6. & Clem. 7. ut apud Barthol. Spineum, in d. quæst. cap. 3.

Quibus non obstant experientia in contrarium, ex quibus hæc delusorie fieri manifestè probari uideretur. Et Bartholomeus Spineus Magister Sacri Palatii in quinto argumēto suæ quæst. de strigibus (quod etiā soluit) tres certissimas sui tēporis adducit. prima est, quia quidā Princeps, tandē ab Inquisitore obtinuit, quod corā illo, & multitudine nobiliū permitteret strigē quādā, quam in carcere habebat, se ungere solito suo unguento, ut uiderentur an verè à diabolo uisibiliter, uel inuisibiliter apparente, per aera

D d ad cur-

Quinto.

ad cursum portaretur, sicut illa affirmabat, quæ sapius se unxit, & ab eo non discessit loco. secunda est de ancilla cuiusdam Augustini Medici, nã cum Augustinus quadam nocte, circa sextã horam cum suis sodalibus domum rediisset, & ei pulsanti, nemo respondisset, tandem per fenestram scala conscendens domum intrauit, & ancillam super terram supinam nudatam ueluti mortuam, & pœnitus insensibilem inuenit, & nulla potuit arte illam excitare, quæ facta mane excitata, dixit se illa nocte ad cursum fuisse portatam. tertia de uxore cuiusdam Notarij Officij Sanctissimæ Inquisitionis, quæ tanquam strix, & malefica fuit accusata, turbatus notarius uir eius, eo quod sanctam esse putaret, illam obseruauit, & mane die Veneris Sancti, cum illam non inueniret, instabulum concessit, & ibi nudam, pœnitus insensibilem, in quodam angulo limo resperfam inuenit, & expectans finem, illa ad suos reuersa sensus, videns maritum, dixit se illa nocte ad cursum iuisse. Simile refert S. Aug. 18. de Ciuit. Dei. c. 28. de Præstantio, qui cum quadam vice calcem malis artibus compositum commedisset, statim iacuit in lecto quasi dormiens, & nullo modo potuit excitari, & post aliquot dies euigilans, quasi somnia narrauit, quæ passus est, caballum, scilicet; se factum, annonam inter alia iumenta portasse militibus, & ut narrauit, factum fuisse, ita compertum est. Nec etiam obstat, quod huiusmodi perditii homines dicunt impossibilia, quod. s. ingrediuntur domos nobilium, & quod tanta, quandoq; est eorum multitudo, ut dicant se uegetes magnas uino euacuasse, & boues pinguisimos mactasse.

Hæc omnia vera fuisse concedimus, sed non propterea falsum est, quod diximus, maleficas sæpe realiter portari, nam quæ de illis dicuntur, aliquando sunt vera, aliquando sunt falsa. Pro quo est notandum, quod cum diabolus sit creatura spiritualis, nõ potest ad operis exercitiũ ab ullo corpore moueri, nec ab ulla corporali uirtute, uerborum, herbarum, &c. cogi ad operandum, sed pro libertate arbitrij circa corpora operatur, & illa eligit, quæ suæ ualeant malitiæ deseruire, & cum illis homines iuxta suum imperium vtuntur, ipse diabolus quandoq; pro uoto occurrit, ut sic etiam homines in errorem ducat ut credant dæmones his sensibilibus, multis sceleribus, & sacrilegijs factis, cogi posse, hinc fit, quod illis signis, & sensibilibus inuocatus expræsẽ, uel tacite, sæpe aduenit propter pacta iam inita cum priore aliquo copositore, uel inuentore, & hoc, quando uidet futurum in ruinam utentis, & aliorum, at quando dubitat ne detegantur eius

infi-

insidiæ, & homines ad pœnitentiam conuertantur, aduocatus non aduenit, licet permittatur, ut hæc somnia, & mulierum deliramenta credantur, ut dicemus in sequenti cap. Ex quo facile est respondere ad prædictas experientias; Quod illa Malefica coram Principe, Inquisitore, & multitudine nobilium uncta, non portaretur, potuit esse ex dæmonum malitia, ut in corde Principis, & astantium firmaretur hæc omnia fabulosa esse, ut sic impune fiant, & Principes Inquisitoribus contra maleficos auxilium non præstent; potuit etiam esse, quia non erat tunc hora conueniens delationis ad cursum; & etiam ex Diuina prouidentia, tum quia, cum Inquisitores sint Dei ministri, maleficæ sub eorum ditione deductæ, diaboli præsidijs non fruuntur, tum etiam, quia quo ad illos nobiles, sublata fuit tentatio qua fortè potuissent optare, & quærere, ut ipsi quoque similiter portarentur. Ad alias experientias de maleficis postuentionem extra se factis, & immobiliter iacentibus, communiter respondetur, quod istæ realiter non portantur, sicut aliæ, sed in somnis tantummodo uident, & facere se putant, quæ postmodum existimant, & referunt in uigilia se fecisse, & sic a diabolo deluduntur. Sed cum aliqua ex istis indubitatè affirmant se corporaliter portatas fuisse, alia est quærenda solutio, nam (ut diximus) ea quæ in somnis, uel imaginaria uisione apparent, in uigilia postea cognoscuntur fuisse talia, uel saltem dubitatur, & diuersitas status dormientis, & uigilantis cognoscitur; propterea dicendum est, quod quando realiter portantur, diabolus, uel in forma mulieris dormientis iacet (quod in Sancto Ambrogio à S. Angelo potest dici factum, quando ad altare arctiori somno correptus; ac post tertiam horam excitatus, scitote, inquit, fratrem meum Martinum exisse de corpore, meque eius funeri piam operam dedisse, ut legitur in uita, & officio S. Martini) uel aliud corpus ibi ponit, quod uideatur corpus Strigis (sicut in historia S. Clementis legitur factum ab Angelo, nam cum Sisinius iussisset seruis suis, ut ligarent, & traherent S. Clementem, illi columnam ligarunt, & traxerant, putantes una cum Sisinio, se ligasse, & trahere S. Clementem) uel per præstigium efficit, ut ibi uideatur esse corpus strigis, ut sequenti cap. dicemus, ut sic homines decipiat, & ad credendum inducat, quod striges non portentur realiter, & consequenter delicta grauissima impunita maneant, & per hoc multiplicetur sacrilega strigarum secta, ob quam etiam causam dæmones personas ad ludos realiter delatas multipliciter deludunt, tum ut illas in

Dd 2 hæ-

hæresim etiam inducant, credentes in dæmonibus, & eorum sacrilegis operibus esse virtutem ad suscitandos mortuos, & facienda miracula, tum etiam, vt dum impossibilia referunt, eas delirare credatur, & sicut Deo permittente diabolus, sic quandoq; decipit illos, qui decipi merentur, ita etiam Dei prouidètia omnia suauiter disponente, aliquando realiter striges, & alios strigarum opera, etiam inuitus portat, quando portare nollet, vt per manifestam experientiam ab illo errore per Dei misericordiam homines liberentur, & qui hæc nefanda, & impia scelera perpetrant exquirantur, & de medio tollantur.

Respondetur ad cap. Episcopi.

Sed respondendum est ad d. cap. Episcopi. Et primo dicimus cum d. Bart. hoc cap. suspectum esse, & patuæ auctoritatis, etiam si sit in corpore decretorū, nam ea, quæ in decretis sunt habet auctoritatem corū quorum sunt, est. n. congestū ex diuersis auctoritatibus Sūmorum Pontificum, Conciliorū, & Sanctorū, & multa in eo inserta sunt apocrypha, quæ etiam paleæ nomine prænotantur, & à Doctoribus, & Glosa non exponuntur. Et hoc ca. inter paleas annumerari potest, nam ascribitur Concilio Ancyrano, & in ipso Concilio nūquā inuentū fuit, neq; in manu scripto, neq; in impresso, neq; in græco, neq; in latino, sed ab illis, qui ediderunt tomos Conciliorum, ponitur post decreta, & subscriptiones Patrum dicti Concilij Ancyrani, tanquam repertum in quodam libello antiquo sexdecim librorum partialium, ex sola auctoritate dicti libelli, & ita testantur ibidem, qui tomos Conciliorum ediderūt, & notatur etiam 26. q. 5. ante d. cap. Episcopi, in libro Decretorū nouiter correcto, & iussu Greg. x. i. j. impresso. Et quod hoc cap. sit suspectum, probatur, nam si velimus sensum esse, quod homines non possint de uno loco ad alium à diabolo portari, uel si possunt, de facto nunquam portentur, est manifestè falsum, ut diximus. Si sensus est, quod non portentur isti malefici, & istæ striges; peto causam, uel hoc est, quia non possunt portari, & hoc non, ut diximus, uel quia Deus non permittit, nec etiam hoc dici potest, quia Deus maiora permittit, ut quod pueri innocentes occidantur, & comedantur, etiam à parentibus, etiam famæ non laborantibus, & quod per dæmones pueri permutentur in cunis, & quod Magi tot facinora admittant, imo etiam permittit Christum portari super pinaculum templi, & super montem excelsum, secundum expositionem Gregor. & Chrysost. Vel hoc est, quia licet Deus permittat, & licet diabolus possit portare maleficos, illos portare non vult; sed diabolus omnibus modis quibus potest, conatur humanum genus offendere,

quod

quod maximè efficit per istam strigarum, & maleficorum delationem; Præterea hoc cap. si hunc sensum habet, ineptè procedit, & probat ista semper in somnijs, & delusorie fieri, nam adducit duas visiones ex Sacra Scriptura in spiritu factas Ezechielis scilicet, & Pauli. Et nos è contra possumus ex eadem Scriptura adducere Abacuch, & Philippum, qui realiter ab Angelis fuerunt portati, Præterea Ezechiel, & Paulus dixerunt se in spiritu vidisse, & audisse; at isti dicunt, quod corporaliter portantur, & uigilantes, & tot signis, & argumentis probatur, ut negari non possit, nisi dicendo omnia esse somnia, & quod uigilanter operando semper somniamus, ut ex dictis patet.

Respondetur secundo, quod hoc capitulum potest saluari si recte, & piè interpretetur, cum Sylu. ibid. lib. 2. cap. 1. ut non loquatur de Strigibus, sed de alia secta iniquarum mulierum, quæ tunc temporis erat, quæ ut ex eodem cap. deducitur, multa falsa & hæretica dicebant, nam credebant dianam, & herodiadem veras in deas, quod est hæreticum, credebant se certis noctibus super quasdam bestias multarum terrarum spatia cum herodiade, uel diana dea, & ad eius seruitium transcurrere, & falsum est, quod cum illa, & super veras bestias irent; credebant etiam unam creaturam ab alio quam à uero Deo in aliam creaturam uerè mutari, ut mulierem in deam, & homines in bruta, quod est hæreticum; At strigarum secta, spiritum eis apparentem diabolum esse scit, & fatetur, & ei se subijcit, & propterea illæ fortè non portabantur, sed in somnis illudebantur, quia sub specie famulatus deæ, & boni spiritus decipiebantur, & diabolo expediebat vt non essent uigilantes, ne eius fallaciam deprehenderent, istæ uero, quia tradiderunt se diabolo, & voluptatum gratia decipiuntur, diabolo expedit, ut sint uigilantes, & realiter portentur, tum ut magis alliciantur uoluptatibus, tum ut grauius peccent, quod si quis vim fecerit in uerbis dicti Capituli, & uelit, quod simpliciter, & absolutè prohibeat credere maleficos, & maleficas de loco ad locum à diabolo portari, dicitur hoc capitulum inter paleas reponendum esse, & ita prior solutio mihi magis placet, stantibus maxime dictis annotationibus, quæ in d. Concilio, & 26. q. 5. ante d. cap. habentur, quod non sit d. Concilij.

Dd 3 De

De Dæmonum scientia, potentia, & iniquitate, ex quibus cum multis exemplis, deducuntur rationes mirabilium, quæ per se, & per maleficos faciunt. Cap. VIII.

Verum, quia tam multa, & ferè incredibilia de his maleficis dicuntur, multi qui eorum rationem reddere nesciunt, omnia hæc fabulosa esse credunt, propterea nõ erit inutile fundamentum proponere ex quo horum omnium effectuum, rationes facile deducuntur, vt cognito, quam pestiferi sint huiusmodi nequissimi homines, & mulieres, Principes ad eos exterminandos toto conatu moueantur.

De Dæmonum scientia.

Diabolus omnia operatur scientia, potestate, & iniquitate, & quoad scientiam, naturalem cognitionem non amisit, & ideo naturali scientia cognoscit omnes species, & naturas, & naturales virtutes omnium rerum, per earum species, seu similitudines eis à Deo à principio suæ creationis inditas, & non solum illas cognoscit in vniuersali, sed etiam in particulari omnia indiuidua sub illis contenta. Vnde quilibet diabolus perfectè cognoscit virtutes omnium Angelorum, cælorum, stellarum, animalium, arborum, herbarum, metallorum, lapidum, & elementorum, & quæ hominibus quocumque modo naturaliter prodesse, & obesse possunt: & ratio est, quia sunt intellectuales, & sine discursu, & ratiocinatione intelligunt, & eorum intellectus naturali perfectione statim à principio suæ conditionis perfectus fuit, vnde statim fuit in actu, & suum naturale obiectum, quod est ens intelligibile vniuersaliter, statim omnes cõprehenderunt, aliàs si quid sub ente contentum non attingerent, quantum ad illud non essent in actu, sed in potentia, & discursiui, & hanc naturalem cognitionem per peccatum non amiserunt, nec in eis fuit diminuta, quia eorum naturam consequitur, quæ cum sit simplex, nihil ab ea subtrahi potest: quod si dæmones sæpe decipiuntur, est quia tanquam superbi uolunt ex naturalibus iudicare de diuinis mysterijs, de futuris contingentibus, de his, quæ liberè fiunt, & de his, quæ secundum diuinam prouidentiam eueniunt.

De Dæmonum potentia.

Quoad dæmonum potentiam, eis obediunt omnia corpora inferiora ad nutum, quantum ad motum localem, saluo naturæ ordine, unde non possunt mouere totam terram, aut aliud elementum, quia hoc esset euertere ordinem naturæ, sed benè possunt

mo-

mouere quascumque partes, etiam turres, & montes; nec etiam possunt producere naturalem effectum, sine medijs causis illius effectus, sed applicando causas naturales possunt producere illarum causarum effectus; nam quo ad ordinem uniuersi hæc inferiora soli Deo subduntur; ut mobilia autem subduntur sub Deo, etiam spiritibus; Et possunt Angeli tam boni, quam mali, naturaliter tanta celeritate moueri, & aliquid portare ab oriente in occidentem, & à terra in cælum, & è contra, ut tempore imperceptibili moueantur, & portent quæcumque uolunt; portat autem per hoc, quod ita intelligunt, & uolunt, nam corporea, ut dixi quo ad motum localem eorum uoluntati obediunt, ex quo sequitur, quod dæmones possunt facere omnia, quæ fieri possunt motu locali, & per applicationem uirtutum actiuorum naturalium, si à Deo permittuntur, ut homines ad longinqua portare, pluias, uentos, infirmitates, sanitates, & huiusmodi facere, similiter aerem condensare, illum colorare, & figurare, in eoq; apparere in forma uiri, mulieris, & bestię, ut experientiæ docent, & Sancti tradunt.

Sed quia in istis apparitionibus sunt etiam multæ illusiones, & multa uidentur proprijs oculis cerni, tanquam uerè facta, quæ tamen non fuerunt uerè facta, ideo ut istorum etiam rationem reddamus, uidendum est ad quid se extendat diaboli potestas specialiter circa hominem, quantum ad animam; Non potest diabolus nouam speciem, seu phantasma in anima, seu in sensu interiori imprimere, quæ nullo modo in ea fuerit, quia si non potest influere nouas formas in materiam corporalem, multo minus poterit illos influere in imaginationem, in qua nihil recipitur sine organo corporali, unde non potest facere, quod cæcus à natiuitate imaginetur colores, vel quod surdus natus imaginetur sonos, sed potest per specierum, seu phantasmatum transmutationem, diuisionem, & compositionem, noua imaginationi offerre; nam cerebrum habet quatuor sinus in quibus sunt sensus interioriores, & isti omnes sinus sunt pleni spiritibus subtilibus sensitiuis, in quibus spiritibus conseruatur species rerum sensatarum, & horum spirituum motu, & transmutatione, cõtingit etiam secundum naturæ operationem, noua imaginari, & Arist. hanc causam assignat somniorum, quia descendente plurimo sanguine ad principium sensitiuum, descendunt impræssiones relicte ex sensibilibus motibus, quæ in spiritibus sensibilibus conseruatur, & mouent principium apprehensiuum, ita quod aliqua apparet, ac si tunc principium sensitiuum à rebus istis exterioribus im-

De eorū potentia quo ad animam.

De causa somniorū & illusionum.

Dd 4 mu-

mutaretur, & hoc modo dæmones possunt immutare imaginacionem, non solum dormientiū, sed etiam uigilantiū, & noua etiā ostendere, sed non totaliter noua, sed per diuersas diuersarum phantasmatum partium compositiones; sicut nos etiā pro libitu possumus diuersa phantasmatum compositione, & diuisione, noua & impossibilia imaginari, ut montem aureum, chimerā; & potest esse tanta spirituum, & humorum commotio in phantasmatum delatione, ut huiusmodi apparitiones etiam uigilantibus fiant, & uideantur corporeis oculis cerni, nam organa sensuum exteriorum sunt contigua phantasia, & sensui communi, unde si phantasmata ex thesauro interiori in quo seruantur, cum uehementi spirituum, & humorum commotione ad phantasia, & sensum communem deferantur, sensus etiam exteriores immutantur, & eis quoque illa percipi uidentur, ut patet in febricitantibus, qui etiam uigilantes patiuntur alienationes, & dicunt se uidere latrones, & huiusmodi, quod etiam patet de melancolicis, qui aliquando uidentur sibi uidere multitudinem hominum armatorum, & timētes ab eis capi terribiliter exclamant, & aliquando indistincte credunt se belluas esse; cum ergo istæ uisiones naturaliter fiant in dormientibus, infirmantibus, & melancolicis, poterunt etiam fieri à spiritibus, tam bonis, quam malis, quibus (ut diximus) corpora quoad motum localem ad nutum subduntur.

De Dæmonū iniquitate, ex qua multorum causa.

Transeamus nunc ad dæmonum iniquitatem, nam scientia, & potestas prædictæ, sunt communes bonis, & malis spiritibus, sed boni eis semper bene utuntur, & ut nobis profint, & propterea Deus illis concedit non solum, ut agant, quæ per naturam possunt, sed etiam, ut per gratiam multa, ultra naturam possint; at mali semper eis male utuntur, & ut nobis noceant, ob quam causam à Deo reprimuntur, ut minus possint, quam secundum naturalem uirtutem possunt, & sic dicuntur ligari, solui autem, cum diuino iudicio permittuntur aliqua agere, quæ secundum naturam agere possunt. Et cum omnia maleficia (quando permittuntur) per se agere possint, uolunt tamen homines nequissimos cooperatores, & signis, & uerbis, etiam sacris, nec non uanis, & falsis obseruationibus inuocari, ut sic multa scelera ad maiorem animarum perditionem in unum concurrant, & crescente hominum impietate, maior detur eis facultas in homines læuendi, & quibusdam quidem manifeste, ut dæmones apparent, & Deum, & Sacra omnia negare, & seipsos adorare faciunt, alijs uero in principio se Angelos lucis simulant, & illos præcipue eligunt, qui sunt faciliores, ut decipiantur, & ut alios decipiant, quales, ut plurimum sunt

sunt mulieres, & homines simplices curiosi, & superstitiosi. Et inuocati à perditis hominibus, qui se ipsos eis tradunt, licet permittantur, aliquando non ueniunt, & hoc ut magis noceant, ut in illo peccato obstinatiores reddantur, & ut ad maleficos accedant, ut sic etiam solemnibus, & horrendo ritu, fidem negent, & dæmonibus se tradant, imo etiam ab ipsis maleficis inuocati, etiam mediocriter illis signis quibus se obligarunt, sæpe non adueniunt, vel si ueniunt, ita ueniunt, ut uere non efficiant ea, quæ soliti sunt facere, sed potius figmenta esse ostendant, & hoc quando timent ne eorum maleficia detegantur, & contra maleficos procedatur, & ut alios ad credendum inducant, quæ de maleficis dicuntur esse somnia, & figmenta, ut sic maleficia liberè, & impunè fiant. Ex quibus facile erit deducere rationes omnium, quæ de maleficis dicuntur.

Sed ut hæc exemplis clariora fiant, dæmones sæpe in specie mulierum, & uirorum apparuerunt, & sub specie mulierum supposuerunt se uiris, & sub specie uirorum molesti fuerunt mulieribus, quæ etiam ex eorum congressu generarunt, quos latini incubos, & succubos uocant, romani faunos, græci panas, de quibus testantur Greg. lib. 7. moral. cap. 12. de illis intelligens illud Iob. 34. & pilosus clamabat ad alterum; Aug. 15. de Ciu. ca. 23. Isid. lib. 8. Etym. ca. ult. S. Tho. 2. 2. dist. 8. ar. 4. q. 2. & communis omnium theologorum sententia, & multæ experientia; & ut ex multis unum, aut alterum adducamus exemplum S. Victorinus (ut in eius uita apud Surium tom. 5. habetur) diabolum in heremo sub specie pietatis in forma mulieris recepit, & cum ea peccauit, sed peccatum suum agnoscens dignam penitentiam fecit. Hector Boethius in sua historia refert in Marrea regione fuisse nobilem puellam, quæ coniugium auerfata, inuenta est præghans, dixit secum formosissimum adolescentem cubare, & se nescire unde ueniat, parentes tertio die illum adesse indice ancilla cognoscentes, cubiculum ingrediuntur, illum in amplexibus filia, & in ipso actu uenereo intuentur, quæ frustra conatur occidere, nec à filia remouere possunt, accurrunt uicini ad clamorem, uident oes sædum spectaculum, uocatur Sacerdos probate uite, qui leges Euageliū S. Ioānis, cum peruenisset ad illa uerba, *Et Verbum caro factum est*, dæmon asportans cubiculi tectum, incensa supellestie, stridore emisso horribili abiit, & femina post triduum peperit monstrum, aspectu sædum. Idem Hector narrat aliud sui temporis, notissimum exemplum de nauis, quæ vi uetorum, & undarum submergebatur, admiratur nauta, quod naturaliter præter tempus, ita subito non posset tanta suboriri tempestas, statim clamat muliercula, quæ

Redditur ratio illorum effectuum. De incubis, & succubis.

quæ erat in imo nauis, dicit propter illam ortam fuisse tempestatem, quia cum diu habuisset familiaritatem incubi, tunc etiam ab illo fuit subacta, hortantur omnes illam ad poenitentiam, aderat Sacerdos, illa lachrymis suum horrens peccatum, cum nubecula quædam è nauis sentina exiluisset, sono, flamma, fumo, fetore, prodidit dæmonem, cuius recessu cessauit tempestas. Hoc faciunt dæmones applicatione causarum naturalium quibus aerë condensant, & ei figuram, & colorem humani corporis tribuunt, sicut & Angeli boni, qui sæpe in sacris literis apparuisse leguntur, at dæmones tãquam iniqui ad iniquitatis opera, corpora assumunt, & semen humanum, uel in pollutione emissum, uel ut fucubi accipiunt, quod ut incubi transfundunt, & filij, qui sic generantur non dæmonum, sed illorum à quibus acceperunt semen sunt filij.

De transformatio-
nibus in
bestias.

Malefici, & Striges suis maleficijs transformantur in bestias, quod licet aliquando fiat delusoriè sola imaginatione, ut diximus, sæpe etiam fit per realem, & extrinsecam apparentiam, in cuius signum multi, & multæ sub gattorum forma, fuerunt vulnerati, & cum vulneribus in eisdem locis correspondentibus reperti, qui capti confessi sunt, & pueri quos maleficiarunt infra paucos dies exiccati, interierunt, de quo in Malleo Maleficarum p. 2. q. 1. cap. 9. & in quæst. de Strigibus Barth. Spinei, cap. 19. adducuntur multa exempla, & passim in processibus Inquisitorum, Et non solum transformantur, sed etiam alios transformant, & transformati portant onera, ut asini, sicut uidentur, de quo S. August. lib. 18. de Ciui. Dei. c. 16. 17. & 18. affert multa exempla, & Malleus Maleficarum, 2. p. q. 2. ca. 4. & alij. non quod uerè transmutentur, & propriam figuram amittant, sed sicut dæmones possunt corpora assumere, aerem condensando, & sub diuersis formis apparere, ita etiam possunt per actiuorum applicatione maleficorum, & maleficiatorum corpora incuruare, & aeris condensatione nobis occultare, & figuras bestiarum, ut cattorum, asinorum, uolucrum, efficere, & circumponere, ut in hæc, & similia animalia uideantur conuersi, & ipsi dæmones, ut uideantur uera animalia, formant uoces eis proprias, illos portant, ut uideantur, ut volucres uolare, onera sustentant, quæ ut asini portant, fenestras eis aperiant, ut sub gattorum forma ad maleficiandum portati ingrediantur, aere etiam condensato corpus alicuius proportionaliter extendunt, ut uideatur sine membro, quod tanquam abscisum ostendunt, & postea uidetur, quod illud restituant, cum uerè non fuerit abscisum, & illud esset phantasticum. Et aliquan-

quando ipsi dæmones sub alicuius bruti forma apparent, & fingunt se alios esse, ut d. cap. 18. inquit S. Aug. de Socijs Diomedis in mari submersis, qui dicebantur conuersi in aues, quæ longo tempore circa templum Diomedis uolauerunt, & aquam in templum rostris portabant, & aspergebant.

Maleficiati sæpe euomunt acus, clauos, pilos, ossa magna, plumas ingeniosissime confertas, & huiusmodi, quod uidetur impossibile, ut. s. res tam magnæ, & sensibiles per foramen paruum oris, imo etiam per oculos sine dolore uisibiliter emittantur, quæ uel sunt illusiones, ut uideantur, quæ uerè non sunt, uel dæmon aeris condensatione, & coloratione facit illa apparere, sed aliquando sunt realia, nam diabolus inuisibiliter illa stomacho infert, & inde uisibiliter educit, non obstante, quod sint ita magna, quia potest ad libitum ea diuidere, & reunire, & ubi opus fuerit actiua naturalia ad id applicare, & hoc tanta celeritate, ut oculus diuisionem, & compositionem discernere non possit, sed iudicet ita magna emitti; & quod oculus decipiatur, & nõ possit ratione uelocitatis motus, percipere rem, ut est, patet ex uelocitatis motione, nam uidetur eo fieri circulus igneus perfectus, qui tamen non est; & ex his, quæ circulatorum manuum dexteritate, ut mira in plateis passim faciunt. Sed vnum de his etiam adducemus exemplum, quod habetur apud Surium Tom. 3. in vita Sancti Petri Archiepiscopi Tarantasijs, In castro Sancti Symphoriani Lugdunensis Ecclesiæ, erat vir fidelis, & religiosorum officiosus, sedulusq; susceptor, & ad suum hospitium vim faciendo, pertraxit Abbatem magnæ conuersationis, & opinionis, illi erat filia, quæ opera mulieris maleficæ per nequitiam inuidæ focrus languore tabescebat desperato, nec viri sui præsentiam, nec aspectus ullatenus tollerabat, mater ut Sathanas Sathanam eijceret, famosum quendam maleficium accersuit, qui arborum cortices contriuit, & pocula uerbis, & herbis confecta dedit, & proprijs dentibus illius brachium momordit, quæ ab illo languore conualuit, sed interdum uelut ex corde procedere sentiens acus, cruciabatur atrociter donec per morsuram brachij, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret uis occulta, plures in hunc modum, quam triginta per temporum interualla prodierant, Pater lachrymis filia infirmitatem Abbati exposuit, & ab eo auxilium petijt; ducta ad præsentiam Abbatis, eadem hora sentiens acum, mulier gemebunda deplorat, iam peruenerat ad foramen, solitus iam præcesserat cruor, iam ceperat apparere, & accedens vnus ex fratribus laicis eidem Abbati deseruiens cruentam, ex-

De his
que uo-
munt.

traxit,

traxit, Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in uirtute fidei pollicetur, nec ferum ultra, nec chalybem ex inde processurum; factum est, sed mutata materia est, malitia nec dum prorsus extincta, ceperunt lignei sudēs paruuli proferreis acubus egredi, & non omnes eiuſdem magnitudinis, & crassitudinis, sexdecim intra annum, & paucos menses ex mulieris lingua prodierunt; Affuit demum S. Petrus Archiepiscopus Tarantasi, cui diuinitus seruabatur tanti miraculi plenitudo, Offeritur mulier Missarum solemnia celebranti, sicut præceperat uespera præcedenti, eadem hora septimum decimum lignum ex muliebri carne egreditur, quod sub oculis omnium sacrista extraxit, Conſitentem mulierem absoluit, Sacram ei dedit Eucharistiam, & ab omni deinceps cuiuscumque materiei progressu iubet esse securam; Et quia quando hæc scripta fuerunt uiuebant filia, & parentes, nominantur, ut notissima ueritas, ab illis etiam sciri possit.

De tempestatibus infirmitatibus odibus, & amoribus.

Facile erit ex dictis intelligere, quomodo dæmones excitent tempestates, causent infirmitates, sterilitates, sanitates, applicando earum causas, & etiam odia inter uirum, & uxorem, ea imaginationi repræsentando, quæ ad uxoris odium, & ad alterius mulieris amorem inducant; vnum de infirmitatibus adducam, exemplum ex eodem Hectore Boethio, & Ioanne Leslæo Episcopo Rossensi in suo tractatu de rebus gestis Scotorum, quod in tota Scotia est notissimum, tanquam factum in persona Regis, & maleficium maleficarum, & multorum nobilium Regni, digna morte punitum. Duffus Rex Scotiæ noctu sub perpetua uigilia decumbens, in sudorem sine modo soluebatur, corpus læta conficiebatur tabe, effæto, simillimum, herebat cutis rigida, uenas, neruos, & qua forma, & situ ossa essent humana ostendens, & tamen Medici in eo omnia signa sanitatis inueniebant. Obortus est rumor in certo auctore, Regem à quibusdam mulieribus maleficiatum esse, quæ apud Forres Morauicæ opidum manebat, Rex statim sub specie ineundæ pacis inter eum, & cõiuratos Morauos mittit, qui rei ueritatem inquirant, missi Forres adiere, & arcem ingressi (quæ ad huc erat in Regis fide) Denoualdo arcis præfecto, quare uenerint exponunt, quo audito quidam miles, qui erat in arcis præsidio, significauit Denoualdo quandam meretricem (cuius mater erat fortilega) dum blandiuscule eam tractaret, locutam ei fuisse de Regis infirmitate, & morte; erat tunc illa meretrix in arce, quæ tormentis exposita, ueritatem aperuit, Denoualdus in ipsa nocte milites ad fortilegarum ædes mittit, qui unam ueneficarum simulacrum ad Regis Duffi imaginem

ginem ex cera confectum, ligneo ueru affixum, ante ignem torrentem, alteram carminibus recitatis liquorem quendam fundentem sensum supra statuam, inuenerunt, & ductæ cum simulacris in arcem, interrogatæ, dixerunt, dum simulacrum igni adhibitum torreretur, Duffum Regem, in sudorem solui, carminibus autem recitatis, perpetua teneri uigilia, & ad liqueſcentem ceram, macie confici, consumpta cera, Regis mortem continuo secuturam, ita se dæmones docuisse, & ad facinus exequendum, mercede à Morauorum primoribus conductas. Simulacrum effractum fuit, & in eadem nocte Rex absque sudore quiescit, & postridie redeuntibus uiribus, ita sanitati restitutus est; ac si nulla aduersa ualitudine antea fuisset detentus. Nimis immorati sumus, & præter institutum nostrum, sed ideo fecimus, quia multi etiam catholici hæc figmenta esse credunt, & utinam non essent, etiam ex illis, qui huiusmodi perditos homines extirpare tenentur. Sed quia derisus fuit quidam Illustrissimus, ab illis, qui eum dicentem audierunt, se uidisse cartam per aerem demissam à dæmone adiurato, qua ille qui exorcizabatur, Christo negato, se dæmoni tradidit; adducam simile exemplum ex uitis Sanctorum Patrum, in uita S. Basilij: quidam famulus cupiens in uxorem ducere filiam domini sui, opera cuiusdam malefici, fuit ductus ad diabolum, qui uisibiliter apparuit, Christum, & omnia Sacramenta negauit, & seipsam corpore, & anima diabolo tradidit, & sic propria manu scripsit, & promisit; ex eo die filia cepit amare seruum, & instanter à Patre illum in maritum petere, pater indignè tulit, non solum, quia erat nobilis Senator, sed etiam, quia erat sanctissimus, & sicut illam in timore Dei nutrierat, ita etiam Deo in Monasterio dicare uolebat, sed tandem coactus, illam ei dedit. Obseruatum fuit, quod nunquam iret ad Ecclesiam, & dictum uxori, quæ ut erat sanctæ uite, uehementer dolens, causam ab eo exquisiuit, & illa cognita, statim lachrymis persusa, accessit ad S. Basilium, qui eius uirum uocauit, & ad penitentiam conuersum per aliquot dies in certo loco reclusit, ut iuxta præscriptam regulam penitentiam ageret, & oraret, post quos, uocato Clero, & populo illum ad Ecclesiam duxit, & omnibus pro illo orantibus, diabolus in uisibiliter conabatur illum eripere de manibus S. Basilij, audiebantur ab omnibus uoces, & quarimoniam diaboli contra S. Virum, qui ei præcepit, ut redderet cartam illius manu scriptam, & statim carta per aerem delata, & ab omnibus uisa, uenit, & imposita est inanibus S. Basilij; qui recognita manu, illam lacerauit. De his uideatur Malleus Maleficarum compositus à duobus religiosissimis Inquisitoribus. Ord. Præ. & ab Inno. 8. contra striges, & maleficos specialiter deputatis & Syl-

Syluefter, & Bartholomeus locis citatis. Qui autem multa omnium prædictorum exempla uidere cupit, legat Io. Bodinum de Monomania, seu furore Strigarum; qui gallicè scripsit, sed italicè, ut meritò res illius de hac materia libri, fuerint italicam linguam translati.

De peccatis contra Primum Præceptum, ratione Infidelitatis, Imaginum etiam Sacrarum, & Reliquiarum. Cap. IX.

De peccatis infidelitatis.

Hoc primum præceptum præsupponit fidem, quæ est de vero Deo, & præcipit, quod ei soli exhibeatur diuinus cultus, & non alio. Vnde contra illud primo peccatur peccato infidelitatis multipliciter; nam primo peccat, qui creaturam, ut Deum adorat, quæcumque illa sit, siue sol, siue homo, siue bellua, siue statua, 2. peccat, qui non credit Euangelio satis sibi notificato. 3. qui aliquam heresim scienter credit, qualis est, quicquid est contrarium catholicæ fidei, quam tenet Sancta Romana Ecclesia. 4. qui pertinaciter dubitat de rebus fidei, dubius enim in fide est infidelis, dixi pertinaciter, quia subreptitia dubietas, & non deliberata; & scrupuli, qui renitente uoluntate habentur, uel non sunt peccatum, uel ueniale. 5. qui deliberatè credit omnes infideles. si bene moraliter uixerint posse saluari in sua secta. 6. qui post annos discreptionis negligit explicitè, & in particulari scire articulos fidei. 7. qui ex metu, uel ob aliam causam ex animo dicit aliquid contra fidem, uel consentit exterius in aliquod opus infidelitatis, etiam si intra se, & in corde ueram fidem teneret. 8. qui aliquem habitum, uel signum iudæi, uel farraceni, uel alterius infidelis assummit in loco ubi unusquisque illo signo suæ legis professionem indicat, quia perinde est ac præ timore se iudæum esse, aut farracenum confiteri; non est autem peccatum, ut inquit Caiet. cum transitur per terras infidelium præ timore relinquere habitum Christianismi, clerici, aut monaci, & indui habitu communi, & indifferenti, dummodo non accipiatur signum infidelitatis. 9. qui Deum tentat dicendo aliquid, aut faciendo intentione expressa experiendi diuinam potentiam, sapientiam, uel pietatem, uel tacitè aliquid faciendo, quod ad hanc experientiam faciendam conducit, ut concionari nulla præuia meditatione cum habeatur tempus fluendi. 10. laicus, qui disputat de fide, sciens id laicis sub pena excommunicationis esse prohibitum.

Caiet. 2. 2.
9. 3. 21. 2.

Se-

Secundo cum ad hoc primum præceptum pertineat cultus sacrarum Imaginum, & Reliquiarum, earum respectu, imo etiam prophanarum imaginum, peccatur, ideo primo peccat, qui pingit, seu retinet imagines inhonestas, & non solum dicuntur inhonestæ illæ inhonestarum mulierum, & illæ quæ actus inhonestos repræsentant, sed etiam illæ honestarum, si sint nudæ, in totum, uel in parte, uel ita fucatæ, ut terminos honestatis excedant. & possunt esse adeo inhonestæ, ut illas efficere, & retinere sit peccatum mortale, & potest etiam esse, quod aliqua imago non sit ita inhonestè depicta, imo etiam honestè, & nihilominus illam retinens peccet mortaliter, & propter illam sit in statu peccati mortalis, ut est imago illius, quam quis inhonestè amat, ut illam in sua imagine semper præsentem habeat, uideat, delectetur, concupiscat; & quod peius est, aliqui earum paruulas imagines ad collum ferunt, capillos, literas, uel aliquid aliud earum penes se habent, ob earum memoriam, & ut eis ostendant, quam feruenter eas diligant; & hoc diligenter confessores aduertant, & non prius istos absoluant, quam res huiusmodi abiecerint, aut lace-auerint, uel combufferint.

Secundo peccat, qui magna diligentia gentium idola exquirat, ut quæ ceciderant, & confracta erant erigat, & sarciatur ad ornandas edes, & lucos; nec est, quod se excuset, quia non uenerationis, aut adorationis causa, sed spectaculi, & antiquorum gratia, & ad ostendendam artificum peritiam, illa exquirat, restau- rat, & erigit: primo, quia non deest quædam apparentia cultus ipsi exhibiti, si non animo saltem ipso facto, cum similiter, ut sacra in editis locis ponantur, gaudent enim dæmones dum iterum erigi iam prostrata simulacra sua perspiciunt, quauis de causa id fiat, nec se omnino prostratos fatentur. 2. quia tanti sunt, ut hæc idola plures fere habeant spectatores, & contemplatores, & plures fiant, quam sacræ Sanctorum imagines, ob quam causam fertur S. Gregorium multas Urbis statuas iussisse confringi. 3. quia illa idola spectantium oculos ad libidinem mouent, dum nuda ueneris, aut dianæ membra conspiciunt, & Satyrorum salaces gestos, & bacchi, & baccantium turpes, & uinosos furores inspiciunt. 4. quamuis nihil horum esset, non tamen potest excusari uanitas, curiositas, & prodigalitas, cum tanta diligentia querantur, & multo precio emanent, non tamen ob id assero hoc peccatum esse mortale, sed tot possent concurrere, ut esset mortale, præsertim si in illis emendis ecclesiastici ecclesiarum redditus impenderent.

De peccatis ratione Imaginum etiam Sacrarum.

Tertio

De abusi-
bus circa
sacras ima-
gines.

Tertio circa sacras imagines peccat, qui aliquem ex sequenti-
bus abusum erga illas admittit. Primus est cum per illas quip-
piam falsum, aut fictum, aut apocryphum representatur, ut si de-
pingatur B. Virgo in lecto quasi puerpera, quæ passa dolores ex
partu inualida, & imbecillis reddita, corpus suum sustinere non
queat, hoc enim falsum est, & Christo, & matri iniuriosum. non
tamen ob id damnantur pictores, & pij homines, qui ea pingunt,
& pingere faciunt, quæ contemplantur, quæ licet non fuerint fa-
cta, non tamen repugnant, & etiam fuissent facta, si fuisset datus
casus, ut si pingatur bonus latro de cruce depositus, genibus fle-
xis ante Christi Crucifixi imaginem. Vbi notandum est ex Con-
cilio Trid. nemini licere vlllo in loco, uel Ecclesia, etiam quomo-
dolibet exempta ullam insolitam ponere, uel ponendam curare
imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit. Secundus abusus
est circa loca ubi pinguntur, ut si pingantur in locis parum hone-
stis, & non deuotionis causa, sed ad retrahendum homines ne-
mingant, seu uentrem in aliquo loco exonerent. Tertius cum
sacre imagines pinguntur, uel pingi efficiuntur sub effigie illa-
rum mulierum, quæ amantur, quod est maximum sacrilegium.
Quartus cum imagines non representant decenter archetypon,
ut si sint ita imperite, & monstruosè facte, ut ad risum potius,
quam ad deuotionem excitent, uel si sint tanta arte fabricate,
quod personarum decorem non seruent, ut si sint nimis lasciuæ,
nude, quæ excitent non deuotionem, sed cuiusuis demortuæ car-
nis libidinem. Quintus, si non ea custodia seruentur, qua ser-
uari debent, à carie, à situ, & alijs noxijs, & si seruentur, non ta-
men uenerentur, ut par est, & peccatum non dicimus esse sem-
per mortale.

Ratione
Sacrarum
Reliquia-
rum.

Quarto ratione Sacrarum Reliquiarum peccat, qui aliquem
ex sequentibus abusum circa illas committit. Primo, si non te-
neantur in decenti loco, & decenter. 2. si indecenter ad collum
portentur, non enim est illicitum eas ex deuotione, & deuote
portare, ut inquit S. Tho. verum eas portando dupliciter pecca-
re possumus. Primo, si illas habentes licentiôsè uiuimus: 2. si
erga illas aliquid uanum, illicitum, & superstitiosum obseruetur
quod non pertinet ad Dei, & Sanctorum reuerentiam, ut quod
uas sit triangulare, & huiusmodi. 3. si furtiue subtrahantur,
etiam ut honorificentius reponantur, nisi essent apud infideles,
qui earum sunt iniusti possessores. 4. si uenales exponuntur,
quod dupliciter fieri potest, ut inquit Abbas. Primo, cum uere
ueduntur, & accipitur precium; nam tunc esset Symonia, at si ef-
sent

Cœc. rrid.
sess. 11.

S. Th. 2. 2.
q. 96. ar. 1.

Abb. in c.
cū ex co.
de Rel. &
Ven. Sác.

sent apud infideles, & pro illis daretur pecunia, non esset symo-
nia, nec illicitum, quia non daretur causa emptionis, sed ut ab in-
iusto possessore auferantur. 2. exponuntur uenales cum pas-
sim ostenduntur causa quæstus, ut habeantur largiores oblatio-
nes, quod intellige si propter hoc principaliter fit, secus si prin-
cipaliter fieret causa deuotionis. 5. si sine auctoritate Summi
Pontificis, uel saltem Episcopi loci uenerentur nouæ Reliquiæ;
Vbi notandum est, quod nouæ Reliquiæ, sine antiquæ nouiter
reperæ, si non sunt alicuius sancti canonizati, non sunt publi-
cè uenerandæ, sine auctoritate Summi Pontificis ad quem spe-
ctat Sanctorum canonizatio. Si autem Reliquiæ nouiter reper-
tæ ex aliqua scriptura, uel alijs coniecturis iudicentur alicuius
Sancti canonizati, antequam exponantur publicè adorandæ id
Episcopo significari debet, cuius est iudicare an illæ sint suffi-
cientes causæ ad credendum eas esse illorum Sanctorum Reli-
quiæ. Nec ob id damnandi sunt illi, qui oratione priuata com-
mendant se illis quos sciunt sanctè uixisse, & sanctos esse piè cre-
dunt, & reuerenter eorum reliquias seruant, non tamen de-
bent illas ita tenere, ut sanctorum canonizatorum super altari
cum lumine, ut ab ingredientibus domum etiam uenerentur, si-
ne Prælati licentiâ.

De superstitionibus in Cultu Diuino, quomodo cognoscantur
superstitiosæ orationes, & An uerba sacra
possint ad collum portari.
Cap. X.

Tertio peccat contra hoc præceptum, qui perniciosum, uel su-
perstitiosum cultum Deo exhibet. perniciosus cultus est,
qui ceremonijs mendacibus falsitatem aliquam præse-
ferentibus redditur, quales sunt ceremoniæ iudaicæ,
quæ significant Messiam uenturum, & in istis peccatur mortaliter.
Superstitiosus cultus est ille, qui ceremonijs exhibetur, quæ ne-
que ad Dei gloriam, neque ad subiiciendam carnem spiritui,
& spiritum Deo, quicquam conferunt, qualis est ceremonia
orandi cum tot candelis accensis, audiendi sacrum alicuius,
qui tali nomine uocetur, & cum tot candelis, colligendi herbas
in die S. Ioannis credendo, quod tali die collectæ, sint maioris
virtutis, & huiusmodi, quæ non semper sunt mortalia, propter
simplicitatem, & ignorantiam.

De super-
stitionib.
in Diuino
cultu.

Et Sed

Sex regulae ad cognoscendam superstitiones in orationibus, & an possint ad collum portari.

Sed quia multæ orationes portantur ad collum, & etiam dicuntur pro sanitate, vel alia gratia obtinenda, videndum est quædo sint superstiosæ, & an portari possint. Et pro superstitionibus eis insertis dignoscendis, sex sunt regulæ. Prima, ut nihil falsi contineant, non solum contra sacram scripturam, sed etiam contra uitas Sanctorum, utramque enim fidem diabolus conatur euertere, imo aliquando ueritas falsissimè, & impijssimè ratione similitudinis, & comparationis exprimitur, sicut cum aliquid dicitur, ita esse uerum sicut, quod Christus sit natus de Beata Virgine, uel quod Deus sit Deus. Secunda, ut nihil uani contineant quales sunt aliquæ uetularum orationes ad infirmitates curandas, quæ sunt potius ridiculosæ, quia hoc repugnat diuinæ sapientiæ. Tertia ne alios characteres habeant præter signum crucis, quia alij ad dæmonum inuocationem pertinent. Quarta, ne habeant nomina incognita, quia sunt dæmonum. Quinta, ne in eis sit uana obseruatio, in modo, uel tempore scribendi, legendi, portandi. Sexta, maximè notanda, ne in eis prænotetur, quod qui hæc breuia portauerit, uel has orationes dixerit, tale malum euitabit, uel consequetur tale bonum, nec etiam portentur, uel dicantur tali animo, quasi sibi hæc quis ob illa promittat, quia hoc est à dæmone, qui dum sic nos securos reddit, facit, ut nos periculis exponamus, & liberius peccemus, ut in peccatis moriamur, & etiam quia Deus nulli orationi, nullis uerbis infallibilem temporalem effectum promisit, & ratio est, quia hæc bona temporalia aliquando sunt nobis mala, & nociua; & propterea cum resignatione uoluntatis petenda sunt, quantum sint ad maiorem Dei gloriam, & pro animarum salute. Si ergo diceretur ipsa met Oratio Dominica cum hac firma spe, quod prius reuelabitur hora mortis, quod scientia diuinitus infunderetur, quod latrones, & inimici nocere non poterunt, esset superstiosum; Si nihil horum sit, orationes illæ, uel aliqua uerba Sacræ scripturæ, ut Euangelium S. Ioannis, poterunt ad collum portari, nec est superstiosum. Dices ad quid oportet portare, quod enim non efficiunt audita, & prolata, non efficiunt etiam portata. Respondetur, quod cum diuersis rationibus ad rem sacram nos habeamus, seu res aliqua sacra diuersis rationibus sit instrumentum diuinæ uirtutis, Deus aliquando operatur per unam illius rationem, & non per aliam, ut in omnibus appareat eius uirtus, & crescat in nobis honor, & reuerentia, quæ rebus sacris debetur. Exempli gratia ali-

Quod possint portari.

quando sola adoratione reliquiarum exaudimur, aliquando non nisi etiam per earum contactum, Verbum etiam diuinum, aliquando auditum, aliquando prolatum, aliquando portatum operatur, semper tamen creditum, aliquando etiam per se solum, aliquando non nisi adiuncta inuocatione alicuius Sancti, imo etiam aliquando hæbraice scriptum in testimonium sanctitatis illius linguæ in qua Deus, & Christus locutus est. Vnde legitur de Sanctis Bartholomeo, Barnaba, & alijs, quod infirmos curabant Euangelium eis super ponendo, & multi Religiosi publicè, & notoriè dant breuia infirmorum collo alliganda, ut Dominicani breue S. Vincentij de quo multa uidentur miracula, & sensibilibiter uidemus Euangelium positum super dæmoniacos habere maximam uirtutem, Quod etiam portare ad collum aliquas orationes, & aliqua uerba sacra sit maxime utile ad excitandam deuotionem, & ad promerenda Dei beneficia, probatur, quia certum est Verbum diuinum creditum, & prolatum esse summæ uirtutis ad impetrandum, defendendum, & adiuuandum, sed cum actualiter non possimus semper illud proferre, & meditari, illud alligatum portare in signum, & testimonium, quod semper habemus cor ad Deum, & in illo solo speramus, bonum, & Sanctum est, procedens ex corde religioso, & feruenti, Vnde uidemus, quod Ecclesia in laudem S. Ceciliae canit, quod semper Euangelium Christi in pectore gerebat.

Illæ autem orationes in quibus aliqua superstitio, secundum prædictas regulas apparet, etiam si reliqua sint bona, & Sancta, sunt omnino relinquendæ, etiam si aliquando sequatur effectus, ut sanitas, solutio maleficij, inuentio rei perditæ, quia sunt à diabolo Deo nostris peccatis id exigentibus permittente, & si effectus etiam esset talis, quod videretur esse à solo Deo, adhuc essent relinquendæ, quia Deus multa concedit iratus, & in pœnam, non enim indiget Deus mendacio, aut uanitatibus, ut eis mediantibus sua dona nobis concedat, sed eorum iusta damnatio est, qui faciunt mala, ut inde eueniant bona, & melius est omnia pati, & mori cum Dei gratia, quam diaboli opera sanari, & uniuersum mundum lucrari.

De superstitionibus orationibus.

Ec a An

*An in exorcismis possint naturalia contra dæmones assummi
Et vana vanis retundi. De peccatis, quæ
exorcizantes committunt.
Cap. XI.*

De peccatis in maleficiorum solutione, & abusu exorcismorum.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

Sed quia aliqui dicunt esse tolerabile contra maleficiosos, & dæmoniacos retundere uana uanis, & applicatio herbarum, quæ fit contra ipsos uidetur res uana, cum non possint agere in spiritum, uidendum est, quæ peccata in maleficiorum solutione, & in abusu exorcismorum committantur, & ut rem plenius, & distinctius explicemus sequentes subiiciemus Conclusiones, quarum Prima fit. Nulla res sensibilis naturali uirtute potest agere in dæmonem, & ratio est, quia sunt spiritus, & uirtus corporea non potest naturaliter agere in spiritum, nam agens est præstantius passo, licet ipsi ad decipiendum sæpe fingant se à quibusdam herbis, & lapidibus cogi, & alligari.

Secunda Conclusio. Aliqua naturalia possunt mitigare uexationem dæmonis, non tamen possunt illum totaliter expellere, sed requiritur uirtus diuina; nam licet non possint agere in dæmonem, agunt tamen in uexatum à dæmone, qui uexat, & nocet medijs causis naturalibus, & per applicationem contrariarum causarum uexatus alleuiatur; id etiam, quod minuit perceptionem nocenti, alleuiat afflictionem, sicut melodia, sed quia dæmones possunt applicare alia contraria, quibus illa nihil, aut parum prosint, ideo non sufficiunt naturalia, sed requiritur contra ipsum diuina uirtus, & qui solis naturalibus dæmones expellerent, & non per inuocationem diuinæ uirtutis, malefici essent censendi ex dæmonis pacto.

Tertia Conclusio. Aliquæ res naturales quatenus in exorcismis ad significandum assumuntur, ratione illius significationis habent uim contra dæmones. Pro cuius explicatione notandum est, quod triplex potest esse significatio ob quam res naturales contra dæmones assumptæ, illos torqueat. Prima est sacrarum mysteriorum, ut ruta assumitur ad significandam passionem Christi, Incensum, orationem, salutem, æternam sapiëntiam. Secunda est ignis æterni quo cruciatur, & hac ratione adhibetur ignis, & dæmonum nomina, & maleficia comburuntur. Tertia est contemptus, & uilipendij dæmonum, & hac ratione fiunt quædam uana contra ipsos, qui tanquam superbi cum sic contemni se uideant, torquentur, & aliquando disce-

discedunt, & in hoc sensu concedimus licere uanis, retundere uana, sed illa uana non sunt uanè assumpta, sed alta sapientia ad illorum contemptum, sic multi sancti uiri (ut inquit Gul. Parisiensis) sanarunt dæmoniacos, & maleficiosos expuentes in eos, dicit etiam, quod romani perfusione urinae soluebant maleficia, & ut dicunt Syly. & Auctor Mallei Maleficiorum sæpe expertum, est dæmonem siluanum ab inquietando podicis prægrandi crepitu desuuisse. & eos, qui ad amandum maleficiati fuerant, sumpto recenti stercore illorum, seu illarum quos, uel quas diligunt, & posito in ocrea, uel calceo, calceant se, & quam primum sentiunt fetorem sæpe liberatos fuisse.

Quarta Conclusio, simpliciter, & omnino uanis, nullo modo licet uti, dico simpliciter, & omnino uanis, quia sunt aliquæ uanæ obseruationes, quæ ut à simplicibus, & ex deuotione fiunt ratione simplicitatis, fidei, & deuotionis, cum qua sunt factæ, Diuina uirtus per eas aliquando operatur, ut est collectio herbarum in die S. Ioannis, quæ herba ex fide, & deuotione, pura quadam simplicitate ab aliquibus seruantur. Illæ igitur obseruationes sunt omnino uanæ, quæ nullam habent uim, nec ex diuina institutione, nec ex naturali uirtute, nec sunt tales, quæ possint referri ad aliquod sacrum misterium in Dei gloriam, aut quæ possint ex contemnentis animo applicari contra dæmonis superbiam, uel si possunt, non sic assumuntur, Istæ omnes uanæ obseruationes omnino omittendæ sunt, & si quid aliquando operantur, ex dæmonis pacto operantur, etiam si fiant per personas honestas, & uerbis, & orationibus sacris adiunctis, nam dæmones licet immundicijs contemnentis animo, contra eos assumptis, ut superbi confundantur, nihilominus ut spiritus immundi, immundicijs ad superstitionem summopere delectantur, & propterea ita conceditur retundere uana uanis, ut attendenda sit qualitas personæ, quod de ea præsumatur, quod prædicto modo illa assummat, quæ etiam sic illis uti debet, quod circumstantibus manifestum sint ex modo exprobrandi, quod ad confundendam dæmonis superbiam eis utitur. Nec excusat quorundam cautela, qui cum uident mirabiles effectus ex quibusdam uanis rebus, operationibus, & obseruationibus sequi, eis utuntur cum hac protestatione, quod si effectus illi, & sanitates sunt à diabolo, & illæ obseruationes sunt superstitiosæ non intendunt eis uti, nec eis medijs consequi effectus, sed solum quatenus sunt licitæ, & effectus sunt à Deo, nam tunc ista cautela est bona, & prodest quædo dubium est an illæ obseruationes sint superstitiosæ

Et 3 uel

Gul. secunda partis principalis, p. 2. c. 25.

Quarta Conclusio.

De quorundam cautela.

uel persona tanquam simplex, non agnoscit earum superstitionē quo casu uidemus, quod stante dicta protestatione non sequitur effectus, at quando scitur illas obseruationes esse superstitiones, & simplices, & ignari intellexerunt eas à suis confessarijs, vel à uiris peritis damnari, protestatio non excusat, & cum peccato fiunt, quia protestatio est contraria facto, & si effectus sequuntur, sunt à dæmone, qui maleficijs operatur, etiam si multa sacra eis admisceantur.

De peccatis, quæ sūt in curationib⁹, & exorcismis.

Peccat igitur quis multipliciter exorcizando dæmones, & maleficiatos, & curando orationibus infirmos. Primo si maleficijs maleficia soluit, licet enim, qui maleficium fecit, aut scit, possit illud soluere lacerando, comburendo, & soluendo ea quibus maleficium factum fuit, non tamen alio maleficio, etiam ab existente parato maleficia ad maleficiorum solutionē exercere, in quo errauit Ang. 2. si vanis obseruationibus ad sanandum utitur, licet multas bonas, & Sanctas orationes etiam dicat. 3. si antequam adhibeat exorcismos non benè considerat an illi tales sint maleficiati, uel à dæmone obsessi, nam hodie melancholici, stulti, & diuturna infirmitate afflicti, communiter iudicantur ab ignaris maleficiati, & uolunt eos exorcizari, quod uergit in iniuriam exorcismorum, & datur occasio astantibus dubitandi de ueritate maleficiorum, & de uirtute exorcismorum. 4. si potiones medicinas, & clysteria illis dat, etiam si medicinas illas in libris de hoc tractantibus inuenerit, nam istæ dantur non quia habeant uirtutem contra dæmones, sed ut causæ naturales, contra infirmitates ab eis inductas, ut contraria contrarijs curentur, unde medicis hanc curam relinquere debet, & dādo grauiter peccat, & aliquando etiam mortaliter, & si inde sequatur mors, est irregularis: insistat ergo solis exorcismis, & orationibus, qui tamen poterit benedicere cibos quibus uescuntur, & etiam medicinas, quas eis medici dant. 5. si cum dæmonibus habeat familiaritatem, familiariter cum illis loquendo, ridendo, illos orando, ut discedant, uel aliquid dicat, vel uana, & curiosa ab eis petendo, quia debet cum illis tanquam cum Dei, & salutis nostræ inimicis, mendacibus, & omni iniquitate repletis, exprobrando, & tanquam potestatem habens Dei uirtute, & ut Dei minister, agere.

De

De peccatis ratione diuinationum, & librorum, & familiaritatis cum infidelibus, & an liceat in eodem balneo cum Iudæis se lauare. Cap. XII.

Quarto contra hoc præceptum peccat, qui diuinationibus dat operam, & cum multæ sint diuinationum species. Primo peccat, qui ex astris de rebus futuris ex libero arbitrio dependentibus iudicat, & quid futurum sit diuinat, uel ad sic diuinantes accedit; nam liberum arbitrium non subditur astris, quæ licet ratione corporis in quod agunt inclinent, non tamen cogunt, & (ut dicitur) sapiens dominabitur astris, nec solū sapiens, sed quilibet potest agere, & saepe agit contra eorum inclinationem. 2. peccat etiam, qui ex astris de rebus futuris contingentibus certò aliquid affirmat, nā licet hæc maximè ex astrorum influxu pendeant, possunt tamen multipliciter impediri, & ex astrorum consursibus, qui non plenè intelliguntur, & etiam si perfectè intelligerentur, possunt impediri, quatenus homo ad illa cooperatur, & ab Angelis sub quorum cura sunt, & etiam à Diuina prouidentia. 3. peccat qui ex alicuius cõplexione, uel phisognomia uult certò colligere, quæ ei inuita euentura sint, ut gradus, honores, & infortunia, nam licet tam ex his, quam ex astris possint cognosci inclinationes, non tamen possunt præcognosci liberè euentura, & non solum illæ, quæ ex aliorum dependunt uoluntate, sed nec etiam ea, quæ ex ipsius uoluntate dependent, quia uoluntas non subditur corporis inclinationibus, sed illas superare, & cõtrarium agere potest. 4. peccat, qui ex eo, quod audit aues garrire, lupos ululare, boves mugire, &c. & ex eo, quod obuiauit lepori, mulieri grauida, & huiusmodi, credit aliquid sibi prosperi, uel mali euenturum, nam licet ex animalium uocibus, & alijs signis ab eis sumptis, temporum qualitates, s. serenitas, pluuia, uenti, ex naturali eorū instinctu præcognoscantur, humana tamen, ex illis præcognosci non possunt. 5. peccat, qui fortibus indebitè utitur ad præcognoscendum quid futurum, uel faciendum sit. dixi, qui eis indebitè, utitur, quia possunt etiam licitè mitti; & triplex est Sors, diuiforia, consultoria, & diuinatoria, Diuiforia, ad hoc ut sit licita, duo requiruntur. Primum, ut prudenter fiat; Secundum, quod fiat sine periculo communis boni, uel iustitiæ, quod fieret si forte eligerentur homines indifferenter ad regimen ciuitatis, uel animarum, quia sors posset cadere super indignos, secus si prius

De fortibus.

eligantur idonei, & unus eorum pro pace seruanda, cum aliter concordare non possint, sorte extrahatur: quæ duo etiam requiruntur ad sortem consultoriam, ita tamen quod iudicium expectetur à Deo, & reuèter in casu necessitatis, & pro re graui mittatur, quia aliàs esset tentare Deum, nõ tamen omnis imprudètia, uel irreuerentia est mortalis. Sors diuinatoria est, quæ innititur societati dæmonum explicitè, uel implicitè, & hæc est damnata, & mortalis. 6. peccat mortaliter, qui propter somnia committit, uel omittit aliquid, quod est de necessitate salutis, in cæteris uanis somniorum obseruationibus peccatum est ueniale, esset autem mortale, si tantum somniorum obseruatio cresceret, quod in crimen superstitionis cum diabolica illusione, & tacita dæmonum societate uerteretur, puta si tãtum crederet somnijs, quod eis pro regulis suarum actionum uteretur. 7. peccat mortaliter, qui ut à suspitione criminis, quod sibi, aut alteri imponitur, se uel alterum liberet, sumit, uel cogit sumere aquam feruètem, ferrum candens, uel quid simile, aut prouocat ad duellum, uel prouocatus acceptat. 8. peccat mortaliter, qui interrogat, aut uult interrogare diuinos, circa aliquod furtum, uel aliquod aliud secretum, uel id ipsum sortibus, aleis, chartis, libris, cribro, astrolabio tentat cognoscere, peccat etiam mortaliter, qui percontatur illos, qui vulgo dicuntur Cingari de fortuna sua, animo credendi, id quod ipsi dixerint; ex curiositate tamen, & animo ridendi percontari, non est mortale, nisi ratione scandali, ut si esset persona talis conditionis, quod ex eius in interrogatione alij grauius offenderentur.

Ratione
librorum.

Quinto, etiam ratione librorum multipliciter peccatur, & primo peccat, qui hæreticorum libros tenent, aut legunt. 2. etiã peccat, qui habent, & legunt libros pertinentes ad necromantiã uel aliquam aliam artem magicam, diuinatoriam, & incantatoriam. 3. peccant magistri, qui legentes discipulis suis libros, & fabulas poetarum, aduertunt, quod incipiunt credere illos, uel illas habuisse aliquam diuinitatem, sicut illi libri dicunt, & non eos docent ueritatem catholicam. 4. peccant philosophi, qui philosophiam legentes cum ad Aristotelicos errores ueniunt, dicunt secundum fidem catholicam tenendum esse contrarium, sed secundum philosophiam, tenendum esse cum Aristotele, nõ quando Arist. à catholica ueritate recedit, uera philosophia, & ratio naturalis, non est illa, quam tradit Arist. sed quam docet Ecclesia, uerum enim non contrariatur uero, quod etiam notatur in Conc. Later. sub Leone x. 5. peccant, tam Magistri, quam

Con-

Concionatores, & Scriptores, qui in controuersijs contra philosophos, & hæreticos ponunt multa, & fortia pro ipsis argumeta, & pauca, & debilia pro ueritate catholica, nam uidentur illis fauere, & illos sequi, nec eos excusat protestatio, quam faciunt, quia est contraria factio. 6. peccant, qui imprudenter legendo, uel concionando hæreticorum, & Philosophorum errores populo proponunt, licet pro uiribus, & docte illos confutent; quia simplices, & ignari facilius intelligunt contraria argumenta, quam illorum solutiones, propterea habenda est ratio auditorum. 7. peccant qui habent, & legunt libros inhonestos, & lasciuos, qui ad morum corruptionem pertinent.

Sexto peccatur ratione familiaritatis cum infidelibus, ut Iudæis, & gentilibus, nam non solum peccatur participatione actuum infidelitatis, sed etiam familiari infidelium cõuersatione, quæ prohibita est ratione periculi, at firmi in fide de quibus non est periculum, sed spes, quod infideles ad fidem conuertant possent cum eis etiam familiariter conuersari. ob eandem rationem cõmunicatio in aliquibus actibus, qui familiaritatẽ important particulariter prohibetur fidelibus, ut cohabitare, simul comedere, &c. Sed dubium est an Christiani balnea cum Iudæis, sanitatis causa ingredientibus, peccent mortaliter. hoc dubium non multis ab hinc annis fuit tractatum, propter quendam Religiosum, qui cum ad balnea accessisset, & in illis essent quidam Iudæi uolebat illos abire, & asseueranter dixit Christianos omnes, qui cum illis erant in balneis, peccare mortaliter, quod potest probari primo, ex ca. Nullus. 28. q. 1. ubi id prohibetur, clerici quidem sub pœna depositionis, laicis uero excommunicationis. 2. quia Summistæ omnes Verbo Balneum, & Verbo Iudæus, absolute, & sine ulla distinctione dicunt esse mortale, & Caict. & Armilla foli, dicunt, quod si ex incuria, aut aliqua rationabili causa ingrediantur, tolerari possunt, qui in hoc uidentur singulares, & communi sententiæ contrarij, & propterea nõ audiendi. Sed dico, quod si Christiani ingrediuntur balnea in quibus sunt Iudæi, non uoluptatis, nec ut iudæis se associant, sed sanitatis causa, non peccant etiam uenialiter. Et probatur primo, quia in d. cap. Nullus, hæc omnia sub eadem pœna Christianis prohibentur, eorum azyma manducare, cum eis habitare, aliquem eorum in infirmitatibus suis uocare, medicinam ab eis percipere, & in balneo cum eis se lauare. & tamen omnes Summistæ dicunt, quod in necessitate licet eorum azyma comedere, & in suis infirmitatibus illos uocare, non solum quando alius medicus non

De familiaritate
cum infidelibus.

De balneo.

ha-

habetur, sed etiam quando non habetur sufficienter peritus pro illa infirmitate, ita tenent Sylu. Tab. Ang. Arm. S. Ant. Tur. Cre. & alij, & tamen d. cap. omnia prædicta sub eadem pœna absolute prohibet, ergo qua ratione communiter à Doctoribus quo ad aliqua prædictorum expressè excipiuntur casus necessitatis, eadem etiam intelliguntur excepti quo ad balnea. 2. quia necessitas facit licitum, & legi non subijcitur, c. licet, & ca. conquestus de ferijs, quod nõ solum intelligitur de necessitate absoluta, sed etiam de oportuna, id est sine qua uita cõmode sustentari non potest, iuxta Glof. in d. cap. & communem. Sed balneum sanitatis causa est necessarium, & Christiani subditi non possunt prohibere iudæis, ne balneum ingrediantur, cum id eis à Principe permittatur, ergo necessitate excusante possunt cum illis se lauare: Nec obstat prima ratio in contrarium, quod pœna excommunicationis non ponitur nisi propter peccatum mortale, nam excommunicatio intelligenda est solum iuxta rationem, & intentionem canonis, intentio autem d. cap. non est prohibere Christianis omne commercium cum iudæis, sed solum familiaritatem, & ea quæ familiaritatem imporrant, ergo si christiani sint in balneo cum iudæis, etiam solum recreationis gratia, ita tamen, quod non accesserint cum illis, nec propter illos, nec eis in balneo se familiares exhibeant, sed sint ab eis separati, nullam incurrunt excommunicationem, quia sic propriè, & formaliter non sunt dicendi esse cum illis, sicut nec in itinere cum illis manducare, licet sint in eodem diuersorio, & in eadem mensa, sed Christiani in principio, & iudæi in fine. & consequenter non contemnunt canonem, & non peccant ratione inobedientiæ, nam ex se non est peccatum, & in dicto casu nulla est inobedientia. Nec obstat secundum argumentum, nam licet Summistæ de balneo absolute loquantur, & non faciant istam limitationem, illam tamen non negant, & uirtualiter faciunt, & illam ex prædictis exceptionibus quo ad alia, præsupponunt, etiam à fortiori, tanquã notam, nam maior familiaritas est inter medicum, & infirmum, quam sit in balneo, quando non acceditur cum illis, nec propter illos.

Circa prædicta aduertatur, qui casus sint reseruari, & qui nam habeant annexam excommunicationem, de quibus superius proprio loco.

De

De Secundo Præcepto Decalogi.

De Iuramento.

Quid, & quatuorplex sit Iuramentum, de illius conditionibus, & de peccatis, quæ iurando committuntur.
Cap. XIII.

Secundum præceptum est de non assumendo Dei nomine in uanum, quod non solum blasphemando, sed etiam indebitè iurando, & uouendo, & debita iuramenta, & uota non seruando, præcipuè transgredimur. Et de singulis breuiter agemus, & primo de Iuramento.

Iurare est Deum testem inuocare, quasi pro iure introductum, ut quod sub inuocatione diuini testimonij dicitur, pro uero habeatur. Et iuramentum primo diuiditur in assertorium, & promissorium, & utrumque fit, uel per simplicem Dei contestationem, uel per execrationem. Iurare autem per creaturas ita ut eis diuina adhibeatur reuerentia, nullo modo licet, sed bene potest secundo per eas iurari, quatenus in eis diuina ueritas relucet, & manifestatur, sicut per Euangelium, & per Sanctos; at in iuramento per execrationem inducuntur, creaturæ quas diligimus, ut in eis diuinum iudicium exerceatur.

Tres sunt conditiones requisitæ iuramenti, quæ traduntur Hier. 4. Iurabis in ueritate, in iudicio, & in iustitia, nam ad bonum usum iuramenti duo requiruntur. Primo, quod aliquis non leuiter, sed causa necessaria discrete, & reuerenter iuret, & quantum ad hoc requiritur iudicium ex parte iurantis. 2. quantum ad id, quod per iuramentum confirmatur, ut. s. non sit falsum, neque illicitum, & quantum ad hoc requiritur ueritas, per quam aliquis iuramento confirmat, quod uerum est, & iustitia per quam confirmat, quod licitum est. Iudicio caret, iuramentum incautum, ueritate, iuramentum mendax, iustitia uero, iuramentum iniquum siue illicitum. Si deest iudicium, siue reuerentia, communiter peccatum est ueniale, & etiam si deest lenis iustitia, ut si sit de illicito ueniali perpetrando, secundum Caiet. & Nau. At si deest tanta iustitia, ut sit de eo, quod est mortale, & si deest ueritas, peccatum est mortale.

Iuramentum, quid & quatuorplex.

De illius conditionibus.

Primo

De peccatis. Primo igitur mortaliter peccat, qui iurat per falsos Deos, sed nihilominus tenetur iuramentum seruare, & non seruando, peccat etiam mortaliter, peccat etiam, qui sine necessitate idolatrâ ad iurandum inducit, at in necessitate licet ab eo iuramentum, exigitur, nam ut inquit S. Bon. in iuramento facto per idolum. S. Bon. 3. sent. duo considerantur, ipsius idoli ueneratio, & exterioris uerbi cōfirmatio, habendo respectum ad primum nulli licet, neq; recipere, neq; exigere iuramentum ab idolatra, at utrumq; licitum est in necessitate, & maxime pro utilitate communi, habendo respectum ad secundum, quæ omnia patent, 2 r. q. 1. cap. mouet.

De falsitate iuramenti assertorij. Secundo, peccat mortaliter, qui falsum iurat iuramento assertorio, etiam si iuramento confirmetur mendacium leue, & officiosum. Verum tripliciter contingit iurare falsum. Primo, complete materialiter, & formaliter, quando. s. quis iurat id, quod scit esse falsum. 2. formaliter tantum, quando quis iurat, id quod credit esse falsum, licet in se sit uerum, & hoc non excusat à mortali. 3. materialiter tantum, ut cum quis iurat falsum credens esse uerum, quod iuramentum est temerarium, nam debet magis certificari, & potest esse ueniale.

De falsitate iuramenti promissorij. Tertio, peccat mortaliter, qui falsum iurat iuramento promissorio, ubi notandum est, quod aliter sumitur ueritas in iuramento assertorio, aliter in promissorio, in assertorio, quia est de re præterita, uel præsentis, ueritas sumitur ex eo, quod ita est, uel fuit; at in promissorio, quia est de re futura, duplex requiritur ueritas. Prima, tunc quando iurat, ut uerè intēdat facere, quod iuramento facere promittit. Secunda, tempore pro quo iurat, nam tenetur tunc facere, ut sit uerum id, quod iurauit, alioquin iuramento deest ueritas, At si talis res est, quæ in eius potestate non fuit, deest iuramento discretionis iudicium, nisi fortè, quod erat ei possibile, quando iurauit reddatur ei impossibile, per aliquem euentum, puta si iurauit se soluturum pecuniam, quæ ei postea furto subtrahitur, nam tunc excusatur à faciēdo, quod iurauit, licet teneatur facere, quod in se est. Si uero est ei possibile, sed fieri non debet, uel quia est per se malum, uel quia est impeditiuum melioris boni, iuramento deest iustitia. Et sicut diximus de iuramento assertorio, ita etiam de promissorio dicimus, quod tripliciter contingit iurare falsum. Primo, materialiter dum quis iuramento promittit aliquid, quod facere intendit, sed tamen postea non facit, & si id est tale, quod possit, & debeat fieri, tunc peccat mortaliter, si non debet fieri peccat quādo iurauit, mortaliter, uel uenialiter, iuxta qualitatem eius, quod

quod iurauit facere, si non potest fieri, & impossibilitas est ex aliquo euentu sine eius culpa, excusatur, at si impossibilitas fuit præuisa, mortaliter peccauit iurando. 2. formaliter tantum, ut cum quis iurat se aliquid facturum, quod non intendit facere, sed tamen postea facit, & iurando nihilominus peccat mortaliter. 3. materialiter, & formaliter, quando promittitur fieri, quod fieri non intenditur, & non fit.

De iuramentis factis non secundum intentionem dantis iuramentum, Et quando liceat secundum propriam intentionem iurare; & dicere non feci, non uidi. Cap. XIII.

Quarto peccat mortaliter, qui iurat uerbis æquiuocis, tam in iuramento assertorio, quam promissorio, & non secundum intentionem illius, qui ab eo iuramentum exigit, quando ad illius intentionem respondere tenetur. Sic primo peccant reus, & testis, qui à iudice competente seruato iuris ordine interrogantur, iuramento præficto de ueritate dicenda, etiam si uerum dicant, secundum propriam intentionem, sed falsum, secundum intentionem Iudicis, & etiam si id faciant ad saluandam propriam, uel alterius uitam, imo tenentur etiam ueritatem dicere sub mortali, si sine iuramento interrogentur, nam cum iure interrogentur tenentur dicere, ueritatem, secundum intentionem Iudicis. 2. peccat, qui tempore pestis uenit ex loco infecto, & sub iuramento interrogatus ad portas alicuius Ciuitatis à custodibus, dolosè contra intentionem interrogantium respondet, se non uenire ex illo loco, ut dicunt Sylu. & Nau. 3. uendens rem aliquam, & interrogatus sub iuramento de aliquo occulto impedimento, quod emens non potest tunc detegere, & iurat falsum, secundum intentionem iurantis, & uerum, secundum propriam, nam emens sub iuramento decipitur, & damnificatur. 4. peccat, qui se ipsum ultro offert ad iurandum nulla necessitate, aut utilitate coactus, nã qui sponte iurat, debet iurare, secundum intentionem illius cui iurat, cum enim nulla sit ratio ob quam iuret, non debet iurare, uel si iurat sine fraude iurare tenetur.

Verum quando quis indebite, & contra iustitiam cogitur iurare non tenetur iurare secundum intentionem cogentis, sed ad iurandum inducentis, neque ob id mentiri debet, & contra propriam intentionem iurare, quia esset periurus, & peccaret mortaliter.

De iuramento uerbis æquiuocis facto.

Quando debet esse secundum intentionem illius cui iuratur.

Quando possit iurari secundum propriam intentionem, & quomodo.

Soti sententia de iust & iur. lib. 8. q. 1. ar. 7 in fine. & de rat. reg. & de reg. secretum mēb. 3. q. 3.

taliter, sed potest ita accommodare uerba, quod sint uera, secundum propriam intentionem, & falsa secundum intentionem iuramentum exigentis: quibus autem uerbis id facere possit, difficultas est propter Sotum, qui dicit, quod potest occultare uerū uerbis æquiocis, sed non uerbis planis, secundum communem intellectum id solum significantibus, ut interrogatus an aliquid uiderit, audiuerit, fecerit, non potest respondere non uidi, non audiui, non feci, intelligendo tali die, tali hora, uel anno, uel ut tibi dicam, quia licet non teneatur respondere ad intentionem interrogantis, tenetur tamen eis uerbis secretum celare, quæ in aliquo sensu recepto apud vulgus, uel apud sapientes sint uera, aliàs mentitur, & oratio non feci, facit sensum uniuersalem, nunquam feci, unde si iurando sic respondet est periurus, sed debet uti uerbis æquiocis; & dat exempla si dicatur alicui iura mihi; potest respondere uro, (absque, i.) si interrogetur an commiserit homicidium occultum, potest respondere iuro me neminem occidisse, quia potest esse sensus me à nemine fuisse occisum, at si detecta æquiocatione magis in particulari interrogetur, an ipse occiderit, dicit, quod si non occurrit æquioca locutio, non potest respondere non occidi, intelligendo tali die, uel ut tibi dicam, sed si non potest alia uia subterfugere, debet simpliciter confiteri se occidisse, & potius pati mortem, quam mentiri. Quæ Soti sententia Nauarro. uidetur durissima, ideo cum alijs dicimus, supposito quod cogatur respondere, & iurare; quod potest respondere se nescire intelligendo, ut illi dicat, & se non fecisse, nec uidisse, nec audiuisse; intelligendo ut illi dicat, uel tali die, tali hora, uel anno. & sic respondendo non mentitur, nec est periurus, nam formalis ratio mendacij non sumitur ab intentione falsitatem in alterius mente constituendi, nam aliàs, qui ad celandam ueritatem uteretur uerbis æquiocis mentiretur, sed consistit in hoc, quod aliter dicitur, quam sit in mēte, unde mentiri est contra mentem ire; qui ergo secundum suum sensum uerum dicit, licet alij credant esse falsum, non mentitur; Vt autem sic respondere liceat, quatuor cum Syluestro cauenda sunt. Primo, ne scandalum oriatur, quale communiter non est, quando quis iniuste, & uiolenter cogitur, nam tūc à bonis, & peritis, eius uerba ad redimendam uexationem, uerè secundum propriam mentem interpretantur dicta. 2. quod non sic respondeat iniusto, & uero iudicio. 3. quod nec etiam extra iudicium sic respondeat, quando tenetur dicere uerum, secundum intentionem interrogantis. 4. quod non iuret nisi coactus ex suppositione ali-

Cōtraria sententia.

alicuius finis. Hæc sententia est magis pia, quatenus liberat ab infinitis scrupulis, nam hominum curiositate, & importunitate, qui aliorum facta scire uolunt sapissime ita respondendum est, ut eis occultetur ueritas, ex qua sæpe multa orientur scandala, & hac ratione obuiatur scandalis, & sic respondentes liberantur à mendacio; Ita tenent inter alios Adrianus, Sylu. & Nau. & Ang. de Peru. & Ioa. de Anan. citati à Nau. in huius confirmationem citant responsionem, S. Francisci, nam rogatus qua perrexisset, quidam homicida, qui iuxta eum transierat, manus per manicas immitens, respondit non transisse illac. s. per illas manicas. Ad quod etiam facit illud Mar. 13. De illo die nemo scit, nec filius hominis. s. ut reuelet. & cap. humanæ aures 22. q. 5.

Sed ut hæc exemplis clariora fiant, hac ratione excusantur illi, qui coacti iurare, respondent id, quod est uerum, secundum propriam intentionem, & falsum, secundum intentionem illius cui iuratur dicendo, nescio, non feci, non uidi. s. ut tibi dicam, uel non feci in tali loco, uel die. Primo, qui interrogatur de crimine à non suo iudice. 2. qui interrogatur à suo iudice, sed non iuridicè, quia interrogatur de delicto occulto, sine semiplena probatione, sine præuia infamia, sine sufficientibus indicijs. 3. confessarius, qui interrogatur de auditis in Confessione. 4. uxor, quæ à marito ad iurandum compellitur, ut ueritatem dicat de commisso adulterio, quia id iniuste facit. 5. qui tempore pestis uenit ab urbe non infecta peste, quæ tamen à custodibus ciuitatis, quam uult ingredi creditur infecta, iuxta Nau. at si uenisset ex loco infecto teneretur respondere, secundum intentionem custodum. 6. mulier, quæ habet secretum impedimentum ratione cuius, nec uult, nec potest habitare cum viro, & propterea excommunicationis sententiam patitur, in articulo mortis constituta, ut ei dentur Sacramenta, potest, & debet iurare se cum marito uitam facturam, concipiendo intra se (ut inquit Nau.) si id sine peccato fieri potest, & si conualuerit, & ad maritum non redierit, non erit rea periurij. 7. qui iurat se non habere rem, quæ ab eo dono, uel mutuo petitur, intelligendo, ut det, si non tenetur illam ei dare, ut inquit Nau. 8. qui interrogatur an locutus sit de his, quæ in consilio, uel congregatione tractata sunt, si locutus est de rebus minime præiudicantibus, & quæ iuxta mentem statutorum non sunt sub silentio tenenda, potest iurare, & respondere, se nihil de his locutum fuisse, intelligendo de his, quæ tacere iuxta mentem statutorum tenebatur, ne ex illa congregatione eijciatur.

Adr. in 4. de Conf. dub. 10. & in quolib. 11. littera C. Sylu. V. Mendacii §. 6. Nauar. in Man. c. 12. num. 8. & 87. A.

Exemplis declaratur.

Quor

Quot modis iuramentum dicatur illicitum, & de obligatione iuramenti, quod uergit in deteriorem exitum; Quod est de re omnino indifferenti, Et quod est illicitum ob defectum circumstantiæ.

Cap. XV.

Iuramentum illicitum octo modis.
Glos. & Tur. Cre. in c. quod autem. 22 q. 4.

Quinto, peccat mortaliter, qui iuramentum non adimpler, quando obligat. & propterea videndum est, quando obliget. & primo de illicito. Vbi notandum est ex Glos. & Tur. Cre. quod iuramentum illicitum dicitur octo modis. Primo, ex persona iurantis, ut cum iurant impuberes. 2. ex persona cui iuratur, ut si clericus iuret laico. 3. ex eo, quod iuratur, ut si iuret malum. 4. ex eo per quod iuratur, ut si iuret per falsos deos, uel per creaturas. 5. ex fine ad quem quis uelit uenire per iuramentum, ut si ante electionem iuret de indemnitate rerum Ecclesiæ, ut sic eligatur. 6. ex causa, ut Herodes, qui propter saltationem iurauit filia Herodiadis dare quicquid peteret. 7. ex modo, ut cum iuratur temerè, uel indiscretè, uel præter necessitatem, ut si quis iuret se non comesturum, uel nunquam futurum clericum, uel iuret ex ira. 8. ex tempore, ut si solenniter iuret in quadragesima nisi de pace componenda. Sed hos omnes modos possumus reducere ad tres præcipuos. Primus est, quando iuramentum, est illicitum ex eo, quod ratione rei quæ iuratur, uergit in deteriorem exitum. Secundus est de re leui, & uana, & omnino indifferenti, quæ non est materia iuramenti. Tertius, quia non est debite factum, & cum debitis circumstantiis.

De iuramento, quod uergit in deteriorem exitum.
Tur. Cre. in c. Si aliquid. 22 q. 4.

Primo loquemur de iuramento, quod uergit in deteriorem exitum. Et ut inquit Tur. Cre. ex Archid. hoc potest contingere, sex modis. Primo, cum iuratur aliquid, quod est mortale in se. 2. cum iuratur aliquid ueniale. 3. cum iuratur aliquid indifferens, quod ex circumstantia efficitur ueniale, uel mortale, ut si iurauit, quod non effet negociator, quod non locabit operas suas. 4. cum iuramentum excludit opus charitatis, ut quod non dabit eleemosynam. 5. cum excludit opus, quod est de genere bonorum, ut quod non erit Episcopus, clericus, uel monachus. 6. cum excludit opus indifferens pia intentione pro Deo, uel proximo faciendum, ut quod non loquetur tali, uel tali, uel quod non intrabit domum illius. Sed istos omnes modos possumus cum S. Bonau. reducere ad tres. Primus, cum iuratur aliquid,

S. Bonau. 3. c.

quid, quod ex se est peccatū. Secundus, cum iuratur aliquid, quod est impedimentū perfectionis, seu melioris boni. Tertius, cū iuratur aliquid in omnē euentū, quod uno casu uergit in salutis dispendiū, & alio in salutis profectū. Iuxta quos tres subduntur conclusiones. Prima Conclusio iuramentū illicitum primo modo, quod. s. est de eo, quod est peccatū, non obligat, sed peccatū fuit iurare, & peccatū etiam est illud obseruare, mortale, uel ueniale iuxta qualitatem peccati de quo fuit. Secunda Conclusio. iuramentum illicitum secundo modo, quod. s. est de eo, quod impedit spirituales profectum, non obligat, & peccatum fuit iurare, sed non est peccatum illud obseruare, nam graue peccatum fuit iurare se nunquam ascensurum ad gradum perfectionis, & nunquam futurum religiosum, quia per hoc quodammodo impugnat ipsius iustitiæ perfectionem, & Spiritus sancti inspirationem, tamen qui id iurauit non peccat non intrando religionem, & manendo in seculo, sed peccaret si inspiratus non intraret ui iuramenti facti, quasi obliget, quia nullo modo obligat. Tertia Conclusio, iuramentum illicitum tertio modo, quatenus uergit in salutis profectum, est obseruandum, quatenus uero uergit in salutis detrimentum non est obseruandum, exempli gratia iuramentum meretricis de fidelitate seruanda suo amico, partim est licitum, & partim illicitum, nam quatenus iurat se adhærere illi, est illicitum, & non est seruandum, quatenus uero iurat se non adhærere alijs, est seruandum. Vnde August. dicit, quod meretrix iurans se seruaturam fidem suo locatori, iurando, & adhærendo ei mala est, peior autem iuramentum non seruando, & de raptore dicit, quod si iurauit se diuisurum spolia cum alio, magis peccat si totum retineat, quam si diuidat, nam illud iuramentum partim est licitum, partim illicitum, quatenus est de retinenda re aliena est illicitum, quatenus est de non retinendo totum, est licitum, & obligat, sed quatenus est de dando socio furti nō obligat, quia debet restitui domino. Similiter etiam qui iurat dare certam eleemosynam si ex concubina habuerit filium, non propterea debet esse cum concubina, nam hac ex parte iuramentum est illicitum, at si cum illa fuit, & habuit filium tenetur dare illam eleemosynam, quia hac ex parte fuit licitum, & obligat. Sed quando huiusmodi iuramenta sunt mala, ratione finis, & non obligant, uide inferius de Voto.

Secundo iuramentum dicitur illicitum, quia est de re uana, & omnino indifferenti, quæ licet in se non sit mala, non tamen

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

De iuramento de re omnino indifferenti.

Ff ob

ob id est bona, cedens in Dei honorem, aut propriam, seu proximi utilitatē, ut de nunquam transeundo per aliquā uiam, de nunquam ingrediendo aliquā domū, supposito, quod fiat nō ad eū tandam peccandi occasionē, quia tunc esset de re bona, & obligaret, nec in alicuius odiū, quia esset de re mala, sed ex lenitate sine ulla causa, & hoc iuramentū est temerariū, & nullum, & nō obligat, sed sic iurans peccat. Verum dubitatur an si postea superuenerit causa licita ob quā illi non transeundū sit per illam uiam, uel non sit ingrediendum illā domū, quia posset esse illi occasio peccandi, iuramentum tunc incipiat tenere, & obligare; & difficultas est, pro utraq; parte, nam sicut iuramentū de faciēda re, quæ licita est tempore iuramenti, non ligat ad faciēdum eam tempore quo est illicita, ita iuramentū de faciēda re uana, uel etiā illicita tēpore iuramenti, ligabit ad faciēdū eam tēpore quo erit licita. Ex altera parte facit, quod iuramentum à principio fuit nullum, & id quod à principio est nullum, tractu temporis non firmatur. Ad quod respondetur cum Nauarro distinguendo, nam si iuramentum fuit generale; & non restrictum ad tempus, ad finem, ad causam, uel alias circumstantias, sed ex se extenditur ad eundem actum tam tēpore quo est omnino indifferens, uel illicitus, quam quo est licitus, tūc obligat tempore quo est licitus, unde si in illa uia per quam se nunquā transitorium temere iurauit, venit ad habitādum mulier, quam inhonestē amat, & per illam transeundo est ei occasio peccandi mortaliter, pro tempore quo ratione occasionis peccandi actus redditur licitus, iuramentum obligat, & Nau. dat exemplum de Canonico, qui generaliter iurauit seruare omnia statuta suæ Ecclesiæ, in quibus tempore iuramenti erat unum statutum contra canones cuius obseruatio erat illicita, sed postea ex certa scientia à Sede Apostolica approbatur, & eius obseruatio redditur licita, ille post confirmationem Papæ tenetur seruare dictum statutum uel iuramenti, cum sub illo comprehendatur, & possit seruari sine interitu, uel dispendio salutis æternæ. At si iuramentum fuit speciale, uel restrictum ex natura uerborum, uel ex causa ob quam fit, uel alijs circumstantijs ad actum illicitum pro tempore quo est illicitus, tractu temporis non ualidatur per hoc, quod ille actus redditur postea licitus, quia non extenditur ad hoc tempus, neque ad hunc actum, ut si quis iurauerit se nunquam intraturum talem domum donec mater eius eam inhabitauerit, uel ob aliam causam finalem euitandæ eius bonam conuersationem, quod est illi-

An superueniente causa licita incipiat obligare.

Nauar. in Man. c. 12 nu. 87. B.

illicitum, uel se nunquam transitorium per illam uiam donec reficiatur, uel pingatur talis domus, quod est uanum, si postea mater eius alio migrauerit, uel domus reficiatur, & in illa domo, uel uia uenerit habitare mulier, quæ fit illi occasio peccandi mortaliter, non prohibetur uel iuramenti per illam uiam transire, uel illam domum ingredi, licet alia de causa prohibetur, ratione scilicet occasionis peccandi, quam euitare tenetur, quia illud iuramentum fuit restrictum ad tempus quo erat temerarium, uel illicitum, & actus agentium non operantur ultra intentionem eorum.

Tertio iuramentum dicitur illicitum non ratione rei de qua fit, sed ob defectum alicuius debitæ circumstantiæ, & de isto dicimus, quod nihilominus obligat, & est seruandum; & probatur, quia tale iuramentum non est simpliciter inualidum, & eius adimpletio non impedit salutem animæ, nec eius profectum, ergo est adimplendum per cap. si uero ext. de iureiur. uel si adest iusta causa, est petenda absolutio, & non potest propria auctoritate infringi. Exempli gratia iurauit ille, qui non est sui iuris, donec irriterur illud seruare tenetur. Iurauit quis ex ira, si impetus iræ non fuit tantus, quod induceret quandam mentis alienationem, iuramentum tenet, etiam si quod iurauit ex impetu iræ non iurasset deliberatè, ut tenet Sylu. quia in bonis non requiritur longa, & multa deliberatio, sed sufficit liber consensus.

De iuramento illicito ob defectum circumstantiæ.

Sylu. Iuramentum 4. §. 9.

De obligatione Iuramenti Coacti, dolosi, & liciti in superuenientibus casibus, Conditionati, & quando frangitur fides iuranti.

De inducentibus ad iurandum, & de Iuramenti, & Votis de re minima.

Cap. XVI.

Secundo uidendum est quando obliget iuramentum coacte, dolose, & sine debita intentione factum. Et de iuramento coacto dicimus, quod in foro conscientie obligat, si cum intentione iurandi fuit factum, & non in confirmationem rei, quæ liberum à coactione requirit consensus, ut Matrimoniu, Votū, absolutio ab excommunicatione, & huiusmodi: iuramentum. n. coactum de his rebus factum nō tenet, ut diximus superius lib. 2. c. 7. de impedimento uolentiae Matrimonij, at si iuramentum sit in confirmationem rei cui sufficiat liber consen-

De obligatione iuramenti coacti, & dolosi.

ff 2 sus

ius omnibus computatis, etiã uolentia facta, ut de soluenda la-
tronibus certa quantitate pecuniæ, in conscientia obligat, etiã
si sit coacte factum, in quo differt à uoto, quod coacte emissum
nunquam obligat, & inferius de uoto coacte emissio assignabi-
mus rationem differentia; quod autem iuramentum coacte fa-
ctum de rebus quibus sufficit liber consensus omnibus com-
putatis, in conscientia obliget, patet ex c. si uero ext. de iure-
iur. & ratio est, quia magis tenemur damnũ temporale sustine-
re, quam iuramentũ uiolare, quod sine animæ, & uitæ dispẽdio
feruari potest, & non repugnat promissioni cui adhibetur, nam
cum iuramentum sequatur naturã rei, de qua fit, non requirit
liberorem consensum, quam res ipsa, de isto enim modo lo-
quimur, & id eo magis, quia qui sic iurauit habet remedium,
nam potest petere absolutionem à iuramento, & si quid sol-
uit potest in iudicio repetere, & si iurauit se non repetitu-
rum, potest iudici denunciare, qui ex officio suo raptorem
ad restituendum coget, & si iurauit se non denunciaturum,
tale iuramentum non tenet, nec obligat, quia uergit in dete-
riorem exitum, nam est contra iustitiam publicam, & con-
tra præceptum de correctione; hæc omnia remedia sunt, ne
qui coacte iurauit, propria auctoritate ueniat contra iura-
mentum: quod etiam ex eo patet, quia qui iurat soluere usu-
ras censetur coacte iurare, & tamen ratione iuramenti debet
illas soluere, & postea repetere, cap. debitores ext. de iure-
iur. At si loquamur de foro contentioso, dicimus, quod iu-
rumentum coactum coactione, quæ in uirum constantem ca-
dere potest, non est obligatorium, tum quia Ecclesia præsu-
mit, quod qui coacte iurauit, id fecit non animo iurandi, sed
euadendi periculum, tum etiam quia ille, qui malitiose, &
dolose iurare compulit, nullum ius acquisiuit, nec ulla ei com-
petit actio ex obligatione talis iuramenti, non enim debet de
sua malitia reportare commodum.

De iura-
mento se-
cundum
propriam
intentionem.
Sot. lib. 8.
de iustitia
& iure. q.
5. ar. 7.

Sed dubium est quando in iuramento promissorio habetur
alia intentio quam sonent uerba, tam in foro conscientia,
quam in foro contentioso, & ut prius loquamur de foro con-
scientia, notandum est ex Soto, quod in iuramento promisso-
rio tria considerantur, scilicet promissio, iuramentum quo con-
firmatur promissio, & postea executio, seu impletio promis-
sionis, quibus tria correspondent in mente iurantis, scilicet
intentio promittendi, seu obligandi se, intentio iurandi, & in-
tentio implendi iuramentum. Si hæc sola tertia desit, & adsint

alia

alia duæ, certum est apud omnes iuramentum obligare, nam si
quis intendit non solum iurare, sed etiam se iuramento ligare,
sufficit, ad hoc ut teneat, nam iniqua intentio non implendi, nõ
tollit uinculum iuramenti, sicut nec quando aduenit post iura-
mentum. Si quis etiam fingit se iurare, & non habet animum
iurandi, certum est nullam ex natura iuramenti oriri obliga-
tionem, nam cum iuramentum sit actus humanus, ubi non
adest intentio iurandi, nullum existit iuramentum. Sed dubium
est quando quis habet intentionem iurandi, sed non habet in-
tentionem se iuramento obligandi, seu promittendi id, quod iu-
rat; Sotus contra Syluestrum, & eos quos Syluester citat, dicit
obligare, quia obligatio est naturalis iuramenti effectus, sed di-
co, quod quando quis non habet intentionem se obligandi, fictè
iurat, & non habet intentionem iurandi, nõ implicat, quod quis
habeat intentionem iurandi iuramento promissorio, & non ha-
beat intentionem promittendi, quia iuramentum est confirma-
tio obligationis. & ita dico cum Syluestro, quod qui iurat, &
non habet intentionem se obligandi, in conscientia non obliga-
tur, quia nec etiam habet intentionem iurandi, nec est redigen-
dus iurans ad possibles, & metaphisicas abstractiones, & quan-
do distinguerentur iuramentum, & intentio non se obligandi
iuramento, hæc traheret ad se iuramentum, & esset illius expli-
catio, cum promissio sit ratio formalis iuramenti promissorii.

Sed notandum est, quod quamuis obligatio non oriatur ex
iuramento, quando quis non habet intentionem iurandi, nihi-
lominus; tam in foro conscientia, quam in foro contentioso ra-
tione dolosi iuramenti ex ipso dolo cõsurgit obligatio, quomo-
do autem sit accipienda, cum Turre Cremata sequentibus con-
clusionibus explicabimus, quarum prima sit. Si quis dolose iu-
rat, aut fingit se iurare, iuramentum interpretandum est, & obli-
gat secundum intentionem recipientis, nam fraus, & dolus ne-
mini debent patrocinari, quod etiam probatur ex ca. quacum-
que 22. q. 5. Secunda Conclusio. Si quis iurat simpliciter absq;
dolo, iuramentum in foro conscientia non obligat nisi secundũ
intentionem iurantis. Tertia Conclusio, in foro contentioso
ubi ignoratur intentio, iuramentum est interpretandum, & obli-
gat, secundum quod solent accipi uerba, & si uterq; fraudulen-
tus fuit, debent accipi uerba ad arbitrium boni uiri, secundum
quod sonant apud recte intelligentes, & quando ita duplicia
sunt, ut æqualiter diuersos sensus exprimant, non obligatur iu-
rans, nec potest cogi nisi, secundum suam intentionem. Ex quo

Tur. Cre.
in ca. hoc
uidetur
22. q. 5.

Ff 3 sequi-

De iuramento in genere.

sequitur solutio dubij, quod proponit Hostien. an iurās aliquid in genere obligetur ad speciem; ad quod respondet, quod cum generalitas obscuritatem pariat, non uideo cogitasse de his super quibus specialiter non effem iuraturus, & sic est interpretandum, secundum intentionem iurantis, quando sine dolo iurat, secus autem quando ipse est cum dolo, & ille cui iuratur sine dolo, ergo si emergat casus inopinatus, de quo si cogitasset, nullo modo iurasset, non teneor, ut si iurasset stare mandato Episcopi, & ille petit, ut renunciem beneficio, & non appellem.

De obligatione iuramentorum ob superuenientes casus. De superueniente necessitate, aut magna difficultate.

Sed dubium est de quibusdam iuramentis licitis, & sine dolo factis propter superuenientes casus, an obligent. & primo dubitatur quando superuenit impossibilitas, uel necessitas, aut magna difficultas, Responderetur, quod si superuenit impossibilitas, non obligat, quia impossibilium nulla est obligatio, Si necessitas, uel magna difficultas, petenda est absolutio, & si non potest haberi recursus ad superiorem, urgente necessitate, potest propria auctoritate infringi, quia Deus respicit animū, non manū. Sed notandū est, quod loquimur de superueniente impossibilitate, & difficultate, nam si à principio impossibilitas fuit præiusta, iurans peccauit mortaliter, & est periurus. Si fuit præiusta difficultas, superueniens, eo minus excusat, sed tenetur facere, quod in se est, etiam mendicare, quia cum difficultatem præiuderit, censetur iurasse, & tali animo debebat iurare, faciendum, quod erat in se ad illam superandam, aliās iurando peccasset, & esset periurus, & datur exemplum de illo, qui iurauit tenere ostagia in certo loco, & non habet ibi quid comedat, uel unde soluat, Ad quod respondēt Sylu. & Host. quod si tempore obligationis non erat soluendo, tenetur seruare ostagia, quia uidetur ad hoc se obligasse, ut uictum quærat manibus suis, uel mendicando, at si tunc erat soluendo, & postea deuenit ad paupertatem, distinguendum est, nam si est talis, qui possit sine uerecundia mendicare, tenetur, sed si est nobilis, & in dignitate, ei subueniendum est iuris beneficio.

De iuramento conditionato

Secundo dubitatur de iuramento conditionali, uel ob causā, & Responderetur cum communi, quod cessante conditione, uel causa, ob quam iuratum fuit, iuramentum non obligat, quod intellige cum Sylu. quando tota obligatio ponebatur in conditionis euentu, uel propter causam, unde iurans adire S. Iacobum, ut fratrem suum uideat, & redimat sua peccata, licet frater suus deceaserit, tenetur nihilominus ire, quia tota causa iuramenti non fuit uidere suum fratrem.

Ter-

Tertio dubitatur an iuramentum obliget, quando is cui fit, frangit fidem iuranti. Ad quod respondetur cum Abbate, quod quando duæ obligationes respiciunt se ad inuicē, ut quia tibi promisi certum quid, tu mihi promifisti aliquid aliud, tunc si tu non seruas mihi promissum, ego non teneor adimplere ex parte mea, per cap. peruenit 2. de iureiur. & cap. constitutus de pœnis, at quando obligationes non referuntur ad inuicem, sed ad diuersa, ut promisi tibi dare simpliciter certum librum, & iurauit, & tu etiam postea iurasti aliquid facere pro me, simpliciter, & non conditionate propter librum promissum, licet ego non adimpleam promissionem meam, tu tamen teneris, quia simpliciter promifisti, & non ratione promissionis meæ, & de specie ad speciem non fit compensatio. Sed circa primum casum dubitatur, an teneor ad id, quod iurauit, quando alter non seruat mihi promissum ex hoc, quod non potest; aliqui dicunt me teneri, & tunc solum esse solutum quando alter ex negligentia, uel uoluntate non seruat, sed cum Abbate dico non teneri, quia iuramentum meum fuit tacite conditionatum.

Sexto tandem peccat, qui eum ad iurandum inducit, quem falso iuraturum arbitratur, nisi seruato iuris ordine tanquam iudex ex officio, uel ad instantiam partis iuramentum præstet, potest tamen, ut inquit Sylu. quis recipere iuramentum ab eo, quem scit falsum iuraturum, si iam paratus est iurare, quia se obtulit, & adest rationabilis causa illud recipiendi, ex quo infert Nauarrus, quod male faciunt Confessores, qui pœnitentes inducunt ad iurandum de abstinendo ab aliquo peccato, puta carnali, uel alio, quod per inde ac illud allicit.

De obligatione Iuramenti, & Voti, quando sunt de re parua, & de absolutione, & dispensatione à Iuramento, & Voto, diximus superius, in præfenti lib. cap. 3. & 4.

De Voto.

Quid sit Votum, & de peccatis, quæ uouendo fiunt ratione materia. Cap. XVII.

Tanta est inter Iuramentum, & Votum similitudo, ut quæ de vno dicuntur de alio etiam intelligantur, ob quam causam multa leuiter pertransibimus, tanquam explicata de

Ff 4 ta de

De obligatione iuramenti quado frangitur fides iuranti. Abb. in c. peruenit. 2. de iureiur.

Dubium cum solutione.

Abb. in c. sicut 3. eod. tit.

Sylu. V. iuramentum 2. §. 9.

ta de Iuramento, & ea in quibus magis immorabimur, facietur etiam ad maiorem explicationem eorum, quæ de Iuramento diximus.

Votum
quid.

Votum est deliberata promissio Deo facta de bono, quod non est maioris boni impeditiuum, à Superiore non reuocata, dicitur promissio, quia non sufficit desiderium, neque propositum, ualde deliberatum faciendi, sed requiritur etiam animus se ipsum obligandi. Ex qua definitione facile deducemus modos quibus contra uotum peccatur, & soluentur etiam præcipue difficultates.

De peccatis
ratione
materie.

Primo contra uotum multipliciter peccatur ea ratione quæ est de bono, quod non impedit maius bonum; non dicimus cum aliquibus de meliori bono, quia non solum potest uoueri boni consilij, sed etiam bonum præcepti, ut non fornicari, non occidere, ad quod duplici uinculo tenebimur, præcepti, & uoti, ex quo sequitur, quod hæc sequentia Vota sunt nulla defectu materie, & quod sic uouentes peccant. Primo, Votum de re mala. 2. Votum de re omnino indifferenti, quamuis ratione conscientie erroneæ illud non implere sit mortale, at si uoueat res indifferens propter circumstantiam, quæ reddat illam bonam, uotum tenet, & obligat durante illa circumstantia; & hic applica dubium, quod superius mouimus de obligatione iuramenti de re indifferenti, uel mala, si postea incipit esse bona. 3. Votum de non faciendo aliquo bono, uel de faciendo bono, quod impedit maius bonum, ut de non ingrediendo religionem, uel de matrimonio contrahendo, quod impedit religionis ingressum, & perpetuam castitatem, nisi ratione circumstantiæ illud minus bonum efficiatur maius bonum, ut si incontinens ad euitandum peccatum uoueat matrimonium, ut inquit Nau. & si uolens matrimonium contrahere, uoueret ducere in uxorem meretricem, ut illam à peccato liberaret. 4. Votum de re bona in malum finem relata, ut de danda elemosyna propter uanam gloriam, de eundo ad Ecclesiam ad sollicitandam puellam. 5. Votum de re bona ob illicitam petitionem obtinendam. 6. Votum de re bona pro illicito obtento quasi incompensationem, & gratiarum actionem; sicut si quis uoueret se Deo sacrificium oblaturum pro obtinenda, uel pro obtenta aliena uxore.

De uotis
de re bona
pro illi
cito quando
teneantur.

Vbi notandum est, quod ratio ob quam Votum de re bona his tribus posterioribus modis, est nullum, & malum, est quia res bona adhibetur tanquam medium ad malum, & ut medium, uel compensatio mali, Deo promittitur, quasi Deus sit mediator,

tor, seu auctor mali, quod est impium. At cum Deus propter infinitam suam bonitatem, ex malo eliciat bonum, & malum uertat in bonum, si uotum fiat pro petitione licita, & pro re bona, licet pendeat ex causa turpi, tenet, & obligat, at uotum de danda certa elemosyna si ex concubina habuerit filium, si ex duello sanus reuertetur, nam licet esse cum concubina, iniuste pugnare, occidere, & vulnerare, per fas, & nefas mercaturam exercere, sint mala, & propterea uotum de elemosyna ad potiendam alienam uxorem, ad immorandum cum concubina ad occidendum, vulnerandum, & ad decipiendum sit impium, & nullum, tamen habere filium, sanum ex iniusto bello reuerti, ditari, sunt dona Dei, & uotum pro illis tenet, quia est de re bona, & sit pro re bona, quatenus est à Deo. Cum etiam bonum possit esse occasio mali, si quis uoueat bonum propter malum, referendo bonum ad malum, iam diximus uotum esse malum, & nullum, quia quodcumque opus bonum in malum finem relatum, redditur malum; at si malum non sit finis rei uoto promissæ, sed sit finis secundarius uouentis, licet sic uouens peccet, uotum tamen tenet, quia est de re bona, ut si quis considerans, quod factus Sacerdos facile poterit consequi beneficium, licet sit indignus, hæc intentione motus, uouet fieri sacerdos, uouet etiam fieri religiosus, considerans quod poterit frequenter aliquot domus, & secretius luxuriari, beneficium, & luxuriari sunt occasiones ad uouendum, & finis secundarius uouentis, sed uotum simpliciter est de Sacerdotio, & de religione, & propterea tenet, sicut si quis simpliciter, & per se uoueat elemosynam, sed inductus ex hoc, quod uidet se elemosyna uanam aucupari gloriam, uotum tenet, secus si uoueret elemosynam ob inanem gloriam, aucupandam; & ratio differentie est, quia in priori casu inanis gloria non est finis elemosynæ, nec finis principalis uouentis, sed secundarius, & causa excitatiua, & propterea uotum simpliciter est de re bona, at in posteriori casu elemosyna ordinatur ad inanem gloriam, & propter illam fit, & propterea uotum est de re mala. Potest etiam malum esse occasio uoti, non ad perpetrandum, sed ad euitandum, uel ad penitentiam de eo agendum, ut si quis uoueat ingredi religionem si committet adulterium, ad hoc, ut abstineat ab adulterio, uel ut de eo penitentiam agat, quod est uerum uotum, & eueniente conditione obligat.

De

De peccatis, quæ fiunt ex hoc, quod non adimpletur uotum, & quid de Voto metu emisso, & de Votis eorum, qui non sunt sui iuris. & an Pater post perfectam ætatem, possit irritare uotum filij ante illam emissum.

Cap. XV III.

Secundo peccat contra uotū, qui illud non adimplet quando tenet, quod multiplice ratione contingit. Primo, qui ob falsam, uel iniustam causam, uoti dispensationem impetrat, uel in eo dispensat. 2. qui non legitimè dispensatus non adimplet uotum, & toties peccat mortaliter quoties illud transgreditur, unde qui uouit se nunquam, aut certis diebus bibiturum uinum, toties peccat quoties bibit, etiam eadem die, ut cum Maiore inquit Nau. 3. qui uouet aliquid facere, aliquo certo tempore, & non facit præscripto tempore; & si uouens non respexit principaliter diem, & tempus, tenetur id facere quanto citius commode potest, at si principaliter illā rem uouit propter illum diem, extra illum non tenetur ad id, quod eo die facere debuit, ut si uoueret eo modo quo Ecclesia certis diebus præcipit ieiunare, & singulis diebus recitare horas canonicas, nam qui in uigilia non ieiunauit, uel uno die non recitauit horas canonicas, non tenetur alio die ieiunare, uel bis recitare horas canonicas, sed pœnitere, & pro peccato omissionis pœnitentiam agere. 4. qui uult non adimplere uotum peccat mortaliter, etiam si postea illud adimpleat, non tamen peccat mortaliter ex hoc, quod eum pœnitet uouisse, dummodo adimpleat, & non concipiat propositum nõ adimplendi. At qui aliquid uouit, sed non animo statim adimplendi, nec tempori terminum expressè, aut tacitè præfixit intra quod illud adimplere teneretur, non peccat mortaliter non adimplendo quamdiu conscientia non remordet se esse in mora, hoc enim signum est, quod non est transactum tempus intra quod teneatur implere, ut ex Caiet. inquit Nau. quod intellige de conscientia timorata. 5. peccat ille, qui cum conditionatè uouerit, impedit ne conditio eueniat, ut ad uotum non teneatur, ex quo infert Richar. illum non esse liberum ab obligatione uoti, qui aliquid uouit cum conditione, si Deus ipsum ab aliquo peccato præseruaret, & postea non facit id, quod fecisset, aut delibera-

Rich. 4. d.
83. art. 3.
9. 3.

berauit facere ad præseruandum se ab illo peccato quando uouit, uel se in illud peccatum præcipitem dedit, ne uoto astringeretur. 6. peccat, qui non adimplet uotum eo quod uouerit animo non adimplendi, nam si uouit animo uouendi, & se illo obligandi, peccauit uouendo sine intentione illud adimplendi, & peccat non adimplendo, quia uotum tenet, at si simulate uouisset, & non animo uouendi, & se obligandi in foro conscientie non teneretur uoto, quia id uerè nõ est uotum. 7. peccat, qui ut licentiose uiuat professionem emittit in aliqua religione in qua non uiget regularis obseruantia, & non obseruat illa religionis præcepta, quæ obligant sub reatu mortalis culpæ, eo quod non fuit eius intentio obligandi se ad uiuendum arctius, quam in illo monasterio uiuitur, quod intelligendum est cum Nauarro de uotis essentialibus, & non de illis accidentarijs obseruationibus, quæ sunt iam sublata, uel mitigata, Apostolicis priuilegijs ueris, uel tempore immemorabili præscriptæ, uel ex licentia tacita, uel expressa proprij Prælati ad hoc facultatem habentis, uel ex consuetudine, quæ licet non sit immemorabilis, est tamen adeo rationalis, & antiqua, quæ ad abrogandas prædictas obseruationes sufficiat. 8. peccat, qui uouit ingredi strictiorem religionem, & postea laxiorè ingreditur, sed post professionem in laxiori emissam, non tenetur illam strictiorem intrare, ea qui post uotum de reg. in 6. 9. peccat, qui uotum nõ adimplet sub prætextu, quod non fuerit deliberatè emissum, si tanta fuit deliberatio, quæ ad peccandum sufficeret, nam duplex est deliberatio, altera quæ importat actum deliberatum, & modum deliberandi, quando. scilicet cum magna maturitate, & diuturna deliberatione discurritur, & concluditur, & hæc non est necessaria ad uotum; altera est, quæ non est cum tanta præmeditatione, sed est talis, & tanta deliberatio, quæ ad peccandum sufficeret, & hæc est necessaria, & sufficiens ad uotum, unde uotum factum ex motu primo, uel secundo primo non tenet, propter surreptionem nisi postea explicitè, uel implicitè confirmetur.

Decimo peccat, qui non adimplet uotum ex eo, quod metu illud emisit, nisi fuerit talis metus, quod uotum nullum reddiderit, hic autem est solus extrinsecus cadens in uirum constantem, & non quicumque extrinsecus, sed illatus ad illum effectū, ut per uiolentiam uotum emittatur, quo casu uotum non tenet, etiam si adsit interior consensus, quia uotum est eorum, quæ liberum consensum requirunt, cum sit promissio Deo facta, ex li-

Nauar. in
Man. c. 12
nu. 50.

De uoto
ob metū.

bera

Quare cum iuramentum metu extortum obliget votum non obliget. *Sot. lib. 7. de iust. & iure. q. 2. ar. 1.*

bera hominis uoluntate, cui repugnat uis, sicut & de Matrimento superius diximus; ex quo loco poterit elici causa quare iuramentum extortum metu cadente in uirum constantem obliget, & non uotum, & ratio non est illa quam assignat Sotus, quia scilicet obligatio Voti pendet ex pura uoluntate uouentis, & obligatio Iuramenti non ex uoluntate iurantis, sed ex natura iuramenti resultat, nam hæc reuerentia diuino nomini debetur, ut quod iuras, nunquam falsum esse finas quomodocumque iures, etiam si sis mentis compos; nam idem possemus dicere de uoto propter reuerentiã diuini nominis, cum sit promissio Deo facta, imo multo magis, quia iuramentum fit homini, & uotum fit Deo, & ut inquit S. Tho. maior est obligatio Voti, quam Iuramenti; Sed uera ratio differentia est, quia iuramentum sequitur naturam rei cui adhibetur, & si adhibetur rei cui sufficiat, liber consensus omnibus consideratis, etiam metu cadente in uirum constantem, iuramentum simili metu extortum tenet, at si adhibetur rei, quæ liberum omnino à coactione consensus requirit, est nullum, & non tenet, ut superius lib. 2. c. 7. diximus de Matrimonio simili metu contracto, & iuramento confirmato, at Votum est eorum, quæ liberum à coactione consensus requirit. Si igitur metus non sit ad uouendum illatus, uotum propter talem metum emissum tenet, ut uotum emissum à captiuo cui hæreticus, uel turca minatur mortem, nisi fidem neget, & uotum emissum in naufragio, in carceribus, & in quocumque alio periculo mortis, tam extrinseco, quam intrinseco ab infirmitate, quia cum hic metus non sit ad uouendum incussus, uorum uoluntarie eligitur, & emittitur, ut Deus illo mediante ab imminente periculo liberet, quare est simpliciter uoluntarium, cum metus non sit propter uotum.

De uotis subditorum.

De uotis Religiosorum.

Vndecimo peccat, qui cum non esset sui iuris uotum emisit, si illud non adimplet ante irritationem in his, quæ alteri non præiudicant, nam si sine alterius præiudicio adimpleri potest ante irritationem tenet; similiter etiam tenent illa uota, quæ sunt de rebus in quibus uouens alteri non subditur; Subditi quorum uota censentur conditionata, quia ad Superiorem pertinet illa confirmare, uel irritare, sunt Religiosi, coniuges, filij, & serui. Religiosi nullo uoto se obligare possunt nisi de trãseundo ad strictiorem Religionem, in quo suo superiori non subduntur, alia omnia eorum uota etiam de re ad quam ex præcepto, uel diuino, uel religionis tenentur, superior irritare potest, quamuis enim superior non possit sibi subditum liberare à ne-

ces-

cessitate adimplendi præcepta diuina, & uota essentialia religionis, potest tamen eum liberare ab illa noua obligatione qua subditus sua sponte se obligauit, cum sit dominus subditarum sibi uoluntatum. Maritus etiam non potest aliquid uouere in præiudicium uxoris, nec uxor in præiudicium mariti, & maritus potest irritare illa uxoris uota, quæ sine mariti scandalo adimplere non potest, ut de ieiunijs, de surgendo media nocte, de frequentando Ecclesias, & uxor quoque potest irritare illa mariti, quæ sibi præiudicant. de uotis coniugum uide superius in præfenti lib. cap. 4.

Quoad uota filiorum, est primo notandum, quod uota quædam sunt personalia, ut de ingressu religionis, de ieiunijs, orationibus, &c. quædam realia, quæ pertinent ad res in quibus sumptus requiruntur, ut de dandis eleemosynis, de construenda Ecclesia, &c. Est secundo notandum tres esse limites ætatis prima est infantia, quæ durat primo septennio quo tempore infantes non habent plenum rationis usum, ut deliberare possint, & ita non possunt uouere; & si uouerint eorum uota nulla censentur: mox sequitur pueritia, quæ maribus usque ad quartum decimum annum, & foeminis usque ad duodecimum protenditur, ubi pubertas aduenit, quo tempore pueri sunt doli capaces, & uouere possunt, sed parètes, uel tutores, sub quorum potestate sunt omnia eorum uota, etiam personalia, & religionis ante dictos terminos emissa, irritare possunt. Modo autem uigore Conc. Trid. uotum solenne ante decimum sextum annum emissum, tam in uiris, quam in foeminis est nullum, etiam si parètes consenserint, nec ob id intelligitur extensa parentum auctoritas irritandi filiorum uota personalia, usque ad decimum sextum annum, cum non sit recedendum à iure antiquo nisi quatenus est expressum in nouo, & Cõcilium solum irritet uotum solenne ante decimum sextum annum emissum, in fauorem Religionis, ante quem annum cum filij, & filia sint doli capaces, & habeant perfectum usum rationis, & post pubertatis annum, non usque adeo subdantur parentibus quo ad usum libertatis, sed solum in dispositione bonorum, & nubere etiam possint, poterunt etiam se uoto obligare, & eorum simplicia uota post 12. annum in foeminis, & 14. in masculis, firma erunt, & à parentibus irritari non poterunt. Deinde subsequitur tertia ætas puta adulescentia, quæ dicitur pubertas, & durat usque ad uigesimum quintum annum; quo tempore adulescentes sunt sub cura parentum quo ad eorum bona, ut de suis bonis, sine eorum auctoritate

dispo-

De uotis coniugum.

De uotis filiorum.

Cõc. Trid. sess. 25. c. 15.

disponere nequeant, & ob id parentes eorum realia uota, ut de eleemosynis, de construenda Ecclesia, & huiusmodi, usque ad vigesimum quintum annum irritare possunt, nisi sint de rebus, quæ ad liberam filiorum dispositionem pertinent, ut sunt bona castrensia, uel quasi castrensia, id est, in bello, uel in officio publico acquisita. Sed dubium est an filiorum uota personalia ante decimum quartum annum emissa, & realia ante uigesimum quintum, infra dictos terminos non irritata, possint postea à parentibus irritari. Sotus dicit, quod non, quia potestas irritandi extra dictos terminos non extenditur. Caiet. & Nau. dicunt, quod si uota extra dictos terminos non fuerunt à filiis ratificata, poterunt à parentibus irritari; ad hoc autem, ut dicantur ratificata non sufficit credere post prædictos terminos illa uota tenere, & ex hac credulitate uelle adimplere, sed requiritur uelle, quod in posterum ualeant, quamuis usque ad illud tempus non uauerint, nam credere spectat ad intellectum, approbare autem, & ratificare ad uoluntatem, intentio autem illa exequendi, erat quia illa præsupponebantur valida, & propterea licet sit actus uoluntatis, non facit, nec pertinet ad firmitatem uoti, sed ad illius executionem, quemadmodum, & in contractibus uidemus, nam seruare contractum inualidum, & uelle illud seruare ex hoc, quod creditur ualidus, non est illum ualidum reddere, sed cognita postea illius nullitate, poterit rescindi. Probant autem, quia natura uoti ante legitimam ætatem emissa, habet hanc implicitam conditionem, ut sit sine præiudicio paternæ potestatis, & si post legitimam ætatem, filius illud non ratum habuit, licet sit mutata persona, uotum semper remanet in sua natura. s. conditionatum, & poterit postea à parentibus irritari, sicut à principio, cum semper habeat annexam illam conditionem, quæ enim à principio non tenent tractu temporis non firmantur. De uoto autem solenni dicunt esse aliam rationem, quia post prædictam ætatem non potest amplius irritari, ut expressè habetur in cap. Puella 20. q. 2. Et licet modo de Voto professionis nulla possit esse difficultas, cum ante 16. annum, etiam de consensu parentum emissum, sit nullum; ex d. tamen cap. uolumus Caietani rationem infirmare, quia etiam militabat in professione ante legitimam ætatem emissa, nam illa professio erat cōditionata, & non ratificata, & in sua natura permanebat, quare ergo non poterat postea irritari? dicit quia parentibus sublata erat potestas illam, post legitimam ætatem irritandi, idem etiam nos dicemus de alijs uotis, cum nullam differen-

tia

tia rationem assignet. Quare dicimus sententiam Soti probabilem esse, quia qua ratione confirmabatur professio facta, eadē etiam alia uota, non simplici tractu temporis, sed quia spirauit, seu sublata fuit facultas illa irritandi. Nihilominus cum etiam Caietani sententia sit probabilis, illam ut benigniorem sequimur, ad euitanda. s. peccata transgressionis uotorum, nam post legitimam ætatem pater contradicente filio, non potest eius uotum irritare, si autem ille petit irritari, signum est, quod eum pœnitet uouisse, & quod illud faciliè transgredietur, mouemur autem non sola ratione Caietani, sed ea præsupposita ex differentia inter professionem, & alia uota, nam cum in professione sit susceptio, & delatio habitus, & executio eorum, quæ ad professionem pertinent, parentes non possunt illius ignorantiam prætere, & tam pater, quam ille, qui ante tempus professionem fecit, non reclamando, præsumitur illam ratificare, quod etiam in fauorem religionis statuitur, at alia uota possunt parentibus esse incognita, imo pueri aliquando faciunt aliqua uota, nec amplius de illis cogitant, & grandiores effecti recordantur se uouisse, propterea rationabile fuit, quod in istis saluetur auctoritas patris, & quod ignorantia ei non præiudicet, Verum limitandam Caietani sententiam esse puto, nam ante perfectam ætatem licet pater sciat uotum filij, & non statim illud irritet, nihilominus semper potest infra illud tēpus irritare, quia semper durat eius potestas, & patet ex d. cap. Puella. At si cum sciuerit uotum filij illud infra tempus ei concessum non irritauit, credo quod extra illud non possit amplius irritare, & sibi impitet, cum sciuerit suam potestatem spirare, & sic etiam tacendo censetur confirmare. Quod si pater post perfectam ætatem, sciuit uotum filij ante illam emissum illud poterit irritare, quia fuit de re, quæ tunc, ex patris dispositione pendeat, & taciturnitas filij non potest ei præiudicare, & semper intelligitur conditionatum, nam ista patris taciturnitas, usq; ad perfectam ætatem, non potest præsumi tacita confirmatio uoti, hanc autem nostram limitationem, & declarationem, probamus, ponderando, & concordando duo Capitula, nam in cap. Mulier 32. q. 2. dicitur si autem statim, ut audierit contradixerit pater, & uota, & iuramenta eius irrita erunt, & in cap. Puella 20. q. 2. dicitur de uoto professionis, at si annum, & diem dissimulando consenserit, ulterius nec ipsi, nec ipsa mutare poterunt, quæ uidentur cōtraria, & Glof. in d. cap. Mulier non satis concordat, sed iuxta hanc nostram sententiam facile concordantur, nam infra tempus

pus

Sot. de iur.
ft. & iur.
lib. 7. q. 3.
ar. 2.
Caiet. 2. 2
q. 189. ar. 5
Nauar. in
Man. c. 12.
nu. 71.

pus perfe & ætatis pater potest dissimulare, at si post perfectam ætatem, uotum ante illam emissum cognouit, non potest dissimulare, sed si uult, statim contradicere, & ratio est, nam in priori casu non est læsa potestas patris cum duret, in hoc autem cum spirauerit, uidetur omnino læsa, non quia spirauit, sed quia de illo nihil in tempore, ei dictum fuit, & propterea si uult, debet, statim contradicere, & statim contradicendo, beneficio legis illud irritat.

De Votis
seruorū.

Seruus, quia est in potestate Domini, etiam quantum ad personales operationes non potest obligare se uoto ad religionem, per quam ab obsequio domini sui abstrahatur; nec uouere peregrinationem, uel ieiunia quibus debilior ad feruendum domino reddatur. de alijs uero in quibus nullum domino præiudicium affertur, ut de orationibus, de continentia seruanda, & huiusmodi, uouere potest.

*De obligatione Voti ex parte impossibilis, An contrahens
Matrimonium cum Voto simplici ante consum-
mationem teneatur ingredi Religio-
nem. Cap. XIX.*

DVodecimo peccat, qui non adimplet Votum sub prætextu, quod est sibi impossibile, si ipse data opera sibi illud reddidit impossibile, uel si non est secundum se totum impossibile, & non adimplet pro ea parte quæ est sibi possibile, quando ad illam tenetur. Pro quo notandum est, quod uotum debet esse de re possibili, nam ad impossibile nullus tenetur, quod non solum intelligitur de impossibili simpliciter, sed etiam de impossibili moraliter loquendo. Et quod quis per se facere non potest, licet possit per alium, non tenetur per alium efficere, nisi id in uoto fuerit expressum, non enim tenetur perpetuo infirmus alium ad peregrinandum mittere pro peregrinationis uoto, quod ipse fecit. & si reddidit sibi uoti obseruationem impossibilem, peccauit quidem in principio, sed postea non peccat si illud non obseruat, quatenus est sibi impossibile, ut si quis habens uotum simplex castitatis contraxerit matrimonium, peccat contrahendo, sed postea non peccat reddendo debitum. Cum autem uotum aliquando non sit secundum se totum impossibile, sed secundum partem, uidendum est an semper obliget ad partem possibilem; ad quod dico respiciendam esse intentionem uouentis, nam si intentio principali-

ter, uel æquæ principaliter fuit de illa parte, quæ est possibilis, ad illam tenetur, si autem hæc pars accessorie, & consequenter se habet ad impossibilem de qua primo, & per se fuit uotum, ad illam non tenetur, quæ exemplis clariora efficiuntur. Emisit quis uotum uirginitatis, si eius intentio fuit solum de cauendo primo actu uenero, & non de continentia perpetuo seruanda, nisi consequenter, & secundario quatenus ad perpetuam uirginitatem sequitur, illa amissa, poterit uxorem ducere, quia cum amiserit, est sibi impossibile illam seruare. At si uoto uirginitatis intendit perpetuam continentiam, ea amissa non potest ducere uxorem. Sed quia uotum simplex castitatis ita impedit, ut non dirimat matrimonium contractum, si uxorem duxerit, non poterit petere debitum, sed reddere, quia tenetur obseruare continentiam, quam perpetuo uouit, eo modo quo potest.

Dubitatur hoc loco an qui contra simplex uotum Castitatis contraxit matrimoniū teneatur ingredi religionē antequā illud consummet, cū illo modo possit adimplere uotū, & non alio. Sylu. tenet quod sic quæ sequitur Nau. & probat, quia nisi sic impleat, non habet aliam comoditatē implendi, & etiā quia secundū S. Tho. & Rich. consummando matrimoniū peccat, quod non esset si post contractū, & non consummatū non teneretur ad seruandum uotū castitatis, quod sine religionis ingressu seruari nequit. Contraria sententia est Soti cui durum uidetur eiusmodi uirū in tam arctas angustias redigere, cū non fecerit formaliter uotū religionis, & uotū non obliget ultra intentionē uouentis. Solutio huius dubij sumenda est ex hoc, an iste consummando matrimoniū peccet, si peccat tenetur ingredi religionē, nā ea ratione peccat, quia tunc se reddit impotentē ad illud seruandū, & sibi imputet, quia ipsemet se in illas angustias iniecit. Sed dico cum Soto, quod peccauit contrahendo, quia tunc tradit potestatem corporis sui contra uotum, at consummando non peccat nisi exigat, uel nisi uotum fuerit religionis, quia reddendo dat parti, quod suum est. Et si dicatur, quod ad huc potest suum adimplere uotum. respondeatur simpliciter negando, quia uotum fuit de castitate, & non de religionē. Et confirmatur, quia si contrahens cum uoto religionis, secundum communem potest petere debitum, quia licet uotum castitatis sit annexum uoto religionis, non tamen illud expressè emisit, qua ratione obligandus est iste ad tam arctum uinculum religionis, ad quod se nullo modo astrinxit, si quia sic potest adimplere suum uotum, ille quoque potest aliqua ex parte adimplere ea, quæ sunt religionis, quam uouit, ad

Gg quæ

Sylu. V.
Matrimo-
nium 7. q.
5.
Nauar. in
man. c. 12.
nu. 80.
Sot. 4. d.
35. q. 2.
ar. 1.

quæ magis tenetur, cum uirtualiter illa uouerit, quam alter, qui nullo modo religionem uouit. Confirmatur etiam, quia, ut dicemus, qui uouit certam religionem, si in ea non recipitur non tenetur ingredi aliam in qua reciperetur, imo nec aliud monasterium eiusdem ordinis, si certum, & determinatum, uouit. Nec obstat, quod uotum castitatis in ordine ad matrimonium est fortius illo religionis, nam habens uotum castitatis non potest petere debitum; quia hoc est per accidens, cum formaliter sit de castitate, simpliciter tamen in se uotum religionis est strictius, quia est ad plura, & strictius etiã est aliqua ex parte in ordine ad matrimonium, quia cū eo contrahens tenetur non consummare; at contrahens cum uoto castitatis, licet melius faceret non consummando, & ingrediendo religionem, non tamen peccat per redditionem debiti consummando.

De illo qui post Votum Religionis duxit uxorem, & an Votum de profitendo magis obliget, quam Votum de ingrediendo. Cap. XX.

Sed transeamus ad alias difficultates, Vouit quis ingredi religionem, sed cum non inueniat religionem, quæ illum recipiat, dubitari posset an licitum ei sit matrimoniū contrahere. Respondetur, quod si uouit religionē intentione præcipua seruandæ perpetuâ cōtinētiã, etiã si non admittatur si nō potest fieri religiosus, debet in seculo cōtinēter uiuere, & nō potest ducere uxore, at si simpliciter uouit religionē, & ad castitatē non intendit se obligare, nisi secundario, & accessorie quatenus religiosus, potest ducere vxorē, & debitū petere; Idē dubiū est de illo, qui sua culpa nō potest religionem ingredi, quia matrimoniū contraxit, de quo certū est, quod contrahendo peccauit, sed dubitatur an teneatur cōtinere eo modo quo potest, nō petendo debitū, & Sylu. cū alijs dicit, quod nō potest petere debitū, & posset etiã ratione probari, quia nemini sua culpa suffragari debet, neque suis patrocinari dolus. Sed dicimus cum Caietano, & Soto inter illū, qui sine sua culpa non admittitur, & illū, qui sua culpa redditur impotens ad ingrediendum religionē, esse quidem differentiã quo ad contrahendū, quia iste peccauit contrahēdo, sed quo ad petitionē debiti non esse differentiã, quia uterq; potest petere, si eodē modo, & eadē intentione uouerunt. s. absolute religionem, & castitatē secundario, ut religio si, & ratio est, quia nemo uirtute uoti obligatur nisi ad id, quod est

Sylu. V.
Votum.
2. §. 1.
Caiet. 2. 2.
Sot. lib. de
iust. & iur.
q. 2. ar. 1.

est proprium eius obiectum, illius autē, qui religionem simpliciter uouit, proposita fuit tantum religio, ergo ad id tantum tenetur, quod si soluere non potest, immunis est a uoto, Et si obijciatur, quod qui obligatur ad aliquid obligatur etiam ad id, quod inde sequitur. Respondetur hoc uerum esse stante principali, sed falsum principali non subsistente, nam qui statum aliquem pollicetur assumere, non se obligat ad leges illius status quousq; statum illū reuera assumat, quia nō exprimit in suo uoto obligationē ad peculiare leges illius status, & quemadmodum, qui uouit intra annum Sacros ordines suscipere, si eo tempore non suscipit, peccat quidē, sed non obligatur ad diuinum officium, & fornicando nō peccat contra uotū, seu præceptū cōtinentiã, quod est ordini annexū, ita etiam, qui uouit ingredi religionē, & in ea permanere, grauius quidē peccauit cōtrahēdo matrimoniū, & eo soluto debet religionē ingredi, sed illo stante non tenetur continere non petendo debitum. Nec obstant cap. Quidam, & ca. Placet. de conuersi. coniug. nam illi uota solēnia emisserunt, & castitatē explicitē promiserunt, & ideo quatenus inuito coniuge se obligare potuerunt, astricti erant, & non poterant petere debitum, nec transire ad secundas nuptias, sed quia uotū quo ad alia nō tenuit, defunctis coniugibus, in seculo permanere potuerunt. Nec etiam obstat si dicatur, quod qui uouit pauperibus erogare decē, aut Aduentus ieiunia suslinere, si nō potest totum persoluere, tenetur quantum potest; quia non est eadem ratio, nam qui uouet totum, formaliter uouet partem, at qui uouet statum non uouet formaliter leges illius status, sed secundario, & conditionatē quatenus illum statum teneat.

Idem etiam dubium est de illo, qui non solū uouit ingressū religionis, sed uouit etiam uoto simplici profiteri, & perseverantiam usq; ad mortem, an si sua sponte matrimonij impedimēto se ligauerit, ad aliquid amplius teneatur præ illo, qui non nisi ingressum uouit, nam cum iste formaliter uouerit suum uotum solemnitate firmare, uidetur quod teneatur ad castitatem sibi possibilem, scilicet, ut debitum exigere non possit. Sotus mouet hoc dubium, & respondet benē, quod poterit petere debitum, sed tamen (pace eius dixerim) in duobus errauit. Primo, quia reprehendit Caietanum, qui differentiam fecit inter eum, qui simpliciter uouit religionem, & illum qui uouit perseverantiam, & profiteri, & dicit hoc secundum nihil superaddere uinculi, nam qui religionem absolute uouit, uotum illud, secundum iura emittit, tam diuina, quam humana, ius au-

Obiectio-
nes cū so-
lutioni-
bus.

tem diuinum est, ut uoueat ea intentione, ut uerè efficiatur religioſus, & perſeueret, uſque ad mortem, iura autem Eccleſiaſtica dant tempus probationis, ut ſi experimento bona fide didicerit ſibi religionem non congruere, non ſuſcipiat id, quod ferre non poteſt, unde ſi quis uouendo ter quaterue addiderit perſeuerare, ſemper intelligitur niſi tempore probationis experientia aliud docuerit. At quod uotum cum promiſſione, ſeu intentione perſeuerandi, & profitendi, ſuperaddat maius uinculum uoto ſimpliciter de ingrediendo religionem, & quod ille magis teneatur ad perſeuerantiam expræſſè docet S. Thom. 2.2. q. 189. art. 4. ubi dicit, quod cum obligatio uoti procedat ex uoluntate, in tantum fertur obligatio uoti in quantum ſe extendit uoluntas, & intentio uouentis, ſi ergo uouens intendit ſe obligare non ſolum ad ingreſſum religionis, ſed ad perpetuo remanendum, tenetur perpetuo remanere, ſi autè intendit ſe obligare ſolum ad ingreſſum religionis cauſa experièdi, uel ſimpliciter abſq; eo quod cogitet de libertate exitus, uel de perpetuitate remanendi, uidetur obligari ad ingreſſum ſecundum formã iuris cõmunis, quæ eſt ut ingrediètib; detur annus probationis, unde non tenetur perpetuo in religione permanere. Et confirmatur cū Nauarro 1. quia uotũ de ingredièdo, & uotũ de profitendo, & perpetuo remanèdo ſũt diuerſa, & hoc ſecũdũ eſt arctius. 2. quia ius cõmune nõ adeo obligat ad perſeuerandũ eũ qui uouit ingredi ad probãdũ, quã qui uouit etiã perſeuerare, & profiteri. 3. qui uouit tãtũ ingredi religionẽ, & eã ingreditur, & poſt ingreſſum uouet profiteri, multo magis obligatur ad profeſſionem faciendã. 4. quia nullus iuris peritus inuenietur, qui non iudicaret diſpenſationem illam eſſe ſubreptitiã, quam qui uouit ſimul ingredi, & profiteri, impetraret exprimendo tantũ, quod uouit ingredi, & tacendo quod uouit etiã profiteri. Accedit. 5. quia annus probationis datus eſt in fauorem uouentis, & religionis; & poſſunt ei renunciare; extra de Regula. cap. Ad Apoſtolicam, uouens autem profiteri uidetur quantum eſt ex ſe, ei renunciare. Secundo errauit Sotus in hoc, quod contra Caietanum dicit, quod habens uotum de profitendo, ſi contrahit, poteſt petere debitum, quod quidẽ uerum eſt, ſed Caietanus non dicit, quod non poſſit petere, ſed Sotus non uidetur poſſe intelligere maiorem obligationem dicti uoti, quam in ordine ad continentiam, & ad matrimonium. In quo autè cõſiſtat hæc maior obligatio nõ ſatis explicatur, nõ per illud Uotũ non tollitur ſimpliciter beneficiũ anni probationis

Nauar. in
man. c. 12.
nu. 47.

nis à iure conceſſum, nec etiam maior inducitur obligatio continentia, ut cum eo contrahens non poſſit petere debitum; nõ cum uotum ſit de ſtatu ſuſcipiendo, ſi ad illum redditur inhabilis, non tenetur ad illius leges, ut diximus. Vt ergo rem plenè explicemus, dicimus cum Caietano, quod tam illi, qui ſine uoto, quam illi, qui cum uoto ingrediuntur religionem, tenentur in conſcientia perſeuerare, niſi nouitiatus tempore inuenerint religionem eis non expedire, & ſi ſine rationabili cauſa egrediuntur, peccant, ſed differenter, nam qui nullum habet uotum, peccant uenialiter, qui autem habent uotum, mortaliter. Sed adhuc remanet dubium, quid amplius operetur uotum de profitendo; & dicimus hoc operari, quod qui habet huiusmodi uotum, ſi iudicatur aptus religioni, tenetur in ea perſeuerare, licet experiatur aliquot difficultates quas iudicaret ſufficientes ad redeundum ad ſeculum, ſi uotum fuiſſet ſolum de experiendo, nam uouendo profiteri uidetur promittere ſe ſuperaturum difficultates religionis, & renanciare beneficio probationis ſibi cõceſſo, & ſi iudicat propter illas difficultates religionem ſibi nõ conuenire, ſi religio illum non dimittit, ſed ſibi utilem fore iudicat, non poteſt exire ſine diſpenſatione, & ad illam obtinendam exprimendum eſt, quod uotum etiam fuerit de profitendo.

De obligatione Uoti impoſſibilis, & de illis, qui habent Uotum Religionis, & non recipiuntur, uel expelluntur. Cap. XXI.

Agendum nunc eſt magis in particulari de impoſſibilitate adimplendi uotum, quæ ut diximus ſufficit, quod ſit moralis, impoſſibilitas autem ieiunandi, peregrinandi, faciendi elemoſynas facile conſtat, ideo exemplarunt de uotis ingrediendi religionem, de quibus frequentius contingit dubitare, Ille qui habet uotum ingrediendi religionẽ in certo monaſterio limitatè, ſi in eo recipi non poteſt, licet poſſit in alio, etiam eiufdem Ordinis, non tenetur amplius religionem ingredi, quia uotum fuit limitatum ad illud ſolum monaſterium in quo non recipitur, & obligatio uoti non ſe extendit ultra uouentis intentionem. Ille qui abſolute uouit ſe ingreſſurum certam religionem, ſi non recipitur in illo monaſterio, ubi uellet, non propterea excuſatur, ſed tenetur adire multa monaſteria ſi forte ſint in illa ciuitate uel propè, & ſi in nullo recipitur, excuſatur, & non tenetur totam prouinciam percurrere.

re, nec aliam ingredi religionem in qua reciperetur. Ille, qui absolute uouit religionem, tenetur plura monasteria diuersorum ordinum in illa ciuitate, uel prope existentia adire, & si non recipitur remanet liber, nec tenetur totam prouinciam percurrere, cum uotum sit de possibili morali.

Dubitatur hoc loco de illo, qui uouit religionem hac precisa, & sola intentione, ut inter illos recipiatur, qui sacris initiantur, & non recipiuntur, quia grammaticam ignorat, sed recipitur tanquam laicus, an teneatur, uel grammaticam discere, uel ingredi, ut laicus. Respondetur cum Soto, quod si bona fide uouit credens non esse sibi necessarium scire latinam linguam, non tenetur neque discere grammaticam, neque intrare ad ordinem laicorum, quia sua ignorantia illum excusare uidetur, at si sciebat esse necessariam grammaticam tenetur illam discere si potest, uel ut inquit Sotus intrare, ut laicorum ordini deputetur. Sed quoad hoc ultimum puto esse distinguendum, nam quando uouit, si credebat se esse aptum ad discendum, & omni adhibita diligentia non potest discere, non tenetur ingredi, at si sciebat se esse ad discendum inneptum, credo quod teneatur ingredi, & in ea permanere, ut laicus, quia apposuit limitationem, seu conditionem, quam sciebat sibi esse impossibilem, & ne uotum sit delusorium in fauorem uoti, & religionis, habetur pro non apposita, sicut etiam conditio impossibilis apposita matrimonio non suspendit, nec illud tollit, sed tenet, & conditio pro non apposita habetur in fauorem matrimonij. Vnde Nau. de illo, qui uouit ire Hierosolimam genibus flexis, ore bufonem portado, dicit, quod uotum tenet quo ad perfectionem, sed non quoad circumstantias, nam prima moraliter est impossibilis, secunda parum decens, at profectio est honesta, & possibilis, & utile per inutile non uitiatur quando sunt separabilia, ut hac. Ille, qui post uotum solenne tamquam incorrigibilis a monasterio expellitur quamdiu per ipsum steterit quominus recipiatur non est tutus, sed tenetur se emendare, si autem correctus, & paratus ad satisfactionem non recipitur, tutus manet in seculo, & ut inquit Sotus non tenetur nisi ad uotum castitatis, nam a uoto obedientiae manet absolutus, cum Praelatus eum reiecerit, & a uoto paupertatis, quia conuentus eum non alit, & si non fuerit in sacris, non tenetur etiam recitare officium diuinum, nec etiam tenetur ad ieiunia, & alia religioni annexa, quia illorum non fecit uotum expressum, & ad illa non tenebatur nisi ratione religionis, a qua expellitur, a uoto tamen castitatis non eximitur, quia

Nau. c. 12
nu. 43.

Sotus ibi-
dem.

quia expressse illud emisit, & praelatus non potuit ab eo illum liberare. Votum de nunquam uenialiter peccando nobis peccatoribus de impossibili censetur, non enim id possumus sine peculiari priuilegio.

De obligatione ad uota aliorum. De Votorum dispensatione, de Voto poenali, & de blasphemia.

Cap. XXII.

Decimo tertio, peccat haeres, qui non adimplet uota realia defuncti, & sunt illa, quae ad illius rem familiarem pertinent, ut si uouisset aedificare templum, aliquam eleemosynam pro Dei amore elargiri, nam ad haec tenetur sicut & ad alia eius debita, secus de personalibus, ut de ieiunando, de castitate. At quando uotum est partim reale, & partim personale, ut inquit Palud. si utrumque fuit expressum haeres tenetur ad reale, ut si uouit ire ad S. Iacobum, & offerre unum equum, haeres non tenetur ire, sed equum mittere; Si uouit fundare monasterium, & intrare, non tenetur intrare, sed fundare, at si personale est principaliter expressum, & reale tacitum, ut accessorium, haeres ad nihil tenetur, quia sublato principali submonetur accessorium, ut si uouit ire ad S. Iacobum, non tenetur haeres expensas quas ille fecisset eundo, stando, redeundo, & etiam ibi offerendo dare, sicut nec ire, Decimo quarto, peccat populus, qui non adimplet uota eiusdem populi superioris aetatis, ut de obseruatione festorum, de oblationibus faciendis, nam tenetur ratione uoti cum sit idem populus, aut saltem ui contractus, aut promissionis, quae transit in uniuersalem successorem.

De peccatis propter aliorum uota & primo heredum.

Palud. 4.
d. 38. q. 3.
ar. 3.

Decimo quinto, peccat qui aliquem retrahit a proposito religionis, quod uolebat exequi, & grauius si post ingressum, & grauiissime si post professionem, & si potest illum religioni restituere, tenetur, & si non potest, debet persuadere alteri aequo bono ut religionem ingrediarur, & si non ingreditur, non propterea tenetur ipse ingredi, sed satis est, ut poenitentiam agat de peccato, & prauiudicio facto.

Quando excuset res parua, & de Voti irritatione, & dispensatione, quando teneant in conscientia, diximus superius in principio praesentis lib. quae filiorum, & subditorum uota possint irritari, diximus in cap. 18. modo 11. quo peccatur contra uotum. Quibus nunc aliqua breuiter addemus de illis, qui in Votis dispensare

possunt. & in quinque uotis. s. perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis in Hierusalem, Romam, & ad S. Iacobum, Compostellæ, solus Papa, uel qui ab ipso peculiarem facultatē habet dispensare potest. In cæteris autem uotis alij Prælati inferiores poterunt dispensare, ut Episcopi, & qui iurisdictionem Episcopalem habent, Prælati inferiores non habentes iurisdictionem quasi Episcopalem nō possunt, nisi ad hoc præscriptione, uel priuilegio peculiari muniantur. At Prælati regulares nō solum possunt suorum religiosorum uota irritare, sed etiam in eis dispensare, quia eorum iurdictio quasi Episcopalis reputatur iuxta Glos. in Clem. 1. de reb. eccl. Ex priuilegio multis confessarijs conceditur facultas dispensandi, & commutandi uota pœnitentium, Innocentius 8. concessit confessarijs rite præsentatis ex ordine Fratrum Minorum, ut possint dispensare in omnibus uotis in quibus possunt Episcopi, præter quam in uoto peregrinationis ultra duas dietas, ut habetur in compendio priuileg. idem etiam possunt confessarij Ordinis Prædicatorum, & aliorum, qui sunt participes priuilegiorum ordinis S. Francisci, Alijs etiam Confessarijs, non pro semper, sed certis uicibus, eadem, uel etiam maior facultas conceditur, uel omnibus, ut tempore iubilei, uel electis, ut uigore parricularium indulgentiarum, uel bullarum, quæ facultas non extenditur ultra concessionem, & propterea debent confessarij uidere formam concessionis, ut sciant, quæ facultas eis conceditur, & quæ conditiones requirantur ex parte dispensandorum.

Dubitatur de uoto pœnali, quod quis facit ingrediendi Religionem, si certum aliquod peccatum cōmiserit, an Episcopus in eo dispensare possit; de quo sunt tres sententiæ, prima est Nau. quod ante commissum peccatum, potest dispensare Episcopus, quia uotum principale est de non committendo illud peccatum, uotū autē religionis est accessorium, sed Episcopus potest dispensare in primo, ergo poterit etiam dispensare in secundo, quia accessorium sequitur principale, & sublato principali, tollitur accessorium. Secunda sententia est Soti, quod etiā ante commissum peccatum non potest dispensare nisi Papa, quia uotum Religionis illi reseruat. Tertia sententia est Bartholomei Medinæ, quod Episcopus dispensare possit etiā post commissum peccatum, quia in hoc casu Religio non uouetur, ut uolita, sed tanquam non optata, & pœna grauisima, & ut uolita, secundum quid, simpliciter autem non uolita, sed Papa quando sibi reseruat uota Religionis, peregrinationis, &c. illa

sibi

Nau. c. 12.
nu. 43.Sot. lib. 4.
de iust. &
iur. q. 4.
ar. 3.
Bart. med.
in instruc.
Cof. præc.
a. §. 16.

sibi reseruat quatenus sunt per se uolita, & habent propriam rationem uoti, & non pœnæ, quia huiusmodi reseruatō habet quandam rationem pœnæ, & propterea est strictè interpretanda, & ad proprios, & formales terminos restringenda, ut tunc uota reseruentur quando sunt de re simpliciter uolita; quisque eligat illam sententiam, quam maluerit.

Est autem notandum, quod cum dispensare, & commutare differant, qui habet potestatem commutandi Vota, non potest in eis dispensare, quia maius est, sed dubitatur an habens facultatem dispensandi, possit commutare, Nauarrus reprehendit Sotum id affirmantem, sed uisis iuribus à Nauarro adductis, dicitur cum Soto, quod qui potest dispensare in uotis, potest etiam illa commutare, & ratio est, quia commutatio est quædam species dispensationis, quando fit in minus, uel in æquiualens, sed commodius bonum; nam dispensatio potest fieri, uel in toto, uel in parte, & remittendo, & commutando. Commutatio in melius quando constat esse melius iuxta Caiet. & Sotum potest fieri etiam propria auctoritate, at in æque bonum requiritur auctoritas Superioris, Vota personalia non possunt commutari in realia propria auctoritate, ut uotum ieiunij in eleemosynam, Alia possent tractari, quæ beruuitati consulentes, scienter omittimus.

Nau. ibid.
num. 79.
Sot. ibid.

De blasphemia.

Peccatur tandem contra hoc secundum præceptum blasphemando, quod tunc contingit, quando dicitur tacite, uel uerbo aliquid contumeliosum contra Deum, aut eius Sanctos; & multis modis fit, quos ut notos relinquimus, peccatum est grauisimum, & si blasphemās credit ita esse, ut dicit, est hæreticus. Interroget etiam Sacerdos hoc loco an diuino cultui seculares cantilenæ admisceantur, & an uerba Sacra scripturæ extra proprium sensum, etiam iocandi, & ridendi causa, usurpentur.

De

De Tertio Præcepto Decalogi, &
de Præceptis Ecclesiæ.

De ratione tertij præcepti, Quæ festa sint obseruanda, & quæ in illis prohibeantur, & quomodo.

Cap. XXI. I.

S. Th. 2. 2.
q. 122. ar. 4

Remotis impedimentis ueræ Religionis per primum, & secundum præceptum decalogi, sequitur tertium, per quod homines in uera Religione fundantur, ad quam pertinet cultum Deo exhibere, sed quia ad interiorum cultum, qui consistit in oratione, & deuotione, magis inducitur homo, ex interiori instinctu Spiritus sancti, præceptum legis, magis dandum fuit de exteriori cultu, secundum aliquod sensibile signum, & cum præcepta decalogi sint quasi quædam prima, & communia legis principia, præceptum de exteriori Dei cultu datum fuit sub signo communis beneficii. scilicet ad repræsentandum opus creationis mundi, à quo Deus die septima requieuisse dicitur; quod præceptum est partim morale, & partim ceremoniale; morale quantum ad hoc, quod homo deputet aliquod tempus uitæ suæ ad uacandum diuinis, ceremoniale in quantum in eo determinatur speciale tempus in signum creationis mundi, & ut ceremoniale cessauit, & mansit ut morale, & festiuitas Sabbati translata est in diem Dominicam, & ad hoc præceptum pertinent etiam aliæ omnes festiuitates ab Ecclesia præceptæ, & reducuntur etiam præcepta Ecclesiæ, quæ ad exteriorum Dei cultum pertinent.

Nolumus in rebus claris, & quæ facillè inueniuntur diutius immorari, & propterea circa hoc tertium præceptum aliqua solum præcipua notabimus, ex quibus emergentes difficultates facile soluentur. Et primum sit, quod quamuis finis huius præcepti sit interior cultus, ut homo ad Deum conuertatur, Deo uacet, ipsoque fruatur, & in eo quiescat, tamen præceptum est de exteriori cultu, & quando finis præcepti est aliud à re præcepta, tunc non cadit sub præcepto, iuxta S. Tho. Ex quo sequitur, quod licet peccata, quæ sunt contra alia præcepta, facta in die festo, sint contra finem huius præcepti, non tamen sunt contra hoc præceptum, & consequenter non est circumstantia necessario

con-

consistenda iuxta scholam thomistarum, quam quæstionem Sotus diffuse tractauit.

Est secundo notandum ex S. Tho. quod cum obseruatio diei Dominicæ in noua lege, succedat obseruantia sabbati, non ex ui præcepti legis, sed ex constitutione Ecclesiæ, & ex consuetudine populi Christiani, & ista obseruatio non sit figuralis, sicut fuit obseruatio sabbati, non est ita arcta prohibitio operandi in die Dominica, & in alijs festis Ecclesiæ, sicut fuit in die sabbati, sed quædam opera conceduntur, quæ in die sabbati prohibebantur, sicut decoctio ciborum, & huiusmodi, & in quibusdam operibus prohibitis, facilius propter necessitatem dispensatur in noua, quam in ueteri lege, quia figura pertinet ad protestationem ueritatis, quam nec in modico prætereire oportet, opera autem secundum se considerata, immutari possunt pro loco, & tempore.

Est tertio notandum, quod quamuis festa iure cõmuni omnibus obseruanda, sint expressa, & determinata in cap. Pronunciandum de cons. dist. 3. & cap. conquestus de ferijs, & alibi, consuetudo tamen multa ex eis abstulit, & alia induxit, & propterea in singulis regionibus obseruanda sunt illa festa, quæ lex, aut constitutio synodalis recepta, & non abrogata, uel consuetudo præscripta ibi præcipit obseruari. Et qui degit in aliquo loco tenetur obseruare festa illius loci ubi tunc degit, & non illa, quæ in propria patria obseruantur, sed solus transitus ad peculiaria festa non obligat, si ibi non quiescitur, non enim tenetur iter agens retardare suum iter, ut audiat sacrum in die festo proprio loci per quem transit, at si ibi ante prandium sisteret, teneretur audire, & si ibi pranderet, teneretur uesci cibis ieiunij si peculiare ibi ieiunium obseruaretur. Modus etiam incipiendi, & terminandi festa, an. scilicet à uespera ad uesperam, uel à media nocte in mediam noctem, sumendus est à consuetudine loci. Imo si communis consuetudo alicuius loci esset illa seruare à uespera ad uesperam, & aliquæ artes propter suum proprium exercitiu habent propriam consuetudinem illa seruandi à media nocte in mediam noctem, ut futoria, & barbitonsoria, excusantur ratione consuetudinis propriæ omnium fere illarum artium.

Est quarto notandum, quod hoc præcepto prohibentur diebus festis opera seruilia, ut ab eis liberi expeditius diuinis uacemus, unde si fiant, ut Deo seruiamus, uel immediate propter Dei cultu, uel mediate, proximi, uel proprijs necessitatibus subueniendo, non erimus huius præcepti transgressores, Quæ au-

tem

Sot. lib. 2.
de iust. &
iure q. 4.
ar. 4.
S. Th. ibid
ad quartu

Quæ ser-
uanda.

Quædo in-
cipiunt, &
terminan-
tur.

Sot. ibid. rem diebus festis licite fieri possunt, cum Soto ad sex capita re-
 Sex capi- ducere possumus. Primum est si opus ad Dei cultum pertinet,
 ta vndepo & huiusmodi opera sunt in triplici differentia, quædam sunt spi-
 ritalia, ut Sacramenta administrare, exorcizare, prædicare,
 rest inno- quædam sunt corporalia in quibus per se consistit cultus, ut in
 rescere, processionibus portare Crucem, Sanctorum reliquias, organis,
 que licet diebus festis. & alijs instrumentis cantare, quædam tertio sunt præparatoria
 Primum. ad diuinum cultum, & ista adhuc sunt in triplici differentia, quæ-
 dam sunt ipsi cultui propinqua, ut pulsare campanas, alia uero
 sunt, quæ possunt fieri die præcedenti, ut Ecclesiæ apparatus, &
 quæ ad eius apparatus pertinent, & hæc non sunt faciendæ in
 die festo, nisi forsan id exigat continuatio festorum, uel quia
 præcedenti die non potuerunt absolui, quædam alia sunt non
 per se, sed accidentariè, & remote ad diuinum cultum spectan-
 tia, ut colere agros pauperulæ Ecclesiæ, uel hospitalis, aut ad
 eius struendam portare lapides, & hæc sine necessitate, & sine
 Episcopi licentia non debent fieri in die festo, quia sunt opera
 seruilia.

Secundum.

Secundum genus operum, quæ in festo licent est spiritualiū
 actionum, quæ à spiritu nostro proficiuntur, ut docere, consu-
 lere, & huiusmodi, nam opus seruire idem est, quod corporale,
 quia corpus animæ seruit, & propterea, quæ ad animam perti-
 nent non connumerantur seruilibus, artes autem quamuis sint
 intellectuales, sunt nihilominus seruiles, & mechanicæ, quia
 eorum finis est opus, & non intelligere sicut finis scientiarum.
 At sunt non nulla spiritualia, quæ Ecclesia in festis prohibuit,
 & hæc sunt ius dicere, causas agere, processus formare, iuramē-
 tum solemniter in iudicio nisi causa pacis præstare, quæ tamen
 ingruenti atroci, & extraordinario crimine dispensationem
 admittunt, ut si publicus latro, aut læsor maiestatis caperetur
 in festo, liceret eum subito in supplicium rapere.

Tertium.

Tertium genus est illorum operum licitorum, quæ quamuis
 sint corporalia, non tamen propriè sunt seruilia, nam inter cor-
 poralia quædam existunt genere suo seruilia, ut sunt opera ar-
 tium mechanicarum, quæ prohibentur, quædam sunt genere
 suo libera, ut opera liberalium artium, qualis est musica, & figu-
 ras geometricas in abaco ducere, designare, recamare, quod fa-
 ciunt puellæ ad discendum, quæ certum est in festis licere, quæ-
 dam autem sunt liberis, & seruis communia, ut scribere, iter
 agere, uenari, &c. & quidem scribere literas, orationes habenda-
 das ad populum, aut lectiones prælegendas, & etiam consilia, &
 instru-

instrumenta de his rebus, quæ licite fiunt diebus festis, etiam si
 ob iucrum fiant, ut inquit Nauarrus, licitum est, quia non sunt
 opera seruilia, at transcribere librum, aut instrumentum ob que-
 stum non licet, quia quamuis scribere de se non sit opus serui-
 le, etiam si ob iucrum fiat, est tamen seruire transcribere, & tran-
 scribendo componere libros, ut lucretur, quia hoc est mecha-
 nicum, & corporale; Ire etiam uenatum audita Missa animi gra-
 tia, imo (ut inquit Nauarrus) etiam si ob questum fiat, non est
 mortale, quia non est opus seruire, neque ex numero non serui-
 lium prohibitorum.

Quartum genus est operum seruilium necessariorum, nam
 necessitas excusat, hac ratione excusantur. Primo, qui parant
 ea, quæ ad communem uictum pertinent, ut coqui. 2. ob ne-
 cessitatem salutis corporalis, excusantur Medici, pharmacopola-
 læ, sanguinis emissores, & qui fugiunt propria pericula, at phar-
 macopolæ non excusantur nisi secundum necessitatem diei præ-
 sentis, quia est ars seruilis. 3. ob necessitatem salutis commu-
 nis reipublicæ, excusantur milites in bello, & qui illis aggeres,
 & uallū ducunt, & quosuis alios labores proferunt. 4. ob par-
 ticularem necessitatem excusantur, qui occurrunt cōflagratio-
 nibus, & inundationibus, & etiam qui coguntur ob aeris incle-
 mentiam metere, vendemiare, sed quando dubitatur an sit tan-
 ta necessitas, petenda est licentia ab Episcopo, uel saltē à Paro-
 cho; sic etiā excusantur Agastones, qui iumētis oneratis suū iter
 nō intermittunt, secus si de suis domibus diebus festis profici-
 scuntur si in alium diem differre possunt: nisi consuetudo audi-
 ta Missa eos excuset. 5. ob eandem causam excusantur illi, qui
 munera reipublicæ necessaria exercent, quæ non possunt sine
 graui iactura diebus festis intermitti, ut sunt nauatæ, cursores,
 muliones, & qui istis seruiunt, ut fabri ferrarij, & qui ea faciunt
 quæ in alium diem differri non possunt, ut excoquere uitrum;
 ollas, tegulas, calcem, iuxta Ang. Caiet. & Nau. 6. excusantur,
 ut inquit Sotus, qui propter reipublicæ ornatum, & ludum me-
 chanice seruiunt, præparando, & disponendo, quæ necessaria
 sunt, ut in torneamentis, licet salubrius sit dispensationem pe-
 tere. 7. excusantur subditi, serui, agricolæ, filij, & uxores, iussi
 & compulsi à suis dominis patribus, uiris, ad opus agendum,
 diebus festis, non in contemptum festorum, sed alterius rei gra-
 tia, qui nisi morem gererent in magnum aliquod damnum per-
 sonale, uel reale inciderent; maxime si ob id non prætermitti-
 tur Missa. 8. pietas sine necessitate non excusat ab operibus
 ser-

Nau. c. 14.
nu. 14.

Quartum

feruilibus, sed excusat ab operibus non seruilibus, diebus festis prohibitis, ut inquit Nau. & sic excusatur iudices rusticorum, qui diebus festis ius eis dicunt, eo quod alijs diebus, neq; iudices, neq; testes suppetunt, aut ne pauperes amittat suos dies operarios, quibus ad uitam sustentandam maxime indigent. Non excusantur autem illi ciues, qui sub specie pietatis, ut aliquibus pauperibus subueniant faciunt diebus festis illos laborare in uinea, uel agro, & illis postea soluunt mercedem, nam uera pietas erit dare illis elemosynam, & non suam rem agere, contra præceptum Ecclesiæ, nec excusantur, quia laborabunt in alterius agro, sicut non excusantur dantes ad usuram per hoc, quod indigens benè accipit, & si non dat ei unus dabit alius. Imo, ut inquit Nauar. contra hoc præceptum peccat, qui laborat pro pauperibus diebus festis, etiam audita Missa, sed principalius propter aliquod commodum, uel amicitiam, aut cognationem quam ob elemosynam, aut etiam principalius propter paupertatem, sed non usque adeo magnam, aut usque ad ultimam eius potentiam laborat.

Quintum Quintum genus est eorum operum seruiliū, quæ ab Ecclesia conceduntur, concessit enim Alex. 3. in cap. licet de ferijs, ut piscatores in festis haleces piscari possent, & idem intelligitur de alijs piscibus, qui solo uno anni tempore, eoq; breni capiuntur. Sexta causa excusans est consuetudo præscripta, & de nouo non prohibita ab eo, qui illam prohibere potest, nam diebus festis prohibetur nūdina, & iā creberrima cōsuetudo est, ut in illis celebratur, Prælati sciētibus, & nō cōtradicientibus, hæc etiā ratione excusantur multi mercatus, & tã hac ratione quam etiā septima, quæ est ob modicitatem operis, excusantur mulieres, quæ audita Missa, & Diuinis officijs, ac suis orationibus recitatis, ad euitandū otium, quod est puluinar sathanæ, aliquid domi operantur, & sint potius opera industriæ, ad discendum, uel animi gratia, quam mechanica, nisi excuset necessitas.

Duo autem sunt hoc loco notanda. Primū, quod ea, quæ possunt fieri diebus festis, possunt etiā licite fieri ob pecuniā etiam principaliter eo modo quo fiunt alijs diebus, Contrariū tenent Rich. Ang. Fab. & Sylu. Sed ita tenent Caiet. Sot. Nau. & alij, & ratio est, quia propositum, & intentio lucrandi non facit, ut opus, quod aliās ex suo genere non est seruire, ob hoc fiat seruire formaliter, uel materialiter; qui plures rationes desiderat uideat Caiet. & Sotum. Est secundo notandum, quod quando Episcopus præcipit sub pœna excommunicationis, ut nemo diebus festis

operetur, non comprehenduntur illi, qui necessitate compulsi operantur, sed eius generalis sententia est iuridicè interpretanda, ut scilicet nemo efficiat opus nisi lege concessum.

De Missa audienda. Cap. XXIII.

Contra primum præceptum Ecclesiæ de audienda Missa diebus festis mortaliter peccat. Primo, quicumq; habens usum rationis nō audit die festo integram Missam, nisi rationabili causa excusetur, esset quidem audienda quotidie, sed tamen præceptum est de solo die festo, & est audienda integra, & si ommittatur pars notabilis non satisficit præcepto, quæ autem sit pars notabilis prudētis arbitrio relinquitur, ea uidetur, quæ protenditur ab introitu, usq; ad Epistolam inclusiue, ex una etiam particula principij, & altera finis possit constitui una notabilis; & qui audiret dimidium unius Missæ, & alterum dimidium omissum alterius, ut ex aliorum etiam sententia inquit Nauarrus, satisfaceret. Causa licita excusans, est illa, ob quam non potest audiri sine grauidanno animæ, corporis, honoris, bonorum priorum, uel proximi. Et ita excusantur primo, excommunicati, & interditi, & ut inquit Nauarr. etiam si absolutionem procurare neglexerint. 2. infirmi, & eis inseruientes, qui sine salutis damno eam audire nequeunt. 3. nutrices, quæ eos quos lactant, sine periculo relinquere non possunt. 4. illi, qui ratione sui officij exire prohibentur, ut arcium custodes, & domini, & eorum consultores, qui tempore Missæ negocijs moram nō patiētibus impediuntur. 5. illi, qui graui aliquo negocio, quod differri nō possit, impediuntur. 6. iter agentes, qui audiendo Missam, socios necessarios amitterent. 7. pauperes, qui carent uestibus sine quibus absq; notabili pudore eam audire non possunt. 8. puellæ nobiles, quæ iuxta consuetudinem loci ex honestate clausæ seruantur, dummodo non eant ad choreas, & non stent in fenestris, aliās peccatum est matrum, quæ illas non ducunt, & etiā ipsarū si nō faciunt, quod in se est, ut ad Missam ducantur. 9. nuptæ, quæ sine magno scandalo uirorū nō possunt audire, puta, quia aliās nō præparatur domi, quæ præparari debet. 10. uiduæ, quæ iuxta regionis cōsuetudinē post mortē mariti domi se cōtinent, per hebdomadā, uel mēse, sed non per plures menses, iuxta Sylu. at Nau. dicit excusari illas, quæ integro anno domi se cōtinent in quadā prouincia Hispaniæ, iuxta illius loci cōsuetudinē, licet

Nauar. in
Man. c. 21.
nu. 2.
De illis q
excusatur

licet sanctius esset consuetudinem illam non seruare. Sanctum etiam esset audire diebus festis reliqua diuina officia, de hoc tamen nullum est præceptum, & non audientes non peccant, nisi aliquo iure particulari, uoti, iuramenti, statuti, beneficij, religionis, uel consuetudinis præscriptæ ad id teneantur, qualis consuetudo uideretur esse in Gallia, & Nauarra auidendi Vesperas, sed ut inquit Nau. illæ consuetudines obligant solum ad ueniendum, tum quia laxius, quam auditio Missæ seruantur, tum etiam quia pauci de illarum fractione tãquam de mortali se accusant.

Secundo peccat mortaliter, qui Missam quidem die festo audit, sed animum applicat his, quæ attentioni necessario debite repugnant in aliqua eius notabili parte, colloquendo, pingendo, scribendo, dormiendo, & alia huiusmodi faciendo, & licet peccet, qui Ecclesiam principaliter adit ad uidendum, aut alloquendum faminam, aut ob aliud quod uis illicitum, si tamen audit Missam, satisfacit huic præcepto. Tertio peccat, qui audiens Missam, ex præcepto, ita recitat publicas, uel priuatas preces, ut auditioni Missæ necessariam attentionem non adhibeat; nec quoad hoc refert an preces sint debite iure communi, uoto, pœnitentia, uel alio modo, an uoluntariæ; nam eodem tempore potest satisfieri præcepto de audienda Missa, & de dicendis horis canonicis, dummodo non ita attendatur uni rei, ut alteri necessaria attentio non adhibeatur, ut docet Nau. contra Ang. Gab. Maio. & Caiet. & quod simul, & eodem tempore intentio, & attentio possint esse ad multa, etiam non subordinata, quilibet per se facile experiri potest, & patet in illis, qui simul plures distant litteras; hoc dicimus non ut aliæ orationes, & horæ canonicæ recitentur dum auditur Missa, melius enim est soli Missæ totam attentionem præbere, sed ne ita facile condemnentur illas recitantes. Quarto peccant, dominus, uel pater, qui notabiliter negligendo, uel in opera, quæ differri poterant, occupando, seruos, filios, uel familiam, sunt causa ne die festo Missam audiant.

De ieiunio seruando. Cap. XXV.

Ieiunium est de iure diuino, sed tempus, & modus ieiunandi, est de iure Ecclesiastico, ius diuinum tunc obligat quando conscientia dicitur, quod sine illo non potest grauis aliqua tentatio superari. Sed modo de illo loquimur quatenus est secundum præceptum Ecclesiæ, in quo tria sunt consideranda

deranda. Primo, ciborum qualitas. 2. comestio. 3. hora. de cibis.
 Primo igitur mortaliter peccat, qui ieiunij tempore, uescitur cibis prohibitis; carnes quidem semper prohibentur, oua autem, & lacticia non nisi in quadragesima, & propterea in alijs ieiunij licet eis uesci, nisi obstet consuetudo patriæ, quæ ad hoc ut obliget, debet esse uniuersalis, quod si in aliquibus locis esset, etiam consuetum uiri butyro in quadragesima, utentes ex quo Ecclesia scit, & tolerat, excusarentur. 2. peccat, qui pluries in die ieiunij comedit, nam ad ieiunium necessaria est una comestio, a media nocte in mediam noctem, sæpius autem bibere non frangit ieiunium, imo nec comestio ante prandium, uel post prandium, quando fit non ad nutrimentum, & sustentationem naturæ, sed ad medicinam, ut ne uinum, quod ad sedandam sitim sumitur noceat; hac ratione excusantur, qui aliquid sumunt ante prandium, & ultra horam consuetam differre coguntur, ut qui legunt in mensa, & qui etiam antequam eant cubitum collationem sumunt, quæ licet fuerit introducta causa medicinæ, nunc tamen ratione consuetudinis omnes sumere possunt, dummodo non sit tanta, quæ sit in fraudem ieiunij, nam cum ista omnia ieiunia sint iure humano inducta, possunt rationabili consuetudine præscripta, duriora, uel blandiora fieri. Ex quo sequitur ieiunium esse facile, cum & ante prandium, & post, cum necessitas exposcit per modum medicinæ aliquid comedi possit, quod dicimus non ad relaxandum ieiunium, sed ut ostendamus non esse admittendam multorum excusationem, qui dicunt se ieiunare non posse. Inter comestionem autem pluries factam, & comestionem ciborum prohibitorum, hæc est differentia, quod qui pluries comedit, peccat solum in secunda comestione, quia illa sola frangit ieiunium, at uescendo cibis prohibitis toties quis peccat, quoties illis uescitur, & ratio est, quia hoc præceptum est negatiuum, ut non comedantur, & illud principaliter affirmatiuum, ut semel comedatur; prægustantes autem cibos infirmorum ex debito sui officij, non peccant. Ex qua differentia notandum est, quod qui mane comedit in die ieiunij per talem ignorantiam, uel inaduertentiam, quæ a uiolando ieiunio excusat, & ob id non ieiunat, mortaliter peccat; quia adhuc poterat ieiunare, & uesci hora consueta, ac si nihil comedisset, at qui ita fregit ieiunium, quod excusari non possit, licet possit abstinere, factus est tamé impotens ad illud seruandum, & propterea sæpius comedendo, non committit nouum peccatum, ut contra Palud. cum communi tenet Nau. nec ob id negamus
 H h quin

De hora
comme-
dendi.

quin melius faciat abstinendo, sed loquimur de vi præcepti.

Tertio peccat, qui notabiliter absq; iusta causa, horam comedendi in loco consuetam præuenit, & nisi consuetudo aliam habeat, hora est nona; & licet pro libito prandium differri possit, non tamen anticipari sine iusta causa, qualis est non posse comedere hora consueta, ob iter arripiendum, ob hospites, uel aliam honestam causam. Non est autem licitum mane sumere collationem vesperi solitam, & prandium in uesperum differre, quia illa non fit causa medicinæ, nec potest fieri ratione consuetudinis, quia talis nullibi est, & consuetudo, quæ est contra ius, non est amplificanda, iusta tamè ex causa id fieri posset, ut causa medicinæ, debilitatis complexionis, uel necessitatis aliqua necessaria agèdi.

De ieiunij
uotij
in die
Dominica,
& Natiuitate
Domini.

Est autem hoc loco notandum, quod licet Ecclesia uigilia quæ ueniunt in die Dominica, celebret die Sabbati, & quando festiuitas Natalis Domini, uenit die ueneris, uel Sabbati concedat carnes, nihilominus si quis ieiunaret die dominico, nõ quasi contra Ecclesiæ consuetudinem agens, nec ex superstitione, sed ad sanitatem, uel ad mortificationem corporis, quæ propter præsentis carnis petulantiam differri non potest, bene faceret. Ieiunia autem, quæ fiunt ui uotij, & de non comedendis carnibus seruanda sunt illis diebus pro quibus facta fuerunt. Excepta die dominica quo ad ieiunia, nam licet aliquando ob peculiarem causam liceat in ea ieiunare, nõ tamè quis potest se obligare ad generaliter ieiunandum illo die, quia Ecclesia propter solennitatem, & exultationem tanti diei, nec in ipsamet quadragesima, uult

Palud. 4. d.
15. q. 4. ar.
3.

quod illo die ieiunetur, unde Palud. inquit, quod nec ipsa consuetudo efficere potest, ut quis teneatur ieiunare die dominico, illi autè, qui in perpetua abstinentia uiuunt, possunt diebus dominicis eam continuare, illis tamen nõ liceret diebus dominicis facere arctiorem abstinentiam, ad maiorem carnis afflictionem ratione diei, secus si ratione tentationis; qui ergo uouit ieiunare in uigilia exèpli gratia Natiuitatis B. Virginis, quãdo uenit diebus dominicis ieiunandum est die Sabbati, at si uenerit in alijs festiuitatibus, quantumcumq; solèmbus, in illis ieiunandum est, unde uidemus, quod Ecclesia solùm propter diem dominicam uigiliam transfert in præcedentem diem; ex quo sequitur, quod qui uouit ieiunare, aut non uesci carnibus certo die, si illo die uenerit festiuitas Natalis Domini, seruandum est uotum, & de carnibus est canon expressus, de obser. ieiun. ca. fin. ex quo etiã ex identitate rationis sumitur argumentum de ieiunio, ad quod etiam facit, quod multi religiosi, ut inquit Palud. ieiunant in die Natalis,

lis, & nunquam in die dominica. Illud postremo notandum est, quod ieiunia ex uoto seruanda sunt iuxta intentionem uouentis.

Causæ ob quas multi excusantur à præcepto ieiunij sũt multæ. Prima est impotentia, ex qua causa excusatur. Primo pueri, usq; ad finem tertij septenij, idest usq; ad uigesimum primũ annum completum, licet eis expediat ieiunio assuescere. 2. senes, respectu quorũ nõ est assignatus certus numerus annorũ, cũ alij citius, alij tardius reddatur impotentes, & ideo prudētis, uel superioris arbitrio relinquendũ est, & cõmuniter uidetur, quod etas sexagenaria excuset. 3. mulieres grauidæ, & nutrices, quæ potius ieiunando peccarēt, nisi essent ita robustæ, quod una comestione sibi, & infantibus satisfacere possent. 4. infirmi nõ ualētes, uel nõ debētes simul tantũ comedere, quãtũ eorũ salutĩ sufficiat. 5. illi, qui tã infirma sũt cõplexione, ut uacuo stomacho capitis dolore, uel uertiginē patiatur, aut tota nocte calere, uel dormire nequeat. 6. pauperes nõ habentes cibũ ad unã comestionē sufficētẽ. Secũda causa est necessitas, quãdo. s. faciendũ est opus, cui ieiuniũ est incõpatibile, ad uitã, aut status sui decori conseruationē necessariã, aut ad uitandũ aliquod notabile dãnũ, aut aliquid lucrãdũ, quod raro lucriferi potest, hac de causa excusantur. primo, ferrarij, carpētarij, agricolæ, & alij artifices, seu operarij, qui aliter, quã assiduo suo labore nõ possũt se, aut suã familiã sustentare, aut filias suas collocare, aut studijs filiorũ necessaria suppeditare, nec sibi, nec suis ad decētẽ cultũ necessaria cõparare. 2. Excusantur, qui ieiunãdo nõ possũt, ad suã, aut aliorũ salutē spirituale, uel corporale necessaria efficere, ut concionari ex officio, aut obedientia, uerbo aut scripto docere, tueri, ut faciunt lectores, aduocati, procuratores; aut confessiones audire, & alij multi, qui ieiunando suo officio, tam corporali, quã spirituali, ut par est fungi nequeunt, quia sicut ieiuniũ nõ impedit opera necessitatis, sic nec obligationis, & sic etiã excusatur, qui facturus est magnũ iter saltẽ pedes, maritus (ut inquit Nauarrus) qui aliter uxori suæ debitum reddere non potest, & uxor, quæ ieiunando marito suo satis placere nequit. Tertia causa est maius bonum, ob quam excusantur illi, qui non possunt ieiunando sanctioribus, & melioribus operibus uacare, quibus non ieiunando uacarēt, nam ieiunium præcipitur, ut ad maius bonum inductiuum, quando ergo maius bonum per illud impediretur, Ecclesia non intendit ad illud obligare. qualia sunt opera misericordiæ spiritualia, & corporalia, nam misericordia est præstantior abstinentia cuius actus est ieiunium;

De causis
excusan-
tibus.
Prima est
impotentia.

Secunda
causa est
necessitas

Tertia causa
est maius
bonum.

dummodo non assumantur illa opera die ieiunij ad euitandū ieiunium, nam principalis intentio attendenda est; ex quo sequitur, quod cum ieiunium sit maius bonum, quam peregrinatio, quæ est corporalis exercitatio, non potest quis assumere peregrinationē dimisso ieiunio, nisi alia circumstantia, uel necessitatis, uel maioris boni uestiatur, ut si fieret ex uoto, uel præcepto, uel penitentiâ iniuncta, uel etiã ex magno deuotionis seruore, & cōmode differri nō posset, uel quia tēpus satisfaciendi accedit, uel quia socij, qui pp itineris pericula necessarij sūt, postea deerūt.

Qui commutare, transferre & dispensare possit

Quoad ieiunia ab Ecclesia præcepta, Solus Papa potest illa cōmutare in alia opera, Episcopus uero loquendo de illis, qui ieiunare possunt non potest commutare, nisi illa, quæ sūt ex uoto, uel alia particulari obligatione, ieiunia uero Ecclesiæ non nisi ob causam ex parte excusantem, potest tamen uigiliam alicuius sancti, quæ uenit in festo solenni transferre in priorem diē, sicut in Francia ubi sunt Ecclesiæ sancti Quintini, uigilia omnium Sanctorum ieiunatur die præcedenti, ut inquit Syluest. Vxor à ieiunijs uoluntarie uotis excusatur, si maritus contradixerit, secus quo ad ieiunia Ecclesiæ, nisi cū ex ipsius ieiunio inter ipsam, & maritum, notabilis discordia, aut odium, aut scādalum, rixa, percussio, aut blasphemia consequeretur (quod intellige dūmodo maritus nō prohibeat in contemptum ieiunij) quia Deo gratius est conseruare pacem, & impedire prædicta mala, quam ieiunare. Episcopi, & Prælati possunt in ieiunijs, etiam Ecclesiæ dispensare ex causa, nam ieiunia Ecclesiæ, neq; relaxare, neq; commutare possunt, cum sint à superiori præcepta, eis tamen conceditur, quod possint ex causa dispensare, ad sedandas conscientias, & tollendos scrupulos, ob quam causā eorum dispensatio non est simplex declaratio, sed concessio, quando dubitatur an causa sit sufficiens, ad non ieiunandum, & qui ieiunare non possunt, nihilominus deberent saltem à Confessore licentiam petere, non tamen peccant mortaliter (non loquor de religiosis, qui habent proprias regulas, secundum quas omnia cum licentiâ Prælati facere debent, sed non omnes eodem modo obligant) qui bona fide non ieiunant, credentes se iustam causam habere, sed qui dubitant an sit causā sufficiens, debent ad Superiorem, uel pro consilio, uel pro dispensatione accedere, qui potest iubere, ut experiantur, & ut inquit Caietanus non deberet id relinquere subditorum conscientia, sed eis cōpati, & benigne dispensando à suis scrupulis illos liberare.

Est

Est autem hoc loco notandum, quod illi, qui iusta causa excusantur à ieiunio, & illi qui dispensantur, ut pluries comedant, si possunt sustentari escis ieiunio congruis, peccant mortaliter uescendo cibis prohibitis, nam nisi sit causa excusans in totum, seruandum est quo ad illam partem, quæ seruari potest.

Tertio contra hoc præceptum peccant cooperantes, qui. s. sūt causa, quod alij illud transgrediantur, quales primo sunt paterfamilias, æconomus, tabernarius, aut caupo mane, aut uespere, diebus ieiuniorum suis filijs, famulis, aut alijs quorum curam gerit, aut ijs, qui suam tabernam, aut cauponam adeunt, proponunt cibos prohibitos indifferenter omnibus, at si tabernarij non darent omnibus petentibus, sed illis solis quos probabiliter crederent posse iusta causa (ut asserunt) comedere, excusarentur. 2. peccat, qui ad cœnam inuitat illū quem nescit à ieiunio minime esse exemptū, & probabiliter credit, aut dubitat eū ob id ieiuniū fracturum, quod aliàs seruaturus esset, quia dat causā propinquā mortaliter peccandi, quod Nauarrus limitat cum Caiet. ut hoc non procedat in eo, qui scit inuitatum alibi esse cœnaturum, si ex causa iusta illum inuitat, puta urbanitatis, uel amicæ hospitalitatis, in quantum cœna est actus ex se bonus, uel indifferens, nullatenus consentiendo in eum quatenus est fractio ieiunij; quia licet inuitare, & prouocare iusta de causa, alium ad aliquem actum suo genere bonum, uel indifferenter, nullo modo consentiēdo in eum quatenus est malus, quod Nauarrus multipliciter probat, primo, quia Deus ipse inuitat, & inuat ad agendum aliqua, quæ sunt peccata, quatenus sunt entia, quia ut talia sunt bona, & ab ipso. 2. quia licet gaudere de eo, quod est peccatum, alia ratione qua est bonum, ut de morte Christi. 3. quia egens potest mutuū petere ab usurario quem scit non esse mutuaturum sine usuris, imo potest etiam accipere ad usuram, non consentiendo in dationem quatenus est mala. 4. quia licet parochiano petere, & accipere Sacramenta à suo parcho quem scit esse in peccato mortali. 5. quia licet locare meretrici domum sitam in ea parte urbis in qua permittitur. 6. quia licet petere à gentili iudæo, uel saraceno, ut confirmet iuramento contractum, licet sciatur, quod iurando peccat. 7. quia S. Laurentius dixit Decio tyrāno aslatum est iam, uersa, & manduca, & S. Andreas Apostolus, prouocauit ad sui crucifixionem, & eius protractionem, resistendo ne deponeretur, quæ tamen erant grauiora peccata ex parte occidentium.

De excusatis.

De cooperantibus.

De inuitante ex urbanitate. Caiet. 2. a q. 147. ar. 4. Nau. c. 23 nu. 24.

Hh 3 De

De Decimis soluendis: Cap. XXVI.

Præcepti
de deci-
mis par-
tim mor-
tale, & par-
tim iudi-
ciale.

Tertium præceptum Ecclesiæ est de soluendis decimis, pro quo notandum est, quod decimæ in ueteri lege dabantur ex præcepto Dei, ad sustentationem ministrorum Dei, quod præceptum partim fuit morale, partim iudiciale, quod enim eis, qui diuino cultui ministrabant ad salutem totius populi, necessaria uictus ministrarētur à populo, ratio naturalis dicitur, sicut & ijs, qui communi utilitati inuigilāt. s. Principibus, militibus, & alijs, stipendia uictus debentur à populo. Sed determinatio certæ partis exhibendæ ministris diuini cultus, non est de iure naturali, sed fuit introducta institutione diuina, secundum cōditionem illius populi cui data fuit lex, nam cum in duodecim tribus esset diuisus, undecima tribus. s. leuitica, quæ tota erat ministerijs diuinis mancipata, non habebat possessiones, unde conuenienter institutum fuit, ut darent decimam partem suorum prouentum Leuitis, ut honorabilius uerent, & quia etiam aliqui per negligentiam erant futuri transgressores. Et quia omnia in figura contingebant illis, hoc præceptum ratione significationis conueniebat cum cæremonialibus, qui enim dat decimam, quæ est signum perfectionis (eo, quod denarius, est quodammodo numerus perfectus, quasi primus limes numerorum, ultra quem numerum, non procedunt, sed reiterantur ab uno) nouem sibi partibus referuatis, protestatur quasi in quodam signo ad se pertinere imperfectionem, perfectionem uero, quæ erat futura per Christum, esse expetendam à Deo, nec ob id est præceptum cæremoniale, sed iudiciale, quia non respicit immediate Deum, nec est principaliter datum ad significandum, sed ad æqualitatem seruandā inter ministros Dei, & populum, & inter ministros inter se, & ea mediante ordinatur ad Deum. Cum autem cæremonialia, & iudicialia legis cessauerint (sed differenter, quia cæremonialia illicitum est obseruare tempore nouæ legis, iudicialia uero, licet tempore gratiæ non obligent, sunt tamen ad exemplum, & absque peccato obseruari possunt, & ad eorum obseruantiam aliqui obligantur, si statuantur auctoritate eorum quorum est condere legem) solutio decimæ partis tempore nouæ legis, fuit auctoritate Ecclesiæ instituta, & præceptum de decimis soluendis non obligat, ut diuinum ueteris legis, sed ut ecclesiasticum; nec obstat, quod in multis capitulis extra de Decimis dicitur, quod de-

Obligat
nūc, ut ec-
clesiasti-
cum.

decimæ debentur, quia Deus non homo sic instituit; nam uerè Deus sic instituit in ueteri lege, & pro illa lege, & illa institutio remanet in noua lege, non ad obligandum, sed ad exemplum; & sensus est, quia Deus in ueteri lege obligauit populum suum ad decimam, dedit nobis exemplum similis obligationis suscipiendæ ab Ecclesia, tanquam iustæ, rationabilis, & piæ, & si nomine decimæ non intelligatur simpliciter decima pars, sed sustentatio ministrorum Dei, præceptum est diuinum, & naturale, sed ecclesiasticum quoad determinationem partis dandæ. Et ita Ecclesia præcepit decimam, sed ampliorem, quam fuerit in ueteri lege, nam triplex est decima, prædialis. s. personalis, & mixta, prædialis est, quæ prouenit ex fructibus prædiorum, tritico, uino, oleo, &c. personalis est decima lucri ex sola industria, aut labore personæ quæsitæ, quale est lucrum mercedis, mercis, officij, uenationis, &c. mixta est, quæ partim ex prædijs, & partim ex industria capitur, qualis est fætuum, pecudum, & pullo- rum, auium, in ueteri lege præcipiebatur solum decima prædialis, & mixta, at ab Ecclesia præcipitur omnis decima.

Est ulterius notandum, quod conuenienter amplior decimæ fuit ab Ecclesia instituta, & conuenienter etiam Ecclesia permisit, quod eius præceptum de decimis soluendis, in multis locis (ut fere in tota Italia) uel per contrariam consuetudinem, uel per rationabilem conuentionem, non haberet amplius locum, & uult obseruari in alijs locis in quibus habet locum, ex quo sequitur, quod multi ministrorum Ecclesiæ, sunt ditiores laicis, & multi etiam longe pauperiores, quod sancte, & mira Dei prouidentia contingit, & ut horum rationem reddamus, nõ loquimur de bonis Ecclesijs relictis, hoc enim respectu nostri, est per accidens, quod uni Ecclesiæ relinquuntur multa, & alteri nihil, sed noster sermo erit de hac differentia in ordine ad institutionem, seu permissionem ecclesiasticam, ratione decimarum uigore quarum ministri Ecclesiarum sunt longe ditiores, tum quia præter decimas reales habent etiam decimas personales, tum etiam, quia tribus leuitarum erat duodecima pars populi, at numerus clericorum curatorum, quibus solis debentur decimæ est forte centesima pars populi Christiani, & dato, quod clerici quibus debentur sint quinquagesima pars populi, quælibet quadraginta nouem partium populi, non habebit nisi de decem partibus rerum, & suorum laborum, nouem, clerus autem habebit quadraginta nouem partes, & ita habendo decimam partem, cuiuslibet quadraginta nouem partium populi,

Triplex
decima.

Quod cō-
uenienter
fit am-
plior, & in
aliquibus
locis non
fit in usu.

eorum facultates multum excreſcunt, quod cōuenienter inſtitutū fuit, tam ex parte miniſtrorū, quā ex parte populij; ex parte quidē miniſtrorū, quia licet conſiderato eorū paucorū decenti, & honorabili uictu; nō cōſonet ueteri legi determinatio decimę in noua; ſi tamē attendatur miniſtrorū dignitas, & officium, plus eis debetur, quā miniſtris ueteris legis, quia illi erant tātū miniſtri diuini cultus, & quæ eis dabantur, erant pro eorū uictu at noſtri nō ſolū ſunt miniſtri diuini cultus, & Sacramētorum, ſed ſūt etiā patres pauperū, & quæ eis dātur ſunt pro eorū uictu, & pro uſu pauperū, 16. q. 1. ca. quoniā, & ca. decimā, tāta autē eſt pauperū multitudo, ut decimæ quantitas nunquā ſit tāta; ut pauperibus ſufficiat. nec obſtat, quod multi miniſtri Eccleſiæ nō ſe exhibēt patres pauperū, nā Deo rationē reddituri ſūt; & iuſtitia legali Eccleſiaſtica; ſufficit quod illis commiſſa ſit diſpōſitio in pauperes, qui iure debent eſſe eorū patres. Ex parte etiā populi plura debentur miniſtris nouæ legis, quia populus nouæ legis ad maiora obligatur iuxta illud Mat. 5. *Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra pluſquam ſcribarum; &c.* Sed quamuis Eccleſia has decimas iuſtē, & ſanctē præceperit, & cogat etiā ſoluere ubi eſt conſuetudo, nihilominus ſanctē, & iuſtē non cogit illas ſoluere, nec illas renouat, in illis locis in quibus non ſunt amplius in uſu, uel per remiſſionē populo factam, uel per rationabilem conuentionem, uel per contrariam conſuetudinem; præſertim cum ex laicorū donatione ſint fundata beneficia pro miniſtrorum uictu, & multa etiam, quæ ad largas elemoſynas faciendas ſufficiunt, quia miniſtri Eccleſiæ maiorem curam debent habere ſpiritualium bonorum in populo promouendorū; quam temporalium colligendorū, & ſpiritualia ob Dei amorem principaliter miniſtrari debent, & quādo habent unde uiuant; ceſſat obligatio iuris naturæ, & poſſunt remittere ſecularibus illa, quæ iure eis deberentur, quādo iudicant magis expedire ad maiorem populorū in ſpiritualibus profectum, exēplo Apoſtoli, qui noluit uti poteſtate ſibi à Domino tradita, ut ſacciperet ſtipendia uictus ab ijs, quibus Euangelium prædicabat; ne daretur aliquod impedimentum Euangelio Chriſti; Nec obſtat, quod decimæ eis etiam dantur propter pauperes, nam magis, & principaliter ſunt patres pauperum, & diuitum in ſpiritualibus; & quādo omittuntur eſt ob ſpiritualē populū profectum.

De peccatis contra hoc præceptum.

Hoc tertio præcepto ſic declarato, cōtra illud peccat, qui decimam iure debitā non ſoluit integre cui debet, illa eſt iure debita, quæ præſcripta loci conſuetudine nō eſt ſublata, in totum, uel

uel in parte, nam ſi alicubi eſſet conſuetudo, ut non ſolueretur integra decima, ſed pars; illa fideliter eſſet ſoluenda. Peccat etiam, qui ſoluit quidem decimam, ſed prius deducit impenſas ſationis, collectionis fructuum, aut ſemen ſatum, uel penſionem, aut decimam partem peiorem, aut non ſoluit, ubi, & quādo debet, Idem de primitijs.

Contra diuinum, & naturæ præceptum peccant filij ſpirituales, qui ſuis patribus ſpiritualibus in neceſſitate exiſtentibus non ſubueniunt, ut ſuſtentari poſſint, etiam ſi decimarum ſolutio in illis locis ſit à præſcripta conſuetudine ſublata.

De Præceptis Confessionis, & Communionis, & quod infirmus qui mane communicauit, non poſſit eadem die per modum uiatij iterum Communicare. Cap. XXVII.

Quartum præceptum Eccleſiæ eſt de conſtitendo ſaltem ſemel in anno, ad quod tenentur omnes habentes uſum diſcretionis, Ius autem diuinum obligat in probabili periculo mortis, & etiam quādo celebrandum, uel communicandum eſt, ſi habetur copia Cōfeſſoris, etiam ſi ſæpius quis eodem anno conſeſſus ſit. & licet ad alia etiam Sacramenta in peccato mortali accedere, ſit peccatum mortale, tamen quoad alia ſufficit contritio. & cum de Cōfeſſione ſuperius diſſuſe tractatum ſit, ad ultimum Eccleſiæ præceptum tranſeamus.

Quintum præceptū Eccleſiæ eſt de cōmunicādo in Paſchate, cui ſatisfacit, qui ante, uel poſt octo dies cōmunicat, iuxta declarationem Eugenij 4. Et qui infra dictū tēpus nō cōmunicat, peccat mortaliter, niſi excuſetur, quia de cōſilio proprij Cōfeſſoris differunt in aliquot dies, uel quia ſunt excōmunicati, interdicti, uel ſuſpenſi à cōmunionē, & non poſſunt obtinere abſolutionē per impotentiā facti, aut iuris, aut ob aliud impedimētum, quale eſt illud occultum, quo quis impeditur à faciendo id quod requirit abſolutio, ſicut ſæpe accidebat ante Conciliū Tridentinū, quādo contrahebantur matrimonia clandestine. Dubium eſt an qui nō cōmunicauit in Paſchate, poſſit ſine nouo peccato expectare ad alterum Paſcha. Communis ſententia eſt, quod poſſit, Sed probabilior mihi uidetur ſententia Nauarri, quod teneatur prius communicare vigore præcepti præcedentis anni, quia præceptum de Communionē non

non est limitatum ad illud tempus simpliciter, sicut ieiunium, ad certum diem, & sicut Horæ canonicæ singulis diebus sunt affixæ, sed isto præcepto Ecclesia determinat tempus communicandi à iure diuino indeterminatum, intra quod ei satisfaciemus, & præceptum non est simpliciter de communicando in Paschate, sed de communicando semel in anno, & communicando in Paschate, ca. Omnis. de pœn. & rem. & licet elapso Paschate non possit impleri præceptum de communicando in eo, potest tamen impleri præceptum de communicando, sicut & de confitendo semel in anno, licet sit elapsus annus, & consequenter commissum sit peccatum mortale contra præceptum, quia adhuc remanet vis præcepti præcedentis anni, & ratio est, quia licet quando determinatur tempus ad finiendam obligationem, eo elapso obligatio finiatur, ut in sponsalibus, cap. sicut de spôs. quando tamen tempus præfinitur ad dilatandam solutionem, per lapsum ipsius non finitur obligatio, sed potius efficacior efficitur, exemplum habetur in cap. cum dilecti de dolo, & contum. de citato ad comparandum Romæ certo die, quod si non potest comparere illo die, tenetur comparere quanto citius post illum poterit, quod etiam ibidem notat Abbas, at terminus Paschæ præfinitus in d. cap. Omnis, non assignatur ad finiendam obligationem, sed ad dilatandam debiti solutionem, quod patet ponderando uerba, suscipiens reuerenter ad minus in Paschate Eucharistiæ sacramentum.

Quamuis præceptum Ecclesiæ sit de communicando saltem semel in anno, & consilium sit singulis diebus festis, & etiam frequentius Sanctissimum Christi Corpus sumere, imo & quotidie dummodo qui quotidie communicant ita uiuant, & proficiant, ut à tanta frequentia merito non sint à discreto Confessore arcendi; est tamen ad huc præceptum diuinum, quod obligat in probabili periculo mortis.

Contra hoc præceptum peccant etiam Pater, tutor, & Dominus, qui notabiliter negligunt procurare, ut filij, pupilli, aut famuli domi suæ uiuant, & ad communionem obligati communicent tempore debito, maxime si sciunt, aut scire debent eos non communicaturos nisi moneantur, pueri obligantur cum ad annos discretionis peruenerint, & sciunt discernere inter bonum, & malum, nec est reprehendenda illa honesta consuetudo, secundum, quam pueri tardius communicant, quam confiteantur, ob reuerentiam tanti Sacramenti, quæ non est contra præceptum d. cap. Omnis, sed potius illud limitat, & declarat, at si

essent

De peccatis contra hoc præceptum.

essent in articulo mortis, melius esset illos communicare, si sint doli capaces. Quod qui in peccato mortali non præmissa confessione, & non ieiuni (infirmis exceptis) & pluries in die communicant, mortaliter peccant, certum est: ideo ad finem proferantes duo breuiter notabimus.

Est hoc loco primo notandum inter communionem ordinariam, & extremam per modum uiatici, hanc esse solum differentiam, quod per modum uiatici potest dari Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum infirmo non ieiuno, etiam post prandium, si de eius uita timeretur, & periculum est in mora. Ex quo sequitur, quod infirmus, qui mane ieiunus communicauit, non potest eodem die uesperis, si in articulum mortis deuenit, iterum communicare per modum uiatici, nam Sacramentum mane sumptum est illi uiaticum, & nullus canon, & nullus doctor concedit, quod quis bis in die possit communicare, sed omnes expressè negant, nullo casu exceptuato; & malè fecerunt, nec sunt imitandi illi Religiosi, qui post prandium communicant suum Prelatum per modum uiatici, quem eadem die mane etiã communicarunt, nam dicitur uiaticum quatenus ultimo sumitur à transituris ad aliam uitam; & quia nullus debet transire, sine tanto Sacramento, ne quis ob præceptum de communicando ieiunè, illo priuetur, conceditur quod per modum uiatici possit sumi à non ieiunis; esse ergo uiaticum non importat nouam, & peculiarem rationem, secundum quam dispensetur præcepto de semel tantum in die communicando. Loquimur autem de communionem extra Missam, nam Sacerdotes in die Natiuitatis Domini celebrant tres Missas, & in casibus necessitatis possunt etiam pluries eadem die celebrare, ut superius diximus in prima parte suo loco.

Est secundo notandum, quod quãuis aliqui dicant eum peccare, qui intra unum diem naturalè, post habitam copulam carnalem, aut pollutionem illicitam, etiã contritus, & confessus comunicat, nullo tamè textu, uel ratione necessaria probant; Ideo cum Palud. & Sylu. quos citat; & sequitur Nau. in Manuali, licet alibi contrarium tenuerit, dicimus, quod uera contritione puraque Confessione præcedente, & nullo contemptu, nec distractione notabili, nec alio quod obstat interueniente, potest humiliter celebrare, & communicare, & multo magis si celebrare tenetur, aut ex magna deuotione desiderat; & licet coniugati intra diem, quo debito coniugali satisfecerint, de honestate communicare non deberent, non tamen peccant, uel solum penialiter.

Infirmus qui mane communicauit, non potest iterum eodem die per modum uiatici communicare.

De Communionem post copulam.

Nauar. in Man. c. 21. nu. 51.

SECVNDÆ PARTIS
DE OFFICIO
SACERDOTIS.

LIBER QVARTVS.

De Secundo Præcepto Charitatis, De peccatis
Capitalibus, De Quinto, Octauo, Sexto,
& Quarto, Præceptis Decalogi.

Quod præceptum de dilectione proximi, sit fundamentum præceptorum secundæ tabulæ, & de eorum ratione, & distinctione.
Cap. I.

Amor proximi fundamentum præceptorum.

Præceptum de dilectionis proximi ad quos se extendat.

Quæ præcepta ponantur in decalogo.

SICVT fundamentum præceptorum primæ tabulæ, est amor Dei super omnia, ita etiã fundamentum præceptorum secundæ tabulæ, quæ respiciunt proximum est secundum charitatis præceptum, de dilectione proximi, iuxta quod, quæ uolumus nobis fieri, alijs facere debemus, & quæ uolumus nobis fieri, alijs facere non debemus: Duplex autem est ordo hominis ad hominem, uel particularis, uel generalis, nam duæ sunt partes iustitiæ, bonum facere, & declinare à malo; & cum simus finitæ, & exiguæ uirtutis præceptum de bene faciendo, non se extendit ad omnes, ut quis omnibus bene facere teneatur, sed ad certas personas, maxime coniunctas, at præceptum de non ledendo, est uniuersale respectu omnium, nemini enim est iniuria inferenda, sed cum in Decalogo non ponantur nisi præcepta uniuersalia, quæ ex duobus communissimis præceptis charitatis, circa quæ non contingit intellectum obtenebrari, tanquam immediatæ conclusiones per se, & facile deducuntur, & omnibus etiã ignotis sunt notæ, ita tamen, ut ob morum peruersitatem aliquando rationis iudicium peruertatur, non descenditur ad particularia, sed solum communissima, & omnibus facile nota, Deus præcepit, referuans

uans eorum explicationem, & cæterorum, quæ faciendæ, uel cæmendæ sunt deductionem, ad alios sacra scripturæ locos, & ad eos, qui multitudinis curam gerunt, quorum primum locum tenet Dei in terris Vicarius. Ob quam causam quoad bene faciendum proximis, de quo est quartum præceptum, exprimitur solum, ut honoremus parentes, quibus mediantibus uitam, quæ est bonorum omnium fundamentum habuimus. Reliqua prohibent proximis nocumentum inferre, & iuxta nocumentorum capita, seu genera, fuerunt præcepta. Primum est in propria persona, de quo est quintum præceptum. Non occides. Secundum est in persona coniuncta, de quo est sextum, Non machaberis. Tertium est in bonis exterioribus, de quo est septimum, Non furtum facies. Quartum est in fama, de quo est octauum. Non loqueris aduersus proximum tuum falsum testimonium. Sed quia delectatio adulterij, & utilitas diuitiarum, sunt propter se ipsa appetibilia, in quantum habent rationem, boni delectabilis, uel utilis, ideo oportuit in eis prohibere non solum opus, sed etiam concupiscentiam, & sunt duo ultima præcepta, de non concupiscenda uxore, aut re proximi, quo ad alia satis fuit prohibere opus, nam homicidium, & falsitas sunt propter se ipsa horribilia.

In explicandis istis præceptis, non obseruabimus ordinem, quo tradita sunt, sed illa, quæ respiciunt status hominum, propter maiorem continuationem materiæ, & ne cogamur eadem sapius repetere, postponemus, & septimum, cum requirat longiorem tractatum, ultimo loco reseruabimus, ad ista præcepta reducemus peccata capitalia, opera misericordiæ, & peccata magis propria cuiusq; status, iuxta quem ordinem Confessarij exaltiores erunt in examinandis pœnitentibus, & confusionem, & molestiam quas parit eorundem repetitio, facile euitabunt.

De peccatis, quæ sunt contra præceptum de dilectione proximi, & de dilectione inimicorum, de signis amicitia eis ostendendis, & an sit necessarium cessare querelam. Cap. II.

Fundamentum, ut diximus præceptorum secundæ tabulæ est, secundum præceptum charitatis de dilectione proximi, contra quod multipliciter contingit peccare, & primo peccat, qui nec se, nec proximum amat amore charitatis, idest propter Deum, & ut capaces æternæ beatitudinis,

Præceptorum distinctio, & sufficientia:

Quare sint tantum duo præcepta de non concupiscendo.

Ordo seruandus.

De peccatis.

nis, eam sibi, & proximis suis expetendo, & licet hoc præceptum, tanquam affirmatiuum, non obliget pro semper, sed loco, & tempore, quatenus tamen est etiam uirtualiter negatiuum, prohibens odium proximi, nunquam illum odio habere possumus, vel malum ei desiderare, aut à generalibus nostris orationibus, excludere. 2. peccat, qui diligendo ordinem charitatis peruertit, iuxta quem primo debemus diligere Deum super omnia. 2. animam nostram. 3. animam proximi. 4. corpus nostrum. 5. corpus proximi. 6. proprias diuitias. 7. illas proximi. Sed inter ista est maxima differentia, nam Deum, & salutem animæ propriæ, semper necessario debemus præferre, ita ut pro quacumque re mundi, & salute spirituali cuiuscumque; nunquam liceat peccare, & si aliquando charitas suadet, ut pro peccatoris conuersione, quis faciat id, quod sibi posset esse occasio peccandi, ut meretricem secreto monere, & ad pœnitentiam hortari, ut minus distracta ad cor eius loquatur, hoc non cuiuscumque suadet, sed in Dei dilectione seruentibus, qui licet etiã cadere possint, eos tamen docet, ut in domino confidant cuius gratia illis in eadem dispositione perseuerare uolentibus, nunquam deerit. At propriam corporalem uitam possum exponere non solum pro salute spirituali proximi, sed etiam pro corporali, imo etiam pro eius honore, & fama, & bonis temporalibus, & etiam pro meis, quia ille ordo quantum ad temporalia non est necessarius, cum temporalia per se non pertineant ad perfectam felicitatem, sed sint tantum media, & sicut possum illam exponere, ita etiam possum illam preferre, etiam salutem spirituales proximi, extra casum necessitatis, quia ille ordo non obligat nisi in casu necessitatis, ut etiam dicemus inferius, ubi de homicidio. Peccat igitur mortaliter, qui se, uel alia ita amat, ut paratus sit pro illis mortaliter peccare, & qui desiderat alios mortaliter peccare, uel illos inducit, aut eis occasionem præber, aut cum possit, non impedit quo minus mortaliter peccet.

Interrogent hoc loco Confessores pœnitentes de periculis quibus se exponunt mortaliter peccandi, & de occasionibus quas aliis dant peccandi, quæ autem sint illæ occasiones ob quas nisi relinquuntur deneganda est absolutio, diximus superius.

Occurrit hoc loco dubium circa dilectionem inimicorum, quæ nam signa beneuolentiæ, seu dilectionis, & remissiones iniuriæ, sint eis ostendenda, & loquimur de necessitate præcepti, & non de perfectione consilii. Pro cuius solutione notandum est

Ordo charitatis.

De dilectione inimicorum

est ex S. Tho. quod dilectio inimicorum, tripliciter potest considerari. Primo; ut inimici diligantur in quantum inimici, & hoc est peruersum, & charitati repugnans, quia esset diligere malum alterius. 2. quantum ad naturam. s. in uniuersali, & sic dilectio inimicorum est de necessitate charitatis, à generalitate enim dilectionis proximi, non possunt excludi inimici. 3. in speciali, ut. s. aliquis in speciali moueatur motu dilectionis ad inimicum, & hoc absolute non est de necessitate charitatis, sed de perfectione, quia nec etiam moueri motu dilectionis in speciali ad quoslibet homines singulariter, est de necessitate charitatis, quia hoc esset impossibile, est tamen de necessitate charitatis, secundum præparationem animi, pro casu necessitatis. Cum autem effectus, & signa charitatis ex interiori dilectione procedant, & ei proportionentur, signa uel beneficia dilectionis, quæ exhibentur proximis in communi, ut cum quis orat pro omnibus fidelibus, uel pro toto populo, aut cum aliquod beneficium impendit aliquis toti communitati, sunt de necessitate præcepti exhibenda etiam inimicis, nam si eis non exhiberentur, pertineret ad liuorem uindictæ, contra illud Leuit. 19. *Non quaeres ultionem, & non eris memor iniuriæ ciuium tuorum.* At beneficia, uel signa dilectionis, quæ quis exhibet particulariter aliquibus personis, non sunt de necessitate salutis exhibenda inimicis; nisi secundum præparationem animi, ut. s. subueniatur eis in articulo necessitatis, secundum illud Prou. 25: *Si esurierit inimicus tuus ciba illum.* nam, ut ibidem inquit Caiet. regula generalis est, quod præcepta affirmatiua, quantum est ex iure nature, non obligant nisi in articulo necessitatis. Ex qua doctrina S. Tho. etiam infert, quod cum loqui huic personæ, salutare illam, conuiuari cum isto, & huiusmodi, non sint actus, qui fiant omnibus, sed certis personis in speciali, non est necessitatis, sed perfectionis, quod aliquis inimico suo loquatur, illum salutet, aut aliquid huiusmodi faciat. Et subdit, quod cum inter aliquos ex neutra parte in ueritate est inimicitia, sed quia præcessit odium, uel offensa, neuter uult se flectere, ut loquatur alteri, aut alter tantum recusat loqui alteri, in neutro casu fit contra charitatis præceptum, quia homo non tenetur ad locutionem, & alia particularia beneuolentiæ signa, respectu omnium hominum, ut dictum est ex S. Tho. nisi in articulo necessitatis; Vnde David quamuis pepercisset Absalon filio suo, noluit etiam eum uidere, sed dixit, *Reuertatur in domum suam, & faciem meam non uideat.* 2. Reg. 4. Verum idem met Caiet. moderationem adhibet

S. Th. 2. 2. q. 25. ar. 8. & 9.

De signis dilectionis eis exhibendis.

bet dicens; quod quamuis hæc uera sint per se loquendo, per accidens tamen ratione scandali, si quandoq; ob particulares circumstantias, loquendum sit inimico, prudentis arbitrio relinquuntur.

Ex hac doctrina facillè erit respondere ad quotidianum dubium, an. s. teneamur secundum facultatem remittere inimicis ueraciter ueniam petentibus, id est paratis emendare, Ad quod respondet Sylu. ex Pet. Taran. quod ex iniuria, uel dāno tria conueuerunt oriri. s. in corde rancor, in opere signa rancoris, & iniure actio contra iniuriantem. Primum secundum omnes tenetur homo statim remittere, imo nunquam in corde habere, dicimus in corde, seu in uoluntate; quia ex sensu rancor non potest ad libitum expelli, sicut nec amor, intelligitur etiā de odio & rancore malo, qui est filius accidię, non enim obligamur ad eijciendum illum rancorem bonam, qui nascitur ex ira, qua quis appetit, ut per indicem castigetur delictum, imo aliquando tenemur illum concipere, conseruare, & ostendere, ut dicemus. Secundum. s. signa rancoris, tenetur quis remittere ueniam ueraciter petenti, imo Abb. dicit, quod tenetur illa remittere, etiam non petenti ueniam, sed ex prædicta doctrina S. Tho. facile cum Sylu. deducetur, quę signa rancoris sint remittenda. Cum enim omnes inimici sint generali dilectione necessario diligendi, etiam ueniam non petentibus tenemur remittere illa signa rancoris per quę tolluntur illa signa dilectionis uniuersalis ad quam tenemur, sicut salutatis duobus, tertium respicere; Sed quia ad particularem inimicorum dilectionem non tenemur, non tenemur etiam remittere illa peculiaria signa rancoris, quę peculiari dilectioni opponuntur, quando retinentur non ex odio, sed quia sic magis expedire iudicatur, qualia sunt non salutare, non loqui, nec amicabiliter simul conseruari, sicut prius. Sed hic distinctione opus est, nam ueniam non petenti, ista signa non sunt necessario remittenda, est quidem melius illa remittere, & uincere in bono malū; sed nō loquimur de perfectione consilij, sed de necessitate præcepti; At ueniam petenti sunt remittenda, sed non semper necessario omnia, nam aliquando ad correctionem, ad reprimendam temeritatem, & ad uitanda inconuenientia, possunt aliqua retineri, non ex odio, sed quia hoc magis expedire uidetur; nam ueniam petenti benigne respondendum est, & significandum qualiter nullum contra ipsum retinetur odium; sed cum hoc, qui iniuriam recepit, si non uult in posterum amicabiliter conuersari cum illo, & loqui,

sicut

sicut prius faciebat, ex iusta causa, est absolendus, & multo magis si non est ei plene satisfactū, nec obstat illud A post. quod abstinendū est ab omni specie mali, quia hoc non est de necessitate salutis, nisi quādo malū non potest esse bonum, at rancor aliquando est licitus, sicut ira. Et si petatur quis debeat ueniam petere, respondetur quod ille, qui iniuriam intulit. Et quādo duo se mutuo offendunt, & amborum offensio est æque grauis, qui prius offendit, debet prius reconciliationem petere, at si posterior iniuria sit maior, posterior debet prius eā petere. Tertium autem iniuriatus non tenetur remittere. s. actionem contra iniuriantem in foro iudiciario, & ratio est, quia legitime potest peti estimatio iniurię, etiā ultra interesse rerū, de immun. eccle. c. quoniā in 6. & etiā quia iustitia est bona, & sancta, ergo iuste, & sanctè de siderari, & peti potest, ut id fiat, quod iustitia exigit, imo potest esse melius, & opus misericordię permittere, & instare, ut qui iniuriam intulit, suspēdatur uel mittatur ad triremes, aut in exiliū, etiā si per cassationem quærelę, & remissionem iniurię posset liberari, quando. s. ad salutem spiritualemente offensoris, uel ad Dei obsequium, aut ad Reipublicę utilitatē cōducit, quia est hominidij, latrocinij, aut alijs sceleribus deditus, ca. est iniusta misericordia, 23. q. 4. Potest nihilominus dari casus in quo quis ob particulares circumstantias teneatur in iudicio pro liberatione illius, qui iniuriam intulit remittere offensam, puta si haberet uxorem, & filios, qui alias destituti, in extrema necessitate remanerent, & ille ueniam petit, pro posse satisfacit, & nō est uir seditiosus, aut Reipublicę nocius. Et si in hoc casu ille, qui iniuriam recepit tenetur remittere actionem, quam habet in iudicio, est potius ratione extremę necessitatis uxoris, & filiorū, adiunctis alijs circumstantijs, & ratione scandali, quā ratione præcepti de diligendo inimicū, nam quando dicitur hoc præceptum obligare ad particularem subuentionem in casu necessitatis, nō est casus necessitatis quando ei uita iuste adimitur, nā tunc etiam obligaret Regem, saltem in casu quo posset sine alterius præiudicio parcere delinquenti, qui tamen potest non parcere, & iubere illum suspendi, prout meretur. Hęc fusius diximus non ut retrahamus ab opere perfectionis, sed ut ostēdeamus id quod est de necessitate salutis, & ne confessores iniuriam passis laqueum iniiciant, nam qui iniuriam fecerunt instant ne illos absoluant nisi actionem in iudicio remittant. Si igitur dicunt se nullum habere odium, & quod si illos dormientes inuenirent, & possent impunē occidere, non eis nocerent, & in necessitate

ii cis

eis iuuarent, sed interim se nolle cum illis conuersari, & loqui imo se uelle iustitiam contra illos suum locum habere, sunt absoluen- di, debent quidem hortari ad id, quod est perfectionis, & si nolunt, non est eis deneganda absolutio, quia iustitia pro qua instant est bona, & sancta, quod si mentiuntur dicentes se non ex odio, sed iusta de causa, uel ex zelo iustitiæ id agere, nõ mentiuntur hominibus, sed Deo, q̄ est iudex cordiũ, & absolutio non est deneganda, si non fit id, q̄ est consilij, & perfectionis.

De Operibus Misericordiae spiritualibus, & corporalibus, De auxilio spirituali dando peste infectis, Eleemosyna quando fit de præcepto, Quando tenemur impedire proximi iniuriam, & damnum, & eius peccatum mortale. Cap. III.

AD dilectionem proximi reducuntur opera misericordiae, quorum septem sunt spiritualia. scilicet peccatores corrigere, ignorantes docere, dubitantibus recta consilium re, consolari maestos, iniurias patienter ferre, offensas remittere, & pro omnibus orare. Alia septem sunt corporalia. scilicet esurientes pascere, potum dare sitientibus, uestire nudos, captiuos redimere, uisitare infirmos, hospitio recipere peregrinos, & mortuos sepelire. De correctione fraterna dicemus in explanatione octauæ præcepti. De remissione iniuriarum modo diximus, Ad alia opera misericordiae, tam spiritualia, quam corporalia, tenemur sub peccato mortali in casu extremæ necessitatis, etiam cum proprio incommodo, & etiam quando necessitas nõ est extrema, sed magna, & comode subueniri potest, & probabiliter credo, q̄ nisi ego subueniam, alius non sit subuenturus. Et cum quis teneatur præferre animam proximi suo corpori, etiam cum periculo uitæ corporalis faciendũ est opus misericordiae spiritualis, eius extremam necessitatẽ pro salute animæ patienti. Vbi dubitari posset de peste infectis, an cum periculo uitæ corporalis teneatur quis eis spiritualia ministrare. Ad quod dico primo, q̄ cum contritio eis sufficiat, nõ sũt in extrema necessitate uitæ spiritualis, licet sint uitæ corporalis. Dico 2. si constaret aliquem nõ esse contritũ, sed male dispositũ, ille qui hoc scit, & credit nullũ aliũ ei spirituale auxiliũ daturũ, tenetur cum periculo uitæ illũ uisitare, & dare ei illud spirituale auxiliũ, q̄ potest, & si est laicus ad contritionẽ, & Dei amorẽ hortando disponat, probatur quia est in extrema necessitate uitæ spiritualis. Dico 3. Parochus teneatur

Quando tenemur

De auxilio spirituali dando peste infectis.

tur eos uisitare, & saltem a longe eorũ confessiones audire, & forsitan tenetur etiã alia Sacramenta. scilicet Eucharistiã, & Extremam Vnctionis eis ministrare, sed quia quo ad ista Sacramenta, est manus uitæ periculũ, & peste infectis satis prouidetur Sacramento Confessionis, nõ audeat affirmare Parochos teneri ad illa eis ad ministrandũ, id q; eo magis, quia eorũ corporalis uita est necessaria etiã pro aliorũ eodẽ morbo laborantiũ, spirituali salute, & quod Parochi teneantur illos uisitare, & eorũ confessiones audire probatur, quia sunt pastores, & pro salute suarũ ouiu quãdo opus est, tenentur uitã ponere, & licet illis sufficiat contritio, forte sũt solũ attriti, & attritio sine sacramento non sufficit. Et si peste infecti esset multi simul in eodẽ loco, adeo q̄ Confessio nõ possit a longe secrete fieri, bene faceret Parochus, singulis aurẽ præbendo, sed nõ credo, quod ad hoc teneatur, cum aliter possint, & sine Sacerdotis periculo, & sine eorũ infamia confiteri: hoc igitur casu admoneat Sacerdos infirmos, quod publice possunt confiteri, & omnes ad sigillũ confessionis tenentur, & cum publice possint confiteri, possunt etiã omnia sua peccata dicere, sed nihilominus si quis haberet peccata, quæ nolit ita publice dicere, licet possit ad maiorem confusionem, & contritionem illa dicere, nihilominus illis relictis secure, & sine ullo scrupulo poterit dicere alia de quibus non est aliquod infamiæ, uel alterius damni periculũ, ut adsit materia pro sacramentali absolutione, ita tamẽ q̄ habeat omniũ suorũ peccatorũ contritionẽ, & firme proponat illa confiteri cum primum ex illo periculo euaserit, & quod hoc liceat, probatur, q̄ enim confessio possit esse publica docet Conc. Trid. sess. 14. c. 5. quod etiam confessio possit esse per accidens dimidiata, & ad euitandũ uitæ, uel animæ periculũ, uel proximi infamia possit sciẽter omitti aliquod peccatũ, donec habeatur copia alterius Confessoris, probauimus superius in cap. de integritate Confessionis. Dico 4. magnũ opus charitatis esse, scilicet peste uisitare infirmos pro eorum spirituali salute, & temporali auxilio, etiam si quis ad id non teneatur.

Sed ut magis in particulari descendamus ad opera misericordiae, de tribus præcipuis sigilatim agemus, Primo de eleemosyna. 2. de repellenda a proximo iniuria. 3. de impediendo alterius peccato. Eleemosyna est de consilio, & in duobus casibus de præcepto. Primus casus est, quãdo quis habet superflua naturæ, & occurrit, & petit ab eo eleemosynã aliquis in extrema necessitate existẽs, c. Pasce. d. 86. Secundus, cum quis habet non solũ superflua naturæ, sed etiã status, & alius eget necessarijs ad statũ suũ.

Quomodo possint confiteri.

Eleemosyna quando fit de præcepto.

Circa quos est primo notandū, q̄ nullus tenetur quærere egen-
tes, ut eis eleemosynas faciat, nisi ex officio ei incumbat. 2. q̄
in utroq; casu, satisfit præcepto cōmodando, vel mutuādo, ut re-
stituāt cū uenerint ad pinguiorē fortunā. 3. q̄ in primo casu elee-
mosyna faciēda est petēti, in secūdo uero nō est necessario faciē-
da petēti, sed pōt fieri ad libitū, & satis est, q̄ superflūū status, sit
in usū pauperum; & ratio diuersitatis est, quia in casu extremae
necessitatis pauperis, necessitas eleemosynæ sumitur ex parte
petentis, at extra casum extremae necessitatis, necessitas eleemo-
synæ non sumitur ex parte petentis, sed ex parte dantis, quia ha-
bet superfluum, cuius est dispensator in usum pauperum. 4.
quod quamuis omnes conueniant in priori casu, nō tamen in se-
cundo, quod de superfluo ad decentiā status sit de præcepto fa-
ciēda eleemosyna, sed quod sit necessario faciēda. S. Th. & Ca-
iet. efficaciter probant, & duas solum eorum adducā rationes.
Prima est S. Tho. quia eleemosyna cū sit actus uirtutis, debet ca-
dere sub præcepto, & eius præceptū cum sit affirmatiuum, non
obligat ad sēper, sed pro loco, & tēpore, cū autem usus diuitia-
rum sit ordinatus ad subueniēdū necessitatibus præsentis uitæ,
& subuentio debeat esse ordinata, sequitur q̄ qui diuitijs nō uti-
tur ad subueniēdū necessitatibus præsentis uitæ, uel inordina-
te utitur, à uirtute recedit, iste autē ordo subuentionis, debet
attēdi quantū ad duo, primo ex parte eorū quibus subuenitur,
ut primo sibi, postea sibi cōiunctis subueniat, deinde extraneis,
secundo ex parte necessitatis, ut prius absolutis necessitatibus
subueniatur, quā alicui necessitati cōditionatæ, quæ est cū quis
indiget aliquo, ad sui status decentē cōseruationē, & ideo præ-
ceptū legis obligat, ut illud, q̄ superest alicui, post subuentionē
perfectā sibi, & sibi coniunctis, puta familiæ, quā gubernāre de-
bet, respectu utriusq; necessitatis, in eleemosynas expendat, ad
subueniēdū alijs respectu utriusq; istarū necessitatū, sicut etiā
natura id quod sibi de alimēto superfluit ab actu nutritiuæ, in
quo attenditur necessitas absoluta, & actu augmentatiuæ, in
quo attenditur quasi necessitas cōditionata, parat ad cōserua-
tionem speciei generatiuæ uirtuti subministrans; obligat etiā
præceptum legis, quod primo subueniatur necessitati absolu-
tæ extraneorum, quam propriæ, uel propinquorum conditio-
natæ, ergo dare eleemosynam de superfluo ad decentiam sta-
tus, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate de
superfluo naturæ, est de præcepto. Secunda ratio est Caie-
tani, quia iure naturali omnia sunt communia, & ius gentium appro-

De super-
fluo status
est faciēda
de præce-
pto elec-
mosyna.
S. Th. 4. q.
d. 15. ar. 1.
q. 4.

Caie. tom
2. opusc.
tract. 5.

appropriauit quo ad vsū, procurationē, & dispensationē, cū autē
à iure gentiū nihil inordinatū uim sumat (oritur enim à natura
ut rationalis est) est impossibile, quod ea, quæ huic superfluum
quoad naturam, & statum, sint eius quoad usum, licet sint eius
quoad procurationem, & dispensationē, vsus. n. superfluum est
inordinatus, aliter superflua non sunt, si autem iure gentium nō
sunt eius quoad vsum, iure naturali debentur indigentibus, di-
spensanda tamē ad arbitriū possidentis, cui ius gentiū dispensa-
tionē appropriat, ergo est contra ius naturale superflua naturæ,
& status nō dare indigentibus. Licet etiā necessariū status, sit ha-
bentis quoad usū simpliciter loquendo, in casu tamen quo oc-
currit alterius extrema necessitas, ut superfluum censetur, respec-
tu istius patiētis extremā necessitatē, & ius naturale exigit, ut
tāquā superfluum extremē laborātū debeat, nā ratio à qua ius
gentiū deriuatur, nō ita applicat necessariū status huic quo ad v-
sum, quin iudicet in casu necessitatis alteri deberi, ob uim iuris
naturalis, est ergo cōtra ius naturale nō subuenire extremae ne-
cessitati de necessario status. Et quod de superfluo personæ, seu
status sit de præcepto faciēda eleemosyna probatur etiam ex
cap. sicut hi. 47. dist. Sed pro prædictorum explicatione no-
randū est, quod extreme egere dicitur, non solum, qui iā animā
agit, sed etiā cū indicia probabilia apparent eo deuenturū, nisi
ei subueniatur; & nō se offert, nec probabiliter expectatur alijs
qui ei subueniat. Superfluum naturæ dicitur omne id, quod ali-
cui superest, demptis necessarijs ad uitā suam, & suorū. Super-
fluum uero status est, id quod superest alicui deductis necessa-
rijs ad uitā, statumq; decentē suū, & suorū, habita ratione casuū
non omnium, qui accidere possunt, sed eorū, qui probabiliter ti-
meri, uel expectari debent, ad eundem statū pertinet nō solum
necessaria sustentandis filijs, filiabus mancipijs, famulis, hospi-
tibus, conuiuijs, muneribus honestis, & magnificētis modera-
tis, sed etiam illa, quæ sunt necessaria ad aliquod dominium,
emendum, & ad mutandum suum statum in alium meliorem,
ad quem est idoneus, & hoc necessarium ad decentiam sta-
tus, non consistit in indiuisibili, sed habet latitudinem, & eo
maior, quo maior est status, quia in uno erit decem plus,
aut decem minus, in alio centum plus, aut centum mi-
nus, & in alio mille plus, aut mille minus, &c. Ex quo se-
quitur Rosellam immerito dixisse paucos diuitum confessarios
saluari, si de præcepto superfluum dandum est pauperibus,
non enim tot sunt quot putat huiusmodi diuites, qui habent

Qui egeat
extreme.

Quod sit
superfluum
naturæ, &
status.

superfluum status, cum nec Reges, nec magni Principes, qui habent thesauros, superflua habere censeantur, cum parati esse debeant ad bella, quæ occurrere possent. Concludamus igitur, quod peccat mortaliter, qui superflua status non conuertit in vsum pauperum.

Quando tenemur sub mortali proximi iniuriæ & damni repellere.

Alterum misericordiæ opus de quo specialiter tractare uolumus est alterius iniuriam repellere, non solum enim iniuria non est inferenda, sed est etiam repellenda, ad quod duo solum ex multis adducemus capitula. Primum 23. q. 3. Non inferenda, ubi dicitur, quod qui non repellit iniuriam à socio si potest; tã est in uitio, quam ille, qui facit. Secundum est cap. quantæ ext. de sent. excom. ubi dicitur. Eos delinquentibus fauere, interpretamur, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obuiare, & loquitur Papa de illis, qui non defendunt clericos quibus violentæ manus iniiciuntur, & dicit eos quoque esse excommunicatos. Et hoc non solum intelligitur de illis, qui ex officio tenentur alterius iniuriam repellere, sed etiam de alijs, qui illam, cum possint, non repellentes, peccant, non quia cõsentiunt, nam etiam si non consentiant peccant, & consentientes magis peccant, sed quia omittunt facere id ad quod tenentur, si non ex officio, saltem lege charitatis, iuxta quam tenemur proximi iniuriam repellere, etiam cum proprio in commodo, & damno, facultatum, honoris, & existimationis, quãdo necessitas id exigit, cap. Non satis, dist. 86. habenda tamen est ratio iniuriæ alterius, & proprii incommodi, nam si damnum proximi esset tam paruum, ut arbitrio boni uiri non debeamus nobis incommodare tantum, quantum opus est ad illud impediendum, non tenemur, & multo minus tenemur cum detrimento honoris, cum honor pluris faciendus sit, quam pecunia, at si proximi damnum esset magnum, & detrimentum honoris paruum, postponendus esset honor. Vnde excusantur uiri graues, à defensione puerorum, & leuium hominum, quos alij pugnis cædunt, si concitato gradu, & cum notabili honoris, & existimationis iactura eis nõ succurrunt, non autem excusarentur si essent in periculo uitæ, aut mutilationis, & eis succurre possent. Ex quibus sequitur sententias ab Abbate citatas in d. cap. quantæ, & illa, quam sequitur Abbas, non plene satisfacere, nec explicare, qui teneantur repellere proximi iniuriam, licet loquantur de non prohibente clerici percussione. Prima est Io. quam etiam ibidem citat Glos. quod quilibet potens obuiare, ne clericus percutiatur, tenetur obuiare, & non obuians incurrit excommunicationem,

nem, sed ut inquit Glos. hoc nimis generaliter asserit, quia aliquis posset periculum incurere. Secunda est Glosa Bernardi, quod intelligatur de habente iurisdictionem, seu potestatem, supra uerberantem, secus de alio, puta socio, non habente hanc potestatem. Tertia est Innoc. & Abb. quod generaliter intelligatur de omnibus, etiam de non habente potestatem, seu iurisdictionem, dummodo dolose patiat, secus si non dolose, sed ex negligentia, uel quia non uult se immiscere ruinis aliorum. Sed si bene ponderentur, & intelligantur uerba Glosæ, eius lententia non est illa secunda, quam ei tribuunt Abbas, & Nauarr. sed quam sibi attribuit Nau. inquit enim solos Prælatos, seu Iudices, & alios, qui habent potestatem ad hoc teneri ratione potestatis, & subdit, at si ego, qui non habeo potestatem, uideo, quod aliquis uult uerberare clericum, sine meo consilio, uel auxilio, non credo, quod sim excommunicatus si non prohibeo illum, licet aliàs forte peccem, ubi distinguit duplicem obligationem ad repellendam iniuriam, una quæ fundatur in lege iustitiæ, cui apponitur etiam pœna, & omittens repellere, tenetur ad resarciendum damnum, & hac ratione obligantur illi soli, qui habent auctoritatem, & tenentur ex officio; altera est, quæ fundatur in lege charitatis, quæ obligat solũ ad peccatum, sed non ad pœnas legum, nec ad restitutionem damni, & hac ratione tenentur omnes, qui possunt impedire cum dicto moderamine, etiam si nullam habeant iurisdictionem, & etiam si sine dolo, ex sola negligentia non defendant, uel non ferant opem, quia licet non puniantur in foro exteriori, neque ciuili, neque canonico, puniendi tamen sunt in foro conscientie.

Est autem hoc loco notandum ex Nau. esse maximam differentiam inter opera misericordiæ corporalia quo ad dandum egenti, & quo ad impediendum alterius damnum, nam ad dandum egenti, non tenemur sub peccato mortali, nisi sit in extrema necessitate, at ad impediendum alterius damnum, tenemur sub peccato mortali in necessitate, etiã si ille, qui illud patitur, non egeat extremè, unde iura plus fauent agenti de damno uitando, quam agenti de lucro captando, Et probatur quia quilibet tenetur bouem proximi, etiam inimici, errantem, si potest, ad illum reducere, & asinum sub onere iacentem subleuare, uel ad subleuandum iuuare, si credit probabiliter alium id non facturum. Exod. 23. & idem de ueste, & de quacumque alia re proximi, amissa, præcipitur, Deut. 22. Ex quo infert Nau. quod iter faciens, qui offendit mulionem egentem ope alterius ad le-

Nau. c. 24. nu. 20.

Nau. c. 24. nu. 22.

Tenemur etiam si extreme nõ egeat.

uandum malum luto hærentem, si iter est à multis frequentatum, quos credit probabiliter ei auxiliaturos, non peccat mortaliter non opitulando ei, sed peccaret si iter esset à paucis frequentatum, & qui offendit iumenta proximi fegetes depascens, aut uidet ædes, fegetes, aut supellestem proximi ardere, & non extinguit cum posset ignem, & qui uidet alium emetum animalia, pannos, prædia uel alia uitiosa, uel songe minora, uel peiora, quam putat ipse, & non monet illum, & qui audit famam proximi graniter detrahentem, & non resistit, etiam si ei non credat, putat tamen alios credituros, idem de alijs innumeris, qui uident notabiliter lædi proximum in corpore, honore, uel re familiari, nam si credunt alios non impedituros illa mala, & ipsi cum possint non impediunt, peccant mortaliter contra legem charitatis.

Quando tenemur sub mortali impedire peccatum mortale proximi.

Tertium opus misericordiae de quo in particulari tractare promissimus est de impediendo alterius peccato, & dicimus, quod peccat mortaliter ille, qui cum possit non impedit peccatum mortale proximi, & satis patet ex dictis, si enim peccat mortaliter, qui cum possit non impedit mala, uitam corporalem proximo adimentia, qui non retinet uolentem se præcipitare, qui non extrahit etiam inuitum e domo iam ruitura, & etiam, qui non impedit damnum proximi, quod credit ab alio non impeditum iri, multo magis peccabit mortaliter, qui non impedit peccatum mortale proximi, quod est maius damnum, quia est mors animæ. Hoc Nau. ut refert in Man. c. 14. num. 26. limitauit cum Fely. ut procedat quando sine uerecundia, incommodo, & dedecore id impedire potest, sed merito se ipsum corripuit, in cap. 24. nu. 23. Manu. ubi inquit hoc procedere etiam si oporteat ob id amittere facultates, honorem, & uitam ipsam, quando anima proximi est constituta in extrema necessitate auxilij nostri, & etiam quando non est in extrema necessitate auxilij nostri, sed tamen ob suam imbecillitatem, uel ignorantiam crassam, aut affectatam, aut ob aliam causam, & occasiones peccandi, est in ea necessitate, ut nisi nos ei opitulemur, peccabit mortaliter, & si opitulemur non peccabit, & miror Nauarrum tantum, & tam diu laborasse in inuenienda huius ratione, quam apud nullum se inuenisse asserit, cum sit in promptu, facilis, & fere cuilibet nota, & est, quia secundum ordinem charitatis tenemur magis diligere animam proximi, quam uitam corporalem, & sicut ui eiusdem ordinis tenemur, magis diligere uitam corporalem proximi, quam proprias diuitias, & cum earum dispendio ei

in

in extrema necessitate existenti subuenire, ita etiã, & multo magis cum periculo uitæ tenemur succurrere saluti spirituali proximi in extrema necessitate existentis, ne in peccatum mortale labatur. Quamuis hoc sit uerum, uidendum tamen est quando sit ista necessitas, quæ nos obliget, nam certum etiã est, quod possumus uti iure nostro, & iuste petere ab alio, quod faciendum, peccabit mortaliter, Et dicimus, quod quatuor debent concurrere ad hoc, ut quis teneatur, sub peccato mortali impedire peccatum mortale proximi, quorum tria sunt illa, quæ requiruntur, ut præceptum fraternæ correctionis obliget. Primo, certitudo, quod sit peccatum mortale. 2. spes, quod illud omittet. 3. oportunitas non solum personæ. scilicet quod ipse magis ad id teneatur, quam alij, saltem considerata eorum ad quos id magis spectat negligentia, sed etiam temporis. 4. quod peccet ex ignorantia, uel fragilitate, & non ex malitia, nam si peccat ex malitia, & ad impediendum eius peccatum, necesse est, ut quis non utatur iure suo, uel suo bono spirituali, uel temporali, non tenetur sic illud impedire; si est spes emendationis per fraternam correctionem tenebitur illam ei facere, si hac uia non corrigitur, potest illum relinquere, & ipse uti iure suo, quia ista necessitas non est simpliciter, sed ex suppositione malitiæ ipsius, ut dicimus, cap. 9. præsentis libri, hac ratione inuasus potest se defendere, & cum moderamine inculpatæ tutelæ inuasorem occidere, etiã si æternaliter damnetur, & quis potest denegare pecuniam dono petitam, ab eo qui nisi detur uult se præcipitem dare, à parcho etiam in peccato mortali existente, possunt peti Sacramenta, & ab eo, qui non uult mutuare nisi cum usura, indigens potest accipere ad usuram, & mulier pulchra potest egredi, & deformis, se recta intentione ornare, nec ob id debet domi manere, aut non se ornare, quia alij ad eam concupiscendam inducuntur, ut dicimus, cap. 5. nam quamuis isti peccent mortaliter, à quo abstinerent si alij omitterent id, quod iure facere possunt, nihilominus, quia malitiose id agunt, alij possunt uti iure suo, & illos in suis peccatis relinquere, iuxta illud Mart. 15. *Sinite illos cæci sint*. Ratione etiam expectatæ oportunitatis, non peccat mortaliter, qui non impedit aliquod peccatum mortale proximi, etiam si ex officio teneatur, ex eo, quod expectat maiorem oportunitatem, ut in eo deprehensus fructuosius castigetur, & emendetur, quia licet non sint facienda mala, ut bona sequantur, potest tamen malum permitti, & non impediri, propter bonum, quod speratur, quod quotidie erga nos Diuina bonitas facit.

Quatuor debet concurrere.

Possumus uti iure nostro, & illos relinquere.

Quot

Quot sint peccata Capitalia, quid sint Superbia, & vanagloria, quæ earum filia, & quando sint peccata mortalia. Cap. IIII.

Ordo fermandus.

Debitus præceptorum ordo exposceret, quod hoc loco tractaremus de quarto præcepto, sed quia debemus etiam tractare de peccatis diuersorum statuum, & ferre omnes status reducuntur ad duo præcepta, de honore. s. parentum, & de non faciendo furtum, ideo hæc duo præcepta ad maiorem materiæ continuationem, vltimo loco referuabimns, & sicut ad præceptum de non furando, reducitur peccatum auaritiæ, ita etiam ad præcepta de non occidendo, & de non mœchando, reducuntur peccata iræ, & luxuriæ, ideo ad eundam repetitionem, & ut tractatus noster recto (ut dicitur) cursu procedat, pro maiori confessorum in examinando facilitate, tractabimus nunc de peccatis capitalibus, & postponemus illa, quæ coincidunt cum prædictis præceptis, ut cum illis simul tractentur.

Peccata capitalia septem.

Septem sunt vitia. s. Superbia, Auaritia, Luxuria, Ira, Gula, Inuidia, & Accidia, quæ vulgus septem peccata mortalia appellat, sed cum non quælibet Superbia, auaritia, ira, gula, &c. sint mortalia, & sæpe sint uenialia, conuenientius cum S. Gregorio, dicuntur septem peccata principalia, seu cum alijs capitalia, nõ quia sunt peiora, aut semper, uel sæpius mortalia, sed quia sunt fontes particulares multorum aliorum, & eorum peruersi duces, quorum omnium Regina, est superbia.

Superbia quid.

Superbia est vitium inclinans ad appetitum inordinatum propriæ excellentiæ, quatenus est excellentia; Vt appetitus propriæ excellentiæ sit superbia, requiritur quod sit inordinatus, vel quia illa excellentia est immerita, uel si est merita, modo in debito appetitur, uel quæritur, etiam si sit sine actuali intentione præferendi se proximo. Dicitur quatenus est excellentia, quia ut inquit Nauar. appetitus eius, quod re uera est quædam excellentia, sed non appetitur eo respectu quo est excellentia, sed alio, non est Superbia, sed aliud vitium, nam si est appetitus honoris, est ambitio, si potestatis, præsumptio, si gloriæ, uana gloria, quamuis enim ista in se sint ueræ excellentiæ, quia tamē non appetuntur, ut excellentiæ, earum appetitus formaliter nõ est Superbia. Nec requiritur ad formalem rationem Superbiæ, quod sit cum actuali contemptu subijcēdi se Deo, & legi eius,

Nau. c. 23 nu. 6.

nam

nam sine illo est superbia, uerè, & propriè dicta, sed erit solum ueniale, ut autem sit peccatum mortale; requiritur prædictus contemptus, actualis, uel uirtualis. Est igitur superbia peccatum mortale. Primo, quando est cum contemptu subiectionis Dei, aut legis eius. 2. cum quis appetit inordinatam excellentiam, uel de illa lætatur, sine actuali quidem contemptu subiectionis Dei, sed cum notabili eius irreuerentia, uel damno proximi ex eo resultante. 3. quando est alicuius harum quatuor specierum. Prima si quis putet à se habere bona naturæ, uel fortunæ, uel spiritualia, cum omnia sint à Deo. Secunda, qui à Deo quidem illa recognoscit, non tamen gratis, sed ex iustitia, suis. s. meritis exigentibus data. Tertia, qui sibi attribuit bona, quæ non habet, cuiuscumque ordinis sint. 4. qui alios inordinate contemnit, aut uult, ut sibi submittantur, quamuis eū præcedant, ista sunt peccata mortalia, nisi ratione primi motus, & inaduertiæ excusentur, uel sint uenialia, & nisi etiam in duabus posterioribus speciebus excuset leuitas materiæ; & circa duas priores species superbiæ, interroget Confessor an ita putet non solum ex particulari affectu, sed etiam, quia ita esse credit, hoc enim ad infidelitatem pertineret.

Quando sit peccatum mortale.

Interroget etiam Confessor pœnitentem de gradibus superbiæ, qui sunt duodecim. s. Curiositas, leuitas, inepta lætitia, iactantia, singularitas, arrogātia, præsumptio, defensio peccatorum, simulata confessio, rebellio, libertas, & peccandi consuetudo, qui ut inquit S. Tho. ex S. Bernardo opponuntur duodecim gradibus humilitatis, ex quorum oppositione facilius etiam intelliguntur. Primus gradus humilitatis est corde, & corpore semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus, cui opponitur curiositas, per quam aliquis curiose ubique, & inordinate circumspicit. Secundus est, ut pauca uerba, & rationalia loquatur aliquis, non clamosa uoce, contra quem opponitur leuitas mentis, per quam. s. homo superbe se habet in uerbo. Tertius est, ut non sit facilis, & promptus in risu, cui opponitur inepta lætitia. Quartus est taciturnitas, usq; ad interrogationem, cui opponitur iactantia. Quintus est, tenere, quod communis regula monasterij habet; cui opponitur singularitas, per quam. s. aliquis sanctior uult apparere. Sextus est, credere, & pronuntiare se omnibus uiliorem; cui opponitur arrogantia, per quam. s. homo se alijs præfert. Septimus est ad omnia inutilem, & indignum se confiteri, & credere; cui opponitur præsumptio, per quam aliquis reputat se sufficientem ad

Duodecim gradus superbiæ cōtra totidē humilitatis.

maiora.

maiora. Octauus, est confessio peccatorum: cui opponitur defensio eorundem. Nonus est in duris, & asperis patientiam amplecti; cui opponitur simulata confessio, per quam. s. aliquis nō vult subire pœnam pro peccatis, qui simulatē confitetur. Decimus est obedientia: cui opponitur rebellio. Vndecimus est, ut homo non delectetur facere propriam voluntatem: cui opponitur libertas, per quam. s. homo delectatur liberè facere, quod vult. Vltimus autem gradus humilitatis est timor Dei: cui opponitur peccandi consuetudo, quæ implicat Dei contemptum.

Vanagloria quid.

Vanagloria ponitur à quibusdam filia Superbiæ, ab alijs Societas, cum habeat propriam rationem formalem distinctam à Superbia, est enim vitium inclinans ad inordinatum appetitū gloriæ. Et cum multas habeat filias potest etiam dici vitium capitale, nam septem sunt eius filia, quæ ex se tendunt in manifestationem gloriæ, & propterea, ut tales non ad superbiam, sed uanam gloriam pertinent, & sunt Incontinentia, quæ inclinatur ad declarandam inordinatè uerbo propriam excellentiā, Inuētio nouitatum, inclinans ad ostendendam eandem ueris factis laude uera, uel falsa dignis, Hypocrisis ad idem factis falsis inclinatur, Pertinacia, quæ inclinatur ad inordinate ostentandum iudicium, Discordia, quæ inclinatur ad inordinate ostendendum nostram uoluntatem, uoluntati alterius præstare, Contentio inclinatur ad inordinatè altercandum, Inobedientia inclinatur ad inordinate renuendum iussa. Præsumptio autem (quæ est vitium inclinans ad appetendum inordinate ea, quæ uires, uel merita excedunt) & Ambitio (quæ inclinatur ad inordinatum appetitum honoris) nō sunt filia uanagloriæ, sed eius sociæ magnanimitati contrariæ.

Eius sociæ.

De quibus omnibus prudens Confessor debet interrogare, & cum gradus superbiæ, & filia uanagloriæ sint adeo affines, ut sepe sepe coincidunt, ex quorundam interrogatione facile iudicabit de ceteris, ne idem sepius interroget. Et non sunt semper mortalia, sed ut plurimum uenialia, nisi sint de re mortali, uel ordinentur ad finem mortalem, uel ratione scandali, aut periculi peccandi mortaliter, efficiantur talia, & ut aliqua exempla adducamus, de curiositate, peccat mortaliter uirgo, quæ curiose uult scire quanta sit delectatio carnalis copulæ, etiam si eam experiri nolit, ratione periculi, & eadem ratione uir qui uult uideri feminam nudam, uel eius pudenda, & femina, quæ uult uideri uirum nudum, credens, aut credere debens ex illo aspectu consensum præbituram actui, aut delectationi mortali, aut pollutionem sequuturam, & ille, qui ut sciat quantam in castitate,

Non sunt semper mortalia, & quando. Exempla de curiositate.

tate, constantiam ipse, & alia habeant, loquitur solus cum sola, tempore, & loco secreto, credens, aut credere debens se causam fore, ut ipse, uel illa consentiat saltē delectationi morosæ, & ille qui cum eadem credulitate legit, uel audit libros amorum, peccat etiam mortaliter ille, qui uult scire alienum peccatum, confessionem Sacramentalem alteri factam clam auscultando, & ille, qui uult sibi reuelari secretum, quod sine mortali peccato reuelari non potest, & ille, qui ut addiscat, res sibi non necessarias, omittit cognitionem rerum officio suo necessariorum, ut Parochus, qui ob studium poësis, uel officij mechanici, non curat addiscere illa, quæ sunt officio suo necessaria.

De ornatu, & præcipue mulierum.
Cap. V.

Cum multi sint satis faciles ad cōdemnandū mulieres se ornantes, & fucantes, de peccato mortali; de ornatu, & præcipue mulierū, hoc loco fusius tractare uoluimus, non ut earū uanitatē, & lasciuia tueri uelimus, sed ut distinguētes peccatū mortale à ueniali, nō iniiciatur laqueus peccati mortalis illis, quæ solū uenialiter peccant, & in eo uolunt persistere, nec ratione conscientia erronea illaqueetur ad mortem. Hanc quæstionem fusè, & doctè tractat Caiet. cum quo est notandum, quod exterior apparatus ad tria, secundum rectam rationem ordinatur, primo ad fomentū corporis, & hoc est necessitatis, & propterea Deus primis parentibus fecit tunicas. 2. ad honestatē, & hoc etiam est necessitatis ex parte animæ, & propterea primi parentes fecerunt sibi perizonata, prius prouidentes animæ, quam corpori. 3. ad ornatum, uel honoris, uel pulchritudinis, & licet ornatu non sit omnibus communis eum mortui mundo ab huius ornatus cura sint exempti, ratione tamen ministerij, potest etiam illis esse communis, sed non loquimur modo de ornatu ministeriorum, & officiorum maxime Ecclesiæ cum de illo non sit dubium, loquentes igitur de ornatu personæ. Primo agemus de illo, qui fit causa honoris, portando uestes, & gemmas præciosas, & dicimus, quod ornare se uestibus præciosis, auro, & gemmis, secundum consuetudinem patriæ, & status sui decentiam, ex se nullum est peccatum si recta fiat intentio, & sine inordinato affectu, imo ornare se ultra decentiam sui status, potest esse solum ueniale. Hoc nostro dicto multa comprehendimus, & primo dicimus,

Caiet. 2. 2. q. 169. ar. 2. Indumenti triplex causa.

Ornare se uestibus præciosis, & gemmis ex se non est peccatum.

Probatur
primo.

Secundo.

S. Ant. 2. p.
tit. 4. c. 5.
§. 8.
Obiectio
cum solu-
tione.

Ut non sit
peccatum
tria requi-
runtur.

mus, quod tam uiri, quam mulieres licite se ornare possunt iuxta conditionem sui status, & patriæ consuetudinem, & probatur primo, quia exteriora sunt quedam testimonia interiorum, & exterior ornatus est quoddam testimonium qualitatis, & conditionis personæ, non solum publicæ, sed etiam priuatæ, ergo recta ratio dicat, ut quilibet in hac uita honorabiliter procedat, pro ut enim decet, ut non solum ab illis, qui eum cognoscunt, sed etiam ab alijs ex ornatu, habeatur, & reueretur, ut talis qualis est; probatur secundo, quia sacra scriptura multas mulieres tanquam Deum timentes, religiosas, & Sanctas describit, & dum eos commendat, uestes præciosas, in aures, monilia, & torques aureas, quibus se ornabant habuisse commemorat, similiter, & sanctos Patriarchas huiusmodi ornamenta uxoribus suis dedisse dicit, ut patet Gen. 24. Judith. 10. & de Hester etiam, & Sufanna, quæ præciosis uestibus ornata incedebant. Vnde S. Aug. ad Possodium epist. 73. inquit Nolo de ornamentis auri, uel uestis, præproperâ habeas in prohibendo sententiâ, & Epist. 196. ad Ediciam, dicit quod in superbo cultu potest haberi cor humile, idq; ostendit exemplo Hester. Et S. Antoninus addit etiam exemplum S. Cecilie, & aliarum, quæ de auratas uestes deferebant, & quia posset dici quod hoc fecerunt loco, & tempore, propter excellentem fructum inde sequendum, respondet S. Ant. quod si in se fuisset illicitum, non excusasset pia intentio, nec fructus inde secuturus, quia non sunt facienda mala, ut eueniant bona, & quod si Sancte illæ mulieres se ornantes non peccauerunt, poterunt in hoc à mulieribus imitari, quæ sententia est etiam S. Tho. & aliorum multorum. Dicimus secundo, ad hoc ut præciosus ornatus sit sine peccato, multa requiri, & si aliquid eorum desit, erit peccatum mortale, uel ueniale, iuxta qualitatem rei. Primo, debet fieri recta intentione, si autem fiat ad superbiam, uel ad libidinem erit peccatum, mortale si finis est mortalis, ut prouocare ad malum sui concupiscentiam, ueniale si finis est uenialis, ut uideri pulchrior, ditior, superior. 2. debet esse secundum consuetudinem, uel legem patriæ, at qui contra morem, & legem patriæ citra contemptum indutus incederet, peccaret solum uenialiter, nisi lex obligaret ad mortale, ut si haberet annexam excommunicationem. 3. debet esse secundum decentiam status, & personæ, unde qui præciosiori habitu incedit, quam requirat eius conditio peccat, sed uenialiter, nisi ex circumstantia fiat mortale, ut si ob eam causam non soluit debita, uel non præbet alimenta cui præbere tenetur.

Quoad

Quoad ornatû, qui fit causa pulchritudinis, qui est fere proprius mulierum, est maior difficultas cum sit incentiuus luxuriæ, & dicimus ex se non esse malum, & quod potest tanta honestari causa, ut etiam fiat sine peccato ueniali, & duæ sunt causæ ob quas si ornatus ad maiorem pulchritudinem exprimendam fiat recta intentione, & iuxta decentiam status, nullum est peccatum. scilicet ad inueniendos, uel conseruandos maritos bene dispositos, nam mulieres ut maritos inueniant, & ut ab illis amentur debent pulchræ apparere, & præcipue quando mariti sic uolunt; & sicut ornatus honoris licite apponit supra uestem necessitatis, ita etiam ornatus pulchritudinis, quando opus est, licite apponit supra ornatum honoris. Sed duæ hic oriuntur difficultates. Prima est, quia fucatione, & alienis capillis mulieres mentiuntur, ostendentes pulchritudinem, quam non habent, & consequenter semper peccant, & multi dicunt eas peccare mortaliter. Secunda est, quia fucatorius ornatus ad luxuriam prouocat, ergo est peccatum mortale. Non est dubium quin sepe sit peccatum mortale, ut inferius dicemus, sed modo respondentes ad has duas obiectiones, ostendemus quomodo fieri potest sine peccato, uel cum solo ueniali. Ad primam igitur difficultatem respondemus cum S. Tho. Sylu. & alijs, quod aliud est fingere pulchritudinem non habitam, & aliud occultare turpitudinem ex aliqua causa prouenientem, puta infirmitate, uel huiusmodi, hoc secundum est licitum, & non est mendacium, quia iuxta Apost. 1. Cor. 12. quæ putamus ignobiliora membra corporis esse, his honorem abundantiore circumdamus, & ita mulier ad abscondendam maculam, uel alienas irrisiones euitandas, potest se fucare, & si ex infirmitate sit decaluata ubi mulieres eiusdem conditionis non incedunt uelata, ne caput habeat quasi cucurbitam, potest portare alienos capillos, & si debita sit intentio non peccat. At fingere pulchritudinem non habitam, est mendacium, & peccatum, sed ex se non est peccatum mortale, nam eatenus est peccatum quatenus est fictio, & mendacium, at certum est non omnem fictionem, nec omne mendacium esse peccatum mortale, sed solum perniciosum, at mulierum fucatio ad pulchritudinem seruiens potest esse officiosa, & non perniciosa, nam sicut suprema pulchritudo naturalis, secundum se non est perniciosa, ita nec artificialis, quando enim idem effectus potest fieri ab arte, & à natura, eiusdem rationis est si à natura, & si ab arte fiat, cum ergo suprema pulchritudo ex se non sit perniciosa, si fictio pulchritudinis potest esse officiosa, nã sola

Fucatio
ex se non
est pecca-
tum.

Duabus
causis ho-
nestatur.

Duo argu-
menta in
contrariis.

Ad primû
S. Th. 2. 2.
q. 169. arti-
2. ad secû-
dum.

Non est
mendaciû

Est mēda-
cium offi-
ciosum.

sola ratio mendacij apposita, non facit, quod sit perniciofa, cum mendacium sæpe fit officiosum.

Ad secundum.

Ad secundam difficultatem respondetur cū Caietano, quod fucatio est occasio concupiscentiæ, & multorum malorum, sed non semper imputantur mulieri se fucanti, & propterea non semper ob id peccat, saltem mortaliter, nam unum quodq; iudicandum est secundum propriam causam, & non secundum occasionem, sicut enim diximus pulchritudo est à natura, & ab arte, cum ars imitetur naturam, & eadem est utriusq; ratio, utraque enim excitat ad sui concupiscentiam, sed multo magis mulieris pulchritudo naturalis, quia maior est, quam artificialis, eum natura superet artem, & sicut omnis naturalis pulchritudo mulieris est inculpabilis, ita etiam secundum se est inculpabilis omnis artificialis pulchritudo, ita quod neutri pulchritudini, secundum se sit imputandum ad culpam, quod est prouocatiua ad concupiscentiam mulieris; & si mulier naturaliter pulcra, uel se ornans, non intendit prouocare alios ad sui concupiscentiam, non imputatur illi si concupiscitur, sed propria causa concupiscentiæ est uoluntas uiri concupiscentis, & quamuis mulier se fucans det operam rei illicitæ, ex eius tamen opere non causatur ruina uiri, sed ex mala uiri uoluntate, & propterea si eius ruina non est intenta à muliere, non imputatur illi, sicut nec pulcherrimæ mulieri vanè egrediēti domo, imputatur peccatum concupiscentium eam, quam non concupiscerent si domi fuisset, & hoc inquam quantum est ex parte naturalis, uel artificialis pulchritudinis, quæ potest etiã esse cum peccato mortali, uel ueniali, iuxta finem mulieris ornantis se, & uirorum conspectui se præsentantis, Esse igitur prouocatiuum ad concupiscentiam, quandoque est nomen uitij, quandoq; est nomen conditionis naturalis, pulchritudo mulieris, tam naturalis, quam artificialis, ex se, & ex naturali conditione, & proprietate, est prouocatiua ad concupiscentiam, at impudicitia est uitiose prouocatiua ad concupiscentiam.

De ostendentibus pectora nuda.

Sed dubium est an mulieres ostentantes pectora nuda mortaliter peccēt, nam nuditas pectoris uidetur ad impudicitiam pertinere, Respondetur cum Caiet. & Nauarro, quod illa ostendentes iuxta consuetudinem patriæ, sine mortali intentione, non peccant mortaliter, quamuis hæc consuetudo sit indigna, ut obseruetur, & digna, ut à locis in quibus est paulatim extirpetur, nam aliud est loqui de nuditate personæ, & uerendum, aliud de nuditate pectoris, nuditas pudendorum, secundum se est turpis,

est turpis, & corruptiua pudicorum animorū, unde uestire se a deo tenui ueste, ut pudēda traluceāt est mortale, rā uiro, quā se minz, quia talis nuditas per se ad luxuriã prouocat, q̄ nō facit pectorum nuditas, quæ per se, solam pulchritudinis ostensionē respicit, unde primi parentes genitalia tantū cooperuisse dicuntur, cū ergo pectoris nuditas ad ornatū pulchritudinis reducatur, eiusdē rationis est, quo ad esse prouocatiuū cū pulchritudine. Nec obstat, q̄ multi sūmissæ cōtrariū tenēt, & dicūt omnem fucationē esse peccatū mortale, nā ut inquit Caiet. ibi trepidauerūt timore, ubi non erat timor, nec obstant auctoritates Cipriani, & Augustini, & aliorū sanctorū, qui fucationē condēnant tanquam peccatū mortale, quibus illi innituntur, nā ut inquit S. Th. loquuntur de fucatione, quæ fit propter lasciuia, uel in cōtēptū Dei, & sic interpretandi, & intelligendi sunt, nō. n. omnis fucatio est peccatū, & quādo est peccatū, nō semper est peccatū mortale, ut diximus. Est autē peccatū mortale. Primo ratione si nis mortalis. 2. ratione affectuosæ sollicitudinis si sit tanta, ut ad se ornādū relinquat ea, quæ sūt de necessitate salutis, ut Missā diebus festis. 3. ratione scandali quando ornatu est ultra decētiã status, ut uideatur quædā sui expositio, ut ametur, & sollicitetur, ut si uilis, & pauperula nimis ornate uirorū conspectibus se præsentet, nā scandalū est actiuū, attēto ornatu, & qualitate personæ. Sed dubiū est de illis mulieribus, quæ nolunt nubere, an peccent mortaliter; ad quod respondet Nau. distinguēdo, nā illæ, quæ nō possunt nubere ratione uoti, uel alterius impedimenti, si se ornent, & cōspiciendas se offerūt illis, qui sciūt impedimentū, ut ab eis sine iusta dispensatione in uxores expectantur, mortaliter peccant, q̄ intellige quando hac intentione se ornant, quia consentiunt peccato mortali alieno, at si se simpliciter ornent, ut pulchræ appareant, est ueniale, imo inquit Nau. quod illæ, quæ potest nubere, sed nō uult, & etiam illæ, quæ non potest nubere propter secretum impedimentum, quia scilicet secreto uouit castiratē, aut religionis ingressum, licite sui conspectum facere potest, & se ornare, & uelle, ut ab aliquibus in uxorem appetatur, ut in alijs rebus sibi, uel suis faueant, aut ob alium bonum finem, Subdit etiam, quod non peccat famina, quæ ueste uirili se uestit, nec uir, qui faminea iusta de causa, ueluti, ne ab inimicis agnoscat, aut quia alia ueste caret, uel ob honestam sui, aut alterius oblectationem, & si ob leuitatem id facit absque alio fine, uel circumstantia mortali, peccat uenialiter.

Respondetur cōtrarijs aucto-ritatibus.

Quādo sit peccatum mortale

Dubiū de nolētibus nubere. Nau. c. 23 nu. 22.

De ueste uirili.

De Accidia, Gula, & Inuidia. Cap. VI.

Accidia
quid.

Accidia generaliter sumpta comprehendit omnem tristitiam de quocumque bono spirituali, sed modo sumitur specialiter, & est contraria charitati cuius proprius effectus est gaudium de Deo, & definiri potest cum Nau. esse uicium inclinans ad tristandum de bono spirituali diuino quatenus est diuinum in accidioso, dicitur quatenus est diuinum, quia contristari de eo quatenus est laboriosum, uel aliorum operum impedimentum, non est accidia, dicitur in accidioso, quia contristari de eo, quatenus est in Deo, pertinet ad odium eius, & quatenus est in proximo, pertinet ad inuidiam, sed tristitia de eo quatenus est in ipso, est accidia, quod peccatum est ualde graue, & genere suo mortale, cum deliberato, & aduertente animo committitur, & est cognatum odio Dei, quod raro uidetur contingere. Et dicitur accidia, quia ut acidum frigefacit, & tepescit calorem, ita hoc uicium, amorem, & desiderium boni diuini spiritualis sui in animo iam aliunde excitatum. Et ut inquit Sylu. in genere duobus modis accidia est peccatum mortale. Primo quando inducit ad mortalem omissionem, quod tripliciter contingit. Primo, cum quis horret, & omittit spiritualia bona ad quæ de præcepto tenentur. 2. cum dolet se bene fecisse, siue non omisisse huiusmodi bona, quæ fecit. 3. cum proponit in futurum omittere. Secundo cum inducit ad mortalem commissionem, puta desperationem salutis, aut contempnum beneficiorum Dei, quia. scilicet. nolle esse natus, aut uellet esse bestia, aut mori, non curans qualiter modo per patientiam posset æternam damnationem euadere. Est etiam mortale per accidens in suo effectu, quando homo ex hoc inducitur ad corporis grauem infirmitatem, cum tamen posset se iuuare, si conari uellet. Est autem ueniale quando homo quidem in operando attenditur, sed tamen non omittit ea ad quæ tenetur, nec aliquid contra præceptum committit. Habet accidia tanquam uicium capitale suas filias, de quibus etiam Confessor interrogabit, & sunt sex. scilicet. Malitia, quæ bona diuina contemnit, & est mortale, Rancor id est displicentia hominum inducentium ad spiritualia, & est ueniale nisi superueniat odium. Pusillanimitas, quæ consistit in subtrahendo se à bonis, quæ fieri potuissent timore deficiendi, ut à ieiunijs, religione, & huiusmodi, & est ueniale si illa bona non sunt de præcepto. Desperatio, quæ est mortale.

Quando
fit mortale.
Sylu. V.
Accidia.Eius filie
sex.

tale. Negligentia, quæ est circa multa, & est mortale, uel ueniale iuxta illa de quibus est, attentis debitis circumstantijs. Euagatio mentis in oratione, quæ est ueniale, & potest etiam esse tanta, & adeo culpabilis, maximè in oratione, quæ est de præcepto, ut sit peccatum mortale.

Gula est uicium inclinans ad comedendum, uel bibendum inordinate, & regulariter est ueniale, est autem mortale cum in ea ponitur ultimus finis, aut per eam aliquod præceptum ad mortale obligans uiolatur, aut cum notabile damnum salutis propriæ, aut proximi infertur, aut procuratur, aut debita ob eam non soluentur. Et quinque sunt species gulæ. scilicet. comedere ante tempus, nimium, nimio ardore, nimia festinatione, nimio apparatu, & nimio sumptu. Quinque etiam sunt eius filie. scilicet. hebetudo mentis, immoderata lætitia, multiloquium, scurrilitas, & spurcitia.

Inuidia est uicium inclinans ad inordinate tristandum de bono alieno, eo quod suam excellentiam minuit, nam tristitia de bono alterius eo quod sit suum, pertinet ad odium, & illa, quæ est de bono alieno quatenus est damnosum sibi, potest esse bona, & mala, & illa, quæ nascitur ex eo, quod ille est eo indignus, pertinet ad indignationem, & est mala, quia bona temporalia indignis ex diuina dispositione proueniunt, at inuidia est tristitia, quæ nascitur ex eo, quod minuit suam excellentiam, quæ est peccatum, & genere suo mortale, quia est contra charitatem inclinantem ad gaudendum de quolibet bono proximi, quatenus est ei bonum; & dicitur uicium capitale, quia parit quinque filias. scilicet. odium, susurrationem, detractionem, in aduersis lætitiā, & in prosperis tristitiā. Circa inuidiam, & filias eius peccat mortaliter. Primo, qui deliberate dolet de bono notabili proximi, ea ratione, quod sua per illud excellentia diminuitur. 2. qui tristatur eo quod non habet tot bona temporalia quot alij, ob finem mortalem, at tristari ob finem ueniale, est ueniale, & ob finem bonum potest esse bonum. 3. qui deliberate tristatur eo quod Deus multa bona malis largitur, quod intellige diuinam prouidentiam in hoc incusando, & qui proponit imitari malos in actibus mortalibus, ut sicut illi, diues euadat.

Gula, quæ
& quando
fit mortale.Eius species,
& filie.Inuidia
quid.Eius filie
quinque.
Quando fit
mortale.

De Quinto Præcepto.

De Ira, & vi quinti præcepti, An extra casus in sacra scriptura contentos possit infligi pœna mortis, & cuius sit illam infligere.
Cap. VII.

*Ira, quid, & eius si-
liz sex.*

IRa, ut in præsentī sumitur est uitium animæ inclinans ad inordinatum uindictæ appetitum, & est peccatum capitale, ex quo oriuntur sex filia, scilicet, Indignatio, tumor, Clamor, Blasphemia, Contumelia, Opprobrium, & rixa, aliqui addunt alias quatuor. f. Maledictionem, Seditioem, Bellum, & Vindictam, sed maledictio ad contumeliam, seditio, & bellum ad rixam reducuntur, uindicta autem est proprius actus iræ. Ex quibus facillè cognoscentur peccata iræ, ad quam etiam pertinent peccata contra quintum præceptum.

*de vi quin-
ti præcep-
ti.*

*Scotus 4:
d. 27. q. 3.
An pœna
mortis pos-
sit infligi
extra ca-
sus in scri-
ptura con-
tentos.*

Cum quartum præceptum Decalogi pertineat ad filios, & parentes, de illo tractabimus inferius ubi agemus de statibus hominum. Sequitur quintum præceptum quo prohibetur homicidium, & non solum opere, sed etiam corde, & uerbo, nec solum homicidium, sed etiam mutilatio, & percussio. Hoc præceptum est diuinum, & generale, ex quo arguit, & infert Scotus, quod cum nulli inferiori liceat in lege superioris dispensare, nulla lex positiua præcipiens hominem nocentem occidere, extra illos casus quos excepit Deus, est iusta, & ita inquit, quod illa sola crimina potest lex humana morte ulcisci, quibus Deus apposuit pœnam mortis, huiusmodi sunt blasphemia, homicidium, adulterium, & alia multa, de fure inquit non esse licitum illum ob solum furtum occidere, quia Exod. 21. ubi enumerantur crimina, & scelera, quæ erant capite plectenda, non ponitur furtum, nec in lege ueteri, nec in noua, nec in bulla aliqua, quæ de Cælo uenerit excipitur furtum, imo Exod. 22. expræsè innuitur non licere occidere furem, tum quia alia ei infligitur pœna, tum etiam quia de fure nocturno, & diurno dicitur, quod fur nocturnus impune occiditur, qui autem intrantem de die ad furandum occidit, homicidij est reus, & ratio diuersitatis est, quia præsumitur, quod qui de nocte furatur, occideret sibi resistentem, si posset.

si posset, non autem, qui de die intrat, & de adulterio subdit, quod apud Christianos non licet occidere adulteram, quia licet olim id præceptum fuerit. Leuit. 20. tamen Christus illud præceptum reuocauit Io. 8. ubi adulteram impunitam dimisit. Sed salua tanti Doctoris reuerentia, hoc præceptum, Non occides non est ita generaliter intelligendum, ut nullo modo liceat hominem occidere, nisi in casibus à Deo exceptis, & expræsiss, nam ut dicemus in multis etiam alijs licet, nec etiam ita restringendum est cum aliquibus contra Scotum, ut intelligatur solum de occisione innocentis, nam qui priuata auctoritate occideret hominem fontem, & iniquum, esset reus homicidij, imo etiam, qui publica auctoritate prætermisso ordine iuris. Ut igitur uerum huius præcepti sensum habeamus, notandum est, quod hoc præceptum est iuris naturalis, ex illo principio elicatum, quod tibi non vis fieri alteri ne feceris, & ratio naturalis eius legitimum sensum tradit, ut non liceat occidere, quando uult humanam uitam seruari, at quando ratio naturalis hominis occisionem iubet, aut permittit, illos casus non comprehendit eodem præcepto, quod tunc maxime contingit quando aliquis homo est perniciosus communitati propter aliquod peccatum, nam quælibet singularis persona comparatur ad totam communitatem sicut pars ad totum, & sicut pro salute totius corporis humani, laudabiliter, & salubriter abscinditur membrum putridum, uel aliorum corruptium, ita etiam laudabiliter, & salubriter occiditur ille, qui est periculosus communitati, & illius corruptiuus, ut bonum commune conseruetur, modicum enim fermentum totam massam corrumpit, quando igitur Deus in ueteri lege enumerat multa peccata, & eis pœnam mortis infligit, non excipit illos casus à præcepto, sed potius declarat illos non contineri sub præcepto, & eos, qui talia agunt mereri mortem, quod etiam manifestè probatur, quia si illa Dei præcepta occidendi malefactores, non erant naturalia, sed legalia, & præcepti decalogi dispensationes, & exceptiones, cum omnia legalia cessauerint, non licebit modo maleficos occidere, at constat, quod semper, etiam ante legem Moyfi, & apud Gentiles, qui non tenebantur ad illam legem, & tempore gratiæ quando iam cessauit illa lex, fuit, & est licitum, & sanctum occidere maleficos, ergo illorum occisio est de iure naturali, & respublica ciuilis occidit maleficos, non quasi ueteri lege exceptos à præcepto, sed quia habet

*Vnde ha-
beatur sè-
sus huius
præcepti.*

*Casus illi
non sunt
exceptio-
nes, sed
declara-
tiones.*

naturalem facultatem illos occidendi, & ita potest etiam alijs criminibus non contentis in ueteri lege, infligere pœnam mortis, & illis quoque potest etiam pœnam commutare.

Qui possit infligere pœnam mortis.

Soli autem Reipublicæ; aut Principi, seu publico magistratui licitum est maleficos occidere, nocentium enim hominum interfectio, eatenus est bona, quatenus in bonum publicum refertur, ergo ad illum solum pertinet, cui commissæ est cura, & custodia communis boni, sicut, & amputatio membri, quæ proficua est corpori, ad solum medicum pertinet, cui cura infirmi demandatur. Ratio autem ob quam nulli priuatim licet alterum occidere, etiam in uindictam receptæ iniuriæ, est nõ solum predicta, sed etiam quia si natura illi, qui passus est iniuriam, uindictam commississet, nemo intra terminos iustitiæ uindictam sumeret, nam dolor receptæ iniuriæ, rationem obnubilat, & affectum in rabiem inflammat.

An Princeps possit concedere quibuscumque priuatis facultatem occidendi malefactores, & an peccent sic occidentes. De uiro occidente uxorem adulteram, & an condemnati, ut seipfos occidant, possint id facere.
Cap. VIII.

Sed occurrit hoc loco dubium, an Princeps, seu Respublica possit concedere quibuscumque priuatis facultatem occidendi malefactores, & hac concessione facta, an quilibet sine peccato illos occidere possit, & ubicumque illos inuenit. Ad quod dicimus primo, non posse Principem generalem facultatem concedere subditis suis, ut absque alia condemnatione vnusquisque occidat nocentem quem obuium habuerit, nisi id statueret de publico reipublicæ, aut regis inuassore, de quo non esset necessarius iuris ordo, est enim contra ius naturæ, ut parte non audita, nec discussa causa, feratur sententia, sed quicumque quantumuis perniciosus, audiendus est. Dicimus secundo, quod post latam sententiam Princeps potest instituire quoscumque ministros iustitiæ, & eis concedere facultatem, ut illos occidant, quo casu, qui recta intentione, id est propter bonum cõmune, & iustitiæ obseruationem occidit, etiam si secundoario intendat mercedem occidentibus promissam, nõ peccat, quia id facit, ut minister iustitiæ, & est communis sententiæ, pro qua facit, cap. pro humani de homic. in 6. hanc facultatem non potest concedere inferior iudex, sed Respublica, uel Princeps,

Non possunt ante sententiã.

Possunt post sententiã.

Occidentes nõ peccant.

ceps, qui etiam non debent illam passim concedere, sed extirpandos latrones apertissimos reipublicæ hostes, qui alia uia comprehendendi non possunt, uel pro alio atroci crimine, unde merito reprehendit Sotus illorum locorum legem, uel statutum, quo conceditur omnibus facultas occidendi quoscumque exules a patria condemnatos, tum quia qui illos occidit, ut plurimum ira, & odio mouentur, insidias parant, & multiplicant peccata, tum etiam, quia sepe illi, qui occiduntur moriuntur sine sacramentis, sed aliã addo rationem, quia declarantur habentes, qui pro causa criminali citati non comparent, in contumaciam, & sepe multi innocentes citati non comparent, & etiam citati ob leuem causam pro qua non merentur mortem, timentes carcerem, & tormenta, & nõ est iustum istos ob solam contumaciam, quibuscumque occidendos tradere, sed habenda est ratio criminis de quo accusantur, & sunt indicia, & non solius contumaciæ, & licet forte excusentur, qui illos, ut ministros iustitiæ occidunt, putantes iusta de causa omnibus hanc facultatem fuisse concessam (dixi forte, quia scientes illos sine iusta causa fuisse traditos cuicumque occidendos, peccarent, & essent rei homicidij) nõ tamen excusantur Principes illam pro quibuscumque bannitis, & exulibus concedentes, nisi forte ad prædandum iungerentur: hanc facultatem aliquãdo non concedunt omnibus, sed filijs, fratribus, & consanguineis, eorum, qui interfecti fuerunt, ut occisores interficiantur tanquam ministri iustitiæ. Sed ut inquit S. Anton. uigore huius concessionis non licet illos occidere extra terminos iurisdictionis illius Principis, uel Reipublicæ, unde qui occideret bannitum, vnus regni in alio regno, seu dominio, si caperetur puniretur ibi, ut homicida, quod intellige cum Sytu, nisi dominus illius loci expressè, uel tacite consentiat, quod occidantur banniti alterius Principis. Dicimus tertio, quando lex permittit, ut uir uxorem in flagranti crimine inuentam, & adulterum occidat, non propterea licet illos occidere, & occidens peccat mortaliter, quamuis a lege non puniatur, ut homicida, sed lex ei parcit propter dolorem, quem tunc ferre difficillimum est, nam aliud est, quod lex permittat non puniendo, aliud quod concedat, faciendõ illum ministrum, & probatur ex c. Interfectores 33. q. 2. Addit Sotus, quod si in aliquo regno esset lex, quæ non solum permetteret, sed etiam concederet uiris facultatem occidendi, si uoluerint uxores in adulterio inuentas, possent uiri illas sine peccato occidere, tanquam ministri iustitiæ, cum illud crimen

Moderatio. Sot. lib. 5. de iust. & iur. q. 3. ar. 3.

Nõ licet extra terminos iurisdictionis.

De uiro occidente uxorem adulterã.

mereatur mortem, quam legem dicit esse in Hispania.

Condemnatus, ut seipsum occidat non potest id facere.

Iosep. lib. 2. de bello iud. ca. 32.

Sot. lib. 5. de iust. & iure q. 6. ar. 4.

S. Th. 2. 2. q. 64. ar. 5.

Cum certum sit nemini licere se ipsum occidere, non immeritor in hoc, sed solum loquar de condemnato ad mortem an insus à Iudice, seu ministro Iustitiæ possit se præcipitem dare, uel uenenum bibere, tãquam cõdemnatus ad illud genus mortis, & uidetur quod possit, quia hoc est potius mortem pati, quam se occidere, & cõfirmatur, quia eadem est ratio de membri mutilatione, sed si quis condemnaretur ad abscisionem brachii, ut uel ipse sibi abscindat duos digitos manus, uel à carnifice integrum abscindatur brachium, ut quod ipse possit sibi digitos abscindere, sicut Iosephus de se ipso refert, quod data sibi optione, maluit unam sibi ipse manum amputare, quam permittere, ut ambabus truncaretur, ergo uidetur, quod eadem ratione ille possit uenenum bibere, uel se præcipitare, ad euitandum aliud atrocius genus mortis, & cõfirmatur etiam, quia Samson seipsum interfecit, Iud. 16. & de aliquibus Sanctis legitur, quod cum ducerentur ad martirium, ipsimet se in ignem iniecerunt, sicut de Sancta Apollonia. Ad quæ breuiter respondetur cum Soto eiusmodi leges, & sententias quibus condemnantur rei seipsos occidere, uel mutilare, esse iniquas, & illas Christiana religio non permittit, & nullo modo esset obediendum, nec ipsis met martiribus liceret obedire, quia hoc ipsa met natura abhorret, quæ cuilibet rei naturalem dedit inclinationem, ut se conseruet in esse, & quantum potest resistat corrumpentibus, potest quidem reus, & martir linguam extrahere, brachium extendere, collum præbere, & schalam patibuli ascendere, ut à carnifice mutiletur, uel occidatur, quia hoc non est agere, sed pati, & ad mortem, seu mutilationem se adaptare, at illud est se ipsum occidere, & mutilare, quod non licet: nec obstat factum Iosephi, quia male fecit, etiam si fecerit ad euitandum maius damnum, quia illud medium non erat per se necessarium ad illud, sicut est in putrefactione digiti ne tota manus putrescat, quo casu si non haberetur copia chirurghi, infirmus in arte peritus posset illum sibi abscindere, sed illud medium est ex malignitate præcipientis, & malum, & sicut non sunt facienda mala, ut inde eueniant bona, ita etiam, nec ut euitentur maiora damna, & mala. Nec etiam obstat, quod obijcitur de Samson, & alijs Sanctis, quia ut respondet S. Thom. ex August. Samson non aliter excusatur, quod se ipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quod latenter Spiritus Sanctus hoc iusserat, qui

qui per illum miracula faciebat, & eandem rationem assignant de quibusdam sanctis sæminis, quæ tempore persecutionis se ipsas occiderunt quarum memoria in Ecclesia celebratur. Et suspendendos, qui non expectato carnificis impulsu se ipsos ex scala demittunt, possemus tanquam iuris inscios per inuincibilem ignorantiam excusare, nam cum sint ita propinqui morti eis uidetur potius illam pati, quam sibi inferre.

An liceat aggressorem occidere pro defensione uitæ, facultatum, & honoris. Cap. IX.

Sed dubium est an ob defensionem uitæ propriæ, uel propriarum facultatũ, aut proprij honoris, aut etiã alterius, cuiq; liceat aggressorem occidere; & cum certum sit licere cum moderamine inculpatæ tutelæ, antequam ad casus particulares deueniamus, soluemus argumētum commune in cõtrarium ex ordine charitatis, quod est tale, necessarius ordo charitatis requirit, ut uitam spiritualem proximi præferamus propriæ corporali, & uitam corporalem proximi proprijs diuitijs, & multo magis spiritualem, sed qui alterum conatur occidere, uel furatur, uel alterius honorem lædit, peccat mortalitèr, & si in illo statu occidatur, damnabitur, ergo iuxta ordinem charitatis, qui iniuriam patitur, debet potius sustinere mortem, rerum suarum amissionem, & proprij honoris iacturam, quam se, uel sua defendendo alterum in statu peccati mortalis occidere. Ad quod respondetur, quod ille ordo charitatis obligat in casu necessitatis extra quæ possumus habere maiorem curam uitæ, honoris, & propriarum facultatum, & illa præferre uitæ etiam spirituali alterius, tunc autem est casus necessitatis, quando ad spiritualem proximi salutem, simpliciter est necessaria uita mea temporalis, & ad corporalem proximi salutem, simpliciter est necessaria elargitio bonorum meorum, at si ista necessitas non sit simpliciter, sed ex suppositione malitiæ alterius, in quam ipse se iniicit, & à qua potest recedere, non est casus necessitatis, Exempli gratia audio hæreticum subuertentem populum, & nisi ei obsistam, & catholicam ueritatem doceam, populus ei fidem adhibebit, teneor cum periculo uitæ meæ illius falsitatem detegere, & ueritatem docere. pauper fame perit, & pa-

Argumentũ, quod nõ liceat.

Responso ad argumentum.

& patet cum non possit dotare filiam vult illam prostituere, & nisi succurrat, hæc certo euenient, lege, & ordine charitatis teneor illis succurrere, At aliquis dicit, quod nisi illi dedero centum aureos, se præcipitem dabit, non ob id teneor ei dare, nam potest non se præcipitare, & si se præcipitat ipse est culpa, similiter vult aliquis me occidere, aut furari res meas, & nisi illi occidam, non possum uitam meam, aut res meas tueri, non teneor eius corporalem, & spiritualem uitam, uitam meam, aut facultatibus meis præferre sed possum illum occidere, quia ipse scit se male agere, & potest cessare, & sua culpa non cessat, aliis præberetur occasio nefandis hominibus in facinorosis, & cum certi ab illis se non esse occidendos, cum igitur nobis commissum sit cura uitæ propriæ, & bonorum nostrorum, non autem uitæ alienæ, nisi in casu necessitatis, extra casum necessitatis maiorem prouidentiam habere debemus eorum quorum cura nobis simpliciter, & absolute imminet, quam eorum quorum cura nobis extra dictum casum non incumbit.

His præmissis ad propositum dubium respondetur, quod nãmini licet aggressorem occidere nisi id fuerit necessarium medium ad se, & sua saluandum; at quando quis nõ potest alia via se, & sua defendere, licitum est vim repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, illum occidere, & quod vim ui cum dicto moderamine repellere liceat, est de iure naturali, & in multis legibus expressum, & hoc idem docet S. Tho. qui subdit nãmini priuata auctoritate licere ex intentione occidere hominẽ, ut propriam uitam seruet, nam occidere alium ex intentione, pertinet ad publicam potestatem, ad conseruandum bonum commune; & dubium est, quid per hoc intelligat S. Tho. Caiet. ibidẽ sic explicat, quod cuiq; liceat ad sui defensionem occidere hostem, ita tamen, quod occisio illa non eligatur tanquam mediũ, sicut medicus ex intentione porrigit pharmacum ad cõsequendam sanitatem, sed sit defensionis effectus, quemadmodũ debilitas infirmi non est in intentione medici, sed est effectus curationis, qui præter intentionem sequitur; sed hoc est falsum, ut bene probant Sotus, & Nau. nam quando aliquis non potest aliter euadere manus inuadentis, potest ut se saluet, illum ex intentione occidere, & illius mortem eligere, ut medium necessarium ad saluandam propriam uitam, & ita potest ensẽ contra illum dirigere, & ex intentione illum transigere, nam ut docet Arist. 6. Eth. ad efficacem uoluntatem finis, perinde sequitur electio mediũ, quod iudicatur necessarium, atq; in speculabilibus

con-

conclusio sequitur ex præmissis, imo ut inquit Sotus, qui uidet hostem in se recta euaginato gladio tendere, & timet confertis manibus defendere se nõ posse, potest sagitta eminus iacta, uel globulo illum solo sternere, & qui ab inimico domi occlusus tenetur, & certo scit, quod inimicus illum decreuit occidere, sed expectat horam, uel focios, uel aliam instantẽ oportunitatem, potest præuenire, & illũ occidere, ut sic ab eius manibus liberetur; & uxor, quæ certo nouit se occidendam a marito, & non potest auferre clauem ianua clausa, potest præuenire, & pugione quem supposuit cervicali ad occidendam eam dormientem, illum occidere, ut etiam inquit Nau. nam licet in his casibus uideatur aggressio, tamen in rei ueritate est defensio, & occisio intenditur, & eligitur, ut medium necessarium ad conseruationem uitæ propriæ, hæc licet uera sint, non tamen sunt in publico prædicanda, Quando igitur S. Tho. dicit, quod nãmini priuata auctoritate licet ex intentione hominem occidere, ut propriam uitam seruet, intelligendus est, ut inquit Sotus, quod non licet alterum aggredi ipsum præueniendo, uel ad uindicandam præteritam iniuriam, uel ad cauendam futuram, quia iste non est effectus conseruationis uitæ, seu medium necessarium sine quo aliter non potest saluari uita, & hoc est uerum, nam quando dicimus licere, intelligitur de illo, qui tunc inuaditur, & non potest alia uia se saluare, extra quem casum recurrendum est ad publicam potestatem. Quando dicitur, quod vim ui repellere licet, non intelligas contra ministros iustitiæ, iustẽ procedentes, & intellige etiam cum moderamine inculpatæ tutelæ, & licet ut tutela sit inculcata, habenda sit ratio an alia uia quis possit se saluare fugiendo, pacem petendo, leuiter hostem cedendo, quando hæc commode perpendi possunt, excusandus tamen est, qui in tanto periculo constituitur, si non ita singula considerat, cum tunc metus non finat iudicium liberum, sed satis est, quod eius intentio sit se defendere, & non offendere, nisi quatenus est necessarium ad sui defensionem. Sotus distinguit tres inuadentium, & inuaforum gradus, primus est quo inuafus tenetur potius (ut ipse credit) mortem pati, quam inuaforem interficere, etiam si aggressio esset iniuriosa, ut si aggressor esset Rex, uel Dux, uel alia persona, quæ ualde esset Reipublicæ necessaria, inuafus autem esset persona uilis, cuius uita ad bonum commune nihil referret, secundus gradus oppositus est, quo inuafus tenetur sub peccato mortali defendere se, ut si uiceuersa Princeps, aut quæuis alia persona, per quam

De moderamine inculpatæ tutelæ.

An liceat omnibus se defendendo occidere.

quam commoda, ab impuro aliquo, & nefario impeteretur, tertius gradus est medius quo quilibet inuasus habet ius defendendi se, & nihilominus ei liberum est propter charitatem eius modi iuri renunciare, ne inuadens moriatur in statu damnationis. Sed communis sententia sine distinctione omnes in hoc tertio gradu constituit, cum istud ius sit naturale.

Quomodo liceat pro defensione temporalium.

Et non solum licet aggressorem occidere pro defensione uitæ suæ, sed etiam furẽ diurnum pro defensione suorum bonorum temporalium, quando aliter defendi non possunt, quod intellige solum pro tempore flagrantis delicti, quando fur conatur furari, uel cum furto aufugit, tunc enim solum licet uim ui repellere, at postquam aliquo iam se recepit, non licet eum ui aggredi, sed iudicis officium est implorandum, potest etiam detineri quousque a ministris iustitiæ capiatur, non tamen ob id liceret pro defensione rei minimæ, alterum occidere, ut limitat Sotus.

An liceat pro defensione honoris.

Superest, ut de honore loquamur, an ob eius defensionem liceat aggressorem occidere, exempli gratia uir Illustris, aut nobilis, uel miles, uidet hostem contra se gladio appropinquare, qui posset fugiendo se saluare, dubitatur an teneatur, cum suo dedecore fugere, ne suam, uel hostis uitam periculo mortis obijciat, nam uidetur, quod teneatur fugere, quia moderamen inculpatæ tutelæ requirit hostis necem, necessariam esse ad saluandam uitam, quæ non est necessaria, cum quis potest aufugere; sed respondetur, quod non tenetur cum suo dedecore fugere, nam moderamen hoc adhibendum est citra honoris detrimentum, quod sit alicuius momenti, unde Sacerdotes, & monachi in tali casu, omnino tenerentur fugere, quia eorum honor non est conficiendum illum expectare, & extra casum extremæ necessitatis non eis conuenit armorum usus, & idem est de plebeio infimæ sortis, qui nullam prorsus honoris iacturam fugiendo faceret, at qui non potest fugere nisi cum dedecore, potest expectare, & armis se defendere, si non potest sine illis, & ut inquit Nauarrus si non potest uitare uulnus, aut alapam, quam sibi alter molitur impingere, nisi illum occidendo, potest occidere. Ille autem, qui iam est vulneratus, uel quem aggressor iam reliquit, & fugit, non potest absque peccato aggressorem occidere, quia hoc est uindictam sumere, & limites defensionis transgredi, quod Nauarrus limitat, ut possit, quando affectus iniuria uulneris, aut alapæ, uel alia, magnam sui honoris iacturam faceret, si fugientem non persequeretur, nam talis (inquit)

An possit persequi qui iniuria affectus

Nau. c. 15. nu. 3. limitat.

posset

posset eum persequi, & percutere tantum quantum ad sui honoris defensionem opus esset. Et confirmatur, quia expoliatus potest furem cum bonis fugientem persequi, & ea ab illo ui eripere, honor autem pluris ualet, quam bona fortunæ. Sed si hæc limitatio esset uera, sequeretur, quod uerbis iniuria affectus, posset armis iniuriantem percutere, & laceffitus, & prouocatus in duellum descendere, & data etiam alio tempore oportunitate, illum uulneribus afficere, quia sine honoris iactura aliud facere nequit; & tamen constat hæc nullo modo licere, quia non pertinent ad defensionem, sed ad uindictam, tunc enim nulla infertur uis cui resistere liceat, sed illata fuit, & respectu iniuriæ præteritæ, non est defensio, sed uindicta; neque est eadem ratio bonorum temporalium, & honoris, quoad hoc, nam licet honor pluris faciendus sit, quam diuitiæ, non tamen potest auferri, & asportari, sicut furto tolluntur, & asportantur diuitiæ, & bona temporalia, ob quam causam, qui uidet bona sua asportari, potest latronem fugientem sequi, & nisi uelit restituere, ui illa ab eo eripere, at qui aliquem iniuria affectus, non portat secum illius honorem, ut pro illius recuperatione insequi possit, sed si iniuria affectus fugientem sequitur, & vulneratur, hoc ad uindictam pertinet, quæ soli publicæ potestati licet. Et apud Sapientes non est dedecus non sumere uindictam, non acceptare duellum, non sequi fugientem, sicut est non se defendere, quando fit ex abiectioe animi; nam ubi non defenditur uirtus, nullus est honor, & ubi usurpatur officium publicæ potestatis, ibi est dedecus, istæ igitur nobilium, equitum, & militum leges, sunt dæmonum leges, satis igitur consulitur eorum honori, dum se defendere possunt, & uolentiæ, uim intra terminos iustæ defensionis opponere, sequi autem fugientem, & timentem, non est uirtus, sed dedecus, & acceptare duellum, non est uim ui repellere, sed ad iniustitiam cooperari; se autem defendere est uirtutis fortitudinis, quæ tamen sine dedecore, & cum summa laude cedit

Contra Nau. limitationem.

Solutio argumenti Nau.

Christianæ perfectioni, quæ requirit, ut Christum imitemur, qui cum malediceretur non maledicebat, & cum pateretur, non comminabatur.

De

De peccatis contra quintum præceptum, & de panis, & censuris contra abortum, & sterilitatem procurantes. Cap. X.

De peccatis ratione occisionis alterius.

De illo qui falsum testimonium dicit, & illo qui scit alium suspensum dedit pro homicidio, quod ipse fecit. Nau. c. 15. nu. 7.

DE homicidio quatenus ex eo contrahitur irregularitas diximus in prima parte. Facile nunc ex dictis colligemus peccata, quæ contra hoc præceptum committuntur, & primo, ratione occisionis alterius multipliciter peccatur: Primo peccat mortaliter, qui iniuste occidit, mutilat, aut notabiliter alium ferit, aut aliquid horum optat, vult, procurat, aut ea fecisse delectatur. 2. qui ut se, & sua, uel castitatem defendat, excedit modum, & occidit, cum saluo suo honore fugiendo, clamando, uel solum percutiendo posset se, & sua saluare. 3. qui iuste damnatus ad mortem, iustitiæ ministerium occidit, aut percutit. 4. qui iniuste coniecit, aut fuit in causa, quod quis conijceretur in carcerem, aut iniuste tulit sententiam mortis, aut alterius nocuenti corporalis contra aliquem. 5. qui suo testimonio potest aliquem ab iniusta morte, pœna, damno, uel infamia liberare, & nō vult testificari id, quod nouit, etiam si non iubeatur id facere, neque saltem facit, quod in se est, denuncians ueritatem ei, qui potest prodesse, dummodo extra Confessionem id sciat, At qui contra aliquem falsum testimonium protulit, ob quod ille est in periculo uitæ, debet suum testimonium reuocare, & omnem operam adhibere, ut illum eripiat, etiam si ob id eum oporteat perdere uitam. Ille autem, qui alium occidit, ob quod alius cum periculo uitæ suæ tenetur in carcere, non tenetur se ipsum prodere, & se periculo propriam uitam amittendi exponere, ut ex Soto inquit Nauar. quamuis Medina in Codice de Pœnitentia contrarium dicat, fundans se magis in charitate, quam in iustitia. 6. qui cum esset aliqua iniuria affectus, & sciret cognatos suos, uel amicos vindictam sumere uelle, id eis expressse non uetuit. 7. qui proficiscitur ad bellum, quod scit esse iniustum, saltem ex parte illius cui uult opem ferre. 8. qui casu præter intentionem aliquem occidit, aut percutit, sed fuit in culpa, non aduertendo, uel non adhibendo eam diligētiam, quam homines mediocriter prudentes in similibus actibus adhibere solent, ne mors aliqua, uel personale damnum sequatur, etiam si det operam rei licitæ, ut reficiens tectum, si non posuit signum, aut non clamauit priusquam aliquid deijceret, & correctionis gratia puerum

ver-

verberans, si non abstulit gladium à cingulo, at si omnem adhibuit diligentiam, & non fuit in culpa, homicidium causale sequens non imputatur illi ad peccatum. 9. qui aliquid illicite agit, quod est causa, ut alium propter sui necessariam defensionem occideret, non solum peccat id agēdo, sed etiam est homicida, si opus illud illicitum est quædam uia ad homicidium pertrahendum, ut si intendens tantum percutere hominem, interimit, & si ingrediens ad alienam mulierem, eius maritum, qui illum occidere uolebat, se defendendo interficit, est homicida quia ille ingressus iure potest dici uia ad tale homicidium, & præuideri debuit. 10. mater, uel nutrix, quæ tenellum infantem in suo lecto ita collocat, ut periculum imminet inter dormiendum illum suffocandi, siue suffocet, siue non, at si tale periculum non est uerisimile, puta, quia cubile est amplum, & puerum longe à se posuit, & immobilis dormit, non peccat saltem mortaliter, etiam si casu eum suffocet, ut ex Pan. & Caiet. inquit Nauar. 11. qui mulierem, quam scit gravidam esse, ita grauius afficit, ut in probabile periculum abortus illam conijciat, etiam si sit eius maritus, & etiam si illa postea non abortiatur, at si illam in tale periculum nō coniecit, etiam si postea abortiatur, non ob id peccat mortaliter. 12. mulier gruida, quæ aliquid sumit, uel facit, ut abortiatur, etiam si non sequatur effectus, imo etiam si sine tali intentione, aliquid facit quo tali periculo probabiliter se exponit, at si iocus est leuis, & onus non est graue, & sunt sine periculo, non peccat mortaliter, etiam si postea consequatur abortus.

Cum hæc imprimerentur publicata fuit Bulla Sanctissimi D. N. Sixti V. contra abortum procurantes, cōsulentes, & quomodolibet adiuuantes, & consentientes etiam si fœtus non sit animatus, ad quos extendit omnes pœnas diuinas, & humanas, quæ sunt contra homicidas, & clericos priuat beneficio clericali, omnibus officijs, dignitatibus, & beneficijs, & illa uacare declarat, sibi reseruat, & ad illa eos inhabiles reddit, etiā si delictum sit occultum, illos etiam ab ordinibus suspendit, & irregulares efficit, & si conuicti fuerint, iubet eos degradari, & traditur curiæ seculari, ut pœnis homicidis impositis puniantur. Easdem pœnas extendit contra sterilitatem procurantes, & quomodolibet adiuuantes, & consulentes, & consentientes. Omnes etiā prædictos excommunicatos declarat, & absolutionem extra mortis articulum sibi reseruat, & non uult eos posse absolui vigore cuiuscumque Indulgentiæ, vel priuilegij concessi, aut concedendi

De tenentibus infantulos in lecto.

Pœnz, & cœsuræ cœtra abortum, & sterilitatem procurantes.

cedendi, nec etiam in ipso met anno Iubilei. & declarat Episcopos non posse etiam vigore facultatis à Sacro Concilio Tridentino eis concessæ, clericos super huiusmodi irregularitate dispensare, neque ab hac excommunicatione absoluerè.

De peccatis ratione occisionis sui.

Secundo ratione occisionis sui ipsius multipliciter quis peccat mortaliter. Primo, qui deliberato animo sibi mortem, aut membri mutilationem præ ira, impatientia, dedecore, paupertate, aut quouis alio infortunio exoptat. 2. qui propter aliquod infortunium deliberate cupit se nunquam natum fuisse. 3. qui seipsum offert, uel habet animum offerendi se ad martirium, principaliter ob uitæ suæ tædium, quam ob amorem sanctæ fidei. 4. qui uult uitam abbreviare, uel abbreviat per abstinentias, quas scit, uel aduertit esse indiscretas, etiam si absque intentione eam abbreviandi illas faciat, sed aduertit, quod eam abbreviant etiam si id faciat, ut melius Deo pro suis peccatis satisfaciatur, ut ex S. Hier., S. Tho. & Caiet. probat Nauarrus; at qui illas faceret probabiliter existimans non esse indiscretas non peccaret mortaliter, imo nec uenialiter. 5. qui ægrotans, aut sanus comedit, aut bibit aliquid, aut dedit alteri comedendum uel bibendum, sciens, uel scire debens sibi uel alteri graue aliquod nocumentum salutis euenturum, & maxime si illa medicus prohibuit, at si damnum sit leue, erit ueniale. 6. qui ne habeatur timidus, pusillanimis, aut ignauus, uel per nimiam audaciam deliberatè se exponit periculo amittendi uitam, uel aliquod membrum, loco, tempore, uel modo indebito. 7. qui aliquo utitur ioco cum probabili uitæ suæ periculo, ut funambulus super funes in altissimis locis gradiens, & seipsum uolutans; quod Nauarrus limitat, ut hoc non intelligatur quando ille funambulus prudentis arbitrio, eis uiribus, & uelocitate pollet, & locus sic est appositus, ut sine uerisimili periculo talem iocum exercere possit. sicut, & de torneamentis, hastiludijs, ludo troyano siue cannarum, uel uirgarum, quibus equites recti clipeis ludere solent, ex quibus cædes, uel graua vulnera reportantur, quæ tamen si exercentur eo adhibito moderamine, quo cædes, uel alia pericula caueantur, non sunt illicita, sed potius permittuntur, per extrauag. 1. de Tornea. De ludo agitationis taurorum, & aliarum ferarum bestiarum, extat prohibitio Pij V. sub pœnis in eius bulla. De salute contentis. 8. qui duellum, uel singulare certamen illicitum ingreditur, dicitur illicitum, nam ingredi iustum duellum non est peccatum, quale est illud Regis, uel Ducis, qui uidens se fouere iustitiam, & credit se in-

Nau, c. 15. nu. 12.

De iocis, & ludis cum periculo uitæ.

De duello quâdo sit licitum.

uniuersali

uniuersali prælio ab aduersario maioris potentiæ superandum, eligit duellum, & singulare certamen, & illud eius cui per sententiam iniustam uita, uel membrum eripiendum est, nisi cum accusatore in duellum descendat: illa autem singularia certamina, quæ fiunt tempore belli, unius contra unum, duorum contra duos, decem contra decem, ad quæ milites prouocantur ab hostibus, si offeruntur, & acceptantur causa ostentandum uirium, & artis pugnandi, & gloriæ uanæ quærendæ, sunt illicita, at si acceptantur principaliter ad commodum belli, & uictoriæ, & ad saluandum honorem, & reputationem fortitudinis, quæ plurimum ad uictoriam conducunt, & ex non acceptatione, exercitus prouocantium animosior fieret, licitè acceptatur ut inquit Nau. Et non solum prohibitum est duellum iniustum, & ferarum bestiarum ludus, sed etiam illis interesse, illaque spectare, de quibus etiam uide superius excommunicationem annexam. Circa prædicta, idem intelligendum est de imperante, consulente, & quomodolibet participante, & consentiente. De restitutione ad quam tenetur occidens, aut mutilans, dicemus inferius in materia de restitutione.

Nau. ibid. nu. 24.

De Octauo Præcepto.

Quid, & quotuplex sit mendacium, & quale peccatum sit. Cap. X I.

Sextum præceptum respicit statum coniugatorum, ideo tunc de illo tractabimus. Sequitur septimum quo prohibetur furtum, sed quia longiorè requirit tractatum, ultimo loco referuabimus, & nunc agemus de Octauo præcepto quo principaliter prohibetur falsum testimonium iudiciale, & ueri celatio, secundario qualibet læsio honoris, & famæ, sed de falso testimonio, & de læsione famæ, quæ fit à iudice loquemur inferius, ubi agemus de statu Iudicium, & testium, nam ut de statibus diuersorum hominum simul, & sine earundem rerum repetitione agamus, ordinem etiam præceptorum mutamus. hoc loco tractabimus solum de læsione honoris, & famæ, & quia ut plurimum fit mentiendo, prohibetur sub forma mendacii, & ad prohibitionem huius præcepti, reductiue etiam pertinet quodlibet mendacium, ob quam causam primo agemus de mendacio in communi. Est autem mendacium significatio falsi, uel putati falsi, pro uero, illud autem, quod

De prohibitis octauo præcepto.

Quærentur ordo.

Mendacium quid.

Ll addi-

additur, quod est cum animo fallendi, non est necessarium ad essentiam mendacii, sed pertinet ad maiorem eius grauitatem, & dicitur primo, in formale tantum, quo significatur uerum putatum falsum; materiale tantum, quo significatur falsum putatum uerum; & mixtum quo significatur falsum putatum falsum; diuiditur secundo, in iocosum, quo tantum delectatio quaeritur; Officiosum, quod nemini nocet, & alicui prodest, & perniciosum, quod alicui in rebus spiritualibus, uel corporalibus, aut temporalibus nocet, & hoc est peccatum mortale, duo uero priora sunt tantum uenialia, nisi per accidens aliquando efficiantur mortalia, puta ratione iuramenti, quo confirmantur, aut ratione magni scandali; aut propter conscientiam erroneam, quae dicit illa esse mortalia, aut quia dicuntur animo non abstinendi ab eis, etiam si essent mortalia, De mendacio dicto in iudicio alicui putant, quod semper sit mortale, etiam si sit de re leui ad iudicium pertinente, sed dicimus cum Soto, & Nauarro, quod de re leui ad iudicium pertinente, non est mortale, nisi sit notabiliter damnosum, uel cum iuramento, quod etiam diximus de mendacio in confessione dicto de re ueniali. Mendacium in materia fidei, uel morum, miraculorum, & uitae Sanctorum, est perniciosum, & peccatum mortale, at si mendacium non sit contra ueritatem doctrinae fidei, uel morum, sed contra accidentales circumstantias, ut citando unum capitulum pro alio, uel Mattheum pro Ioanne, Augustinum pro Hieronimo, non est peccatum mortale, etiam si scienter id fiat, puta quia tunc non occurrit, & turpe putat concionator sine citatione pertransire, Si autem Praedicator mentiatur praedicando falsum miraculum, uel fingendo uitam alicuius Sancti aliter quam sit, peccat mortaliter, quia quantum in se est ueritatem miraculorum Christi, & Sanctorum euacuat, ut inquit Caiet: Peccat etiam mortaliter, qui promissionem obligantem ad mortale non adimplet, eo modo quo debet, hanc autem Nau. sic definit, ut sit omnis promissio uera deliberata, uoluntaria, id est non extorta metu, aut dolo, etiam si sit nuda, rei licitae, possibilis, & notabilis (nam exiguitas rei excusat a mortali sicut, & infurto) & quam mutatio status rerum, non eneruauit. Cum autem mendacium consistat etiam in factis, peccat mortaliter; qui rem aliquam falsam pro uera in notabile damnum alterius simulat, seu fingit, ut qui uult apparere bonus, aut facit: quo appareat talis, qui tamen non uult esse talis; si hoc facit cum notabili damno alterius peccat mortali-

Quando fit mortale.

Sot. de rat. teg. fecr. me. b. 2. q. 2. Nau. c. 18. nu. 3.

Caiet. 2. 2. q. no. ar. 4.

Nau. c. 18. nu. 6.

taliter, quia est mendacium perniciosum, puta ut seducat, decipiat, furetur, at si solum facit, ut appareat bonus, sine notabili damno alterius, peccat uenialiter, & si facit opera bona quibus creditur bonus sine intentione ostendendi se bonum, non peccat etiam uenialiter.

Quid sit Detractio, & quatuorplex, quale peccatum sit, & quam multipliciter detractione peccetur, De secreto, & de secreti detractione.

Cap. XII.

Detractio proprie est denigratio fame alterius, per occulta uerba in eius absentia, & eo ignorante, & differt a contumelia, susurratione, derisione, & maledictione, quae omnia uitia in materia conueniunt, scilicet in denigratione honoris, & fame, & differunt, secundum diuersa, quae quis intendit contra alium loquens, sed cum non intendamus singula persequi, omnia sub detractionis nomine comprehendemus, & generalius cum Nauarro sic defini potest, ut sit significatio alicuius mali cuiuspiam hominis non canonizati inordinata, directa uel indirecta, qua laeditur, uel periclitatur eius fama. Cum quis possit etiam infamare seipsum, dictum est cuiuspiam hominis, & non alterius, & additum est non canonizati, quia detrahere fame, & gloriae Dei, & Sanctorum est blasphemiam: additum etiam est, uel indirecta, quia aliquando directe significatur bonum, sed tacite, uel indirecte denotatur malum, ut si quis de Monacho dicat, quod est robustus, rubicundus, pinguis, artis uenandi, & equitandi ualde peritus, Nomine etiam fame intelligimus etiam honorem, & gloriam, licet distinguantur, & est duplex, una qua quis putatur bonus moraliter, altera qua putatur habilis in aliquem bonum usum. Detractionis quatuor sunt species, una qua malum falsum imponitur, altera qua malum uerum secretum publicatur. Tertia, qua bonum alterius negatur. Quarta, qua alterius bonum reticetur. Diuiditur secundo detractio in formalem tantum, qua significatur bonum putatum malum, in materiale tantum, qua significatur malum putatum bonum, & in formalem; & materiale simul, qua significatur malum putatum malum, Quilibet detractio suo genere est peccatum mortale, nam si furtum quo tollitur pecunia, est genere suo peccatum mortale, multo magis erit detractio, cum fama sit longe maius bonum, quam pecunia.

Detractio quid.

Nau. c. 18. nu. 17.

Detractio nis species.

Estriplex

Quale peccatum sit.

Est autem mortale quoties fit animo famam proximi notabiliter lædendi, etiam si malum; quod dicitur sit leue, aut absque tali intentione, eam notabiliter lædit, aut dat causam eiusmodi læsionis, aduertens, aut aduertere debens probabiliter ex suo dicto, aut facto, tale damnum inferri. At quoties fit animo lædendi parum, aut sine malo animo parum nocet, aut notabiliter quidem nocet, sed ignoranter, uel sciens, sed inaduertenter, cum non teneretur aduertere, est tantum ueniale, ut inquit Nau. Notabile autem damnum est illud, quod est causa, ut infamato aliquod bonum notabile animæ corporis honoris, uel pecuniarum, auferatur, aut putetur tali bono indignus, quod autem sit istud bonum, consideratis personæ, loci, temporis, & alijs circumstantijs prudentis, & boni arbitrio relinquatur.

Notabile damnum quod sit.

De peccatis detractionis.

Sed, ut magis in particulari descendamus ad peccata detractionis, cum detraçtio magna ex parte dependeat ex temerario iudicio. Primo, peccat mortaliter, qui per leuia, & minus idonea indicia, aut signa, in iudicio vel extra illud firmiter iudicat de proximo aliquid mali, in eius notabile damnum, ut quod peccet mortaliter, uel sit in peccato mortali, & Nahar. dat sequentia, & quotidiana exempla. Si quis damnet peccati mortalis aliquem bonæ existimationis, aut incognitum, eo solo, quod eum uideat cum muliere secretè loquentem, uel eo quod uidet aliquem comedere manè, aut sæpe in die ieiunij ex præcepto, aut eo quod uidet aliquem non ita familiariter cum aliquo sicut solebat conuersari, aut aliquam leuem iram ostendere, quia sunt iudicia temeraria, & mendacia mentalia perniciofa, contra illud Apostoli. *Nolite ante tempus iudicare.* Secundo, peccat mortaliter, qui formaliter detrahit, animo scilicet detrahendi, nisi forte detraçtio fit de minimis, quæ quasi pro nihilo ducantur, & animus non sit notabiliter lædendi, tunc enim esset ueniale, at si intentio est notabiliter lædendi, uel ea, quæ dicuntur notabiliter lædunt, peccatum est mortale, tanto grauius furto, quãto fama præstat diuitijs, & hoc siue detraçtio fiat dicendo falsum, siue manifestando uerum contra debitum ordinem charitatis, siue asserendo, siue referendo, siue addendo, siue minuendo, siue tacendo, siue quouis alio modo. Vbi notandum est, quod nõ solũ est peccatum mortale quãdo id, quod detrahendo dicitur est peccatum mortale, sed interdum etiã quãdo est ueniale, ut quãdo imponuntur falsi defectus naturales talibus circumstantijs, ut inde notabile dãmũ famæ inferatur, ut si de aliquo falso dicatur, eũ esse leuẽ, uanũ, & iracundũ

ne

Temerarium iudicium quando fit mortale.

1. Cor. 4. Formaliter detrahens.

Etiã dicendo uerum, uel quod est ueniale.

ne Princeps ei tribuat aliquod officium, quod aliàs ob suã probitatem, & doctrinã illi daturus erat, aut ne illum in suam amicitiam recipiat, qui modus detrahendi famæ satis cõmunis est apud aulicos, qui dum respiciunt lenia illa, quæ dicunt, & non damna, quæ ex illis sequuntur, ut plurimum id religioni non habent: ex quo fit, ut non sit vsque quaq; uerum, illud S. Ant. & Sylu. f. detractionem, quæ generalibus uerbis sua natura, tam mortalia, quam uenialia comprehendentibus fit, non esse peccatum mortale. Tum, quia detraçtio, quæ fit sola uenialia manifestando, potest, (ut dixi) aliquando esse mortalis. Tum etiam; quia si illa detraçtio fit coram eiusmodi personis, de quibus facile credi potest, eos tam mortales maculas, quam ueniales esse concepturas, est mortalis, nisi expræsẽ, aut tacitè, non nisi de solis uenialibus uerba fieri admoñeantur, & ex illis uenialibus, notabile damnum non sequatur. Tertio, peccat, qui materialiter tantum detrahit, id est non ex intentione lædendi famam, sed ex loquacitate, aut etiam ex bona intentione, ut qui prætermisso ordine fraternæ correctionis refert peccata occulta fratris superiori, in casibus in quibus prius fraternè corrigendus erat, sed hoc peccatum est ueniale, cum non formaliter, sed materialiter tantum detrahatur, nisi adeo notabiliter lædatur fama proximi, ut actus redeat in naturam suæ formæ, dum non cauetur à tanta proximi læsione, quia id aduertendum, & cauendum erat. Ad iudicandum igitur de detractione quando sit peccatum mortale, uel ueniale, & quando graue, uel leue damnum affert, quinque consideranda sunt. Primo, intentio detrahentis. 2. id quod dicitur. 3. persona de qua dicitur. 4. persona detrahens an sit magni, uel minimi crediti. 5. modus dicendi dubitatuè ne, an assertiuè.

Quarto peccant etiam mortaliter illi, qui se ipsos infamant, & grauius, quam infamando proximum, cum teneantur magis diligere famam suam, quam proximi, nec excusantur à peccato mortali propter metum, aut tormenta (licet aliqui contrarium dicant) quia sicut nullus metus, & nullum tormentum excusat à uulneratione, aut occisione sui, ita nec à sui infamatione, quamuis enim pati detrimentum famæ propriæ, sit in proprio arbitrio constitutum, si in aliorum damnum nõ redundat sicut pati uulnera, & mortem, inferre tamen sibi damnum famæ, graue peccatum est, sicut se occidere, aut uulnerare, & si in iudicio propter tormenta quis se infamat, duplicatur iniquitas,

Li 3 quia

S. Ant. 2. p. t. 8. c. 4. Sylu. v. de tractio. §. 21.

Materialiter detrahens.

Quinque consideranda.

se ipsos infamantes.

quia mendacio pernicioso adiungitur periurium. Quinto peccant, qui detractionem audiunt, & si audiunt ex complacentia infamiae proximi, peccant mortaliter, at si non audiunt malo animo, peccant uenialiter, ut si ex leuitate, per accidens tamen in tribus casibus posset esse mortale, etiam si materialiter, hoc est non malo animo, audiatur detractio, quia actus redit in naturam suam formam. Primo si alicuius auditio, famam proximi notabiliter laederet, quia est causa auditionis multorum, cum notabili laesione famae proximi. 2. si audies aduertit ex tali detractio- ne magnum malum uenturum, siue sit infamiae, siue damni in uita, uel in rebus temporalibus, & non obuiat arguendo, uel non praebendo aures, uel alio modo, cum possit, tunc enim articulus necessitatis obligat. 3. si potest, & ex officio debet detractorem corrigere, uel obuiare detractio- ni. Sexto, peccant mortaliter, qui inueniunt scripta in quibus notata sunt aliquorum peccata ob memoriam confessionis faciendae, & illa diuulgant, at si essent leuia quorum diuulgatio parum noceret fame, esset ueniale, & si in principio scripti praenotatur esse memoriam peccatorum, peccat mortaliter illa legens, quia licet forte non inueniat notabiliter laedentia, hoc tamen est per accidens, & dat sufficientem causam laedendi, sed debet illud lacerare, idem de illo, qui inuenit libellum famosum, & non lacerauit, sed diuulgauit. Septimo peccat, qui indebite, & contra ordinem iustitiae, & charitatis uult scire peccata occulta alterius, ut Index specialiter inquirens, uel per uiam inquisitionis procedens contra aliquem, nulla praecedente infamia, & interrogans de Socio, & auxilium praehabente occulto, extra casus iuridicos, Et Praelatus uolens sibi de- ciari peccata occulta, contra ordinem fraternae correctionis in casibus in quibus habet locum praecipuum fraternae correctionis.

Octauo reductiue ad detractionem mortaliter peccant, qui aliorum secreta detegunt, nisi excusentur ob aliquam ex causis paulo post dicendis. Potest autem secretum cum Nau. sic defini- ri, ut sit id, quod cum a nemine, uel a tam paucis sciatur, neque est famosum, neque notorium, & primo diuiditur in secretum, quod de se a nullo alio sciri potest, quales sunt actus interiores, & in secretum, quod de se a plurimis sciri potest, qualis est omnis actus exterior, qui non est famosus, nec notorius, & hoc diuiditur in tres species. Prima est, quae de se, sine ulla promissione, lege naturali, scientem ad sui occultationem obligat, quale est omne occultum, cuius detectio noceret animae, corpori, honori, famae, uel bonis alicuius. Secunda est, cuius celandi

Detractio
ne audien-
tes.

Diuulgan-
tes, & etiam
legentes
peccata
scripta, &
libellos fa-
mosos.

Volens in-
debito sci-
re occul-
ta.

Reuelans
secreta.
Nau. c. 28
nu. 52.
Secretum
quid, &
quotu-
plex.

tio a sciente expressa, uel tacite promissa est, tacite promittitur cum id colligitur ex modo dicendi secreto, nulla de celando expressa promissione facta. Tertia est, ad quam celandam obligat lex diuina positua Confessionis; non autem ita distinguntur quin idem secretum possit simul ad omnes species pertinere, de secreto, & sigillo Confessionis diximus superius suo loco. Inter secretum autem acceptum, uel scitum cum promissione expressa, uel tacita illud celandi, & scitum sine tali promissione, haec est differentia, quod illud magis obligat, nam obligat in omnibus casibus in quibus, & secundum, & etiam extra illos, nam si secretum sit de illis, quae quis proderi non tenetur, & ad quae consequenter potuit se obligare, obligatur etiam ex hoc quod sibi secreto committuntur, & ut inquit S. Tho. tenetur illud seruare, & nullo modo proderi, etiam ex praecipuo superioris, quia seruare fidem est de iure naturali, & nihil potest praecipui homini contra id quod est de iure naturali, at si scitur aliquid occultum cuius reuelatio ad praecipuum Superioris non sit contra iustitiam, aut charitatem, reuelandum est ad superioris praecipuum, ex quo non data est fides de illo celando. Sunt autem quaedam, quae non cadunt sub secreto homini commissio, sed statim habita eorum notitia necessario reuelanda sunt potenti prodesse, uel se cauere, & ista sunt illa, quae pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualem, uel corporalem, uel in graue damnum alicuius personae, & huiusmodi; quia ista secreto tenere esset contra fidem, quam iure naturali debemus proximo, contra quam nos obligare non possumus, at si est spes emendationis per fraternam correctionem, praemittenda est, & sequente emendatione, non est detegendum peccatum occultum proximi, ut paulo inferius dicemus loquentes de fraternae correctione. Sub secreto autem confessionis omnia comprehenduntur, & nihil eorum, quae in Confessione sciuntur licet reuelare, etiam pro salute totius mundi, quia non dicuntur homini, sed Deo, & illa Confessor non scit, ut homo, sed ut gerit personam Dei. Reuelare ea, quae cadunt, & habentur sub secreto, est peccatum mortale, nisi res sit, & sciatur esse tam parui ponderis, quod eius detectio nemini notabiliter noceret, & fiat sine intentione notabiliter nocendi, tunc enim esset ueniale, dummodo non habeatur in Confessione, nam paruitas rei scitae in Confessione, & parua lesio proximi, non excusat a mortali, & a Sacrilegio, quia maxime laeditur Sacramentum Confessionis, & communis salus, retraherentur enim poenitentibus a Confessione. Peccat etiam mortaliter, qui referat, aut le-

S. Th. 2. 2
q. 70. ar. 1.
ad 2.

Quanta
vis promif-
sionis de
seruando
secreto.
Quae non
cadat sub
secreto.

Referans,
& legens
literas.

Quæ peccatum.

git literas obseratas; aut scripturas alienas, quæ in secreto ser- uabantur, aduertens, aut aduertere debens, quod inde posset notabile damnum sequi, nisi ex consensu expresso, uel tacito eius à quo uel cui mittuntur id faciat, aut auctoritate legitima, ut tempore belli, Præfeti, hostium literas aperiant, similiter, & Prælati suorum Monachorum, At si quis aperiret literas alterius sine eius consensu ob curiositatem sciendi noua, quæ scribuntur, uel uidendi barbaram, aut elegantem compositionem, sciens, quod nullum inde nocumentum euenire potest, & quod ille cui mittuntur alijs passim ostendet, aut dicet contenta, peccaret solum uenialiter, quia paruitas rei excusat; si autem illas aperiret non ita credens, sed cum certo, uel probabili periculo nocendi, peccaret mortaliter tanquam falsarius, & tanquam utens re aliena contra uoluntatem domini, nec excusaretur per hoc, quod nihil momenti continent, quia hoc est per accidens, & non aperuit illas cum hac credulitate.

Quid sit fraterna correctio, De quibus sit facienda, & quo ordine, Quando obliget eius præceptum, & an simus domini famæ nostræ, ut ratione illius renunciationis, nulla sit præmittenda fraterna correctio. Cap. XIII.

Fraterna correctio quid.

Pro maiori prædictorum intelligentia aliquid breuiter notandum est de correctione fraterna, quam ante peccati occulti denunciationem præmittendam esse diximus, est autem fraterna correctio secreta proximi monitio, aut coram testibus, ut se à peccato emendet, ut sic proximi conscientia, & fama seruetur, & est de iure naturali, & etiam de iure diuino positiuo, Mat. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, &c.* de qua tria sunt uidentia primo, de quibus sit facienda fraterna correctio. 2. quo ordine. 3. quando eius præceptum obliget. Quoad primum, ex uerbis Christi elicitur de quibus sit facienda, dicens enim. *Si peccauerit in te frater tuus*, tria peccatorum genera excluduntur, quæ sine illa denunciari possunt. Primum est peccatum, quod præuidetur futurum, Christus enim loquitur de præterito, *Si peccauerit*. Secundum est peccatum publicum, nam hoc non est in te, id est contra te, & te solo sciente. Tertium est peccatum occultum, quod proximis damnum spirituale, uel corporale infert, uel est illaturum, quia non est solum in te, sed etiam in alios. hæc possunt statim denunciari, si tamen speratur emendatio per fraternam correctionem æque bene, ac

per

per denunciationem, non essent denuncianda, ut conferretur fama peccantis apud Prælatum, & apud nescientes. Verum sunt quædam peccata de quibus non potest sperari nisi simulata emendatio, propter timorem poenæ, & ista sunt statim denuncianda, ut hæresis, reipublicæ proditio. Præceptum igitur de correctione fraterna habet locum solum in peccato occulto præterito in se, & in suo effectu, quod nocet solum peccanti, & ei qui scit, uel quia læditur ab eo, uel saltem ex sola noticia, & hoc non semel, aut iterum, sed toties quoties speratur emendatio. Ordo autem corrigendi est, ut primum secreto, & fraternaliter, peccans corripiatur, & deinde si se non emendat coram duobus testibus, & postea Prælato denunciatur, qui testes inducendi sunt ad conuincendum de actu si reiteretur, & non ut sint solum testes de correctione facta, nam qui corrigitur posset illos contra corrigentem adducere, quasi ab eo infametur. Et cum hoc præceptum sit affirmatiuum nõ obligat ad semper, sed pro loco, & tempore, & ut obliget tria debent concurrere. primo, quod certum sit proximum peccasse mortaliter, uel uenialiter periculosè. 2. quod speretur emendatio, aut saltem non timeatur deterius. 3. opportunitas nõ solum personæ, ita quod magis ipse, quam alij ad id teneatur, considerata saltem eorum negligentia ad quos id magis spectat, sed etiam temporis. Unde omisio fraternæ correctionis tripliciter fieri potest. primo meritorie, ut si expectetur tempus opportunum, uel quia timeatur maius malum. 2. cum peccato mortali, ut si quis probabiliter credit, quod fraterne corrigendo proximum, relinquet peccatum mortale, uel ueniale periculosum, in quo aliàs manebit, quia non est, qui eum corrigit, & tamen non corrigit, uel propter iudicium vulgi, uel quia timet notabile damnum uite, honoris, famæ, & fortunarum: quod peccet mortaliter patet, quia proximus est in extrema necessitate eiusmodi correctionis, & quia fraternæ charitati, & saluti animæ proximi in casu necessitatis præfert amorem temporalium. 3. cum peccato ueniali, quando scilicet aliquis timore, & cupiditate tardior ad corrigendum redditur, ita tamen, quod si ei constaret, quod frater à peccato eius correctione retraheretur, illam propter, hæc non dimitteret, quia in animo præsupponit charitatem, & credit extra casum necessitatis se non teneri cum notabili suo damno ad correctionem faciendam, sicut reuera non tenetur, præsertim si non sit eius Prælatus. Multa possent dici de correctione fraterna, sed ista pro nunc sufficiant.

Ordo seruandus.

Quando præceptum de illa obliget.

omittitur merito reum mortali, & cum ueniali.

Quod

*Quod non simus domini famæ nostræ, & quod illis
renunciare non possimus.*

Cap. XIII.

Diximus fraternam correctionem esse de iure diuino, & naturali, in illis casibus in quibus obligat diuinum, de illa præceptum; & quia causa præcepti est fratris emendatio, & cōseruatio famæ illius, ut uideamus an simus domini famæ nostræ, examinandum est, an quis possit ita famæ suę renunciare, ut uigore huius renunciationis, non habeat in illo locum præceptum de fraterna correctione, in illis casibus in quibus alijs obligaret; si enim uigore huius renunciationis cessat omnis naturalis, & diuina obligatio de cōseruatione famæ, & de fraterna correctione, erimus illius domini, si autem non cessat, non erimus illius domini, sed illam cōseruare tenebimur. Hanc quæstionem tractauimus in nostro manuali, & factis erit, quæ ibi diximus de uerbo ad uerbum hoc loco adduce re. Aliqui in ea possent esse sententia, ut credant nos esse domini famæ nostræ, & non solum licere illi renunciare, sed etiam religiosi, & in spiritu proficere uolentibus, maxime ad perfectionem conducere: quo casu dicerent non esse necessariam fraternam correctionem, sed omnia peccata, quæ in illis Religiosis, qui ita famæ suę per constitutionem uoto confirmatam renunciarunt, quis uiderit, uel suspiciatus fuerit, quantumuis occulta, posse immediate ad Superiorem, etiam ut Superiorem referri. Quorum sententia tanquam falsa omnino explodenda est. Primo, quia fraterna correctio, & corrigendi modus, est de iure diuino: an autem ita simus domini famæ nostræ, ut illi omnino renunciare possimus, ita ut frater, liber ui huius renunciationis existat, à fraternæ correctionis præcepto, & occulta renunciantis famæ peccata Superiori immediate referre possit, est opinio, & communior, & probabilior sententia est, quod nõ simus domini famæ, sed quod eam cōseruare teneamur. Melius enim est nomē bonū, quā diuitiæ multe, Prou. 22. & Eccl. 41. iubemur curam habere de bono nomine, hoc enim magis nobis permanebit, quam thesauri magni, & pretiosi, & qui famam negligit dicitur esse crudelis, quia conscientia est nobis necessaria propter Deum, & fama propter proximum: propter dubiã autem sententiam non potest fieri regula contra certum, & expressum Christi præceptum: ratio enim ab aliquo præcepto ex-

cu-

cusans, debet maiori vinculo inniti. Secundo esto, quod simus domini famæ, sicut & diuitiarum; certum tamen est, quod sicut non possumus nostras pecunias prodigere; & eas occupare uolentibus, desertas relinquere, peccatum est, & non perfectio; nam perfectio exigit, ut illas pauperibus erogemus, ita etiã non possumus famam nostram dilaniare, & calumniare uolentibus tuta conscientia desertam relinquere; sic autem deserta ab ijs relinquitur, qui ita illi renunciant, ut omnes ab obligatione fraternæ correctionis sibi faciendę liberent, & sic liberati possint omnia peccata, quæ in ipsis uiderint, uel suspiciati fuerint, uel eis imponere libuerit, Superiori puniẽda deferre, & in publicum etiam proferre. Si dicatur famam ita deferri, ut committatur religiosi, quis negabit in religione non posse, etiam inuidos, ambitiosos, & maledicos reperiri, cū in Sacratissimo duodecim Apostolorum cum Christo Domino uitam digentium se natu, vnus fuerit Iudas? Renunciare sic famæ, non est Religiosis illam custodiendam committere; nam à Christo Iesu eterna Patris sapientia, fama nostra custodienda tradita est proximis nostris, simulq; eis fraternæ correctionis præcepto, traditus est modus illam custodiendi, quare si eos ab huius præcepti vinculo liberamus, cum solum essent famæ nostrę custodes, hoc eis plus concedimus, ut sint etiam illius dissipatores, & calumniatores. Tertio ab eis peterem, an Religiosi teneantur alijs esse bono exẽplo, & an ab huiusmodi obligatione possint se eximere; hoc certè negabunt, quomodo ergo hæc sibi coheret, ut omnino famæ suę renunciare possint, cum bonum exemplū & fama in idem cõincidant? Confirmatur quarto, quia famam in hoc differt à diuitijs, quæ cum sæpe sint perfectionis impedimentum, perfectionis est illas omnes relinquere, & pauperibus distribuere, at fama quantum est ex nobis, est perfectioni necessaria, ergo ad perfectionem aspirantes debent non deserere, sed cōseruare, & augere famam, ut sint Christi bonus odor, & & lucernæ ardentes positæ super candelabrum. Quibus quinto etiam accedit causas huius Evangelici præcepti quæ, imò magis militare in Religiosis, quam in secularibus, ut uidetur, est ex experientia, & ex his, quæ à Sanctis, & Doctoribus traduntur, & maximè ab Angelico Doctore, quæ breuitati consulens relinquo: quæ causa fuit ut S. August. in Regulis, suos admoneret Monachos, ut huius præcepti meminerint, quando vnus alterum in Ecclesia respicientẽ famam uiderit. & S. Tho. de proclamationibus, quæ in capitulis Religiosorū sũt, dixerit, quod

si ali-

si aliquis frater proclamaretur de aliqua re, ex qua infamari posset monitione non precedente, esset illicitum, & contra Christi præceptum; imo subdit, quod non est obediendum Prælato contra hoc præceptum præcipienti, quia magis oportet obedire Deo, quam hominibus. Ex quo infero, quod si Religionis Prælati, in quorum manibus Religiosi animam, famam, & se totos ponunt, non possunt præcipere, ut sibi dicatur, quod quis sciuerit corrigendum, non premissa correctione fraterna, multo minus poterunt religiosi subditis fratribus, quibus nulla est de illis peculiaris cura, nec ullum eis sit obedientiæ uotum, suæ famæ dispensationem contra Domini præceptum committere. Ex quibus concludo, quod Religiosi non præmittentes fraternam correctionem in illis casibus in quibus de præcepto est præmittenda, contra Christi præceptum faciunt, & in detractionis peccatū incidunt, nō obstante renunciatione famæ ab eis facta.

Cum autem hucusque locuti simus de illa sola denunciatione quæ fit superiori, ut superiori, in casibus in quibus Euangelicū præceptum obligat, sexto ad maiorem prædictorum confirmationem egregiam S. Thomæ doctrinam subiungam, quam Summistæ omnes, tanquam naturalem, & Euangelicam sequuntur, quod nec etiam potest fieri generale iudicium, ut semper occulta fratris peccata referantur superiori, ut patri, non præmissa correctione fraterna; concedit quidem S. Tho. posse aliquando immediatè occulta fratris peccata referri superiori, ut patri quando. s. sic frater melius corrigitur, quia nimirum superior est pius, discretus, spiritualis, nullum habes rancorē, & subditus benè fert superioris admonitiones, & in his casibus (inquit) non fit contra Euangelicum præceptum, quia non dicuntur Ecclesiæ, id est superiori, ut superiori, sed ut personæ priuatæ, & ad correctionem proficienti. Verùm (subdit) propter diuersas condiciones subditorum, & prælatorum, non potest dari generalis regula, si enim superior est indiscretus, uel habet odium contra subditum, uel omnia recipit ut superior, & quamuis nō sit talis, sed prudens, & sanctus, si subditus est ita imperfectus, ut ægre ferat superioris admonitiones, in his casibus, nec etiam ut patri possunt occulta fratris peccata superiori referri, nō seruato fraternæ correctionis præcepto, quia fraterna correctio, non omittitur sine maximo scandalo, & animæ fratris detrimento. Cum igitur non possit dari generalis regula quoad denunciationem, quæ fit superiori, ut patri, sicut datur quoad eam, quæ fit superiori, ut superiori, seruetur charitas, & quod melius

lius uidetur, consideratis subditorum, & prælatorum conditionibus; & illud omnes meminisse debent, ne quod pro charitate faciunt, contra charitatem militet; multi enim cum uident se famam amisisse pro nihilo ducunt peccare. Ob quam causam, inquit S. Hieron. correpitendus est seorsum frater, ne si semel pudorem, aut uerecundiam amiserit, permaneat in peccato.

Si non potest igitur propter diuersas subditorum, & prælatorum condiciones, dari generale iudicium, ut semper occulta fratris peccata referantur superiori, ut patri, non præmissa correctione fraterna, multo minus poterit dari, generalis regula, ut ei semper referantur, ut superiori, cum ob eam causam referentes in casibus prædictis S. Thom. à præuaricatione præcepti excuset, quia non referunt illa superiori, ut superiori, quasi diceret, tamen abest, quod possit dari generale iudicium, ut semper possint peccata occulta referri superiori, ut superiori, quod nunquam licet sic ei referre non præmissa correctione fraterna, in casibus in quibus Euangelicum præceptum obligat; de istis enim solum casibus est noster sermo; posset autem dari generale iudicium, si ob renunciationem famæ tolleretur obligatio Euangelici præcepti; sed quod non tollatur patet, tum quia non possumus sic omnino renunciare famæ nostræ, hoc enim non esset solum famæ dispendium pati, sed etiam sibi infamiam inferre, quia sic alijs nos infamandi facultatem concedimus, tum etiam, quia licet ei renunciare possemus, non tamen ob id ego possem contra Domini præceptum fraternam correctionem omittere: nam eadem ratione probarem, quod possem infamare fratrem, qui sic famæ suæ omnino renunciauit, & omnia eius peccata in publicum proferre; hoc si facerem nullus certè me ob eam causam à mortali peccato excusaret; quia licet ille posset omnino renunciare famæ suæ, non tamen ob id ego possem illius famam dilaniare, cum unicuique mandatum sit de proximo suo, & iuxta naturale præceptum, quod nobis fieri nolumus alijs facere non debeamus.

Et si S. Th. excusat eos, qui omittunt fraternam correctionem, referendo peccata superiori, ut patri, quando sic melius frater per superiorem corrigitur, quia non dicunt superiori, ut superiori, consequenter uult, quod sit contra Christi præceptum omiſsa fraterna correctione referre peccata occulta fratris superiori, ut su-

Ad. 5.

S. Thom.
quodl. II.
ar. 3.

ut superiori, etiam quando frater per superiorem melius corrigitur: de isto enim casu loquitur S. Tho. quia, ut inquit Apostolus non sunt facienda mala, ut inde eueniant bona. Si ergo bonum quod speratur, & quod est finis huius præcepti. scilicet emendatio fratris, non excusat nos, ut contra hoc præceptum ad fratris emendationem procedamus, referendo peccata superiori, ut superiori, quomodo excusabimur propter renunciationem famæ, præsertim, cum fraternæ correctionis omisio ob renunciationem famæ, non fratris emendationem, sed sæpe illius desperationem inducat? quia dato, quod quando quis famæ suæ sic omnino renunciat, sit sanctus, similiter, & illi omnes cum quibus conuersatur, certum tamen est nos in hac uita non esse confirmatos in gratia, & sæpe cadere, & in uarias tentationes incidere. Quare Dominus consulens infirmitati nostræ, salutis uiam fraternæ correctionis præcepto nobis patefecit, & faciliorem reddit nos autem renunciano famæ nostræ, ut non corrigamur fraterne, quando sic melius emendamur, ad maiorem animæ nostræ condemnationem, uiam salutis nobis præcludimus, quod quam sit Euangelicæ Doctrinæ contrarium, & infinitæ Dei bonitati repugnet, nemo est, qui non uideat.

Sed posset quis obijcere. Primo, quia de multis Sanctis legimus, quod publice sua occultissima peccata dixerunt, & quod aliorum occulta peccata eis diuinitus reuelata, illis, qui ea fecerunt, manifestarunt, eisq; præceperunt, ut illa publicè confiterentur. 2. ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. ubi dicitur Christum, non uetuisse, quin aliquis in uindictam suorum scelerum, & sui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta sua publicè confiteri posset. Respondetur hæc non obstare his, quæ diximus. Primo, quia concessimus, quod possunt aliquando peccata occulta statim dici superiori, ut patri, non præmissa correctione fraterna, quando sic frater melius corrigitur, sed diximus, quod in casibus in quibus obligat diuinum præceptum non possunt ea omissa dici superiori, ut superiori, ad puniendum, & cum S. Tho. subiunximus, quod propter diuersas conditiones subditorum, & prælatorum non potest dari generale iudicium, ut semper dicantur superiori, ut patri. Et sicut frater potest meum occultum peccatū dicere superiori, ut patri, quando sic magis speratur emendatio, multo magis ego potero enormissimum meum peccatū extra confessionem dicere pro salute animæ meæ potenti mihi prodesse consilio, & auxilio, & in hoc non facio contra præ-

ceptum

ceptum de conseruanda fama, quia salus animæ præferenda est famæ. Sed non loquimur de istis casibus particularibus, in quibus frater credit, quod delinquens melius iuuabitur à patre, & delinquens querit animæ suæ medicinam, sed de illis in quibus dicuntur, ut superiori, & de generali iudicio, quod ei semper dicantur ut patri, propter diuersas conditiones. Publicam etiam confessionem, ut inquit Conc. Trid. Christus non prohibuit, sed non præcepit, & in aliquibus casibus potest benè fieri ut ab existentibus in periculo naufragij, & à peste infectis simul commorantibus, qui non possunt secreto confiteri, & sicut possunt publicè omnia sua peccata confiteri, ita etiam cum Christus non præceperit publicam confessionem, possunt leuiora peccata publice confiteri, & illa ex quibus contraherent infamiam relinquere cum proposito illa confitendi, habita commo ditate auticularis confessionis, ut sic conseruetur fama, & ad sit materia pro sacramentali absolutione, ut diximus in cap. 3. huius libri. publicus etiam peccator, qui suis sceleribus Ecclesiæ offendet, & multa mala fecit, ut hereticus, assassinus, potest tantam suorum scelerum contritionem habere, ut in eorum uindictam, & sui humilitatem, & ad aliorum exemplum, & Ecclesiæ ædificationem sancte illa publice confiteatur, sicut aliquando factum fuisse legimus. Sed in illis casibus salus animæ præferitur famæ, de quibus non loquimur, sed de uniuersali iudicio, propter casus in quibus infamia nocet animæ, tam propriæ, quam aliorum, & etiam animæ illius, qui in optima dispositione, & maximo spiritus feruore renunciauit famæ suæ, cum non semper perseueret in illa bona dispositione, & licet perseueraret, eius tamen peccatum occultum diuulgatum alijs noceret, propter scandalum de illo, & iudicia temeraria, quæ de alijs religiosi fierent. Et licet Christus non prohibuerit publicam confessionem, propter casus prædictos, nullus tamè negabit, quod mortaliter peccaret ille, qui sine iudicio discretionis, publicè sua occulta, & enormia scelera confiteretur propter infamiam, quam contraheret, & scandalum, quod daret, præsertim si esset religiosus, & habitus uir probus. Nec omnia facta Sanctorum sunt imitanda, quia multa fecerunt admiranda, sed non imitanda, ut dicit S. Hier. in uitis Patrum, quod etiam dicunt S. Ang. & S. Thom. de Sansone, & de multis martiribus, qui seipso occiderunt, nam cum sint in numero Sanctorum, credendum est, quod latenter Spiritus, qui in illis miracula operabatur, id iusserat, ut diximus in cap. 8. huius libri; nec ob id sequitur, quod simus domini

domini uitæ nostræ, aut membrorum. Et quod mulier casta pro tuenda castitate, possit se ipsam præcipitem dare, aut sibi oculos eruere, aut nasum, & labra abscindere, ut de formis uideatur, licet multæ Sanctæ id fecerint, idem dicimus de fama, quod multi Sancti ita illam contempserunt Spiritus Sæcti iussu, ut à nobis non sint imitandi; De S. Simeone Abbate, qui propter Christum fuit cognominatus stultus, legitur in eius uita apud Surium tomo 4. quod ambonem ascendebat, & illinc nubicibus lapidabat mulieres; quod cum uxor cauponæ esset sola in lecto, ille finxit se uestem suam exuere, ut illa clamans tanquam sceleratissimus à uiro suo expelleretur: in medio foro coram omnibus uentrem exonerabat, ingressus domum nobiliu simulabat se eorum ancillas deosculari, inuitatus ad balnea, nudus per uiam incedebat, & relicto balneo uirorum, ingressus est illud mulierum; Choreas ducebat, hinc tenens unam scenicam fœminam, & illinc alteram, & sic in medio totius populi ludebat, ad eum, ut impudicæ mulieres in eius sinum sæpè manus iniicerent eumq; irritarent, & titilarent; meretricem inueniebat, eiq; dicebat, Vis ne te habeam amicam, & dabo tibi cætum asses? dabat quidem, sed illas custodiebat, ne peccarent; & vna ex ijs eum per ciuitatem portabat, & altera eum cedebat loris: hæc, & similia faciebat iste uir Sanctus, Sed uirtus Spiritus Sancti simul in ipso mirabiliter operabatur, agnoscebat hominum cogitationes, & uirtute miraculorum ita corrigebat illos, qui scandalum patiebantur, ut eius sanctitatè corde uenerarentur, & eo uiuentem non auderent illam publicare. Nunquid etiam nobis ista licebunt? poterunt ne Religiosi, hæremite, Sacerdotes, & uiri spirituales sic famam contemnere, ut similia agant? poterunt quidem si in illis eodem modo operetur diuina uirtus. Sed cum Deus omnia suauiter disponat, & citra necessitatem non operetur miracula, non uult, quod spirituales sub specie perfectionis similia intentent, sed quod curam habeant de bono nomine, & ab omni specie mali se abstineant; & hæc de se præsumere est maxima superbia. Spiritus autem ubi uult spirat, quid autem pro uniuersali regula seruari uelit, lege naturali, & sacris literis docuit contra quas, nec in uniuersali, nec in particulari uult humana auctoritate fieri, aut præcipi, aut obediri. Sed petet aliquis quare Deus aliquibus contrarium iusserit, & in lege naturæ de tuenda uita, & fama sic dispensauerit, si non potest trahi in exemplum. Respondetur cum S. Aug. in simili dubio, nam quærit, cum iuramentum sit licitum, quare dixit Christus,

Ego autem

Ego autem dico uobis non iurare omnino, sit autem sermo uerter est, est, non, non. respondet, quod cum homines sint faciles ad periurandum, & uerum iurando multipliciter etiam peccent, ideo ut ab illis peccatis abstineant, & ut ostendat, quam graue peccatum sit periurium, dicit, quod omnino non iurent, extra casum, scilicet necessitatis, nam iurare est bonum, & necessarium in multis casibus, idem nos dicimus, cum homines tanti faciant hanc mortalem uitam, & famam propriam, & mulieres corporis pulchritudinem, & omnes sint ualdè propensi ad iudicia temeraria, ut in eis quodammodo ultimum finem constituant, Deus ut ab his uitijs, & à rerum caducarum amore nos retrahat, quædã in Sanctis suis uoluit nobis dare exempla, in altero omnino extremo, non imitanda, sed admiranda, ut medium, & ueritatem teneamus; uoluit, quod aliqui martires ad ignem condemnati, ipsimet se in ignem iniicerent, quod aliquæ uirgines sibi oculos eruerent, nasum, & labra abscinderent, quod aliqui Sancti sceleratissimos se esse simularent, & aliorum scelera sibi attribuerent, quæ tamen si alij facerent non à Deo iussi, grauiter peccarent, & humano iudicio quantumuis religiosi puniendi essent. Hæc pro maiori huius Euangelici præcepti explicatione dicta sint, quod si pluribus de hac re egi, non ideo feci, ut contra aliquem scriberem, sed ut hinc omnes intelligant, quam detestandum sit detractionis uitium, quod proh dolor, omnibus ferè est commune, & familiare; si enim non licet occulta fratris peccata superiori corrigenda immediate referre, multo minus licebit illa in publicum deridenda proferre.

Quod fama sit restituenda, & quomodo; quibus de causis ab eius restitutione excusemur, An possit remitti.

Quomodo sit sibi ipsi in iudicio restituenda, & de restitutione bonorum animæ.

Cap. XV.

SI pecuniæ iniuste sublata restituendæ sunt, multo magis restituenda est fama, quæ præciosa est omnibus thesauris, & non solum restituenda est fama aliena, sed etiam propria, ut si quis propter tormenta falso diceret se ho-

M m mi-

micidium perpetrassè. Dubitari tamen posset, an sit restituenda accusatoris fama, quam accusatus in iudicio metu pœnæ abstulit, negando delictum à se commissum, & consequenter accusatorem mendacem, mendacio pernicioso faciendo. Ad quam difficultatem cum Rich. & Scoto contra Caiet. distinguendo, respondemus: si quis indebitè fuit accusatus, quia peccatum erat occultum, nec probari poterat, non tenetur accusatori famam restituere, etiam si uerè infamatus existat, & sibi suam infamiam imputet, quia temerè accusauit; & ratio est, quia cum peccatum sit occultum, & non procedat in iudicè, accusatus non tenetur respondere secundum iudicis intentionem, potest ergo secundum suam intentionem respondendo, uerum dicere, & sic suam famam iniustè ereptam recuperare, & conseruare, nemo enim tenetur se infamando conseruare famam iniusta accusatione infamantis. At si iuridicè contra illum proceditur, & negando delictum commissum, accusatores, & testes uerè infamaret, ita ut mendaces credantur, eorum famam restituere tenetur. Quod si illi ob huiusmodi negationem non remanent infamati, nec ob id reputantur mendaces, ut communiter accidit, quia creditur, quod reus omni quo potest modo, se in iudicio ad euitandam pœnam excusat, siue uerè, siue falso, non tenetur illis famam restituere, quia nulla est eorum subsecuta infamia.

Quomodo sit restituenda.

Restitutio famæ ibi facienda, ubi facta fuit infamatio publicè, uel secretè, secundum quod præcessit infamatio, & qui mentiando infamauit, debet restituere famam, dicendo se falsum dixisse, & si opus fuerit, debet iurare, & etiam testes inducere, quo eis dissuadeat, quibus contrarium persuasit; nec excusatur ob uerecundiam, aut infamiam, quam contrahet dicendo se mentitum fuisse, quia cum alterius damno nemo sibi debet famam acquirere; nec etiam ex eo, quod in alijs duplo, uel triplo magis illius, quem infamauit, famam auxit. Excusaretur tamen si infamatus se ab infamia liberauit suis optimis factis, uel re ipsa falsitatem eius, quod sibi impositum fuit docendo, uel detrahentis leuitatem demonstrando, malam eorum apud quos infamatus fuit, quam conceperant opinionem aboleuit, & etiam si illi, apud quos alium infamauerant, malam ob id opinionem non conceperunt, nec bonam amiserunt. Ille autem, qui infamauit detegendo delictum uerum occultum, famam restituere tenetur, ita tamen,

ut

ut non mentiatur; non ergo in eius restitutione dicet se falsum dixisse, sed se malè locutum fuisse) quia facile credidit eum tale commississe delictum, sed adhibita postea diligentia, comperisse se prauè locutum: at si fama restituenda est apud uiros prudentes, & doctos, qui ex hoc modo restituendi famam, potius colligerent delictum illud uerè fuisse perpetratum, & in concepta infamia magis confirmarentur, præstat ut potius nulla illius delicti facta mentione, famam restituat, sæpe laudando uirtutes, quas habet ille, quem infamauit, & eis persuadendo, ut pro tali habeant. Ille quoque, qui post multos annos recordatur se alterius famam abstulisse, ut si cum esset, adolescens falso apud æquales iactauit se cum tali puella rem habuisse, uel occultum alterius peccatum detexit, & postea senex, illius peccati, & damni, quod proximo intulit, recordetur; restituere debet famam, & resarcire damnum illatum, at si tanta esset dictæ infamationis obliuio, ac si numquam præcessisset, non esset restituenda fama, ne dum fama restituitur renouetur infamia: si aliquod tamen damnum à tempore illatæ infamiæ, usque ad eiusdem obliuionem secutum fuerit, resarciendum erit iudicio boni uiri, pecunia, beneficijs, aut laudibus: sed quia difficile est certo scire an illata infamia fuerit perpetuæ obliuioni tradita, cum quod quis uno die non meminit, altero recordetur, sic commodè poterit fama restitui sine nouæ infamationis periculo, ut ille qui olim alium infamauit, quærat ab eo apud quem illum infamauit, num cuius delicti, quod de illo dixit meminerit, qui si negatiuè respondeat eum roget sine aliqua expræssione, ne propter id quod ei de illo dixit, illum peiorem existimet, cum malè de illo fuerit locutus, & falsum dixerit iuxta ea, quæ superius dixi.

Cum autem res inferioris ordinis non teneamur restituere cum detrimento rerum superioris ordinis, excusabimur à restitutione famæ, si sine salutis, & uitæ periculo restitui non potest. At si ex infamia falso illata, subsecutura sit infamati mors, cum propriæ uitæ periculo restituenda erit illius fama, ut si quis homicidium commiserit, & illud alteri imposuerit, qui uinctus, tormentorum ui, se illud fecisse confessus fuerit, ob quam causam morti adductus sit, proculdubio cum uitæ suæ periculo eum à morte, in quam adegit, eripere tenetur: non enim hic exponitur uita pro sola fama, sed pro conser-

De causis excusanti bus ab ei⁹ restitutione. Sot. de iur. ft. & iur. lib. 4. q. 6. ar. 3.

M m 2 ua-

uatione illius uitæ, quæ iniuste ob falsam accusationem tollitur, nam licet propriæ famæ, & uitæ, quam alienæ accuratius prospicere debeamus, nulli tamen licet cum alterius iniuria sibi prospicere; & res cuiuscumque ordinis restituenda est, cum detrimento rei eiusdem ordinis, duplici adhibita limitatione: Altera est, dummodo res restituenda non cedat in magnum restituentis damnum, & in paruam illius cui restituenda est, utilitatem, quæ posset esse causa differendæ restitutionis. Altera est, dummodo res illa restitui possit, unde si innocentis mors subsequuta fuisset, quia illius mors impediri amplius non potest, nec uita recuperari, cum periculo mortis non est eius fama restituenda. Quod si innocens ab alio falso accusatus fuit, ille qui crimen commisit, cum id ei non imposuerit, non tenetur se prodere, ut eum à morteliberet. Quando autem fama restitui non potest, alia uia arbitrio boni uiri damno famæ satisfaciendum est, ut pecunijs, & beneficijs, licet Syluest. contrarium dicat, ea similitudine motus, quia debitor pecuniæ, qui non est soluendo, non tenetur honorem, aut famam exhibendo recompenfare; nam licet uita, & fama non sint pecunia æstimabilia, tamen quia pecunia est pretium omnium rerum, illa etiam arbitrio boni uiri, consideratis omnibus, rei, temporis, personæ, &c. circumstantijs, uita, & fama aliquo modo æstimantur: at si desit pecunia non tenetur per honores, aut orationes restituere, quia hæc non sunt rerum prætia, licet melius sit sic ei saltem satisfacere, & illum apud Deum precibus iuuare. Aliqui etiam uoluerunt, quod infamatus possit obligationem restituendi famam condonare; sed cum credam nos non esse dominos famæ nostræ, sicut nec uitæ, contraria sententia mihi probabilior uideretur, imo propriam famam, quam quis ob tormentorum uim sibi falso abstulit, confitendo crimen, quod non fecit, sibi metipso Christi membro restituere tenetur, nec etiam excusatur ob tormenta, quæ negando iterum experietur; sicut nec eis excusatus fuit à peccato mortali, dum mentiendo sibi famam abstulit, at si adeo se timidum, & imbecillum agnoscit, quod tormentis iterum expositus, eorum uel illud se fecisse affirmabit, non credo, quod teneatur uitam tormentis finire, sed satis est, quod ante executionem sententiæ sibi famam restituatur, dicendo uel tormentorum se illud crimen confessum fuisse, cum tamen non fecerit (sed caueat, ne

in

in iustitiam sibi factam fuisse dicat, aut aliquid contra diuinam prouidentiam loquatur, sed iuste, & sanctè secundum allegata, & probata se condemnatum fuisse affirmet, & quod licet mortem propter crimen sibi falso impositum, non meruerit; iustissimo tamen Dei iudicio, & infinita Dei misericordia condemnatus fuit, cum illam multoties alijs suis sceleribus meruerit, ut sic, tot etiam spiritualibus auxilijs adiutus animam saluaret.) Est enim fama nobis propter alios necessaria. Et si aliquando melius, hilari patientia tolleratur infamia ab alijs illata, quam laboretur pro fama, quando scilicet charitas proximi non impellit ad procurandam famæ restitutionem, non tamen ob id negligitur propria fama, sed eius optima cura habetur, illam Deo offerendo, & qui infamarunt non liberantur ab illius restitutione.

Cum rerum, corporalium, & famæ restitutio sit necessaria, multo magis necessaria erit restitutio bonorum, spiritualium, quæ ad animam pertinent, & ideo, qui proximo nocuit in bonis animæ, eo quod ad mortaliter peccandum illum induxit, tenetur pro uiribus curare, ut bonum recuperet, quod sua causa amisit, reuocando mandatum, dicendo se meritum fuisse, malè, & falsum docuisse, illum ad penitentiam hortando, opera meritoria ei consulendo, & pro eo Deum precibus orando, ut dicunt Scotus, & Richardus; & ex difficultate huiusmodi restitutionis (nam uoluntas, quæ semel corruit in peccatum, uix multis admonitionibus, & consilijs potest ad uiam uirtutis redire) cognoscitur quam malum, & periculosum sit alium ad peccandum inducere. Sed Sotus, & Nauar. limitant, quod illi soli ad hanc restitutionem teneantur, qui uel dolo, aut fraude alium ad peccandum induxerunt, ut si Pater, aut Dominus auctoritate sua induceret filium, aut seruum; ut suum inimicum occidat, uel ipse quoque cum eo inimicitias gerat, aut iuris peritus, uel hæreticus alteri persuadeat contractum, usurarium esse licitum, & propositionem hæreticam esse ueram. Secus de illis; qui ad peccandum inducunt eos, qui sciunt esse peccatum, & possunt liberè ab illo peccato abstinere, sine ullo timore, aut erubescencia eorum, qui inducunt; quam limitationem Sotus probat primo, quia qui sine uel fraude alium ad peccandum inducit etiam si precibus, & pretio; facit quidem contra charitatem, sed non con-

de restitu
tione bo
noru ani
mæ.

Scot. &
Rich. 4. l.
d. 15.

Nauar. c. 14.
nu. 32.
Sor. de iur.
st. & iur.
lib. 4. q. 5.
ar. 3.

tra iustitiam commutatiuam, ex qua oritur restituendi obligatio, quia nihil ab eo abstulit, nemo enim aliquid aufert nisi ab inuito, ille autem sciens, & prudens peccat: & si dicatur quod licet non sit tota causa peccati, est tamen pars causæ, & occasio respondet, quod sicut quando ego precum improbitate, donū aliquod ab amico citra uim, & fraudē ex torqueo, non teneor illi restituere, ita etiam, qui à muliere, uel prece, uel pretio consensum habuit in malum, postquam illa ultro consensit, liber est à restitutione, nam scienti, & consentienti non fit iniuria, de reg. iur. in 6. 2. probat, quia nemo ei restituere tenetur in cuius potestate non est restitutionem fieri, sed solus Deus est auctor gratiæ; & si dicatur, quod saltem obligatur ad id, quod potest; obijcit, quia nemo obligatur ei restituere, qui sua sponte condonat, quod est sibi ablatum; nam cum in sua potestate per solius Dei auxilium positum sit diuinam gratiam recuperare, si non recuperat, uidetur illam sua culpa negligere, & alter liber à debito, quia non retinet alienum, sicut si furto aliquid sustulisset, & id postea expositum, & manifestum relinquerem domino, ut quando ei libuerit, possit sine mea, illius uel alterius opera accipere, si non accipit censetur illud renuere, & ego ad nihil amplius teneor. 3. quia sequeretur, quod qui publicè peccauit singulis eorum, quibus fuit occasio ruinæ teneretur restituere, alia adducit argumenta, & subiungit, quod licet lege iustitiæ non teneatur ad restitutionem, tenetur tamen lege charitatis, & fraternæ correctionis illum corripere, & magis quam alios, cæteris paribus.

De Luxuria, & de Sexto, & Nonno Præcepto.

De vi Sexti, & Nonni præcepti, de Luxuriæ filiabus, & speciebus, & quibus modis peccetur mortaliter. Cap. X V I.

Sexti, & nonni præcepti uis.

Ad quartum, & sextum præceptum possunt reduci status hominum, sed quia plures reducuntur ad quartū, agemus nunc de sexto, præferim cum post statum artificum, optime sequantur tractatus, de auaritia, contra-ctibus furto, & restitutione. Hoc Sexto Decalogi præcepto prohibetur quæcumq; carnalis copula extra legitimum matrimonium,

nium, & consequenter eius desiderium, uoluntas, & omnia antecedentia, & concomitantia, & nonum præceptum de Non cupiscendo non ideo additur, quasi non contineatur sub sexto, sed quia delectatio, quæ ex sola cogitatione nascitur, est quoddam bonum apprensus, ad sui desiderium inuitans. Ad prohibitionem huius præcepti reducitur Luxuria, quæ est uitium capitale, inclinans ad inordinatum uenererum usum, cuius secundum Greg. sunt octo filia. s. cæcitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, inconstantia, amor sui, amor huius mundi, horror futuri, & odium Dei, quæ dicuntur eius filia, non quasi non nascantur etiam ex alijs, sed quia ex ea frequentius. Cuius etiam sunt sex species. Prima, est simplex fornicatio, quæ est inter solutos, non solum à vinculo matrimoniali, sed etiam à cognatione, affinitate, ordine sacro, uoto, & infidelitate. Secunda species, est adulterij. Tertia est incestus, cum consanguinea, uel affine, aut cognatione spiritali coniuncta, uel cum professo, aut ordine sacro insignito. Quarta est stuprum, cum uirgine, & ut ex Caiet. inquit Nau. attenditur ex parte mulieris, & non ex parte uiri, quia est speciale peccatum ratione fractionis sigilli uirginis, ut docet S. Thom. Quinta, est raptus, etiam si sit adducendam in uxorem post habitam copulam. Sexta, est Sodomia contra ordinem naturæ, ut uir cum uiro, femina cum femina, uir cum femina extra uas naturale, mollities, & cum bruto, posset etiam addi alia species, quæ est copula sacrilega, ratione loci sacri, & etiam ratione personæ sacræ, respectu cuius est etiam incestus, si quæ sunt alia ad has præcipuas reducuntur.

Peccat igitur mortaliter. Primo, qui habet copulam carnalem extra legitimum matrimonium aliquo ex prædictis modis torques quoties, & tenetur dicere speciem, non solum secundum actum copulæ, sed etiam secundum intentionem, nam si solutus sit cum soluta, & intentio sit cum consanguinea est etiam incestus. 2. peccat mortaliter, qui uult, & aliquid facit, ut aliam inducat ad copulam illicitam. s. consentiens, scribens, ornans se, cantans, mediatricem quærens, transiens, stans ad fenestrâ, uel aliquid aliud faciens hac intentione, bibens etiam plus quàm oportet, & comedens calida, ut ad luxuriam excitetur, secus si id faceret, ut uxori debitum reddere possit. 3. peccat mortaliter qui, uel quæ coeundo dat operam, ut non sequatur conceptio, ex modo coeundi, (& si semen mittatur extra uas, est contra naturam,) uel sumendo aliquid, quod sterilitatem inducat. 4. peccat mortaliter, qui locat domum, uel aliquam eius par-

Luxuriæ octo filia.

Luxuriæ sex species.

S. Tho. & Caiet. 2. 2. q. 154. ar. 6. Nau. c. 15. nu. 2.

Quibus modis peccetur mortaliter.

rem alicui meretrici, quam scit, uel probabiliter credit in eâ suo corpore turpem quæstum facturam, quia uidetur consentire peccato, & ad peccandum inuare, secus de locantibus illis suas domos in locis eis deputatis, ut dicemus inferius, ubi de locatione.

Ad quid teneatur qui rem habuit cum uirgine, uel putata uirgine. Cap. XVII.

Nau. c. 16.
nu. 16.

Sunt autem à nobis hoc loco duo, magis in particulari explicanda. Primo, ad quid teneatur, qui rem habet cū uirgine, uel putata uirgine. 2. de delectatione morosa, & de pollutione. Quoad primū respondetur cū Nau. dicendo primo, q̄ ille, qui rem habet cum ea, quæ putatur uirgo, sine dolo, & deceptione, quia illa se ad id offert, uel leuiter rogata consentit, in foro conscientie nihil tenetur ei restituere, etiam si esset uere uirgo, tum quia scienti, & sponte consentienti, non fit iniuria, nec dolus, tum etiam, quia lex, quæ obligat ad soluendū aliquid ei quā deflorauit, agit de decipiente. Dicimus 2. quod in foro exteriori huiusmodi deflorator iubetur eam dotare, & in uxore ducere, aut dotare, & fustibus cædi, c. 1. & 2. de Adult. etiam si non inuenisset eam uirginem, & illam non decepisset, & ita affirmeret, & etiam si illa nō probet se uirginem, & deceptam, quia præsumitur illam fuisse tunc uirginem, & deceptam, & nō creditur defloratori nisi probet contrarium, & est communis sententia. 3. qui importunis precibus, & appellationibus, aut falsis promissionibus eam decepit sine promissione illam ducendi tenetur in foro conscientie (nam de exteriori diximus) illam ducere, uel ita operari, ut contenta maneat, uerè tamen, & non metu, uel resarcire illi omne damnum, quod inde ei euenerit, tantum ei dando, quantum necesse est, ut talem inueniat maritum, qualem manens uirgo inueniret, & aliquid amplius, ob uerècundiam, quam tota uita passura est, & ob contumelias, quas ob id à suo marito acceptura est, ad arbitrium boni uiri; non tamen obligatur ad dandum illi integram dotem, quia id est pœna, quæ in foro interiori non debetur donec à iudice imponatur, sed satis est, quod augeat dotem, quā illa habet. 4. si promisit se illam ducendum, siue ex animo, siue fecte ad decipiendum eam, tenetur tam in foro interiori, quam exteriori eam ducere, & multo magis si id iuramento firmauit, nisi essent ual-

de

de inæquales genere, uel diuitijs, quia illo casu præsumi potest illam fingere se deceptam, sed non esse, nihilominus tenetur tantum ei dare, quantum opus est, ut inueniat maritum talem, qualem inuenisset si non esset infamata, uel ad reponendum eam in aliquo statu honesto, in quo Deo seruiat, quia licet non præsumatur decepta, ad effectum ducendi eam, tenetur tamen resarcire damnum, quia promissio ducendi habet saltem uim precum importunarum; & idem dicendum est de eo casu quo promissio fuit uera, & ex animo facta, sed probabiliter timetur, quod ex illo matrimonio graue aliquod scandalum oriretur; & de illo, qui promittit, & est lacris initiatus, aut aliam habet uxorem, aut pater renuit omnino illam ei dare. 5. dicimus, quod ultra prædicta, obligatur etiam ad placandum illius patrem, & ad satisfaciendum ei pro iniuria illata. 6. quod is, qui dolo, aut precibus importunis rem habuit cum aliqua iam ab alio corrupta, sed pro uirgine reputata ac habita, & ob id eam infamauit, licet ob uirginitatem ereptam in foro conscientie ad nihil teneatur, tenetur tamen ob famam ereptam.

*De delectatione morosa, & de delectatione conditionata si esset uxor, & uidua, & coniugis absentis, de visu, & tactu pulchre mulieris, & de pollutione.
Cap. XVIII.*

Delectatio morosa est uoluntaria delectatio de actu malo cogitato, & dicitur à mora, non ratione durationis temporalis, sed ratione moræ, quam facit ratio in ea expellenda, & est peccatum mortale, non solum de peccato uenereo, sed etiam de quocumq; peccato mortali; de illa tamen hoc loco tractamus, quia comunior, frequentior, diuturnior, & periculosior est de uenereis, nā peccatū mortale non solum est transgressio præcepti obligantis ad mortale, & propositum, & desiderium deliberatum illud transgrediendi, sed etiam consensus, & uoluntas, non solum expressa, sed etiam interpretatiua, uel tacita delectandi se cogitatione transgressionis præcepti, etiam si sic consentiens, non proponat, nec desideret illud transgredi, sed solum uelit illa cogitatione delectari. Ad iudicandum igitur de delectatione morosa, ut bene, &

Vnde dicitur.

Est de omni peccato.

Quare sit mortalis.

Caiet. in
fumu. Ver-
bo dele-
ctatio mo-
rosa.
Duo de il-
la confide-
randa ob-
iectum, &
cōsensu.

Inaduer-
tia, & non
plena ad-
uertentia
excusant.

Plene ad-
uertens, &
non con-
tradicens
uirualiter
cōsensu.

Sensuali-
tas nō ita
subditur
uoluntati
sicut ma-
nus.
Facitus
cōsensu
unde ha-
beatur.

nē, & diffusē hanc materiam tractans, inquit Caiet. duo consi-
deranda sunt, actus. s. de quo est delectatio, cuius est etiam ob-
iectum, & consensus ex parte actus, seu obiecti delectationis,
iuxta illius naturam iudicandum est de delectatione, nam si est
de peccato mortali, delectatio morosa erit peccatum mortale,
si de ueniali, ueniale. Ex parte uero personæ se delectantis, iu-
dicanda est iuxta ueritatem deliberati consensus, nam si perso-
na cogitando de actu quantumcumque malo, delectetur, non
aduertendo ad id de quo delectatur, ita quod si aduerteret nō
approbaret, talis delectatio non est peccatum mortale, etiam si
duraret per integrum diem, ob defectum consensus. At si ad-
uertere incipit, & præualente impetu concitata passionis, non
plene aduertit, sed antequam plene aduertat, delectatio facit
cursum suum, nō est peccatum mortale, sed ueniale, quia sicut
inaduertertia excusat à mortali, quia excusat à deliberatione,
ita etiam excusat non plena aduertentia, propter eādem ratio-
nem; sine plena enim aduertentia non est habilis humana mens
ad liberandum, in cuius testimonium excusantur à somno pol-
lutionis surgētes, si quid mali eis complaceat, donec plenē ad-
uertant, quid eis incumbit, quod enim illi patiuntur propter
somnia, isti patiuntur propter passionem inuoluntariam. Si
autem plenē aduertit, & posituē, seu expressē consentit in illā,
iam patet esse peccatum mortale, sed si expressē non consentit,
neq; dissentit, & tamen in illa delectabili cogitatione perseue-
rat, conuincitur uirtualiter consentire, ex ipsa cōtuatione de-
lectationis non prohibita à uoluntatis imperio, quando potuit
& debuit, quia tunc mens hominis operam dabat actui peccati
mortalis, quantum est ex parte actus, sed excusabatur à morta-
li ex eo, quod non erat uoluntarius, accedente autem tempore
quo uoluntas potest prohibere mentem à cōtuatione huius
actus mali, tenetur uoluntas prohibere, sicut, & cohibere manū
à prosecutione alicuius actus mali inchoati in somno, aliās sibi
imputatur, tanquam uoluntarius, cum potuerit, & debuerit pro-
hibere, & non prohibuerit, resistendo, & detestando. Dicimus
resistendo, & detestando, quia est differentia inter sensualitatē,
& corporis partes, ut manus, pes, nam istæ obediunt rationi fer-
uiler, hoc est absq; libertate, & resistentia, at appetitus sensua-
lis obedit quidem rationi, sed politicē, hoc est cum libertate
resistendi, habet enim proprium motum, & impetum, quo con-
cupiscit aduersus spiritum, & propterea tacitus consensus non
elicitur ex duratione delectationis, sed per hoc quod uoluntas
non

non se illi opponit, cum potest, & debet. Dicitur cum debet,
quia aliquando uoluntas potest se illi opponere per remotionē
occasionis, & tamen non debet, sed satis est, quod illam deteste-
tur, ut in audientibus confessiones, & tractantibus casus con-
scientiæ, Sed cum de timorata conscientia agitur, ut subdit Caiet.
consideranda est causa ob quam talis cogitatio delectabilis
continuat, quia si est ex illius complacentia, est uoluntaria, &
morosa, at si non est ex cōplacentia, sed quia talis cogitatio, uel
delectatio contemnitur tanquam debilis hostis, propter quam
non timet ruere, confidens in constante sua uoluntate, non pec-
cat mortaliter, quia in ueritate non cōsentit, nec putat se illam
delectationem continuare, sed magis pati, nam ista negligentia
non cadit super consensum ad uelle continuationem talis de-
lectationis, sed cadit super conatum ad repellendum illam tan-
quam hostem, peccat tamen uenialiter, negligens extirpare bel-
la, & pericula.

Est etiam distinguendum ex parte rei de qua est delectatio,
nam delectatio potest esse, uel de ipso opere mortali, ut de ho-
micidio, furto, adulterio, uel de modis quibus committi pos-
sunt huiusmodi peccata, uel de utroque; si delectatio sit de ipso
opere malo, est peccatum mortale, si autem non sit de ipso ope-
re malo, sed de nouis modis excogitatis, quibus committi po-
test, non est peccatum mortale, quia anima naturaliter delecta-
tur inueniendo, & conferendo noua, & mira, ut quibus (exem-
pli gratia) modis sine proprio periculo possit offendi inimicus,
aliquid difficile furripi, uel alteri persuaderi, non quod opus
malum placeat, uel de ipso sic cogitans delectetur, sed delecta-
tio est de ipsa cogitatione, & subtili inuentione; & ut plurimum
est ueniale, tanquam cogitatio curiosa, & uana, propria illorum,
qui huiusmodi sceleribus sunt dediti, & potest etiam esse sine
peccato, & cum merito, ut si quis ex charitate hæc cogitet, ad
arguendum, scribendo, uel concionando. Ut igitur delectatio
sit peccatum mortale quatuor concurrere debent. Primum, ut
id de quo est delectatio, sit peccatum mortale. Secundum, ut
qui delectatur, aduertat se delectari. Tertium, ut non obstat
delectationi, eam à se depellere contemnens. Quartum, ut ab-
sque rationabili causa omittat eam à se reijcere.

Sed tria adhuc remanent dubia, quæ tractat Caiet. Primum
est, an uoluntaria delectatio de cogitato actu licito, sit peccatum
mortale, ut si quis cogitet de actu coniugali cum tali muliere,
si esset sua uxor, & uoluntarie delectetur de actu cogitato, nam
uidetur,

Delecta-
tionis oc-
casionis
non sem-
per remo-
uendē.

Illam com-
tēnens nō
consentit
in eam.

delecta-
tio de mo-
dis cōmit-
tendi pec-
catum nō
est de pec-
cato.

Vt sit mor-
talis qua-
tuor re-
quiruntur.
Caiet. ibid
& romo g
tract. 14.
de delecta-
tione
conditio-
nata si es-
set uxor.

videtur, quod non sit mortale, cum consensus in illum actum non sit peccatum. Secundum est an uidua, quæ uoluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter, hæc duo dubia simul posuimus, quia eadem est eorum ratio, & solutio; licet Caiet. dicat primum esse mortale, & non secundum; & propterea est primo notandum cum eodem Caiet. quod eiusdem moris est delectari de præterito, præteriti, uel futuro, quia istæ differentiæ non uariant speciem moris de bono in malum, nam iudex potest delectari de uindicta quam exercet, uel exercuit, uel exercere debet, contra perturbatores reipublicæ. Est secundo notandum, quod aliud est loqui de delectatione actus coniugalis præteriti, uel futuri, simpliciter, uel conditionatè, aliud de concomitantibus hanc delectationem. Quibus suppositis, dicimus, quod uidua, quæ delectatur de præteritis actibus coniugij non peccat mortaliter, quia delectatur de operibus sibi licitis, pro tempore quo fuerunt licita, imo potest etiã præteritas delectationes approbare, peccat tamen uenialiter in huiusmodi memoria, quia huiusmodi delectatio est sine necessitate, & pietate. De illo autem, qui uoluntariè delectatur de actu licito conditionaliter, puta si esset uxor mea, Caiet. & Nau. dicunt, quod peccat mortaliter, quorum ratio sumitur ex differentia inter consensum, & delectationem, nam tam consensus, quam desiderium potest ferri in obiectum absolute, & conditionaliter, at delectatio uoluntaria consequens obiectum interiorius apprehensum, & concubitum, siue absolute, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, uel absolutam, sed ex hoc ipso, quod inest huiusmodi delectatio uoluntariè, est simpliciter, & absolute delectatio, unde (dicunt) cum quis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter, id est si esset sua, non peccat, sed cum delectatur de huiusmodi actu conditionaliter cogitato, delectatio non est conditionalis, quia conditionalis nihil ponit in esse, & propterea non spectat ad obiectum desideratum, & cogitatum, quatenus est conditionale, sed redit ad naturam sui generis. scilicet delectationis morosæ de illicito concubitu. Verum in hoc nulla est differentia inter uiduam, & conditionaliter se delectantem, nam si uoluntas conditionalis est licita, ex ea nascitur licitum desiderium, & licita spes consequendi, ex quibus etiam uoluntas licitè delectatur, sicut uidua licitè delectatur de præterito actu, & conditionatè delectatur, quatenus uellet esse cum uiro suo; si esset uiuus, sicut, & coniugata cogitans de uiro absente, si

ergo

ergo loquamur de delectatione uoluntatis cõsequente licitam cogitationem, & licitum consensum, eadem est horum omnium ratio, quia ista delectatio nõ est in sensualitate, sed in uoluntate, quæ uult, & sibi complacet sic fuisse, & uellet sic esse, cum displicentia præsentis cõcupiscentiæ carnalis, quod etiam probatur, nam certum est, quod ille, qui non est iudex, licite potest concipere uindictam, quam sumeret cõtra perturbatores reipublicæ si esset iudex, & de illa, ut à iudice inflicta delectari, quod certe nemo negabit, (dicimus licite, quantum est ex natura rei, quia alia ratione potest esse peccatum saltem ueniale, quatenus, scilicet sunt cogitationes uanæ, inutiles, & periculosæ, & in illis maximè, qui sunt incapaces illius status) Sed quia ex cogitatione actus coniugalis liciti, præteriti, uel futuri, & ex eius desiderio, & uoluntatis complacentia, seu delectatione, ut de re licita, consequitur in sensualitate carnalis delectatio, & periculum pollutionis, & etiam periculum interioris cõsensu in carnis cõcupiscentiæ, & delectatione extra actum coniugij, hac ratione cõsurgit peccatum morosæ delectationis, tam in uidua, quam in coniugata, & in coniugium expetente, eadem igitur est illorum omnium ratio.

Tertium dubium est an uoluntaria delectatio de uisa pulchra muliere, & tacta, sit cõputanda inter peccata mortalia morosæ delectationis. Pro cuius solutione dicimus esse differentiam inter uisum, & locutionem, & inter tactum, nam uisus mulieris pulchræ, secundum se ipsum est delectabilis, & non est libidinosus, nisi ex parte uidentis ad malum ordinetur, similiter & loqui cum muliere, unde uoluntaria delectatio aspectus pulchræ mulieris, & locutionis cum ea, potest esse sine peccato mortali, & etiã sine ueniali, & cum uirtute, ut si quis delectatur ad laudandum Deum in operibus suis, & ex pulchritudine corporis, eleuetur ad pulchritudinem animæ; at tactus per oscula, & amplexus, ut est secundum se delectabilis, & sit propter delectationem, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi matrimonij bono honestetur, nam delectatio sensibilis, secundum tactum osculorum, amplexum, & huiusmodi, est secundum se à natura ordinata ad ueneria, non sic autem delectatio uisus, & propterea illa ob solam delectationem exercita, sunt libidinosi, non sic autem uisus. Ex quo sequitur, ut inquit Nau. mortaliter peccare illum, qui deliberato, & stabili animo, uult amplecti, osculari, aut tangere, aut amplectitur, osculatur, aut tangit aliquam animo fruendi delectatione carnali, quæ nascitur ex huiusmodi actu, etiã si tactus ille non sit de se impudicus, & etiã si tangeret personam, quam desiderat, & sperat in coniugium accipere, sed nondum accepit, ille tamem appetitus,

qui

De delectatione uisus, & tactus pulchræ mulieris. Differentia inter uisum, & tactum.

Nau. c. 16, nu. 115.

Tactus in
duplici
sunt diffe-
rentia.

qui nascitur in sensualitate nostra aliquid horum faciendi, an-
tequam intellectus id aduertat, & uoluntas ei consentiat, aut
omittat eum expellere cum periculo consentiendi, saltem in il-
lam delectationem, non est peccatum mortale. Sed pro maio-
ri declaratione adhuc distinguendum est de tactibus, nam qui-
dam sunt impudici. s. uerendorum, & extra matrimonium sunt
peccata mortalia, & propterea non possunt fieri, nec permitti à
non coniuge, nisi ex rationabili causa, puta infirmitatis; quidã
autem de se non sunt impudici, ut osculum, amplexus, conser-
tio manuum, quæ licet ordinentur, & sint præambula ad uene-
rea, sunt tamen magis à remotis, & possunt non referri ad uene-
rea, sed alio fine honestari, ut si fiant inter affines, & etiam in-
ter alios, secundum morem, & consuetudinem patriæ, secun-
dum quem ex urbanitate, & insignum honestæ amicitæ, rece-
dentes, & à longè uenientes amplectuntur, & osculantur, & si
sic fiant, sine malo fine, non est peccatum, & eadem ratione ex-
cusantur multi, qui honestè delectantur tangendo, osculando,
& amplexando pueros, puellas, cognatos, uel cognatas, & etiam
illi, qui sponsalia contraxerunt, nam sicut alij tanquam affines,
consanguinei, & amici ex urbanitate honeste se tangunt, ita etiã
possunt isti, & maiori libertate, etiam ubi non esset quoad alios
consuetudo patriæ, quia licet eis nondum liceat copula, nihilo-
minus cum sponsalia sint initium matrimonij, concedunt facul-
tatem fruendi honesta uoluptate præambula, uoluptati matri-
moniali, ut ex Caiet. inquit Nau. quæ omnia intelligenda sunt
dummodo non sit probabile periculum pollutionis, uel consen-
tiendi in carnalem delectationem, & concupiscentiam, sed quia
raro hæc fiunt sine tali periculo, præsertim cum soli, secreto, le-
se osculantur, amplectuntur, & tangunt, melius est fugere huius-
modi pericula. Quod si aliqua credit se ab alio libidinosè am-
plecti, & osculari, & id non potest honestè, & sine scandalo re-
cusare, quia ille coram alijs tanquam ex longinquo ueniens, &
honestus amicus iuxta consuetudinem id facit, non debet recu-
sare, quia non est omitterendus actus uirtutis, propter dubium
socij peccatum, & cum periculo alterius infamiæ.

Dubium
cum solu-
tione.

De pollu-
tione.
dupliciter
est uolun-
taria dire-
cte, & indi-
recte.

Est tandem ultimo notandum de pollutione, quod pollutio
si non est uoluntaria, non est peccatum, siue sit in somno, siue in
uigilia; si autem est uoluntaria est peccatum mortale, & unum
de peccatis contra naturam, quod uocatur mollities; duplici-
ter autem est uoluntaria. Primo, directè cum .s. procuratur
non solum immediatè, sed etiam mediate comedendo calida,
& il-

& illam prouocantia hac intentione, sic. n. etiam est peccatum,
mortale, at comedere talia alio fine est ueniale, ut ex gulo-
sitate, uel nullum est peccatum, ut ex medicina, & etiam quia
sunt apposita. est etiam directè uoluntaria, quando ex se ue-
nit, & ei præbatur consensus. 2. dicitur uoluntaria indire-
ctè, cum potest, & debet prohiberi, & non prohibetur, utrumq;
enim est necessarium ad indirectè uoluntarium culpabile, nam
qui non potest prohibere, quia natura facit cursum suum, non
tenetur ad impossibile, qui potest illam prohibere, remouendo
occasionem; sed non tenetur illas tollere, non est in culpa, &
non peccat si ei displicet, & contra suam uoluntatem sequitur,
ut sæpe accidit doctoribus, & Confessoribus legentibus cogi-
tantibus, & audientibus turpia, pietatis intuitu, ad concionan-
dum, absolundum, & salutare penitentiam iniungendam,
at illi, qui sine rationabili causa manent uoluntarie in cogita-
tionibus turpibus, aut conuersationibus ingerentibus sibi hu-
iusmodi commotiones, incurrunt uoluntariam pollutionem,
quia possunt, & debent tollere has occasiones, nisi inaduerten-
tia excuset à mortali. Pollutio autem, quæ accidit in somno,
quatenus in somno fit, non est uoluntaria, quia tunc est liga-
tus usus rationis, & non est peccatum, sed potest esse peccatum
in sua causa, seu potius effectus peccati, nam potest proueni-
re ex triplici causa, uel ab extrinseca spiritali, scilicet dæmo-
num illusionem, qui phantasmata commouent, uel à spiritali
intrinseca, scilicet à præcedentibus cogitationibus, uel ab in-
trinseca corporali, scilicet ex superfluitate, uel debilitate natu-
ræ, aut ex superfluitate cibi, uel potus, & quolibet harum potest
esse cum peccato mortali, & ueniali, & sine peccato, potest
etiam pollutio nocturna fieri peccatum ratione complacentiæ
in plenaria euigilatione, & si sit ex subreptione, erit ueniale,
si ex deliberato consensu propter delectationem, erit
mortale, dicitur propter delectationem, quia
complacentia pollutionis in somnis pro-
pter alleuiationem naturæ, aut miti-
gationem carnalem motuum si-
ne illius procuratione, non
est peccatum.

De pollu-
tione in
somno.
Potest p-
uenire ex
triplici
causa.

De

De statibus diuersarum personarum, & proprijs earum peccatis.

De peccatis Coniugatorum, In quibus casibus possit vxor de bonis mariti facere eleemosynam, Et quid faciendum sit vxori, quæ sibi partum supposuit, uel ex adulterio peperit. Cap. XIX.

Propria coniugatorum peccata mortalia, de quibus sunt particulariter interrogandi, sunt multa. Primum, si cum aliquo impedimento scienter contraxerunt, sine dispensatione, uel fraudulenter illam obtinuerunt, uel si postquam bona fide contraxerunt, detectum est impedimentum occultum, & non quæsierunt dispensationem, uel ante illam carnaliter se cognouerunt. 2. si superuenit aliquod impedimentum, quod impediatur petitionem, uel etiam redditionem debiti, & nihilominus illud petierunt, uel reddiderunt, & potest superuenire impedimentum affinitatis per copulam, cum cognato, uel cognata, & qui illud contraxit non potest petere debitum ante dispensationem, sed tenetur reddere, de quo proprio loco, potest etiam superuenire uotum, quod etiam potuit præcedere, loquendo de simplici, & qui illud habet, non potest petere debitum, sed debet reddere, & si ambo de communi consensu uouerunt castitatem, non possunt petere, nec reddere. 3. multipliciter peccant peccato luxuriæ, ut si cum alio, uel alia, uel si quando sunt simul habent intentionem ad alium, uel aliam, & iuxta qualitatem personæ ad quam fertur intentio, est grauitas peccati. Si modo indebito simul conueniunt, si extra uas naturale, si extra actum coniugij polluuntur, uel tactibus impudicis exponuntur periculo pollutionis, nam licet eorum coniugio sit carnalis, & libidinosa, est nihilominus sancta, ut sacramentalis, & debet esse cum timore Dei, & non more meretricio, ad explendam libidinem.

De redditione debiti. Quarto peccat qui, uel quæ sine legitima causa coniugi uerbis, aut signis petenti debitum negat, loco, & tempore idoneis petentem, nisi petenti precibus contrarium suadeat, quæ tamen propter periculum, non debent esse nimis importunæ, & reddendum

endum est etiam quibuscumque diebus festis, etiam paschatis non tamen est reddendum in loco publico, uel sacro; excusat etiam à reddendo, probabile periculum mortis, aut grauis infirmitatis; aut abortiendi. iuxta etiam causa denegandi debitum est si coniux ante consummatum matrimonium uelit intrare religionem, cui assignandum est tempus bimestre, uel quod uir bonus arbitrabitur, potest etiam iuste denegari ob alterius adulterium, & maritus sciens suam uxorem esse adulteram peccat si non se separat ab ea, sed petit, & reddit debitum, quia tenetur illam corrigere, & aliàs uidetur ei consentire; at si adulterium est occultum, aut sperat illam se emendasse, aut petit, ne ipse incidat in adulterium, non peccat; si non se ab ea separat, & si debitum petit, imo uxor adulterando amittit dotem, & maritus potest illam de adulterio accusare, & petere dotem, ut lucrata, dummodo ipse non sit etiam adulteratus, nec adulterandi ei occasionem præbuerit, nec illam tolerauerit postquam sciuit adulteram fuisse, dummodo etiam ipsa non fuerit uim passa, uel non fuerit decepta sub specie mariti, uel etiam non nupserit alteri, probabiliter credens uirum suum mortuum esse. Vxor autem communiter non peccat, non recedendo à marito, & petendo, & reddendo debitum, etiam si sit publicus adulter, quia non est eius corrigere maritum, nec ob id putatur in eius adulterium consentire. Videantur quæ diximus; libro 2. cap. 17.

Quinto peccat coniux potionem, uel aliud quid assumens uel consorti præbens, ad impediendam conceptionem, etiam si id fiat ne habeantur filii plusquam nutriri possunt, & si semen extra uas effundatur, peccatum est grauius, & contra naturam; sed cum coniuges non obligentur ad petendum à se mutuo debitum, & licitum eis sit desiderare ne plures habeant filios, quam alere possint, possunt etiam de communi consensu abstinere se à carnali copula, nisi esset periculum fornicationis, ut ex S. Ant. inquit Nauar. Aliqui dicunt coniugem mortaliter peccare si petit, aut reddit debitum tempore menstrui, sed cum Palud. & Nauar. dicimus, quod nec etiam peccat uenialiter, si petit, aut reddit ne sit consorti odio, uel ut fornicationem eius, aut propriam euitet, & nunquam, mortaliter, etiam si credat ex huiusmodi complexu monstrum aliquod conceptum iri, Consummare etiam matrimonium ante benedictionem nuptialem non est mortale, nec etiam pri-

An possit peti debitum ab uxore adultera.

Quando amittit dotem.

Vxor potest reddere debitum marito adultero.

De conceptione, & debito.

De tempore menstrui Nau. c. 16. nu. 32. Consummare matrimonium ante benedictionem non est mortale.

Concil. Trid. sess. 24. c. 1. de refor. Nau. c. 22 nu. 13. Secundæ nuptiæ etiam uirgine non benedicta non benedicendæ. Peccata mariti.

Peccata vxoris.

Quando tenetur sequi uirum.

De furtis cõiugum. paraphernalia sunt vxoris.

Quibus casibus vxor possit facere eleemosynam de bonis mariti.

mauice, quod multi dixerunt, ut Sylu. Caiet. & alii, sed modo clarius patet per Conc. Trid. quod horratur contrahentes matrimonium ad benedictionem suscipiendam ante eius consummationem, & Nauar. ponderat, quod hortatur, & non præcipit, per quod significat id esse de consilio, & ita non esse peccatum ante illam consummare. Sunt autem benedicendæ solum primæ nuptiæ, & licet aliqui dixerint secundas esse benedicendas quando uxor est uirgo, & non fuit benedicta, dicimus cum Abb. Hof. Dit. Ang. Ros. Supl. Nau. & aliis, nec etiam istas esse benedicendas, cap. vir. de sec. nupt.

Sexto, maritus multis modis peccat in ordine ad suam uxorem; si absque causa prohibet uxori ne diebus festis eat ad Missam, aut ne ieiunet in diebus ab Ecclesia ad id deputatis, peccat etiam si atrociter, & supra modum illam percutit, & si uerba iniuriosa in eam profert. Septimo è contra uxor etiam multis modis mortaliter peccat in ordine ad suum maritum, ut si est notabiliter ei inobediens in his, quæ pertinent ad regimen domus, & familiæ, & bonos mores, si iracundè, & litigiosè illum ad blasphemiam prouocauit, si non uult sequi maritum alio migrantem, quia tenetur sub mortali eum comitari, nisi inter eos præcesserit pactum ne maritus alio migret, tunc enim non teneretur, nisi uirgo aliqua iusta necessitas illinc discedendi superueniat, ut morbus, uel capitalis inimicitia, non tenetur etiam sequi maritum uagabundum, si tempore quo contraxerunt non solebat uagari, uel vxor hunc mariti morem ignorauit, at si sciuisset à principio, teneretur eum sequi, dummodo ob honestam causam, & sine mortis periculo uageretur.

Octauo, peccant si alter accipit sibi, uel alteri, aliquid notabile de bonis sui coniugis, nam furtum committunt, Vxor præter dotem, quam dedit marito pro oneribus matrimonii, habet bona paraphernalia, quæ sunt ipsius, & si maritus illa sibi, uel alteri accipit furtum committit, alienum contra ius usurpans. Peccat etiam è contra uxor, quæ sibi uel alteri accipit aliquid notabile de bonis mariti, nam tantum abest, quod possit aliquid pro suis consanguineis, pro ludis, & pigmentis accipere, quod nec etiam potest sine eius facultate, ad faciendam eleemosynam. Dantur tamen aliqui casus, in quibus vxor de bonis mariti, non petita ab eo licentia, potest facere eleemosynam. Primus, si occurrat pauper in extrema necessitate existens, dummodo maritus ob id non egeat extreme. Secundus, si consuetudo patriæ habet, quod uxores eleemo-

sinam

sinam panis, aut uini largiantur, quia potest credere, quod id marito placet, etiam si aliquando contradicit, quia uerisimile est, quod contradicat, ne eleemosynas extra modum consuetum tribuat, at si crederet eum uere nolle, ut etiam consuetam, & moderatam faciat, non debet dare, ut ex S. Ant. inquit Nauar. Tertius, cum facit ad euitandum aliquod damnum mariti temporale, ut fecit Abigail 1. Reg. 15. & multo magis si eam facit ad euitandum eius damnum spirituale, ut cum maritus est malignus, & illa moderate dat, ut Deus illum illuminet, modo sine eius scandalo faciat. Quartus, cum maritus pro eius victu certum quid illi deputat, & ex eo parcius uiuens, reseruat aliqua in pauperes eroganda. Quintus, si habet bona paraphernalia, de quibus ad uoluntatem uxoris statuere potest, nisi ubi consuetudo, & statuta prouinciæ aliter decernerent. Sextus, si dedit marito dotem ad se sustentandum sufficientem, & tenet aliquam artem texendi, suendi, acu pingendi, & similem, qua non deferendo debitam domus administrationem lucratur, nam ex ira lucre factis potest facere eleemosynam, dummodo sua familia eis non indigeat, quia lege charitatis primo domesticis subueniendum est, & dummodo lucra non sint communia inter maritum, & uxorem, & administratio non sit marito reseruata. Palud. addit septimum, si maritus sit absens, quia administratio domus ad eam spectat, nisi per illum, aut superiorem aliter statuatur, & octauum, si maritus sit amens, sed ut inquit Nauar. in his duobus casibus potest ad summum dare tantum quantum eius maritus sanus, & præsens largiri solebat. Pro necessitatibus etiam domus suæ si maritus sit prodigus, uel decoctor, potest uxor clam aliqua accipere, & marito imperanti non reuelare, nec tradere, ut necessitatis tempore domui suæ prouideat, ut ex Ang. inquit Nau.

Nono, peccat uxor, quæ supponit sibi partum fingendo se prægnantem, & parere filium, quem secreto accepit ab alio, uel que cõcepit ex adulterio. Sed dubium est, quid faciendum sit in isto casu si sine periculo uxor non potest id significare marito, nam filius putatiuus, & spurius succedet in hæreditate patris putatiui. Respondetur utrumque casum haberi in terminis in cap. Officij de Pœn. & rem. ubi respondet Papa non esse illi poenitentiam idenegandam, & per discretam Confessorem esse illi competentem satisfactionem iniungendam. Supponit Papa, quod uxor sine timore non possit id reuelare marito, & dicit non esse illi idenegandam poenitentiam, ex quo sequitur, quod cum tali po-

Nn a riculo

Nau. c. 17. nu. 3. 153.

Dubij solutio.

Quid faciet uxor, quæ sibi partum supposuit, uel ex adulterio peperit.

Quando tenetur reuelare.

Scot. 4. d. 15. q. 2. S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 18. §. 8. & tit. 2. c. 7. §. 4. Caie. tom 1. trac. 31. in resp. 14. Nau. c. 16. nu. 44.

Pro satisfatione habet que remedia.

riculo non tenetur reuelare delictum suum marito, nam si teneatur, & nollet, nõ esset disposita pro Sacramentali absolutione, ex quo facile deducitur huius difficultatis solutio. Dicimus ergo primo, quod uxor, cum periculo uitæ, uel infamiæ, non tenetur reuelare marito illum quem certo credit esse filium suum, non esse eius filium, ne cum præiudicio filiorum suorum in hæreditate partem habeat, nec etiam tenetur, si credit, quod nulla ei fides adhiberetur; si autem credit, quod ei fides adhibebitur, & nullum est periculum, tenetur reuelare. Quod non teneatur cum periculo uitæ, habetur expræsse in dicto cap. Officij, & non sequimur Adrianum, nec distinctionem Soti, nec illam Ioannis Medinæ, qui dicunt aliquando teneri cum dicto periculo, nam Papa absolute loquitur. Quod non tenetur cum periculo amittendi propriam famam, tenent Scotus S. Ant. & Caiet. quos citat, & sequitur Nau. licet Sotus contrarium teneat, & ratio Caiet. est, quia quemadmodum cessante iudiciaria coactione, non tenetur homo perdere uitam, aut libertatem, ut satisfaciatur debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi, perdere famam pro euitando damno alieno in re pecuniaria, nam bona famæ sunt altioris ordinis, quam bona pecuniaria, melius est enim nomen bonum, quam diuitiæ multæ. Prou. 22. & nemo tenetur restituere bona inferioris ordinis, cum iactura bonorum ordinis altioris, & confirmatur etiam ex d. cap. officij, nam Papa dicit, quod si mulier timet reuelare, &c. ubi timoris nomine, non solum intelligendus est timor mortis, sed timor maioris mali, & constat, quod infamia est maius malum, imo si communi consanguineorum uoto creditur, tolerabilior est mulieris seruitus, aut mors, quam eius infamia. Quod etiam non teneatur si credit, quod ei nõ adhibebitur fides, quia non potest probare, docet, & probat Abb. in d. c. Officij, quia sequeretur scandalum sine ulla utilitate. Si autem mulier iam erat infamata de adulterio, & probabiliter credit se abiq; periculo corporis, & animæ posse id reuelare, & quod sibi adhibebitur fides, tenetur secundum omnes reuelare. Dicimus secundo, quod si mulier non potest id reuelare marito, pro satisfatione partis læsæ, habet quinque remedia, & si nullum horum potest, sufficit ei penitentia. Primum est si habet bona paraphernalia, seu alia propria, quæ possit ad libitum distribuere, tenetur de huiusmodi bonis defraudatis satisfacere, & quando hac uia posset plene satisfacere, non teneretur reuelare delictum suum, etiam si nullum esset periculum. Si hoc non potest, est secundum remedium, ut per-

ut persuadeat filio putatiuo, & spurio, ut religionem ingraditur, aut talem statum uiuendi accipiat, ut portio hæreditatis alij debita, ad eum non perueniat, facta ante religionis ingressum, seu professionem testamento, ut nec etiã in ea succedat religio. Si hoc non potest, habet tertium remedium, bona. s. mariti augere tanto plus laborando ultra quam per matrimonium obligatur, & tanto minus expendendo in uestitum, & uictum, de his quæ honeste impendere potest; at si hoc non sufficit etiam cum paraphernalibus, est quartum remedium dare operam, ut ille cuius est filius satisfaciatur sicut satisfacere tenetur, ut docet communis sententia à qua discrepat Sotus, sed sine sufficiens ratione, ut contra ipsum dicit, & probat Nau. Si hoc non sufficit, est quintum remedium id reuelare filio, si credit quod ei adhibebit fidem, & aliis suam partem hæreditatis relinquet. Dicimus tertio, quod adulter, & filius non tenentur credere mulieri cum non possit sufficienter probare, & si credunt tenentur satisfacere parti læsæ. non loquimur de illo, qui dedit filium ad supponendum, nam iste est certus, & tanquam certus tenetur satisfacere, sed de adultero, nam mulier potuit esse etiam cum uiro suo, uel cum alio, & fingere, quod ex illo conceperit. Filius etiam non tenetur credere matri, dicit tamen Ioannes Medina, quod si mater benigne, & amanter eum tractauit, & est moribus reformata, & timorata conscientia, & propria famæ amica, nec mentiri solita, maxime si in articulo mortis sit, aut tempore sacro; puta hebdomada sancta, quando factum filio spurio reuelat, filius tenetur ei credere, cum non habeat ad oppositum credendum efficacioris causam; sed adhuc dicimus, quod istis omnibus concurrentibus non tenetur ei credere, illa enim inducunt ad credendum, quod adulterium comiserit, & quod ipsa credit, se ex adulterio concepisse, in quo potest decipi, nam cum maritus certo credat, quod sit eius filius, necessarium est, quod circa tempus conceptionis, cum uxore concubuerit, & ex illo concubitu potuit sequi conceptio. Dicimus quarto, dato quod restitutio sit faciendâ, si restitutio sit post aditam hæreditatem, cum certum sit quanta fuerit filiorum læsio, certum etiam est quantum sit eis restituendum, at si restitutio sit ante aditam hæreditatem, non debet restitui tantum quanti ualet hæreditas, sed multo minus iuxta arbitrium prudentis, & boni uiri, nam posset filius mori ante patrem putatiuum, & non succedere in hæreditate.

Adulter, & filius non tenentur credere mulieri.

Med. Cod de rebus restitendis q. 3. causa 4.

Quantum sit restituendum.

De Quarto Præcepto, & de statibus, qui ad illud reducuntur, & proprijs illorum peccatis.

De statu, & peccatis parentum in ordine ad filios, de proprijs filiorum bonis, & de testamentis. Cap. XX.

Parentum nomine, qui intelligantur.

Cum coniugati generent filios, agemus hoc loco de quarto præcepto decalogi, ad quod pertinet cura, quam parentes debent habere de filijs, & reuerentia, quam filij debent exhibere parentibus, & licet parentum nomine proprie intelligantur, qui nos genuerunt, & etiam cognati, patres, & amici, secundo tamen etiam intelliguntur gubernatores, Ecclesiastici, & seculares, & qui nostri curam gerunt, ut tutores, & curatores. Et ut à statu parentum, qui nos genuerunt incipiamus, peccat pater si notabiliter negligit providere illa, quæ pertinent ad filij necessitatem spiritualem, uel corporalem cum possit; si filios mittit ob avaritiam ad hospitalia pauperum, uel in locis publicis, aut priuatis exponit, uel si cum possit, non uult filias etiam spurias dotare. Peccat mater, quæ filium proprio lacte non nutrit, uel notabiliter negligit querere bonam nutricem, uel gerere curam circa bonam filij educationem, uel si usque ad triennium non ei ministrat necessaria, nam deinceps pater tenetur omnia necessaria filio providere nisi sit pauper. Peccant parentes si absque causa reuocant uota filiorum, quæ bona eorum uenia fecerant, si consulunt, uel illos cogunt ad coniugium post uotum continentiae in debita ætate ab eis emissum; si ui uel dolo illos in ætate sufficienti existentes à religione, quam ingressi fuerant reuocant. Si dolis, aut minis filiam religionem intrare cogunt, in quo casu per Conc. Trid. sunt excommunicati. Si patiuntur filias amatores habere, & in honestam vitam agere, & sponsalibus contractis ante matrimonium, cum sponsibus commisceri, uel ab eis tactibus impudicis, & enormibus tangi, licet ab eis honeste osculari, & amplecti possint.

De proprijs filiorum bonis.

Cum autem pater peccet etiam mortaliter bona filiorum indebite usurpando, & dando, cum obligatione restituendi, uidentur est, quæ sint propria bona filiorum uiuente patre, & dicimus

mus cum Nau. esse quatuor bonorum, seu peculiarium genera, scilicet Castrensia, quasi Castrensia Aduentitia, & profectitia. Castrense est, quod filius in bello acquirit, & hæc bona sunt solius filij, tam quo ad usum fructuum, quam quo ad dominium, & in eis pater nihil habet. Et eodem modo sunt solius filij, bona quasi castrensia, illa. scilicet quæ acquirit aliquo officio publico puta Medici, Aduocati, Scribæ, Magistri in aliqua septem artium liberalium, aut quouis alio publico, propter quod stipendium publicum accipit, aut beneficio Regis, uel Regine, & quæ clerici suis officijs clericalibus, aut suis beneficijs, curam animarum habentibus, aut non habentibus, cum administratione, aut sine ea acquirunt, in quibus omnibus pater nil iuris habet, sicut nec in castrensibus. Peculium aduentitium, est peculium filij familias non castrense, nec quasi castrense, aliunde quam à patre ex bonis eius, aut ob gratiam illius principaliter habitum, qualia sunt bona hæreditario iure à matre, aut à suis cognatis, aut amicis, & suo labore, industria, aut fauente fortuna parata; & in his bonis, aut peculij, proprietates est filij, & usus fructus patris, quamdiu uiuit, regulariter, nam si is, qui donauit, aut reliquit filio, uenit ne patri quæreretur usus fructus, pater non habebit illum. Peculium profectitium aliqui dicunt esse peculium filij familias habitum à patre, aut eius causa, aut de eius bonis, nec ad bellum, nec ad officia publica pertinens, in quibus tam proprietates, quam usus fructus est patris, sed melius cum Nau. dicitur esse aliquod mixtum partim aduentitium, partim profectitium, quod. scilicet filius suo labore, & industria ex bonis paternis aut in eisdem acquirit, nam licet filius quicquid ex illis bonis acquirit, patri acquirat, filius tamen ob suum laborem, & industriam meretur præmium, & tanto plus, quam cæteri fratres debet habere de bonis paternis, quanto plusquam illis in eis acquirendis laborauit, aut certe tantum quantum mercedis solui debet alij extraneo, qui tantundem laboraret, aut dimidium eorum, quæ de bonis, & pecunia, etiam clandestine accepta, per suam industriam lucratur; & quod ob suum laborem, & industriam promeretur est eius; duobus tamen concurrentibus. Primum est, quod filius patrem sustentare non teneatur, quia habet unde uiuat; alterum est, quod expressè, aut tacitè protestetur se eo animo seruire, ut pater ob suam operam, & laborem, det ei tantum quantum alteri extraneo dare deberet, si ipse ei non seruiret.

Ex quibus colliguntur cum Nau. modi quibus pater ratione

Nu 4 bono.

Nau. c. 17. nu. 141. Castrensia.

Quasi castrensia.

Aduentitia.

Profectitia.

bonorum mortaliter peccat contra filios. Primus, accipiendo, sibi, uel alteri aliquid notabile à suo filio familias, ex bonis castrensibus, aut quasi castrensibus, aut fructibus eorum, cū obligatione restituendi. Secundus, accipiendo sibi, uel alteri, aliquid notabile quo ad proprietatem de bonis aduentitijs sui filij familias. Tertius administrando, ea ita male, ut notabiliter lædatur, siue habeat usumfructum, siue nō, quo casu alij fratres hæredes post obitum patris, cum bona inter se diuiserint damnū illud refarcire tenentur, at si pater habebat vsumfructum, & non damnificauit proprietatem, sed solum fructus illorum, nec pater, nec filius, ob illud ad aliquam restitutionem tenentur. Quartus, inducendo per metum saltem reuerentialem, aut dolum, & fraudem, filium suum, uel filiam, ut suæ legitimæ, uel patrimonio renunciaret, cum iuramento se contentam fore dote minore legitima, cum obligatione restituendi, at si sponte sine metu, & fraude, renunciaret, teneretur seruare iuramentum in foro conscientia, etiam si enormissime læderetur, non tamen in foro exteriori, quia ex tali damno dolus, & fraus præsumitur. Quintus, si unus filius, & non alij, patri suo seruit, cum protestatione expressa, uel tacita, quod uult ob suam operam, & laborem quantum alteri extraneo deberet, si ipse nō seruiret, & non ei dat saltem post mortem, quo casu eo mortuo potest à fratribus cohæredibus, qui non seruierunt suam mercedem petere, secus si non est protestatus, quia censetur id fecisse amore filiali. 6. si ex odio, uel inordinato amore unum alteri præfert, & plus uni, quam alteri relinquit, ubi notandū est, quod quamuis pater non possit in uita aliquid donare filio, sicut, nec maritus uxori, nisi incertis casibus, quia pro una, & eadem persona reputantur, ut sic magis conseruetur amor, reuerentia, & obedientia filij erga patrem, quæ facile tolleretur si pater irreuocabilem suorum bonorum donationem filio faceret; ob quam causam leges statuerunt, ut nec illā facere possit, & si facit nihilominus tanquam nulla sit reuocabilis, licet morte confirmetur, & ob eandem causam iustificatur leges Regnorum Nauarræ, & Aragoniæ, quibus permittitur patribus exhæredare filios relictiis singulis eorum quinque solidis, & singulis prædiolis, ut sic filij magis contineantur in officio, & obedientia paterna, ne dicant, filius unicus sum parentibus meis, in omnibus eorum bonis succedam, uel saltem in legitima, quam mihi tollere non possunt: Neq; obstat, quod communiter dicitur legitimam partem bonorum parentum iure naturæ deberi filiis,

nam

nam ius naturæ est respectu filiorum pauperum, debiliū, infirmorum, & inhabiliū ad honeste sustentandum se sua arte, & labore, quibus parentes iure naturæ non solum tenentur relinquere legitimam, sed etiam maiorem partem iuxta eorum indigentiam, quamuis igitur pater non possit in uita donare filijs, in morte tamen potest relinquere plus uni, quam alteri; & licet ex æquitate, debeat maiorem partem hereditatis relinquere filio meliori, quando non uult omnes in æquali parte succedere, non tamen peccat si maiorem relinquit minus digno, ut tenet, & probat Couar. in reg. peccatum 2. p. relect. §. 7. addo, saltem mortaliter, quia non peccat contra iustitiam distributiua, nam pater distribuens bona inter filios, non tenetur legibus iustitiæ distributiua, quæ solum ligat eos, qui publica potestate, publica, & communia bona, & officia distribuunt, & nulla est lex, quæ illi formam tribuat distribuendi illa, quæ ad libitum relinquere potest, nec contra iustitiam commutatiua, quia illis nō tenetur relinquere nisi legitimas, & quæ ultra legitimas habet, potest tanquam suorum bonorum dominus ad libitum relinquere, & non sunt propria dignioris, nec ut propria ei necessario debentur, & in datione ad liberalitatem pertinente, non est acceptio personarum, nec uiolatur iustitia. Caueat pater, ut in æqualem distributionem non faciat ex odio, & si mouetur ex inordinato amore erga aliquem, non propterea mortaliter peccat, cum non faciat contra iustitiam, nec quilibet amor inordinatus sit peccatum mortale, recta autem ratio exigere uidetur quod relictiis illis, quæ uult ad pias causas, & filijs, partibus iure debitis, reliquum æquis portionibus filijs relinquat, recta etiā ratio suadere potest, quod illud toti uni, uel aliquibus relinquat, & non alijs, nam si vnus habet bona propria, uel nutritus fuit in studijs, & est doctor, & potest lucrari, & alij magis egent, & non sunt ita ad lucrandum idonei, potest istis maiorem hereditatis partem facere, similiter, & illis, qui non sunt ad dissipandum debiti, dummodo, ut diximus alij non defraudentur parte eis iure debita. Id autem, quod aliqui dicunt testatores, qui non habent liberos, aut parentes, qui sint necessarii hæredes, tenentur relinquere bona cognatis nisi sint mali, & indigni, limitandum est cum Nau. ut intelligatur de cognatis extreme egentibus, quibus nullus alius proximior cognatus est, qui eos alere possit, & uelit, quia nulla est lex naturalis diuina, uel humana ad plus de præcepto obligans, quod si non sint in hac extrema necessitate, de rigore nihil eis tenentur relinquere, imo pater

ter totum id, quod superest, ultra partes legitimas filiis, de iure debitas, potest de rigore relinquere extraneo, & dicere filiis, ut quisque tollat, quod suum est, & uadat, nec ob id est illis deneganda absolutio, quod si ex odio faciunt, & nolunt mutare testamentum, distinguat prudens Confessor peccatum à non peccato, & nisi odium deposuerint non absoluat, si autem dicunt se odium deposuisse, & de habito penitere, sed nolle mutare testamentum, sunt absoluedi, & non potest ad hoc illos cogere, etiam si in eo uenialiter peccarent, nam ueniale non impedit effectum Sacramenti, nec tollit gratiam, quòd ideo diximus, quia inueniuntur Confessarij, qui cum infirmis, & in extremis laborantibus consanguineorum potius, quàm animæ causam tractant, & illos absoluere nolunt nisi testamentum mutauerint, & iuxta consanguineorum uoluntatem fecerint, unde etiam illos sæpe ad desperationem inducunt.

De statu, & peccatis filiorum contra parentes.

Cap. XXI.

Mortaliter peccat filius primo si parètes grauer odio habet, vel eis graue dānum desiderat: 2. si nunquam, uel raro signa amoris illis ostendit, sed semper illos toruo intuetur aspectu, & ita asperè alloquitur, ac si eos odio haberet, etiam si uerè odio non habeat, sed diligat, quia corde, uerbis, & operibus tenemur eos diligere, & reuereri, 3. si in pertinentibus ad regimen, & gubernationem domus, & rei familiaris, & ad bonos mores, & salutem animæ, non uult eis obedire, in alijs autem non obedire, non est mortale. 4. si illos etiam leuiter percutit, uel contumeliosis uerbis cum animi deliberatione eos ad notabilem iracūdiam proiocat, uel ipsis uiuis, aut etiam mortuis ex animo maledicit. 5. si alicuius criminis eos accusat, nisi esset hæresis, uel prodicionis in Regem, uel Rempublicam. 6. si illos ita contemnit, ut sibi dedecori, & contumeliæ futurum esse existimet, se pro illorum filio haberi, at si id facit absque contemptu, ad euitandum aliquod incommodum, non peccaret mortaliter, maxime parètib; tacitè, uel expræsè pro bono filij, quod etiam in eos redundabit, consentientibus. 7. si ducturus uxorem, sine rationabili causa, non uult accipere illam, quam pater sumerè præcipit, ut illo matrimonio inimicitia periculosa sopiantur, uel contra præceptum paternum, se minime dignam uxorem accipit,

pit, nam licet matrimonia sint libera, & pater non possit exheredare filiam eo, quod contra ipsius uoluntatem maritum etiam se indignum accepit, nihilominus male facit, & patri iniuriam irrogat, & consequenter peccat mortaliter sine rationabili causa, quæ saltem coram Deo ei iusta uideatur patris uoluntati contrariuendo, unde cap. 1. de spon. impub. dicitur filium teneri ducere uxorem illam de qua assumenda paciscitur pater. 8. si illis mortem desiderat, ut citius ipsorum hæreditatem consequatur. 9. si prohibuit ne testarentur, uel ipsorum animos à restituendis alienis auertit. 10. si parentibus in magna necessitate existentibus non subuenit, & si sint in extrema necessitate, & eius auxilio, & ope indigent, non potest ingredi religionem, & ingressus tenetur egredi, etiam si esset professus, dummodo uerisimile sit, quod egrediendo ipsis subuenire possit, quod si eorum necessitas non est extrema, sed est talis, quæ obligat filium ex præcepto ad eorum inopiam subleuandam, & nõ alios, peccat ingrediendo religionem, ut inquit S. Tho. in hoc tamen casu, si est professus non tenetur exire, cum necessitas nõ sit extrema, sed in suo statu perseverando pro uiribus eis subuenire debet, per quod conciliantur sententiæ S. Thom. & Nic. de lyra, quæ uidentur contrariæ. 11. si ex paterna hæreditate aliqua habuit, quæ scit iniuste, ut per usuras, acquisita fuisse, & illa non restituit. 12. si ex negligentia, uel auaritia diu differt debita patris defuncti persoluere, uel legata testamenti adimplere, exigui tamen temporis procrastinatio, non uidetur peccatum mortale, imo nec ueniale, si id fiat, ut bona defuncti melius uendantur, ad copiosiores eleemosynas faciendas, hæc tamen intentio non sufficeret ad diutius differendum secundum S. Tho. 13. si aliquid notabile ex bonis paternis contra eius uoluntatem accepit, etiam si accepisset ad dandam eleemosynam non egenti extreme, & tenetur id restituere patri, uel eius hæredibus, singulis pro rata, nisi pater uiuens illud ei condonarit, nam licet donatio à patre facta filio non teneat, & reuocari possit, confirmatur tamen morte. Imo peccat etiam mortaliter, & tenetur restituere si accipit ex fructibus bonorum suorum aduentitiorum, quia licet illorum bonorum proprietates sit filij, illorum tamen ususfructus est patris, & etiam si accipit ex ipsis bonis aduentitijs, quia est in præiudicium patris, qui habet illorum ususfructum, & multo magis si accipit ex bonis profectitijs, quia illorum proprietates, & ususfructus est patris. 14. peccat si non uult ponere in commune diuidendum, & dare pro rata fratribus

S.Th. 2. 2.
q. 101. ar. 4.

Lyr. Mat.
15.

S.Th. quo
lib. 6. art.
14.

bus cohæredibus, id quod à patre uiuente habuit, uel de bonis paternis est lucratus in casibus, in quibus tenetur, quæ autem sint ista, quæ conferre debet, à iuris peritis accipiet, & confesarius quando occurrit casus, si nescit, quid disponant leges, & pœnitente illam dispositionem exigat, ut sit paratus etiam sine lite exequi id quod à peritis de iure cognouerit, poterit etiam ipse iuris peritos cōsulere, & ex legum dispositione, & propriis conditionibus, seu accidentibus iudicare ad quid in conscientia teneatur, ne dum facilis est in proferenda sententia, illum in furto confirmet.

*De statu, & peccatis Clericorum, Curatorum, Religiosorum,
Concionatorum, & Episcoporum.
Cap. XXII.*

CLerici habent multa priuilegia, inter quæ unum est præcipuum, quod tanquam Domino consecrati sunt exempti à iurisdictione seculari, & non possunt conueniri coram Iudice seculari. Et multi uoluerunt hoc esse de iure diuino, de quo uide Couar. Pract. quæst. cap. 31. ubi hanc quæstionem diffuse tractat. & Papa pro illius conseruatione maxime laborat, dum singulis annis illud uiolantes excommunicat, & absolutionem sibi reseruat. Et cum fuerint aliqui Papæ schismatici, qui ut aliquas Ciuitates, ad reddendam sibi obedientiam allicerent, multa eis cōcesserunt priuilegia in destructionem potius, quam in ædificationem (quæ postea per Concilia, & Bullas, præcipue Cœnæ Domini fuerunt sublata, quod ipsimet laici cognoscunt, dum uolunt firma esse quatenus pro ipsis faciunt, & non quatenus sunt contra ipsos) illorum tamen executionem, & causæ cognitionem, Ordinarijs commiserunt, Diuina in hoc eis assistente gratia. Turris Crem. 11. q. 1. Super cap. Clericum, quærit an clericus de permissione Episcopi, possit duci coram Iudice seculari, & distinguendo respōdet, quod Episcopus clericum contumacem, & incorrigibilem, potest tradere curiæ seculari, non tamen potest alium tradere, & tradens suspenditur ab officio, & ratio diuersitatis est, quia in priori casu, Episcopus, seu illius Vicarius, illum iudicauit, ut eius legitimus iudex, & pro executione sententiæ, inuocat brachium seculare, quod licet, in posteriori uero, clericum subdit iudicio fori secularis, quod nō licet. Et si Episcopus id facit per confirmationē statuti, sub intrat Bulla Inter Apostolicas Greg. xiii. Et con-

Et cōfirmatur, quia si non potest Iudex Ecclesiasticus committere laico, ut clericum capiat, torqueat, etiam correctionis gratia, quando id potest facere per clericum, aliàs præcipiens, & obediens sunt excommunicati ext. de sent. exco. cap. Vniuersitatis, multo minus poterit Episcopus, Clericos subdere iudicio fori secularis. Nec obstat si dicatur, quod renunciat iuri suo, nam cum hoc ius sit principaliter introductum in fauorem publicum, non potest ei renunciare, præsertim, quia hoc est minuere priuilegium clericorum, quod Episcopus minuere non potest, sicut nec in illius fraudem proprium nomen, aut iurisdictionem tribuere. Et Conc. Carthag. in c. Placuit. 11. q. 1. dicit, quod relinquens iudiciū Ecclesiasticū, & inuocans seculare, inique de Ecclesiæ cōsortio iudicat. Ad quod etiā facit Bulla in Cœna Domini, in qua sunt omnes clausulæ derogatoriæ, quæ desiderari possunt, uigore quarū derogatur ipsi met Sacro Concilio Tridentino, nam cum Episcopi uigore Sacri Concilij, possint absoluere sibi subditos ab omnibus casibus etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, etiam hæresis, occultis tamen, & in foro cōscientiæ, hoc priuilegium quoad casus Bullæ Cœnæ Domini, est eis uigore dictæ bullæ sublatum, sicut etiam priuilegia Regulariū, quo ad dictos casus, ut diximus lib. 2. cap. 25. multo magis igitur earum uigore derogatur quibuscumque contra Ecclesiasticam libertatem facientibus. Et Episcopi non possunt aliquid disponere, aut confirmare, aut proprium nomen tribuere contra dictam Bullam, alias in censuras Bullæ incident.

Ex his, quæ diximus de censuris, & pœnis Ecclesiasticis, de Horis Canonicis, & Sacrificio Missæ, & quæ etiam in sequenti libro dicemus de Simonia, manifestum est, quam multipliciter peccent ecclesiastici, & sicut ista eorū peccata, ut explicata præsupponimus, ita etiam quædam alia præcipua, ut per se nota attingemus, & tibi solum immorabimur, ubi opus fuerit. Peccant igitur, si irregulares, aut aliqua censura Ecclesiastica ligati, alium ordinem susceperunt, uel susceptum exercuerunt, uel Ecclesiasticum beneficium acceperunt, aut simoniacè: & etiam si non recitant horas canonicas, uel sine attentione; similiter etiā ratione Sacrificij Missæ, multipliciter peccat, ut ex dictis patet, unum tamen, quod diffuse tractaui, data opera repetam, quod scilicet, non satisfaciunt Sacerdotes, qui acceptis pluribus elemosynis, pro pluribus Missis, unam solum pro illis omnibus dicunt, & quod non possunt retenta parte elemosynæ, illas alteri Sacerdoti, minori elemosynā data, dicendas committere.

Pec-

Peccant etiam si non incedunt in habitum, & tonsuram; si ordinum actus in peccato mortali exercent; si secularibus negocijs implicentur; si mulieres suspectas domi retinent, uel cum illis familiaritatem habent.

Confessorum, & curatorum peccata. Confessores etiam peccant si absoluunt quos non debent, uel à quibus non debent; si non interrogant quando opus est; si indebite, & impertinētia interrogant, & multis etiam alijs modis ut ex his, quæ de Confessione diximus facile elicitur. Ex his etiam, quæ de Matrimonio diximus, constat Curatos peccare, si interfunt matrimonijs clandestinis; si debitas denūciationes omittunt; si illos matrimonio coniungunt inter quos constat esse aliquod impedimentum ante obtentam dispensationem; at si affirmatum fuit impedimentum, & postea negatur, & non potest probari illos super eorum conscientia coniungere debet, quia Ecclesia non iudicat de occultis; & nostro tempore accidit casus, nam quidam statim mortua uxore uolebat contrahere cum concubina, quam uiuente uxore domi habebat, & Parocho interroganti an id ei promiserit, respondit affirmatiuè, & cum ei diceret, quod non posset illam ducere; propter adulterium cum promissione de contrahendo mortua uxore; cognito impedimento, dixit nullam præcessisse promissionem, & se metum fuisse, consulta fuit Sacra Pœnitentiariæ Congregatio, & respondit coniungendos esse. Peccant etiam Curati benedictes secundas nuptias, altero etiam tantum coniuge existente, benedicto. Si non scribunt diligenter in libro ad id deputato, matrimonia, & eorum testes, debent etiam diligenter notare, qui baptizantur, & tenentes ad baptismum, si habent in suis Ecclesijs fontem baptismalem. Similiter etiam illos, qui confirmantur, & qui eos tenent, licet confirmentur in Ecclesia Cathedrali, quod eis erit facile si iusserint, ut confirmati pro soluenda fascia ad ipsos accedant sicut accedere debent. Peccant etiam si meretrices, & publicos concubinos non corrigunt, & quantum ex ipsis est, illos ex proprijs parochijs non eiciunt, sed cum ipsi soli non sufficiant, excusantur per hoc, quod Ordinario rem ut se habet significant. Peccant si publicos peccatores sine publica satisfactione ad Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum admittunt, etiam si fidem portent de absolutione obtenta, quo casu illis dicant, quod cum notorium sit in eorum parochijs, illas esse meretrices, uel concubinas, & illos esse concubinos, & usurarios, debet etiam constare eos reliquisse statum peccati. Et licet nullus teneatur confiteri proprio curato, statibus pri-

uile-

uilegijs Religiosorum de audiendis confessionibus, & in Paschate etiam omnes possint, ubi est consuetudo in Cathedrali Ecclesia communicare; non propterea sequitur, quod non possint suas oues agnoscere, si uigilare uoluerint, & sicut debet publicis peccatoribus Eucharistiæ Sacramentum denegare, ita etiam prope Pascha debent eis prohibere ne ad illud accedant, & si accesserint contra illos agant, sed cum necessarium sit multa tolerare ad euitandum maiora mala, in articulo mortis debent maxime eorum uigilantiam ostendere, & non dare sanctum canibus, nec proicere margaritas ante porcos, non quod extra illud periculum sit dandum, sed quia in eo illi necessario sunt uocandi, pro Sacramentis Eucharistiæ, & Extremæ vnctionis, & ut Ecclesiastica sepultura illis detur. Ratione beneficiorum multipliciter etiam peccatur, ut si simoniace acquirantur, si sine iusto titulo accipiuntur, & retinentur, si ante debitam ætatem, si obtento secundo non renunciatur primum, nisi sit dispensatus ad utrumque, si dispensatio de retinendis pluribus beneficijs non est legitima, si post contractum matrimonium retinetur beneficium, si acceptatur sine animo seruiendi Deo in statu clericali: Si agnoscens se indignum illud accipit; Si non ordinatur infra annum post acceptum beneficium curatum; Si non residet; Si damnificat bona beneficii; Si locat fructus beneficii ultra tres annos; Si cum non facit fructus suos, illos percipit; Si non satisfacit oneribus sui beneficii: si beneficiorum fructus malè expendit.

Et ut etiam de Religiosis aliquid dicamus; peccant si non obseruant uota, si regulas ad peccatum obligantes transgrediuntur: Si habentes uotum arctioris Religionis, sine dispensatione manent in laxiori; Si mentiendo, aut reticendo asperitatem Religionis, alios ad ingressum inducunt, uel auertunt à melioribus; Si in Prælatorum electione non eligunt illum, quem magis idoneum iudicant; Si in uisitatione Prælatorum non reuelant corrigenda; Si sunt dissoluti, murmuratores, detractores, impatientes, & negligentes in his, quæ sunt Religionis, & in proprijs eorum officijs, & maxime in orationibus, & diuinis; Si affectum habent ad consanguineos, & ad temporalia; Si habitum dimittunt. Si ita Doctore sui Ordinis adhærent, ut Doctores aliarum Religionum contempnant, uel si tantum suo Doctore tribuunt, ut credant eum in nullo errare potuisse, & uelint eum contra communem sententiam, proteruè defendere in his, in quibus discedit à communi, uel superuenit Ecclesiæ, non solum

Ratione beneficiorum.

De Religiosis.

De concionatoribus

expressa, sed etiam uirtualis determinatio, quia non posse errare, sicut, & est priuilegium solius Ecclesiæ, & eorum, qui Spiritu Sancto dictante Sacram scripturam scripserunt; in quo multi peccant, audiri ego quosdam concionantes, qui in opinionum diuersitate pro zelo Doctoris sui Ordinis remerarie populo dixerunt se pro quolibet eius dicto quantumuis minimo uitam ipsam exposituros, & sanguinem effusuros. Si publicè sine legitima facultate concionantur Si concionantur in peccato mortali saltem sine contritione, Si concionibus fabulas, facetias, & ridiculosa miscent. Si concionando Prælati Ecclesiæ Sacerdotibus, & Principibus detrahunt, præsertim, ut populo placeant; possunt quidem generaliter Prælatorum uitia reprehendere, sed prudenter, & sine scandalo. Si concionando dicunt mendacia, si miracula, & Sanctorum gesta fingunt. Si ex eo, quod aliqui Sancti improprie aliquid dixerunt, eliciunt, proponunt, & defendere uolunt propositiones scandalosæ, & contra communem sententiam, & non potius Sanctos illos pie interpretantur. Si ex propositione particulari uerâ, proponunt, & defendere uolunt propositiones uniuersales falsas, ut si quia circuncisio conferebat gratiam, ex opere operato, & quia Sacramenta imprimantur characterem in mortali suscepta, conferunt gratiam recedente fictione (ut diximus lib. 1. cap. 3. & cap. 9. huius 2. p.) generaliter dicant Sacramenta antiqua contulisse gratiâ, & opera mortua reuiuiscere, quæ sunt falsa. Si condemnant, tanquam mortale, id quod non est mortale, uel de quo sunt opinioniones; quo casu periculum ostendant, sententias proponant, peccata exaggerent, & dicant etiam se credere esse mortale cum Doctoribus sui Ordinis sed propter reuerentiam aliorum Doctorum contrarium tenentium se id certo non affirmare, ne contra conscientiam agant, & ratione conscientia peccent mortaliter, ut de cassanda querela, de mulierum fucis, & ornamentis. Si sine iudicio discretionis proponunt populo hæreticorum, & philosophorum errores cum suis argumentis, quia licet doctè illa soluant, facilius tamen intelliguntur ab ignavis argumenta, quam solutiones. Si ita extollunt gratiam, ut uideantur tollere liberum arbitrium, & è contra, & ita extollunt Misericordiam, ut derogent Iustitiæ, & è contra, sed ita loquatur de uno, ut etiam aliquid dicant de altero. Si aliis concionatoribus detrahunt, si concionando aliquid impatientiæ, ambitionis, luperbiæ, aut auaritiæ signum ostendunt, ita demum concionentur, quod non se ipsos, sed Christum Crucifixum annuncient, & uerbis,

& uerbis, & exemplis, solam Dei gloriam, & animarum salutem se querere ostendant.

Episcoporum propria peccata sunt, Ordines, & Ecclesiastica beneficia indignis conferre. Consecrare non uirgines, ut uirgines. Non interesse diuinis officijs, saltem diebus dominicis. Non conficere chrysmâ singulis annis. Non provide-^{de Episcopis}re de idoneis ministris. Non uisitare, & in uisitatione non inquirere, & providere, ut debent. Non celebrare synodum temporibus statutis. Non querere defectus subditorum, ut corrigantur, quando fama, uel quod meritò eos mouere debeat, ad eorum aures peruenit. Si cum sciunt, ut Episcopi suarum ouium, & maxime clericorum peccata, illa in conuersatione, proferunt, etiam si sint notoria, quia peccata ouium in ore Prælatorum, debent esse, ut corrigenda, plangenda, & compatienda, & in corde retenta, ut inter uestibulum, & altare plorantes dicant, Parce Domine, non debent ad illorum os ascendere, nisi cogat Dei honor, & salus animarum. Negligere executionem legatorum ad se deuolutorum. Negligere, ut instituantur Magistri ad docendum opportuna. Si non dispensant suos redditus pauperibus, & Ecclesiæ, Si sunt ociosi, & negligentes in pascendis ouibus, & in sacrorum canonum obseruatione, Si dedignantur suas oues admonere, ut patres, sed semper tanquã potestate, & uirgam habentes, cum illis, & de illis loquantur, & non nisi uerbis intelligi uolunt. Si semper respiciunt quid possint, & non quid expediat, nam qui nimis emungit, elicit sanguinem. Si sunt in suis opinionibus obstinati, si delectantur adulationibus, & non audiunt benigne, & ut patres, & forma gregis, etiam patienter, contrarium tenentes. Si sunt partiales, & ex clero, & Religiosis, quosdam ut filios, alios ut nothos tractant. Si cum inimicis, & contra debiles se zelantes, & feruentes ostendant, dormiunt in magnis, & contra nobiles, & diuites. Si non obseruant, & obseruari permittunt laudabiles suarum Ecclesiarum, consuetudines, est enim Ecclesia circumdata uarietate. Si usurpant iura suorum Capitulorum, & Canonicorum, priuilegio uel præscripta consuetudine acquisita. Si de facto priuant Capitula suis iuribus, aut priuilegijs. Si quando debent requirere consensum Capituli, aut agenda tractare cū duobus à capitulo deputatis, iuxta determinationem sacrorum canonum, & sacri etiã Concilij Tridētini, ut sess. 24. c. 13. sess. 25. c. 6. de Refor. id omitunt, putantes tunc sibi auctoritatē cōparare, quando sua depriment Capitula, imò propria corpora, & consequenter se ipsos. Si Ecclesiasticam immunitatem, & libertatem non tuerentur. Sa-

faciunt actus Episcopali dignitati, aut suis successoribus prædicantes, nam potestatem habent in ædificationem, & nõ in destructionem. Si absoluunt, & dispensant in casibus Apostolicæ Sedi reservatis. Si non residet. Si suos Canonicos, & Curatos residere non faciunt extra tempus eis iure concessum; Iure autem communi (ut statuitur in Conc. Trid. sess. 24. c. 12.) obtenantibus in Ecclesijs cathedralibus, aut Collegiatis, Dignitates, Canonicatus, præbendas, aut portiones, non licet vigore cuiuslibet statuti, aut consuetudinis ultra tres menses ab eisdem Ecclesijs quolibet anno abesse. Vbi dubitatum fuit Pistorij an per hoc decretum Sacri Concilij, fuerit sublatum privilegium, quod Canonici Pistorienses habuerunt à Sixto 4. quo eis concessit, quod possent abesse quatuor mensibus quolibet anno, & nihilominus percipere distributiones. Episcopus iudicavit fuisse sublatum, similiter & Synodus Diæcesana, & inhærentes decreto Sacri Concilij, primo Episcopus, postea Synodus sub pœna excommunicationis eis præceperunt, ut non fruerentur amplius dicto privilegio; Canonici appellarunt ad Sacram Cõgregationem Illustriss. & RR. DD. Cardinalium interpretum Sacri Concilij Triditini, quæ his formaliter verbis respondit. Concilium prædictum c. 12. sess. 24. non obstat quo minus isti Canonici iuxta Indultum fel. rec. Sixti 4. frui possint vacationibus illis permissis, & nihilominus percipere distributiones quotidianas, quæ interessentibus tantum debentur; ipsum enim Concilium in hac parte nõ derogat privilegij, quæ omnia parent in dicta Synodo Pistoriensi sub Episcopo Lactantio celebrata, quæ postea fuit typis mandata, ubi etiam habetur Epistola Sacræ Congregationis, scripta dicto Episcopo Lactantio, die 4. Decembris. 1586.

An beneficium sit semper dandum digniori. Cap. XXIII.

IN consuetudine beneficii dandum est digniori, & peccat, qui prætermisso digniori dat minus digno, collatio tamen facta digno tenet, nec potest reuocari in dubium per hoc, quod fuit prætermisus dignior, quod sancte fuit institutum ad tollendas lites, aliàs. n. quælibet electio, & collatio caluniam pati posset. ille autem est dignior nõ qui est sanctior, nec qui est doctior, sed qui est aptior ad illud munus, nam dignitas personæ perpẽdenda, & exigenda est in ordine ad illud finem, qui est scopus electionis, Quod autem peccet, qui prætermisso digniori dat illud minus digno optime probat Sotus, & tanquam certum præsuppono. Verum ut tollamus scrupulos notandum est, quod ut omisio dignioris sit peccatum, debet esse notabiliter dignior, & si electio facienda est à pluribus, & proponantur

tres

tres dignissimus, medius, & infimus, & maior pars convenit, ut relicto dignissimo; eligatur medius, uel infimus possunt tuta conscientia dare votum meum pro electione medij, ad excludendum infimum, etiam si iurasset eligere digniorem, quia intelligitur inter possibilius. Minus dignus electus (dummodo nõ certo sciat se esse indignum) est tutus in conscientia, etiam si electores eum eligendo peccauerint, & fuerint periuri contra iuramentum præstitum de eligendo meliorem, nam electo nõ incubit conferendi cura, & in dubio nõ tenetur se ipsum examinare, hoc ad electores pertinet, & periurium auget eorum crimem, sed nõ reddit electionem nullam; cum igitur electio teneat, peccauerunt eligentes, sed ipse tuta conscientia retinet beneficium. Patroni qui debent præsertare aliquem de familia, si nõ habent de familia dignum, peccant præsertendo indignum de familia, & debent extra illam querere dignum; si habent in familia dignum, & digniorem, peccant nõ præsertendo digniorem, at si habent solum dignum, nõ tenentur quarere extra familiam digniorem, sed illum præsertare possunt. Episcopus autem quando ei præsertatur plures, potest eligere meliorem, at si præsertatus de familia est dignus, uidetur præferendus. Si autem nõ præsertatur illi nisi vnus dignus, nõ potest illum rejicere per hoc, quod nõ præsertatur dignior, nam cum præsertatio ad illos pertineat, satis illi est, quod nõ conferat beneficium indigno. Eadem ratione excusantur Episcopi, quando dant Cappellas alicuius Ecclesiæ dignis, omisissis dignioribus, ex eo quod Apostolico privilegio illæ cappellæ sũt debite clericis illius Ecclesiæ; quod solet aliquando Papa concedere, ut sic ueluti seminariũ instituat, & quia illis clericis concedit, ut ad titulum clericatus illius Ecclesiæ, & hæc spe, ad Sacros Ordines promoueat, quo casu ille ad cuius collationem pertinet, sine sit Ordinarius, sine sit Capitulum, si ex clericis est dignus, nõ potest cappellam uacantem dare alteri digniori, & si dat, tenetur ad restitutionem, quam alicui ex illis clericis facere debet; nec satisfacit dando eis reliquas cappellas, quia sũt eis debite; cum ad illas habeat ius acquisitum; Et sicut nõ potest Ordinarius præferre digno præsertato à patrono, digniorem nõ præsertatum, & præferens collatio est nulla, ita nec privilegiato à Papa, non privilegiatum, pro ius acquisitum, quod habet illi clerici, uigore privilegij; eadem. n. est ratio, nisi quod clerici reclamare, & appellare non audent. Quando autem utilitas Ecclesiæ suadet, ut relicto clerico illius Ecclesiæ digno, Cappella uacans detur alteri digniori, Episcopi, uel Capitula, si nõ possunt ei providere de proprio petant à Papa dispensationem; nam aliàs collatio est nulla, & ille est intrusus, & nõ facit fructus suos; quia ius acquisitum, & Apostolicum privilegium, tollit solus Papa, & non potest illud tollere, etiam Legatus de

Oo 2 La

Latere, ut dicit, & probat Gomés, & tamé Legatus de Latere habet amplissima priuilegia, & beneficia cōfert, ut Papa (cū Papæ personā repræsētet) sed sub illa generalitate, nō veniūt ea, quæ in specie nō fuissent ei concessa, nisi exprimantur, huiusmodi est istud, de tollēdo ius acquisitū, & Apostolicū priuilegiū, q̄ Papa nū quā intēdit tollere, nisi exprimat, & quādo tollit, de plenitudine potestatis illud tollit. Ex quo sequitur, q̄ si aliquis nō clericus illius Ecclesiæ, impetraret à Papa cappellā illius Ecclesiæ nō facta mētiōe dicti priuilegij, & q̄ ipse nō habet cōditiones requisitas, ut pro illa vice dispēset, gratia, & collatiō esset subreptitia, & nulla, & ipse esset intrusus, & non faceret fructus suos. Addo q̄ si Ordinarij, uel Capitula nō dant Cappellas iuxta formā priuilegij, non possunt etiā Episcopi ordinare illos clericos ad titulū illius clericatus, q̄ ex titulo debēt habere vnde viuāt, & propterea Papa illis applicuit Cappellas, quæ si eis nō dētur, cessat ratio priuilegij de promouēdo ad sacros Ordines ad illū titulū, q̄ redditur vanus, & cessāte causa, cessat effectus. Quare hortādi sūt in Dño illi ad quorū collationē huiusmodi Cappellæ ptinet, ne formā priuilegij trāsgrediātur, q̄ aliās faciunt, q̄ nō possūt, & q̄ ptinet ad plenitudinē potestatis Papæ; tollūt alijs ius acquisitū, nū quā eis restitutionē faciūt, collationes sunt nullæ, alij intrudūtur, intrusi Cappellas non resignant, fructus indebite perceptos non restitunt, titulus ordinum redditur nullus, promotiones ad Ordines fiunt sine titulo subsistente, & licet pro tūc Ecclesiæ cōsulere uideantur, ei tamē nocent, quia sic destruitur seminariū, & Ecclesia vult, quod debito modo ei cōsulatur, cū doceat nō esse faciēda mala, ut inde eueniāt bona.

Sed cū Doctores nimis liberè loquātur cōtra Prælatos dātes beneficia suis nepotibus, & familiaribus, nisi sint cæteris omnibus digniores, non q̄ eis adulari uelim, nec q̄ id in uniuersū ap̄ probem, uel quod aliquo modo mihi placeat, q̄ suos beneficijs onerēt, & ditēt; sed quia durū mihi uidetur omnes Prælatos dānare, dico q̄ licet beneficiū sit dandū digniori, charitas tamē, & ratio aliquādo suadere possunt, q̄ omisso digniori detur digno hoc prius exēplis ostēdā, & postea ratione probabo, Patronus, q̄ habet dignū ex familia, secūdū cōmunē, nō tenetur quærere digniorē extra familiā, sed illū præsētare pōt, imo si ille sit pauper & uir probus debet eū præferre alijs dignioribus, q̄ nō sūt de familia, & erit opus charitatis; Episcopus etiā, q̄ habet nepotē dignū, & pauperē, poterit relicto digniori tuta consciētia ei beneficiū cōferre. Et pbatur, q̄ q̄ beneficiū detur digniori, nō est iniustitū in fauorē dignioris, sed Ecclesiæ, & si aliqua ob id restitutio est

est faciēda, Ecclesiæ læsē, & non digniori est faciēda, quia per hoc solum, quod est dignior, nullum habet ius acquisitū ad beneficium; per hoc ergo, quod omisso digniori eligitur dignus, nulla fit digniori iniustitia, quia cum nullū ex hoc, quod est dignior habeat ad illud beneficiū ius acquisitū, nec in re, nec ad rem, non est ei iure debitum, sed damnū fit Ecclesiæ cui Prælatus tanquā fidelis spōsus, & dispēsator debet prouidere digniorem ministrū, per hoc autem, quod illi prouidet dignū, nullum patitur detrimentū, sed ipse non fideliter exercet officiū suum. Verum Ecclesia est pia mater, quæ libenter adiuuat de se benemeritos, & vult illos in beneficiorum distributione si digni fuerint præferri dignioribus, quia per hoc ipsa nullum detrimentū patitur, & benemeritos recognoscit. Vnde uidemus, quod in eorum recognitione illos alit, & etiā fructus beneficiorum separat, & illis pensiones assignat, & quod cū statuat beneficia dari dignioribus, quando de patronis loquitur, dicit quod præferent quos uoluerint, dummodo non malos, 1.6. q. 7. c. Monasterium, nō quod non teneātur eligere digniorē de familia, sed ut ostendat, quod non tenētur omittere dignū quē habēt, propter digniorē extra familiam; & sicut ratio suadet, quod præferat patronos ita etiā dignos Prælatorū cōsanguineos quādo indigēt, cum Prælati sint eius sponſi, & Ministri; licet ergo digni de familia, & Papæ, & Episcoporum consanguinei, & familiares uideantur post ponendi dignioribus, attento tamen, quod nominatio, & collatio est gratuita, & non debita, & quod Ecclesia patronis, & sponſibus suis magis tenetur, ratio, & charitas Ecclesiæ, illos præfert, cum iure naturæ, & charitatis propinquioribus, & benefactoribus magis teneamur.

De Coadiutoribus ab Episcopis petitis, & ob-
tentis, & eorum auctoritate.

Cap. XIII.

Multipliciter etiā peccāt Episcopi ratione Coadiutorū & Coadiutores ratione Episcoporū, quorū sūt Coadiutores, nā sæpe Episcopi petūt Coadiutores, cū spe futuræ successionis, & illos postea, ut simplices ministros tractant, uel potius ē cōtra Coadiutores dati, Episcopus expellere conātur, cū magno ouium scandalo, & detrimento, & hoc procedit, quia nō aduertitur, quid eis iure competat; & Coadiutores sic dati attēdentes amplā in suis bullis facultatē

eis à Papa concessam, & quid Canones, & Doctores dicunt de Coadiutoribus, putant se in nullo subdi Episcopis, & quod Episcopi quorum sunt Coadiutores, ipsis in omnibus subdantur; propterea cum Canones, & Doctores non ita loquantur de Coadiutoribus ad Episcoporum instantiam datis, de illis tractare uolui, sub hoc dubio; quod mihi nuper propositum fuit. An Coadiutor datus à Papa Episcopo seni, & ægroto, de consensu eiusdem Episcopi cum plena, libera, & omnimoda facultate, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, possit ea liberè uti quando iudicauerit expedire, etiam contradicente Episcopo. Ad quod sic tunc respondi; Coadiutor ab Apostolica Sede tribus præcipuè de causis solet dari, prima propter impotentiam Episcopi simpliciter, uel respectu omnium, uel respectu aliquorum actuum particularium. Secunda, propter delictum Episcopi, ob quod remouetur ab administratione. Et quando datur ob aliquam ex his duabus causis, Coadiutor potest liberè exercere omnia, quæ ei concessa fuerunt, etiam contradicente Episcopo, imo Episcopus non potest in illis se intromittere sine consensu Coadiutoris, & hoc probant Canones, & Doctores, parum ad rem in proposito dubio, contra quemdam Episcopum in fauorem Coadiutoris eius, citati; qui partim quidem loquuntur, de Coadiutoribus datis ob dictas causas, partim de administratore dato Ecclesiæ vacanti; quibus de causis Coadiutores dantur etiam Episcopis contradicentibus, qui illos admittere coguntur. Tertia causa est propter Episcopi quidem senectutem, & infirmitatem, sed non talem, quæ ipsam simpliciter impotentem reddat, quo casu Papa non dat Coadiutorem nolenti, sed petenti ex gratia speciali facta, & ipsi Episcopo, ut si uoluerit, à laboribus quiescere possit, & ipsi Coadiutori, quem hoc casu cum spe futuræ successionis deputare solet, quo casu Episcopus non est suspensus, nec priuatus; & Coadiutor ipso contradicente nihil efficere potest; nec facultas ei generaliter data est ob id superflua, sed datur non solum, ut Episcopo consentiente illam administrat; sed etiam, quia uigore huius deputationis, Episcopus ex speciali gratia ei facta, potest cedere Episcopatu, & consulens sanitati à curis, & à residentia abesse, si uoluerit, & quando uoluerit. Et quod hoc casu Coadiutor non obstante omnimoda facultate ei ab Apostolica Sede concessa, nihil possit sine consensu Episcopi, probatur primo, quia per hanc Coadiutoris deputationem, Episcopus non declaratur simpliciter impotens, aut suspensus ab his, quæ ei iure competunt. 2. quia

secun-

secundum Canones ita datur coadiutor Episcopo infirmo, ut non propterea deponatur, uel honore suo priuetur, 7. q. 1. ca. 2. scripsit; at si Coadiutor datus impotenti exercere solum pontificalia, occasione omnimodæ facultatis ei concessæ in gratiam Episcopi infirmi, uellet reliqua administrare ipso etiam contradicente, esset illum, uel insanum, uel ineptum, uel depositum declarare, quod non pertinet ad Coadiutorem, sed ad Papam, apud quem agat Coadiutor si quid habet. 3. quia Coadiutor sic de consensu partium à Papa constitutus intelligitur, ut ipse, & Episcopus in administratione in unum, ut fratres conueniant, & quando conuenire non possunt, Episcopus præcedat, eiusque dispositioni stetur, cum ipse sit Episcopus, & Coadiutor non sit ei datus tanquam simpliciter impotenti, uel deposito, aut suspensio, sed in subleuamen laborum. 4. quia per generalem Papæ concessionem non ueniunt ea, quæ in particulari non fuissent concessa, cap. fin. de Off. Vic. in 6. sed in isto casu omnimoda facultas in spiritualibus, & temporalibus est in duobus in Episcopo iure suo, & in Coadiutore ex privilegio; quod autem ita sit penes ipsos ex æquo, & independenter, ut quod unus facit, alius destruat, uel unus una, alter altera tendat uia, hoc nunquam Papa in particulari concessisset; quod etiam hoc casu uelit Episcopum non depositum, nec suspensum, in his, in quibus non est impotens subesse Coadiutori, nunquam in particulari concessisset, quia neminem intendit sine causa priuare iure suo. Probatu tandem 5. quia Papa in huiusmodi deputatione, semper solet in suis bullis expræsse, uel tacite declarare; quod Coadiutor ita habeat, & exercere possit omnimodam facultatem in spiritualibus, & temporalibus, ut illam Episcopo contradicente exercere non ualeat, & præcipuè in bulla reservationis pensionis ob coadiutoriam, in qua communiter ponuntur istæ, uel similes clausulæ. *Quamdiu officium Coadiutoris huiusmodi realiter, & cum effectu in dicta Ecclesia. N. exercueris, uel per te non steterit quominus illud exercueris, & Paulo inferius casu, quod Reuerendissimus dominus. N. non soluat pensionem dicitur. Si uero per sex menses dictos, triginta dies immediatè sequentes, sub huiusmodi interdictione animo (quod absit) permanserit indurato, ex tunc effluxis mensibus eisdem, à regimine, & administratione ipsius Ecclesiæ. N. suspensus existat eo ipso.* Et in bulla Coadiutoris, desideretque pro faciliiori cura dictæ Ecclesiæ sibi de Coadiutore, &c. Et Paulo inferius. *Et nihilominus dicto. N. Episcopo cedente, uel decedente, seu, &c.* Ex quibus uerbis tria patent. Primo, quod Episcopus non obstan-

Oo 4 te

te coadiutoria habet omnimodam administrationem, tū quia Coadiutorem petit, & Papa dat pro faciliore cura, tum quia ab ea suspenditur in casu non solutionis pensionis. 2. quod Coadiutor contradicente Episcopo, non potest exercere facultatem ei concessam, propter illa uerba, *vel per te non steterit quominus illud exercueris*. 3. quod Coadiutori datur omnimoda facultas in gratiam Episcopi, & regimen Ciuitatis, casu quod Episcopus cedere uelit, illis uerbis, *dicto N. cedente, uel decedente*. Nec obstat si magis non exprimentur, nam satis est, quod aliquo modo exprimentur, quod autem fufius, uel non ita fufius exprimentur, est à copistis, qui supplicationes faciunt, imo etiam si non essent expressa intelligerentur ex hoc, quod Episcopus non declaratur impotens, nec suspensus, & quod Coadiutor datur ipso petente, & non cedente, uel renunciante, per rationes superius adductas.

Stantibus prædictis, aliqua adhuc oriuntur dubia, ad quæ sequentibus conclusionibus breuiter respondebo. Prima conclusio fit Episcopus ea omnia, quæ per se exercere potest, tam in pontificalibus, quam in cæteris alijs omnibus, si illa uult exercere, potest, & Coadiutor non potest in illis se intromittere, sine illius consensu, hæc conclusio satis probata est in præcedentis dubij solutione.

Secunda Conclusio, Episcopus ea, quæ non potest facere, uel si potest, non uult, non potest per uiam commissionis, aut delegationis committere Coadiutori, & probatur primo, quia Coadiutor non est eius minister, sed est illi datus à Papa, ut suppleat in his, quæ Episcopus non potest, uel consulens ualitudini, non uult. 2. quia si Coadiutor ea, quæ facit, de Episcopi commissione, deberet facere, superflue petitus, & datus fuisset à Papa Coadiutor, nam Episcopus ea, quæ non poterat, potuisset iure suo cuiuscumque committere, pro Pontificalibus quidem, uocare aliquem Episcopum uicinum, uel ad eum mittere; pro alijs uero assumere personas idoneas; & ita nulla etiam esset differentia, inter Coadiutorem à Papa datum, & ministrum assumptum; Nec obstat si dicatur, quod datus est de consensu Episcopi; nam ex quo non est assumptus ab Episcopo, sed petitus, & datus à Papa ob specialem gratiam utriusque facta, non est eius minister, sed Coadiutor, socius, & frater. Et confirmatur, quia Coadiutor secundum Canones datur impotenti, uel suspensio, & potest officium suum exequi, etiã contradicente Episcopo, & Episcopus nihil potest efficere sine consensu Coadiuto-

ris,

ris, in his, in quibus est ei datus Coadiutor; quod autem detur Coadiutor de consensu partium in gratiam, & Episcopi, ut si uoluerit, possit à curis, & residentia abesse, & Coadiutoris, ratione futuræ successionis, est gratia peculiaris de plenitudine potestatis & sicut Papa consulit Episcopo, ut non propterea per hoc, quod dat ei Coadiutorem, illum suspendat, uel impotentem declaret, & consequenter subdatur Coadiutori, iuxta Canonum dispositionem, ita etiam consulit dignitati Coadiutoris, ut non sit minister Episcopi, & hoc tribuendo illi quatuor, nam illum Episcopum titulare creat. 2. illum Coadiutorem perpetuum, & irreuocabilem constituit. 3. dat ei plenam, & omnimodam facultatem in spiritualibus, & temporalibus. 4. illum Episcopi successorem in illa Ciuitate facit.

Tertia Conclusio. Ea quæ pertinent ad Episcopum, & Episcopus non potest illa per se exercere, uel si potest non uult, tã Pontificalia, quam alia, ut uisitare monasteria, uisitare diocesim, &c. non potest alteri committere, sed iure pertinent ad Coadiutorem; Ista conclusio sequitur ex præcedenti, & probatur, primo, quia est Coadiutor perpetuus datus à Papa in omnibus, quæ ad munus Episcopale pertinent, ergo non potest Episcopus in eius præiudicium ea, quæ ad ipsum pertinent, alteri committere, si ret autem ei duplex notabile præiudicium, primũ, quia Episcopus hoc ipso ostenderet, se Coadiutorem contemnere, in graue Ciuitatis scâdalum, cum Coadiutorem, ut patrem, & pastorem reueriri debeant. 2. quia cum Coadiutor sit futurus Episcopus ea, quæ pertinet ad agnitionem uultus pecoris sui, non debet mercenario committere; sed si non potest ipse pastor, ei, qui post ipsum futurus est pastor, & ut talis, est ei datus pro animarum salute, relinquere debet. Probatur tertio, quia si potest alteri committere, uel est, quia cum nõ teneatur, nõ uult uti eius opera, uel quia non est ad idoneus, nõ primũ quia est eius Coadiutor perpetuus; non assuptus, sed à Papa datus; nõ secundũ, quia fuit à Papa approbatus.

Quarta conclusio ea, quæ necessaria sunt, & ab Episcopo facienda, & Episcopus non potest, uel non uult illa facere; pertinet ad Coadiutorem, non ex delegatione Episcopi, sed iure suo, eo ipso, quod necessaria sunt, & facienda ab Episcopo, & Episcopus relinquit, ut ab alio fiant. Ista conclusio probatur ex secunda, & tertia conclusione.

Quinta conclusio Coadiutor in his, quæ in re suo facit, habet plenam, & omnimodam facultatem; probatur, quia à Papa factus est Coadiutor cum plena, & omnimoda facultate.

Nec

Nec obstat si dicatur, quod non potest illa uti sine consensu Episcopi; nã est Coadiutor cù plena, & omnimoda facultate Episcopi, qui iure suo habet plenam, & omnimodam facultatẽ, & non est ob id suspensus, nec declaratus impotẽs, & propterea nõ potest se ingerere in his, quæ Episcopus vult per se facere, uel nõ iudicat faciendã, ea autem; quæ Episcopus relinquit faciendã Coadiutori, illa Coadiutor facit, non ut minister Episcopi, sed ut socius ex officio ei à Papa dato cum plenitudine potestatis in spiritualibus, & temporalibus; ab Episcopo quidem datur Coadiutori materia, circa quam possit fungi suo officio; sed facultas, & potestas supra illam materiam illi data est à Papa, qui ut dixi in secunda conclusionẽ utriusque prouidit, Episcopo, dũ Coadiutor non potest se ingerere in his, quæ ipse vult facere, uel non iudicat faciendã, & Coadiutori, ne sit minister Episcopi & ne Episcopus ea, quæ Coadiutor capit reuocet cum magno, & ipsius, & officij eius dedecore, quod etiam in Apostolicam Sedem redundaret, à qua est deputatus, & ut idoneus approbatus, imo & in Episcopatu successor constitutus, idq; de consensu Episcopi; qui propterea non potest præterdere se grauatum.

Sexta Conclusio causa per Coadiutorem expedita, Episcopus potest condemnato gratiam facere, quod tamen nõ potest Coadiutor contradicente Episcopo. Quod Episcopus possit, est clarum, cum sit Superior, & proprius pastor, & per sententiam Coadiutoris, qua puniuntur eius filij, non ligetur manus pij patris, & aliud est impedire iudicium captum, uel diuidere iudicium, quod non potest per quintam Conclusionem; aliud completo iudicio condemnatum, & poenitentem absoluerẽ. Secunda pars conclusionis probatur, quia iam absolutum est iudiciũ, & Coadiutor iam functus est officio suo, & propterea ex superioribus dictis, & probatis, non potest ulterius in illa causa se ingerere, sine consensu Episcopi; sed quia quodammodo est eadem causa, non quasi iure suo quõ iam functus est, sed ex tacita Episcopi concessione, per hoc quod non contradicit, poterit & ipse quoque per remissionem poenæ aliquam gratiam facere, nam propriè filijs gratiam facere ad patrem pertinet.

Septima Conclusio, vbi dubium est, an aliquid sit faciendum standum est iudicio Episcopi, & Coadiutor non potest se intermittere in his, quæ Episcopus iudicat non esse tunc faciendã. Et si Coadiutor iudicat illa necessaria, & quod Episcopus desit muneri suo, recurrat ad Summum Pontificem. patet ex his, quæ diximus in solutione primi dubij, quia non est illi datus Coadi-

diutor, ut suspensio, uel simpliciter impotenti, ut supra ipsum iurisdictionem habeat, nec constitutus est illius iudex, aut corrector.

De Statibus Secularium, Principum, Iudicum, ad iudicium Spectantium, Dominorum, Doctorum, Scholasticorum, Medicorum, & Artificum.
Cap. XXV.

Regum se Principum peccata sunt, aliena dominia iniuste quærere, & iniuste quæsita non restituere; iuste possessa iniuste gubernare non reddendo suum cuiq; excitando factiones, non sedando illas, non prouidendo annonæ, non præficiendo rectores idoneos, non ferendo leges necessarias, uel constitutas non exequendo, non communiendo illa armis, artibus, & exercitijs ad se, & ad illa tuenda, necessarijs, nimis grauando subditos, libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam uiolando non præbendo brachium seculare iudici Ecclesiastico, & huiusmodi. Nauarrus in Man. cap. 17. num. 195. dicit eos mortaliter peccare si quærunt lucrum, uel tributum ex meretricio, & fædis meretricum opera, & lucro, quia cooperantur, & sunt participes peccati, & in confirmationem adducit factum Anastasij Imperatoris, qui huiusmodi tributum abstulit, ut refert, & commendat Niceph. lib. 16. cap. 40. Hoc quidem Nauarro concederem si id facerent quasi eis placerent fæda illa opera meretricia, & ut essent participes illius turpis lucri; Sed cum illis displiceant earum fæda opera, & ad euitanda maiora mala cogantur meretrices permittere, in poenam eis tributum imponunt, & partem lucri ab eis exigunt, ut sic ab illis sceleribus retrahantur, & illud turpe lucrum solent Principes Monasterio Conuertitarum, & alijs pijs operibus applicare; & cum experientia doceat, quod meretrices eo sint pestilentiores quo ditiores, quia iuuenes ad illas magis accedere cupiunt, & illæ etiam illos magis expoliant, benè, & sanctè faciunt Principes illas impositionibus, legibus, & poenis, onerando, ut sic semper egeant, & in felicem statum suum agnoscant, & relinquunt, & aliæ mulieres honeste uiuant, saltem timore, ne ut meretrices describantur, quia oculos quos claudit culpa, aperit uexatio, quæ dat etiam intellectum.

Iudicum peccata sunt, iniustam ferre sententiam, iustam etiã ferre sententiam, sed non seruato ordine iuris, uel in causa in qua

Iudicum
peccata.

qua non habet iurisdictionem; odio, amore, precibus, aut metu moueri, munera accipere ad bene, uel male iudicandum, aut omittendum iudicium; pauperum, & uiduarum causas negligere, non dare debitas dilationes parti, aut non debitas concedere, testes, & reos interrogare, de his quæ secundum formam iuris non sunt interroganda, illos indebite torquere, aut plus torquere; non admittere appellationem quando debent, uel admittere quando non debent, & multa alia, quæ ipsi melius norunt, & propterea ipsi de seipsis loquantur.

An debeat iudicare contra ueritatem quam certo nouit.

Sed occurrit hoc loco dubium, an Iudex possit iudicare contra ueritatem quam certo nouit, condemnando, uel absoluen- do quando legitime probatur cõtrarium, & supponimus, quod iudex omnem diligentiam adhibuerit in examinãdis testibus, pro inuenienda ueritate, quam certo nouit, quia exempli gratia accusatus fuit; de homicidio ille, qui tunc erat cum iudice quãdo cõmissũ fuit; & tamen falsis testibus cõuincitur illud cõmississe, & secundum probata debet suspendi. de quo sunt tres sententiæ. Prima est Hug. Cald. Pañor. Summæ Ang. & Nic. de Iyra, quod in nullo casu, neque ciuili, neque criminali, licet iudici condemnare eum, quem euidenter scit esse innocentem. Secunda est media Rodul. Ioa. de Imol. Rosellæ, & Supplementi, quod in causa criminali, siue sit capitalis, siue mutilationis, non potest iudex condemnare innocentem, secundum allegata, & probata, secus in ciuilibus quando agitur de pecunia, aut de aliarum rerum possessione. Tertia est S. Tho. Alex. de Ales, Rich. Per. de Tarant. Bart. Ioa. And. Pet. de Pal. Sylu. Soti, & aliorũ, quod iudex, tam in causa ciuili, quam criminali, debet iudicare, secundum allegata, & probata, & non secundum propriam scientiam. Et hanc sententiam sequimur, quam multis rationibus probat Sotus, & præcipua ratio est, quia iudex duplicem re- presentat personam priuatam. s. & publicam, & dupliciter aliquid scit, ut priuata persona, & ut publica, & quatenus iudex est publica persona, & secundum scientiam, tam iuris, quam facti, quam habet, ut iudex, debet iudicare. & sicut in iure non potest sequi propriam opinionem, quam demonstrationem esse putat contra leges, sed debet iudicare secundum leges, ita etiam in cognitione facti, non debet sequi propriam scientiam, sed illam quam deponunt testes, & leges probant, & requirunt; & si iudex non teneretur secundum allegata, & probata iudicare tranqui- litas, & pax reipublice ob quam sũt publica iudicia turbaretur, cum enim populus non iudicet, de occultis, uidens nõ stari pu-

Sot. de in- st. & iure lib. 5. q. 4. ar. 2.

blicis

blicis probationibus, in iudicem proclamaret, & iudici semper relinqueretur uia excusandi se ab executione iustitiæ, nam posset dicere sibi contrariam ueritatem constare. Et licet in hoc casu Iudex possit accusatum remittere Superiori, & relin- quere officium, neutrum tamen tenetur, nam remittere Superi- ori est illum supplicio offerre, cum ipse etiam secundum pro- bata iudicare debeat; & cum iudex tuta conscientia secundum allegata, & probata iudicare possit, non tenetur cum suo dispẽ- dio relinquere officium; & condemnando, & occidẽdo in dicto casu innocentem, non agit contra ius diuinum, quod iubet iu- dicare ueritatem, & infontem, & iustum non occidere; nam ue- ritas, quam iudex secundum debitũ sui officij iudicare debet, est illa, quæ in ore testium consistit. Et in hoc etiam non agit contra propriam conscientiam, nam licet uideatur agere con- tra propriam conscientiam, quatenus agit contra propriam scientiam, sed secundum leges, & iuxta allegata, & probata iudi- care debet. Et non solum iudex, qui superiorem agnoscit, sed etiam Rex debet iudicare secundum allegata, & probata, & non secundum propriam scientiam; posset tamen dari casus in quo Rex, non quidem secundum propriam scientiam, sed se- cundum publicam posset iubere alterum statim occidi, illo non citato, nec audito, quando scilicet esset periculum tumultus, & rebellionis si citaretur, & notoriè constat illum esse dignum morte.

Aduocatorum, & Procuratorum peccata sunt, causam quam sciunt esse iniustam defendere, etiam si illam defendant ex ca- pite iusto; Causam quam iustam existimabant prosequi eius iniustitia cognita; Merita causæ non scrutari; clientem instrue- re, ut falsum dicat, aut dolose respondeat, a cliente plus iusto exigere, iustam causam pauperum quos sine eorum auxilio opprimi credunt defendere nolle, parti aduersæ contra iusti- tiam fauere. Et tenentur restituere damna parti aduersæ, & suæ, quæ eorum culpa patiuntur, similiter, & iudices iniuste iudicantes, & superfluas dilationes contra ius in detrimentum partis concedentes.

De Aduo- catis, & procura- toribus.

Notariorum peccata sunt, si non obseruant capitula ab eis iu- rata, si faciunt falsa instrumenta, si occultant, aut lacerant in- strumenta, si faciunt instrumenta illicita, ut usurarum, si non informant partem ignorantem, quæ renunciatura est alicui iu- ri, quale sit illud, si per malitiam, aut ignorantiam notabilem, male

De Notá- rijs.

male aliquod testamentum, aut instrumentum conficiunt; addendo clausulas obscuras, aut necessarias omittendo, propter quod aliquis suum legatum, aut debitum perdit, aut conficiunt testamentum carentis iudicio, aut ratione non utentis, & obligantur ad restitutionem. Si secreta ipsis commissa contra ius reuelant.

De reis, & quando te neatur re spondere ad rem.

Rei peccata sunt non fateri crimen etiam morte plectendum, quando à suo iudice iuridice interrogatur: differre iustæ sententiæ executionem iniusta appellatione; contra ius occultos criminis socios, etiam interrogatus nominare. Vbi notandum est, quod reus non tenetur respondere iudici nisi ei constiterit, quod iuridice illum interrogat, tres autem sunt casus, ut inquit S. Tho. 2. 2. q. 69. ar. 2. in quibus Iudex potest interrogare reum, & reus tenetur respondere secundum intentionem Iudicis. Primus est, quando præcessit infamia, quod ille commiserit delictum de quo agitur. Secundus, quando unum, uel plura apparent indicia. Tertius, quando interuenit semiplena probatio. Non sufficit quæcumq; infamia, nam clamor perditorum, & hominum infamæ conditionis non facit legitimam infamiam, sed bonorum rumor, & propter dicta paucorum non debet quis infamatus iudicari, nisi opinio eius apud probos, & graues, lesa existat, cap. Inquisitionis de accusat. ubi glosa dicit, quod tunc infamia est sufficiens quando rumor est sparsus per maiorem partem uiciniæ; aut collegij, aut uniuersitatis. Indicia autem ubi non est infamia, debent esse expressa, & talia, quæ uehementer reum indicent; quæ autem sint talia, & quæ sufficiens infamia, prudentum arbitrio æstimandum est. Semiplena probatio censetur, unus testis oculatus omni exceptione maior: Ecce quam sancte iura, famæ, & honori consulant delinquentium ut maluerint aliqua crimina impune fieri, quam occultos delinquentes temere infamari. Et reus uirtute alicuius diætæ probationis captus, & examinatus, ad huc non tenetur fateri crimen & respondere secundum intentionem Iudicis, sed requiritur etiam, quod probatio sit posita in processu, & illi notificata, ut uideat se ad obediendum mandato Iudicis teneri, aliàs potest non respondere, & si cogitur respondere, & accipere iuramentum de dicenda ueritate, licet non debeat mentiri, potest tamen respondere uerum secundum propriam intentionem, & falsum secundum intentionem iudicis, dicendo se non fecisse. s. ut illi dicat, uel tali die, & anno, sicut diximus quando egimus de sigillo confessionis. Nec obstat si dicatur, quod negando infamatur accu-

accusator, aut testis, nam hoc est per accidens, quia seipsum, & honorem suum tuetur modo licito, cum non teneatur respondere ad rem, & sibi imputet accusator, si accusauit, cum non posset probare, similiter, & testis, si deposuit cum non esset testis idoneus. At si iuridice interrogatur, tenetur respondere ad rem, & fateri suum crimen, etiam si propter illud esset suspendendus, & adeo obligatur, ut a confessario non sit absolendus nisi proponat illud confiteri, quia est in peccato mortali, quod non uult relinquere; at si cum negauerit non est amplius examinandus, non tenetur sponte, & sine examine illud confiteri, sed sufficit illi coram Deo penitentia, & propositum, quod si iterum iuridice interrogabitur, non negabit illud, nec etiam tenetur causa restituendi famam accusatoris, & testium, quia iam factis scitur, quod reus negando, quacumque uia, & arte potest, se defendit, & propterea non ob id illi remanent infamati, ut diximus superius cum ageremus de restitutione famæ.

Peccata testium sunt primo, tanquam uerum in iudicio affirmare, quod sciunt esse falsum, aut dubitant an sit uerum. Secundo, in notabile alterius partis damnum uerum tacere, cum obligatione restituendi. Tertio, nolle testificari in casibus in quibus iuridice interrogantur. Quarto nolle se offerre ad testimonium ferendum, quando ad id tenentur. Quinto, se offerre, cum non debent. Sexto, mercedem non solum pro falso testimonio ferendo, sed etiam pro uero, accipere. Illi autem, qui coguntur à iudice testificari in casibus in quibus non tenentur, possunt non respondere ad rem, & uerum dicere secundum propriam intentionem.

De testibus.

Dominorum peccata sunt primo, notabiliter negligere ea, quæ pertinent ad famulorum suorum conscientiam, puta ne asuecant iuramentis, ut Dei præcepta custodiant, temporibus debitis confiteantur, communicent, Missam audiant. Secundo prohibere seruis suis, maxime quos sciunt concubinis allegatos, ne uxores ducant. Tertio, notabiliter negligere nosse eorum peccata manifesta, ut eos corrigere possint. Quarto, si habent seruos neophytos, & non curant, ut in doctrina Christiana instruantur.

De Dominis.

Doctorum peccata sunt. primo, si cum legunt physicam, id est medicinam, uel leges, scienter admittunt religiosos, & Sacerdotes seculares indignitate constitutos. Secundo, si habentes salarium, uel beneficium sufficiens, aliquid exigunt à discipulis præcipue pauperibus, licet donata possint accipere. Tertio, si magi-

De docto-ribus.

magisterium requirunt, uel recipiunt ualde ignari, uel alios admittunt. Quarto, si ad malos fines quærunt gradus. Quinto, si scientijs prohibitis student, aut eas docent. Sexto, si non conseruant errores philosophorum, & aliorum, qui sunt contra fidem, uel illos leuiter impugnant, aut dicunt secundum philosophiam ita tenendum esse, sed aliter secundum fidem, nam quod Catholica fidei aduersatur, falsum & impium est, etiã in philosophia. Septimo, si non adhibent diligentiam, ut discipuli proficiant. Octauo, si iuramenta licita uniuersitatis non seruant. Nono, si alijs professoribus detrahunt. Decimo, si ab illis scholasticos ad se traunt, aut sectas nutriunt.

De Scholasticis.

Scholasticorum peccata sunt, Primo, studere ob finem mortalem. 2. scientias ueritas, aut supersticiosas discere. 3. magistrum minus aptum ex iniusta causa eligere. 4. suffragari alicui indigno. 5. inter se rixari. 6. contra agnitam ueritatem contendere. 7. Magistris non obedire in quibus tenentur. 8. eis debitam mercedem non dare. 9. Sectas facere. 10. Magistris detrahere. 11. iusta academiæ præcepta non obseruare.

De Medicis.

Medicorum, & Chirurgorum peccata sunt. Primo, ante cognitam ægritudinem temere curare, uel dum exploratur morbus, periculosa adhibere. 2. temere etiam post cognitum morbum curare, dum negligunt studere, alios consulere, uisitare, considerare, mutare sententiam. 3. medicinam in certam cum periculo uitæ experiri. 4. consulere infirmis, ut pro corporis sanitate aliquid faciant contra salutem animæ, ut illicite coire se inebriare. 5. prægnantibus aliquid præbere quo abortiant, etiam si præbeant, ut illas à morte seruent, si credunt, uel dubitant factum esse animatum; dare medicinas ad procurandam sterilitatem, & sunt excommunicati, & puniendi tanquam homicidæ, per extrau. Sixti V. de qua superius c. 10. huius libri. 6. sine iusta causa cedere debilibus facultatem frangendi ieiunium; 7. non admonere infirmos, ut uocent medicos animarum cum opus est, & in principio infirmitatis debent procurare, & infirmi confiteantur, quod si non fecerint non debent ad illos amplius accedere donec fuerint confessi, & quando uident periculum mortis debent, id eis significare, ne mors illos imparatos inueniat. 8. stipendium notabiliter nimium exigere, 9. plus quam opus est medicamenta infirmis dare, ut eo magis, ipsi, uisitando, & pharmacopola medicinas præbendo, lucrentur, cum obligatione restituendi. 10. nolle gratis mederi pauperibus ægotis, in extrema necessitate existentibus. 11. alijs medicis idoneis detrahere.

Ar-

Artificum, & Mercatorum peccata sunt. primo, mendacia. 2. periuria. 3. fraus in substantia, pondere, & mensura rei uendite. 4. non uendere, nec emere iusto pretio. 5. pluris, uel minoris iusto pretio uendere, uel emere, propter dilatam, uel anticipatam solutionem, unde confurgit usura cum obligatione restituendi, tam ratione usuræ, quam ratione cuiuscumque iniustæ uenditionis, contrectationis, & negociationis, de quibus in sequenti libro. Sed occurrit hoc loco dubium an liceat facere, & uendere ea quibus, ut plurimum homines utuntur ad malum, ut taxillos, cartas, fucos, & huiusmodi, Summa Ang. inquit artifices, qui faciunt taxillos, cartas, pompas, curiositates, & huiusmodi, quæ ut frequentius sunt peccatum mortale illis, qui ipsis utuntur, non posse absolui, nisi à tali arte abstineant. Sed melius cum S. Tho. & Caiet. respondetur, quod si est aliqua ars ad faciendum opera, quibus homines absque peccato uti non possunt, talis ars est illicita, & artifices talia faciendum peccarent, nec possent absolui, si artem illam relinquere nollent, ut si quis fabricaret idola, uel aliqua ad cultum idololatriæ pertinentia; at si est aliqua ars cuius operibus homines bene, & male uti possunt, usus talis artis non est peccatum, esset peccatum si illa fierent ob malum finem, uel si uederentur illis de quibus scitur, quod ea uolunt ad opera peccati, ut arma, uenenum, Cum igitur mulieres licite se possint ornare, uel ut conseruent decentiam sui status, uel etiam aliquid superaddere, ut placeant uiris, consequens est (inquit S. Tho.) quod artifices talium ornamentorum non peccent in usu talis artis, & subiungit Caiet. quod cum etiam usus alearum, & chartarum possit esse sine peccato, sicut illa non est prohibita, ita nec ista, & quod artifici non imputatur, si ementes eis utuntur ad malum, ex quo uendit id quo possunt bene uti, & non uendit, ut male utantur, nec discutere tenetur an ementes male uti uelint, uel utantur, cum constet etiam, quod multi bene utuntur, hoc enim magis uidetur ad curam Principis spectare, quam artificis, quia iste circa singulos uersatur quorum conscientias nescit, ille autem uersatur circa communem bonum, uel malum, quod ex multitudine scit, & dato quod communiter homines uterentur istis ludis ad malum, & quod artifex non esset expers culpæ, quia tamen huiusmodi ludus secundum suam speciem non est peccatum mortale, non est secundum illi deneganda absolutio.

Principibus autem unum proponam (quod illis etiam non erit

pp in-

De Artibus, & Mercatoribus.

Dubium quando ars sit licita. Ang. V. Ars.

S. Tho. & Caiet. 2. 2. 69. ar. 2.

infructuosum) ad tollendas fraudes Artificum, Mercatorum, & illorum, qui libris suis in quibus ipsi soli scribunt, fidem adhiberi volunt, & hoc est, quod eorum libri quos giornales uocant in quibus continue nullo intermisso spatio scribunt, quæ singulis diebus scribenda occurrunt, & ex quibus partitas in alijs libris proprijs locis postea describunt, à publica persona in principio, & postea etiam in fine quando novos accipere uolunt signentur, & statuatur, quod eorum libri non faciant fidem nisi giornales signatos ostenderit, quod in hoc felicissimo statu Notarijs fit, nam singulæ etiam cartæ illorum librorum sunt publico sigillo signatæ, quod autem fraudes fiât sæpe experientia docet, nam aliquando (salua bonorum reuerentia) transcribuntur libri, & fiunt noui, & in illis ad libitum scribitur.

Et hæc pro nunc dicta sufficiat, illa autem, quæ ad auaritiam, & ad Septimum, & Decimum præceptum pertinent, & in hac secunda parte tractanda sunt, in sequenti tomo Diuina adiuti gratia explicabimus, non enim potuimus propter aduersam ualitudinem, & quotidianas occupationes, tam multa dum imprimeretur componere, ut sine impressiõis interpositione huic operi postremam manum imponeremus. Omnia autem subijcio meliori iudicio, & præcipuè Sanctæ Matris Ecclesiæ.

Et te benigne lector etiam atque etiam oro, ut in tuis orationibus, & Sacrosanctis Sacrificijs, memor sis mei. Honor autem, & gloria primo Christo detur, Gloriosæ etiam Virgini Matri Mariæ, Beatæ Mariæ Magdalenæ, Sanctæ Catharinæ, & omnibus Sanctis. Amen.

FINIS.

Cum licentia Superiorum.

Ationem instituti mei, benigne lector, habebis ex Epistola ad Illustrissimum, & Reuerendissimum Cardinalem Montalcum: Pro tantis autem meis laboribus, si illos tibi uil es fore cognoueris, hoc à te, etiam atque etiam peto, ut in tuis orationibus, & Sacrosanctis Sacrificijs, Deum pro me orare uelis, ut illi soli, perfecta omnium peccatorum meorum detestatione, & uitæ emendatione, seruire ualeam. quod mihi, & tibi, omnibusque concedere dignetur, qui uiuit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

INDEX CAPITULORVM PRIMAE PARTIS LIBRI PRIMI.

De Horis Canonicis.

- Q**uid, & quot sint Horæ Canonicae. Cap. primum. pag. 2.
 Qui teneantur recitare Horas Canonicas, & ubi habeatur hæc obligatio. cap. 2. pag. 3.
 An illi, qui non percipiunt fructus beneficii, teneantur ratione beneficii recitare officium. cap. 3. pag. 6.
 De illis, qui habent tenue beneficium, an teneantur recitare officium. c. 4. 8.
 Quæ Hora dicenda sint, & quando. cap. 5. pag. 10.
 Quomodo recitandæ sint Horæ Canonicae. cap. 6. pag. 12.
 De officio B. Virginis, & Mortuorum, septem psalmis, & Gradualibus. cap. 7. pag. 15.
 De illis, qui habent plura beneficia, vel cum beneficio pensionem, an satisfaciant recitando singulis diebus semel tantum Horas Canonicas. c. 8. 15.
 Quibus de causis excusentur à recitandis Horis Canonicis. c. 9. pag. 10.
 An illi, qui excusantur à recitatione officii, teneantur si possunt illud cum alijs dicere, vel eius partem, quam possunt recitare. c. 10. p. 19.
 De illis, qui excusantur à recitatione officii, an teneantur aliquid aliud eius loco dicere. cap. 11. pag. 22.
 De pena non recitantium Horas Canonicas. cap. 12. pag. 23.
 An illi, qui non intersunt Horis Canonicis, pro quibus sunt quotidiane distributiones, possint iure illas percipere, & retinere si ab illis concedantur, quibus ob eorum absentiam iure debeantur. cap. 13. pag. 23.

Quomodo concilientur due Concilii Tridentini auctoritates. c. 14. p. 27

Libri secundi; de Sacrificio Missæ.

Quæ requirantur ad Missæ celebrationem, & primo ex parte celebrantis. cap. 1. pag. 28

An ad communicandum infirmum in extremis laborantem possit non ieiunus celebrare. Vbi etiam tractatur, an communicare sit de iure diuino, & an ius diuinum obliget in articulo mortis, & an etiam obliget Sacerdotem ad communicandum infirmum in extremis existentem. cap. 2. 29

Quæ requirantur ex parte Missæ, & quid si celebrans non potest illam perficere, aut si in calice fuit posita aqua loco vini. cap. 3. 35

Vbi debeat celebrari Missa; Quibus presentibus, & quo tempore. c. 4. 37

An liceat pluries eadem die celebrare, & quoties. cap. 5. 39

Pro quibus sit celebrandum. cap. 6. 41

Quod damnatorum pœnæ sint æternæ, & eis non prosint Ecclesiæ suffragia. cap. 7. 42

Quod non liceat sine reuelatione orare pro damnatis, & quod ex peculiari priuilegio aliqui damnati fuerunt salui, & quomodo. cap. 8. 50

Argumenta contraria cum solutionibus, & quomodo intelligantur illa verba Ecclesiæ. Ne absorbeat eas tartarus. Ne cadant in obscurum. cap. 9. 55

In qua parte Missæ consistat ratio Sacrificij. cap. 10. 59

De distinctione Missarum, & an satisfaciât Sacerdos dicendo unam Missam pro alia, & an diebus festis, possint dici, & cantari Missæ notiuæ. cap. 11. 64

De illis, qui quotidie tenentur celebrare, an possint aliquando abstinere. cap. 12. 66

De perpetuis anniuersariis, & quare in Cappella Papæ non fiat anniuersarium pro omnibus Summis Pontificibus, sicut fit pro Cardinalibus, & quid si aliqua Ecclesia non potest supplere obligationibus celebrandi tot Missas. cap. 13. 67

Quod Sacerdos non satisfaciât celebrando unam Missam pro illis omnibus, quibus singulis, singulas promissit Missas; vel à quibus plures eleemosynas accepit, ut plures Missas diceret, & quod si illas alteri Sacerdoti celebrare facit, non possit sibi retinere partem eleemosinæ, quam pro illis accepit. cap. 14. 68

De significationibus, eorum quæ in Missa dicuntur, & fiunt. c. 15. 72

Libri tertij. de Censuris, & pœnis Ecclesiasticis.

Quid, & quotuplex sit censura, & quare reliquæ pœnæ ecclesiasticæ non dicantur censuræ, & quæ nam sit formalis censurarum, & pœnarum differentia. cap. 1. 79

De Excommunicatione.

Quid sit excommunicatio, & an sit conueniens aliquem excommunicare. cap. 2. 81

Quibus de causis Excommunicatio sit nulla, & an sit seruanda quando est nulla, vel iniusta. cap. 3. 83

An excommunicatio liget ignorantes. cap. 4. 87

An excommunicatio liget impotentes, excommunicantem, superiores, æquales, non subditos, & extra terminos iurisdictionis. c. 5. 92

An Excommunicatio liget non completa actione, & an liget etiam mandantes, consulentes, auxilium dantes, & de differentia, quæ est inter participationem ante incursum, & post incursum excommunicationem. cap. 6. 94

Quando Excommunicatio liget statim ipso facto, & quomodo suspendatur, & retro trahatur. cap. 7. 97

Quando excommunicatio liget mortuo illo, qui excommunicauit, & an excommunicationes præceptis appositæ, & Bullæ cænæ Domini sint à iure. cap. 8. 100

An ligent excommunicationes, & suspensiones, quæ non fuerunt receptæ, vel quæ non sunt amplius in usu, & quomodo cognoscantur. c. 9. 105

An sit seruanda illa excommunicatio, vel suspensio, in quam quis incidit ob delictum omnino occultum, si per eius obseruationem ille se prodit cum infamiæ, & uitæ periculo, & an sic celebrans efficiatur irregularis, & an teneatur priusquam celebret confiteri. cap. 10. 109

De vera dispositione Capituli ad euitandum, de euitandis excommunicationibus. cap. 11. 114

An sint firma ea, quæ fiunt ab Excommunicatis. cap. 12. 116

Qui excommunicati sint euitandi, tam iure diuino, quam Ecclesiastico, & ubi, & quomodo omnes excommunicati alios euitare teneantur. c. 13. 118

Quibus in rebus vitari debeant notoriè excommunicati. c. 14. 119

Quale peccatum committant tam excommunicati, quam non excommunicati in predictis communicantes, & an excusentur ratione infamiæ, vel metus cadentis in iurum constantem. cap. 15. 120

Quibus de causis liceat communicare cum excommunicatis. c. 16. 122

Quid sit excommunicatio minor, & qui sint eius effectus, & quomodo incurratur. cap. 17. 123
Qui nam possint excommunicare. cap. 18. 125
Qui possint absolvere ab excommunicationibus à iure latis, & an Parochi possint absolvere ab illis, quæ nemini reseruantur. c. 19. 126
Qui possint absolvere ab excommunicationibus latis ab homine, & ab excommunicatione minori. cap. 20. 134
Quod in articulo mortis quilibet Sacerdos possit absolvere ab omnibus excommunicationibus, & qui nam sint in articulo mortis, & ad quid teneantur sic absoluti: cap. 21. 137
Qui possint absolvere illos, qui non possunt accedere ad Sedem Apostolicam pro absolutione ab excommunicatione ei reseruata, & qui nam sint isti. cap. 22. 139
De obseruandis in absolutione, quæ datur ob aliquod prædictorum impedimentorum. cap. 23. 148
De absolutione fraudulenter, obtenta. cap. 24. 150
De forma absolutionis ab excommunicatione, & de requisitis ad absoluendum. cap. 25. 151
De generalibus absolutionibus à censuris, quas dat Papa, dum beneficia confert. cap. 26. 152
Quod generalis facultas absoluendi vigore Bullarum, & indulgentiarum concessa non extendatur ad hæresim, & de absolutis in foro conscientie earum virtute. cap. 27. 153
De excommunicatione, & peccato reseruatis, per obliuionem omisis in confessione facta ei, qui poterat absolvere, an quilibet confessarius possit postea ab illis absolvere. cap. 28. 155
An teneat absolutio ab excommunicatione sub conditione data, & an excommunicatus ad tempus, indigeat absolutione. cap. 29. 157
De excommunicationibus Papæ reseruatis. cap. 30. 158
De excommunicationibus Episcopis reseruatis, uel partim Papæ, partim Episcopis, partim neutris. cap. 31. 164
De excommunicationibus nemini reseruatis. cap. 32. 164
De quibusdam notandis circa excommunicationem ob percussionem clericici. cap. 33. 168
De excommunicationibus, quæ passim feruntur contra non restituentes, & non reuelantem res perditas, uel eos, qui aliquod commiserunt delictum. cap. 34. 173

Libri quarti. De Suspensione.

Quid, & quotuplex sit suspensio, & qui possint ab ea absolvere. Cap. 1. 176
 De

De suspensionibus ipso facto à iure latis. cap. 2. 178
 De Interdicto, & Degradatione.
Quid, & quotuplex sit interdictum, & quæ tempore interdicti prohibeantur, & concedantur. cap. 3. 179
De interdictis à iure ipso facto positis, & quibus de causis polluitur Ecclesia, & an sit eadem ratio interdicti, pollutionis Ecclesiæ, & excommunicationis à diuinis. cap. 4. 183
Quid, & quotuplex sit degradatio, & qui sint eius effectus. c. 5. 185
 De Irregularitate.
Quid sit irregularitas, & quibus modis contrahatur, & ad quem pertineat dispensare, cum aliquibus notandis. cap. 6. 186
De prima specie Irregularitatis ex bigamia. cap. 7. 188
De secunda specie Irregularitatis ex defectu corporali, & de aliis, quæ ad eam reducuntur. cap. 8. 189
De tertia specie Irregularitatis ex defectu animæ. cap. 9. 190
De quarta specie Irregularitatis, quæ est ob defectum perfectæ lenitatis. cap. 10. 190
De quinta specie Irregularitatis, quæ ex quibusdam delictis oritur, & primo ex homicidio. cap. 11. 190
Deducuntur aliqui casus particulares. 192
De occidente, & præbente arma ob necessariam uitæ propriæ defensionem. 193
De Prælato, de Accusante, & denunciante. 194
De hortante in bello, & præbente arma ad bellandum. 195
Tria argumenta contra prædicta, cum solutionibus, & de Clerico in bello de licentia Papæ pugnante. De Nuncio Apostolico petente bannito, & de Inquisitore instante, ut comburatur hæreticus. 196
De homicidio, seu mutilatione casuali. 200
De huius irregularitatis dispensatione. 203
De secundo delicto, quod in Sacramento Ordinis committitur, ex quo contrahitur irregularitas. cap. 12. 204
De tertio delicto violandi censuras celebrando ex quo contrahitur Irregularitas. cap. 13. 206
De quarto delicto, ob quod incurritur irregularitas. s. de iteratione Sacramentorum imprimendum caracterem. cap. 14. 209
De Irregularitate, quæ oritur ex delicto notorio, & quod dicatur notorium. cap. 15. 209

INDEX CAPITULORVM
SECUNDAE PARTIS
LIBRI PRIMI.

De Sacramentis in Communi.

DE varia, & propria Sacramenti significatione, quis possit Sacramenta instituire, & quid sit Sacramentum. cap. 1. 214
 Cum numquam Deus denegauerit suam gratiam, quomodo sit proprium Sacramentorum noue legis conferre gratiam. c. 2. 216
 Quod Circumcisio contulerit gratiam eo modo, quo nostra Sacramenta ex opere operato. cap. 3. 218
 Cum gratia creetur, quomodo Sacramenta sint illius causa. cap. 4. 225
 De Charactere, quid sit, & quod eius subiectum, & quod sit indelebilis, & quod pro Sacramentis non imprimantibus Characterem, non sit ponendus ornatus. cap. 5. 231
 Quot sint Sacramenta, & quae in illis omnibus necessario, & essentialiter requirantur, & quomodo inter se differant. cap. 6. 234

De Sacramento Baptismi.

Quid sit Baptismus, De supplendis exorcismis, & de Baptismo in nomine Trinitatis, Genitoris, Geniti, & procedentis, uel Christi. cap. 7. 236
 De Ministro Baptismi. Qui debeant baptizari. An paruuli infidelium sint baptizandi inuitis parentibus, & quid si de facto baptizentur. cap. 8. 240
 De effectibus Baptismi. cap. 9. 243
 De baptismo fluminis, & sanguinis. de pueris, qui baptizari non possunt, & qui sunt in uteris matris. cap. 10. 247

De Sacramento Confirmationis.

Quid sit Confirmatio, an balsamum sit de eius essentia, & an possit simplici Sacerdoti, & non Sacerdoti illius administratio committi. cap. 11. 249

De Sacramento Extremae Vnctionis.

Quid sit extrema vnctio, quae materia, quae forma, quis minister, quibus sit danda, & quibus in partibus vngendi sunt infirmi, & quoties. cap. 12. 253

De

INDEX.

De Sacramento Ordinis.

Quid, & quotuplex sit ordo, An prima tonsura, & Episcopatus sint ordines, quae sit Materia, & forma cuiusq; ordinis, & quis sit eorum minister, quod etiam sit cuiusq; Ordinis officium, & qui sint ordinandi. cap. 13. 255
 An Papa possit solo verbo ordinare, dicendo esto Sacerdos. c. 14. 258

De Sanctissimo Eucharistiae Sacramento.

Quid sit Eucharistia, quae sit eius materia, & forma, & in quo consistat differentia inter Ecclesiam latinam, & Graecam, quoad azimum, & fermentatum. cap. 15. 262
 Quid contineatur post consecrationem sub illis speciebus, & quomodo fiat ista transubstantiatio. cap. 16. 265
 Quod substantia panis, & vini non annihilatur, & qua ratione ista conuersio dicatur transubstantiatio. cap. 17. 268
 Quod accidentia panis, & vini sint sine subiecto, & quantitas efficiatur aliorum accidentium subiectum quod, & non acquirat nouum esse. c. 18. 270
 De generationibus, quae sunt ex speciebus panis, & vini. cap. 19. 272
 Quomodo Christus sit sub illis speciebus panis, & vini, & quomodo sub illis incipiat, & desinat esse. cap. 20. 275

Libri secundi, de sponsalibus.

Quid dicantur sponsalia, & quando sint valida. de conditionibus illis, & Matrimonio appositis, & quibus de causis soluantur sponsalia. cap. 1. 278

De Sacramento Matrimonij.

Quid sit Matrimonium, & quae sint de illius essentia, & quod conferat gratiam, & quando. cap. 2. 281

De Impedimentis Matrimonij.

DE duplici impedimentorum genere. cap. 3. 283
 De impedimentis non dirimentibus. cap. 4. 284

De impedimentis dirimentibus.

DE impedimentis. Erroris, Conditionis, Voti, Criminis, & Disparitatis cultus. cap. 5. 285
 De impedimento violentiae, an teneat Matrimonium metu contractum. cap. 6. 288

An

An matrimonium metu contractum validetur iuramento, & de obligatione iuramenti metu extorti. cap. 7. 290
Quis metus impediatur, quid sit metus cadens in iuramentum constantem, & an tali metu possit Matrimonium contrahi, & consummari. cap. 8. 292
De impedimentis Ordinis, & ligaminis. cap. 9. 295
De Impedimentis publicæ honestatis, & impotentia, & an Castrati possint contrahere. cap. 10. 296
De impedimentis cognationis spiritualis, & legalis. cap. 11. 299
De impedimentis Consanguinitatis, & Affinitatis, & an impedimentum rectæ lineæ sit perpetuum, & de duobus generibus affinitatis sublimitatis. cap. 12. 301
De Matrimonio nullo propter aliquod impedimentum, & quomodo obtentata dispensatione sit iterum contrahendum. cap. 13. 306
Quid faciendum sit quando Matrimonium fuit contractum cum impedimento indispensabili, & sine periculo vitæ non possit detegi, nec denegari debitum. c. 15. 307
Quid faciendum sit quando Matrimonium fuit contractum cum impedimento indispensabili, & sine periculo vitæ non possit detegi, nec denegari debitum. c. 15. 310
Quod Matrimonium consummatum sit indissolubile. De Matrimonio ad fidem conuersorum, & an Matrimonium non consummatum possit dissolui. cap. 16. 317
De separatione quoad thorum, & habitationem, & an coniux innocens teneatur reconciliari alteri adulteræ post eius vitæ emendationem, vel possit ea, vel eo inuito, perpetuo continenter viuere, in Religione, vel extra. cap. 17. 321

De Sacramento Pœnitentiæ.

Quid sit Pœnitentiæ, ut est uirtus, & ut est Sacramentum quid Contritio, quid, & quotuplex sit Attritio, quæ sit illa, quæ vi Sacramenti efficitur Contritio, & quomodo efficiatur. cap. 18. 323
Quod Contritio, & Dei dilectio super omnia non possint esse sine gratia. cap. 19. 325
An præter generalem contritionem omnium peccatorum, sit necessarium de singulis in particulari conteri. cap. 20. 329
Præceptum de contritione quando obliget. cap. 21. 333
Quid sit confessio, & quæ peccata, & peccatorum circumstantiæ necessario confiteri debeant. cap. 22. 334
De forma Sacramenti Pœnitentiæ, & quomodo verificetur in contrito, & aliàs confesso, & plenariam indulgentiam consequuto. c. 23. 340
Qui possint audire Confessiones potestate ordinaria, & delegata, An pœnitens, & non obtinens à proprio Parocho facultatem alteri confitendi possit

possit ob id alteri confiteri. Qui possint eligi, & quamdiu duret iurisdictionis delegata. cap. 24. 343
Quod inferiores non possint absolvere à reseruatis Superioribus, A qui possint Episcopi, & ab eis electi. Quod Regulares non possint absolui à suis Superioribus à casibus Bullæ Cœnæ. & quod non possint absolvere à casibus reseruatis Episcopis. cap. 25. 347
De Peregrinis, quo ad casus reseruatos. Quid faciendum cum occurrit casus reseruatus, An possit dari absolutio solum à reseruatis, uel à non reseruatis. Quid faciendum cum fuit absolutus, qui non potuit, & qui sint casus reseruati. cap. 26. 350
Quæ sint conditiones legitimæ Confessionis, & quomodo possit integre confiteri, qui habet peccata, quæ sine propria uitæ, uel animæ periculo, uel alterius infamia dici non possunt. cap. 27. 354
De causis ex parte Confessoris, ob quas est reiteranda Confessio, & de prima causa ex parte pœnitentis, an sit reiteranda, quando constat fuisse informem. cap. 28. 358
De confessionis reiteratione ex eo, quod fuit dimidiata, uel pœnitens fuit excommunicatus. An sit reiteranda ob omissam pœnitentiam, & quomodo sit reiteranda. cap. 29. 364
Quanta debeat esse fidelitas Confessoris in seruando sigillū Confessionis, & quæ sunt illa, quæ cadunt sub sigillo. cap. 30. 368
De quibusdam notandis à Confessariis, dum confessiones audiunt, & quæ fugienda sit ab eis suarum filiarum spiritualium familiaritas. cap. 31. 370
Quibus sit deneganda absolutio, quæ sit illa peccandi occasio, quam nisi pœnitens relinquat, non est ei danda absolutio, quando sit imponenda pœnitentia, & quomodo sit dimittendus pœnitens. cap. 32. 376

Libri tertij, de Præambulis ad præcepta.

In quibus differant peccatum mortale, & ueniale, & an ueniale possit fieri mortale, & è contra mortale ueniale. cap. 1. 381
Quomodo cognoscatur legem obligare ad peccatum mortale, & præcipue civilem pœnalem, & an Clerici teneantur ad leges civiles. cap. 2. 384
Quod transgressio legis, Voti, & Iuramenti in re minima non semper excuset à mortali. cap. 3. 390
De interpretatione, Dispensatione, Commutatione, Irritatione, ignorantia, & metu, quando, & quomodo excusent à peccato. cap. 4. 394

De

De primo Præcepto Charitatis.

Quod præceptum de dilectione Dei sit fundamentum præceptorum primæ tabulæ, Quando obliget, & an obliget statim in principio versus rationis, & quibus modis contra illud peccetur. cap. 5. 403

De primo Præcepto Decalogi.

Quod primo Præcepto Decalogi non prohibeatur Sanctorum, Sacrarum Imaginum, ac Reliquiarum adoratio, & qua ratione adorentur. cap. 6. 409

De Idololatria, De Maleficiis, & Strigibus; quod ad diabolicum ludum, & ad maleficiandum realiter portentur. cap. 7. 412

De Demonum scientia, potentia, & iniquitate, ex quibus cum multis exemplis, deducuntur rationes mirabilium, quæ per se, & per maleficos faciunt. cap. 8. 422

De peccatis contra primum præceptum, ratione Infidelitatis, Imaginum etiam Sacrarum, & Reliquiarum. cap. 9. 430

De superstitionibus in cultu Divino, quomodo cognoscantur superstitiose orationes, & an Verba Sacra possint ad collum portari. c. 10. 433

An in exorcismis possint naturalia contra demones assummi, & vana uanis retundi. De peccatis, quæ exorcizantes committunt. c. 11. 436

De peccatis ratione diuinationum, & librorum, & familiaritatis cum infidelibus, & an liceat in eodẽ balneo cū Iudeis se lauare. c. 12. 439

De secundo Præcepto Decalogi.

De Iuramento.

Quid, & quotuplex sit iuramentum, de illius conditionibus, & de peccatis, quæ iurando committuntur. cap. 13. 443

De Iuramentis factis non secundum intentionem dantis iuramentum, & quando liceat secundum propriam intentionem iurare, & dicere non feci, non iudi. cap. 14. 445

Quot modis iuramentum dicatur illicitum, & de obligatione iuramenti, quod vergit in deteriores exitum: Quod est de re omnino indifferenti, & quod est illicitum ob defectum circumstantiæ. cap. 15. 448

De obligatione iuramenti coacti, dolosi, & liciti in superuenientibus casibus, Conditionati, & quando frangitur fides iuranti. De inducentibus ad iurandum, & de Iuramentis, & votis de re minima. cap. 16. 450

De

De Voto.

Quid sit Votum, & de peccatis, quæ veniendo fiunt ratione materie. cap. 17. 445

De peccatis, quæ fiunt ex hoc, quod non adimpletur votum, & quid de Voto metu emisso, & de Votis eorum, qui non sunt sui iuris, & an Pater post perfectam etatem possit irritare votum filij ante illam emissum. cap. 18. 458

De obligatione Voti ex parte impossibilis, An contrahens Matrimonium cum voto simplici, ante consummationem teneatur ingredi religionem. cap. 19. 464

De illo, qui post votum religionis duxit uxorem, & an votum de proficendo magis obliget, quam Votum de ingrediendo. cap. 20. 466

De obligatione Voti impossibilis, & de illis, qui habent votum Religionis, & non recipiuntur, vel expelluntur. cap. 21. 469

De obligatione ad vota aliorum, de Votorum dispensatione, de Voto pænali, & de blasphemia. cap. 22. 471

De Tertio Præcepto Decalogi, & de Præceptis Ecclesiæ.

De ratione tertij præcepti. Quæ festa sint obseruanda, & quæ in illis prohibeantur, & quomodo. cap. 23. 474

De Missa audienda. cap. 24. 479

De ieiunio seruando. cap. 25. 480

De decimis soluendis. Cap. 26. 486

De Præceptis Confessionis, & Communionis, & quod infirmus, qui mane communicauit, non possit eadem die per modum viatici iterum communicare. cap. 27. 489

Libri quarti. de secundo Præcepto Charitatis, & De Peccatis capitalibus.

Quod Præceptum de dilectione proximi sit fundamentum præceptorum secundæ tabulæ, & de eorum ratione, & distinctione. cap. 1. 492

De peccatis, quæ fiunt contra præceptum de dilectione proximi, & de dilectione inimicorum, de signis amicitie eis ostendendis, & an sit necessarium cassare querelam. cap. 2. 493

De operibus Misericordie spiritualibus, & corporalibus; De auxilio spiritali dando peste infectis. Eleemosyna quando sit de præcepto. Quando teneamur impedire proximi iniuriam, & damnum, & eius pecca-

493

INDEX.

tum mortale . cap. 3.	498
Quot sint peccata Capitalia, quid sint Superbia, & Vanagloria, quæ earum filia, & quando sint peccata mortalia . cap. 4.	506
De Ornatu, & præcipue mulierum. cap. 5.	509
De Accidia, Gula, & Invidia . cap. 6.	514

De Quinto Præcepto.

DE ira, & vi quinti præcepti. An extra casus in sacra scriptura contentos possit infligi pœna mortis, & cuius sit illam infligere. c. 7.	516
An Princeps possit concedere quibuscunque primatis facultatem occidendi malefactores, & an peccent sic occidentes. De viro occidente uxorem adulteram, & an condemnati, ut seipso occidant, possint id facere. cap. 8.	518
An liceat aggressorem occidere pro defensione vitæ, facultatum, & honoris. cap. 9.	521
De peccatis contra quintum præceptum, & de pœnis, & censuris contra abortum, & sterilitatem procurantes. cap. 10.	526

De octavo Præcepto.

Quid, & quotuplex sit mendacium, & quale peccatum sit. c. 11.	529
Quid sit detractio, & quotuplex, quale peccatum sit, & quam multipliciter detractio peccetur, De secreto, & de secreti detestione. cap. 12.	531
Quid sit fraterna correctio, De quibus sit facienda, & quo ordine, Quando obliget eius præceptum. cap. 13.	536
Quod non simus domini famæ nostræ, & quod illi renunciare non possimus. cap. 14.	538
Quod fama sit restituenda, & quomodo, quibus de causis ab eius restitutione excusamur, An possit remitti, Quomodo sit sibi ipsi in iudicio restituenda, & de restitutione bonorum animæ. cap. 15.	545

De Luxuria, & de Sexto, & nono præcepto.

DE vi sexti, & noni præcepti, de Luxuriæ filiabus, & speciebus, & quibus modis peccetur mortaliter. cap. 16.	550
Ad quid teneatur qui rem habuit cum virgine, vel putata virgine. cap. 17.	552
De delatione morosa, & de delectatione conditionata si esset uxor, & viduæ, et coniugis absentis, de visu, et tactu pulchræ mulieris, et de pollutione. cap. 18.	553

De

INDEX.

De statibus diuersarum personarum, & proprijs earum peccatis.

DE peccatis Coniugatorum, In quibus casibus possit uxor de bonis mariti facere elemosynam. Et quid faciendum sit uxori, quæ sibi partum supposuit, vel ex adulterio peperit. cap. 19.	560
---	-----

De quarto præcepto, & statibus, qui ad illud reducuntur, & proprijs illorum peccatis.

DE statu, et peccatis parentum in ordine ad filios, de proprijs filiorum bonis, et de testamentis. cap. 20.	566
De statu, et peccatis filiorum contra parentes. cap. 21.	570
De statu, et peccatis Clericorum, Curatorum, Religiosorum, Concionatorum, et Episcoporum. cap. 22.	572
An beneficium sit semper dandum digniori. cap. 23.	578
De Coadiutoribus ab Episcopis petitis, et obtentis, et eorum auctoritate. cap. 24.	581
De Statibus Secularium, Principum, Iudicum, ad iudicium spectantium Dominorum, Doctorum, Scholasticorum, Medicorum, et Artificum. cap. 25.	587

F I N I S.

ERRATA

Errata sic corrigito.

Primus numerus paginam, secundus lineam ostendit.

13. 2. in diuersorium, in diuersorio. 16. 32. consideratur, considerantur.
48. 7. inconueniens, in inconueniens. 56. 17. caluarie, caluaria. 65. 12. per-
hibent, prohibent, 97. 14. & ut non. ut non. 105. 8. casu. vsu. 159. 40. subla-
to, sublatio. 246. 11. gratiam, gratia. 258. 17. nam nisi dicit, nam dicit.
258. 19. habetur quod, habetur nisi quod. 263. 2. virtute, virtutem. 272. 12.
fi, fit. 311. 30. filiam, filia. 322. 25. igne, digne. 336. 19. potest, possit. 340.
13. maiorem, ad maiorem. 356. 13. tenet, tenetur. 390. 4. possumus, posui-
mus. 405. 9. & est ex natura, est ex natura. 417. 6. reuerentia, reuerentiam.
427. 30. maleficium, maleficum. 440. 25. in interrogatione, interrogatione.
499. 13. anurem, aurem. 527. 2. causale, casuale. 534. 28. decari, denunciari.
536. titulum Cap. 13. corrige ut in indice. 541. & 542. frater, frater. 550. 19.
illiusue, uliusue. 573. 6. Subdere iudicio fori secularis. Nec obstat. Subdere
iudicio fori secularis; quod intelligitur de causa Ecclesiastica, & criminali, nam
ciuilem potest committere, particulariter tamen, sed non generaliter omnes.
& non loquimur de Papa, sed de Episcopo. Nec obstat.

